

שבוע פרשת תרומה

כ"ה שבט – א' אדר א' ה'תשע"א (30 January – 5 February 11)

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִירוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ פְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָתְךָ לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֹשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַגְדֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשַׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, כְּכֹל לְבָבְךָ וּכְכֹל נַפְשְׁךָ וּכְכֹל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ תְּהִדְבָּרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו חרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לִמְנַצֵּחַ לְדוֹד מְזֻמּוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתְחוּ דִּבְרוּ אֵלַי לְשׁוֹן שָׂקָר: ג וְדִבְרֵי שִׁנְאָה סִבְבוּנִי וַיִּלַּחֲמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תִפְלָה: ה וַיִּשְׁימוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ: ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתִפְלָתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פִּקְדָתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְגוֹעַ יִנְעוּ עוֹבְדָיו וְשִׁאֲלוּ וְדָרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ נִשְׁאָה לְכָל־אֲשֶׁר־לָו וַיִּבְזּוּ זָרִים וַיִּגְעוּ: יב אֶל־יִהְיֶהֱלֹךְ מִשָּׁד חֶסֶד וְאֶל־יִהְיֶה חֹזֶן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר וַיִּמָּח שְׁמֹם: יד וַיִּזְכֹּר עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וַחֲטָאֹת אָמּוֹ אֶל־תִּפְחַח: טו יִהְיוּ נִגְד־יְהוָה תָּמִיד וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאֶבְיוֹן וַנִּכָּאָה לִבִּי לְמוֹתָת: יז וַיֹּאחֲזֵב קָלְלָה וַתְּבוֹאֶהוּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבָּשׁ קָלְלָה כְּמָדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים בְּקִרְבּוֹ וַיִּבְשָׁמוּ בַעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לּוֹ כְּבֶגֶד יַעֲטָה וְלִמְזוֹחַ תָּמִיד יִחְגַּרְהָ: כ זֹאת פָּעִלַת שְׁטִנִּי מֵאֵת יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה יְהוָה אֱדַנִּי עֲשֵׂה־אֵתִי לְמַעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֶסֶדְךָ הַצִּילָנִי: כב כִּי־עֵנִי וְאֶבְיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי פֶּאֶרְכָּה: כד בְּרַפִּי כָּשְׁלוֹ מִצּוֹם וּבִשְׁוִי כִּתְשׁ מִשָּׁמֶן: כה וְאֲנִי חֵייתִי חֲרַפָּה לָהֶם יִרְאוּנִי יִנְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזַרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי הוֹשִׁיעֵנִי כַח־סֶדֶד: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֹּף זֹאת אֶתָּה יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־חַמָּה וְאַתָּה תִּבְרָךְ קָמוּ וַיִּבְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבָּשׁוּ שׂוֹמְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בִּשְׂתֵּם: ל אֹדְהָ יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֶהְלֹנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור חולק על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדוֹד מְזֻמּוֹר נָאִם יְהוָה לֹא־דַנִּי שֶׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֵיבִיךָ הַדָּם לְרֹגְלֶיךָ: ב מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן יָדָה בְּקִרְבִּי אֵיבִיךָ: ג עָמָךְ נִדְבַת בְּיָוֶם חֵילְךָ בַּהֲדַר־יָקֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחַר לָךְ טַל יִלְדְּתֶךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה וְלֹא יִנָּחֵם אֶתֶּה־כִּתְּוֹן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרְתִּי מִלְּפִי־צָדֵק: ה אֲדַנִּי עַל־יְמִינְךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מִלֵּא גִּוִּיֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנְחָל בְּדָרְךָ יִשְׁתָּה עַל־כֶּן יָרִים רֹאשׁ:

מתוך פירוש רש"י

קט (ה) רעה תחת טובה. שבעים פרים אני מקריב בכל שנה בשביל שבעי אומי ומבקש לגשמים והם מריעים לי (בשוחר טוב) (ז) בהשפטו. לפניך יצא מדינך מחויב ורשע: (ח) פקודתו. גדולתו פרבושטיא"ה בלע"ז כמו ויפקד המלך פקידים (אסתר ב ד):

קי (א) נאם ה' לאדני. רבותינו דרשוהו באברהם אבינו ואני אפרשנו כדבריהם נאם ה' לאברהם שקראוהו העולם אדוני שמעני אדוני (בראשית כ"ג): ש' לימיני. התעכב לתשועתי והתחולל לה' אין ישיבה אלא עכבה וכן הוא אומר ותשבו בקדש (דברים א). לימיני. לתשועת ימיני: עד אשית אויביך. אמרפל וחביריו:

מפתח כללי

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	א) סדר הנחת תפילין.....ב
יט) שולחן ערוך הלכות שבת	ב) מזמורי תהלים ק"ט ק"י.....ג
אדמו"ר הזקן.....קמח	ג) מאמר ד"ה השמים כסאי (עם ביאור בדרך אפשר)
כ) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות	ש"פ תרומה, ב' דר"ח אדר-ראשון, ה'תשד"מ.....ה
אדמו"ר הזקן.....קמח	ד) שיחת שבת פרשת תרומה
כא) תורה אור – מתוך ד"ה שמאלו	ב' דר"ח אדר-ראשון, ה'תשד"מ.....יב
אדמו"ר הזקן.....קנא	ה) לקוטי שיחות פרשת תרומה (בלה"ק) כרך טז....לב
כב) שערי אורה	ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכה"ק הרה"ג הרה"ח
אדמו"ר האמצעי.....קנז	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....לו
כג) דרך מצותיך – ספר המצוות	ז) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת תרומה.....לז
אדמו"ר ה"צמח צדק".....קנז	ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תרומה.....מ
כד) תורת שמואל תרל"ב	ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה.....סו
אדמו"ר מוהר"ש.....קס	י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
כה) קונטרס החלצו	לשבוע פרשת תרומה.....סז
אדמו"ר מוהרש"ב.....קסא	יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה.....עה
כו) ספר המאמרים ה'תש"י	יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....עז
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסא	
כז) לקוטי דיבורים	שיעורי רמב"ם – מהדורת וגשל:
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסג	יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה.....פ
כח) ספר הזכרונות	יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה.....קט
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסד	טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה.....קיד
כט) אגרות קודש	טז) נביאים וכתובים
אדמו"ר מוהריי"צ.....קסו	שמואל-א פרק כה, תהלים פרק יב.....קיז
ל) חומש לקריאת התורה פרשת תרומה	יז) עין יעקב מסכת שבת.....קיט
ע"פ חומש "תורה תמימה".....קסח	יח) מסכת זבחים עם ביאורים
לא) לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה.....קעד	מדף פא עד דף פז.....קכ
לב) סדר הדלקת נרות לשבת קודש.....קעה	

1 המאמר שלפנינו מיוסד על הפסוק (בהפטרות שבת ראש חודש) "השמים כסאי
2 והארץ הדרום רגלי וגו'". ויבאר כי קיימת ברוחניות חלוקה כללית בין 'שמים'
3 (עניינים הקשורים עם ה'מעלה') ל'ארץ' (עניינים הקשורים עם ה'מטה').
4 ויתבאר שחלוקה זו נמצאת הן בספירות העליונות. הן בתורה (לימוד תורה -

5 שמים, קיום מצוות - ארץ) הן
6 בישראל (בעלי תורה - שמים,
7 בעלי מעשים טובים - ארץ). וכן
8 בקריאת שמע: פרשה ראשונה
9 (שמים) ופרשה שניה (ארץ).

10 ולעתיד לבוא יהיו השמים
11 והארץ באופן נעלה ביותר, 1
12 כדברי הנבואה: "כאשר השמים
13 החדשים והארץ החדשה אשר
14 אני עושה".

15 "כה אמר ה' השמים כסאי
16 והארץ הדרום רגלי
17 [=שרפרף] איזה בית אשר
18 תבנו לי ואיזה מקום
19 מנוחתי", 1 ומדיק בזה
20 רבנו הזקן בספרו 'תורה
21 אור' בתחלתו², דצריך
22 להבין מהו כסאי והדרום
23 רגלי והלא אין לו דמות
24 הגוף ואין לו גוף³?
25 והנה בסיום ההפטרות
26 (דשבת ראש חודש) כתיב

27 [=כתובה] הנבואה על זמן
28 הגאולה העתידה⁴: כי כאשר
29 השמים החדשים והארץ
30 החדשה אשר אני עושה
31 [=בימים ההם. (מצודת דוד)]
32 עומדים לפני בן יעמד
33 זרעכם ושמכם, ובספרו
34 'לקוטי תורה' בסופו⁵
35 מקשר פסוק זה עם ענין
36 השמים כסאי כו'. והנה
37 בפסוק זה מדיק כ"ק
38 אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו

39 עדין במאמרו 'דבור-המתחיל' כי כאשר השמים החדשים
40 שנאמר בשבת ר"ח אייר תרע"ח⁶, מהו ענין השמים החדשים
41 והארץ החדשה כו' ומהו ענין זרעכם ושמכם? וגם מביא
42 הפסוק שבתחלת ההפטרות, השמים כסאי והארץ הדרום

בס"ד. שבת פרשת תרומה, ב' דראש חודש אדר ראשון, ה'תשד"מ.

(הנחה בלתי מוגה)

השמים כסאי והארץ הדרום רגלי איזה בית אשר תבנו
לי ואיזה מקום מנוחתי¹, ומדיק בזה רבנו
הזקן ב'תורה אור' בתחלתו², דצריך להבין מהו כסאי
והדרום רגלי והלא אין לו דמות הגוף ואין לו גוף³.
והנה בסיום ההפטרות (דשבת ראש חודש) כתיב⁴ כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה
עומדים לפני בן יעמד זרעכם ושמכם, וב'לקוטי תורה'
בסופו⁵ מקשר זה עם ענין השמים כסאי כו'. והנה
בפסוק זה מדיק כ"ק אדמו"ר נשמתו עדין ב'דבור-
המתחיל' כי כאשר השמים החדשים תרע"ח⁶, מהו ענין
השמים החדשים והארץ החדשה כו' ומהו ענין זרעכם
ושמכם. וגם מביא הפסוק שבתחלת ההפטרות, השמים
כסאי והארץ הדרום רגלי, ומדיק גם את הדיוק הנ"ל
(שבת' תורה אור') והלא אין לו דמות הגוף ואין לו גוף.

ונקדת הבאור בזה היא, דהנה כתיב⁷ בראשית ברא
אלקים את השמים ואת הארץ, דשמים וארץ
הם ב' סוגים כלליים בכללות הבריאה, שמים וכל
צבאיהם וארץ וכל צבאיה. וענין זה הוא בכל סדר
ההשתלשלות, כדאייתא בזה"ר⁸ דקאי על עשר ספירות
דאצילות, ומוכן דקאי גם על עשר ספירות הגנוזות
וכו', דכל ענינים אלה נחלקים לב' הדרגות הפלגיות
דשמים וארץ. והנה אמרו רבותינו ז"ל⁹ על הפסוק
בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, שבריא

הדרגות הפלגיות דשמים וארץ. והנה אמרו רבותינו ז"ל⁹
על הפסוק בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ,
חז"ל לומדים מהמילה "בראשית" המורכבת מב' מילים "ב' ראשית"; כעבור
ב' דברים (הנקראים 'ראשית') נבראו שמים וארץ: שבריא

רגלי, ומדיק גם את הדיוק הנ"ל (שבת' תורה אור') והלא אין
לו דמות הגוף ואין לו גוף!
ונקדת הבאור בזה היא, דהנה כתיב⁷ בראשית ברא אלקים
את השמים ואת הארץ, דשמים וארץ הם ב' סוגים כלליים
בכללות הבריאה, שמים
וכל צבאיהם (שמש ירח
וכוכבים) וארץ וכל צבאיה
(הברואים שבארץ) - כל צבא
השמים נקראו 'שמים' וכן כל
צבא הארץ נקראו 'ארץ'.
וענין זה הוא בכל סדר
ההשתלשלות כשם שיש
שמים וארץ גשמיים בעולם הזה
הגשמי, כך בכל עולם ועולם
רוחני, עד רום המעלות (סדר)
השתלשלות מלשון 'שלשלת'
שכל טבעת קשורה לטבעת
עליונה ממנה, ישנן בחינות
שמים וארץ (רוחניים),
כדאייתא [=מובא] בזה"ר⁸
דקאי [=מוסב פסוק זה:
"בראשית... שמים וארץ"] על
עשר ספירות דאצילות
'אצילות' הוא העולם העליון
ביותר. כל עולם מורכב מעשר
ספירות - אורות - חכמה, בינה,
דעת [-מוחין], חסד, גבורה,
תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות
[-מידות] (מידות שבאצילות
נקראים 'שמים עליונים' וספירת
המלכות נקראת 'ארץ העליונה'),
ומוכן דקאי חלוקה זו בין
'שמים' ל'ארץ' גם על שרש
ומקור הספירות קודם שנהיו
'ספירות' גלויות, דרגה זו
נקראת: עשר ספירות
הגנוזות וכו', דכל
ענינים אלה נחלקים לב'
הדרגות הפלגיות דשמים וארץ. והנה אמרו רבותינו ז"ל⁹
על הפסוק בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ,
חז"ל לומדים מהמילה "בראשית" המורכבת מב' מילים "ב' ראשית"; כעבור
ב' דברים (הנקראים 'ראשית') נבראו שמים וארץ: שבריא

(1) ישעי' סו, א. (2) א. (3) פיוט יגדל. (4) ישעי' שם, כב. (5) שה"ש מח, ד. (6) סה"מ תרע"ח ע' רעו. (7) בראשית א, א. (8) ח"א רנו, ב. (9) רש"י ורמב"ן ר"פ בראשית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והָאָרֶץ וְכָל צְבָאֵיהֶם הִיְתָה בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת רִאשִׁית
2 וּבְשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית. דְּמָזָה מוֹכֵן, שְׁגָם בַּתּוֹרָה
3 וּבִישְׂרָאֵל יִשְׁנוּ עֲנִין הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ. דְּכִינוּן שְׁכָל הַבְּרִיאָה
4 הִיא בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה וּבְשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ כְּדִי שִׁישְׂרָאֵל
5 יַפְעִלוּ בְּהַבְרִיאָה עַל-יְדֵי

6 הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה לְתַנּוּן 1
7 עוֹלָם בְּמַלְכוּת שִׁדְיִי¹⁰ - 2
8 לְגִלוּת מַלְכוּתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּעוֹלָם עַד
9 אֲשֶׁר "כָּל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרָאוּ
10 בְּשִׁמְךָ", הָרִי מוֹכֵן שְׁגָם
11 בָּהֶם (בַּתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל) 5
12 צָרִיכִים לִהְיוֹת הָעֲנִינִים
13 דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְחִלּוּק זֶה
14 דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ שִׁישְׁנוּ
15 בַּתּוֹרָה וּבִישְׂרָאֵל הוּא
16 חִלּוּק כָּלְלִי. כִּי הֵגַם שִׁישְׁנוּ
17 רַבּוּי אוֹפְנִי עֲבוּדָה
18 בִּישְׂרָאֵל, וְכֵן בַּתּוֹרָה יֵשׁ
19 כְּמָה וְכְמָה חֲלָקִים, כְּמָה
20 הַהֶפְרָשׁ בֵּין תּוֹרָה
21 שֶׁבְּכַתֵּב לַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-
22 פֶּה, וּבַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב
23 גּוֹפָא יִשְׁנָה חִלּוּקָה בֵּין
24 הַחֲמוּשִׁים: בְּרִאשִׁית שֶׁנִּקְרָא
25 סֵפֶר הַיִּשְׁרָאֵל¹¹ כּו', "סֵפֶר
26 אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁנִּקְרָאוּ
27 יִשְׂרָאֵל" (גְּמָרָא), וְכֵן בַּתּוֹרָה
28 שֶׁבְּעַל-פֶּה הֵנָּה סֵדֶר
29 זְרָעִים עוֹסֵק בְּעֲנִינֵי
30 זְרָעִים דְּוָקָא וּשְׂאָר
31 הַסִּדְרִים הֵנָּה כָּל אֶחָד
32 מֵהֶם עוֹסֵק בְּעֲנִינֵו, מִכָּל-
33 מְקוֹם יֵשׁ בִּינְיָהֶם
34 אַחְדוֹת, דְּמַמְסַכְתָּא אַחַת
35 וּמַסְדֵּר אֶחָד לְוִמְדִים עֲנִין
36 בְּמַסְכְּתָא אוֹ סֵדֶר
37 אַחֲרִים. וְהֵינּוּ, דְּחִלּוּק זֶה
38 שֶׁבִּינְיָהֶם הוּא רַק חִלּוּק
39 פְּרָטִי. מַה-שְּׂאִין-כֵּן ב'
40 הָעֲנִינִים הַכָּלְלִים
41 דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ, הוּא חִלּוּק
42 כָּלְלִי וְכִמוּ שִׁיתְבָּאָר בְּהַמְשָׁךְ,
43 בְּאוֹפֶן כָּלְלִי, הַתּוֹרָה נִקְרָאת
44 'שָׁמַיִם'. לְסִיכּוּם, כֶּשֶׁם שִׁישְׁנוּ
45 שָׁמַיִם וְאָרֶץ גְּשָׁמִים כֵּן יִשְׁנוּ
46 בְּרוּחַנוּת, הַחִלּוּק בֵּין שֵׁשׁ

הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאֵיהֶם הִיְתָה בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה
שֶׁנִּקְרָאת רִאשִׁית וּבְשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית. דְּמָזָה
מוֹכֵן, שְׁגָם בַּתּוֹרָה וּבִישְׂרָאֵל יִשְׁנוּ עֲנִין הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ.
דְּכִינוּן שְׁכָל הַבְּרִיאָה הִיא בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה וּבְשִׁבִּיל
יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ כְּדִי שִׁישְׂרָאֵל יַפְעִלוּ בְּהַבְרִיאָה עַל-יְדֵי
הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה לְתַנּוּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שִׁדְיִי¹⁰, הָרִי מוֹכֵן
שְׁגָם בָּהֶם (בַּתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל) צָרִיכִים לִהְיוֹת הָעֲנִינִים
דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ. וְחִלּוּק זֶה דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ שִׁישְׁנוּ בַּתּוֹרָה
וּבִישְׂרָאֵל הוּא חִלּוּק כָּלְלִי. כִּי הֵגַם שִׁישְׁנוּ רַבּוּי אוֹפְנִי
עֲבוּדָה בִּישְׂרָאֵל, וְכֵן בַּתּוֹרָה יֵשׁ כְּמָה וְכְמָה חֲלָקִים, כְּמָה
הַהֶפְרָשׁ בֵּין תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב לַתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה, וּבַתּוֹרָה
שֶׁבְּכַתֵּב גּוֹפָא בְּרִאשִׁית נִקְרָא סֵפֶר הַיִּשְׁרָאֵל¹¹ כּו', וְכֵן
בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל-פֶּה הֵנָּה סֵדֶר זְרָעִים עוֹסֵק בְּעֲנִינֵי זְרָעִים
דְּוָקָא וּשְׂאָר הַסִּדְרִים הֵנָּה כָּל אֶחָד מֵהֶם עוֹסֵק בְּעֲנִינֵו,
מִכָּל-מְקוֹם יֵשׁ בִּינְיָהֶם אַחְדוֹת, דְּמַמְסַכְתָּא אַחַת וּמַסְדֵּר
אֶחָד לְוִמְדִים עֲנִין בְּמַסְכְּתָא אוֹ סֵדֶר אַחֲרִים. וְהֵינּוּ,
דְּחִלּוּק זֶה שֶׁבִּינְיָהֶם הוּא רַק חִלּוּק פְּרָטִי. מַה-שְּׂאִין-כֵּן
ב' הָעֲנִינִים הַכָּלְלִים דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ, הוּא חִלּוּק כָּלְלִי.

וְהֵנָּה כְּלָלוּת ב' הָעֲנִינִים דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ בַּתּוֹרָה הוּא
הַהֶפְרָשׁ בֵּין לְמוֹד הַתּוֹרָה לְקִיּוּם הַמִּצְוֹת. דְּתּוֹרָה
עֲנִינָה הוּא שָׁמַיִם, הֵינּוּ שְׁגָם כְּפִי שֶׁהִיא לְמַטָּה בְּאָרֶץ
הִיא בְּכַחֲנִית שָׁמַיִם, וְעַד שְׁגָם כְּפִי שֶׁהִיא לְמַטָּה בְּאָרֶץ
(חֶסֶד-וְשָׁלוֹם) לְוִמְדָּה אֶת הַתּוֹרָה אֵין זֶה נִוְגַע לְהַתּוֹרָה,
וְאֵין דְּכָרִי תּוֹרָה מְקַבְּלִין טְמָאָה כּו'¹². וְעֲנִין הַמִּצְוֹת
(דְּגִדּוּל לְמוֹד שְׁמַכְיָא לִידֵי מַעֲשֵׂה¹³) הוּא לְמַטָּה בְּאָרֶץ
דְּוָקָא, בְּדְכָרִים גְּשָׁמִים. וְכִי הָעֲנִינִים דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ
בִּישְׂרָאֵל (הֵינּוּ בְּעֲבוּדָת יִשְׂרָאֵל) הֵם ב' הָעֲנִינִים דְּמֵאֲרִי
תּוֹרָה וּמֵאֲרִי עוֹבְדִין טְבִין¹⁴, וּבְלָשׁוֹן הַנִּגְלָה יִשְׁשַׁכֵּר
וּזְבוּלוֹן, דִּישְׁשַׁכֵּר הִיָּה עֶקֶר עֲנִינוּ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה, וּזְבוּלוֹן
עֶקֶר עֲנִינוּ בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת¹⁵. וְהֵנָּה ב' עֲנִינִים אֵלוּ יִשְׁנוּ

(10) נוסח עלינו. (11) ראה ע"ז כה, א. (12) ברכות כב, א. (13) קדושין
מ, ב. (14) ראה זח"א קפב, רע"א. אגה"ק סימן ה (קט, א). ביאור"ז
כה, א"ב. ביאור"ז להצ"צ כרך א' ע' קלד. (15) ראה ב"ר פצ"ט, ט. ויק"ר פכ"ה, ב. פרש"י ויחי מט, יג. ברכה לג, יח.

המידות - שמים, ל'מלכות' - ארץ, וכן קיימים חילוקים אלו בתורה ובישראל
שענינם לתקן העולם המחולק ל'שמים' ו'ארץ'. להלן מתחיל לבאר ענין
שמים וארץ שבתורה.

והנה כללות ב' הענינים דשמים וארץ בתורה הוא ההפרש
בין למוד התורה לקיום
המצוות. דתורה ענינה
הוא שמים, היינו שגם
כפי שהיא למטה בארץ
היא בבחינת שמים -
כאשר אדם לומד תורה, לומד
הוא חכמתו ורצונו של הקדוש-
ברוך הוא (-שמים) כפי שהיא
יורדת ומתלבשת בענינים
גשמיים, אך נשאת היא חכמתו
יתברך, ועד שגם באשר
אדם בלתי טהור (חס-
ושלום) לומד את התורה
אין זה נוגע להתורה,
ואין דברי תורה מקבלין
טמאה כו'¹². וענין
המצוות (דגדול למוד
שמכיא לידי מעשה¹³)
הוא למטה בארץ דוקא,
בדברים גשמיים - בקיום
המצוות צריך האדם לקחת
חפצים גשמיים שאין נרגשת
בהם שום קדושה (-ארץ)
ולשתמש בהם לקיום המצוות.
עד כאן נתבאר ענין 'שמים'
וארץ' שבתורה (לימוד התורה
וקיום המצוות). וב' הענינים
דשמים וארץ בישראל
(היינו בעבודת ישראל)
הם ב' הענינים דמארי
תורה ומארי עובדין טבין
=[בעלי תורה ובעלי מעשים
טובים]¹⁴, ובלשון הנגלה
יששכר וזבולון,
דיששכר היה עקר ענינו
בעסק התורה, וזבולון
עקר ענינו בקיום
המצוות¹⁵ [שהיה זבולון
עוסק בפרקמטיא =מסחר]
וממציא מזון לשבט יששכר והם
עוסקים בתורה, הוא שאמר
משה: "שמח זבולון בצאתך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וישכר באהליך" זבולון יוצא בפרקמטיא וישכר עוסק בתורה באהלים
2 (רש"י פרשת ויחי מט, יג). והנה ב' ענינים אלו ישנם בפרטיות
3 יותר גם לפני עבודת האדם בעסק התורה ומצות, קיימים ב'
4 ענינים אלו ('שמים' ו'ארץ') בעבודת התפילה: וכידוע¹⁶, שלפני

5 ההליכה לבית המדרש
6 וההנהגה במנהג דרך
7 ארץ, הנה התחלת
8 עבודת היום היא
9 בהליכה לבית הכנסת,
10 ענין התפילה. דעקר
11 התפילה היא קריאת
12 שמע¹⁷ (הדין הוא באדם
13 שתורתו אומנותו' (כרבי שמעון
14 בר יוחאי) שאינו מפסיק כלל
15 באמצע לימודו אף לא לתפילה,
16 צריך להפסיק ולקרוא קריאת
17 שמע), ובקריאת שמע
18 ישנם ב' הענינים דקבלת
19 על מלכות שמים, בחינת
20 שמים, וקבלת על
21 מצוות, בחינת ארץ,
22 כדלקמן. לסיכום, שמים וארץ
23 בתורה הוא לימוד התורה
24 ('שמים') וקיום המצוות ('ארץ')
25 ובעבודת האדם הוא החילוק בין
26 אנשי תורה ('שמים') לאנשי
27 מעשה ('ארץ'). להלן יתבאר
28 החילוק בין שמים לארץ הנמצא
29 גם בקריאת שמע (שהיא עיקר
30 התפילה המהווה הכנה ללימוד
31 התורה וקיום מצוותיה), חילוק
32 זה יתבאר בהקדים ביאור שני אופנים בביאור לשון 'תרומה'.
33 את הפסוק: "ויקח לי תרומה" מתרגם בוורר: 'ארמותא' - רוממות. ובתרגום
34 אונקלוס מתרגם: 'אפרשותא'. מבאר אדמו"ר הרשב"ב נ"ע ש'ארמותא' מורה
35 על רוממות והבדלה - העלם. 'אפרשותא' מורה על דבר הנמשך ומתגלה. והן
36 הם שתי התנועות הנדרשות בקריאת שמע, כמבואר להלן במאמר, תנועת
37 התנשאות והגבהה - בפרשה ראשונה ('שמים', רצוא) ותנועת המשכה וירידה
38 - בפרשה שניה ('-ארץ', שוב).
39 רצוא ושוב - נאמר במרכבת יחזקאל אופן עבודת המלאכים: "והחיות רצוא
40 ושוב". 'רצוא' - מלשון מרוצה - תשוקה להיכלל במקור, צמאון עצום

41 להתקרב לאלוקות. 'שוב' - המלאכים שבים למקומם לעמוד מרחוק. גם
42 בעבודת האדם צריכות להיות שתי תנועות אלו: 'רצוא' אהבה ותשוקה לצאת
43 מרצונות הגוף החומריים ולהימשך לשורשו. 'שוב' - לקבל על-עצמו עול
44 מצוות לקיים מצוות למטה דוקא, שהרי תכלית הכוונה בכריאת האדם הוא
45 לקיים מצוות בעולם הזה.

46 ובאור ענין שמים וארץ
47 בעבודת התפילה, יובן זה
48 על-פי המבאר בדבור המאמר של
49 אדמו"ר הרשב"ב נ"ע 'דבור
50 המתחיל' ויקחו לי
51 תרומה שנאמר בשנת
52 עטר"ת¹⁸ בענין ב'
53 בחינת תרומה, מלשון
54 הרמב"ם¹⁹ ומלשון
55 הפרשה²⁰. דהנה גם
56 בענין התרומה ישנו ענין
57 שבו כל ישראל שוין,
58 וכנודע דבג' תרומות
59 הכתוב [=הפסוק] מדבר²¹
60 - שלוש פעמים 'תרומה' נאמר
61 בפסוק: אחת תרומת אדנים -)
62 עבור האדנים לקרשי המשכן,
63 אחת תרומת המזבח -) לקנות
64 מהן קרבנות ציבור, ואחת
65 תרומת המשכן -) לבדק הבית).
66 ואחת מהן היא תרומת
67 האדנים שהיא מחצית
68 השקל, בקע לגלגל
69 [=בקע - משקלו של מטבע
70 מחצית השקל]²², לכל אחד
71 ואחד מ'ישראל' - תרומה

72 קבועה לכולם בסכום 'מחצית השקל' (בשונה משאר התרומות שלא נקבע
73 סכום קבוע לתרומה). אבל (למרות שכל ישראל שווים בתרומה זו)
74 אף-על-פי-כן גם בהם ישנם ב' האופנים דהרמב"ם והפרשה.
75 ומבאר בזה בדבור המתחיל הנ"ל שם¹⁸, דזהו מה שאמרו
76 רבותינו ז"ל במסכת ברכות²³ למה קדמה שמע לזהיה אם
77 שמוע כדי שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה ואחר-כך
78 יקבל עליו על מצוות. דענין פרשה ראשונה של קריאת
79 שמע הוא בבחינת רצוא [=מרוצה. תשוקה לעלות מעלה] ומסירות
80 נפש, כמפרש²⁴ שזוהי הפונה באמירת שמע ישראל גו'²⁵ זה,

קבועה לכולם בסכום 'מחצית השקל' (בשונה משאר התרומות שלא נקבע
סכום קבוע לתרומה). אבל (למרות שכל ישראל שווים בתרומה זו)
אף-על-פי-כן גם בהם ישנם ב' האופנים דהרמב"ם והפרשה.
ומבאר בזה בדבור המתחיל הנ"ל שם¹⁸, דזהו מה שאמרו
רבותינו ז"ל במסכת ברכות²³ למה קדמה שמע לזהיה אם
שמוע כדי שיקבל עליו על מלכות שמים תחלה ואחר-כך
יקבל עליו על מצוות. דענין פרשה ראשונה של קריאת
שמע הוא בבחינת רצוא [=מרוצה. תשוקה לעלות מעלה] ומסירות
נפש, כמפרש²⁴ שזוהי הפונה באמירת שמע ישראל גו'²⁵ זה,

(16) ראה ברכות בסופה. שו"ע אדה"ז סקנ"ה-קנו. (17) ד"ה הקול קול יעקב בסידור אדה"ז. לקו"ת במדבר כ, א. ובכ"מ. (18) סה"מ עטר"ת ע' רלו ואילך. וראה אוה"ת תרומה ע' אשנה ואילך. (19) זהר תרומה קמז, א. (20) פרש"י - ריש פרשתנו ובכ"מ. (21) ראה מגילה כט, ב. פרש"י ריש פרשתנו. (22) תשא ל, יג. פקודי לח, כו. (23) יג, א. (24) ראה סידור אדה"ז סוף תפילת נעילה בשם השל"ה. (25) ואתחנן ו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 - כמו רבי עקיבא שהאריך באמירת פסוק ראשון של קריאת שמע עד שיצאה
 2 נשמתו באמירת 'אחד'. ומבאר אדמו"ר מוהרש"ב שענין ה'מסירות-נפש' אצל
 3 כל יהודי אינו רק למות על קידוש-השם, אלא 'נפש' פירוש 'רצון' (כלשון
 4 הפסוק 'אין נפשי אל העם הזה' שפירשו "אין רצוני") 'מסירות-נפש' עניינה
 5 למסור ולבטל כל רצונו השקוע
 6 בענייני העולם, עד שישאר לו רק
 7 רצון להתקרב לאלקות כדברי
 8 הפסוק "צמאה נפשי לאלוקים"
 9 לא-ל חי מתי אבוא ואראה פני
 10 אלוקים", וזהו גם הפרוש
 11 הפשוט בפסוק זה - "ה'
 12 אלוקינו ה' אחד", קבלת
 13 מלכותו יתברך באופן של
 14 תכלית הבטול ומסירות-
 15 נפש, וכן בהמשך
 16 כתיב²⁶ ואהבת את ה'
 17 אלקיך בכל לבבך ובכל
 18 נפשך ובכל מאדך, דכל
 19 זה הוא ענין של רצון
 20 והעלאה, בחינת שמים,
 21 ולכן נאמר בה בפרשה
 22 ראשונה ודברת בם²⁷, ואמר
 23 חז"ל: בדברי תורה הכתוב
 24 מדבר²⁸, בחינת שמים
 25 (כמבואר לעיל, לימוד תורה
 26 נקרא 'שמים'), הרמה²⁹.
 27 מה-שאיין-כן בפרשה
 28 שניה - "והיה אם שמעו
 29 תשמעו אל מצוותי" קאי
 30 בקבלת על מצוות - אחר
 31 פרשה ראשונה שעניינה העלאה
 32 ורצוא' לצאת ממציאותו
 33 האנוכית, בפרשה שניה מקבל
 34 על-עצמו לקיים מצוות בגופו
 35 כמו שהוא נמצא בעולם הגשמי,
 36 בחינת ארץ, ולכן נאמר
 37 בה ואספת דגנך גו' עד
 38 לאפן של ואכלת ושבעת³⁰, בחינת ארץ, בחינת שוב³¹,
 39 אפרשותא. ויש לומר שענין זה קשור עם מה שמהתרומות
 40 נבנה המשכן, דגם במשכן היו ב' הענינים דשמים וארץ,

קבלת מלכותו יתברך באופן של תכלית הבטול
 ומסירות-נפש, וכן בהמשך כתיב²⁶ ואהבת את ה'
 אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, דכל זה הוא
 ענין של רצון והעלאה, בחינת שמים, ולכן נאמר בה
 ודברת בם²⁷, בדברי תורה הכתוב מדבר²⁸, בחינת
 שמים, הרמה²⁹. מה-שאיין-כן בפרשה שניה קאי
 בקבלת על מצוות, בחינת ארץ, ולכן נאמר בה ואספת
 דגנך גו' עד לאפן של ואכלת ושבעת³⁰, בחינת ארץ,
 בחינת שוב³¹, אפרשותא. ויש לומר שענין זה קשור עם
 מה שמהתרומות נבנה המשכן, דגם במשכן היו ב'
 הענינים דשמים וארץ, יריעות הם בחינת מקיף, בחינת
 שמים, תורה, ונוסף לזה היו בו הקרשים והכלים וכו',
 בחינת ארץ, מצוות³². ויש להוסיף בזה, דנוסף על
 המבאר שם שתורה היא בחינת הרמה ומצוות הם
 אפרשותא, הנה בפרטיות יותר יש במצוות גם בחינת
 הרמה. וכמבאר ב'תורה אור' שם³³ דענין והארץ הדים
 רגלי הוא כמו שרפרף שענינו הוא להגביה את הרגל
 מעל הארץ. וכן המצוות ענינן גם ההרמה, להעלות את
 הדברים הגשמיים למעלה.

אמנם מה שנאמר השמים החדשים והארץ החדשה
 אשר אני עושה עומדים לפני פן יעמד ורעכם
 ושמכם הוא ענין חדש לגמרי בשמים ובארץ. דנוסף
 לענין שמים וארץ (רצוא ושוב) כפי שהם עתה, יהיה
 גם ענין רצוא ושוב לעתיד-לבא, ויהיו בבחינת חדשים,
 באופן של התחדשות לגמרי. והענין הוא³⁴, דהנה ידוע
 שיש הפרש בין חדוש הישנות לחדשים ממש. דחדוש
 הישנות בשמים ובארץ הוא תמיד בכל יום ויום, כמו
 שאומרים³⁵ המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

שחור ומתחדש [לחדשים ממש
 דחדוש הישנות בשמים ובארץ הוא תמיד בכל יום ויום,
 כמו שאומרים³⁵ המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

שחור ומתחדש [לחדשים ממש
 דחדוש הישנות בשמים ובארץ הוא תמיד בכל יום ויום,
 כמו שאומרים³⁵ המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

יריעות כסויי המשכן הם בחינת מקיף, בחינת שמים, תורה,
 ונוסף לזה היו בו הקרשים והכלים וכו', בחינת ארץ,
 מצוות³². ויש להוסיף בזה, דנוסף על המבאר שם שתורה
 היא בחינת הרמה ומצוות הם אפרשותא, הנה בפרטיות
 יותר יש במצוות גם בחינת הרמה. וכמבאר ב'תורה אור' שם³³
 דענין והארץ הדים רגלי הוא כמו שרפרף שענינו הוא להגביה את הרגל
 מעל הארץ. וכן המצוות ענינן גם ההרמה, להעלות את
 הדברים הגשמיים למעלה. לסיכום,
 שמים וארץ בעבודת התפילה:
 פרשה ראשונה - מסירות-נפש,
 העלאה, לימוד תורה, 'שמים'.
 פרשה שניה - תנועה המשכה
 למטה, קיום המצוות - 'ארץ'.
 וכן גם במשכן יריעות הגג -
 'שמים'. קרשים וכלים - 'ארץ'.
 אמנם מה שנאמר לעתיד-
 לבוא: השמים החדשים
 והארץ החדשה אשר אני
 עושה עומדים לפני פן
 יעמד ורעכם ושמכם
 הוא ענין חדש לגמרי
 בשמים ובארץ. דנוסף
 לענין שמים וארץ (רצוא
 ושוב) כפי שהם עתה,
 יהיה גם ענין רצוא ושוב
 לעתיד-לבא, ויהיו
 בבחינת חדשים, באופן
 של התחדשות לגמרי.
 והענין הוא³⁴, דהנה
 ידוע שיש הפרש בין
 חדוש הישנות לחדשים

(26 שם ד, ה. 27 שם ד, ז. 28 ראה ברכות יג, ב. 29 ראה לקו"ת שה"ש שם מט, ג. נ, א. ועוד. וראה סה"מ תרע"ח שם ע' רפב.
 (30 עקב יא, יד-טו. 31 ראה לקו"ת שם נ, א. וראה סה"מ תרע"ח שם. 32 ראה תו"א ר"פ ויקהל. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שלט
 ואילך. תו"ח ויקהל תקע, ב ואילך. אוה"ת ויקהל כרך ז' ע' בתשצא ואילך. אוה"ת תרומה ע' א'תלב ואילך. ובכ"מ. 33 א, ב.
 (34 ראה סה"מ תרע"ח שם ואילך. 35 נוסח המאיר לארץ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרִאשִׁית. אָמְנָם חֲדוּשׁ זֶה נִקְרָא חֲדוּשׁ הַיְּשָׁנוֹת בְּלִבָּד,
2 כַּמְדָּגֶשׁ בְּזֶה שֶׁהוּא נִקְרָא חֲדוּשׁ מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית. מֵה־שְּׂאִין-
3 כֵּן עֲנִין הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה הוּא שִׁיְהִיָּה חֲדוּשׁ
4 גָּמוּר. וְזֶהוּ מֵה שִׁישְׁרָאֵל נַעֲשִׂים (עַל־יְדֵי הַעֲבֹדָה) בִּכְחִינַת
5 שְׂתָף לְהִקְבֵּה בְּמַעֲשֵׂה
6 בְּרִאשִׁית³⁶ (לדוגמא, דברי
7 הגמרא (שבעה ערה 36): "כל דין
8 שדן דין אמת לאמיתו. כאילו
9 נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא
10 במעשה בראשית", מִשּׁוּם
11 שְׁעַל־יְדֵי עֲבֹדָתָם הֵם
12 מְהִיִּים שָׁמַיִם וְאָרֶץ
13 חֲדָשִׁים מִמֶּשׁ. להבנת עניין
14 "השמים החדשים והארץ
15 החדשה", יקדים לבאר עניין
16 ה'התחדשות' שבגילוי האור
17 שלפני הצמצום.
18 צמצום - מאחר שאורו של
19 הקדוש-ברוך-הוא הוא בלתי
20 מוגבל ("אור אין סוף") אי-
21 אפשר לאור זה להתלבש
22 בתוך הנבראים להחיותם
23 לקיימם, לזאת 'צמצום' הקדוש-
24 ברוך-הוא אורו הגדול ועל-ידי
25 צמצומים רבים ועצומים בא
26 האור במדה וגבול להחיות
27 הנבראים. אמנם על-ידי עבודת
28 בני ישראל בקיום המצוות,
29 שבוה מזככים ומרוממים את
30 העולם, פועלים בעולם שיהי'
31 כלי ראוי להתגלות בו אור זה
32 הגדול שלפני הצמצום.
33 ובאור הענין הוא³⁷,
34 דִּהְיָה יָדוּעַ מֵה שֶׁפָּתוּב
35 בְּיַעֲזִי חַיִּים³⁸ דְּבַתְחַלַּת
36 הַכֹּל הִיָּה אֹר־אֵין־סוֹף
37 מִמֶּלֶא כָּל מָקוֹם הַחֲלָל,
38 וְאַחֲרֵי־כֵן כֹּאשֶׁר עַל בְּרַצְנוֹ
39 לברוא העולמות (שאינם מסוגלים להתקיים כ'מציאות' בשעה שמאיר אור
40 זה), לכן הִיָּה הַצְּמָצוּם - צמצם את עצמו, וסילק אורו הגדול לבל יאיר,
41 וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ מִן הָאֹר הַגָּדוֹל כֹּן דֶּק וְקָצֵר (ומ'קו' זה נתהוו
42 העולמות) כו'. וְלִכְאוּרָה צָרִיף לְהִבִּין, לָמָּה הִיָּה צָרִיף לְהִיָּת
43 עֲנִין הַצְּמָצוּם. דָּאף שֶׁהִשְׁעָם עַל הַצְּמָצוּם הוּא מִשּׁוּם

בְּרִאשִׁית. אָמְנָם חֲדוּשׁ זֶה נִקְרָא חֲדוּשׁ הַיְּשָׁנוֹת בְּלִבָּד,
כַּמְדָּגֶשׁ בְּזֶה שֶׁהוּא נִקְרָא חֲדוּשׁ מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית.
מֵה־שְּׂאִין־כֵּן עֲנִין הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה
הוּא שִׁיְהִיָּה חֲדוּשׁ גָּמוּר. וְזֶהוּ מֵה שִׁישְׁרָאֵל נַעֲשִׂים
(עַל־יְדֵי הַעֲבֹדָה) בִּכְחִינַת שְׂתָף לְהִקְבֵּה בְּמַעֲשֵׂה
בְּרִאשִׁית³⁶, מִשּׁוּם שְׁעַל־יְדֵי עֲבֹדָתָם הֵם מְהִיִּים שָׁמַיִם
וְאָרֶץ חֲדָשִׁים מִמֶּשׁ.

וּבִאֹר הָעֲנִין הוּא³⁷, דִּהְיָה יָדוּעַ מֵה שֶׁפָּתוּב בְּיַעֲזִי
חַיִּים³⁸ דְּבַתְחַלַּת הַכֹּל הִיָּה אֹר־אֵין־סוֹף מִמֶּלֶא
כָּל מָקוֹם הַחֲלָל וְאַחֲרֵי־כֵן הִיָּה הַצְּמָצוּם וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ
כֹּן דֶּק וְקָצֵר כו'. וְלִכְאוּרָה צָרִיף לְהִבִּין, לָמָּה הִיָּה צָרִיף
לְהִיָּת עֲנִין הַצְּמָצוּם. דָּאף שֶׁהִשְׁעָם עַל הַצְּמָצוּם הוּא
מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה אֹר־אֵין־סוֹף מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל וְלֹא הִיָּה
מָקוֹם לַעֲמִידַת הָעוֹלָמוֹת כו', וְלִכֵּן הִיָּה הַצְּמָצוּם
וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ הָקוֹ דֶּק וְקָצֵר כו', מִכָּל־מָקוֹם עֲדִין
אֵינוֹ מוּכָן לָמָּה הִיָּה בַתְּחִלָּה הַגָּלוּי בִּכְחִינַת אֵין־סוֹף
בְּמָקוֹם הַחֲלָל שִׁיְהִיָּה הַצְּמָצוּם וְאַחֲרֵי־כֵן הַמְּשַׁכֵּת הָקוֹ,
וְהָרִי בָכֶם הָאֵין־סוֹף הִיָּה יָכוֹל לְהִיָּת לְכַתְּחִלָּה הַמְּשַׁכֵּת
הָקוֹ בְּמִדָּה וּגְבוּל, וְהָרִי הָקוֹ נִמְשָׁךְ מִן הָעֲצָמוֹת. וּמִבְּאֹר
בְּזֶה בְּסוֹף 'דְּבוּר הַמַּתְחִיל' כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
תַּרְע"ח³⁹, שְׁזָה שֶׁהִיָּה בַתְּחִלָּה הָאֹר מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל
הוּא כְּדִי שִׁישְׁרָאֵל עַל־יְדֵי עֲבֹדָתָם יוּכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ גַּם
בְּחִינַת אֹר־אֵין־סוֹף שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוּם, דְּמַפְיִין שְׂאֹר זֶה
הִיָּה מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל לְפָנֵי הַצְּמָצוּם הָרִי זֶה מַעֲיִן
הַכְּשָׁרָה וּרְגִילוֹת כְּבִיכּוֹל, שְׁגַם מָקוֹם הַחֲלָל יָכוֹל לְקַבֵּל
גָּלוּי אֹר זֶה. אָמְנָם⁴⁰ עֲבֹדָה זֹו דִּישְׁרָאֵל, גַּם הַמְּשַׁכֵּת
גָּלוּי הָקוֹ, וְאֶפְלוּ הַמְּשַׁכֵּת הָאֹר שֶׁהִיָּה מִמֶּלֶא מָקוֹם
הַחֲלָל, הִיא בִּכְחִינַת חֲדוּשׁ הַיְּשָׁנוֹת בְּלִבָּד, שֶׁהָרִי כְּכֹר
אֹפֶן גִּילּוּי וְהַמְּשַׁכֵּת הָאֹר עֲכָשִׁיו הִנְעִשָׂה עַל־יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׂאֹר
זֶה כְּכֹר הָאִיר קוֹדֶם הַצְּמָצוּם וּבְעֹבְדוֹתָנוּ אֲנוּ 'מַחֲדָשִׁים' הַגִּילּוּ: עֲבֹדָה זֹו
דִּישְׁרָאֵל, גַּם הַמְּשַׁכֵּת גָּלוּי הָקוֹ, וְאֶפְלוּ הַמְּשַׁכֵּת הָאֹר
שֶׁהִיָּה מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל, הִיא בִּכְחִינַת חֲדוּשׁ הַיְּשָׁנוֹת
בְּלִבָּד, שֶׁהָרִי כְּכֹר הִיָּה עֲנִין זֶה לְפָנֵי כֵן. וְהַחֲדוּשׁ דְּשָׁמַיִם

44 שֶׁהִיָּה אֹר־אֵין־סוֹף מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל וְלֹא הִיָּה מָקוֹם
45 לַעֲמִידַת הָעוֹלָמוֹת כו', וְלִכֵּן הִיָּה הַצְּמָצוּם וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ
46 הָקוֹ דֶּק וְקָצֵר כו', מִכָּל־מָקוֹם עֲדִין אֵינוֹ מוּכָן לָמָּה
47 הִיָּה בַתְּחִלָּה הַגָּלוּי בִּכְחִינַת אֵין־סוֹף בְּמָקוֹם הַחֲלָל שִׁיְהִיָּה
48 הַצְּמָצוּם וְאַחֲרֵי־כֵן
49 הַמְּשַׁכֵּת הָקוֹ, וְהָרִי בָכֶם
50 הָאֵין־סוֹף הִיָּה יָכוֹל
51 לְהִיָּת לְכַתְּחִלָּה הַמְּשַׁכֵּת
52 הָקוֹ בְּמִדָּה וּגְבוּל, וְהָרִי
53 הָקוֹ נִמְשָׁךְ מִן הָעֲצָמוֹת
54 - ה'קו' דֶּק הַנִּמְשָׁךְ לְאַחַר
55 הַצְּמָצוּם עֲנִינוֹ - גִּילּוּי אֹר
56 כֹּאפֶן מְדוּד וּמוֹגֵבֵל. וְאֹר זֶה
57 הוּא נִמְשָׁךְ מִן הָאֹר שֶׁהִיָּה קוֹדֶם
58 הַצְּמָצוּם. נִשְׁאֵל הַשְּׂאֵלָה, מִדּוּעַ
59 הִיָּה צָרִיף לְהִיָּת סִדֵּר זֶה, קוֹדֶם
60 גִּילּוּי וְאַחֲרֵי־כֵן צְמָצוּם, וְדֶק
61 לְאַחֲרֵי־כֵן גִּילּוּי אֹר הָקוֹ, מִדּוּעַ
62 לֹא הִיָּה מַלְכַתְחִלָּה גִּילּוּי אֹר
63 מְדוּד וּמוֹגֵבֵל כִּהְתֵּאֵם לְכּוֹחַ
64 הַנִּבְרָאִים? וּמִבְּאֹר בְּזֶה
65 בְּסוֹף 'דְּבוּר הַמַּתְחִיל' כִּי
66 כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים
67 תַּרְע"ח³⁹, שְׁזָה שֶׁהִיָּה
68 בַתְּחִלָּה הָאֹר מִמֶּלֶא
69 מָקוֹם הַחֲלָל הוּא כְּדִי
70 שִׁישְׁרָאֵל עַל־יְדֵי
71 עֲבֹדָתָם יוּכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ
72 גַּם בְּחִינַת אֹר־אֵין־סוֹף
73 שְׁלִפְנֵי הַצְּמָצוּם, דְּמַפְיִין
74 שְׂאֹר זֶה הִיָּה מִמֶּלֶא
75 מָקוֹם הַחֲלָל לְפָנֵי
76 הַצְּמָצוּם הָרִי זֶה מַעֲיִן
77 הַכְּשָׁרָה וּרְגִילוֹת כְּבִיכּוֹל,
78 שְׁגַם מָקוֹם הַחֲלָל יָכוֹל
79 לְקַבֵּל גָּלוּי אֹר זֶה.
80 אָמְנָם⁴⁰ בִּיאֹר זֶה הַמּוֹבָא
81 בְּנוּעַ לְגִילּוּי אֹר הָקוֹ מִבְּאֹר רֶק
82 אֹפֶן גִּילּוּי וְהַמְּשַׁכֵּת הָאֹר עֲכָשִׁיו הִנְעִשָׂה עַל־יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׂאֹר
83 זֶה כְּכֹר הָאִיר קוֹדֶם הַצְּמָצוּם וּבְעֹבְדוֹתָנוּ אֲנוּ 'מַחֲדָשִׁים' הַגִּילּוּ: עֲבֹדָה זֹו
84 דִּישְׁרָאֵל, גַּם הַמְּשַׁכֵּת גָּלוּי הָקוֹ, וְאֶפְלוּ הַמְּשַׁכֵּת הָאֹר
85 שֶׁהִיָּה מִמֶּלֶא מָקוֹם הַחֲלָל, הִיא בִּכְחִינַת חֲדוּשׁ הַיְּשָׁנוֹת
86 בְּלִבָּד, שֶׁהָרִי כְּכֹר הִיָּה עֲנִין זֶה לְפָנֵי כֵן. וְהַחֲדוּשׁ דְּשָׁמַיִם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה הוּא בְּחִינַת חֲדוּשׁ גָּמוּר. וְהוּא מֵה
2 שְׁלֻעַתִּיד יִהְיֶה גִלּוּי עֲצָמוֹת אֵין-סוּף שְׁלֻמְעָלָה מְאֹר הַקּו
3 וְגַם לְמַעְלָה מֵהָאֹר שֶׁהִיא מְמַלָּא אֶת מְקוֹם הַחֲלָל, שְׁזָהוּ
4 עֲנִין שֶׁל חֲדוּשׁ גָּמוּר, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּתוֹרָה דְּנֹאמֵר בְּנוּבָה

5 לַעֲתִיד-לְבֹא: תוֹרָה חֲדָשָׁה

6 מֵאֲתִי תֵצֵא כו' 41 שְׁתֵּהִיָּה

7 הַתְּחַדְּשׁוּת גְּמוּרָה (מֵה שְׁאִינוּ

8 בְּנִמְצָא עֲכָשִׁיו אֲפִילוּ לֹא

9 בְּהַעֲלֵם). וְעַל-פִּי הַמְּבַאֵר

10 בְּתִנְיָא 42 שְׁכָל הַגְּלוּיִים

11 דְּלַעֲתִיד תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׁינוּ

12 וְעַבְדֵּתְנוּ, יֵשׁ לְהוֹסִיף,

13 דְּכָשֵׁם שְׁגֻלֵי אֹר-אֵין

14 סוּף בְּמְקוֹם הַחֲלָל פֶּעַל

15 אֶת הַפְּתִיחָה וְהַהֲשָׁרָה

16 וְהַרְגִּילוּת שְׁיוֹכְלוּ

17 לְהַמְשִׁיכוּ, עַל-דִּרְךָ-זֶה

18 יֵשׁ לומר שְׁעַבְדוּת

19 יִשְׂרָאֵל עֵתָה פּוֹעֵלָת

20 פְּתִיחָה וְרִגְלִילוּת, לְהַרְגִּיל

21 אֶת הָעוֹלָם בִּסְלֻעַכְנוּיָיו

22 [=לֹאט לֹאט וּבִהְדָּרָה] וְעַד

23 שְׁזָה גוֹרֵם לְהַמְשִׁכָּת

24 הָעֲצָמוֹת דְּלַעֲתִיד לְבֹא.

25 לְסִיכּוֹם, "שְׁמִים הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ

26 הַחֲדָשָׁה" מוֹרָה עַל גִּילּוּי אֹר

27 שְׁלֻמְעָלָה מֵהָאֹר שְׁהָאִיר קוֹדֵם

28 הַצִּמְצוּם, שְׁהוּא גִילּוּי חֲדָשׁ מִמֶּשׁ

29 שְׁלֹא הִיָּה מֵעוֹלָם.

30 וּמִמְשִׁיף אַחֲרֵךְ בְּפִסּוּק:

31 כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם.

32 דְּזֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם הִיא

33 עֲבוֹדָתְכֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּב'

34 אוֹפְנִים אֵלָה דְּרִצּוֹא

35 וְשׁוֹב 43. זֶרְעֶכֶם קָאֵי עַל

36 עֲנִין הָעֲבוֹדָה בְּבִחִינַת

37 אֶרֶץ - 'שׁוֹב', כִּי עֲנִין

38 הַזִּרְיָעָה הוּא בְּמִצְוֹת,

39 וּכְמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל 44

40 (עַל אֹדֶם שְׁנֵהָרָא אֲמָרוּ: לֹא

41 הַנִּחְיָהוּ לַעֲשׂוֹת פִּירוּת וּפִירְשׁוּ

42 בְּגִמְרָא): מֵאִי פִירֵי מִצְוֹת

43 [=מֵהֶם הֵם פִּירוּת? מִצְוֹת. שְׁלֹא

44 הַנִּחְיָהוּ לְקִיִּים עוֹד מִצְוֹת],

45 כְּמֵאֲמַר פְּרוּתֵיהֶם שֶׁל

46 צְדִיקִים (וְעַמְּךָ כָּלֶם

הִיָּה עֲנִין זֶה לְפָנֵי כֵּן. וְהַחֲדוּשׁ דְּשְׁמִים חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ
חֲדָשָׁה הוּא בְּחִינַת חֲדוּשׁ גָּמוּר. וְהוּא מֵה שְׁלֻעַתִּיד יִהְיֶה
גִלּוּי עֲצָמוֹת אֵין-סוּף שְׁלֻמְעָלָה מְאֹר הַקּו וְגַם לְמַעְלָה
מֵהָאֹר שֶׁהִיא מְמַלָּא אֶת מְקוֹם הַחֲלָל, שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל
חֲדוּשׁ גָּמוּר, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּתוֹרָה דְּתוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֲתִי
תֵצֵא כו' 41. וְעַל-פִּי הַמְּבַאֵר בְּתִנְיָא 42 שְׁכָל הַגְּלוּיִים
דְּלַעֲתִיד תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׁינוּ וְעַבְדֵּתְנוּ, יֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּכָשֵׁם
שְׁגֻלֵי אֹר-אֵין-סוּף בְּמְקוֹם הַחֲלָל פֶּעַל אֶת הַפְּתִיחָה
וְהַהֲשָׁרָה וְהַרְגִּילוּת שְׁיוֹכְלוּ לְהַמְשִׁיכוּ, עַל-דִּרְךָ-זֶה יֵשׁ
לומר שְׁעַבְדוּת יִשְׂרָאֵל עֵתָה פּוֹעֵלָת פְּתִיחָה וְרִגְלִילוּת,
לְהַרְגִּיל אֶת הָעוֹלָם בִּסְלֻעַכְנוּיָיו [=לֹאט לֹאט] וְעַד שְׁזָה
גוֹרֵם לְהַמְשִׁכָּת הָעֲצָמוֹת דְּלַעֲתִיד לְבֹא.

וּמִמְשִׁיף אַחֲרֵךְ כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם. דְּזֶרְעֶכֶם
וְשִׁמְכֶם הִיא עֲבוֹדָתְכֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּב' אוֹפְנִים
אֵלָה דְּרִצּוֹא וְשׁוֹב 43. זֶרְעֶכֶם קָאֵי עַל עֲנִין הָעֲבוֹדָה
בְּבִחִינַת אֶרֶץ, כִּי עֲנִין הַזִּרְיָעָה הוּא בְּמִצְוֹת, וּכְמֵאֲמַר
רַבּוּתֵינוּ ז"ל 44 מֵאִי פִירֵי מִצְוֹת, כְּמֵאֲמַר פְּרוּתֵיהֶם שֶׁל
צְדִיקִים (וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים) 45 מַעֲשִׂים טוֹבִים 46, דְּעַל-
יְדֵי זִרְיָעָת הַמִּצְוֹת בְּאֶרֶץ חֶפֶץ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל 47 עַל-יְדֵי-
זֶה יִצִּיץ וּפְרַח גו' 48 (כְּמֵבֵאֵר בְּמְקוֹם אַחֲרֵךְ). וְעֲנִין
וְשִׁמְכֶם קָאֵי עַל הַתוֹרָה, בְּחִינַת שְׁמִים, כִּי נוֹסֶף לְזֶה
שֶׁהַתוֹרָה כָּלָה הִיא שְׁמוֹתֵינוּ שֶׁל הַקָּב"ה (כְּדִאִיתָא
בְּרַמְבַּ"ם 50 וְכֵן בְּזֵהָר 51 וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת), נִקְרָאת הַתוֹרָה
גַּם בְּשֵׁם שְׁמֶכֶם, שְׁמֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ
ז"ל 52 שֶׁתּוֹרָתוֹ נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ, כִּי אֲפִן הָעֲבוֹדָה
בְּבִחִינַת שְׁמִים הִיא בְּתַכְלִית הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ, עַד שֶׁתּוֹרָתוֹ
נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ, שְׁכָל מְצִיאָתוֹ הִיא מְצִיאָתוֹ שֶׁל תּוֹרָה.
וְכֵן מְחַדֵּשׁ בְּכָתוּב דָּגִם לַעֲתִיד-לְבֹא יַעֲמֵדוּ זֶרְעֶכֶם
וְשִׁמְכֶם בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה דְּשְׁמִים חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה.
דְּהַגֵּם שְׁאֵז יִהְיֶה הַגְּלוּי דְּבִחִינַת עֲצָמוֹת אֵין-סוּף

(41) ראה ויק"ר פי"ג, ג. הובא בסה"מ תרע"ח שם. (42) רפ"ז.

(43) ראה סה"מ תרע"ח שם. לקו"ת שה"ש נ, א ואילך. ועוד. (44) סוטה

מו, א. (45) ישעי' ס, כא. (46) ראה ב"ר פ"ל, ו. (47) מלאכי ג, יב. וראה תו"א בתחלתו. (48) ישעי' כז,

ו. (49) ראה תו"א ר"פ שמות. ועוד. (50) בהקדמת פירושו על התורה. (51) ח"ב פז, א. (52) ראה קידושין

לב, ריש ע"ב.

47 דְּעַל-יְדֵי זִרְיָעָת הַמִּצְוֹת בְּאֶרֶץ
48 חֶפֶץ שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל 47 (כְּדִבְרֵי הַבַּעַל שֶׁם טוֹב עַל הַפִּסּוּק "כִּי תִהְיֶה לִי
49 אֶתֶם אֶרֶץ חֶפֶץ" שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְאֶרֶץ שְׁכֶשֶׁם שְׁבִאֶרֶץ טַמּוּנִים אוֹצְרוֹת
50 רַבִּים, כֵּן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְמַעֲלוֹת שִׁישְׁנָם בְּבִנְיָ-יִשְׂרָאֵל). קִיּוֹם הַמִּצְוֹת נִמְשַׁל
51 לְזִרְיָעָה' הַמְּצִיחָה פִּירוּת, כִּיּוֹן

שְׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת מִמְשִׁיכִים

גִּילּוּי אֹר (-) אֹר הַקּו וְהוּא

שְׁלֻפְנֵי הַצִּמְצוּם, כְּנ"ל: עַל-

יְדֵי-זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, זִרְיָעָה

וְהַשְׁרָשָׁה, הָרִי, כְּלִשׁוֹן הַפִּסּוּק

"וְהַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצִּיץ

וּפְרַח גו' 48 (כְּמֵבֵאֵר

בְּמְקוֹם אַחֲרֵךְ). וְעֲנִין

וְשִׁמְכֶם קָאֵי עַל הַתוֹרָה,

בְּחִינַת שְׁמִים, כִּי נוֹסֶף

לְזֶה שֶׁהַתוֹרָה כָּלָה הִיא

שְׁמוֹתֵינוּ שֶׁל הַקָּב"ה

(כְּדִאִיתָא בְּרַמְבַּ"ם 50 וְכֵן

בְּזֵהָר 51) וּבְכִמְהָ

מְקוֹמוֹת), נִקְרָאת הַתוֹרָה

גַּם בְּשֵׁם שְׁמֶכֶם, שְׁמֵם

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמֵאֲמַר

רַבּוּתֵינוּ ז"ל 52 עַל הַפִּסּוּק

"וְכִתְּבוּתוֹ (שֶׁל הַיְּהוּדִים) יִהְיֶה

יוֹמָם וְלַיְלָה" שְׁכָאֲשֶׁר לומד

תּוֹרָה, תּוֹרָתוֹ נִקְרָאת עַל

שְׁמוֹ, כִּי אֲפִן הָעֲבוֹדָה

בְּבִחִינַת שְׁמִים הִיא

בְּתַכְלִית הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ,

עַד שֶׁתּוֹרָתוֹ נִקְרָאת עַל

שְׁמוֹ, שְׁכָל מְצִיאָתוֹ הִיא

מְצִיאָתוֹ שֶׁל תּוֹרָה. וְכֵן

מְחַדֵּשׁ בְּכָתוּב דָּגִם

לַעֲתִיד-לְבֹא יַעֲמֵדוּ

זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם (עֲבוֹדָת

הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁאֵנוּ מְקִימִים

בְּזִמְנָה הַזֶּה) בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה

דְּשְׁמִים חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ

הַחֲדָשָׁה. דְּהַגֵּם שְׁאֵז

יִהְיֶה הַגְּלוּי דְּבִחִינַת

עֲצָמוֹת אֵין-סוּף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עבודתם של ישראל. וכפי שנתבאר בתחילת המאמר – שמים וארץ הם כללות
 הבריאה (צבא השמים וצבא הארץ), וכן עשר ספירות דאצילות, עשר ספירות
 הגנוחות וכו', וה'שמים' הם 'כסאי', 'ישנו גם ענין השמים כסאי כו'
 כמו שהוא מצד עבודת ישראל כמבואר לעיל – 'שמים' זו העבודה
 ב'רצוא' באהבה רבה, וכן לימוד
 התורה (והתורה היא 'כסאי',
 כמבואר ב'תורה אור': כשם
 היושב על כסא מנמיק קומתו, כן
 התורה ירדה ונמשכה למטה),
 ולכן גם השמים חדשים
 וארץ חדשה דלעתיד-
 לבא נעשים על-ידי
 עבודת ישראל.
 ויהי-רצון שיקים יעוד
 זה בקרוב ממש,
 כמפורש בהפטרות
 הפרשה, כי כאשר
 השמים החדשים גו' כן
 יעמד זרעכם ושמכם,
 ויהיה הענין דכשאני
 נכתב אני נקרא⁵⁴ - לעתיד
 לבוא יהיה נקרא שמו של
 הקדוש-ברוך-הוא במפורש לא
 בכינוי (שם 'אדני') כבזמן הזה,
 משום שיהיה גלוי
 העצמות
 מנכתב ונקרא, במהרה
 בימינו ממש.

שְׁלֹמֶעֱלָה גַם מִהָאֹר שֶׁהִיא מְמַלֵּא מְקוֹם הַחֲלָל, וְאֵלֹ
 הָעֲבוּדָה דִּישְׂרָאֵל, זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם, נַעֲשִׂית בְּזִמְנָן הַזֶּה, אַחֲרֵי
 הַצְמָצוּם, עַל-יְדֵי הַקּוֹ וְגִלּוֹי הָאֹר שֶׁהִיא מְמַלֵּא מְקוֹם
 הַחֲלָל, דְּלִכְאוּרָה אֶפְשָׁר לומר דְּשִׁרְגָא בְּטִיהָרָא מֵאִי אֶהְיִי⁵³
 [=נר בצהרים מה מועיל?], כיון
 שיהיה גילוי ה'עצמות' שלמעלה
 מגילוי האור שלפני הצמצום,
 איזה ערך יהיה לקיום המצוות
 שלנו בזמן הזה? בְּכָל-זֹאת
 כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם,
 דְּגַם בְּגִלּוֹי זֶה יִהְיֶה
 מְקוֹם לַעֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל.
 וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, מִשּׁוּם
 שְׁעֲבוּדָתָם הִיא הַגּוֹרְמַת
 וְהַמְבִיָּא לְגִלּוֹי זֶה,
 וְהַמְבִיָּא לְגִלּוֹי זֶה,
 וְכִיּוֹן שֶׁהֵם הַסִּפָּה וְהַגּוֹרֵם,
 בְּהִכָּרַח שֶׁהַדָּבָר נִמְצָא
 גַּם בָּהֶם, כִּי גַם
 בִּישְׂרָאֵל יֵשׁ הַמִּשְׁכָּת
 הָעֲצֻמוֹת.
 וְזֵהוּ הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי גו',
 וְאַחֲרֵי-כֵן הַשְּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים גו',
 דְּמַכְיִין שְׁלֹבַד זֶה שִׁישְׁנוּ עֲנִין הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי
 כּו' כִּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד הַבְּרִיָּאָה, יִשְׁנוּ גַם עֲנִין הַשְּׁמַיִם כְּסָאֵי
 כּו' כִּמוֹ שֶׁהוּא מַצֵּד עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן גַּם הַשְּׁמַיִם
 חֲדָשִׁים וְאַרְצָן חֲדָשָׁה דְּלַעֲתִיד-לְבֹא נַעֲשִׂים עַל-יְדֵי
 עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל.
 וְיִהְיֶה-רָצוֹן שִׁיקִּים יַעֲוֵד זֶה בְּקֶרֶב מִמֶּשׁ, כְּמִפְרָשׁ
 בְּהַפְטָרַת הַפְּרָשָׁה, כִּי כָאֲשֶׁר הַשְּׁמַיִם
 הַחֲדָשִׁים גו' כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֶכֶם וְשִׁמְכֶם, וְיִהְיֶה הָעֲנִין
 דְּכָשָׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא⁵⁴, מִשּׁוּם שֶׁיִּהְיֶה גִלּוֹי הָעֲצֻמוֹת
 שְׁלֹמֶעֱלָה מִנְּכָתֵב וְנִקְרָא, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.
 עַצֵּם הַבְּרִיָּאָה [וסדר
 ההתחלשות], עור לפני

(53) חולין ס, ב. (54) פסחים נ, א.

אגרות קודש

[שבט תשי"ז]

...במש"כ - מאז - בזח"ב (קז, ב) בפי "כ"ש שאר ב"ני" - דקאי על ההכרח לעשות תשובה, ולא על
 הבטחון שימחל - אין בזה ענין של מיהב פתיחה דפומא "לחייביא", טענה דסיוע בפיחה. וק"ל. ועייג"כ
 ע"ז ה, רע"א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תרומה, ב' דראש חודש אדר ראשון ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 א. בשבת זו - כמה ענינים: (א) יום השבת, (ב) ראש חודש, (ג) ראש חודש אדר, (ד) ראש חודש אדר
- 2 ראשון - שבזה מודגש שזוהי שנת העיבור, שנה שיש בה ריבוי ימים, ובזה גופא - שנה שלימה [כידוע שבשנת
- 3 העיבור ישנם ג' אופנים: חסרה - חשון וכסלו חסרים, כסדרה - אחד מלא ואחד חסר, ושלימה - שניהם מלאים],
- 4 מספר ימים הכי גדול.
- 5 ומובן, שבכל פרט ופרט מענינים הנ"ל ישנה הוראה ולימוד בעבודת ה' - שהרי אפילו בנוגע לעניני העולם,
- 6 מבאר רש"י בהתחלת פירושו על התורה שבריא אתם היא "בשביל התורה ובשביל ישראל", ולכן, בכל פרט ופרט
- 7 מעניני העולם ישנו לימוד והוראה ליהודי בעבודתו לקונו, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות ענינים
- 8 השייכים לתורה - שבת וראש-חודש וכו' - הרי בודאי שבכל אחד מהם ישנו לימוד והוראה בעבודת ה'.
- 9 ונוסף על ההוראה הנלמדת מכל ענין פרטי בפני-עצמו, ישנה הוראה נוספת הנלמדת מצירוף כל ענינים אלו
- 10 יחדיו - כידוע שעל-ידי צירוף כמה ענינים יחדיו נמשך אור חדש, ובלשון הידוע (שער היחוד והאמונה ריש
- 11 פרק יב): אור העולה על כולנה,
- 12 [ועל-דרך שמצינו בגמרא (סוטה לד, א. הובא בפירוש רש"י שלח יג, כג) "טעונא דמידלי איניש לכתפיה
- 13 תילתא דטעונא הוי", "שליש משאוי ממשאוי שמסייעין אותו להרים", היינו, שכאשר שנים מצטרפים לשאת
- 14 משא יחדיו, בכוחם לשאת יותר מכפליים, מפני שעל-ידי צירופם יחד נתוסף אצלם כח מיוחד כו'].
- 15 וככל עניני התורה שהיא נצחית ולא תהא מוחלפת - הרי גם הוראות אלו הם הוראות נצחיות, בכל זמן
- 16 ובכל מקום, ועד כדי כך, שבכל יום ויום הם "חדשים" ממש, "כאילו היום ניתנו" (פירוש רש"י יתרו יט, א).
- 17 ב. ובהקדמה:
- 18 בענינים הנ"ל ישנם ריבוי הוראות, ובהם כמה וכמה חילוקי דרגות בהתאם לדרגת העבודה [כלומר, אצל
- 19 יהודי שעבודתו בדרגא נעלית יותר מתבטאת ההוראה בענינים נעלים יותר וכו'] - אבל, לכל לראש, יש לבאר
- 20 את ההוראה השייכת למעשה בפועל, שהרי: (א) "המעשה הוא העיקר" [מה טוב שיש גם כוונה, אבל העיקר
- 21 הוא המעשה], (ב) בענין המעשה שווים כל בני ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד לפשוט שבפשוטים,
- 22 - בנוגע לכוונת המצוה, ישנם חילוקי דרגות בהתאם לחילוקי הדרגות שבבני ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם"
- 23 עד "חוטב עציץ ושואב מימין", אבל בנוגע למעשה בפועל - שווים כל בני ישראל. ולדוגמא - במצות תפילין:
- 24 אופן הנחת תפילין בפועל ממש - ד' בתים מרובעות, רצועות שחורות וכו' - אצל יהודי פשוט שבפשוטים
- 25 בסוף כל הדורות הוא באותו אופן כפי שמשה רבינו קיים מצות תפילין כשניתנה מסיני! ומזה מובן בנוגע לכל
- 26 המצוות - שכן "הוקשה כל התורה כולה לתפילין" - שבענין המעשה שווים כל בני ישראל.
- 27 ליתר ביאור:
- 28 לאמיתתו של דבר - הרי כל אחד ואחד מישראל שייך לכל אופני העבודה (גם הנעלים ביותר), כשם ששייך
- 29 לכל חלקי ועניני התורה.
- 30 דהנה, נתינת כל התורה כולה היתה לכל אחד ואחד מישראל - גם ליהודי ש"לא ידע מאי קאמר", כפי
- 31 שמצינו במדרשי רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני יתרו רמז רפו) בביאור הענין ש"עשרת הדברות" נאמרו בלשון
- 32 יחיד ("אנכי ה' אלקיך") דוקא - שכל אחד ואחד מישראל היה אומר, עמי הדיבור מדבר.
- 33 ומכיון שהתורה היא "תורה אחת" - מתבטא ענין זה גם בהלכה: גוי - אסור בלימוד התורה, משום גזל או
- 34 משום עריות, כב' הפירושים שלמדים ממה שכתוב "מורשה קהלת יעקב" - "מורשה" מלשון ירושה, או
- 35 "מורשה" מלשון "מאורסה" (סנהדרין נט, ריש עמוד א); אבל יהודי - אפילו פשוט שבפשוטים, שלא ידע מאי
- 36 קאמר - הנה לא זו בלבד שמתור לו ללמוד תורה, אלא עוד זאת - הוא חייב בלימוד כל חלקי התורה, מכיון
- 37 שניתנו לו - "מורשה קהלת יעקב" - כל חלקי ועניני התורה כולה.
- 38 ועד כדי כך - ש"אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש" (מנחות צט, סוף
- 39 עמוד ב), היינו, שאפילו כאשר מדובר אודות יהודי שיוצא ידי-חובת לימוד התורה על-ידי קריאת שמע שחרית

וערבית, שמזה מובן שאינו שייך להבנת התורה - הנה גם הוא מקיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפּיך גו'", קיום מצות תלמוד תורה בשלימות. וכמודגש עוד יותר - שענין זה נאמר על-ידי רבי שמעון בן יוחאי, שענינו - "תורתו אומנתו", תכלית השלימות דלימוד התורה, הנה רבי שמעון בן יוחאי עצמו אומר שיהודי פשוט שבפשוטים הקורא קריאת שמע שחרית וערבית, מקיים בכך "לא ימוש ספר התורה הזה מפּיך גו'". ומכל זה מובן, שכשם שכל עניני התורה שייכים לכל אחד ואחד מישראל, גם לפשוט שבפשוטים, כן הוא גם בנוגע לכל ההוראות מענינים הנ"ל (שבת וראש-חודש וכו'), כולל ההוראות השייכות לאופני עבודה נעלים ביותר - שמצד אמיתית ופנימיות הענינים, שייכות הן לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים. אמנם, כל זה הוא מצד אמיתית ופנימיות הענינים, אבל בחיצוניות ובגלוי - הנה לעת-עתה אינו יכול לעסוק באופני העבודה הנעלים, כשם שאינו שייך עדיין להבנה והשגה בענינים עמוקים שבתורה, ועד שבפועל ובגלוי נמצא הוא במעמד ומצב שלא ידע מאי קאמר.

ומטעם זה ישנו חילוק באופן החיוב דלימוד התורה - מן הקצה אל הקצה: יש מי שקיים מצות "לא ימוש ספר התורה הזה מפּיך גו'" על-ידי קריאת שמע שחרית וערבית; ולאידך, יש מי שלומד תורה כל היום כולו, ואף-על-פי-כן, אם עבר רגע אחד שהיה אפשר לו לעסוק בתורה ולא עסק - הרי זה היפך הענין דכבוד השם כו', וענשו חמור ומבהיל ביותר, בזה ובבא כו' [נכמבאר בדברי חכמינו ז"ל במסכת סנהדרין (צט, סוף עמוד א), והביאו אדמו"ר הזקן בהתחלת ספר התניא]. והטעם לחילוק זה (אף שהתורה כולה שייכת לשניהם) - מפני שהפשוט שבפשוטים אינו שייך (לעת-עתה) להבנת עניני התורה, ולכן יוצא יד-יחובת לימוד התורה באמירת קריאת שמע בלבד, מה-שאינ-כן זה ששייך להבנת והשגת התורה, חייב לקיים את הציווי "והגית בו יומם ולילה" כפשוטו.

ועל-דרך-זה מובן בנוגע ללימוד והוראה מענינים הנ"ל (שבת וראש-חודש וכו') - שבפועל ובגלוי ישנם חילוקי דרגות בדבר, בהתאם לחילוקי הדרגות באופני העבודה, וזאת - למרות שמצד עצם ופנימיות הענינים שייכים כל עניני התורה (גם הענינים הכי נעלים) לכל אחד ואחד מישראל.

אבל כאשר מדובר אודות ענין של מעשה בפועל - בזה שווים כל בני ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד ליהודי פשוט שבפשוטים, כנ"ל.

ולכן: לכל לראש יש לבאר את ההוראה השייכת למעשה בפועל - מכיון שענין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, הן ל"ראשיכם שבטיכם", שגם אצלם "המעשה הוא העיקר", והן ליהודי פשוט שבפשוטים, שאינו שייך - בחיצוניות ובגלוי - לעניני הבנה והשגה כו', כי-אם לעניני מעשה בפועל; ועד שהמעשה בפועל הוא אצל כל בני ישראל בשווה.

ועתה נבוא לבאר את ההוראה מכל הפרטים המוזכרים לעיל - באותיות פשוטות, המובנות גם לפשוט שבפשוטים, בנוגע לענין של מעשה בפועל.

ג. ענין השבת:

גם יהודי פשוט שבפשוטים יודע שענין השבת הוא - כמו שכתוב "ששת ימים עשה הוי' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש", ורצונו של הקב"ה הוא שגם יהודי יתנהג באופן כזה [ובלשון חכמינו ז"ל: "מה הוא כו' אף אתה כו'"], שביום השבת יהיה אצלו הענין ד"שבת וינפש" מכל מלאכתו בששת ימי המעשה. והנה, מובן בפשטות שהכוונה ד"שבת וינפש" אינה להעדר החידוש והיצירה שבעבודת האדם, היינו, שבמשך ששת ימי המעשה פועל האדם ומחדש כמה ענינים, ואילו ביום השבת אינו עושה מאומה - שכן, ענין זה הוא חסרון ולא מעלה!

ואם מפני העדר העמל והיגיעה - אין כל מעלה בדבר, כי כאשר מדובר אודות עמל המביא לידי תועלת - הנה לא זו בלבד שאין כל חסרון בדבר, אלא אדרבה - זוהי תכלית ומטרת בריאת האדם: "אדם לעמל יולד"! ולכן, לא יתכן לומר שהעילוי דיום השבת הוא - מה שהאדם אינו עמל ואינו עושה מאומה!...

אלא בהכרח לומר שגם ביום השבת פועל יהודי על-ידי עבודתו, ואדרבה - פעולתו של יהודי ביום השבת היא באופן נעלה יותר מאשר הפעולה בימי החול, שכן, העבודה דיום השבת היא בענינים נעלים יותר - עבודה הקשורה עם כח הדיבור וכח המחשבה, בעניני תורה ותפילה.

ובפשטות: במשך ששת ימי המעשה עסוק הוא בענינים של מעשה – כמו שכתוב "וברכך הוי" אלקיך בכל אשר תעשה", "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", וכדאיתא במכילתא (על הפסוק יתרו כ, ט) שזוהי מצות-עשה, והתעסקותו היא ב"עובדין דחול" – עניני מסחר, משא ומתן וכו'; אבל כאשר מגיע יום השבת – מתפנה הוא מכל עסקיו, "כל מלאכתך עשויה", ועוסק אך ורק בענינים נעלים, עניני קדושה, כגון: אמירת תהלים, תפילה באריכות יותר, קריאת פרשת השבוע "שנים מקרא ואחד תרגום", לימוד פרשת השבוע עם מפרשים, וכן הלאה – כל אחד ואחד לפי ערכו.

ובדוגמת הענין ד"שבת וינפש" אצל הקב"ה – "מה הוא כו' אף אתה כו'" (כנ"ל):

מובן ופשוט שלא יתכן לומר ששבתת הקב"ה ביום השביעי היא ירידה חס-ושלום לגבי עשיית שמים וארץ בששת הימים – שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו", היינו, שמפני ש"ביום השביעי שבת וינפש", לכן, יום זה הוא נעלה יותר מששת הימים שלפניו,

אלא אדרבה – עשיית שמים וארץ בששת ימי המעשה היא ענין של ירידה (כביכול) אצל הקב"ה, ובלשון הזהר (חלק ג קמט, ב) – שההתעסקות לברוא שמים וארץ היא בבחינת "מילי דהדיוטא" לגבי הקב"ה, [מדובר אמנם אודות יהודי פשוט שבפשוטים שלא למד מאמר הזהר הנ"ל, אבל אף-על-פי-כן, גם ללא לימוד מאמר הזהר, מבין הוא בפשטות שההתעסקות לברוא עץ ואבן אינה בערך כלל וכלל – במה נחשב הוא – ביחס לגדולתו של הקב"ה!],

ובזה מתבטא העילוי ד"שבת וינפש" – שהקב"ה אינו צריך "לרדת" לעסוק בבריאת שמים וארץ, דומם צומח חי ומדבר, אלא הוא "עוסק" (כביכול) בענינים שלפי ערכו כו'.

וכמו כן מובן בנוגע לעבודתו של יהודי – שבמשך ששת ימי החול עסוק הוא ב"עובדין דחול", מה-שאינ-כן ביום השבת – "כל מלאכתך עשויה", והתעסקותו אינה אלא בענינים שבערכו של יהודי, עניני קדושה, תפילה ותורה.

ובענינים אלו – עובד את עבודתו ביום השבת, ובאופן שפועל ומחדש כו' ("ער טוט אויף"), ואפילו אם אינו שייך לדרגא כזו שעבודתו תפעל – גם בגלוי – בכללות הבריאה, הרי בוודאי פועלת עבודתו – בגלוי – בנוגע לעניניו הפרטיים, עד לעיקר ענינו – "אני נבראתי לשמש את קוניי", שענין זה שייך בכל רגע ורגע שקיימת מציאותו בתור "נברא", שהכוונה בזה אינה אלא "לשמש את קוניי".

וזוהי ההוראה הפשוטה הנלמדת מכללות ענין השבת – שיהודי צריך לנצל זמן מיוחד זה כדי להוסיף בכל עניני קדושה, תורה ומצוותיה, ביתר שאת וביתר עוז.

ד. ראש חודש:

ענינו של "ראש חודש" מודגש ב"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" [שהרי אפילו "שם הסכמי", ובפרט שם שנתקבל ונתפשט אצל בני ישראל, הוא בוודאי בהשגחה פרטית, ועל-אחת-כמה-וכמה "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש"] – "ראש חודש" – על-דרך ובדוגמת ענין ה"ראש" שבגוף האדם.

וכפי שמבואר בדרושי אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי וכו', בנוגע לדיקו הלשון "ראש השנה", "ראש" ולא תחילה, שבדוגמת ה"ראש" שבגוף האדם, שהוא כולל את החיות דכל אברי הגוף ומנהיגם כרצונו – כן הוא "ראש השנה" ביחס לכל ימי השנה, שהוא כולל את כל ימי השנה ומנהיגם כו', היינו, שהנהגה במשך כל ימי השנה היא בהתאם להחלטות שמקבל האדם ב"ראש השנה". ועל-דרך-זה בנוגע ל"ראש חודש" – שהוא ה"ראש" הכולל את כל ימי החודש, היינו, שהנהגה בכל ימי החודש היא בהתאם להחלטות שמקבל האדם ב"ראש חודש".

ואף שלכאורה תמוה כיצד יתכן שיהיה בכוחו של יום פרטי (ולכאורה – יום ככל הימים) לכלול ולהנהיג כמה וכמה ימים – הרי הביאור בזה, מכיון שכך קבע הקב"ה, בורא הזמן [כידוע שגם זמן הוא נברא], שיום מסויים זה יהיה "ראש" לכמה וכמה ימים: ראש חודש – בנוגע לכל ימי החודש, וראש השנה – בנוגע לכל ימי השנה.

ובפרטיות יותר – הנה כל "ראש חודש" הוא "ראש" ביחס לעבודה המיוחדת השייכת במיוחד לחודש זה, כידוע שלכל חודש ישנו צירוף שם הוי' בפני-עצמו, מזל בפני-עצמו, שבט בפני-עצמו וכו', ובהתאם לזה – עבודה פרטית המיוחדת לחודש זה, וממנו נמשכת העבודה הפרטית לכל יום ויום דימי החודש – בלשון הזהר (חלק ג צד, ב): "כל יומא ויומא עביד עבדיה", וכמו שכתוב בהוספות לזהר חלק א (רסג, ב): "ללמדך שכל יום יש לו כח כו'".

וזהו ההוראה הפשוטה מכללות הענין ד"ראש חודש" – שמכיון שיהודי יודע שביום זה ניתנו כוחות מיוחדים ונעלים ביותר, עד שהוא בבחינת "ראש" לכל ימי החודש, הרי בוודאי שהעבודה דיום זה צריכה להיות באופן נעלה ביותר, כולל - קבלת החלטות טובות בנוגע לכל ימי החודש. ובודאי בכוחו וכיכולתו למלא עבודה זו בשלימותה - שהרי "איני מבקש כו' אלא לפי כחן".

ולא זו בלבד שיכול וצריך הוא לנצל כוחות מיוחדים אלו, ואם לא עשה זאת (מפני אונס, וכיוצא בזה) חסר לו ענין זה, אלא עוד זאת, שהעדר ניצול כוחות אלו גורם לבלבול בכל סדרי הבריאה, דמכיון ש"לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה" - ענין המובן גם לפשוט שבפשוטים, נמצא, שכאשר אינו מנצל כוחות אלו - גורם שיהיו לבטלה כביכול, ובכך מבלבל הוא את כל סדרי הבריאה.

ה. ראש חודש אדר:

גם יהודי פשוט שבפשוטים יודע שלחודש אדר מעלה מיוחדת – שיש לו מזל מוצלח ("א מזל'דיקער חודש"). וענין זה קשור עם ימי הפורים - הפועלים בכל ימי החודש, כמו שכתוב "והחודש אשר נהפך". ולכן, "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, סוף עמוד א) - תיכף בהתחלת החודש.

מדובר אמנם אודות יהודי פשוט שלא למד מה שכתוב בגמרא (שם, ריש עמוד ב) שחודש אדר "בריא מזליה", אבל הוא יודע את הלשון המורגל אפילו בפי "עמי-הארץ", נשים ותינוקות של בית רבן - שחודש אדר מזלו מוצלח, "א מזל'דיקער חודש".

ואף שבוודאי לא למד עדיין מה שכתוב בירושלמי (מגילה פרק א הלכה א) [ומובא גם להלכה (שולחן-ערוך אורח-חיים סימן תרפח סעיף ז)] שכל החודש כשר לקריאת המגילה, שנאמר והחודש אשר נהפך - הוא לא שייך עדיין להבנה והשגה בתורה, ובוודאי שאינו שייך ללימוד הירושלמי - אבל הוא יודע שבמגילה נאמר "והחודש אשר נהפך", היינו, שימי הפורים פועלים על החודש כולו, שמזלו מוצלח.

ואם הדברים אמורים בנוגע לעניניו הגשמיים של יהודי, שבחודש אדר "בריא מזליה" - הרי על-אחת-כמה - וכמה שכן הוא בנוגע לעניניו הרוחניים, עד לעיקר תפקידו, "אני נבראתי לשמש את קוני", שבחודש זה יש לו הצלחה יתירה ומזל מיוחד בכל הקשור לעבודתו בעניני התורה ומצוותיה.

ובזה גופא - מעלה מיוחדת בשנת העיבור, שיש בה אדר ראשון ואדר שני.

בשנה פשוטה - העילוי דחודש אדר אינו אלא במשך כ"ט ימים בלבד, ואילו בשנת העיבור - העילוי דחודש אדר הוא במשך חמישים ותשע ימים, ל' יום דאדר ראשון וכ"ט יום דאדר שני, שכל ימים אלו הם ימים שיש להם מזל מוצלח - כפי שבוודאי יאמרו "עמא דבר" שעילוי זה ("א מזל'דיקער חודש") הוא בשני החדשים, אדר ראשון ואדר שני.

וזהו ההוראה הפשוטה מראש-חודש אדר ראשון - שיש לנצל את הנתינת-כח המיוחדת דראש-חודש אדר, "בריא מזליה", בנוגע לכל עניני התורה ומצוותיה, ובפרט בשנת העיבור - שעילוי מיוחד זה הוא במשך נ"ט ימים! ובזה גופא - עילוי מיוחד בשנת העיבור שלימה, שבה מספר ימים הכי גדול, שתוכנו - הוספה בהמשכת הכוחות כו'.

ו. נוסף להוראה הנלמדת מכל ענין פרטי - שבת, ראש-חודש, ראש-חודש אדר, וראש-חודש אדר דשנת העיבור - ישנה הוראה נוספת הנלמדת מצירוף כל ענינים אלו, שהיא בבחינת "אור העולה על כולנה": כאשר יהודי מתבונן בגודל העילוי דכל אחד מענינים פרטיים הנ"ל,

יום השבת - "שבת וינפש" מעובדין דחול, והתעסקות בעניני קדושה, תורה ותפילה; ראש חודש - נתינת כח לעבודה דכל ימי החודש; ראש חודש אדר - "בריא מזליה", וראש-חודש אדר בשנת העיבור - מספר גדול ביותר של ימים שבהם "בריא מזליה",

וממשיך להתבונן שבשבת זו מצטרפים כל עילויים אלו יחדיו –

הרי הוא מבין בפשטות את גודל מעלתו של יום זה, ועד כמה עליו להשתדל לנצל את כל מה שנותנים לו ביום זה - בתכלית השלימות.

ז. ענין נוסף בקשר שבין הוראה הנלמדת משנת העיבור (אדר ראשון) - עם ההוראה הנלמדת מכללות הענין דשבת וראש-חודש:

- 1 יום השבת שייך לימי השבוע - הקשורים עם מהלך השמש, וראש-חודש שייך לימי החודש - הקשורים עם
- 2 מהלך הלבנה.
- 3 והענין דשנת העיבור הוא - להשוות את החילוק שבין השנה שנקבעת על-פי מהלך הלבנה, לשנה שנקבעת
- 4 על-פי מהלך החמה, כדלקמן.
- 5 ובהקדים:
- 6 כללות החילוק שבין אור השמש לאור הלבנה נשזוהי תכלית בריאתם - כפי שיודע גם איש פשוט שנבראו
- 7 "להאיר על הארץ" הוא - שאור השמש אין בו שינויים, שכן, מדי יום ביומו מאיר אור השמש בשוה;
- 8 מה-שאינ-כן אור הלבנה שכל ענינו אינו אלא שינוי וחידוש, ועד שאין יום אחד דומה לחבירו, שהרי בערב
- 9 ראש-חודש אין אור הלבנה נראה כלל, ובראש-חודש נפעל מולד הלבנה, ומיום ליום הולכת ומאירה יותר ויותר,
- 10 וחוזר חלילה, כך שכל ענינה אינה אלא שינוי וחידוש נמשך זה דומים ישראל ללבנה - "שהם עתידים
- 11 להתחדש כמותה".
- 12 וענינו בעבודת האדם - ב' אופני עבודה: (א) עבודה תמידית שאין בה שינויים - בדוגמת אור השמש, (ב)
- 13 עבודה שכל ענינה הוא שינוי וחידוש - בדוגמת אור הלבנה.
- 14 דוגמא לדבר בעבודת התפילה - כללות ענין העבודה, כמאמר רבותינו ז"ל (תענית בתחלתה) "ולעבדו בכל
- 15 לבבכם, איזו היא עבודה שכל . . זו תפילה".
- 16 הנוסח דג' ראשונות וג' אחרונות הוא בשוה בכל ימי השנה - ימי החול, שבתות וימים-טובים, ראש השנה
- 17 ויום הכיפורים, היינו, עבודה תמידית ללא כל שינויים. ולעומת זאת - הנוסח דברכה אמצעית הוא באופן של
- 18 שינוי, שהרי אינה דומה ברכה אמצעית דתפילת השבת לברכה אמצעית דתפילת יום-טוב, ראש השנה ויום
- 19 הכיפורים, שבזה מודגש ענין של שינוי וחידוש.
- 20 זאת ועוד: המצות-עשה דתפילה היא "שיהא אדם . . שואל צרכיו שהוא צריך להם" (רמב"ם הלכות תפלה
- 21 פרק א הלכה ב), ומזה מובן, שגם בימי החול יש ענין החידוש בתפילה, כי למרות שנוסח התפילה על דרך
- 22 הרגיל הוא בשוה, עבודה תמידית באופן של העדר השינוי, הרי כאשר האדם זקוק לדבר נוסף - יש חיוב מן
- 23 התורה להוסיף בבקשת התפילה [בברכת "שמע קולנו", ואין כאן מקומו], ענין של שינוי וחידוש.
- 24 ח. והנה, ב' אופני עבודה אלו - עבודה תמידית באופן של העדר השינוי, ועבודה באופן של שינוי וחידוש
- 25 - יש בזה מה שאין בזה:
- 26 המעלה דעבודה תמידית שאין בה שינויים היא - ענין הקביעות, היינו, שענין זה נעשה באופן של קביעות
- 27 בנפש. ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם דבר שהורגל לעשותו מאה פעמים הופך להיות "טבע שני", או "טבע" סתם
- 28 [כלשון המובא ברוב המקומות: הרגל נעשה טבע], הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בדבר תמיד. ומובן שבזה
- 29 ישנו ענין התוקף, ובאופן ד"קבוע אינו בטל", וזאת - גם כאשר הוא "מיעוטא דמיעוטא" בלבד, וענינו בעבודה
- 30 - שאפילו כל רוחות שבעולם אינן מזיזות אותו מעבודה זו.
- 31 ולעומת זאת, יש מעלה בעבודה שהיא באופן של שינוי וחידוש - שעבודה זו נעשית באופן של חיות
- 32 והתלהבות ורעש, כפי שרואים במוחש שדבר חדש נעשה מתוך חיות והתלהבות מיוחדת, מה-שאינ-כן כאשר
- 33 מדובר אודות דבר קבוע החוזר ונשנה תמיד. ובלשון המובא בפירוש רש"י על התורה (ואתחנן ו, ו): לא יהיו
- 34 בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה.
- 35 וכמודגש גם במאמר רבותינו ז"ל (שבת קיח, ב) שאמירת הלל בכל יום היא היפך הרצוי - מכיון שאמירת
- 36 הלל קשורה עם חידוש היוצא מדרך הרגיל, ענין של נס וכיוצא בזה, ואין זה שייך להנהגה הרגילה והקבועה.
- 37 ט. והנה, שלמות העבודה היא - כאשר ב' אופני עבודה אלו מסייעים אחד לחבירו, היינו, שגם בעניני
- 38 העבודה שהם באופן של שינוי וחידוש, יהיה העילוי דתוקף וקביעות בנפש. וגם בעניני העבודה הקבועים (שאינן
- 39 בהם שינוי), יהיה העילוי דחיות והתלהבות ורעש כמו בדבר חדש.
- 40 דוגמא לדבר - בענין התפילה:
- 41 אף-על-פי שהנוסח דג' ראשונות וג' אחרונות הוא בשוה בכל ימי השנה, ימי החול, שבתות וימים-טובים,
- 42 ראש השנה ויום הכיפורים (דבר קבוע שאין בו שינויים) - הרי רואים במוחש שאינה דומה אמירת ג' ראשונות

וג' אחרונות בכל ימי השנה, לאמירתם בראש השנה ויום הכיפורים, שאז משתדל יהודי לכוון יותר. וענין זה
ניכר גם אצל איש פשוט - שמתנועע בתפילתו יותר ("ער שאלקט זיך גאר אנדערש"), וכיוצא בזה, בידעו
שהעילוי ד"ראש השנה" - תקיעת שופר וכו' - הוא במ"ח שעות אלו בלבד, וכאשר יעברו שעות אלו - שוב
לא יהיה לו עילוי זה.

ונמצא, שמעלת החיות וההתלהבות שבעבודה חדשה - חודרת גם בעבודה הקבועה, ובלשון הגמרא (זבחים
זא, ריש עמוד א): "אהנאי לתמידין", היינו, שהקדושה המיוחדת דיום זה (עבודה דשינוי וחידוש) פועלת עילוי
והוספה גם ב"תמידין" (עבודה קבועה). ופעולה זו נמשכת בכל ימי השנה - שגם בעבודה הקבועה ("תמידין",
ג' ראשונות וג' אחרונות) דכל ימי השנה, יהיה העילוי שבענין החידוש - חיות והתלהבות כו'.
ומכיון שענין החידוש נמשך גם בעבודה הקבועה - הרי זה פועל גם לאידך, שגם בענינים שהם באופן של
שינוי וחידוש, יהיה העילוי דדבר קבוע, ענין התוקף והקביעות כו'.

י. אמנם, ישנו אופן עבודה נעלה עוד יותר - המרומז בתוכן הענין דשנת העיבור:
לא זו בלבד שב' אופני עבודה אלו (קביעות וחידוש) מסייעים זה לזה, אלא עוד זאת, שנעשים דבר אחד
ממש, על-דרך ובדוגמת שנת העיבור, שענינה - להשוות את החילוק שבין מהלך השמש (קביעות ותמידיות)
למהלך הירח (שינוי וחידוש), כך שלא יהיה חילוק ביניהם.

והענין בזה:

כאשר ב' אופני העבודה (קביעות וחידוש) מסייעים זה לזה, הרי פירוש הדברים הוא שישנם ב' אופני עבודה
בפני-עצמם, אלא שכל אחד מסייע לחבירו.

אמנם, ישנו אופן עבודה שבו משתווים ב' אופני עבודה אלו - להיותו למעלה משניהם גם יחד, היינו,
למעלה מכללות החילוק שבין קביעות ותמידיות לשינוי וחידוש - שזהו אופן העבודה דמסירת נפש, "בכל
מאדך", עבודה שלמעלה מכל מדידה והגבלה, שעבודה זו היא למעלה מענין של ציור כו', ללא כל נפקא-מינה
אם מדובר אודות ענין של קביעות או ענין של חידוש.

ואין הכוונה לומר שבעבודה זו אינם קיימים הפרטים דקביעות וחידוש, כי גם אז ישנם ב' פרטים אלו, אלא
ששניהם בשוה.

וההסברה בזה:

גם כאשר עבודתו אינה מצד העילוי והסגולה שבמצוות, כי אם מצד קבלת עול מלכות שמים בלבד, לקיים
רצון הבורא, ובלשון הידוע: "אילו נצטוונו לחטוב עצים" (אף שבחטיבת עצים אין כל עילוי) - הרי מכיון
שבכל מצוה ישנה גם הכוונה הפרטית דמצוה זו, וציווי הבורא הוא שתהיה גם כוונה פרטית זו - בודאי ישנה
אצלו גם הכוונה הפרטית שבמצוה, אלא שענין זה גופא הוא מצד התנועה דקבלת עול ומסירת נפש.

וכאמור - ענין זה מודגש בשנת העיבור, שענינה - להשוות את החילוק שבין מהלך השמש למהלך הירח,
היינו, שגם אז ישנו הענין דשנת החמה ושנת הלבנה, אלא ששניהם בהשוואה. וענינו בעבודת האדם - שישנם
ב' אופני העבודה דתמידיות וחידוש, אלא ששניהם בהשוואה - מצד ענין ה'קבלת עול' ומסירת נפש.

יא. וכאמור - כל הוראות אלו צריכים להתבטא בענינים של מעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר", ותיכף
ומיד - בנוגע ליום זה עצמו, יום השבת.

ובפשטות: כאשר הולכים להתפלל תפילת מנחה ביום השבת לאחר חצות, רעוא דרעיון,

- תכלית העילוי בעבודה דיום השבת, כידוע שעיקר העבודה דיום השבת היא עבודת התפילה, כמבואר
ב'תורה אור' (קיג, א) על-פי מה שכתוב בירושלמי (שבת פרק טו הלכה ג) בקושי התירו לדבר דברי תורה
בשבת, מכיון שעיקר העבודה דיום השבת היא עבודת התפילה, ובזה גופא - הדרגא הכי נעלית היא בזמן
המנחה, "רעוא דרעיון", "ואני תפילתי לך ה' עת רצון", ומעלה נוספת: פעולתה על כל ימי השבוע שלאחרי-זה
עד לתפילת מנחה דשבת הבאה, שכן, בהקדמה לתפילת מנחה קורין בתורה בפרשת השבוע הבא -

הנה נוסף על ההתבוננות שלפני כל תפילה, כמאמר רבותינו ז"ל "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש"
- צריכה להיות התבוננות מיוחדת בנוגע למעלות המיוחדות דשבת זו, כמבואר לעיל בארוכה, שכל זה מוסיף
ומסייע [ובלשון הגמרא: "אהנאי"] בענין התפילה, וכן בפעולתה על כל הימים שלאחרי-זה, באופן נעלה יותר.

- 1 וכמו כן בנוגע לקבלת החלטות טובות בכל עניני העבודה - בהתאם להמדובר לעיל אודות ההוראות שלמדים
2 מכל אחד מהענינים הפרטיים דשבת זו, וכן צירופם יחד, כנ"ל בארוכה.
- 3 ויהי-רצון שכל אחד יתרגם את כל הענינים המדוברים לעיל - לשפת המעשה, כל אחד ואחד לפי ענינו,
4 ובפשטות - להחליט החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל, והעיקר - לקיימן בפועל ממש,
- 5 ועל זה הובטחנו ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", וכידוע הפירוש בזה - שהקב"ה מזמין לו ענין
6 של מעשה בפועל שיצטרף למחשבה הטובה, ועל-ידי-זה ישנו דבר שלם - מעשה טוב ביחד עם מחשבה טובה.
- 7 ומענין השלימות במעשינו ועבודתינו - באים בקרוב ממש לשלימות הגאולה, גאולה האמיתית והשלימה
8 על-ידי משיח צדקנו,
- 9 שאז יקויים היעוד המובא בהפטרה דשבת זו: "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר
10 להשתחוות לפני" (ישעיה סו, כג), וכדאיתא בילקוט (על הפסוק) שלעתיד לבוא יעלו לרגל בכל שבת
11 וראש-חודש, "מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו", וכפי שממשיך בילקוט שם: "והיאך אפשר שיבוא כל
12 בשר בירושלים בכל שבת ובכל חודש . . אלא העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלים . . הוא
13 שהנביא מקלסן מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם".
- 14 וכשם שהעליה לרגל תהיה באופן ד"כעב תעופינה גו", הרי גם הגאולה עצמה תהיה באופן כזה - "ארו
15 עם ענני שמיא", באופן ד"אחישנה", במהרה בימינו ממש.
- 16 * * *
- 17 **יב.** ישנו עוד ענין עיקרי בשבת זו, הקשור עם פרשת השבוע [שכן, הקריאה בפרשיות התורה היא על-פי
18 סדר שבתות השנה, פרשה אחת בכל שבת] - שבה קורין בתורה פרשת תרומה.
- 19 ועל-פי תורת אדמו"ר הזקן הידועה שצריכים "לחיות" עם פרשת השבוע, ועל-אחת-כמה-וכמה ביום השבת
20 שאז קורין בתורה את כל הפרשה כולה - מובן, שיש להתעכב על ההוראות המיוחדות שלמדים מפרשת השבוע,
21 פרשת תרומה.
- 22 ובהקדים:
- 23 בפרשת תרומה ישנם ריבוי ענינים עד אין סוף - שהרי כשם שכללות התורה כולה היא באופן דאין סוף,
24 כמו שכתוב "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", "ששים המה מלכות גו' ועלמות אין מספר", כך הוא גם בנוגע
25 לכל ענין פרטי שבתורה, ובפרט - פרשה שלימה בתורה, שיש בה ריבוי ענינים עד אין קץ.
- 26 דהנה, כל אחד ואחד מישראל חייב בלימוד התורה, כפסק-דין הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה
27 ח) "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין כו'", ועד שחייב
28 לחדש בתורה, כפסק-דין אדמו"ר הזקן (הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה ב) שצריך "לחדש חידושי הלכות
29 רבות לפי רוחב שיש בלבו . . וכן בדרשות ההגדות כו'", היינו, לחדש בכל חלקי התורה (ראה גם אגרת הקודש
30 סימן כ"ו), ובלשון הזהר (חלק א יב, ב): "לאפשה לה". וכידוע בענין "ותן חלקנו בתורתך" - שלכל אחד
31 ואחד מישראל יש חלק מיוחד בתורה, שזהו מה שהוא מחדש בתורה, מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וכל זה
32 - כאמור - בכל חלקי התורה, ועד שבכוחו לחדש בכל ענין פרטי שבתורה.
- 33 ועל-פי-זה: מכיון שנאמר "והיה מספר בני ישראל אשר לא ימד ולא יספר מרוב", באופן של בלי גבול,
34 נמצא, שגם החידושים שיכול "תלמיד ותיק" לחדש בכל ענין פרטי שבתורה הם באופן דבלי גבול - בהתאם
35 למספרם של בני ישראל שבכוחם וביכולתם לחדש בענין פרטי זה.
- 36 אמנם, מובן ופשוט שאי-אפשר ללמוד ולבאר ריבוי ענינים בבת אחת. כדי להבין דבר בשכלו [שרק באופן
37 כזה יוצא ידי-חובת לימוד התורה בנוגע ללימוד תורה שבעל-פה, מה-שאינ-כן אם אינו מבין כו'] - בהכרח
38 להתעכב על כל ענין פרטי בפני-עצמו, ללבנו ולבררו על כל פרטיו, עד שמשיג ותופס את הדבר בשכלו. -
39 אמנם, אין זה שולל את הצורך שיש בידעיה כללית, אבל ביחד עם זה, בהכרח ללמוד ולהתעכב על כל פרט
40 ופרט בפני-עצמו.
- 41 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לריבוי הענינים שבפרשת תרומה - שאין אפשרות ללמוד ולבאר את כל הענינים
42 בבת אחת, אלא בהכרח להתעכב על ענין פרטי מסויים.

- 1 ולכל לראש - יש להתעכב על ההוראה הנלמדת משמה של הפרשה, ובענינו - פרשת "תרומה", מכיון ששם
- 2 הפרשה הוא ענין כללי השייך לכל עניני הפרשה, שכן, כולם מופיעים בפרשה זו.
- 3 ובענין זה גופא, שבו כמה אופני ביאורים, בדרך הפשט, בדרך הרמז, בדרך הדרוש ובדרך הסוד - יש להקדים
- 4 את ביאור הענין בדרך הפשט, כי:
- 5 הלימוד בדרך הפשט שייך לכל חלקי התורה - שהרי גם בלימוד בדרך הרמז, הדרוש והסוד קיים הכלל
- 6 ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו", וכן לכל לומדי התורה - ל"בן ארבעים לבניה", "בן חמש עשרה לגמרא",
- 7 "בן עשר למשנה" ו"בן חמש למקרא", ועוד לפני-זה - "משהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו תורה", "מלמדו"
- 8 דייקא, היינו, שענין זה נקרא בשם "לימוד", ובודאי הכוונה אינה אלא ללימוד בדרך הפשט.
- 9 וגם ענין זה צריך להתבטא בהוראה למעשה בפועל - מכיון ש"המעשה הוא העיקר", וכאמור לעיל (סעיף
- 10 ב) שבענין המעשה שווים כל בני ישראל.
- 11 יג. בפירוש תיבת "תרומה" - בדרך הפשט - שני פירושים: (א) לשון הפרשה (פירוש רש"י על הפסוק),
- 12 וכן הוא בתרגום: "אפרשותא", (ב) מלשון הרמה - כפירוש הזהר (פרשתנו קמז, א), אבל פירוש זה מובן גם
- 13 בדרך הפשט, כמו "ארים נסי", "תרום ידי", וכיוצא בזה.
- 14 והענין בזה:
- 15 כאשר יהודי הפריש חלק מממונו [זהב, כסף ונחושת, ושאר י"ג וט"ו דברים האמורים בפרשה] עבור עשיית
- 16 המשכן, הרי על-ידי הפרשה זו נפעלת קדושה בדבר, שכן, הדבר נעשה ממון של הקדש. כלומר: למרות שלפני
- 17 ההפרשה היה זה חלק משאר ממנו - הנה ההפרשה עצמה פועלת קדושה בדבר. ועל-דרך הפרשת חיטה אחת
- 18 מהכרי לשם תרומה, שעל-ידי-זה נפעלת קדושה בחיטה זו, שתמורת היותה חולין (כשאר החיטים שבכרי) -
- 19 נפעל בה הקדושה דתרומה.
- 20 וענין זה נפעל על-ידי פעולת האדם - שהרי על-ידי דיבורו או מחשבתו [כב' הדעות בנוגע להקדש ותרומה
- 21 כו' - אם צריך להיות דיבור דוקא, או שמספיק גם במחשבה (ראה שבועות כו, סוף עמוד ב. וראה לקוטי לוי
- 22 יצחק אגרות עמוד שא-ד)] נפעלת קדושה בדבר שהיה חולין.
- 23 ואף שלכאורה אינו מובן, כיצד ביכולתו של האדם לשנות את מהות הדבר מחולין לקודש? ! - בעלותו של
- 24 האדם על החפץ יכולה להתבטא בכך שביכולתו למכרו או לתתו במתנה, שעל-ידי-זה מעבירו מרשות לרשות,
- 25 אבל כיצד ביכולתו לשנות את מהות הדבר מחולין לקודש? !
- 26 בשלמא קדושת בכור וכיוצא בזה, היא קדושה הנקבעת על-ידי הקב"ה מצד עצם בריאתו, היינו, שמבטן
- 27 הוא קדוש לה'; אבל כאן מדובר אודות דבר של חולין שהאדם מקדישו, ולכאורה תמוה, כיצד ביכולתו של
- 28 האדם לשנות את מהות הדבר מחולין לקדושה? !
- 29 הנה הביאור בזה - שענין זה נפעל בכוחו של הקב"ה, היינו, שהקב"ה נתן כח ליהודי להמשיך קדושה בדבר
- 30 שמצד עצמו אין בו קדושה (חולין), כמו שכתוב "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני", היינו, שמצד
- 31 קדושתו של הקב"ה נפעל ענין הקדושה גם אצל בני ישראל, ועל-ידי-זה יש בכוחם לפעול קדושה בדבר גשמי,
- 32 לשנות את מהותו מחולין לקודש.
- 33 וזהו תוכן הענין המבואר בדרושי חסידות ש"הפרשה" ענינה המשכה מלמעלה למטה - מכיון שבכוחו של
- 34 הקב"ה, לוקח האדם דבר גשמי שאין בו קדושה (חולין), וממשיך בו קדושה (תרומה או הקדש, וכיוצא בזה).
- 35 אמנם, ישנו ענין נעלה עוד יותר - תרומה מלשון הרמה:
- 36 הרמה פירושה - שמציאות הדבר מתעלה ומתרומם למעלה, ולא רק שממשיכים ענין של קדושה במציאות
- 37 ה'מטה'.
- 38 ליתר ביאור: הפרשה פירושה - שהדבר נשאר באותו גדר ועולם שהיה לפני כן, ורק מפני שהמשיכו בו
- 39 קדושה ממקום אחר (מלמעלה), לכן נעשה מופרש (תרומה מלשון הפרשה) משאר הדברים שבגדר ועולם זה.
- 40 אבל הרמה פירושה - שהדבר נעשה מורם למעלה, העלאה מלמטה למעלה - לגדר ועולם אחר לגמרי, שאינו
- 41 בערך כלל.

- 1 ושני ענינים אלו - ישנם בתרומת המשכן:
- 2 לכל לראש - "ויקחו לי תרומה", היינו, שיהודי מפריש חלק מממונו עבור עשיית המשכן, היינו, שפועל
- 3 וממשיך קדושה בחלק מסויים שהפריש מממונו (המשכה מלמעלה למטה), אבל גם לאחר־זה נשאר הדבר
- 4 בגדרי ה'מטה'.
- 5 ולאחר־זה - "ועשו לי מקדש", היינו, שלקחו את הזהב וכסף ונחושת ועשו מהם את המשכן וכליו, ענין
- 6 של הרמה לגדר ועולם שבאין־ערוך כלל. שכן, דבר זה נעשה חלק מהמשכן וכליו.
- 7 [וכפי שיתבאר לקמן (סעיף כט) ב' ענינים אלו - "ויקחו לי תרומה", "ועשו לי מקדש" - בנוגע לפירוש
- 8 רש"י על התורה].
- 9 יד. ביאור ב' ענינים אלו בעבודת האדם - באותיות פשוטות:
- 10 לכל לראש - צריך יהודי להפריש מעניניו לקדושה, ואחר כך עליו להוסיף בזה ולפעול גם ענין של הרמה.
- 11 ובזה ריבוי פרטים - בכל דבר לפי ענינו: ישנם ענינים שבהם צריכים לפעול הפרשה והרמה, ויש ענינים
- 12 שבהם צריכים לפעול ענין של הרמה בלבד, מכיון שהם מופרשים ועומדים, וכיוצא בזה.
- 13 ולדוגמא - בענין הזמן:
- 14 כאשר יהודי מפריש חלק מסויים מזמן היום עבור עניני קדושה, תפילה, לימוד התורה או קיום המצוות -
- 15 הרי הפרשה זו עצמה פועלת עליו בזמן מסויים זה (המופרש), בכך שנעשה "זמן מסוגל", "זמן זכאי" ו"עת
- 16 רצון" עבור עניני קדושה.
- 17 אמנם, זהו ענין של הפרשה בלבד, היינו, שזמן זה נשאר בגדר וסוג הקודם, אלא שעל־ידי פעולת ההפרשה
- 18 נעשה בו עליו מיוחד - שנעשה "זמן מסוגל" ו"עת רצון" כו'.
- 19 ולאחר־זה בא הענין ד"הרמה" - כאשר היהודי עוסק בעניני קדושה בפועל, שאז נפעלת הרמה במציאות
- 20 הזמן שמתעלה לדרגא שבאין־ערוך - מצד ענין המצוה (לא רק הפרשה על־ידי פעולתו של האדם), היינו,
- 21 שמתעלה מלמטה למעלה ונעשה מציאות של קדושה.
- 22 ובפשטות: לפני שהיהודי עוסק בתפילה, בלימוד התורה או בקיום המצוות - הרי זמן זה הוא באותו גדר
- 23 כשאר זמני היום, אלא שמפני שהאדם הפרישו לעניני קדושה, נפעל בו עליו מיוחד שיהיה "עת רצון", אבל
- 24 הוא עדיין בערך וסוג שאר זמני היום; אמנם, כאשר עוסק בעניני תורה ומצוות בפועל ממש - מתרומם ומתעלה
- 25 זמן זה לגדר וסוג אחר לגמרי מצד קדושת התורה והמצוה.
- 26 הן בנוגע לענין התפילה - עליה נאמר "וזה שער השמים", מקום מכוון כנגד בית המקדש של מעלה כו',
- 27 ומובן, שעל־ידי התפילה נפעל עליו גם בחלק הזמן שבו מתפלל היהודי - עליו באופן של הרמה, לדרגא
- 28 שבאין־ערוך לגמרי,
- 29 הן בנוגע ללימוד התורה - עליה נאמר "הלא כה דברי כאש", ובפרט על־פי מאמר רבותינו ז"ל "כל הקורא
- 30 ושונה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו", היינו, שעל־ידי לימודו בתורה פועל שזמן זה נעשה בדוגמת הענין ד'מתן
- 31 תורה' ממש,
- 32 [כפי שמבאר אדמו"ר הזקן (תורה אור יתרו סז, א) בפירוש מאמר רבותינו ז"ל (ברכות כב, א) "מה להלן
- 33 באימה וביראה וברתת ובזיע, אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", ש"לכאורה אינו מובן דמיון זה, מה להלן
- 34 אף כאן, שהרי במעמד הר סיני, וכל העם רואים את הקולות, ופנים בפנים דבר ה', מה־שאינ־כן בעסק התורה
- 35 של כל אדם שלומד בפני־עצמו"? כיצד יכולה "תורת אמת" לדרוש "מה להלן כו' אף כאן", היינו, שיהודי
- 36 ירגיש באמת [לא שיעשה את עצמו כאילו מרגיש...] "אימה ויראה ורתת וזיע" כמו במעמד הר סיני ממש -
- 37 הרי במעמד הר סיני היו קולות ולפידים, ראיית מעשה מרכבה וכו' וכו', ואם כן, מהו איפוא הדמיון "מה להלן
- 38 כו' אף כאן"? ! - אלא ביאור הדברים, ש"גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש שנאמר
- 39 למשה מסיני", ומכיון שישנו הענין העיקרי דמתן תורה - "דבר ה' ממש" - הרי זה בדוגמת הענין דמתן תורה
- 40 ממש, שהרי למאי נפקא־מינה הענין ד"מעשה מרכבה" כאשר ישנו "דבר ה' ממש", ולכן, "תפול עליו אימה
- 41 ויראה כאילו קבלה היום מהר סיני",

- ובפרט על-פי המבואר בכתבי האריז"ל (לקוטי הש"ס למועד קטן) שד' הלשונות "אימה ויראה ורתת וזיע" הם כנגד ד' אותיות שם הוי', ששייכותם למתן תורה - הן "להלן" והן "כאן" - היא, מכיון שמתן תורה ענינו "אנכי הוי' אלקיך", שפירושו ש"הוי'" נעשה "אלקיך" - כחך וחיותך (כמובן ממה שכתוב בשולחן-ערוך (אורח חיים סימן ה) בכוונת השמות כו'))],
- והן בנוגע לקיום המצוות - שעל-ידי-זה נעשים אברי גופו (המקיימים המצוה) בבחינת "מרכבה" לקדושה, כגון היד המחלקת צדקה לעניים או עושה מצוה אחרת" (תניא פרק כג), ומובן, שקיום המצוה פועל עילוי - באופן של הרמה - גם במציאות הזמן שבו מקיימים את המצוה.
- אמנם, כל זה הוא בנוגע לימי החול, שבהם זקוקים גם לענין של הפרשה, היינו, שהאדם יפריש זמן מסויים לעניני קדושה, שכן, לולי זאת, הרי זמן הוא ענין של חול סתם;
- אבל בנוגע ליום השבת - אין צורך בפעולת ההפרשה, מכיון שיום השבת מופרש ומובדל משאר ימי החול גם ללא עבודת האדם, ובלשון חכמינו ז"ל: "מקדש וקיימא". ועבודתו של היהודי היא - לפעול בזה ענין של הרמה, על-ידי קיום המצוה ד"וקראת לשבת עונג", שעל-ידי-זה מוסיף בענין התענוג דקדושת השבת, כמדובר כמה פעמים אודות דיוק לשון חכמינו ז"ל (שבת קיח, א) "כל המענג את השבת", ולא "כל המתענג בשבת" - שיהודי פועל תוספת תענוג ביום השבת וְלֹהֲעִיר מֵהַשְּׂמִיכוֹת דַּעֲנִין זֶה לַסְּעוּדָה שְׁלִישִׁית בַּזְמַן ד"רְעוּא דְרַעוּיָן", שכן, סעודה זו קשורה עם "נחלת יעקב אביך", "נחלה בלי מצרים".
- טו. והנה, כשם שנתבאר ב' הענינים דהפרשה והרמה ביחס לענין הזמן, כן הוא גם ביחס לכל פרטי עבודת האדם, ועד לענין העיקרי והכללי שאודותיו מדובר בפרשת תרומה - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בנוגע לחייו הפרטיים של כל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל:
- עבודתו של יהודי היא - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכם - לשון רבים, בתוך כל אחד ואחד, היינו, לעורר ולגלות את המקדש שבלבו פנימה, ועד שפועל - בכח זה - שגם ביתו נעשה מקדש ומשכן לו יתברך.
- ובעבודה זו - דעשיית מקדש מביתו הפרטי - ישנם ב' הענינים דהפרשה והרמה:
- לכל לראש - צריך לפעול שהבית וכל אשר בו יהיו מופרשים ומובדלים מכל שאר הבתים שבשכונה זו, בעיר זו, במדינה זו ובכל העולם כולו. שכן, בית זה הוא "בית יהודי", וכלי הבית נועדו עבור עניני יהדות וקדושה.
- ולאחרי כן נפעל ענין של הרמה - כאשר ביתו של היהודי וכל אשר בו, חדרו ומאיר באור התורה ומצוותיה בפועל ממש, שעל-ידי-זה מרימים ומעלים את הבית וכל אשר בו שיהיה בדוגמת המשכן וכליו, הן קרשי הבית, הכתלים והגג - בדוגמת הקרשים והיריעות, הן השולחן והמנורה שבבית - בדוגמת השולחן והמנורה שבמשכן, וכיוצא בזה בנוגע לכל שאר הפרטים שבבית, שבכולם נפעלת קדושה על-דרך ובדוגמת קדושת המשכן.
- ועל זה נאמר "וכן תעשו - לדורות", היינו, שכשם שבמעשה המשכן היו ב' הענינים דהפרשה והרמה, לכל לראש "ויקחו לי תרומה", ואחר כך "ועשו לי מקדש" (כנ"ל סעיף יג), כן הוא גם בנוגע לעשיית המשכן "לדורות" - בעבודתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל עד סוף כל הדורות - שצריכים להיות בה ב' הענינים דהפרשה והרמה. ומובן, שענין זה - "וכן תעשו, לדורות" - הוא גם לשון ציווי וגם לשון הבטחה, כשאר ענינים כיוצא בזה.
- טז. והנה, על-ידי כללות מעשינו ועבודתינו בענין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בביתו הפרטי של כל אחד ואחד מישראל - זוכים בקרוב ממש לבנין בית המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך".
- דהנה, אף שבית המקדש השלישי בנוי ומשוכלל ויתגלה מן השמים (ראה תנחומא סוף פרשת פקודי. זהר חלק א כח, א. רש"י ותוספות סוכה מא, סוף עמוד א), שלכן יכול לבוא תמיד, ביום או בלילה, וכיוצא בזה, ואם כן, מה שייך בזה הענין דמעשינו ועבודתנו - הרי ידוע שביחד עם זה שיבוא משמים יהיה בו גם פעולת ידי אדם:
- על הפסוק "טבעו בארץ שעריה" (איכה ב, ט), איתא במדרשי רבותינו ז"ל (איכה רבה על הפסוק. במדבר רבה פרשה טו, יג) ששערי בית המקדש טבעו ונגנזו במקומן, וכאשר ירד בית המקדש השלישי מן השמים, יעלו ויתגלו שערי בית המקדש, ויעמידום במקומם.
- ולכאורה אינו מובן: מהו הצורך להשתמש בשערי בית המקדש ש"טבעו בארץ" - כשם שבית המקדש עצמו ירד מן השמים, יכולים לרדת גם שערי המקדש מן השמים!?

והביאור בזה:

מכיון שהקב"ה הוא תכלית שלימות הטוב, וטבע הטוב להטיב - בודאי רוצה למלא את רצונו של האדם ש"רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו", ולכן רוצה הקב"ה שגם בבית המקדש השלישי (שירד מוכן מן השמים) יהיה העילוי דפעולת האדם, "קב שלו", בהתאם לרצונו של אדם ש"רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו" [כולל הפירוש ד"חבירו" דקאי על הקב"ה, כמובא בפירוש רש"י (שבת לא, א) "רעך ורע אביך אל תעזוב, זה הקב"ה"]. וענין זה נפעל על-ידי-זה שיעמידו את שערי בית המקדש ש"טבעו בארץ" - מכיון ששערים אלו הם מעשה ידי אדם, ועל-ידם נעשה כל בית המקדש באופן ד"קב שלו" - שהרי המעמיד את הדלתות נחשב כאילו בנאו כולו (ראה בבא בתרא נג, ב).

ומזה מובן שגם בבית המקדש השלישי ישנו הענין דמעשינו ועבודתינו - הן בנוגע להעמדת השערים כנ"ל, והן בנוגע להכנה שנפעלת על-ידי מעשינו ועבודתנו בעשיית מקדש לו יתברך מביתו הפרטי של כל אחד ואחד מישראל.

יז. ויהי-רצון שמהדיבור בענינים אלו כפי שהם בתורה - נזכה בקרוב ממש לראות זאת בפועל ובגלוי בעולם הזה הגשמי,

ובפרט - שתורה "לא בשמים היא", ועיקרה - בעולם הזה הגשמי, כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל (מדרש תהלים (באבער) פא, ו) שהקב"ה ובית-דין של מעלה הולכים לשמוע מה פסקו בבית-דין של מטה בנוגע לקידוש החודש, ולא רק בנוגע לקידוש החודש, אלא גם בשאר עניני התורה, כדאיתא בגמרא (בבא מציעא פו, א) שכאשר היתה פלוגתא ב"מתיבתא דרקיע", אמרו "מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני", נשמה בגוף, בעולם הזה הגשמי דוקא,

ובפשטות - שבקרוב ממש נזכה לראות את בית המקדש השלישי, "מקדש אדניי כוננו ידיך",

בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש - שלא נתחלקה לשבטים (מגילה כו, א), "עיר שחברה לה יחדיו - עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים" (ירושלמי חגיגה פרק ג הלכה ו), שזהו כללות הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל,

במהרה בימינו ממש, ושמחת עולם על ראשם.

* * *

יח. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' השמים כסאי.

* * *

יט. נהוג בכל שבת ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן לבאר ענין בהערות אדוני-אבי-מורי ורבי על הזהר דפרשת השבוע.

על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (פרשתנו כה, ח) - מעתיק רש"י את התיבות "ועשו לי מקדש", ומפרש: "ועשו לשמי בית קדושה". כלומר, רש"י מפרש ש"לי" פירושו "לשמי", ו"מקדש" פירושו "בית קדושה". וצריך להבין:

(א) מהו הקושי בפשוטו של מקרא, שלכן זקוק רש"י לומר פירוש בפסוק זה. לכאורה, פירוש הפסוק מובן בפשטות גם לולי פירוש רש"י?

(ב) מדוע מפרש רש"י "לי - לשמי", ולא כפירוש חכמינו ז"ל (תמורה לא, ב) "לי - משלי", היינו, ששכר האומנין העושים את המשכן וכליו צריך להיות משל הקדש ("משלי"), שפירוש זה מתאים גם בפשוטו של מקרא - כמובן מפירוש רש"י בנוגע לדברי רבקה ליעקב "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים" (תולדות כז, ט), "וקח לי, משלי הם . . שכן כתב לה יצחק בכתובתה ליטול שני גדיי עזים בכל יום", שמזה מובן שהפירוש "לי - משלי" מתאים גם בפשוטו של מקרא, ואם כן, גם בפסוק דילן היה צריך רש"י לפרש "לי - משלי" (כפירוש חכמינו ז"ל), ומדוע מפרש "לי - לשמי"?

(ג) מהו תוכן הפירוש ד"מקדש" - "בית קדושה", הרי מצינו כבר תיבת "מקדש" בפסוקים שלפני-זה - "מקדש אדניי כוננו ידיך", ומדוע דוקא כאן זקוק רש"י לפרש תיבת "מקדש"?

ד) דובר כמה פעמים שגם התיבות שמעתיק רש"י מהפסוק הם בדיוק, ועל-פי-זה - מדוע מעתיק מהפסוק תיבת "ועשו", הרי החידוש בפירושו אינו אלא בתיבות "לי (לשמי) מקדש (בית קדושה)", ואם כן, לא היה צריך להעתיק אלא תיבות אלו בלבד - "לי מקדש", ומדוע מעתיק גם תיבת "ועשו", ולא זו בלבד, אלא שמוסיף אותה גם בפירושו: "ועשו לי מקדש - ועשו לשמי בית קדושה"?!

כ. לאידך - ישנם ענינים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא, שלכאורה, לא מצינו שרש"י יבארם. ובהקדמה: מכיון שענינו של רש"י לבאר פשוטו של מקרא, מובן, שכאשר לומדים חומש עם פירוש רש"י, מבינים את כל הענינים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא. - ישנם מקומות שבהם כותב רש"י "לא ידעתי", היינו, שאין ביכולתו לפרש ענין זה על דרך הפשט, אבל בכל שאר המקומות שבהם לא כתב רש"י "לא ידעתי" - בהכרח לומר שכל הפרטים צריכים להיות מובנים בפשוטו של מקרא, על-פי דברי רש"י לפני-זה, או שהדבר מובן בפשטות בשכלו של בן חמש למקרא.

ובענינו - ישנם כמה פרטים הדורשים ביאור בפשוטו של מקרא, והראיה - שכמה "פשטני המקרא" מבארים זאת, ורש"י אינו מתעכב לבאר זאת:

א) בפסוק נאמר "ועשו לי מקדש", ותיכף בפסוק שלאחרי-זה - "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן"?! ואין לתרץ שלשון הפסוק "את תבנית המשכן" הוא בהמשך ללשון "ושכנתי בתוכם" - מכיון שרש"י בעצמו שולל זאת בפירושו על הפסוק "ככל אשר אני מראה אותך", בכתבו "המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך", ואם כן, הפסוק "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן" - לא קאי על "ושכנתי בתוכם", אלא על "ועשו לי מקדש"!

יתירה מזה: הקושיא אינה מצד שינוי הלשון בלבד, כי אם שינוי הקשור עם תוכן הענין - שהרי הבן-חמש למקרא למד תיבת "מקדש" בפרשת בשלח (טו, יז): "מכון לשבתך" - "מקדש של מטה כו'", "מקדש אדני-כווננו ידיך", דקאי על בית המקדש שבארץ ישראל [אלא שבזה גופא ישנו בית המקדש שיבנה בשתי ידים ("כווננו ידיך") - לעתיד לבוא, וישנו בית המקדש ד"מכון לשבתך" וכו']. ולא על המשכן שבמדבר, אודותיו מדובר בפרשתנו! ואם כן, יוקשה ביותר מדוע נאמר "ועשו לי מקדש" כאשר מדובר על ה"משכן" שעשו בני ישראל במדבר?!

ואין לתרץ שתבנית המקדש היתה כתבנית המשכן, והציווי "ועשו לי מקדש" קאי הן על המשכן והן על המקדש [מ"צות עשה כוללת כל הזמנים, בין במדבר בין בכניסתן לארץ] (כפירוש ה'אור החיים' הקדוש) - כי: מפורש בפירוש רש"י "וכן תעשו - לדורות, אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות כו' כתבנית אלו תעשו אותם", היינו, שרק כלי המקדש היו כתבנית כלי המשכן, אבל בית המקדש עצמו היה בתבנית אחרת. ומכיון שנאמר "ועשו לי מקדש" . . . ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן", בהכרח לומר ש"ועשו לי מקדש" קאי רק על המשכן, ולא על בית המקדש שהיה בתבנית אחרת.

ב) מדוע נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", לשון רבים - לכאורה, מתאים יותר הלשון "ושכנתי בתוכו", דקאי על המקדש, לשון יחיד?!

וכאמור - כל פרטים אלו צריכים להיות מובנים בפשטות לבן חמש למקרא, ללא צורך בחיפוש ועיון במפרשי רש"י, ובפרט - שמפרשי רש"י אינם מתעכבים על זה.

וכפי שיתבאר לקמן.

כא. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי יצחק עמוד קיג) מובא סיפור הזהר (קסג, ב) "רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חייא הוו אזלי בארחא, פגע בהו ר' אלעזר . . . אמר ר' אלעזר ודאי אנפי שכינתא חמינא כו'". ובהמשך הענין (קסד, א): "פתח ואמר שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית גו' . . . משכנא דעבד משה, יהושע הוה קאים תדיר ונטיר ליה . . . דכתיב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, לבתר האי משכנא לא הוה נטיר אלא בגין נער אחרא, דכתיב והנער שמואל משרת . . . ומאן איהו שומר דא ההוא דנטיר משכנא דאקרי הכי נער מטטרוין. אבל אתון קדישי עליונין לאו נטירו דילכון כנטירו דמשכנא, אלא נטירו דילכון כנטירו דבי מקדשא, קודשא-ברוך-הוא בלחודו, דכתיב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, דהא בכל זמנא דצדיקייא אזלי בארחא, קודשא-ברוך-הוא נטיר לון תדיר, דכתיב ה' ישמר צאתך ובואך".

- 1 ומבאר אאמו"ר (לקוטי לוי יצחק עמוד קכב"ג) שהשמירה דמשכן היא מבחינת יסוד דזעיר-אנפין, השומר
- 2 את ספירת המלכות, ואילו השמירה דבית המקדש היא מ"הקב"ה בלחודוי", שזוהי השמירה שמבחינת בינה,
- 3 "וכן עליהם, על רבי יהודה רבי חייא ור' יוסי . . הוא השמירה מבינה", ומבאר שם בארוכה פרטי הענינים
- 4 שבזה - באותיות הקבלה.
- 5 וכמדובר כמה פעמים - לא ביאר אאמו"ר את ההוראה שיש ללמוד מסיפור הזהר בנוגע לעבודת האדם,
- 6 וכפי שיתבאר לקמן.
- 7 כב. החידוש בסיפור הזהר דלעיל הוא - שלמרות שהשמירה ד"קודשא-ברוך-הוא בלחודוי" היתה רק במקדש
- 8 שבירושלים, ולא במשכן שבמדבר, משכן שילה וכו', מכל-מקום, על-ידי ענין התורה נפעלת השמירה
- 9 ד"קודשא-ברוך-הוא בלחודוי" גם כאשר נמצאים מחוץ לירושלים, כמו שכתוב בזהר "אבל אתון קדישי עליונין
- 10 (שעוסקים בלימוד התורה כו') לאו נטירו דילכון כנטירו דמשכנא, אלא . . כנטירו דבי מקדשא,
- 11 קודשא-ברוך-הוא בלחודוי".
- 12 ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר אודות היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", המקיימים את
- 13 התורה "מתוך עוני", ויתירה מזו - מתוך מסירת נפש ממש על כל צעד וצעד, הרי בודאי שאצלם נפעלת השמירה
- 14 על-ידי "קודשא-ברוך-הוא בלחודוי", "ה' ישמר צאתך ובואך".
- 15 דהנה, תנאים אלו - שאודותם מדובר בזהר - לא היו בזמן הגזירות כו', כך שיכלו לקיים תורה ומצוות מתוך
- 16 מנוחה, ללא כל מניעות ועיכובים, הם יכלו ללכת בדרך ולדבר דברי תורה מבלי לפחד מאף אחד -
- 17 ואף-על-פי-כן היתה אצלם השמירה ד"קודשא-ברוך-הוא בלחודוי"; ועל-אחת-כמה-וכמה, שכן הוא כאשר
- 18 מדובר אודות מצב שזקוקים למסירת נפש ממש כדי ללמוד תורה ולקיים מצוות!...
- 19 יתירה מזו: מצב זה נמשך כבר למעלה מיובל שנים, משך זמן שנקרא - על-פי תורה - "עד עולם" (מכילתא
- 20 על הפסוק משפטים כא, ו), ואף-על-פי-כן, עומדים בנסיון מתוך מסירת נפש! - אודות חנניה מישאל ועזריה אמרו
- 21 חכמינו ז"ל (כתובות לג, ריש עמוד ב) "אלמלי נגדוה כו'", שאילו היו מייסרים אותם משך זמן כו' - לא היו
- 22 עומדים בנסיון, ואילו "מאחורי מסך הברזל" - נמצאים יהודים במצב כזה למעלה מיובל שנים, ועומדים בנסיון!...
- 23 וזאת - למרות שבדרך הטבע לא נראה שום מוצא למצב זה, אין להם שום תקוה - על-פי דרך הטבע -
- 24 שמחר בבוקר יצאו משם, והראיה - שמצב זה הולך ונמשך כבר למעלה מיובל שנים...
- 25 ואף-על-פי-כן, עומדים הם בנסיון ומקיימים תורה ומצוות מתוך מסירת נפש, ובאופן כזה מחנכים הם את
- 26 בניהם ובנותיהם שגם הם ימסרו את נפשם על קיום התורה ומצוות,
- 27 וזאת - למרות שאינם מבטיחים לילדיהם שכאשר יעמדו בנסיון פעם אחת - יתבטל הנסיון, ויוכלו לקיים
- 28 תורה ומצוות מתוך מנוחה, ויזכו להמשכת הברכות בכל עניני טוב - "ונתתי גשמיכם בעתם", עד להבטחה
- 29 ד"ונתתי שלום בארץ" - כאשר יבואו לארץ ישראל,
- 30 ומדוע לא מבטיחים להם זאת - מכיון שאינם יכולים להבטיח להם זאת, מפני שהם בעצמם אינם יודעים
- 31 אם אכן יקרה דבר כזה... והראיה שמצב זה נמשך למעלה מיובל שנים, ואדרבה - מזמן לזמן הולך ומחמיר
- 32 המצב... ובדרך הטבע - לא נראה לעין שום מוצא!...
- 33 מצב כזה צריך לעורר את השאלה והטענה "עד מתי"... אבל, יהודים אלו לא שואלים "עד מתי", הם ממשיכים
- 34 לקיים תורה ומצוות מתוך תמימות, ומשאלתם היחידה - שיצליחו לעמוד בנסיון ולקיים תורה ומצוות...
- 35 כג. מובן ופשוט שאין הכוונה לעשות השוואה ולמדוד את גדלותם של יהודים אלו ביחס לגדולתם של
- 36 תנאים וכו', אבל לאידך - מפורש בתורה "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", וידוע
- 37 ביאור אדמו"ר הזקן שעיקר ענוותנותו של משה רבינו היתה כלפי הדור האחרון, בעיקבתא דמשיחא, בראותו
- 38 שמקיימים תורה ומצוות מתוך תנועה של מסירת נפש!
- 39 בוודאי ידע משה רבינו את מעלותיו - ש"קבל תורה מסיני", ולפני-זה - הוציא את בני ישראל ממצרים,
- 40 "קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזי לנו את השליו" (פירוש רש"י שלח יג, ל), והכיר את גודל העילוי
- 41 שבמעלות אלו, ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם יהודי פשוט מבין שישנו עילוי גדול ביותר בכך ש"משה קבל תורה
- 42 מסיני", הרי יכולים לתאר את השגתו של משה רבינו בגודל והפלא העילוי דקבלת התורה!

- ואף-על-פי-כן, אומרת "תורת אמת" ש"האיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", היינו, 1
שלמרות גודל מעלתו היה עניו באמת - "משה אמת ותורתו אמת" - ביחס ל"כל האדם אשר על פני האדמה", 2
ובפרט ביחס לדרא דעיקבתא דמשיחא, שמקיימים תורה ומצוות מתוך מסירת נפש!... 3
- כד. והקשר המיוחד לשבת זו - מכיון שבמוצאי שבת זו מתקיימת מסיבת "מלוה מלכה" לטובת המוסד 4
העוסק בפעולות של עזר וסיוע ליהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", והרי סעודת "מלוה מלכה" קשורה 5
עם יום השבת, כי למרות היותה לאחר השבת, הרי עדיין נמצאים ביחד עם שבת המלכה ומלווים אותה "כדרך 6
שמלווין את המלך" (שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן ש סעיף ב). 7
ולהעיר מהשייכות המיוחדת דמסיבה זו (הקשורה עם היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל") לסעודת 8
"מלוה מלכה" - מכיון שסעודת "מלוה מלכה" היא "סעודתא דדוד מלכא משיחא", ומסיבה זו (שבה ידברו 9
אודות מצבם של יהודים הנ"ל) מעוררת את השאלה והטענה "עד מתי" (כנ"ל) - הן בנוגע ליהודים הנ"ל בפרט, 10
והן בנוגע לכללות עניי הגלות. 11
- וכמדובר בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת משפטים סעיף יח) שהטענה "עד מתי" היא טענה שיהודי 12
צריך לטעון. שכן, טענה זו הובאה בכמה וכמה פסוקים בתנ"ך, ובכמה פיוטים וכו', 13
- ותוכן זה בא לידי ביטוי בתפלתו של יהודי ג' פעמים בכל יום (בימי החול): "את צמח דוד עבדך מהרה 14
תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום", ובשבתות וימים-טובים: "ותחזינה עינינו בשוכך לציון". ומובן, שאין 15
הכוונה לתקווה בעלמא, שהוא מקווה שבשלב מסוים תבוא הגאולה, אלא הכוונה לציפיה תמידית - "כי 16
לישועתך קוינו כל היום"! ומכיון שמדובר אודות תפילת העמידה - הרי בוודאי שכל תיבה ותיבה נאמרת (לא 17
באופן ד"בשפתיו כבדוני", אלא) באמת לאמיתו ממש, כי לולי זאת - מתעוררת שאלה בנוגע לתפילה כולה כו'. 18
- כה. וכדי לקשר את מסיבת ה"מלוה מלכה" עם התוועדות זו ועם כל המשתתפים בה, על-ידי דבר גשמי, 19
- כמובן העילוי שבדבר, על-פי המבואר בדרשות הר"ן שאפילו בנוגע לדברי נבואה שנאמרו לנביא מפי 20
הקב"ה, היה ציווי לקשר זאת עם דבר גשמי, כדי להבטיח את קיום הנבואה בפועל - 21
- אתן בקבוק משקה מהתוועדות זו - לא רק דבר גשמי סתם, אלא בקבוק משקה מהתוועדות שנערכת במקום קדוש, 22
שמגדלין בו תפילה ומגדלין בו תורה - עבור מסיבת ה"מלוה מלכה", למארגנים ולנואמים וכו', על-מנת לחלק בין 23
המשתתפים בעת ה"מלוה מלכה", לאחר שיחלקו חלק מהמשקה כבר בהתוועדות זו, מפני קדושת השבת. 24
- ויהי-רצון שכל ענינים אלו יהיו בהצלחה רבה ומופלגה - הן בנוגע לקבלת החלטות טובות להוסיף ביתר 25
שאת וביתר עוז - הולך ומוסיף ואור - בכל פעולות של עזר וסיוע ליהודים ש"מאחורי מסך הברזל", 26
- ולהעיר, שלאמיתתו של דבר, הם אלו שעוזרים לנו בקיום התורה ומצוות: כדי שקיום התורה ומצוות יהיה 27
בשלימות - זקוקים לענין דמסירת נפש, דמכיון שהתורה היא תורתו של הקב"ה, והמצוות הם מצוותיו של 28
הקב"ה, הרי שייכותו של יהודי לתורה ומצוות אינה יכולה לבוא אלא על-ידי מסירת נפשו להקב"ה. ונמצא, 29
שעל-ידי-זה שיהודים הנ"ל מוסרים נפשם בפועל על קיום התורה ומצוות, פועלים הם שאנו נוכל להסתפק 30
בתנועת מסירת-נפש בכח בלבד! - 31
- והן בנוגע להצלחה כפשוטם של דברים - בנוגע ל"מגבית" שתתקיים במסיבה זו. 32
- כו. בהמשך להמדובר אודות מסיבת "מלוה מלכה" - הרי כאן המקום להזכיר גם אודות מסיבת "מלוה 33
מלכה" לטובת "קרן גמילות חסדים" - הקשורה גם עם ענין הגאולה, כמאמר רבותינו ז"ל "גדולה צדקה 34
שמקרכת את הגאולה" - שתתקיים במוצאי שבת-קודש פרשת תצוה הבאה עלינו לטובה. 35
ובתור השתתפות בזה - אתן בקבוק משקה עבור מסיבה זו, כדי לחלק בעת ה"מלוה מלכה", וכאמור - מפני 36
קדושת השבת, יחלקו חלק מהמשקה בעת ההתוועדות. 37
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה לפרופסור ירמיהו שי' ברנובר (לאחרי שחילק מהמשקה למתעסקים 38
בזה) - עבור ה"מלוה מלכה" ד"שמי"ר ו"עזרת אחים", וכן בקבוק משקה להרב שמואל צבי שי' פוקס - עבור 39
ה"מלוה מלכה" ד"קרן ישראל אריה ליב"]. 40

- 1 כז. הביאור בפירוש רש"י:
2 הקושי בפשוטם של כתובים כאן הוא - מדוע בהתחלת הענין נאמר "ועשו לי מקדש", ומיד לאחר־זה נאמר
3 "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן" (כנ"ל).
4 ועל זה מתרץ רש"י ש"מקדש" כאן לא קאי על בית המקדש ("בית עולמים"), שהרי בפרשתנו מדובר אודות
5 הציווי דעשיית המשכן בהיות בני ישראל במדבר, אלא "מקדש" פירושו - מלשון קדושה, דבר מקודש.
6 והכרחו של רש"י לפרש שהכוונה ל"בית קדושה" הוא - ממה שנאמר "ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה
7 אותך את תבנית גו'", שמזה מוכח שהכוונה ב"מקדש" כאן - ל"בית", כי דוקא בית דורש בניה - תבנית
8 כפשוטה, מה־שאינ־כן כלים.¹
9 ומה שכתוב "בית קדושה" ולא "בית קדוש" - הנה: "בית" הוא גם כן לשון נקבה,² ואם היה כותב כאן
10 בלשון זכר ("בית קדוש"), הרי זה ממש השם בית המקדש (המקודש) - ובמילא היינו הך, ולכן שינה כו'. ועוד
11 יש לומר שפירושו בית לקדושה, שממנו תצא קדושה - בסגנון פירוש רש"י (ויגש מו, כח) בית תלמוד
12 (ועל־דרך־זה בכמה מקומות).³
13 כח. ומפרש רש"י "ועשו לי - לשמי"⁴, ולא "לי - משלי", כפירוש הגמרא (המובא גם בפשוטו של מקרא
14 - בנוגע לרבקה, כנ"ל) - מכיון שבפסוק שבפרשתנו ישנו הכרח - בפשטות הכתובים - לפרש "לי לשמי", ולא
15 "לי משלי":
16 בהתחלת הפרשה נאמר "ויקחו לי תרומה", ומפרש רש"י: "לי - לשמי". ובפסוק זה - אי־אפשר לפרש "לי -
17 משלי", שהרי פשטות הציווי הוא שבני ישראל יפרישו לתרומת המשכן מממונם, מהזהב וכסף כו' שלהם, ואם כן,
18 בוודאי שאי־אפשר לפרש שמה שכתוב "ויקחו לי" היינו שיקחו "משלי" (משל הקדש) - היפך פשטות הכתובים!
19 ומטעם זה מעתיק רש"י גם את התיבות "ויקחו (לי) תרומה", אף שאינו מפרש אלא תיבת "לי" - מכיון
20 שתיבות אלו ("ויקחו" . תרומה") הם המכריחות שאין לפרש "לי משלי", שהרי הציווי הוא שבני ישראל
21 צריכים לקחת ולתת תרומה - שאין זה שייך אלא כאשר נותנים מממונם דוקא.
22 ומכיון שבפסוק "ויקחו לי תרומה" בהכרח לפרש "לי לשמי", מסתבר לומר שכן הוא הפירוש בפסוק "ועשו
23 לי מקדש" - שבהמשך הענין - שגם בפסוק זה הפירוש הוא "לי לשמי", כבהתחלת הענין.
24 כט. אמנם, על־פי־זה מתעוררת שאלה אחרת: מכיון שכבר נאמר בהתחלת הפרשה "לי לשמי" - לשם מה
25 חוזרים על זה פעם נוספת?
26 וכדי לתרץ שאלה זו - מוכרח רש"י להעתיק גם תיבת "ועשו", כדי להדגיש שבפסוק זה מדובר אודות פרט
27 נוסף שצריך להיות "לי לשמי" - עשיית המשכן וכליו ("ועשו"):
28 בהתחלת הפרשה נאמר שנתנת תרומת המשכן צריכה להיות "לי לשמי", ואילו בפסוק זה נאמר שעשיית
29 המשכן וכליו (על־ידי בצלאל ואהליאב ועושי המלאכה - לאחר נתינת כל התרומות) צריכה להיות "לי לשמי".
30 וכדי להדגיש זאת יותר - כותב רש"י תיבת "ועשו" גם בפירושו: "ועשו לשמי בית קדושה", שבזה מודגשת
31 יותר ההוספה שבפסוק זה על הפסוק "ויקחו לי (לשמי) תרומה", שכאן מדובר אודות הכוונה "לשמי" שצריכה
32 להיות בעשיית המשכן וכליו.
33 ל. הביאור במה שכתוב "ושכנתי בתוכם", לשון רבים, ולא "ושכנתי בתוכו" - מבאר רש"י בדרך אגב

אלקינו לבית אבותינו - שהיא* בית קדושת אבותינו".
(4) ומה שמפרש זאת ב'דיבור המתחיל' אחד, אף שלכאורה מפרש
ב' ענינים שונים ("לי" - לשמי, ו"מקדש" - בית קדושה) - הרי: (1)
בכמה וכמה מקומות כן הוא, ובפרט בפירוש קצר בתכלית, (2)
"לשמי" יש לומר שכולל גם לשם משכן. ועוד יש להאריך. וראה דברי
דוד כאן.

(1) ומה שכתוב "תבנית כל כליו" [ובהלכה - בנין בכלים (שו"ע
אדה"ז או"ח סשי"ג סי"ט), בגבינה (רמב"ם הל' שבת פ"י הי"ג)] -
הרי זה שם המושאל בפשוטו של מקרא, כי מה בנין שייך בארון וכו'.
ובתחילה צריכה להיות המציאות שממנה נשאל השם, וזהו - בית (ולא
כלים או גבינה).

(2) ראה פירוש רש"י וישלח לב, ט. וראב"ע שם ומפרשיו.
(3) וראה פירוש רש"י (נחמי' י, לה) - בנוגע לבית המקדש: "לבית

(* כן הוא בכמה דפוסים. אבל בדפוס ונציא רפ"ד - "שהוא".

בפירושו על הפסוק "ככל אשר אני מראה אותך", "המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך":

כוונת רש"י במה שכתב "המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו" היא - לא רק לשלול שאינו מחובר ל"וכן תעשו" ("אם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו"), אלא גם להדגיש שמחובר ל"ועשו לי מקדש" ולא ל"ושכנתי בתוכם", כהדגשת רש"י "ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך", בהשמטת התיבות "ושכנתי בתוכם", היינו, שהתיבות "ושכנתי בתוכם" הם מאמר המוסגר. והכרחו של רש"י הוא - מה שכתוב "ושכנתי בתוכם" לשון רבים:

אם התיבות "ושכנתי בתוכם" אינם מאמר המוסגר, היינו, שהכוונה בזה היא להשראת השכינה ב"מקדש" - מדוע נאמר "ושכנתי בתוכם" לשון רבים, הרי "מקדש" הוא לשון יחיד? ! אלא ודאי תיבות אלו הם מאמר המוסגר, שאינו קאי על המקדש, כי-אם על בני ישראל, שאליהם נאמר הציווי "ועשו לי מקדש".

ופירוש הדברים - שעל-ידי עשיית "מקדש" ("בית קדושה") שיוקם בין המחנות דבני ישראל, אזי תהיה השראת השכינה בין בני ישראל - "ושכנתי בתוכם", בתוך בני ישראל.

ומכאן רואים את גודל הדיוק שבפירוש רש"י - שמבאר בדרך-אגב ענין שלם. וכן כמה דיוקים נוספים המובנים על-פי המדובר לעיל.

לא. אודות כללות ענין המשכן ומקדש - אמרו חכמינו ז"ל (ברכות ח, א) "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד", ובלשון אדמו"ר הזקן בספר התניא (פרק לד): "משחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו משכן ומכון לשבתו הוא יחודו יתברך אלא ארבע אמות של הלכה, שהוא רצונו יתברך וחכמתו המלוכבים בהלכות הערוכות לפנינו".

דהנה, כללות ענין המשכן והמקדש הוא - שבו היו מקריבים קרבנות, וענינו בעבודת האדם - עבודת התפילה, "תפילות כנגד קרבנות תקנום", וכן ענין התורה - שכן, מקומם של ה"סנהדרין" (פוסקי הלכות התורה) הוא "אצל המזבח" (פירוש רש"י ריש פרשת משפטים), וכמו כן בנוגע למשכן - שבסמיכות אליו היה מקום חנייתם של משה אהרן ובניו, שזה היה המקום דלימוד התורה - "כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד" (תשא לג, ז), ועל-דרך-זה בנוגע לאהרן ובניו, כמובן ממאמר רבותינו ז"ל (עירובין נד, ב). הובא בפירוש רש"י סוף פרשת תשא) "כיצד סדר המשנה . . נכנס אהרן . . נכנסו בניו וכו'".

ולהוסיף - שגם הלשון "בית" ("בית קדושה") שייך לתורה, כמובן ממאמר רבותינו ז"ל (פסחים פז, א) "אני חומה זו תורה".

ונמצא, שכאשר עוסקים בהפצת התורה בכל מקום ומקום, עד שעושים ממצאות העולם "א תורה וועלט" - הנה על-ידי-זה פועלים שהעולם כולו יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך.

ובפרט על-ידי הפצת פנימיות התורה - שכן, ענין זה מהווה הכנה לגאולה העתידה [כידוע מענה המשיח להבעל-שם-טוב על שאלתו "אימתי קא אתי מר", שיבוא כאשר "יפוצו מעינותיך חוצה"], שאז יקויים היעוד "והיתה לה' המלוכה" בכל העולם כולו.

לב. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר עוד הפעם אודות ההצעה ובקשה-נפשית להדפיס את ספר התניא, תורה שבכתב דתורת החסידות, בכל מקום ומקום שיש בו יהודים, אפילו יהודי אחד בלבד. ובהקדים: דובר כמה פעמים שהגאולה העתידה תהיה באופן שאפילו יהודי אחד בלבד לא ישאר בגלות - "כימי צאתך מארץ מצרים", שאף אחד לא נשאר בגלות מצרים, ודלא כגלות בבל, מדי ופרס כו', שגם לאחר הגאולה נשאר יהודים בגלויות אלו.

ומזה מובן, שגאולתו של כל אחד ואחד מישראל נוגעת לגאולה דכלל ישראל, וכן לגאולה ד"שכינתא בגלותא" - שהרי כל זמן שיהודי אחד בלבד נמצא בגלות, מעכב הדבר את הגאולה דכלל ישראל והגאולה ד"שכינתא בגלותא", ולכן, צריכים להשתדל לפעול אצל כל אחד ואחד מישראל שיהיה מוכן לגאולה.

וענין זה נפעל על-ידי הפצת התורה בכל מקום שנמצאים יהודים, ועד למקום שלא נמצא בו אלא יהודי אחד בלבד, ובפרט על-ידי הפצת פנימיות התורה ("יפוצו מעינותיך חוצה") בכל מקום ומקום, שעל-ידי-זה פועלים ש(מקום זה, ובעיקר) כל היהודים שנמצאים במקום זה יהיו מוכנים לגאולה העתידה - שנפעלת ובאה על-ידי הפצת המעינות חוצה.

- 1 וכדי שיהיה הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", היינו, שה"מעייין" עצמו יבוא "חוצה" (ולא רק ההתפשטות
2 של מי המעיין) - לא מספיק להביא ספרי תניא (תורה שבכתב דתורת החסידות) לכל מקום ומקום, אלא צריכים
3 להדפיס את ספר התניא בכל מקום ומקום, שמשמעות הדבר - שבמקום זה נמצא ה"מעייין" (מקור המים) עצמו.
4 שכן, במקום זה נדפס ספר התניא.
- 5 ולא זו בלבד שה"מעייין" נמצא במקום זה, אלא גם באופן ד"יפוצו" - שהרי אין להסתפק בהדפסת ספרי
6 התניא שישארו בתוך כריכתם... ("צווישן די טאוולען"), אלא הכוונה היא שילמדו בספרי התניא (כמדובר
7 בארוכה בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת בא ג' שבט)) - היינו, שה"מעייין" הוא באופן של הפצה,
8 "יפוצו מעינותיך", גם במקום שעד-עתה לא נדפס שם ספר התניא - "חוצה".
- 9 וכאמור - על-ידי-זה ממהרים את הגאולה האמיתית והשלימה בביאת משיח צדקנו, שאז יצאו כל בני ישראל
10 מהגלות, "וכספם וזהבם אתם", כולל - ספרי התניא שנדפסו בכל מקום ומקום, שנשארו אצל תושבי המקום
11 עד ביאת גואל צדק.
- 12 לג. וכדי שהדבר יהיה באופן המתאים - הובהר (בשיחה הנ"ל) שהדפסת ספרי התניא בכל מקום ומקום תהיה
13 אך ורק על-ידי הנהלת קה"ת ובאי-כוחה, שלהם ניתנה הרשות - על-ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו,
14 ממלא מקומו של אדמו"ר הזקן, בעל התניא - להדפיס את ספר התניא, וכן שאר ספרי חסידות, וכן ספרי נגלה
15 שנדפסים על-ידי הנהלת קה"ת, ולכן, יש להתדבר עם הנהלת קה"ת אודות כל פרטי הדברים, ולקבל רשות וכו'.
16 וכדי שהדבר יהיה בסדר מסודר* - כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שכל עניני קדושה צריכים להיות בסדר
17 מסודר דוקא - יש להתדבר עם הנהלת קה"ת בקשר למספר הטופסים שיודפסו בכל מקום ומקום, וכן בקשר
18 להדפסת רשימת דפוסי התניא - שכל מקום ומקום שבו מדפיסים את ספר התניא יכלול ברשימת הדפוסים,
19 ויירשם באות בפני-עצמה וכו'.
- 20 ולאחרי כל זה - גדול אי-הסדר והבלבול בכל זה, הן בנוגע להודעה אודות מספר הטופסים שנדפסו בכל
21 מקום ומקום, והן בנוגע לרשימת דפוסי התניא. - קבלתי בימים אלו שני ספרי תניא שנדפסו במקומות שונים,
22 והחילוק שביניהם - בנוגע לרשימת דפוסי התניא - בחמישים אותיות!...
- 23 ידוע הכלל ש"אין צועקין על העבר", אבל על-כל-פנים - בנוגע להודעה אודות מספר הטופסים שנדפסו
24 בכל מקום ומקום, יכולים עדיין להודיע מהנעשה בזה גם בעבר, ובנוגע לרשימת דפוסי התניא - יש לקוות
25 שמכאן ולהבא יהיה הדבר בסדר מסודר.
- 26 ומה שצריכים גם עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה - אין זה בסתירה לכך שלכל לראש** צריך להיות ענין
27 של סדר, היינו, שכל פרטי הדברים צריכים להתנהל בסדר מסודר דוקא, ובזה גופא נעשית העבודה באופן
28 שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 29 ועל-דרך שמצינו בענין ד"פרזות תשב ירושלים" לעתיד לבוא - שאין הכוונה שלא תהיה חומה כלל, אלא
30 שהחומה עצמה היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, מכיון ש"אני אהיה לה גו' חומת אש סביב".
- 31 לד. בהמשך להמדובר אודות הפצת המעינות חוצה על-ידי הדפסת ספרי התניא - הרי כאן המקום להזכיר
32 גם אודות לימוד התניא על גלי הרדיו, כמדובר בהתוועדות שלפני-זה (שיחת שבת פרשת משפטים בסופה)
33 אודות גודל העילוי שבדבר - שברגע כמימרא שומעים ענינים דפנימיות התורה בכל העולם כולו.
- 34 אמנם, לדאבונו, הנה בנוגע לכל הוספת דבר טוב וקדושה, ישנם "מהרסיך ומחריביך ממך יצאו", שכל
35 ענינם הוא לנגד ולהפריע לכל דבר שבקדושה, וכן בענין זה - שטענו וכתבו: היתכן לנצל "רדיו" עבור עניני
36 קדושה - הרי "רדיו" הוא מ"סטרא-אחרא"!!!
- 37 חס-ושלום לומר ש"סטרא-אחרא" בכוחה לברוא דבר מסויים - רחמנא-ליצלן מהאי דעתא, דבר כזה הוא
38 היפך התורה והיפך האמונה לגמרי:
- 39 לא יתכן שתהיה מציאות שבכוחה לברוא אפילו דבר הכי קטן, כגמלא וכיתוש (סנהדרין סז, א.). ירושלמי

* להעיר מריבוי ההלכות דקודם ואיחור. ולהעיר מהמשנה בתחלת תורה שבעל-פה: מאימתי קורין את שמע כו' ובהמשנה למה קדמה פרשת שמע כו'.
** בהעבודה בפועל - מהדאי-יכן בכללות העבודה, ההתחלה היא, אדרבא: קבלת עול מלכות שמים, הני מוכן ומוזמן, הקדמת נעשה לנשמע.

- 1 סנהדרין סוף פרק ו*), וזאת - אפילו בנוגע ל"מכשפים" [שהיו בזמן הגמרא, מה-שאיין-כן בזמנו של הרמב"ם
2 כו', כידוע], ש"תורת אמת" קוראת להם בשם זה משום ש"מכחישין פמליא של מעלה" (סנהדרין שם), גם הם
3 אין בכוחם לבדור דבר הכי קטן, כי ענין הבריאה אינה אלא בכוחו של הבורא.
- 4 ומקרא מלא דבר הכתוב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "את השמים - לרבות תולדותיהם,
5 ואת הארץ - לרבות תולדותיה" (פירוש רש"י בראשית א, יד). - ענין הבריאה אינו אלא בכח ה'עצמות', "מהותו
6 ועצמותו של המאציל ברוך-הוא, שמציאותו הוא מעצמותו . . הוא לבדו בכחו ויכלתו לבדור כו'" (אגרת הקודש
7 סימן כ).
- 8 ואם הדברים אמורים בנוגע לבריאת דבר הכי קטן (שאינה אלא בכוחו של הבורא יתברך) - הרי
9 על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע ל"רדיו", כח אדיר שהכניס הקב"ה בטבע, שעל-ידי כלי המתאים, נשמע
10 קולו של המדבר מסוף העולם ועד סופו, וברגע כמימרא!
- 11 ומכיון שכל עניני העולם נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל" (פירוש רש"י ריש פרשת בראשית) - הרי
12 פשיטא שגם כח אדיר זה ("רדיו") לא נברא אלא "בשביל התורה ובשביל ישראל", כדי לנצלו לעניני קדושה,
13 הפצת התורה - נגלה דתורה ופנימיות התורה, וכיוצא בזה.
- 14 אלא שגם ענין זה - ככל עניני העולם - ניתן לבחירתו של האדם, כמו שכתוב (נצבים ל, טו) "נתתי לפניך
15 גו' את החיים ואת הטוב וגו'", ביחד עם הבקשה ונתינת כח - "ובחרת בחיים" (שם, יט), ומצד ענין הבחירה
16 קיימת אפשרות לנצל כח זה עבור עניני העולם, ואפילו - עבור ענינים שהם היפך הקדושה.
- 17 ומכיון שכן, הרי עובדה זו שישנם כאלו שמנצלים כח זה עבור ענינים שהם היפך הקדושה - בוודאי אינה
18 צריכה למנוע להשתמש בכח זה לתכלית ומטרת בריאתו, "בשביל ישראל ובשביל התורה".
- 19 דוגמא לדבר - מעשה רב בתורה שבכתב - מענין רכיבה על חמור:
- 20 הכח שברא הקב"ה בחמור שאפשר לרכב עליו - תכליתו ומטרתו (ככל עניני הבריאה) "בשביל ישראל",
21 כדי לנצלו לעניני קדושה. ועל-דרך לשון הכתוב "יששכר חמור גרם". ולכן, אף שיכולים לנצלו עבור ענין
22 שהוא היפך רצון ה', וכפי שמצינו אצל בלעם - "ויחבוש את אתונו גו'", מכל-מקום, אין זה מונע מלהשתמש
23 בו לתכלית ומטרת בריאתו, עבור עניני קדושה:
- 24 אברהם אבינו - רכב על חמור בלכתו לעקידת יצחק, כמו שכתוב "ויחבוש את חמורו"; משה רבינו - רכב
25 על חמור בלכתו להוציא את בני ישראל ממצרים, כמו שכתוב "ויקה משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על
26 החמור"; וכן משיח צדקנו ירכב על חמור כדי לגאול את בני ישראל - "עני ורוכב על החמור" (וראה פירוש
27 רש"י שמות ד, כ),
- 28 [אלא שהענין ד"עני ורוכב על החמור" שנאמר בנוגע למשיח - הוא רק אילו הגאולה היתה באופן ד"לא
29 זכו", מה-שאיין-כן לאחר שבני ישראל עברו את כל הגזירות והשמדות רחמנא-ליצלן - "לא תקום פעמיים
30 צרה" - שבוודאי נמצאים כבר במעמד ומצב ד"זכו", שאז יבוא משיח צדקנו "עם ענני שמיא"].
- 31 ומובן, שאין סתירה לדבר (שתכלית בריאתו "בשביל ישראל", לרכב עליו וללכת לעסוק בעניני קדושה)
32 מהעובדה שחמור אסור באכילה - כי: בנוגע לענין של אכילה - דבר האסור שבו, מתבטאת תכלית בריאתו
33 בכך ששוללים את ענין האכילה. אבל בנוגע לדבר הטוב שבו, ענין הרכיבה - תכלית בריאתו היא כדי שישתמשו
34 בו לצורך עניני קדושה. ומה שישנם כאלו שמשתמשים בו לצורך בלתי-רצוי, אין זה מונע מלהשתמש בו
35 לתכלית ומטרת בריאתו, כפשוטו.

(*) והנה יש מקשים בהירושלמי שם דאפילו יתוש אינו יכולין לבראות, מהמשנה דסוגיא זו עצמה - העושה "מעשה" חייב, ומהמשך הסוגיא שם "אין
אכלת מיניה מעשה הוא", דמשמע דאפשר שיברא עגל.

והביאור פשוט על אתר: בכל העניות שהובאו בהירושלמי שם מודגש: נסיב קריין כו' צדור כו' גולגלא - ונעשה איילין וטביין כו' עגל - אבל לא יש
מאין -

אלא שלד"י בן זמרא גם שינוי יש מיש כזה - אין ביכולת כל באי העולם,

אבל בבריאת יש מאין - הרי בלשון רבינו הזקן (אגה"ק ס"כ קל, טע"א)) - אפילו "מלאכים דאצילות" וכו' אין יכולים לברוא יש מאין ורק "הוא לבדו
(המאציל ברוך-הוא כו') בכחו ויכלתו" לעשות זה, ומבאר גם הטעם "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול כו'" ואין כאן מקומו.

- 1 ועל-דרך-זה מובן בעניננו - שהעובדה שמשתמשים בדבר מסויים עבור ענין בלתי-רצוי, אין בה כדי למנוע
- 2 להשתמש בדבר לתכלית ומטרת בריאתו.
- 3 ובלשון המשנה (עבודה זרה פרק ד משנה ז): "שאלו את הזקנים ברומי, אם אין רצונו בעבודת כוכבים
- 4 למה אינו מבטלה" - יבטל הקב"ה את מציאותה של העבודה זרה, וחסל כל העסק... "אמרו להן, אילו לדבר
- 5 שאין צורך לעולם בו היו עובדין, היה מבטלו, הרי הן עובדין לחמה וללבנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולמו
- 6 מפני השוטים" (בתמיה).
- 7 ועל-דרך-זה בעניננו: וכי מפני שישנם "שוטים" שמנצלים כח זה עבור ענינים בלתי-רצויים "יאבד עולמו"
- 8 - זוהי סיבה למנוע את השימוש בכח זה לתכלית ומטרת בריאתו! ?
- 9 וכאמור - ענין זה הוא "דבר משנה", שיודע כל אחד שהגיע ללימוד המשניות, "בן עשר שנים למשנה",
- 10 וזאת - אם רק לומד תורה כדבעי, ולא "על מנת לקנתר"...!
- 11 לה. אמנם, עדיין יש להם "שאלה":
- 12 בשלמא כאשר מדובר אודות שמש וירח כו' - הרי בריאתם "להאיר על הארץ" היתה לפני שבאו ה"שוטים"
- 13 והתחילו לעבוד להם, ולכן מובנת הסברא "יאבד עולמו מפני השוטים" (בתמיה); אבל בנידון דידן - הרי
- 14 התחלת השימוש ב"רדיו" היתה עבור עניני העולם, עד לענינים שהם היפך הקדושה, ומכיון שכן - שואלים
- 15 הם - כיצד יכולים לומר שענין זה לא נברא אלא "בשביל ישראל ובשביל התורה"? !
- 16 הנה שאלה כזו נובעת מ"עם-הארצות":
- 17 בנוגע לבריאת הזהב - מפורש במדרש (בראשית רבה פרשה טז, ב. שמות רבה ריש פרשה לה) "לא היה
- 18 העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא - בשביל המשכן כו'", ואף-על-פי-כן, מאז שנברא הזהב בששת ימי
- 19 בראשית ונתגלה בעולם [כמפורש בפרשת בראשית (ב, יב) "וזהב הארץ ההיא טוב"] עד שהתחילו להשתמש
- 20 בו לתכלית בריאתו - עברו 26 דורות! ולפני זה - השתמשו בזהב עבור ענינים שהם היפך הקדושה, "וזהב עשו
- 21 לבעל" (הושע ב, י. פירוש רש"י ריש פרשת דברים), וכמסופר במדרשי חכמינו ז"ל שבזמנו של אברהם אבינו
- 22 היו אלילים של כסף וזהב, ואף-על-פי-כן, השתמשו אחר כך בזהב לתכלית ומטרת בריאתו - "בשביל המשכן".
- 23 ועל-דרך-זה מובן בעניננו - שהשימוש המוקדם בכח הרדיו עבור ענינים בלתי-רצויים, אינו מהווה מניעה
- 24 חס-ושלום להשתמש בכח זה לתכלית ומטרת בריאתו!
- 25 לו. מניין נובעת הנהגה כזו שיהודי יבוא ויכריז, ובדפוס, ש"סיטרא-אחרא" בכוחה לברוא דבר מסויים -
- 26 דבר שלא היה לעולמים, היפך התורה והיפך האמונה לגמרי? !
- 27 יתירה מזו: הוא בעצמו משתמש ב"רדיו" וב"טלגרף" - שמופעל בכח הרדיו - עבור עניני העולם, להרוויח
- 28 כסף וזהב [וזאת - גם בדרכים בלתי כשרות, איסור של השגת גבול, וכיוצא בזה] כדי שיוכל לקנות לאשתו
- 29 "תכשיטים", ולפעמים מסוגל הוא להשתמש בכח זה עבור ענינים בלתי-רצויים ממש... ולפתע, בשמעו
- 30 שמשתמשים במכשיר זה עבור הפצת המעיינות חוצה, מתעורר הוא ומתחיל להתריע על... שימוש במכשיר של
- 31 "סיטרא-אחרא"... הרי אתה בעצמך משתמש במכשיר זה - אבל לצרכים אחרים... ומדוע אסור להשתמש בזה
- 32 עבור הפצת התורה? !
- 33 הנה התשובה לשאלות אלו - פשוטה ביותר: לא השימוש במכשיר הרדיו מפריע לו, כי-אם הפצת המעיינות
- 34 חוצה, היא הדבר שאינו יכול לסבול... ולכן, מחפש למצוא דרכים כיצד להסביר שזהו ענין בלתי-רצוי, ועד
- 35 שנופל ברעיונו לטעון טענות שהם היפך התורה והיפך האמונה לגמרי...!
- 36 בשום ספר שבעולם, אפילו ספר של מה בכך... לא מצא המחבר לנכון לשלול סברא כזו ש"סיטרא-אחרא"
- 37 בכוחה לברוא דבר מסויים, דבר המופרך מכל וכל, וכאמור - היפך כל ענין האמונה לגמרי, והוא טוען טענה
- 38 כזו, ומפרסמה ברבים ובדפוס...!
- 39 אביו וסבו היו יהודים מאמינים, והוא... הגיע למצב ירוד כל כך עד שכותב דברים שהם היפך האמונה
- 40 לגמרי, רחמנא-ליצלן! !
- 41 הציקה לי תמיד שאלה: ידוע שלפני ביאת משיח צדקנו "יתבררו ויתלבנו ויצרפו וגו'", היכן, איפוא, רואים
- 42 זאת בימינו? ! - הנה בעניננו רואים ענין זה במוחש, שכן, סוף-כל-סוף מתגלה פרצופו האמיתי של כל אחד ואחד

- 1 - לאן הוא שייך! ... באופן ש"תוכו כבדו" ... ועל-דרך הפתגם בענין "חכם מה הוא אומר", שעל-ידי אמירתו
2 ("אומר") מגלה את מציאותו ("מה הוא") - כן הוא גם בנוגע לשאר הבנים שב"הגדה" .. ובענינו - סוף-כל-סוף
3 מתגלה לכל, פרצופו האמיתי של יהודי זה, שכן, הכל רואים שכותב דברים שהם היפך האמונה לגמרי!
4 לז. כתב אלי משהו שעל יהודי פלוני אפשר לומר "אין פחד אלקים לנגד עיניו".
5 אמנם, לאמיתותו של דבר, אי-אפשר לומר עליו דבר זה, כי: כאשר אומרים "אין פחד אלקים לנגד עיניו", משמע,
6 ש"יש אלקים לנגד עיניו", אלא שחסר "פחד אלקים גו", אבל אצלו - "אין אלקים לנגד עיניו", רחמנא-ליצלן!
7 בקומו משנתו אומר הוא אמנם "מודה אני לפניך" - אבל בה בשעה חושב הוא אודות "תפקידו" במשך
8 היום כולו, לעשות את כל האפשרי כדי להרבות היפך הענין דאהבת ישראל! ... ולכל היותר - אפילו אם נלמד
9 עליו זכות שבאמירת "מודה אני לפניך" הוא שומע את פירוש המילות, הרי במשך כל היום כולו - "אין אלקים
10 לנגד עיניו", וכל עיסוקו אינו אלא להרבות היפך אהבת ישראל, להכאיב לכל יהודי שנקרה בדרכו, גם אם אינו
11 מכירו ומעולם לא ראהו, להצר ולהציק לו ולמצוץ את דמו - כאותה "עלוקה" ("פייאוקע") המוצצת את דמו
12 של האדם! ... ויתירה מזה - "עלוקה יהודית" ("א אידישע פייאוקע"), הצמאה לדם יהודי דוקא...
13 הוא נולד ב"מזל מאדים", ולכן יש לו משיכה טבעית ל"דם" (ראה שבת קנו, א). - זוהי האפשרות היחידה
14 ללמד עליו זכות! ... - אבל יש לו ברירה: או להשתמש בזה לקדושה - להיות "מוהל", ולהכניס יהודים בבריתו
15 של אברהם אבינו, או להיפך - רחמנא-ליצלן - למצוץ דמו של יהודי! ...
16 לח. ואין כאן המקום להאריך בדבר זה - מכיון שנמצאים במקום קדוש, שמגדלין בו תורה ותפילה, אלא
17 מפני ההכרח שבדבר - להזהיר שלא להתבייש מפני המלעיגים כו', ואדרבה - להוסיף ביתר שאת וביתר עוז
18 בכל הפעולות והפעילות המעיינות חוצה, כולל - על-ידי רדיו וכיוצא בזה.
19 בנוגע אליו - הרי אדרבה: כל-שכן דפקר טפי (ראה סנהדרין לח, ב), אבל אלו שנמצאים מסביבו, כולל -
20 אשתו ובני ביתו, עליהם להזהר שלא להגרר אחריו, ולהשתדל שיהיה פחד אלקים לנגד עיניהם. וגם, כאשר
21 סוף-כל-סוף יערה עליו רוח ממרום - ישתדלו הם לעזור לו כו'.
- 22 ובוודאי אין צורך להזהיר שלא להשיב להם כו' - כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (שאמר באחד ה"סדרים")
23 בפירוש הפסוק "וירעו אותנו המצרים", שלכאורה תמוה: מדוע נאמר "וירעו אותנו המצרים", ולא "וירעו לנו
24 המצרים"?! - וביאר, שהמצריים רצו לעשות שהיהודים יהיו רעים כמותם, ולכן נאמר "וירעו אותנו המצרים".
25 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לגלותנו זה - שהגאולה ממנה תהיה "כימי צאתך מארץ מצרים" - שרצונם של אלו
26 הוא שגם אנחנו נהיה כמותם חסר-שלום, ומכיון שכן, צריכים להזהר מהם בתכלית.
- 27 ולכן: הבדלו מהם, ועיסקו בלימוד התורה וקיום מצוותיה, בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה
28 - ביתר שאת וביתר עוז,
- 29 ובנוגע למה שמגיע להם - אין זה ענינו, זהו כרמו של הקב"ה, ויבוא בעל הכרם כו'!
- 30 תפקידנו אינו אלא להאיר את העולם, כידוע הפתגם של אדמו"ר ה'צמח צדק' (שנתגלה ונתפרסם על-ידי
31 כ"ק מו"ח אדמו"ר): אנן פועלי דיממא אנן - להאיר את העולם כולו באור התורה והיהדות, עד לאור דפנימיות
32 התורה, בכל קצוי תבל.
- 33 ויהי-רצון שכל ענינים אלו יהיו בדרכי נועם ודרכי שלום, ומתוך מנוחה אמיתית ושלילה, כפי שהולכים
34 לומר בתפלת מנחה: "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה", ובאופן ש"ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".
35 לט. ומזה באים לביאור דברי אדמו"ר אודות ב' אופני שמירה כו' - בעבודת האדם:
36 מבואר ב'לקוטי תורה' על שיר השירים (בתחלתו) שיש ב' בחינות ב"כלה", מלכות ובינה, שענינם בעבודה
37 - ביטול היש וביטול במציאות.
- 38 והנה, כאשר העבודה היא באופן דביטול היש - אזי נמשכת השמירה מבחינת יסוד זעיר-אנפין השומר את
39 ספירת המלכות, אבל כאשר העבודה היא באופן דביטול במציאות - אזי נמשכת השמירה מ"קודש-אברין-הוא
40 בלחודו", באופן ד"לכתחילה אריבער", היינו, שאין מקום כלל למציאות של מנגד, העלמות והסתרים כו', ואז
41 העבודה היא מתוך מנוחה שלימה, כנ"ל.
- 42 מ. ויהי-רצון - כאמור - שבימי הגלות האחרונים תהיה כללות העבודה מתוך מנוחה שלימה, ללא כל מניעות
43 ועיכובים כו', ואדרבה - "מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך", המשך בעמוד לו

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

אלא מהווה רק הכנה לעבודה במשכן, ולכן אין זה
(בפרשת תרומה) המקום המתאים לכתיבת פרטי תרומה
זו⁷: עדיין יישאר הקושי על תרומת האדנים שהם חלק
מבניית המשכן: מדוע אין תרומה זו מפורטת בפרשתנו?

ב.

הבדל נוסף בלשון הפסוק

יש עוד הבדל כאן⁸ בלשון הפסוק בנוגע לג' התרומות:
בתרומת האדנים כתוב "ויקחו לי תרומה", בתרומת
השקלים - "תקחו את תרומתי", ובתרומת המשכן - "וזאת
התרומה אשר תקחו". כלומר, בתרומה הראשונה (תרומת
האדנים) מודגשת שייכות התרומה לקדוש-ברוך-הוא
במילה נפרדת - "לי תרומה", בתרומה השנייה (תרומת
השקלים) משולבת השייכות לקדוש-ברוך-הוא במילה
"תרומה" עצמה: "תרומתי"⁹, ואילו בתרומה השלישית
(תרומת המשכן) אין מוזכר כלל שהיא תרומה לה, וכתוב
"וזאת התרומה" סתם.

ג.

דברי המדרש בפרשתנו, והתמיהה עליהם

עוד דבר פלא שיש במדרש בפרשתנו:
על הפסוק "וזאת התרומה אשר תקחו... זהב וכסף
ונחושת" אומרים חז"ל¹⁰: זהב כנגד מלכות בכל... כסף
כנגד מלכות מדי... נחושת כנגד מלכות יון... ועורות אילים
מאדמים כנגד מלכות אדום...
ותמוה מאד: מהו הקשר בין ארבע המלכויות לבין
תרומת המשכן? והרי, אדרבה, מלכויות אלו גרמו לארבע
הגלויות ולחזורבן בית המקדש, להיפך מתרומת המשכן,
שכוונתה היא - "ועשו לי מקדש" (בנין והקמת המשכן)?

לקו"ש ח"א ס"ע 120 ואילך.

(6) פרשתנו שם, ח.

(7) להעיר מפרש"י ריש פרשתנו (בנוגע לתרומת המשכן) "י"ג דברים
האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה", ובאזה"ת
פרשתנו (ע' א"שפג. א"שצ. א"תי. א"תיד. וראה ער"ז ברע"ב וש"ך עה"ת כאן):
"לא מנה רק הדברים השייכים למלאכת המשכן ולכלי המשכן, משא"כ שמן
למאור ובשמים אינו מכלי המשכן כ"א ע"ד הקרבנות שבמשכן".
(8) משא"כ בפ' תשא, שבג' התרומות המרומזות שם (ירושלמי שקלים פ"א
שם. פרש"י תשא שם) נאמר בהן "תרומה לה" או "תרומת ה'".
(9) להעיר מתקלין חדתין לירושלמי שם (וער"ז במשכיל לדוד בפרש"י
כאן) ולמדוין דתקחו את תרומתי קאי על תרומת השקלים (קרבנות לגבוה)
מדכתיב "תרומתי כלומר תרומה שלי".

(10) תנחומא פרשתנו ז. וראה שמו"ר פל"ה, ה.

א.

שלוש התרומות המוזכרות כאן, וההבדל באופן כתיבתן

1 הציווי על לקיחת "תרומה" מבני ישראל (לעבודת
2 המשכן) חוזר על עצמו שלוש פעמים בתחילת פרשתנו¹:
3 "ויקחו לי תרומה", "תקחו את תרומתי", "וזאת התרומה
4 אשר תקחו". על כך אומרים חז"ל²: ג' תרומות נאמרו
5 בפרשה הזאת. ויקחו לי תרומה וגו' - זו תרומת אדנים, מאת
6 כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי - זו תרומת שקלים,
7 וזאת התרומה אשר תקחו מאתם - זו תרומת המשכן.
8 יש הבדל באופן שבו כתובות כאן שלוש התרומות:
9 השתיים הראשונות כתובות רק באופן כללי וברמז,
10 ופרטיהן מוזכרים רק בפרשות מאוחרות³ יותר, ואילו
11 תרומת המשכן כתובה כאן בפירוט ובהרחבה.
12 יש אפוא להבין: הרי שלוש התרומות כולן היו למען
13 עבודת המשכן
14 [ואפילו תרומת השקלים ששימשה לקניית קרבנות
15 ציבור⁴ - הרי לפי פסק ההלכה של הרמב"ם⁵ שמצות בנין
16 המקדש (איננה רק) שיהיה "בית לה", אלא שבית זה יהיה
17 "מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות", ויוצא, אם כך, שהציווי
18 "ועשו לי מקדש"⁶ כולל גם את ההכנות הדרושות לעבודת
19 הקרבנות, שאחת מהן היא השימוש בתרומת השקלים
20 לקניית קרבנות ציבור] -
21 ואם כך, היו צריכות להיכתב כל שלוש התרומות
22 באופן מפורט?
23 גם אם ניישב קושי זה בקשר לתרומת השקלים, ונאמר
24 שבכל זאת היא איננה קשורה לבניית המשכן למעשה,

(1) כה, ב"ג.

(2) ירושלמי שקלים פ"א ה"א. הובא בפרש"י עה"ת ריש פרשתנו.

(3) תרומת האדנים - "כמו שמפורש באלה פקודי" (פרש"י ריש פרשתנו.
וראה פקודי לה, כה ואילך); תרומת השקלים - תשא שם, יג ואילך (ובפרש"י
שם טו).

ואף שלפרש"י בפרשתנו (ע"פ), ה"כסף" הנמנה כאן הוא המחצית
השקל שנתנו עבור תרומת האדנים - הרי לא נמנה כענין (ותרומה) בפ"ע נוסף
לזה, שלא נתפרש (בכפ' פקודי) שכ"א מבין עשרים שנה ומעלה גו' נתן (רק)
מחה"ש ושה"י בשביל האדנים], ואדרבה - נזכר כפרט בכללות תרומת
המשכן. ואפילו הפרט "וכסף" - כולל ג"כ הכסף שממנו נעשו כלי שרת וכו'
(פרש"י שם). וראה לקמן ע' 458.

(4) פרש"י ריש פרשתנו. תשא ל, טו. שקלים רפ"ד. רמב"ם הל' שקלים
רפ"ד.

(5) ריש הל' בית הבחירה. וער"ז בספר המצות מ"ע כ. וראה בארוכה

ה.

תורה - חכמת ה', עבודה - קירוב האדם לה',
גמ"ח - מעשה המצוות

- 28 ההבדל בין שלושת הקוין - תורה עבודה וגמ"ח -
- 29 הוא:
- 30 תורה היא בבחינת "ואהיה אצלך אמן... שעשועים...
- 31 לפניו..."¹⁸, "חמדה גנוזה"¹⁹ של הקדוש-ברוך-הוא,
- 32 וקדמה לעולם אלפיים שנה²⁰, לפני שהיהודי לומד אותה
- 33 (שלא כמצוות, שעצם קיומן תלוי במקיים המצוה, וענין
- 34 הוא אזהרה לאדם). גם כאשר יורדת התורה למטה ונלמדת
- 35 על-ידי האדם היא נשארת (כלשון חז"ל²¹) "דברי כאש"
- 36 (של הקדוש-ברוך-הוא), היא איננה משתנית כאשר היא
- 37 מתלבשת בשכלו ובדיבורו של האדם; היא נשארת חכמתו
- 38 של הקדוש-ברוך-הוא, הנשגבה לאין-ערוך מן האדם
- 39 הלומד.
- 40 הענין של "עבודה" (קרבנות - תפילות), הוא "אדם"²²
- 41 כי יקריב מכס", האדם מקרב את עצמו לקדוש-ברוך-הוא,
- 42 כפי הידוע²³ ש"קרבן" הוא מלשון קירוב - "דאמאי אקרי
- 43 קרבן על שם שמקרב" - "קירוב הכוחות והחושים"
- 44 לקדוש-ברוך-הוא. עבודת התפילה (שבמקום קרבנות
- 45 תקנום) היא הרי עבודה שבלב²⁴, התעלות האדם בעצמו
- 46 (בכוחותיו שלו) לאלקות עד ש"ראשו מגיע השמימה"²⁵.
- 47 זוהי, אם כן, עבודתו של האדם, ולכן, גם אם בידו
- 48 להתרומם רק לפי כוחו של נבדא, בכל זאת הוא נהיה
- 49 מאוחד עם אור הקדושה שאליו הוא מגיע²⁶.
- 50 לשתי העבודות הללו - תורה ועבודה - יש צד שווה,
- 51 שבשתייהן האדם העובד מתעסק עם עצמו, וכך גם
- 52 תוצאתם ופעולתם היא רק אצל האדם (ששכלו מתאחד עם
- 53 שכל התורה - חכמת ה', והוא מתרומם עד "שמימה") -
- 54 אך אין בהן התעסקות עם דברים גשמיים, שגם הם יהפכו

ד.

הדברים יובנו על-ידי השוואת התרומות לשלושת
העמודים בעבודת ה'

- 1 ויובן זה בהקדים, שהעבודה הרוחנית של "ועשו לי
- 2 מקדש" (הכנת דירה לקדוש-ברוך-הוא והשראת שכנתו
- 3 בתחתונים) נחלקת לשלושה סוגים - עמודים: תורה,
- 4 עבודה וגמילות חסדים¹¹.
- 5 מובן ששלושת הסוגים הללו רמוזים בענין המשכן.
- 6 ויש לומר שזוהי, בפנימיותם של הענינים¹², הסיבה
- 7 לכך שלקחו שלוש תרומות נפרדות, ולא תרומה אחת
- 8 כללית לכל צרכי המשכן, וזאת מפני ששלוש התרומות הן
- 9 כנגד שלושת העמודים¹³: תורה, עבודה וגמילות חסדים¹⁴.
- 10 וכדלהלן:
- 11 היסוד והמקור לכל עניני עבודת ה' הוא העמוד של
- 12 "תורה". כל פרטי הדרגות והאופנים לעבוד את הקדוש-
- 13 ברוך-הוא על-ידי מצוות ומעשים טובים מיוסדים
- 14 ומבוססים על תורה. לכל ענין של יהדות וקיום המצוות
- 15 יש מקור והתחלה בתורה, ועל כך רמזו בתרומת האדנים
- 16 שהם היסוד של המשכן.
- 17 תרומת השקלים, שממנה קנו קרבנות ציבור, היא
- 18 העמוד של "עבודה", שהיא עבודת הקרבנות¹⁵, ותפילה
- 19 שבמקום קרבנות תקנום¹⁶.
- 20 ותרומת המשכן, הכוללת את כל הדברים הגשמיים
- 21 (זהב וכסף ונחושת וכו') שמהם בנו את המשכן, היא כנגד
- 22 עבודת המצוות (המתקיימות על-ידי זהב וגו'), שהמצוה
- 23 הכוללת אותן היא גמילות חסדים [כידוע¹⁷, גמילות חסדים
- 24 היא "כללות המצוות"].
- 25 לפי הסבר זה על ההבדלים שבין שלושת עניני
- 26 העבודה הללו, תובן הסיבה לשינויים שהוזכרו בסעיף ב'
- 27 לגבי שלוש התרומות.

(19) שבת פה, ב.

(20) מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. זח"ב מט, א.

(21) ירמ' כג, כט. ברכות כב, א.

(22) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת ויקרא ג, ג ואילך.

(23) ספר הבהיר סי' מו (קט). ועיי"ג זח"ג ה, רע"א. של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער התפלה פ"ה. בחיי ויקרא א, ט. וראה רמב"ן שם. ד"ה טעמה תש"ט פ"ב ואילך. ד"ה באתי לגני ה' ש"ת פ"ב. ובכ"מ.

(24) תענית בתחלתה.

(25) ויצא כח, יב. וקאי על קרבנות (ב"ר פס"ח, יב) ותפלה (זח"א רסו, ב. זח"ג שו, ב. תקנ"ז תי' מה).

(26) ע"ד המבואר (ד"ה זכור תרס"ה פ"י (סה"מ תרס"ה ע' רכא). ועד"ז ד"ה זה תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קצו)) יתרון המעלה בקיום המצוות דהאבות שהיו בבחי' כלים ממש לאלקות, מש"כ בתורה ומצוות שלנו גם אם מכוון כו' ה"ז רחוק מאד מהביטול דהאבות וההמשכה שעי"ז הוא "רק אור מקיף

(11) אבות פ"א מ"ב.

(12) כי בפשטות מובן שידיעת מנין בני"א אפשרית רק ע"י תרומה בפ"ע. (13) להעיר מרבנו בחיי פרשנו כה, ב: "שלוש תרומות שהעולם נתרומם (נתרם) בהם.. ונרמזו במעשה המשכן לפי שהמשכן שקול כבריאת העולם כו'" - והרי תורה עבודה וגמ"ח הם הדברים שעליהם העולם עומד (אבות שם).

(14) המבואר בפנים ע"ד ג' התרומות הוא ע"פ המובן מאוה"ת ד"ה ויקחו לי תרומה (ע' אשנא ואילך) ד"ו ויקחו לי תרומה" קאי על תורה, ו"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" קאי על תפלה. ושם (ע' א'תיג) "פי' וזאת התרומה לפי מדרש זה (המדרש שהובא לעיל סעיף ג) קאי על בירור ק"נ.. ע"י מצות מעשיות כו'".

(15) רש"י, רע"ב ועוד לאבות שם.

(16) ברכות כו, ב. וראה רבנו יונה לאבות שם.

(17) לקו"ת ראה כג, ג. וראה אגה"ס ק"י לב: וכל הגוף נכלל בימין.

(18) משלי ח, ל.

1 לתשמישי קדושה, דבר שבקדושה, כך שחפץ גשמי יהפוך
2 לחפץ של מצוה החדור באור הקדושה.
3 [ואפילו בעבודת הקרבנות כפשוטה, שהיו מקריבים
4 בהמה גשמית על המזבח, בכל זאת לא הקריבו על המזבח
5 את החפץ הגשמי כפי שהוא, אלא היו צריכים לפני-כן
6 להקדישו. כלומר, להבדילו (קדושה מלשון הבדלה²⁷)
7 ולהגביהו משפלותו, ורק אז הוא נעשה ראוי להקרבה על
8 מזבח ה'²⁸].
9 וזהו היתרון בקו השלישי - "גמילות חסדים", הכולל
10 את קיום כל המצוות: התעסקות ופעולה בחפץ הגשמי,
11 שבו מקיימים את המצוה, כך שחפץ זה כפי שהוא
12 בחיצוניות, בהצטיירתו בדברים תחתונים גשמיים
13 וב"גשמיותו" יהפוך לחפץ של מצוה.
14 מסיבה זו המצוות מוגבלות במידות ובהגבלות²⁹ -
15 בשונה מן התורה, שעליה נאמר³⁰ "ארוכה מארץ מידה"
16 ובשונה מן התפילה, ששלימותה היא כאשר עולים
17 "השמימה", שזוהי העבודה של "בכל מאודך", של
18 מסירות נפש³¹, למעלה ממידות והגבלות - כי המצוות
19 "נתלבשו" בדברים תחתונים גשמיים [עד שגם את המצוות
20 של חובות הלכות יש לקיים באופן שהלב הגשמי יתלהב
21 בהרגשה של אהבה ויראה וכו', עד שהדבר יהיה ניכר
22 בבשר הלב³²] ולפיכך הן מוגבלות.

ו.

כך יובנו ההבדלים בלשון הפסוק

23 וזהו גם ביאור השינויים (הנוכחים לעיל) בלשון
24 הפסוק:
25 "ויקחו לי תרומה" רומז לעמוד של "תורה"³³, כפי
26 שנתבאר לעיל. ולפיכך כתוב כאן "ויקחו לי תרומה". לא
27 כתוב "ויתנו לי תרומה", שאז היתה הכוונה לכך שהאדם
28 מלמטה נותן "למעלה", ל"לי", כביכול, אלא "ויקחו" -
29 האדם למטה לוקח את הניתן לו מלמעלה, את ה"לי",
30 כביכול.

לבד בבחי' ריחוק כו', וראה שם שזהו ה"הפרש בין מלמטה למעלה ובין
מלמעלה למטה", והרי - זהו החילוק בין תורה ותפלה.

(27) תניא פמ"ו.

(28) ראה לקו"ת שלח ד"ה ב' נסכים (ועוד) בביאור מחז"ל (ברכות יד,
סע"ב) כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאילו הקריב כו' בלא נסכים - דקרבנות
הן דוגמת ק"ש - העלאה מלמטה למעלה, וצ"ל תפלין (ובקרבנות - מנחה
ונסכים), כלל כל התורה והמצוות מעשיות, להמשיך דירתו ית' בתחתונים.
עיי"ש באורך.

(29) אגה"ק סי' יו"ד. ובכ"מ.

(30) איוב יא, ט.

(31) לקו"ת שה"ש מט, ריש ע"ב ואילך.

(32) ד"ה טעמו וראו תרצ"ד (בספר המאמרים קונט' ח"ב) פ"א. ד"ה וכל

31 שהרי העבודה של תורה איננה עבודה מלמטה למעלה
32 אלא מלמעלה למטה - באמצעות התורה לוקחים ומורידים
33 אלקות, את חכמתו של ה', מלמעלה למטה.
34 העבודה של תורה היא באופן של "ויקחו" -
35 "לוקחים", אלקות מלמעלה למטה.
36 וכיוון שאורייתא וקדושא-ברוך-הוא כולא חד³⁴, מדייק
37 הפסוק "ויקחו לי" - ביטוי המצביע על עצמותו של
38 הקדוש-ברוך-הוא³⁵, כי באמצעות התורה "לוקחים" את
39 עצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא ממש, כלשון
40 חז"ל³⁶ "אותי אתם לוקחים".

41 אבל, מצד שני, כיוון שכוחו של היהודי "לקחת" את
42 עצמיותו של הקדוש-ברוך-הוא על-ידי התורה איננו
43 תוצאה של עבודת האדם הלומד, אלא מפני שהקדוש-
44 ברוך-הוא, כביכול, "הכניס את עצמו" בתורה (באופן
45 שהתורה היא "דברי כאש"), לפיכך נשארת המשכת
46 והורדת עצמיותו של הקדוש-ברוך-הוא כאילו היא
47 מובדלת מן האדם הלומד.

48 נוכך יכולה להיות מציאות שהתורה תילמד על-ידי
49 איש בלתי טהור, שגם אז קיים המצב של "ויקחו לי" -
50 השראת עצמותו יתברך על-ידי התורה - אבל האדם איננו
51 כלל במצב שבו ה"לי" יאיר בו בגלוי].

52 לפיכך כתוב "לי תרומה", בשתי מילים נפרדות, כדי
53 לרמוז שה"לי" השראת עצמותו ית' בתורה) וה"תרומה"
54 (העבודה של לימוד התורה) אינם מילה אחת, דבר אחד³⁷,
55 כיון שהמשכת העצמות נשארת מנותקת מן האדם הלומד.
56 לא כן בתרומת שקלים, בקו של "עבודה" (קרבנות
57 ותפילה). לגביה כתוב הביטוי "תרומתי". הקרבן הגשמי
58 עצמו עולה ונכלל במקורו ושוורשו למעלה, באלקות. גם
59 באמצעות עבודת התפילה מתעלה האדם עד "שמימה",
60 כפי שהוסבר לעיל, הוא מגיע לדרגה כזו, שהאור האלקי
61 מאיר בו בגלוי, ולכן כתוב "תרומתי", ביטוי המצביע על
62 כך שהקשר שבין "תרומה" (עבודה) לבין "לי" (המשכת

העם ה'ש"ת פ"ב. ובכ"מ.

(33) ראה בכ"ז תניא פמ"ז. אוה"ת פרשתנו ע' אשנא. אישנט ואילך.

(34) מובא בתניא פ"ד ורפכ"ג בשם זוהר. וראה זח"א כד, א. זח"ס, א.

ולהעיר מתקו"ז ת"ו ותכ"ב.

(35) ראה אוה"ת פרשתנו (ע' אשפא): ור"ל לי היינו עצמות אוא"ס ולכן

ארז"ל (ויק"ר פ"ב, ב) כ"מ שנאמר לי אינו זו לעולם לפי שזהו בחי' אני ה'

לא שנית.

(36) תנחומא אמור יז. ויק"ר פ"ל, יג. וראה שמו"ר ריש פרשתנו. פל"ג,

ו. תנחומא פרשתנו ג. יל"ש פרשתנו רמז ססד. וראה תניא פמ"ז.

(37) אף ששכל האדם מתייחד עם שכל התורה, ואדרבה - ביחוד נפלא

שאינן יחוד כמוהו כר' (תניא פ"ה).

22 כי הם (בכוונה העיקרית שבהם) רק הכנה והשלמה
23 ל"עשיית הדירה".

ח.

ההסבר לדברי המדרש

24 וזהו גם הביאור בדברי המדרש (לעיל סעיף ג) ש"זהב
25 וכסף..." הם כנגד ד' המלכיות⁴¹:

26 כיון שענינה של תרומת המשכן הוא לעשות דירה לה'
27 יתברך בתחתונים (לעשות מקדש ומשכן לה' מן
28 הגשמיות), שלימותו של ענין זה איננו בבניית המשכן
29 שראו בו בעיני בשר את השראת השכינה, אלא בעבודה
30 בזמן הגלות⁴², בשעה שגשמיות העולם היא בתוקפה,
31 ובאמצעות עבודה זו לשנות גם גשמיות זו ו"לברר"
32 ולהעלות את התחתון "שאינ תחתון למטה ממנו".

33 היתרון שבעבודה זו יתגלה לעתיד לבוא, שאז תתגלה
34 המעלה של "מעשה"⁴³, כידוע, שאז יהיה "מעשה גדול",
35 ולכן המקדש (ש"היה מעין עולם הבא"⁴⁴) היה בעיקר
36 מדומם.

37 וכל זאת כפי שמוסבר בענין יוסף ויהודה, שיהודה
38 מצביע על העבודה של מעשה (יהודה - מלשון הודאה
39 וביטול, כמו דומם ש"יש בו חגיגת הביטול ביותר"⁴⁵),
40 ולעתיד לבוא יהיה יהודה נעלה מיוסף - "ודוד"⁴⁶ עבדי
41 נשיא להם לעולם".

(ממאמר ד"ה ויקחו לי תרומה תשל"ה)

1 אלקות באמצעות העבודה הזאת) בעבודה³⁸ זו הוא ניכר
2 ומורגש.

3 לא כך הוא הדבר בתרומה השלישית, תרומת
4 המשכן, שזוהי העבודה עם החפץ הגשמי עצמו, כפי
5 שהוא בגשמיותו. בעבודה זו המשכת האלקות היא
6 בהעלם, ולכן כתוב "תרומה" סתם, בלי להזכיר בפירוש
7 שזוהי תרומה לה', כי בעבודה זו איננו ניכר הקשר
8 לקדוש-ברוך-הוא.

ז.

עיקר הכוונה היא דווקא בעבודת המצוות

9 למרות שהמצוות "נחלשו" בדברים גשמיים, בכל
10 זאת מתבצעת דוקא על-ידי עבודה זו הכוונה בבריאת
11 העולם, הענין של "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו
12 דירה בתחתונים"³⁹, כמו שמדגיש אדמו"ר הזקן⁴⁰
13 שהכוונה היא ל"דירה" לקדוש-ברוך-הוא בעולם הזה
14 הגשמי התחתון "שאינ תחתון למטה ממנו";

15 אבל כדי שעבודה זו תהיה מושלמת כראוי, צריכים
16 להיות אצל האדם גם הקו והיסוד של תורה, והקו של
17 "עבודה".

18 וכיון שכל עניני עבודת ה' נמצאים במשכן, כפי שצויין
19 לעיל, רמזו גם ענין זה, במעשה המשכן: התורה מזכירה
20 בפירוש בפרשתנו רק את תרומת המשכן, שזהו העיקר,
21 ושתי התרומות האחרות מוזכרות רק באופן כללי וברמז,

(42) ראה גם לקמן ע' 514.

(43) בכל הבא לקמן ראה בארוכה תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ ויגש.

(44) לשון התו"א שם (מג, ד).

(45) לשון התו"א שם (מד, א).

(46) יחזקאל לז, כה. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 447 הערה 12.

(38) ולאידך, בזה שתיבת "לי" נכללת בתיבת "תרומה" מרומז, שא"ז בחי'

"לי" כמו"ש מצד עצמה, כ"א כמו שמתלבשת ב(תרומת) האדם.

(39) תניא פל"ו. ע"פ תנחומא נשא טז. ועוד.

(40) תניא שם.

(41) ראה אוה"ת פרשתנו ע' א'תט ואילך.

יעקב אבינו

כל הנפש הבאה לבית יעקב מצרים שבעים¹.

יעקב, תפארת, כולל כל השבע מדות, ולכן מספרו שבע פעמים הוי"ה. וכל מדה כלולה מעשר, שעולה שבעים. זהו שהשבעים נפש נמשכים מיעקב. (הערות לזהר ב עמ' רכ)

ויהי ימי יעקב . . שבע שנים וארבעים ומאת שנה².

יעקב מספרו שבע פעמים הוי"ה, כנגד השבע מדות שתפארת כולל אותן.

וחייו היו קמ"ז — מספר שבע פעמים אהי"ה, שהוא בבינה, כי החיים לז"א הם מבינה³.

והקדים את המספר המועט, שבע, למספר המרובה, ארבעים ומאה (לא כמו באברהם יצחק ויוסף, שבהם הקדים המספר המרובה⁴),

(1) ריגש מו, כז.

(2) ויחי מז, כח.

(3) פרי עץ חיים שער תפלות ראש השנה פ"ו.

(4) אברהם — חיי שרה כה, ז. יצחק — וישלח לה, כח. יוסף — ויחי נ, כו.

שהרי מקודם הוא הז' אלפי"ן, שמהן הוא שבע, ואחר כך הוא השבע פעמים הי"ה, שמהן הוא ארבעים ומאה.

ובשבע נקט שנים בפני עצמו, ובארבעים ומאה נקט שנה על שניהם יחד,

כי האלפי"ן הן בחינה בפני עצמה, ואותיות הי"ה הן בחינה בפני עצמה, כי הי"ה הוא לשון עבר, והאל"ף מהפכו לעתיד.

(הערות לזהר א עמ' קלב)

ועיני ישראל כבדו מזוקן⁵.

עיני יעקב, תפארת, כבדו מזוקן של יצחק⁶, גבורה, כי תפארת כוללת חסד וגבורה⁷.

(תורת לוי יצחק עמ' רמט)

(5) ויחי מח, יז.

(6) תולדות כז, א (ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו).

(7) וכמו שכתוב בזח"א קמא, ב על הפסוק בתולדות שם.

המשך מעמוד לא

שיחת שבת פרשת תרומה, ב' דראש חודש אדר ראשון ה'תשד"מ

1 ובקרוב ממש נזכה לקיום היעוד המובא בהפטרה דשבת זו (שבת ראש חודש): "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים . . על הר קדשי ירושלים . . כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'",

2 לבית המקדש השלישי - "מקדש אדני כוננו ידיך", בירושלים עיר הקודש - "קרית מלך רב", בארצנו הקדושה - "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", שלימות הארץ, ביחד עם שלימות התורה ושלימות העם,

3 ושם נזכה לראות את הדלקת המנורה - כפי שהולכים לקרוא בפרשת תצוה: "להעלות נר תמיד",

4 ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים - בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

5 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "שיבנה בית המקדש".

6 אחר כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

7 לאחר תפילת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "שיבנה בית המקדש".

גם מכסף. ומרומז גם בהר"ת שלהם: "זהב", ר"ת "זה הנותן בריא", "כסף", ר"ת "כשיש סכנת פחד", ו"נחושת", ר"ת "נתינת חולה שאמר תנו"¹⁸.

ועפ"י י"ל, ש"זהב" מורה על (המשכן ו) בית ראשון שהי' בשלימות ("זה הנותן בריא"), ו"כסף" מורה על בית שני שחסרו בו חמשה דברים¹⁹ (שלכן "יש סכנת פחד" שמא יהי' עוה"פ החסרון ח"ו דביהמ"ק כולו), ו"נחושת" (שלמטה מזהב וכסף) מורה על המעמד ומצב דומן הגלות, שבגלל החסרון דביהמ"ק נעשים בני" במעמד ומצב של "חולה שאומר תנו", שזוהי הבקשה והדרישה מהקב"ה ליתן ("כל הנותן בעין יפה הוא נותן"²⁰) את ביהמ"ק השלישי שיהי' בתכלית השלימות (גם לגבי המשכן ובית ראשון) – "מקדש אדני-כוננו ידיך"²¹, בנינא דקוב"ה"²², בית נצחי (שאין אחריו חורבן).

ויש לומר, שמעלת הנצחיות דביהמ"ק השלישי (שלאחרי החורבן דבית ראשון ובית שני יבנה בית מקדש נצחי שאין אחריו חורבן) – מרומזת בהחזק והתוקף ד"ברזל" דקדושה. ואולי יש לומר, שהשלימות דברזל שבביהמ"ק השלישי תבוא (לא רק בחזק ותוקף הנצחיות, אלא) גם בכך שבנינו יהי' (לא רק מאבנים, אלא) גם מברזל, שהברזל עצמו יהי' חלק מהבנין דביהמ"ק עצמו:

"ברזל אין כתיב... במשכן ובמקדש... שהחריב ביהמ"ק" – קאי על בית ראשון ובית שני שנחרבו ע"י ברזל; משא"כ מקדש העתיד, בית נצחי שלא שייך בו חורבן – לא שייך בו חשש מענין של ברזל דלעו"ז, כיון שלעתיד לבוא תתבטל מציאות הברזל דלעו"ז²³, ובמילא יכול וצריך להיות בנינו גם בברזל, כדי להדגיש את העילוי והשלימות דהפיכת הברזל²⁴ שהחריב ביהמ"ק לברזל שנעשה חלק בהבנין דביהמ"ק.

ויש לומר, שמ"ש בדברי הימים²⁵ (בנוגע לפעולתו של דוד בהכנת כל הדרוש לבנין ביהמ"ק) "הכינוי לבית אלקי הזהב לזהב והכסף לכסף והנחושת לנחושת הברזל לברזל

כה, ג – וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת

א. איתא במדרש¹ "וזאת התרומה גו' זהב וכסף ונחושת². . אבל ברזל אין כתיב כאן לא במשכן ולא במקדש³ למה שנמשל בו אדם שהחריבו בית המקדש".

והתקין לזה על ידי ברזל דקדושה⁴:

אמרו חז"ל⁵ "כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם... דכתיב⁶ ארץ אשר אבני' ברזל אל תקרי אבני' אלא בוני", שזהו ענין ד"קשה עורף" למעלותא⁷, החוזק והתוקף (ברזל) דעצם הנשמה⁸, שעל ידי זה מבטלים הברזל דלעומת זה שהוא (קשיות העורף ד) היצר הרע⁹...

איתא במדרש¹⁰ ש"זהב וכסף ונחושת" הם כנגד ג' האבות אברהם יצחק ויעקב – "זהב זה אברהם... כסף זה יצחק... ונחושת זה יעקב". ועי"פ הידוע¹¹ שגם בתי מקדשות הם כנגד אברהם יצחק ויעקב, "אברהם שכתוב בו הר... יצחק שכתוב בו שדה... יעקב שקראו בית"¹², יש לומר, שזהב וכסף ונחושת הם כנגד ג' בתי מקדשות: זהב כנגד בית ראשון, כסף כנגד בית שני, ונחושת כנגד בית שלישי. וההסברה בזה¹³ – שע"י יעקב שענינו תורה (כמ"ש ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל¹⁴), נעשה גם הבריר של "נחושת" (מלשון נחש¹⁵, נחש הקדמוני, שהו"ע הקליפה, שבירורו ע"י "נחושת" דקדושה¹⁶), שעיקרו ושלימותו בביהמ"ק השלישי כנגד יעקב.

ויש להוסיף, ש"נחושת" רומז גם על המעמד ומצב דומן הגלות (לאחרי חורבן בית שני), ואילו השלימות דביהמ"ק השלישי מרומזת ב(הבריר ד) "ברזל" דלעו"ז, שלמטה גם מ"נחושת"¹⁷, שע"י באים ל(ה)שלימות ד"ברזל" דקדושה:

זהב וכסף ונחושת הם בסדר דלמעלה למטה – שזהב הוא המשובח ביותר, כסף הוא למטה מזהב, ונחושת למטה

(1) שמואל רבה פל"ה, ה.

(2) תרומה כה, ג.

(3) ו"ברזל" שזכר בדברי הימים – ראה לקמן.

(4) ראה ספר הלוקטים (דא"ח להצ"צ) ערך ברזל. ושם נתבאר.

(5) תענית ד, א. וראה גם שם ז, א: "מאי דכתיב ברזל בברזל יחד, לומר לך מה ברזל זה אחד מחדד את חבריו אף שני תלמידי חכמים מחדדו זה את זה בהלכה".

(6) עקב ח, ט.

(7) ראה שמואל רבה ספמ"ב. לקוטי תורה בלק סז, ד. אור התורה תצוה עמוד א'תשיי. מג"א עמוד ב'ת-א (בהוצאת תש"נ – עמוד רטו-ריז).

(8) להעיר ש"ברזל" בגימטריא "גורל", שקאי על עצם הנשמה (אור התורה שם).

(9) ראה סוכה נב, ב: "אם פגע בך מנוול או מושכו לבית המדרש אם ברזל הוא מתפוצץ כו". וראה מדרש משלי (פס"ז). הובא בבחי' בא יב, לג): "ברזל בברזל יחד זה משה הצדיק ופרעה הרשע שהיו מתנגשין זה עם זה בשפתים... עד שאתה אומר לא ידעתי את ה' סופך לידע כו". היינו, שהביטול דפרעה, ברזל דלעומת זה, נעשה על ידי משה, ברזל דקדושה (אור התורה מג"א שם).

(10) שמו"ר ספמ"ט.

(11) ראה חדא"ג מהרש"א ועיון יעקב לפסחים פח, א. לקו"ת מטות פג, ג. ובכ"מ.

(12) פסחים שם.

(13) ראה אוה"ת תשא ע' א'תתפת.

(14) תהלים עח, ה.

(15) ראה חוקת כא, ט ובפרש"י.

(16) ולהעיר, ש"נחושת" ר"ת נובלות חכמה שלמעלה תורה (הוספות לתו"א תשא קיא, ד. ובכ"מ). והשייכות ליעקב – ראה אוה"ת פרשתנו תח, א.

(17) ראה זח"ב רכח, רע"א. אוה"ת תרומה ע' א'תיג.

(18) ראה רבותינו בעה"ת ר"פ תרומה. פי' הרא"ש שם. אגרת הטיול (לאחיו של המהר"ל) חלק הרמז אות ז. תורה שלימה עה"פ תרומה כה, ג (אות לח). וראה סה"ש תשמו"ט ח"א ס"ע 263 ואילך (בארוכה). תנש"א ח"א ע' 347 הערה 87 ובשו"ג.

(19) יומא כא, ב.

(20) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(21) בשלח טו, יז.

(22) זח"ר כג, א.

(23) שאז לא תהי' מציאות הברזל שמקצר ימיו של אדם, ח"ו, כמ"ש (ישעי' ב, ד) "וכתתו הרבותם וגו'", ויתירה מזה – שיתבטל הענין הדיפך החיים. וראה תנחומא ס"פ יתרו: "בעוה"ז ע"י יצה"ר השנים מתקצרות, אבל לעתיד לבוא בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים".

(24) ראה אדר"נ פט"ז: "יצה"ר דומה לברזל שהטילוהו בתוך האור כל זמן שהוא בתוך האור עושין ממנו כל כלים שירצו, אף כך יצה"ר כו".

(25) דה"א כט, ב; ז (ושם כב, יד טז): "ולנחושת ולברזל אין משקל" (מספר).

ג', "וברזל מאה אלף ככרים" – עיקרו ושלמותו במקדש העתידי²⁶ להבנות ע"י דוד מלכא משיחא²⁷, שבנינו יהי' (לא רק מזהב וכסף ונחושת בתכלית השלימות²⁸, אלא) גם מברזל²⁹. תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ב, משיחות ש"פ ויחי ה'תשמ"ט

ב. וזאת התרומה אשר תקחו וגו'. זהב כנגד מלכות בבל, דכתיב בה אנת הוא ראשה די דהבא (דניאל ב, לח). כסף כנגד מלכות מדי, דכתיב ועשרת אלפים ככר כסף (אסתר ג, ט). נחשת כנגד מלכות יון שהוא פחותה מכלם. וערת אילם מאדמים כנגד מלכות אדום, שנאמר ויצא הראשון אדמוני (בראשית כה, כה).

אמר הקדוש ברוך הוא, אף על פי שאתם רואין ארבע מלכיות מתגאות ובאות עליכם, אני מצמיח לכם ישועה מתוך שעבוד. מה כתיב אחריו שמן למאור, זה מלך המשיח שנאמר שם אצמיח קרן לדוד ערکتני נר למשיחי (תהלים קלב, יז).

מדרש תנחומא ז

יפלא מדוע לא נזכר הנדבה במשחה שצריך להין שמן. לכן פירש שרומז לב' אופני הגאולה, שצריך למשוך את מלך המשיח, דבעתה הוא מצדו של המקום ולא יהי' בזה נדבה משל ישראל, ואחישנה נדבת ישראל.

מהר"ל דיסקין

כה, ט – ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו

ג. יש לתמוה על כמה שינוי בכלים ובבנין ממשכן ומזבח של מרע"ה וגם בנין בית שני שנוי מהראשון ובנין שעתידי בנבואת יחזקאל שנוי מכל הנ"ל, אע"ג הכל בכתב מיד ה' השכיל עפ"י נביא מ"מ הא אין נביא רשאי לחדש דבר אלא לשעה לא לקיום והי' ל"ל דהיינו דכתיב ככל אשר אני מראה אותך תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו פירש"י

(26) בפ' הרמב"ן ס"פ יתרו: "והברזל אשר הקדיש דוד שלא נחקר משקלו לעשות כמותו כלים לזכרון העצים ולחצוב האבנים הי", אבל בנוגע להמשכן והמקדש עצמו מושלל הברזל לגמרי, עיי"ש. וראה השק"ט בזה בתורה שלומה שם. וצ"ע גם מאמה כליא עורב ש"צורך בנין הבית הוא" (מו"ק שם), והיתה (לא רק במקדש, אלא גם) במזבח החיצון שבמשכן (ברייאת דמלאכת המשכן פ"א. יל"ש תצוה רמז שפה ובפ"י זית רענן).

ובפ"י מהר"ז (לשמו"ר שבעה ע"ד): "ומ"ש בסוף ד"ה א' והברזל לברזל וגו' מאה אלף ככרים ברזל, יתכן שהי' זה בחצרות ולא בפנימה" – שהברזל הי' בבנין המקדש עצמו (דלא כדעת הרמב"ן שהי' רק עבור הכלים לזכרון העצים ולחצוב האבנים), אלא בחצר ולא בפנים. וצ"ע היכן מצינו שהשתמשו בחצרות דבית ראשון בכמות ברזל גדולה כזו (מושא"כ במקדש העתידי להבנות – אע"פ שהוא כתוב ב"חזקאל אינו מפורש ומבואר", ויש מקום לומר שבנינו יהי' גם בברזל, ככפנים).

(27) ועפ"י יומתק שה"ברזל" נזכר רק (א) בהכנת המקדש ע"י דוד (ולא בבנין המקדש ע"י שלמה), (ב) בדברי הימים (ולא במלכים) שעיקרו "משום יחס דוד המלך" (פרש"י ריש דה"י. הקדמת הרד"ק לדה"י. עיי"ש), דוד מלכא משיחא, שעל ידו יהי' בנין ביהמ"ק השלישי.

לדורות והוא מש"ס פ"ב דשבועות, ועיין רמב"ן שהקשה. ולפענ"ד דקאי אהתחלת הקרא ככל אשר אני מראה אותך עתה כן תעשו לדורות עפ"י אשר אני מראה ככל בנין ובנין אראה איך יעשה זה משונה מזה א"כ הרי העיד הקב"ה מתחלה שישכיל בכתב מידו לנביאיו ואין כאן דבר שחידשו נביאיו נגד דין תורה.

שור"ת חתם סופר חלק ו סי' רל"ו – תשובה לר' עקיבא איגר ז"ל

כה, י – ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו

ד. ועשו ארון. בכולם כתיב ועשית, ובארון נאמר ועשו, כי השלחן כנגד המלכות, וזכה דוד המלך ונטל כתר מלכות, לכך נאמר ועשית שלחן לשון יחיד, והארון הוא כנגד תורה וכל הרוצה ליטול כתר תורה יעסוק בתורה, לכך ועשו לשון רבים, שכל הרוצה ליטול יטול.

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

כה, כג – ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו

ה. ועשית שלחן. שלחן גימטריא למשיח, כי כל כלי שרת שננגזו ונטלו עתידים לחזור לימות המשיח.

החיד"א – חומת אנך

כה, לה – וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן המנרה

ו. בציור המנורה יש רמז, די' ש בה ז' קנים ועוד י"א כפתורים ועוד ט' פרחים וגובה מנורה י"ח וכ"ב גביעים, מנין הכל מ"ט³⁰.

ועיין מ"ש בזה ריש הסדר בשם כוונת האר"י ז"ל דף ס"ד

(28) נוסף על השלימות דזהב שהיתה בבית המקדש שלפנ"ז – "שבעה זהבים" (יומא מז, סע"ב).

(29) ומעין זה הי' בית שני (ששייך לביהמ"ק השלישי*) – כי, הברזל במנורה הי' בזמן החשמונאים בבית שני, וכן הברזל באמה כליא עורב שהיתה בבית שני, משא"כ בבית ראשון שמפני רוב קדושה שהיתה בו לא הי' צריך כליא עורב (ערך ערך כל. וראה תוס' מו"ק שם. תוד"ה כליא מנחות קז, א. תוד"ה כגון ערכין ו, א). ויש לומר ההסברה בזה – שבבית שני היתה ההתעסקות בבירור והפיכת הלעו"ז** (משא"כ בבית ראשון שמפני רוב קדושתו נדחו החיצונים), ולכן מצינו בו גם ברזל, אבל, רק הברזל שבמנורה שבא במקום כסף וזהב ומחופה בעץ, והברזל שבאמה כליא עורב על גג המקדש שהוא כמו בחוץ (מועד קטן ט, ריש עמוד א, ושם נתבאר. רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ד הלכה ג), משא"כ בביהמ"ק השלישי יהי' ריבוי ברזל ("מאה אלף ככרים") בהבנין עצמו, כיון שיהי' בירור והפיכת הברזל בתכלית השלימות.

(30) עיין בספר הגז"ל [זרע ברך] פרשת בהעלותך ראשון דהכוונה "גוף המנורה עצמה" בלי חשבון הגובה וד"ל. עיין אור התורה להצמח צדק עמוד א' תע"ט ואילך.

(* כמובן מזה שהפסוק "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון" (חגי ב, ט) נאמר על בית שני (ב"ב ג, טע"א) וגם ובעיקר על ביהמ"ק השלישי (זח"א כח, א). (** ועד"ז ממשכן שהי' במדבר כדי לברר החיצונים (לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ובכ"מ) – הי' צורך באמה כליא עורב.

כז, ט – ועשית את חצר המשכן לפאת נגב
תימנה קלעים לחצר שש משזר מאה באמה
ארך לפאה האחת

ז. פ' תרומה כ' בעה"ט שהמשכן שהי' מאה בחמשים הוא
א' מחלק חמשים מהר הבית שהי' ת"ק על ת"ק כמו תרומה
שהיא א' מחמשים ע"ש והוא כי ת"ק על ת"ק תשברתו
נ"ר אלף אמות, ומאה על חמשים תשברתו ה' אלף אמות,
וחמשים פעמים ה' הוא ר"ן.

ויש לנו לשאול מ"ט היתה התרומה א' מחמשים כעין
בינוני ולא כעין יפה א' מארבעים והי' עוד י"ב מאות וחמשים
אמות יותר וי"ל כי הני' ה' אלף אמות שבחצר המשכן מרמזים
על ה' אלפים שנה שהשכינה מתטלטלת בעו"ה ע"ד כל
ה-יום דוה (איכה א').

אמנם אלף השישי הוא יום לה' שנאמר עליו היום אם
בקולו תשמעו כל שעתא זמנו הוא לכן לא רצה לרמז יותר
על גלות השכינה ח"ו שתהי' מתטלטלת באהל ומשכן ח"ו.

חתם סופר

וז"ל: תדע כי המנורה נגד התורה בזה האופן, שהמנורה ז'
קנים וכן בפ' בראשית שהוא ספר ראשון יש בו ז' תיבות,
ועוד יש בה י"א כפתורים וכך בפסוק ראשון מספר שמות
יש בו י"א תיבות, וגם יש בו ט' פרחים וכן בספר ויקרא יש
בו ט' תיבות, וגובה מנורה י"ח טפחים וכך בפ' במדבר יש י"ז
תיבות ולפי שטפח ה"ח לא הי' שלם לכך חסר תיבה אחת
בפ' זה, גם הי' לה כ"ב גביעים כן בפ' ואלה הדברים יש בו כ"ב
תיבות, מנין הכל מ"ט לומר כי מ"ט ימים עברו ויום חמישים
קבלו את התורה ע"כ.

ולפי זה בא הרמז על אור של עתיד על שם הכתוב (ישעי'
ל, כו) והי' אור הלבנה כאור החמה ואור החמה הי' שבעתים,
כאור שבעת הימים דפירושו בה יהיו שבעתים היינו שבעה
פעמים והיינו מ"ט חלקים יתירה על של אור עוה"ז וע"כ בא
ציור המנורה במספר זה כדי שזנכה בזכותה לאור העתיד
וכמו שמסיק במדרש דבזכות של אותו הנר אני אביא לך
מלך המשיח שנקרא נר ולא עוד אלא שיהא לך הקב"ה לאור
עולם ב"ב אמן.

זרע ברך

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

1 הדם מחוץ לעזרה ונפסל, לא עשה את הדם המשויר בעזרה, כיצא
2 – כדם שיצא לחוץ, אלא מה שנשאר בעזרה בפנים, כשר. מקום
3 שאין המחשבה פוסלת בפנים, שאם חשב על מנת לזרוק את דמו
4 בהיכל, בפנים, הקרבן אינו נפסל בכך, אינו דין שלא נעשה את הכוס
5 המשויר בחוץ, בעזרה, כנכנס להיכל, ולא יפסל הדם שבכוס
6 המשוירת בחוץ.
7 המשנה מבארת את האופן שבו דם נפסל בכניסתו לפנים: דם שנכנס
8 להיכל כדי לכפר ולהזות ממנו בפנים, אף על פי שלא כפר – שלא
9 הוזה ממנו לבסוף בפנים, פסול, דברי רבי אליעזר. רבי שמעון אומר
10 עד שיכפר – שיזה ממנו בפנים. רבי יהודה אומר אם הכניס את
11 הדם בשוגג, כשר.
12 המשנה מבארת על איזה פסולים הציץ מרצה: כל הדמים שהם
13 פסולים, כגון דם שיצא ממזיחתו, שנתנו על גבי המזבח, לא הרצה
14 הציץ עליהם ולא נתכפרו הבעלים, אלא על הדם הפסול שזרק על
15 המזבח מרצה הציץ, שהציץ מרצה על דם הפסול, ואינו מרצה על
16 היצא.

גמרא

17 הגמרא מבארת את דעת רבי יוסי הגלילי: תניא, אמר רבי יוסי
18 הגלילי, אפשר לדרוש מקל וחומר להבשיר את הכוס שנשארה
19 בחוץ ונכנסה חברתה לפנים, ומה במקום שמחשבה פוסלת בחוץ
20 – ומה מחשבת פיגול שפוסלת בחוץ, שאם חשב על מנת לזרוק את
21 דמו מחוץ לעזרה, פסל את הקרבן. ואף על פי כן, לא פסל דם
22 שפחיון – שיצא מחוץ לעזרה, את דם הכוס שנשאר בפנים –
23 בעזרה. מקום שאין מחשבה פוסלת בפנים – מחשבה על מנת
24 לזרוק את הדם בפנים, בהיכל, שאין הקרבן נפסל בכך, אינו דין שלא
25 יפסול דם הכוס שפחיון, את דם הכוס שפחיון. אמרו לו חכמים,
26 הרי הוא אומר (ויקרא ו ב) 'וכל חטאת אשר יבא מדמה, ומזה
27

28 שכתבה התורה 'מדמה' ולא כתבה 'דמה', משמע, שאפילו אם נכנס
29 רק מקצת דמה לפנים, כל הדם נפסל.
30 אמר להם רבי יוסי הגלילי, אם דרשתם את הפסוק כך, שכוס
31 הנכנסת לפנים, פוסלת את הכוס המשוירת בחוץ, יש לדרוש קל
32 וחומר ליצא מעתה, מקצתו מחוץ לעזרה שאף הוא יפסול את
33 הדם המשויר בפנים, ואילו במשנה שנינו, שלדברי הכל דם שיצא
34 מקצתו לחוץ, אין הדם הנשאר בפנים נפסל. ונלמד כך את הקל
35 וחומר, ומה במקום שאין מחשבה פוסלת בפנים, שאם חשב על
36 מנת לזרוק את דמו בפנים, אין הקרבן נפסל. ואף על פי כן סוברים
37 אתם (חכמים), שפסול דם שנכנס בפנים את הדם שנשאר בחוץ
38 – בעזרה. מקום שמחשבה פוסלת בחוץ – מחשבה על מנת לזרוק
39 את דמו מחוץ לעזרה שפוסלת את הקרבן, אינו דין שיפסול דם
40 שפחיון – שיצא מחוץ לעזרה, את הדם שנשאר בפנים – בעזרה.
41 אמרו לו חכמים, הרי הוא אומר (ויקרא ו ב) 'אשר יבא, ונדרוש
42 מזה, שרק דם הנכנס לפנים פסול את המשויר, ואין היצא מקצתו
43 לחוץ פסול את המשויר.
44 הגמרא מבררת מדוע מחשבה לזרוק את הדם בהיכל אינה מפגלת.
45 מקשה הגמרא: לאחר שדרשנו שדווקא הנכנס מקצתו לפנים פוסל
46 את הנשאר בחוץ, ולא היצא מקצתו מחוץ לעזרה, יש לדרוש את
47 הקל וחומר דלהלן, ותהא מחשבה בפנים – על מנת לזרוק בהיכל,
48 פוסלת את הקרבן מקל וחומר, ומה במקום שלא פסל דם שפחיון,
49 את הדם שנשאר בפנים, מחשבה פוסלת בחוץ – אם חשב לזרוק
50 דמו מחוץ לעזרה. מקום שפסול דם שפחיון – שנכנס לפנים,
51 להיכל, את דם שפחיון – שנשאר בחוץ, בעזרה, אינו דין שתהא
52 מחשבה פוסלת את הקרבן בפנים – אם חשב לזרוק דמו בהיכל.
53 משיבה הגמרא: הרי הוא אומר, בענין מחשבת פסול של 'חוץ
54 למקומו' (ויקרא יט ז) 'ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא
55 ירצה'. ומזהמלה 'שלישי' למדנו שאין מחשבת 'חוץ למקומו' פוסלת
56 את הקרבן, אלא אם חשב לזרוק הדם

♦ יום ראשון כ"ה שבט ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כה (א) וידבר יהוה אל משה לאמר:

ב מליל עם בני ישראל ויפרשון קדמי
אפרשותא מן כל גבר דיתרעה לבה תסבון
ית אפרשותי:

(ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש
אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי:

כ"ה ויקחו לי תרומה • לי, לשמי • תרומה • הפרשה • יפרשו לי ממנו נדבה • ידבנו לבו • לשון נדבה והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז. תקחו את תרומתי • אמרו רבותינו: ג' תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת, שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה פקודי". ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת לקפות, לקנות מהן קרנות צבור. ואחת, תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים בענין, כלם הוצרכו למלאכת המשכן, או לבגדי כהנה, כשתדקדק בהם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וא"ו לצד שקדם ואמר דברותו של משה לזה יצדק לומר אחר כך ויקחו: מאת כל איש וגו'. אולי שיכנון לומר כי באיש שיוצאים בו שהוא נדיב לב לא יכניסוהו במשפט ההערכה לדעת מה יקבלו ממנו כיון שהוא מחזק כי לבו נדיב יקחו ממנו את אשר יביא כי ודאי שיוצא הוא עצמו שזה הוא יקבלתו ואת זו אצדיק שהוא תרומתי הצריך לתת כאומרו את תרומתי. עוד ירצה לומר שאינה חשובה לקראות תרומתי אלא המובא מנדבת לב האדם, והוא אומרו מאת אשר וגו' תקחו את תרומתי, אבל המעשה לא לקראת תרומתי אלא תרומה דכתיב ויקחו לי תרומה. עוד נראה בדקדוק אומרו ג' רבניים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכונן הכתוב לרבות ג' פרטים שישנם בהדרגה משנה בדין הצדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשוע, היתומים כמו שאמרו במסכת בבא בתרא (ח.) אין פוסקים צדקה על היתומים ואם לעשות להם שם מתר, הנשים כמו שאמרו בסוף מסכת בבא קמא (ק"ט) שאין לוקחים מהנשים אלא דבר מועט ואמרו עוד שם כי מועט ומרבה הוא לפי ערך מה שהם הנשים וקמעשה רבינא שלקח שרשרות זהב מהם ואמר כי בערך בני מחוזא דבר מועט הוא, שוע כמו שאמרו בבבא בתרא (שס) וקמסור לגבאי צדקה לתבעו ולגבות ממנו וכו' וקמעשה הובא שם (תפנית כ"ד.) עוד שחיו נשמיים הנבגאים מהתראות לפניו לבל יהיה מצר לעצמו ויתן מה שאין בו כל לתן. והנה בנדבת המשכן אמר ה' למשה שלקח מהג' הנזכרים, והוא מה שרובה בג' הרבניים ויתומים נשים שוע, את לרבות הנשים, כל לרבות היתומים, איש אשר ידבנו לבו זה שוע כמשמעו שמשלשלים יקח אפלו דבר גדול:

ויש טעם בדבר על פי דבריהם ז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"א תנחומא) שאמרו כי המשכן

ויחפץ ה' שכל נדבה תהיה מלב ולא תהיה הנתינה עד שתקדם הנדבה בלב: עוד נראה לפרש הכתוב על פי מה שאמרו במסכת בבא בתרא (ח.) קפה נגבית בב' ומתחלקת בג' נגבית בב' לפי שאין עושים שירות על הצבור פחות מב' ואמרו שם מנא הני מילי אמר קרא (לקמן כ"ח ה') והם יקחו ומאי שירות שממשכנים על הצדקה אם אמור הוא עד כאן. והעלה שם התוספות והר"ן כי ב' שאמרו ודוקא בדבר הקצוב אבל שאינו קצוב צריך ג'. ודע כי לענין דין אפלו יחיד אם הוא ממחה יכף אדם בעל כרחו לדון אותו יחיד בדתנא (סנהדרין ה') אם היה יחיד ממחה לרבים כו' הרי זה דין יחיד, וכתבו התוספות שם ויכול לכוף את האדם בעל כרחו דאי בדקליה וכו'. ומכאן אני למד שהוא הדין וכל שכן הוא שיכול להנהיג שירות יחיד ואינו צריך ב', ומה משפט שצריך ג' דין וכיף שירות שמספיק בב' לא כל שכן. וכזה נשיל באור הכתוב אומרו דבר אל בני ישראל אין פרוש לשון דבור אלא לשון שירות ודברות לומר כי הוא לבדו יכול לעשות ב' משפטים שישנם בענין, הא' היא ההערכה, והב' היא השירות, שהגם שההערכה צריך ג' והשירות צריכה ב' כנזכר אהה לבדך תהיה דבר על הדבר לצד שאהה יחיד ממחה תספיק במקום ג' ואין צריך לומר במקום ב' לענין השירות, ודוקא אהה אבל הזולת ויקחו לשון רבים. ותמצא שכן היה דכתיב (לקמן ל"ו ג') ויקחו מלפני משה הרי כי משה לבדו קבל הנדבה בין דבר שיש בו קצבה בין דבר שאין בו קצבה. והגם שבתלמוד דרשו מוסק (לקמן כ"ח ה') והם יקחו, אולי כי שם חדש לענין השירות שצריכה ב' וכאן לענין פרט לקיחת דבר שאין בו קצבה שלא נתן רשות לעשות הדבר ביחיד אלא למשה אבל הזולת צריך רבים. ולדרך זה יתישב אומרו ויקחו בתוספת

(ב) דבר אל בני ישראל. צריך לדעת למה לא הספיק במה שקדם לומר לאמר והדבר מוכן שלבני ישראל יאמר. או לא היה צריך לומר לאמר וינספיק באומרו דבר אל בני ישראל. ונראה לי על דרך מה שאמרו ז"ל (ויקרא ד') מנין שהאומר דבר לחברו שהוא בכל תאמר שצאמר וידבר ה' אל משה לאמר. ועל פי הדברים האלה יצטרף לומר דבר אל בני ישראל שאם לא כן יחשב משה כי לא בא אלא לתת רשות שאין זה בכל תאמר חובה מנין תלמוד לומר דבר וגו'. ולדרך זה תמצא מרגע לנפשו בכל התורה בלה שאמר הכתוב לאמר ויחזר לומר דבר, כי בכל מצוה צריך לומר לו לאמר ודבר ובאחת מהנה לא יהיה נשמע שחובה עליו הם הדברים לאמרם להם אלא רשות, ורבותינו ז"ל (לקוט הראובני) דרשו דבר אל בני ישראל שלא ימנה עליהם מערב רב ודורשים לשון דברות ושררה. עוד יתבאר בסמוך באפן אחר:

ויקחו לי. צריך לדעת למה כתב וא"ו בתחלת ענין. ואולי שירצה על דרך אומרים ז"ל (שקלים פ"א מ"ג) ממשכנני על השקלים, ואמרו ז"ל (תנחומא) כי ג' תרומות שנו כאן ב' מהם שקלים בקע לגלגלת אחת לאדנים ואחת לקרנות צבור והג' נדבת המשכן עד כאן. וכפי זה נתכונן באומרו ויקחו כנגד נדבת השקלים הרמוזה בתרומה הסמוכה לה לומר שישנו בכפיף השקל, וסמך תבת ויקחו אל בני ישראל לרמוז שבשקלים מדרב הכתוב שאינם שוקלים אלא בני ישראל ולא בנות ישראל דכתיב (לקמן ל' א') כל העבר וגו'. ולפי זה אומרו מאת כל איש פרוש שהלקיחה תהיה בהשואה מאת כל איש ואפלו את אשר ידבנו לבו תהיה לקיחה שיה מכלם ולא ירצה הנדיב ולא ימעיט הכילי. ועוד ירצה בתוספת וא"ו לרמוז שפער קדם דבר אחר והוא נדבת לב כרמוז בסוף דבריו שאמר אשר ידבנו לבו, ולדרך זה ידבר הכתוב גם בתרומת המשכן

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֹתָם זֶהב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת: גִּידָא אַפְרִשׁוּתָא דְתַסְבּוּן מִגְהוֹן דְּהֶבֶא וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת:

רש"י • זֶהב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת וְגו' • כֶּלֶם בָּאוּ בַּנְדָּבָה, אִישׁ אִישׁ מֵהַ שֶׁנִּדְּבָו לְבוֹ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בְּשׂוּה, מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מִצִּינוּ בְּכָל מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֻצְרָף שֵׁם כֶּסֶף יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְוֹן לֹחַ) "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגו'" בְּקַע לְגִלְגֵּלֶת וְגו'". וְשֶׁאֵר הַכֶּסֶף הֵבֵא שֵׁם בַּנְּדָבָה, עֲשֹׂאוֹהָ לְכָלִי שְׂרֵת. אור החיים

(ד) וְתִכְלֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעֻזִּים: ד' וְתִכְלֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְחֹרֵי וְבוּזִי וּמַעֲזִי:

רש"י • וְתִכְלֶלֶת • צִמֵּר צִבּוּעַ בְּדָם חֲלֹזֶן, וְצִבְעוֹ יִרְקָ (ויבמות ד. מנחות מד) • וְאַרְגָּמָן • צִמֵּר צִבּוּעַ מִמִּין צִבְעֵי שֶׁשְׁמוֹ אֲרָגְמָן. וְשֵׁשׁ • הוּא פֶשֶׁתָּן. וְעֻזִּים • נוֹצָה שֶׁל עֻזִּים, לְכַף תְּרָגָם אוֹנֵקְלוֹס: וּמַעֲזִי, הֵבֵא מִן הָעֻזִּים וְלֹא עֻזִּים עֲצָמָן, שֶׁתְּרָגוּם שֶׁל עֻזִּים עֻזָּא.

(ה) וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֻצֵי שִׁטִּים: ה' וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מִסְמָקֵי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוֹנָא וְעֻצֵי שִׁטִּין:

רש"י • מְאֻדָּמִים • צִבּוּעוֹת הָיוּ אֲדָם לְאַחֵר עֲבוּדָן. תַּחֲשִׁים • (שבת כח) מִין חֲזִיה, וְלֹא הִיָּתָה אֵלָּא לְשִׁעָה, וְהִרְבָּה גִּוְנִים הָיוּ לָהּ, לְכַף מִתְרָגָם סִסְגוֹנָא, שֶׁשֵּׁשׁ וּמִתְפָּאֵר בְּגוֹנִים שְׁלוֹ. וְעֻצֵי שִׁטִּים • וּמֵאִין הָיוּ לָהֶם בַּמִּדְבָּר? פֶּרֶשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: יַעֲלֶב אֲבִינוּ צָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִכְנוֹת מִשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר, וְהִבִּיא אֲרָזִים לְמַצְרִים וְנִטְעָם, וְצוּהָ לִבְנוֹי לְטַלֵּם עִמָּהֶם כְּשִׁינְצָאוּ מִמִּצְרַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לא עמ' 146)

וְהִבִּיא אֲרָזִים לְמַצְרִים וְנִטְעָם (רש"י כה, ה) וְשֶׁלֹּא, הָרִי נִתֵּן הָיָה לְהַשִּׁיג עֻצֵי שִׁטִּים מִתְגָּרֵי הָאֻמוֹת אוֹ מִיעֲרֹת סְמוּכִים. וְשֶׁ לומר, שֶׁיַּעֲקֹב הִטְרִיחַ אֶת עֲצָמוֹ בְּכָף כְּדִי שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַנִּתְּנוּנִים בְּצֶרֶת הַגְּלוּת, יִשְׁאָבוּ נַחֲמָה וְעֵדוּד מֵאֲרָזִים אֵלֶּה, שֶׁמִּזְכִּירִים שְׁסוּף הַגֵּאֲלָה לְבֹא - "וְצוּהָ לִבְנוֹי לְטַלֵּם עִמָּהֶם כְּשִׁינְצָאוּ מִמִּצְרַיִם". וְעַל הַמֵּאֲמָר הוּא רַבִּי תַנְחוּמָא - לְשׁוֹן נַחֲמָה.

(ו) שִׁמֹן לְמֶאֱרֹר בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַפָּסִים: ו' וּמִשְׁחָא לְאַנְהִירוּתָא בּוּסְמָיָא לְמִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמָיָא:

רש"י • שִׁמֹן לְמֶאֱרֹר • שִׁמֹן זֵית וְזֶה לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד. בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה • שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמִשַּׁח כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּשְׁכָּן לְקֹדֶשׁ, וְהוּצְרָכוּ לוֹ בְּשָׂמִים, כְּמוֹ שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּ"כִי תִשָּׂא". וְלִקְטֹרֶת הַפָּסִים • שֶׁהִיוּ מִקְטִירִין בְּכָל עֶרֶב וּבֹקֶר, כְּמוֹ שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּ"וָאִתָּה תִצְוֶה". וְלְשׁוֹן קְטֹרֶת, הַעֲלָאת קִיטוֹר וְתַמְרוֹת עֶשֶׂן.

(ז) אֲבִנֵי-שֹׁהַם וְאֲבִנֵי מִלֵּאִים לְאַפֵּר וְלַחֲשׁוֹן: ז' אֲבִנֵי בּוּרְלָא וְאֲבִנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשִׁקְעָא בְּאִפּוּדָא וּבְחֻשְׁנָא:

רש"י • אֲבִנֵי-שֹׁהַם • שְׁתֵּים הוּצְרָכוּ שֵׁם לְצִרְף הָאִפּוּד, הָאִמּוֹר בְּ"וָאִתָּה תִצְוֶה". מִלֵּאִים • עַל שֵׁם שֶׁעוֹשִׂין לָהֶם בְּזָהָב מוֹשֵׁב כְּמִין גָּמָא, וְנוֹתְנִין הָאֲבִין שֵׁם לְמִלֵּאוֹת הַגָּמָא, קְרוּיִים אֲבִנֵי תִצְוֶה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תבואתו ותרומה ונקראת ראשית ובאמצעות לקיחת מאת כל איש וגו' ושיגו שתשנה עליהם השכינה, והוא אומרו תקחו את תרומתי כי השכינה תקרא תרומת ה' והמשפיל יבין: (ג) וזאת התרומה וגו'. טעם אומרו וזאת וגו', אולי שיכונ לומר שלא יביאו ישראל נדבה ממין אחד או מג' אלא צריכין להביא מכל המינים ואינם יוצאים ידי חובת תרומת המשכן אלא בהבאתם מכל המינים, והוא אומרו וזאת לומר מלבד חייב ההבאה עוד אני מצווך שתהיה התרומה ממינים אלו כולם, והטעם כי אין הנחת המשכן משלמת בקסרון אחד מהמינים, ואין הפונה כי כל

גם בן במקום כפרה לוקחים מהם, ועוד שהגם שיתנו דבר גדול, בערך עשרם המפלג דבר קטן יחשב, והטעם גם בן לצד רב העשר לא יעשה בו רשם כל מה שיתן לנדבת המשכן אפלו יתן כל הצריך למשכן, ודקדק לומר תקחו את תרומתי לומר שלא התיר לקחת מהדרגות הנזכרים מאת כל איש וגו' אלא את תרומתי שהיא תרומת המשכן לשעמים שפרשנו. ובדרך רמז ירצה שיכונ כל אחד לדבק בה' בחינת נפשו הנקראת תרומה באמצעות המעשה, והוא אומרו ויקחו לי תרומה כי הנפש של ישראל תקרא תרומה דכתיב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית

הוא כפרה על מעשה העגל, עוד אמרו (שמו"ר פל"ג) וזה לשונם אמר משה לפני ה' וכי ישראל יכולין לבנות משכן אמר לו מהקטן שבהם וכו' כי המן היה מוריד לישראל אבנים טובות ומרגליות עד כאן. וגם אמרו (תנחומא בשלח) כי מבזות מצרים נטלו קטן שבכלם משא מ' חמורים כסף וזהב ואבנים טובות וכו'. ואמרו (שהש"ר פסוק תורי וזהב) עוד שבזת הים גדולה מבית מצרים, הרי שהיה לישראל עשר מפלג, ולפי זה יש טעם נכון לשלשלתם כי לא אמרו אין לוקחים מהיתומים אלא במקום שאין בו שם ולא כפרה אבל במקום שיש אחד מהם כמשכן לוקחים מהם, והנשים

מלאים, ומקום המושב קרוי משבצות. לאפד ולחשן • אבני השם לאפד ואבני המלאים לחשן. וחשן ואפוד מפרשים ב"ואתה תצוה", והם מיני תכשיט. אור החיים

(ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם: ח וַיַּעֲבֹדוּן קְדָמִי מִקְדָּשָׁא וְאַשְׁרֵי שִׁכְנָתִי בִּינְיָהוּן:

כז"י • וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ • וַעֲשׂוּ לְשָׁמִי בֵּית קִדְשָׁה. אור החיים

(ט) כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאה אוֹתָךְ אֶת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּבִנַּת פֶּלֶאֱלֵיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: ט כָּכֹל דִּי אָנָּה מַחֲזִי יָתֵךְ יְת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:

כז"י • כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאה אוֹתָךְ • (מנחות כט) כָּאֵן אֶת תְּבִנַּת הַמִּשְׁכָּן. הַמִּקְרָא הֵזָה מַחֲבֵר לַמִּקְרָא שְׁלֹמֹעַלָה הֵימָנוּ: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאה אוֹתָךְ". וְכֵן תַּעֲשׂוּ • (סנהדרין טו. שבועות יד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד אֶחָד מִן הַכֵּלִים, אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כָּלִי בֵּית עוֹלָמִים, כְּגוֹן שְׁלֹחֲנוֹת וּמְנוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמְכוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, כְּתִבְנִית אֵלּוּ תַּעֲשׂוּ אוֹתָם. (חוספא. שבת צח) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מַחֲבֵר לַמִּקְרָא שְׁלֹמֹעַלָה הֵימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֲלָא 'כֵּן תַּעֲשׂוּ', וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֹהֶל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כ" קרשים וכו' עד כאן. וצריך לדעת מי צמד בסוד ה' ומשה עבדו לדעת כל הדברים שעברו ביניהם, והגם שכל דבריהם דברי קבלה הם עם כל זה לא יצבר דבר מהכתובים. ונראה לומר לדבריהם ז"ל שהקשה להם שאין משמעות לכתוב משה נפשוך אם הוא נמשך למשה על זה הדרך ככל אשר וגו' תעשו לא היה לו לומר וכן בתוספת וא"ו אלא בן תעשו שהיא גזרת תחלת מה שאמר ככל אשר וגו', ואם אומרו ככל חזון לאמר ויעשו לי מקדש לא היה לו להפסיק באומרו ושכנתי בתוכם אלא היה לו לומר ועשו לי מקדש ככל אשר וגו', ואחר כך יאמר ושכנתי וגו', וממה שהקדים לומר ושכנתי גלה ה' כי גמר מאמר קבלות המצוה ולא הצריך לומר בה ככל וגו' וסמך על מה שידרשנו כל פרטי המעשה שעור הקרשים וכל הכלים כמו שאמר אחר כך, וממה שאנו רואים שנמלך אחר כך לומר ככל וגו' המשכיל יבין שזה היה לצד דברים שגולדו באמצע שזולת זה מתחלה מאי סבר שלא אמר ככל וכלסוף מאי סבר. ונשכיל לדעת מה הם הדברים שיכולין להיות באמצע, מהתשובה אמה יודע השאלה, והתשובה היא ככל אשר אני וגו' הא למדת שחשב יותר והסביר תצדיק ותאמת זה ויותר אין לו שיעור, לכך יבין כי ישנה לתמייה, והוא מקרים שאמר הלא שמי השמים וגו' ועל זה הדרך להשיבו ואמר לו ככל אשר וגו' והראהו תבנית המשכן באותו מצב, והכתוב מעיד על זה מאומרו מראה ולא אמר אראה לעיניו, ואז ראה כי היה עשירים קרשים וגו'. וטעם הראיה ולא הספיק בדבור, אבאר בעזרת ה' בסמוך:

ודרך זה נעלה להבין דבריהם ז"ל (ברכות נ"ה). שאמרו בפסוק (לקמן ל"ח כ"ב)

איש ואיש מישראל יביא מכלן אלא שבכללות תרומת כל ישראל יהיו כל המינים. או ירצה לומר שיקבלו מהמביאים כל הי"ג מינים ולא יזולל במביא פשתן ועורות וכו':

ז) אבני שהם וגו'. צריך לדעת למה כתב אבני שהם ואבני מלאים בסדר אחר כל הי"א מינים ומן הראוי היה לו לסדרם קדם זהב וכסף כי הם מעלים מהם. ואולי כי לצד שמצינו שהנשיאים הביאו אותם באחרונה כשראו שהביאו ישראל כל הצורך למשכן, ותמצא שאמרו ז"ל (במד"ר פי"ב) שהקפיד ה' על זה וחסר אות אחת מהם והנשאם בתיב, לזה סדרם ה' באחרונה לומר כי הם למטה מכלם, ומהשעם עצמו שהם באחרונה והבין: עוד נראה לומר על פי מה שאמרו ביומא פ"ק בא לו (ס"ט). שבגדי כהנה מתרים להנות מהם ומשמע שאין מוצלין בהם. ושוב ראיתי לרמב"ם שכתב בן כפ"ה מהלכות מעילה, ולפי זה בגדי כהנה אינם בהשואה עם כלי המשכן ועבודתו שכלן קדשתו למעלה מבגדי כהנה ומוצלין בהם ומעלה בדין הוא לסדר באחרונה אבני שהם ואבני מלאים אחר כל הי"א דברים לצד שכל י"א הדברים כלם הם צרכי המשכן ועבודתו מה שאין בן האבנים שאינם אלא לבגדי כהנה, והגם שהבי"א דברים יש גם בן בקצת מהם שהם לצרכי בגדי כהנה אף על פי כן אין לה מין ומין מהי"א שאין בו צרכי המשכן ועבודתו מה שאין בן האבנים שאינם אלא אבני כהנה. עוד נראה על פי דבריהם ז"ל שאמרו ביומא (ע"ה). שהענינים היו מביאים את אבני השם וכו' אם כן משלחן גבוה היו מביאים בלא טרח ויגיעה ולא חסרון כיס אשר על פן סדר נדבתם אחר כל הנדבות שמביאין מכיסם ועל ידי טרח:

(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתוֹ:

וַיַּעֲבִידוּ אֲרוֹנָא דְאֵעֵי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין
וּפְלָגָא אַרְבַּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פְתִיחָא וְאַמָּתָא
וּפְלָגָא רומה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

למה לא אמר ככל וגו' קדם אומרו ושכנתו, אלא ודאי שכל תבת וכן תעשו מיתרת, וכן פרש רש"י שם בשבועות וזה לשונו וכן תעשו קרא יתרה למדרש לדורות עד כאן. וטעמו של רש"י ז"ל לא מטעמנו אלא לצד שפרש ככל אשר אני וגו' שהוא מחבר למעלה ופשוט לי מקדש וגו' ככל וגו' אם כן הרי כא הדבר לעכוב שלא יחשב להתגב לעשות גדול, אם כן וכן תעשו למה לי, לדורות, ולדרבננו שהלכנו לששת דברי רבותינו ז"ל כי אומרו ככל וגו' בא להשיב למשה עכוב השעור ממה שהראה לו כיצא בו בשמים מזה ירגיש שלא ישנו:

וראיתי להרב אבן עזרא שפרש וכן תעשו על הפלים לפי שלא הזכיר בתחלה אלא ועשו לי מקדש. ולא נתן לב הרב לומר טעם שהצריך לומר וכן תעשו על הפלים ולא הספיק במה שמצוה בסמוך על פטות כל הפלים, בשלמא מה שאמר ועשו לי מקדש היא כללות המצוה וטעמה שיעשה מקדש לשכן ה' בתוכו ואחר כך אמר אפני הבנין מה שאין טעם זה צורך במאמר וכן תעשו על עשיית הפלים אם לא שתאמר בדברי רבותינו ז"ל שדברשו לדורות, ולא ידעתי למה מצלים עיניו מאור החיים אשר האירו רבותינו ז"ל. גם בעיני יפלא דברי רמב"ן ז"ל שהשיג על דברי רש"י שאמר וכן תעשו לדורות ואמר ולא ידעתי אם יהיה זה אמת שיתחייב שלמה לעשות כלי בית עולמים כתבנית אלו ומזבח הנחשת עשה כ' אמה ארך וצפירים רחב (דה"ב ד') עד כאן. מדבריו נראה כי געלמה מלפני זכרוננו סגית מסכת שבועות שדברי רש"י הם דברי הגמרא ומה מקום לחלק על התלמוד. והנה נראה לומר שסובר רמב"ן כי מה שאמרו בש"ס וכן תעשו לדורות אין הכוונה על שעור הפלים אלא על דברים האמורים שם שצריך מלך ונביא וכו' וע"א סנהדרין, ואין דבריו נראים כי מי מפסיק. ועוד לדבריו מה מקשה שם בגמרא משיחת הפלים שמקדשת הפלים שעשה משה ולא בשאר פלים שעשו וזולת משה והצריך הש"ס להביא להם ראיה מהפסוק והיה יכול לומר כי לא לכל הפסטים אמר הכתוב וכן תעשו לדורות אלא לדברים שמנו שם במשנה:

אֵלָא שְׁצִירָא לִישָׁב קִשְׁתִּי רַמְבַּ"ן מְזַבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת שְׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה. וְרֵאִיתִי הֶרְאָ"ס שְׂרָצָה לִישָׁב וְאָמַר כִּי אֵין פְּנוּת וְכֵן תַּעֲשׂוּ עַל הַשְּׁעוֹר מִמֶּשׁ אֵלָא עַל דְּגֻמַּת תַּכְנוּת הַבְּנִין הַרְחֵב בְּעֶרְףְּ הָאֶרֶץ וְגַבֵּה לְפִי עֶרְףְּ אֶרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ אֲבָל לַעֲנִין הַגָּדֹל אֵין קַפִּידָא, וְלִזְהָ כִּשְׁם

הַדְּבָרִים אֵלָא תְּשׁוּבָה לְדְבָרֵי מֹשֶׁה שְׁאָמַר שְׁמִים וְשָׁמִי וְגו' לָזֶה אִם הָיָה מְשִׁיב ה' כ' קָרְשִׁים וְכו' הָיָה שׁוֹמֵעַ מֹשֶׁה כִּי לֹא בָא הַשְּׁעוֹר אֵלָא לֹמַר כִּי יִתְקַבֵּל וְיִתְרַצֶּה ה' בְּבֵית קֶטַן כֵּזֶה מִבְּלִי הַטְּרִיחַ וְאֵין בְּדִיק שְׁעוֹר זֶה מִצְוָה, וְלוֹ יִהְיֶה שְׁאִמַּר ה' אֵלָיו בְּצוֹ לְצוֹ שְׁלֹא יוֹסִיף עִם כָּל זֶה צְדִין יִשְׁנֹה שְׁהוּא לְטַעַם הַסְּתַפְקוּת בְּמוֹעֵט, אֲשֶׁר עַל כֵּן הִרְאָהוּ ה' תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן דְּמוּת שְׁהוּא לְמַעַלָּה וּבִכְנֵה יִצְדִּיק כִּי זֶה מִצְוָתוֹ לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמִטָּה: וּבְדֶרֶךְ רַמְזוֹ יִרְמֹז הַכְּתוּב בְּאוֹמְרוֹ בְּסֶדֶר זֶה שֶׁהַקִּדִּים וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם קִדְּם אוֹמְרוֹ כָּכֹל לֹמַר לוֹ עֲנִין גָּדוֹל כִּי בַּחֲנִית הַקִּדְשָׁה וְהַדְּרוֹתֶיהָ לֹא בְּגֵדֵי הַמִּסְפָּר כִּי גְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ וְגִבּוּהִים, וְהָלֹא תִּמְצָא אוֹמְרָם ז"ל (אבות פ"ג) אֶחָד שְׁיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה שְׂכִינָה עִמּוֹ שְׁנֹאֲמַר (לְעִיל כ' כ"א) כָּכֹל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִי כִּי שָׁמִי וְאָמְרוֹ עַל ב' וְגו' וְה' וְעִשְׂרָה וְכָל אֶחָד כִּפִּי הַדְּרָגָתוֹ, וְאָמְרוֹ עוֹד (ב"ר פע"ד) שְׁאֵין הַשְּׂכִינָה שְׂרָה עַל פְּחוֹת מִס' רְבּוּא כִּי מִשְׁעָם זֶה לֹא נִתְּנָה תוֹרָה לְהָאֲבוֹת עַד שֶׁהָיוּ הַבְּנִים בְּמִסְפַּר ס' רְבּוּא, מִכָּאֵן תִּקְשִׁי וְתִדְרִין כִּי הַדְּרָגוֹת הַקִּדְשָׁה הֵם מֵא' עַד ס' רְבּוּא, וְזֶה בַּבְּחִינָה הַמִּסְפָּר, וּבַבְּחִינָה הָאֵיכּוֹת כִּמְהַדְּרָגוֹת מֵאָחָד לְאֶחָד עַד אֵין קֶץ. וְכֵינֵן שָׁכֵן פֶּאֶשֶׁר אָמַר ה' לְמֹשֶׁה שְׁיִשְׁכֵּן בְּתוֹכָנוּ לֹא יָדַע מֹשֶׁה הַדְּרָגוֹת שֶׁל בַּחֲנִית הַשּׁוֹכֵן כִּמְהַדְּרָגוֹת לָזֶה נִתְּחַכֵּם ה' וְדַבֵּר אֵלָיו בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ סִמּוֹ כָּכֹל אֲשֶׁר וְגו' לְשִׁכְנָתִי לֹמַר כִּי אוֹתָהּ בַּחֲנִינָה הַמְּדֻבָּרֶת עִמּוֹ כְּשֶׁעוֹר אוֹתָהּ הַמְּרַכֵּבָה אֲשֶׁר הָיָה מֵרָאָהוּ יִשְׁכֵּן בְּתוֹכָם, וְכִפִּי זֶה תִּהְיֶה נִקְשָׁרֶת תַּבְת כָּכֹל וְגו' עִם וְשִׁכְנָתִי וְגו':

וְכֵן תַּעֲשׂוּ. הֵנָּה לְפִי מַה שֶּׁפִּרְשִׁיתִי שֶׁהִרְאָהוּ תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן לֹמַר כֵּזֶה תַּעֲשׂוּ לֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר אֶל יִקְשֶׁה לָךְ אִם כֵּן לֹא הָיָה צָרִיךְ לֹמַר כֵּן תַּעֲשׂוּ, כִּי תִּמְצָא שְׁאָמְרוּ בְּשִׁבְעוֹת דָּף י"ד וְזֶה לְשׁוֹנֵם אֶחָד הַנִּכְנָס לַעֲוֹנָה וְכו' שְׁאֵין מוֹסִיפִין עַל הָעֵיר וְהַעֲוֹנוֹת אֵלָא בְּמִלָּךְ וְנָבִיא וְאוֹרִים וְתַמִּים וְסִנְהֶדְרִין מִנָּה הֵנִי מִלִּי אָמַר רַב יִשְׁמִי אָמַר קָרָא כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה וְגו' וְאֵת תַּבְנִית כָּל כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת. הֵנָּה כִּי בָּאָה וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְצוּת שְׁעִישׁוֹ בְּסֶדֶר הַזֶּה לְדוֹרוֹת, וְדַע שֶׁדְּרָשְׁתָּ לְדוֹרוֹת דּוֹרֵשׁ לָהּ הַתַּלְמוּד מִתַּבְת וְכֵן תַּעֲשׂוּ לֹא מִתּוֹסֶפֶת וְאִ"ו לְבַד, כִּי לְכַשְׁנָאֻמַּר שְׁאֵינוֹ דּוֹרֵשׁ אֵלָא יְתוֹר תַּבְת וְאִ"ו אֵין כָּאֵן יְתוֹר כִּי אִם הָיָה אוֹמַר הַכְּתוּב כֵּן תַּעֲשׂוּ לֹא הָיָה נִשְׁמַע כְּנוֹת הַהוֹדָעָה שְׁכָא הַכְּתוּב לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁעָבְרוּ הַדְּבָרִים בֵּין מֹשֶׁה וּבֵין ה' וְיִהְיֶה קֶשֶׁה לִי לִשְׁמַע דְּבָרֵי ה'

וּבְצִלָּאֵל וְגו' עֲשֵׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה אֶפְלוֹ דְּבָרִים שְׁלֹא אָמַר לוֹ רַבּוֹ הַסִּפִּימָה דַּעְתּוֹ וְכו' מֹשֶׁה צִוָּה לְבְּצִלָּאֵל לַעֲשׂוֹת פְּלִים תַּחֲלָה וְאַחֵר כִּךְ מִשְׁכָּן אָמַר לוֹ בְּצִלָּאֵל מִנְּהַג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תַּחֲלָה בֵּית וְכו' אָמַר לוֹ כִּךְ שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּצִל אֵל הֵייתָ כִּי בְּוֹדִיא כִּךְ צִוָּה לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכו' עַד כָּאֵן. וְקִשְׁהָ אֵיךְ יִשְׁכַּח מֹשֶׁה מִצְוָת ה' חֵס וְשִׁלּוּם שְׁאֵאֵמֵן עָלָיו דְּבָר כֵּזֶה. וְלִהְיִין הַעֲנִין יִשׁ לְהַעִיר עוֹד כִּי כִּפִּי סֶדֶר הַכְּתוּב רּוֹאֵנִי כִּי ה' הַקִּדִּים מִצְוֹת הַפְּלִים תַּחֲלָה אֵת הָאֲרוֹן וְכַפֶּרֶת וּכְרֻבֵי וְאַחֵר כִּךְ הַשְּׁלִחַן וְאַחֵר כִּךְ הַמִּנְוֶה וְאַחֵר כִּךְ הַמִּשְׁכָּן וּמִשְׁהָ אֲמַת וּדְבָרֵי אֲמַת וְלִמְהַ תּוֹר מְדֻבָּרִי הִרְאָשׁוּנִים. אֲכֵן לְפִי מַה שֶּׁפִּרְשְׁנוּ כִּי כְּשֹׁאֲמַר כָּכֹל אֲשֶׁר אָנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן אֲזַכְּרוֹתוֹ מִצָּב הִרְאָהוּ הַמִּשְׁכָּן בְּתַחֲלָה וּכְשֶׁפִּרְט לוֹ פְּרָטִי הַמַּעֲשֵׂה הַקִּדִּים הַפְּלִים, וְיִשׁ כֵּזֶה ב' דְּרָכִים בְּדְבָרֵי ה'. הָאֶחָד שֶׁיִּקְדִּים הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹכֵן מִפְּסוּק אֶחָד דְּכָתִיב אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וּמַה שֶּׁהַקִּדִּים ה' בְּסֶדֶר הַמַּעֲשֵׂה אֵת הַפְּלִים לֹא לְהַתְחִיל בָּהֶם אֵלָא שֶׁהַתְחִיל מִמֶּה שְׁנָאֵר שְׁהוּא תַּבְנִית הַפְּלִים, וְהַב' שֶׁכְּנוֹת ה' הוּא לְהַקְדִּים הַפְּלִים בְּסֶדֶר שְׁאָמַר ה' בְּפָרְטִי הַמַּעֲשֵׂה, וְטַעַם שֶׁהַקִּדִּים ה' בְּפָסוּק אֶחָד לֹמַר אֵת הַמִּשְׁכָּן קִדְּם הַפְּלִים הוּא לְצַד הַשְּׁתַמִּיחָה שֶׁהִתָּה לְמֹשֶׁה שְׁמִים וְשָׁמִי שְׁמִים וְגו' כְּמוֹ שֶׁכְּתִיב לְמַעַלָּה לֹא הָיָה אֵלָא עַל הַמִּשְׁכָּן לָזֶה בָּאָה הַתְּשׁוּבָה הַדְּרָגָת הַמִּשְׁכָּן כִּי קֶטַן הוּא וּבָאֵב הוֹדִיעַ הַכְּתוּב כִּי גַם הִרְאָהוּ עִם תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן תַּבְנִית הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בּוֹ. וְאוֹלִי כִּי נִתְּנָה גַם כֵּן לֹמַר כִּי אֵין צָרֵךְ שִׁיְהִי גְדוֹלִים בְּהַפְּלָנָה, וּכְשֶׁבָא לְסֶדֶר סֶדֶר פְּרָטִי הַמַּעֲשֵׂה הַקִּדִּים הַפְּלִים, וּמִשְׁהָ עָלָיו הַשְּׁלֹם מִתַּחֲלָה הַכְּרִיעַ כְּפָרוּשׁ דְּבָרֵי ה' בְּדֶרֶךְ ב' וּכְשֶׁדֵּן לְפָנָיו בְּצִלָּאֵל הַכְּרִיעַ בְּסִבְרָא בְּדֶרֶךְ הִרְאָשׁוּן, וְלָזֶה תִּמְצָא שְׁאָמַר הַמְּדֻרֵּשׁ שְׁאָמַר מֹשֶׁה וְדַאי כִּךְ אָמַר לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ וְצָרִיךְ לְדַעַת לְמַה אָמַר וְדַאי אֵלָא לְצַד שֶׁהָיוּ לְפָנָיו ב' דְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים וּמִתַּחֲלָה בְּרַר אֶחָד מֵהֶם וַעֲתָה תּוֹר בּוֹ וְאָמַר בְּוֹדִיא כִּי הִקְדַּמְתָּ הוּא כְּדַבֵּר בְּצִלָּאֵל. וְהֵנָּה לְצַד שְׁלֹא אָמַר לוֹ ה' בְּפָרוּשׁ אֵת מִי יִקְדִּים לֹא יֵאֱמַר עַל זֶה חֵס וְשִׁלּוּם שֶׁשְׂכַח דְּבָרֵי ה', וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעִנְיָן לְפִי דְּבָרֵינוּ לְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֵין הַכְּנוּנָה לֹמַר שְׁאָמַר בְּפָרוּשׁ הַקִּדִּים הַמִּשְׁכָּן אֵלָא פָּרוּשׁ לְפִי סֶדֶר הַדְּבָרִים כֵּן נִשְׁמַע. וְנִשְׁאָר לְתַת טוֹב טַעַם לְמַה הִצְרָךְ ה' לְהִרְאָתוֹ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן, וְאוֹלִי כִּי לְצַד שְׁלֹא בָאוּ

כ"ה • יַעֲשׂוּ אֹרֶן • כַּמִּין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׁים בְּלֹא רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כַּמִּין אֲרָז, שְׁקוּרִין אִישְׁקָרִיין, יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ. אור

החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בְּאֲבָנִים או בְּלִבָּנִים. וְהָיָה הַבִּינוּתִי בְּכָל מָה שֶׁכָּתֹב רַמְבַּ"ם בְּמִשְׁפָּטֵי בֵּית אֱלֹהֵינוּ וְאָרָאָה כִּי בִּגְ' בָּלִים כָּתֹב שֶׁצָּרִיף שִׁיְהִי כְּמוֹת בָּלִים שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה בַּמִּדְבָּר מִמֶּשׁ וְהֵם הַשְּׁלֶחֶן וְהַמִּנְוָה וּמִזְבַּח הַזֶּהָב וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּפֶרֶק שְׁמִי הַלָּחֵם אֲבָל שָׁאָר בָּלִים וְצוּרֹת הַבַּיִת אֵין לִקְחַת שְׁעוֹר לְדוֹרוֹת מִמַּעֲשֵׂה מִשֶּׁה בַּמִּדְבָּר, וְלִפִּי זֶה הָיָה נִרְאֶה לּוֹמַר כִּי לֹא בָּאָה מִצְוַת וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת אֲלֵא בְּכָלִים וְאֵין זֶה אִמָּת כִּי בַּמִּקְרָא דְרָשׁוּהוּ לְעִנְיָן קְדוֹשׁ הַעֲזָרָה וְזֶה יִגִּיד שָׁמָּה עַל הַבַּיִת בָּאָה הַמִּצְוָה לְדוֹרוֹת, וְעוֹד גַּם בְּכָלִים רֹאנִי שֶׁעֲשֵׂה שְׁלֵמָה כְּרוֹבִים שְׁנִיִּים וּשְׁנִיִּים הַרְבֵּה מְכֻוָּבִים שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה (מ"א ר') וְכֵמָּה שְׁנִיִּים הָיוּ בִּשְׁאָר הַכָּלִים:

וְהָיָה בְּהַשְׁכָּלָה מוֹעֲסֵת בְּעִנְיָן אֵין שׁוּם קֶשֶׁיָּא כָּלִל, כִּי יֵשׁ לְדַעַת כִּי כָּל בְּנֵי הַבַּיִת וְהַכָּלִים לֹא עָשָׂאָם שְׁלֵמָה כְּפִי אֲשֶׁר נִרְאֶה בְּעִינֵי שְׂכָלוֹ לְפָאָר אֲלֵא עַל פִּי נְבִיא וְגַם הַנְּבִיא הִגִּיד כִּי לֹא דִבְרִי וְבוֹאֲתוֹ הִגִּיד אֲלֵא דִבְרִי קִבְּלֹתוֹ דְּכָתִיב דְּבִדְבָרֵי הַיָּמִים (א' כ"ח) וַיִּתֵּן דְּוִיד לְשְׁלֵמָה בְּנוֹ תַּכְנִית הָאוֹלָם וְגו' וְתַכְנִית כָּל אֲשֶׁר הָיָה בְּרוּחַ עֲמוֹ וְגו' הֵלַל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלֵי הַשְּׁפִיל כָּל מִלְּאָכּוֹת הַתַּכְנִית וְגו', וְכָתִיב עוֹד (רש"י שם) אֲשֶׁר הָיָה בְּרוּחַ עֲמוֹ כְּאֲשֶׁר הִרְאָהוּ שְׁמוּאֵל הַרֹאֶה, וְאָמְרוּ ז"ל בְּאַגְדַּת שְׁמוּאֵל (מִדְּרַשׁ שְׁמוּאֵל פ"ט) רַבִּי יִרְמְיָהּ בִּשְׁמֵם ר"ש כו' בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִסְרָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעִמְדִּיהָ לְמִשָּׁה וּמִשָּׁה מִסְרָה לְיִהוֹשֻׁעַ בְּעִמְדִּיהָ וְכו' יְהוֹשֻׁעַ מִסְרָה לְאַנְשֵׁי בְּעִמְדִּיהָ דְּכָתִיב וַיִּאֲסֹף יְהוֹשֻׁעַ וְגו' וַיִּתְּצֻבּוּ וְגו' וְאַנְשֵׁי מִסְרֹה לְלוֹד בְּעִמְדִּיהָ וְכו' דָּוִד לְשְׁלֵמָה וְכו' וְאָמַר הֵלַל בְּכֶתֶב וְגו' מִלְּמַד שְׁנִתְּנָה בְּמִסְרָתָה עָלֵי הַשְּׁפִיל מִלְּמַד שְׁנִתְּנָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַד כָּאן, הִרְאָה לְדַעַת כִּי כָּל מָה שְׁעֵשֶׂה שְׁלֵמָה בְּבֵית הָיָה הִלָּכָה לְמִשָּׁה מִסִּינִי וְהֵלַל כְּתוּב בְּסִפְרָא גָּלוּי לְדוֹרֵשֵׁי תוֹרָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכֵן תִּמְצָא שֶׁכָּתֹב רש"י בְּפֶרֶק דְּבָרֵי הַיָּמִים (פסוק י"ט) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וְהֵלַל דְּרַשׁ שְׁמוּאֵל מִן הַתּוֹרָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ הִרְאָה בְּבֵית הָיָה ה' מֵאוֹת אִמָּה עַל ה' מֵאוֹת אִמָּה דְרַשׁ אֲרֵךְ הַחֲצָר מֵאָה בְּאִמָּה וְרַחֵם חֲמִשִּׁים בְּחִמְשִׁים וְגו' יְהִי חֲמֵשׁ מֵאוֹת עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת עַד כָּאן. וּמִן הַסֵּתֶם יִהְיֶה כָּל הַמַּעֲשֵׂה נִרְמָז בַּתּוֹרָה לְמִבְּנִינֵים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְלִפִּי זֶה מָה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת הֵם עַל דְּבָרִים שְׁלֵלָה בָּא עָלֵיהֶם הַהִפְכּוּת בַּתּוֹרָה כְּמִשְׁכָּל לְמִבְּנֵי מַדְעַ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ כְּזֶה יִתְּנֵהוּ עַל פִּי מַעֲשֵׂה הָאֱמוּרָה בְּמִשְׁכָּן מִדְבָּר אֲבָל דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ

רַבִּי יְהוֹדָה וּמִן הִרְאִי לֹא הָיָה מִדְבָּר דְּבָרֵי בְּדִרְךָ פְּשִׁיטוֹת שֶׁנִּרְאֶה כִּי הֵם דְּבָרִים מִסְכָּמִים אֲשֶׁר לֹא כֵן הוּא. וְמָה שֶׁתִּרְצֶה הַרֵב ז"ל כִּי כֶּף בָּאָה הַהִלָּכָה וְכו', מִסְגִּית שְׁבוּעוֹת לֹא מִשְׁמַע כֵּן מָה שֶׁאָמַר רש"י אִמְתַּנִּיתִין דְּאֵין מוֹסִיפִין עַל הַעֲזָרוֹת וְכו', מִנָּה הֵי מְלִי וּמִתִּרְצֶה רַב שִׁמִּי דְּאָמַר קָרָא וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת עַד כָּאן. הִנֵּה מָה שֶׁשְׁמוּאֵל רש"י מִנָּה הֵי מְלִי וְהַעֲזָרָה רַב שִׁמִּי לְתִרְצֶה שְׁמַע מִינָּה כִּי הַשְׁמוּאֵל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ דְּרִשְׁתָּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת וּמִמּוֹצָא דְּבַר אֲתָהּ יוֹדֵעַ כִּי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ גַּם כֵּן הַהִלָּכָה שֶׁאָמַר הַרֵב שֶׁבָּאָה עַל הַגְּבֵהָ שְׁאֵינָה לְדוֹרוֹת שֶׁאֵם הָיָה יוֹדֵעַ הַהִלָּכָה בְּהִכְרַח שֶׁהִנָּה יוֹדֵעַ דְּרִשְׁתָּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת שְׁעַל מִשְׁמַעוֹתָה בָּאָה הַהִלָּכָה וְכִינֵן שֶׁכֵּן לָמָּה לֹא הִקְשָׁה הַשְׁמוּאֵל עֲצָמוֹ מִגְּבֵהָ הַמִּזְבֵּחַ שְׁלֵא עָשָׂא שְׁלֵמָה כְּשֶׁל מִשָּׁה שֶׁהִיא קִשִּׁית הִרְאָה עֲצָמָה שֶׁהִיא אֵין לָהּ תִּרְצֶה אֲלֵא בְּהִלָּכָה שֶׁבָּאָה עַל זֶה וְהִלָּכָה זֶה לֹא יִדְעָה הַשְׁמוּאֵל כְּפִנְסָה, וְיֵשׁ עוֹד לְהוֹכִיחַ מַעֲמָק הַסִּגְיָא כִּי לֹא הָיָה הִלָּכָה כְּזֶה וְדִבְרֵי הַרֵב שְׁלֵא בְּדִקְדוּקָה:

וְאֵנִי אוֹמֵר כִּי אֵין קִשִּׁית רַמְבַּ"ן מִהַמְּזַבֵּחַ שֶׁהִנָּה עֲשִׂירִים עַל עֲשִׂירִים וְלֹא קִשִּׁית רַא"ם מִהַגְּבֵהָ קִשִּׁיא, וְהָרִי לְפָנֶיךָ בְּרִיתָא עֲרוּכָה בְּפֶרֶק קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים (וְכַחֲסִים ס"ב) וְזֶה לְשׁוֹנֵם תִּנּוּ רַבֵּן וְכֵן וְכֵן וְיִסוֹד וְרַבּוּעַ מִעֲכָבִין מִדַּת אֲרָכּוֹ וּמִדַּת רַחְבּוֹ וּמִדַּת קוּמְתוֹ אֵינִים מִעֲכָבִין, וְאָמַר רש"י מִנָּה הֵי מְלִי דְּאָמַר קָרָא הַמִּזְבֵּחַ לְעַכֵּב עַד כָּאן. הָרִי כִּי מִזְבֵּחַ עֲצָמוֹ שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה וְכֹל הָיָה לְעִשׂוֹתוֹ מַעֲשִׂירִים עַל עֲשִׂירִים וְהַגְּבֵהָ גַּם כֵּן וְכֹל הָיָה לְעִשׂוֹתוֹ יוֹתֵר מִג' אִמּוֹת וְאֵם כֵּן מָה מִקּוֹם לְקִשִּׁית הַרֵב מִמִּזְבֵּחַ שְׁעֵשֶׂה שְׁלֵמָה כִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּלָה כִּי אֵין מַעֲכָב גְּבֵהָ וְרַחֵם וְאָרְךָ, וְגַם הִרְאָה ז"ל נֶעְלַם מִעֵינֵי דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא וְחֹשֶׁב כִּי לֹא הָיָה מִשֶּׁה וְכֹל לְעִשׂוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹתֵר מִשְׁעוֹר זֶה וְגַם הַגְּבֵהָ צָרִיף שִׁיְהִי ה' עַל ג' גְּבֵהָ וְלֹא עַל יוֹתֵר וְהַעֲזָרָה לְתִרְצֶה ב' הַתּוֹרָצִים הַכּוֹשִׁיִּים. וְהִנֵּה שְׁתַּלְתִּי לָךְ עֵץ שְׁתוּל עַל מִים וְתִחַדּוּ בּוֹ בַּל תִּמּוּט כִּי אוֹמְרוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ הוּא עַל דְּבָרִים מִמִּזְבֵּחַ בְּמִזְבֵּחַ מִדְבָּר שֶׁהֵם קָרָן וְכֵן וְיִסוֹד וְרַבּוּעַ כְּדִקְדָּנִי בְּבְרִיתָא וְגַם שְׁלֵא יִפְחַת מִחֲמַשׁ אִמּוֹת רַחֵם וְה' אִמּוֹת אֲרֵךְ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שֶׁם בְּפֶרֶק קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים וּבְלִבְדִּי שְׁלֵא יִפְחַתֵּנוּ מִמִּזְבֵּחַ שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה:

אֲלֵא שְׁנִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת שְׁאָר הַפִּרְטִים שֶׁבְּמִשְׁכָּן הָיוּ לְעַכְבּוּא וְכִבִּית עוֹלָמִים לֹא הָיוּ מַעֲכָבִין וְאֲדִרְבָּא כָּתֹב הַרְמְבַּ"ם בְּפֶרֶק א' מִהַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה שֶׁאֵין בּוֹנִים אֲלֵא

שְׁמוֹנֶשׁ שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה הָיָה ה' עַל ה' כְּמוֹ כֵּן עָשׂוֹ לְדוֹרוֹת מִרְבַּע עֲשִׂירִים עַל עֲשִׂירִים, וְנִסְתַּיֵּעַ הַרֵב מִדְבָּרֵי הַתּוֹסֶפּוֹת בְּפֶרֶק הַזֹּרֶק (שְׁבַת צ"ח:) שֶׁהִקְשֹׁו לָמָּה שֶׁנִּשְׁמַע מִדְבָּרֵי הַש"ס כִּי רַחֵם הַמִּשְׁכָּן הָיָה עֲשִׂרִי אִמּוֹת מִנֵּין לָהֶם זֶה וְלָלָמָּה רַחֵם אֶחָד עֲשִׂרִי אִמּוֹת כו' וְתִרְצֶה ר"י דְּמִבְּרִית עוֹלָמִים יִלְפִּינָן לָהּ שֶׁהִנָּה אֲרָכּוֹ שְׁשִׁים אִמָּה וְרַחֵם עֲשִׂירִים הִכִּי נִמִּי בְּמִשְׁכָּן רַחֵם שְׁלִישׁ אֲרָכּוֹ וְכָתִיב וְכֵן תַּעֲשׂוּ עַד כָּאן. וְהַקְשָׁה הַרֵב עַל זֶה אִם כֵּן לָמָּה לֹא עָשֵׂה הַגְּבֵהָ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ כְּתוּבָתוֹ מִזְבֵּחַ מִשֶּׁה שְׁעֵשֶׂה ג' גְּבֵהָ לָהּ אֲרֵךְ וְרַחֵם וְלִפִּי שְׁעוֹר זֶה יִעֲלֶה לְמִזְבֵּחַ שְׁלֵמָה שְׁהִי בּוֹ כ' עַל כ' שְׁנִיִּים עֲשִׂרִי גְבֵהָ וְתִרְצֶה כִּי כֶּף בָּאָה הַהִלָּכָה שְׁלֵא אָמַר וְכֵן תַּעֲשׂוּ אֲלֵא עַל אֲרֵךְ וְרַחֵם לְבַד וְלֹא עַל הַגְּבֵהָ עַד כָּאן: וְלִפִּי דַּעַתִּי אֵין דְּבָרֵי הַרֵב נִרְאִים, כִּי מָה שֶׁכָּתֹב כִּי וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת לֹא בָּאָה אֲלֵא עַל תַּכְנִית הַבְּנֵן וְלֹא עַל שְׁעוֹרוֹ, לֹא יִקְבְּלוּ הַדְּבָרִים מִפִּי בְּלֹא הוֹכַחָה מִהַש"ס, וְאֵם מִחֲמַת הַקֶּשֶׁיָּא, יוֹתֵר יֵשׁ לְהַנִּיחַ הַדְּבָר בְּצִרִיף עֵינֵן מִלְּבִדּוֹת מִדַּעַתֵּנוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם עַל מָה שִׁיִּסְמְכוּ, וְמָה שֶׁהוֹכִיחַ מִתִּרְצֶה ר"י, וְגַם עָלָיו אֵנִי דָן, וְעוֹד אֵינוֹ הוֹכַחָה כִּי ר"י לֹא סָמַךְ תּוֹרָצוֹ עַל דְּרִשְׁתָּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ, וְכֵן שֶׁכָּתֹב הַרֵב בְּהַעֲתֵק דְּבָרֵי ר"י וְכָתִיב וְכֵן תַּעֲשׂוּ אֵינֶם מִדְבָּרֵי ר"י אֲלֵא הַרֵב לְהַעֲדִיק דְּבָרֵי אֱמוּרָה כֵּן, וּפְרוּשׁ דְּבָרֵי ר"י הוּא כִּי גָלוּי מִלְּתָא הוּא אוֹמֵר כִּי מָה שֶׁנֶּאֱמָרוּ שֶׁהִנָּה בְּבֵית עוֹלָמִים עֲשִׂירִים עַל שְׁשִׁים וְכָאן בְּמִשְׁכָּן יֵשׁ סֶפֶק אִם הָיָה עֲשִׂירִים אֲרֵךְ וְעִשְׂרֵה רַחֵם אוֹ אֶחָד עֲשִׂרִי יִתְגַּלֵּה הַסֶּפֶק מִבֵּית עוֹלָמִים, אוֹ אֲפֻשֶׁר שֶׁהִנָּה לָהֶם אֵיזוֹ רִאִיָּה לְלַמֵּד סֵדֶר זֶה מִבֵּית עוֹלָמִים וְלֹא מִדְּרִשְׁתָּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ, וְזֶה לָךְ הָאוֹת כִּי לֹא הִזְכִּיר ר"י דְּרִשְׁתָּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ לְחִזּוֹק תּוֹרָצוֹ, וְעוֹד מָה שֶׁהוֹסִיף לְהַקְשֹׁו מִהַגְּבֵהָ וְאָמַר כִּי בָּאָה הַהִלָּכָה מִהֵרָ שִׁנִּי שְׁלֵא נִאָּמַר וְכֵן תַּעֲשׂוּ אֲלֵא עַל תַּכְנִית הַרְבּוּעַ וְלֹא עַל תַּכְנִית הַגְּבֵהָ לְשְׁעוֹר הַרְבּוּעַ:

דַּע כִּי נִחְלָקוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (וְכַחֲסִים ט"ו:) רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי ר' יוֹסִי סוֹבֵר כִּי כָּל מִזְבְּחוֹת הַנִּחָשֶׁת בֵּין מָה שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה בֵּין מָה שְׁעֵשֶׂה שְׁלֵמָה בֵּין מָה שְׁעֵשֶׂה בְּנִי גוֹלָה וְשְׁעִתִּיד לְהַעֲשׂוֹת כָּל עֲשִׂרִי אִמּוֹת גְּבֵהָ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם וְגו' אִמּוֹת שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה מִקּוֹם הַמַּעֲרֵכָה לְבַד עַד כָּאן. וְסִבְרָא זֶה הִלָּכָה הִיא (רַמְבַּ"ם פֶּרֶק ב' בֵּית הַבְּחִירָה) וְסִגִּית פֶּרֶק שְׁמִי הַלָּחֵם (מִנְחוֹת צ"ח) כְּדַעַת זֶה מִגְּדֵת וְלִסְבְּרָא זֶה אֵין קִשִּׁית הִרְאָה קִשִּׁיא כָּל עָקֵר, וְרַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וְסוֹבֵר דְּבָרִים כְּכָתֹב ג' אִמּוֹת קוּמְתוֹ. וְהִנֵּה קִשִּׁית הִרְאָה אֵינָה צוֹרֶקֶת אֲלֵא לְסִבְרָת

(יא) וְצִפְתָּ אֹתוֹ זֶהב טָהוֹר מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעִשִּׂיתָ יֵהָהּ וְהָב דָּבִי מִגֹּו וּמִפָּרָא תִּחְפְּנָה וּתַעֲבֹד עֲלוּהִי זִיר דְּהָב סָחוֹר עָלָיו זֶר זָהָב סָבִיב:

כ"ה מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפְּנוּ • (יזמא עב) שְׁלֹשָׁה אַרְנוֹנוֹת עֲשֶׂה בְּצִלָּל: ב' שֶׁל זָהָב וְא' שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלָיִם לְכָל אֶחָד, וּפְתוּחִים מִלְמַעְלָה. נִתֵּן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שִׁפְתוֹ הַעֲלִינָה בְּזָהָב. נִמְצָא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אחר וגנז לשל משה במקדש בדברי רבותינו ז"ל (מנחות צ"ט) שֶׁהִשְׁלַחן וְהַמְנוּרָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה יֵשׁ בוֹ מַחֲלָקֶת אִם לֹא הָיוּ מִסְדְּרִים וּמִדְּלִיקִין אֶלָּא בּוֹ אוֹ גַּם בִּשְׁאָר שְׁלֹחֹנוֹת וְהַמְנוּרוֹת שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה הָיוּ מִסְדְּרִים וּמִדְּלִיקִים לַעֲמִים בְּזֶה וּלְפָעִים בְּזֶה אֶבֶל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב דָּבָר מִסְכָּם שֶׁנִּגְנָז וְלֹא שִׁמְשׁוּ אֶלָּא בִּשְׁלֹמֹה, וְצָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה גִּנְזוּ שֶׁל מֹשֶׁה:

וְנִרְאָה כִּי הַתּוֹרָה רִמְזָה הַדָּבָר בְּמָה שֶׁעָקְרָה סֵדֶר מִצְוֹת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב מִמְקוֹם שֶׁהָיָה רְאוּי לְצִוּוֹת עָלָיו, כִּי תִמְצָא כִּי מִתְחַלֶּה הַתְּחִיל בְּאֶרֶץ שֶׁהָיָה פְּנִימִי פְּנִימִים וְאַחֲרָיו כִּי הַכִּפְתָּ וְאַחֲרָיו כִּי הִשְׁלַחן וְאַחֲרָיו כִּי הַמְנוּרָה וְאַחֲרֵיהֶם הַמִּשְׁכָּן יִרְעִיזוּ קִרְשָׁיו עֲמֻדָּיו אֲדָנָיו וְאַחֲרָיו מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְאַחֲרָיו חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן וְאַחֲרָיו הַשָּׁמַן וּבִגְדֵי שֵׁרֵת לְאַהֲרֹן וְקַרְבָּנוֹת הַחֲנוּף וְהַתְּמִידִין וְאַחֲרָיו כָּל זֶה צִוָּה מִזְבֵּחַ הַזָּהָב, וְיֵשׁ בְּזֶה הַנִּצָּה גְדוּלָּה בִּשְׁנֵי גְדוּלֵּי בְּזֶה, וְרִמְזוּ בְּזֶה שְׂדֵינוֹ מִשְׁנֵה מִכָּל הַמִּשְׁכָּן וְכָלָיו כִּי הַמִּשְׁכָּן וְכָלָיו הִרְאִי לְבֵית עוֹלָמִים יִשְׁמַשׁ לְבֵית עוֹלָמִים כְּגוֹן הַשְׁלַחן וְהַמְנוּרָה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְמַעַל שֶׁהָיוּ מִשְׁמָשִׁים בְּבֵית עוֹלָמִים וְכֵן שָׁאִינוּ רְאוּי לְבֵית עוֹלָמִים כְּגוֹן מִשְׁכָּן וְכָלָיו שֶׁלֹּא שִׁמְשׁוּ בְּמִקְדָּשׁ, גַּם מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁלֹּא הָיָה בוֹ הַקִּפְדָּה אֶלָּא בְּרֹבֵעַ וּבְמִקְדָּשׁ הָיוּ צָרִיכִין לְעִשְׂתוֹ גְדוּלָּה לְצַד הַצֵּדִיק אֶבֶל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב הֵגֵם שֶׁלֹּא תִשְׁתַּנֶּה עֲבוֹדָתוֹ שֶׁהָיָה הַקִּטְרֶת חֲצִי מִנֶּה בִּבְרָר וְחֲצִי מִנֶּה בְּעֶרֶב אֵף עַל פִּי כֵן לֹא יִשְׁמַשׁ בְּבֵית עוֹלָמִים וְעֲשֶׂה אַחֵר וְגִנְזוּ לְחֻלּוּטִין מִה שֶׁלֹּא עָשָׂה כֵן בְּשִׁלְחָן וּמְנוּרָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה שֶׁהֵגֵם שֶׁעָשָׂה עֲשָׂרָה שֶׁל מֹשֶׁה עוֹלָה עַל כָּלָן, וְעֵנִין רְמִיזוֹת מַעֲשֵׂה בֵית עוֹלָמִים אִינוֹ אֶלָּא רִמְזוּ בְּעִלְמָא:

(י) וְעָשׂוּ אֲרֹזִין. טַעַם שֶׁבָּאֲרֹזִין שֶׁנָּה ה' אֵת דְּבָרוֹ הַטּוֹב מִכָּל הַפְּלִים שֶׁבְּכָלֶם אָמַר וְעִשִּׂיתָ שְׁלַחן וְעִשִּׂיתָ מִנְרֵת וְגו', וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה וְעִשִּׂיתָ אֵת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי וְגו', וְגַם בְּפָרְטֵי הָאֲרֹזִין עֲצָמוֹ גִּמַּר אִמֵּר בְּנוֹכַח דְּכָתִיב וְצִפְתָּ אוֹתוֹ וְצִקָּתָ לוֹ וְעִשִּׂיתָ בְּדִי וְגו', אוֹלֵי שְׂרָמָה שָׂאִין גּוֹפָה שֶׁל תוֹרָה יְכוֹל לְהַתְקַיֵּם אֶלָּא בְּכָלִלוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵין מִצִּיאוֹת בְּעוֹלָם יְכוֹל עֲשׂוֹת כָּל עֲקָרֵי הַתּוֹרָה וְזֶה לֶךְ הָאוֹת אִם הוּא כְּהֵן הָרִי זֶה אִינוֹ מְקִיִּם נְחִינָה כִּי־הָיָה מִתְּנוּת בְּהִנָּה וּפְדִיּוֹן בְּכוֹר וְכו', וְאִם הוּא יִשְׂרָאֵל הָרִי אִינוֹ יְכוֹל לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֶׂה

שֶׁנִּתְּבָנוּ בְּתַבְתָּ מִזָּה לומר מִלְכָּד זֶה וְחוֹזֵר אֶל הַכְּרוֹב שֶׁהִזְכִּיר. וְאַחַר כֵּן חֹזֵר לְהַתְנוּת הַכְּתוּב וְאָמַר כִּנְגַד כְּרוֹבִים שֶׁיַּעֲשֶׂה מֹשֶׁה אָמַר מִן הַכִּפְתָּ פְּרוֹשׁ מְגוּפוֹ שֶׁל כִּפְתָּ תַעֲשֶׂה אֵת הַכְּרוֹבִים שֶׁזָּכַרְתִּי בְּתַחֲלַת דְּבָרֵי שְׁנֵים כְּרוֹבִים, וְכִדִּי שֶׁלֹּא תִטְעֶה שֶׁחוֹזֵר אֶל הַכְּרוֹבִים הַשְּׁנִיִּים לְזֶה הַזִּכְרִי פַעַם ב' תַעֲשֶׂה שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לומר שֶׁכָּכָר אָמַר וַעֲשֶׂה אֶלָּא לומר כִּי אִינוֹ מְדַבֵּר בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל כְּרוֹבִי הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא בְּמַעֲשֵׂה מֹשֶׁה הוּא מְדַבֵּר וְלָכֵן אָמַר לְנוֹכַח תַעֲשֶׂה, וְעוֹד הַעִיר ה' לְהַבְיִיךָ כֵּן בְּמָה שֶׁאָמַר אֵת הַכְּרוֹבִים שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְהַזְכִּירָם כִּינְגַד שֶׁבָּקָה הוּא עוֹסֵק וְלֹא הָיָה לוֹ לומר אֶלָּא תַעֲשֶׂם אוֹ תַעֲשֶׂה אוֹתָם וּמֵאֲמָרוֹ תַעֲשֶׂה אֵת הַכְּרוֹבִים גְּלַח שֶׁאִינוֹ מְדַבֵּר בְּמָה שֶׁלְּפָנָיו אֶלָּא בְּמָה שֶׁלְּפָנָיו פְּנִי כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוֹ, וְאוֹמְרוֹ עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו פְּרוֹשׁ צָרִיךְ שֶׁיַּעֲמִדוֹ עַל קְצֵה הַכִּפְתָּ שֶׁלֹּא תֵאֵמַר הֵן אֵמֶת שֶׁהָיוּ מְגוּפוֹ שֶׁל כִּפְתָּ אֶבֶל אִפְשָׁר שֶׁיִּנְדָּד לָהֶם רִגְלֵיהֶם וְיַעֲמִידֵם בְּאֶרֶץ וְלֹא עַל כִּפְתָּ הָאֲרֹן, לְזֶה אָמַר עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו פְּרוֹשׁ שֶׁהָיָה הַעֲמִידָתָם עַל קְצוֹת הַכִּפְתָּ מִמַּשׁ מַה שֶׁלֹּא הַתְּנָה כֵּן בְּשְׁנֵים שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים:

וְהֵגֵם שֶׁתִּמְצָא שֶׁבְּמַעֲשֵׂה שֶׁעָשָׂה בְּצִלָּל אָמַר הַכְּתוּב כִּסְדֵּר כָּל הָאֲמֹר שֶׁנִּרְאָה שֶׁכָּל הָאֲמֹר בְּתוֹב לְשׁוֹן בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן שֶׁל מְדָבֵר וְיִשְׁבוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל טַעַם הַכִּפְתָּ שֶׁלֹּא תֵאֵמַר שֶׁתַּעֲשֶׂה שְׁנֵים לְכָל קְצֵה וְכו', יַעֲנִן שֶׁם בְּדָבָרֵי רַשִׁי" (פסוק יט), וְהֵנָּה אִם לֹא הָיָה לְטַעַם שֶׁרָצָה לְרַמֵּז עַל כְּרוֹבִים הַשְּׁנִיִּים שֶׁיַּעֲשֶׂה לְעֵתִיד לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב תְּחִלָּה סֵתֶם וְעִשִּׂיתָ שְׁנֵים כְּרוֹבִים וְלַחֲזוֹר וְלְהַסִּיר הַשְּׁעוֹת שֶׁלֹּא תַחֲשַׁב שְׁנֵים מִכָּל צֵד וְיֵאֵמַר כְּרוֹב אֶחָד וְגו' וּמִתְחַלֶּה הָיָה לוֹ לְכַתֵּב וְעִשִּׂיתָ כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה הַכִּפְתָּ וְכְרוֹב אֶחָד וְגו' (מִקְצֵה) תַעֲשֶׂה אוֹתָם, אֶלָּא וְדָא שֶׁנִּתְּבָנוּ לְרַמֵּז כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ, וּפִשְׁט הַכְּתוּבִים בְּמִקְוָמוֹ מִנָּח כִּי הֵלֵא תִמְצָא מַה שֶׁפָּרַשׁ שְׁמוּאֵל הַרֹאֶה בְּפִסְקוֹ (כ"ז י"ח) חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים אֵין זֶה פִּשְׁט הַכְּתוּב אֶלָּא דְרָשָׁה וְלֹא נִעְקָר הַפִּשְׁט, גַּם לְדַרְכֵּנוּ הֵגֵם שֶׁיַּשְׁנוּ לְפִשְׁט הַכְּתוּב יִשְׁנֶה לְדְרָשָׁה מִכָּח הַקִּשְׁיָא שֶׁהִקְשִׁינוּ בְּסִמּוּךְ. וְעוֹד תִּמְצָא כִּי כָּאֵן בְּמִצְוֹת ה' דְּקָדַק לומר תַּבְתָּ וַעֲשֶׂה לְדִיק מַה שֶׁפָּרְשְׁנוּ בָּהּ מַה שָׂאִין כֵּן בְּמַעֲשֵׂה בְּצִלָּל לֹא אָמַר וַיַּעַשׂ יִסְפִּיק בְּהִקְרָה:

וּמִזְבֵּחַ הַזָּהָב מִצִּינוֹ (מ"א י) שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה

בְּתוֹרָה בְּמַשְׁפָּט מִקְדָּשׁ עוֹלָמִים לֹא תִהְיֶה לָהֶם סִתְרִיהָ מִפְּסוּק וְכֵן תַעֲשֶׂה כִּינְגַד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְקוֹם לְעַמֵּד בוֹ בִּשְׁאָר הַפָּרָשִׁים שֶׁלֹּא בָּאָה עֲלֵיהֶם הַהֲלָכָה וְהָכֵן:

וְלִדְרָךְ זֶה גַּם כֵּן נִתְּמַךְ חֲכָל קִשִּׁית רַמְבַּ"ן מַעַל רַשִׁי" וְגַם נִתְרַפָּא כָּאֲבוֹ שֶׁל רַא"ם בְּעֵנִין שְׁעוֹר גְּבַה מִזְבֵּחַ לוֹ יִהְיֶה שֶׁהָיָה גְבַה מִזְבֵּחַ מְדָבֵר מַעֲבָב:

וְלִהְיוֹת שֶׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ ז"ל שֶׁנִּתְּנָה לְדָרַשׁ בְּנִינָה שֶׁל בֵּית עוֹלָמִים מִן הַתּוֹרָה אֲמַרְתִּי לִטַּל חֲלָק בְּדִרְשָׁה זֹכֵב' וְג', פָּרְשִׁים, וְזֶה יֵצֵא רֵאשׁוֹנָה תְּחִלָּתָ דְּבָר ה' אָמַר וַעֲשֶׂה לִּי מִקְדָּשׁ וְגַמְרֵי אֲמַר תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְהָיָה צָרִיךְ לומר וַעֲשֶׂה לִּי מִשְׁכָּן הָאֵל לְמִדָּתָ כִּי עַל ב' מִקְדָּשׁוֹת צִוָּה וְכֵמוֹ שֶׁרַמְבַּנֵּנוּ בְּתַחֲלַת הַעֲנִינִן וְרִמְזוּ מַעֲשֵׂה בְּאוֹמְרוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְאִם אִינוֹ עֵנִין לְמִשְׁכָּן מְדָבֵר תַּנְהוּ עֵנִין לְמִשְׁכָּן עוֹלָם הַרְמוֹז בְּאוֹמְרוֹ וַעֲשֶׂה לִּי מִקְדָּשׁ, וּמַעֲשֵׂה מֵאֲמַר וְכֵן תַעֲשֶׂה לְדוֹרוֹת אִינוֹ נוֹהֵג בְּכִפְתָּ זֶה שֶׁל שְׁעוֹר תַּבְנִית הַבֵּית וְעוֹדָנוּ בְּמִקְוָמוֹ לְשֶׁאֵר דְּבָרִים שֶׁדָּרְשׁוּ ז"ל בְּשִׁבְעוֹת לְעֵנִין נְבִיא וְסִנְהֶדְרִין וְכו':

עוֹד מִצִּינוֹ (מ"א י) שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה ב' כְּרוֹבִים שְׁנֵיִם נוֹסְפִים עַל מַה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה וְנִמְצָא ד' כְּרוֹבִים אֲשֶׁר לֹא צִוָּה ה' גַּם מִשְׁנֵים שְׁנֵי גְדוּל מְכֻרָבִי מֹשֶׁה:

וְנִרְאָה כִּי הַכְּתוּב רִמְזָם בְּמָה שֶׁאָמַר (פסוק י"ח) וְעִשִּׂיתָ שְׁנֵים כְּרוֹבִים וְגו' מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְתָּ וַעֲשֶׂה כְּרוֹב אֶחָד וְגו', וְכְרוֹב אֶחָד וְגו' וְקִשִּׁית לָמָּה הַצֵּדִיק לומר ב' פְּעָמִים הַמַּעֲשֵׂה וְעִשִּׂיתָ וַעֲשֶׂה. עוֹד קִשִּׁית שֶׁכָּל הַכְּתוּב מִתְּרֵי כִי מֵאֲמָרוֹ ב' קְצוֹת הַכִּפְתָּ מוֹכֵן הוּא שֶׁכְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה וְגו'. עוֹד קִשִּׁית לָמָּה אָמַר עוֹד עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו. אֲכֵן רִמְזוּ ה' לְמַעֲשֵׂה ב' כְּרוֹבִים שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּבֵית עוֹלָמִים מִלְכָּד כְּרוֹבִים שֶׁיַּעֲשֶׂה מֹשֶׁה, כִּנְגַד מַה שֶׁיַּעֲשֶׂה לְפִי שֶׁעָ אָמַר וְעִשִּׂיתָ לְנוֹכַח כִּי הוּא יַעֲשֶׂה בְּמִשְׁכָּן, וְכִנְגַד כְּרוֹבִי בֵית עוֹלָמִים שֶׁרַמְבַּנֵּנוּ בְּתַחֲלַת דְּבָרֵינוּ אָמַר וַעֲשֶׂה וְלֹא דְבָר אֲלֵינוּ לְנוֹכַח אֶלָּא כְּמַצָּה עַל עֲשִׂיהָ לְזִמֵּן אַחֵר שֶׁמִּלְכָּד ב' כְּרוֹבִים הַנּוֹכְרִים שֶׁהֵם מִקְצוֹת הַכִּפְתָּ עוֹד יַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה אַחֵר כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזָּה וְאֵלּוֹ הֵן בְּפָנֵי עֲצָמָן כְּמוֹ שֶׁכֵּן עֲשָׂאָם שְׁלֹמֹה שֶׁהָיוּ רִגְלֵיהֶם נוֹגְעִים בְּאֶרֶץ וְלֹא בְּקִצָּה הַכִּפְתָּ, וּפְרוֹשׁ מִקְצֵה בְּמִקְוָם שֶׁכָּלָה קְצָתוֹ, וְאוֹלֵי

מִצֵּפָה מִבֵּית וּמִחוּץ (שם תנחומא. שמות רבה) • זר זָהָב • כְּמִין כֶּתֶר מִקֵּץ לוֹ סָבִיב לְמַעַל מִשְׁפָּתוֹ, שֶׁעָשָׂה הָאָרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוֹה מִן הַפְּנִימִי, עַד שֶׁעָלָה לְמוֹל עָבִי הַכַּפֶּרֶת וּלְמַעַל הַיָּמִינוּ מִשָּׁהוּ. וּכְשֶׁהַכַּפֶּרֶת שׁוֹכֵב עַל עָבִי הַכֶּתֶלִים, עוֹלָה הַזֶּר לְמַעַל מִכָּל עָבִי הַכַּפֶּרֶת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִמֵּן לְכֶתֶר תּוֹרָה.

(יב) וַיִּצְקֶתָּ לֹא אֲרָפֵעַ טַבַּעַת זָהָב וְנִתְּתָהָ עַל אֲרָפֶעַ פַּעֲמֹתָיו וְשֵׁתִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הָאֲחֶת וְשֵׁתִי טַבַּעַת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׂנִיית:

יב וְנִתְּתָהָ לָהּ אֲרָפֶעַ עֲזָקָן דְּדָהָב וְתִתֵּן עַל אֲרָפֶעַ זְוִיתָהּ וְתִתֵּן עֲזָקָן עַל סִטְרָהּ חֹד וְתִתֵּן עֲזָקָן עַל סִטְרָהּ תְּנִיחָא:

כז"י • לְשׁוֹן הַתֵּכָה, כְּתִירוֹמוֹ. פַּעֲמֹתָיו • כְּתִירוֹמוֹ: זְוִיתָהּ, וּבְזוּיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת סָמוּךְ לַכַּפֶּרֶת, הָיוּ נְתוּנִים שְׁתֵּים מִכָּאן וְשְׁתֵּים מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בֵּהֶם, וְאָרְכוֹ שֶׁל אָרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמִתִּים וְחִצִּי בֵּין בֶּד לְבֶד, שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְנֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת הָאָרוֹן מִהִלְכִּין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרָשׁ בְּמִנְחוֹת בְּפָרֶק "שֵׁתִי הַלְחָם". וְשֵׁתִי טַבַּעַת עַל צִלְעוֹ הָאֲחֶת • הֵן הֵן הַד' טַבַּעוֹת שֶׁבְּתַחֲלֵת הַמִּקְרָא, וּפִרָשׁ לָךְ הֵיכָן הָיוּ, וְהִנֵּי זֶה תִּתֶּנָּה הֵיא, וּפְתֹרָנוֹ כְּמוֹ "שֵׁתִי טַבַּעוֹת", וְיֵשׁ לָךְ לִישׁוֹנָה בֵּן: וְשֵׁתִי מִן הַטַּבַּעוֹת הָאֵלּוּ עַל צִלְעוֹ הָאֲחֶת. צִלְעוֹ • צִדּוֹ.

(יג) וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: כז"י • בְּדֵי • מוֹטוֹת.

יג וְתַעֲבֹד אֲרִיחֵי דְאֶעֱשִׂי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יְתֹהוֹן דְּזָהָב:

(יד) וְהִבֵּאתָ אֶת-הַבָּדִים בַּטַּבַּעַת עַל צִלְעַת הָאָרוֹן לְשֵׁאת אֶת-הָאָרוֹן בֵּהֶם:

יד וְתַעֲלֵל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי אֲרוֹנָא לְמַשֵּׁל יֵת אֲרוֹנָא בְּהוֹן:

(טו) בַּטַּבַּעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: כז"י • לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ • (יזכא שם) לְעוֹלָם. אור החיים

טו בְּעִזְקָתָא דְאֲרוֹנָא יְהוֹן אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוֹן מִנָּה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שֶׁאֵין חַיִּיב מִלְּקוֹת אֵלָּא עַל הַסֶּרֶת בְּהַחֲלֵט וּלְעוֹלָם יֵשׁ אֲסוּר אֲפִלּוּ בְּהוֹנָתָם תַּלְמוּד לומר וְהִבֵּאתָ פְּרוּשׁ לְשׁוֹן הַבָּהָה שֶׁאֵם בְּנֵת הַכְּתוּב שִׁיְהִיו קְבוּעִים וְלֹא יִזְיִם הֵיךְ לוֹ לומר וְקִבְּעָה אוֹ וְחִבְּרָה וְלֹא וְהִבֵּאתָ שִׁיְהִיהָ נִשְׁמַע שִׁיְהִיו נִכְנָסִים וְיוֹצֵאִים:

וְרִאֲיִיתִי לְהַתּוֹסֵפוֹת שֶׁהִקְשׁוּ לָמָּה הִבֵּי רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא פְּסוּק וְהוֹבָא, וְהִקְשׁוּ עוֹד מִפְּסוּק וְשִׁמּוֹ בְּדִי בִּשְׁעַת סְלוֹק מִסְּעוֹת שֶׁנֶּרְאָה שֶׁהָיוּ נִתְּנִים אוֹתָם בְּכָל מִסַּע הָא לְמִדֶּת שֶׁהָיוּ מְסִירִים אוֹתָם וְהַתּוֹרָה אָמְרָה לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ כִּי הָיוּ שְׁמוּנָה טַבַּעוֹת בָּאָרוֹן וְר' בְּדִים וְדִקִּי כְּתוּב שֶׁאָמַר וַיִּצְקֶתָּ לוֹ אֲרָפֶעַ טַבַּעַת וְגו', וְכָתִיב וְשֵׁתִי טַבַּעַת וְגו' הָא לְמִדֶּת שֶׁהָיוּ שְׁמוּנָה עֲצָנִים שֶׁם דְּבָרֵיהֶם, וְאֵין אֲנִי מַצְדִּיק דְּבָרִים אֵלּוּ כִּי רַבּוּ הַקְּשִׁיּוֹת עַל הָאוֹתִיּוֹת, וְהַדְּבָר פְּשׁוּט כִּי טַעוֹת נָפַל בְּסִפְרֵים וְצִרְיָה לומר בְּמִקּוֹם וְהוֹבָא וְהִבֵּאתָ אֶת הַבָּדִים בַּטַּבַּעַת וְקִשְׁיָת וְשִׁמּוֹ בְּדִי נֶרְאָה לִי לומר כִּי לְהִיּוֹת שֶׁהַבָּדִים הָיוּ לְשֵׁאת אֶת הָאָרוֹן בֵּהֶם לִזְוֶה כְּשֶׁעָנָה ה' לְכַסּוֹת אֶת הָאָרוֹן בְּפִרְכַּת הַמִּסְפָּה צִוָּה שִׁיְשִׁימוּ הַכֹּהֲנִים הַכֹּהֲנִים הַבָּדִים שִׁיְצִיאֻהוּ רִאשֵׁי הַבָּדִים, וּפְרוּשׁ וְשִׁמּוֹ קוֹנְפּוֹנִי"ר בְּלַע"ז כְּדִי שִׁיְהִיו בְּסִדֵּר וְאִשָּׁן

וּמִנְכָּסִי נִדְּבַת הַמִּשְׁכָּן, וְאֵם הֵיךְ אוֹמַר וְשֵׁתִי הֵיךְ סוֹבֵר מִשָּׁה לְדוֹן מִמָּה שֶׁגָּלָה לוֹ בָּאָרוֹן שֶׁלִּפִּי שֶׁעָשָׂה שִׁיְהִיהָ מִשְׁלֹ גַם אֶת זֶה הֵיךְ הַדְּבָר כֵּן, אוֹ יִחְשַׁב שִׁיְהִיהָ אוֹתוֹ אָרוֹן עֲצָמוֹ שֶׁכָּבֵד עָשָׂה, לִזְוֶה אָמַר לֹא כֵן הוּא וְעָשָׂה וְגו', וּבִשְׁאֵר מַעֲשִׂים שֶׁלֹא הֵיךְ מַעֲשָׂה זוֹלַת הָאָמַר דְּבַר הַכְּתוּב בְּדִרְכּוֹ וְשֵׁתִי לוֹ לומר שֶׁהִנְחוּת מִכָּנָה לְמִשָּׁה הָגַם שֶׁאֲחֵרִים עוֹשִׂים:

(טו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. טַעַם שֶׁהִצְרִיךְ לומר מִמֶּנּוּ וְלֹא הִסְפִּיק לומר לֹא יִסְרוּ וְהִעֲנִין מוֹבָן שֶׁמִּמֶּנּוּ הוּא, אֲפִשֶׁר שֶׁנִּתְּבַּח לומר שֶׁאֵין צִרְיָה שִׁיְהִיו מִהֲדָקִין מִמֶּשׁ שֶׁלֹא יִזְוּוּ מִתַּחֲלָתָם לְסוֹפָם בַּטַּבַּעוֹת עֲצָמָם אֵלָּא שֶׁלֹא יִסְרוּ מִהָאָרוֹן הֵיא הַהִקְפָּדָה, אֵלָּא שְׁבִיּוּמָא (ע"ב) אָמְרוּ וְזֶה לְשׁוֹנָם רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא רַמִּי כְּתִיב בַּטַּבַּעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ וְכָתִיב וְהוֹבָא אֶת בְּדִי הָא מִצִּדֵּי מִתְּפָרְקִין וְאֵין נִשְׁמָטִין עַד כָּאן. מוֹדְבָרִי הִגֵּם מוֹכַח כִּי לֹא יִסְרוּ לְבֶד מִשְׁמַע לִיָּה שֶׁלֹא יִזְוּוּ וְאוֹלִי כִּי תִבֵּת מִמֶּנּוּ יֵשׁ בָּהּ מִשְׁמַעוֹת אַחֵר כִּי כָּא לְרַבּוֹת שֶׁלֹא יִזְוּוּ אֵנָּה וְאֵנָּה לִזְוֶה אָמַר הַכְּתוּב: (י"ד) וְהִבֵּאתָ:

עוֹד נֶרְאָה כִּי אֵם לֹא אָמַר וְהִבֵּאתָ הֵייתִי אוֹמַר כִּי מִה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב מִמֶּנּוּ כָּא לומר

שֶׁהִקְבַּחַת הַקְּרִבָּנוֹת וְדִינֵיהֶם אֲשֶׁר רַבּוּ מִצּוֹת עָשָׂה שְׁבִיָּהּ וְכֵן לוי וּבְכָללוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל יִקְרְבוּ כָּללוֹת עֲקָרֵי הַתּוֹרָה, לִזְוֶה אָמַר וְעָשָׂה לְשׁוֹן רַבִּים, וּבִשְׁאֵר פְּרָטֵי תִּקְוֵי הָאָרוֹן אָמַר לְשׁוֹן יַחֲדִי כִּי לְתַקֵּן כָּלִי הַתּוֹרָה שֶׁהָיוּ לומְדֵיהָ וְעִמְלֵיהָ וְהַכְּנֻתִיהָ יְכוֹלִין לְהַתְקַנֵּם מֵאָדָם אֶחָד: עוֹד אוֹלִי שֶׁקֶדֶם לְדַבֵּר לוֹ בְּלִשׁוֹן זֶה לְגַלּוֹת לוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשָׂה שֶׁהָגַם שֶׁמִּדְּבַר עֲמוֹ לְנוֹכַח לֹא אֵלּוּ כָּא הַמִּצְוָה אֵלָּא לְזוֹלַת שֶׁהָיוּ חֲכָמִי לֵב כְּמוֹ שֶׁבָּאֵר אַחֵר כֵּךְ וּמִכָּנָה הַדְּבָר אֵלּוּ לִפִּי שֶׁהוּא הַמִּצְוָה לִישְׁרָאֵל. עוֹד לִפִּי מִה שֶׁאָמְרוּ ז"ל (רש"י בְּפִרְשֵׁת עֲקֵב) כִּי אָרוֹן עֵץ עָשָׂה מִשָּׁה וְשֶׁם הַלּוּחֹת תַּכָּף מִיִּרְדָּתוֹ מִן הָהָר עַד שֶׁעָשָׂה בְּצִלְעַל הָאָרוֹן שֶׁהָנִחוּ שֶׁם לְעוֹלָם, וְכֵן אָמַר בְּפִרְשֵׁת עֲקֵב (דְּבָרִים י' א') וְעָשִׂיתָ לָךְ אָרוֹן עֵץ דְּקָדֵק לומר לָךְ, פְּרוּשׁ, אֵין פְּרוּשׁ וְעָשִׂיתָ כְּשֶׁאָמַר וְעָשִׂיתָ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ בְּמַעֲשֶׂה מִשְׁכָּן וְעָשִׂיתָ שְׁלֶחֶן וְעָשִׂיתָ מִנְרַת וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ וְכֵלָן לֹא עָשָׂאָן אֵלָּא בְּצִלְעַל, דְּבַר זֶה לָךְ אֲנִי מִצְוָה לַעֲשׂוֹת, וְכֵן עָשָׂה דְּכָתִיב (שם ג') וְעָשָׂה אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְכָתִיב (שם ה') וְאָשַׁם אֶת הַלֵּחַת בָּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ, אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר כָּאן וְעָשָׂה פְּרוּשׁ מִלְּבַד מִה שֶׁתַּעֲשֶׂה אַתָּה שֶׁהוּא לִפִּי שֶׁעָשָׂה עוֹד יַעֲשֶׂה הַעוֹשִׂים,

שיעור יומי ליום שני כ"ו שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת תרומה
מז
(מז) וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אָתֵן אֵלֶיךָ:

כ"ז וְנָתַתָּ אֶל־הָאָרֶץ • כְּמוֹ: בְּאֶרֶץ. הָעֵדֻת • הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לַעֲדוּת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, שְׂצוּיָתִי אֶתְכֶם מִצּוּת
הַכְּתוּבוֹת בָּהּ.

♦ יום שני כ"ו שבט ♦

(יז) וְעִשִׂיתָ כִּפֻּרֵת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְפֶּה וְאִמָּה
י' וְתַעֲבֹד בַּפָּרְתָא דְדָהָב דְּכִי תִתֵּן אֲמִין
וּפְלָגָא אַרְפֶּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא פְתִיחָ:

וְחִצֵּי רַחֲבָה:

כ"ח כִּפֻּרֵת • כְּסוּי עַל הָאָרֶץ, שֶׁהִיא פְתוּחַ מִלְמַעְלָה וּמִנִּיחוֹ עָלָיו כְּמִין דָּף. אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְפֶּה • כְּאָרְכוֹ שֶׁל אָרֶץ,
וְרַחֲבָה כְּרַחְבּוֹ שֶׁל אָרֶץ, וּמִנַּחַת עַל עֲבִי הַכְּתָלִים אַרְבַּעַתָּם. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שְׁעוֹר לְעִבְיָהּ, פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהִיא
עִבְיָה טַפַּח (סוכה ה').

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 164)

שֶׁהִיא עִבְיָה טַפַּח (רש"י כה, יז) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מָה רָאָה רִש"י לִפְרֹשׁ שְׁעוֹר עֲבִי הַכִּפֻּרֵת. וַיֵּשׁ לומר, שֶׁהִקְשָׁה לוֹ: מִדּוּעַ נֶאֱמַר לְעִיל
(פסוק י) "וְעָשׂוּ אֶרֶץ", בְּנִגּוּד לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשָׂר הַכְּלִים "וְעִשִׂיתָ". וּמִתָּרֵץ, שֶׁעֲבִי הַכִּפֻּרֵת הִיא טַפַּח, וְאֵין בָּכֹחַ שֶׁל אָדָם אַחַד
לְעֲבֹד וּלְעֲשׂוֹת חֲתִיכַת זָהָב רַבַּת־מִשְׁקָל כָּזֶה.

(יח) וְעִשִׂיתָ שָׁנִים בְּרָבִים זָהָב מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
י' וְתַעֲבֹד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדָהָב נָגִיד תַעֲבֹד
יְתִהוֹן מִתְרִין סְטְרִי כִפֻּרֵתָ:

קְצוֹת הַכִּפֻּרֵת:

כ"ט בְּרָבִים • דְּמוּת פְּרָצוּף תִּינוּק לָהֶם. מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה • שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂם בְּפָנֶי עֲצָמָם וּתַחֲבֹרֵם בְּרֹאשֵׁי הַכִּפֻּרֵת לְאַחַר
עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוּרִפִּים, שְׁקוּרִין שׁוֹלְדֵרִיין, אֲלֹא הֵטֵל זָהָב הִרְבֵּה בַתְּחִלַּת עֲשִׂיתָ הַכִּפֻּרֵת וְהִנֵּה בְּפִטְיִשׁ וּבִקְנָנִס
בְּאִמָּצַע, וְרֹאשִׁין בּוֹלְטִין לְמַעְלָה, וְצִיר הַכְּרוּבִים בְּבִלִּיטַת קְצוֹתָיו. מְקַשָּׁה • בְּטוֹרֵיין בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דניאל ה' י) "דָּא לָדָא
נִקְשִׁין". קְצוֹת הַכִּפֻּרֵת • רֹאשֵׁי הַכִּפֻּרֵת.

(יט) וְעִשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מְקַצָּה מִזָּה וּכְרוֹב־אֶחָד מְקַצָּה מִזָּה
י' וְתַעֲבֹד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וּכְרוּבָא
חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן כִּפֻּרֵתָ תַעֲבֹדוּן יְת
כְּרוּבָא עַל תְּרִין סְטְרֵיהִי:

מִן־הַכִּפֻּרֵת תַעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרָבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:

כ"י וְעִשִׂה כְּרוֹב אֶחָד מְקַצָּה • שֶׁלֹּא תֵאמַר שְׁנֵי כְּרוּבִים לְכָל קְצָה וְקְצָה. לְכָף הוֹצֵרוּ לִפְרֹשׁ: "כְּרוֹב אֶחָד מְקַצָּה
מִזָּה". מִן הַכִּפֻּרֵת • עֲצָמָה תַעֲשֶׂה אֶת הַכְּרוּבִים, זֶהוּ פְרוּשׁוֹ שֶׁל "מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה אוֹתָם", שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂם בְּפָנֶי עֲצָמָם
וּתַחֲבֹרֵם לַכִּפֻּרֵת.

(כ) וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרִשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכִּפֻּרֵת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכִּפֻּרֵת יִהְיוּ פְנֵי
הַכְּרָבִים:

כ"ג פְּרִשֵׁי כְנָפִים • שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה כְנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים, אֲלֹא פְרוּשִׁים וּגְבִהִים לְמַעַלָּה אֲצֵל רֹאשֵׁיהֶם, שִׁיָּהָא י' טַפָּחִים
בְּחָלָל שְׁבִין הַכְּנָפִים לַכִּפֻּרֵת, כְּדֹאִיתָא בְּסִכָּה (דף ט').

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מִהֶם כְּנָא"ו נֹסֵף שָׂבָא לְאִיָּה דְרָשָׁה, וְאוּלִי
כִי צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת ב' טְבַעוֹת שִׁיָּהִיו קְבוּעִים
בְּגוּף הָאָרֶץ וְאֵינָם נָעִים וְנָדִים אַחֲרֵי כֵן יַעֲשֶׂה
ב' טְבַעוֹת וְיִכְנִיסֵם בְּטְבַעוֹת הַקְּבוּעִים בְּאֶרֶץ
וְאֵלֵּי הֵם נָעִים וְנָדִים וְזֶה מִיפִי הַנֶּעֱשֶׂה

עַל דְּכָרִיו ז"ל כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה יוֹתֵר יֵשׁ לְבַחַר
בְּדְבָרָנוּ. וְטַעַם אוֹמְרוֹ וְשִׁתִּי טְבַעַת לֹא יִדְעָתִי
מִה יִפְרֹשׁוּ בְּפִסּוּק (לִקְוֹן כ"ח ג') וְעָשׂוּ אֶת בְּגָדֵי
אֶהָרֶן וְגו' וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים וּבִהְיוֹתָם לומר שְׂאִין
יוֹתֵר מִח' וְכֹאֵלָה רַבּוֹת וְתִהְיֶה זֹאת כְּאִתּוֹ

שִׁישָׁאוּ אוֹתָם הַלּוּיִים עַל כְּתֻפֵּיהֶם שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ
הַלּוּיִים לְהוֹצִיא רֹאשֵׁי הַבָּדִים וְיִזְוֹנוּ עֲנִיָּהֶם
מִן הַקֹּדֶשׁ. וְהָר"י מְאוּרֵלֵינִשׁ פִּרְשׁ שִׁישִׁימוּ
הַבָּדִים עַל כְּתֻפֵּי הַלּוּיִים, וּבְכֵן דָּחוּ הַתּוֹסֵפוֹת
דְּכָרִיו יִשְׁנֵן שֶׁם דְּכָרֵיהֶם. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת

(כא) וַנִּתֵּן אֶת־הַכֹּפֶרֶת עַל־הָאָרֶן מִלְמַעְלָה וְאֶל־הָאָרֶן תִּתֵּן אֶת־הַעֲדֹת אֲשֶׁר אֵתָּן אֱלֹהִים:

כא ותתן ית כפרתא על ארוןא מלעלא ובארונא תתן ית סהדותא די אתן לה:

ה"י • ואל הארון תתן את העדת • לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר: "ונתת אל הארון את העדת"? ויש לומר שְׂבָא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה את העדת לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו, כשהקים את המשכן נאמר: (לקמן ט) "ויתן את העדות אל הארון", ואחר כך: "ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה". אור החיים

(כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כב ואזמון מימרי לה תמן ואמלל עמד מעלוי כפרתא מבין תריין כרוביא די על ארוןא דסהדותא ית כל די אפקד תתן להו בני ישראל:

ה"י • כשאקבע מועד לה לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך. ודברתי אתך מעל הכפרת • ובמקום אחר הוא אומר: (ויקרא א) "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר", זה המשכן מחוץ לפרכת. נמצאו שני כתובים מכתישים זה את זה. בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם: (במדבר ו) "ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו'", משה היה נכנס למשכן, וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד. ואת כל־אשר אצווה אותך אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הרי יי"ו זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר: "ואת אשר אדבר עמך שם", את כל אצווה אותך אל בני ישראל, הוא.

(כג) וְעֲשִׂיתָ שְׁלֶחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם אַרְבֹּ' וְאַמָּה רָחֳבֹ' וְאַמָּה וַחֲצִי קִמְתּוֹ:

כג ותעבד פתורא דאעצי שטיין תרתין אמיין ארבה ואמתא פתיה ואמתא ופלגא רומה:

ה"י • קמתו • גבה וגליו עם עבי השלחן (פסחים קט) • אור החיים

(כד) וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

ה"י • זר זהב • סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עשר וגדולה, כמו שאומרים: 'שלחן מלכים'.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

נתינת הכפרת קדם נתינת העדות ומן הראוי להקדים נתינת העדות לזה אמר וכבר וכו' לא לפרש שכל הכתוב בא לומר שלא יתן העדות למעלה מהכפרת שנה אדרבה מוכן מפסוק ראשון והשעות אדרבה מפסוק שני. והנכון בעיני לומר כי פונת הכתוב הוא לרבות בו נתינה לומר שאחר שיתן הכפרת על הארון לא יצאו ממנו עוד לדורות עולם כמשפט ספר תורה אשר צוה לשום מצד וכו' ואמרו ז"ל (דבר פ"ט) שמשפטו הוא שאם יהיה הפרש בין שבת לשבת בספריהם שכתבו כל שבת ספר תורה אחד יכירו הספק מספר המנח בית ה', ואמר כי העדות שם יהיו לכל יצאו עוד. ולזה רבה בו נתינה אחר נתינה, ולטעם זה גם כן אנו מרויחים למה הקדים נתינת הכפרת לנתינת העדות, כי לא בא אלא לומר שאחר שנתנם בארון וכסה בכפרת נתונים נתונים יהיו שמה עד עולם והבן. עוד ירצה כי לא ייח העדות בארון עד

בהתכוננות הנשואים לכבוד ולתפארת ולעולם לא היו אלא ב' בדים אשר בהם היו נשואים הארון:

(כא) וַנִּתֵּן אֶת הַכֹּפֶרֶת וגו' וְאֶל הָאָרֶן תִּתֵּן וגו'. קשה למה הצריך לומר פעם ב' ואל הארון תתן אחר שכבר אמר למעלה ונתת את העדת וגו'. ורש"י ז"ל ישב שירצה לומר שיתן תחלה העדות ואחר כך יתן הכפרת עליו עד כאן. משמע מדבריו שהיה מקום לטעות שיתן העדות על הארון, ואין ידעתי נוחה לומר שיש מקום לטעות בזה ומה גם שאין מקום שם כי הוא מקום הכרובים, ועוד היה לו לומר בפסוק ראשון במקום תבת אל תוף ולא היה צריך לכתב פעם ב' ואל הארון. ויש עוד להקשות בזה. ורא"ם ז"ל כתב בזה דברים שאינם לפי רום חקמתו. וראיתיו שרצה להסמיך לדברי רש"י מדברי ראב"ע, ובמחלה מקבולו דברי ראב"ע הם שְׂבָא למקן המשמעות שלא יקשה לה בפסוק שהקדים

(כג) אֲמֹתַיִם אַרְבֹּ' וגו'. הנה כשתרבע כל אמות השלחן אמה על אמה ברום אמה יהיו בין ארץ ורחב וגבה ג' אמות מרבעות בארץ ורחב וגבה, והוא סוד השפעת שלחן העליון מג' הדרגות בנצח הוד יסוד העולם:

(כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהב סָחֹר וְתַעֲבֹד לָהּ גְדִנְפָא רֹמְמָה פִּשְׁפָּא סָחֹר סָחֹר וְתַעֲבֹד זִיר דְּהֵב לְגִדְנָפָה סָחֹר סָחֹר :
לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:

כ"ו • מִסְגֶּרֶת • כְּתָרְגוּמוֹ: גְּדִנְפָא, וְנִחְלְקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָכָר. יֵשׁ אוֹמְרִים: לְמַעַלָּה הִיתָה, סָבִיב לְשִׁלְחָן, כְּמוֹ לְבַזְזִין שְׂבִשְׁפַת שְׁלֹחַן שָׁרִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְמִטָּה הִיתָה תְּקוּעָה מְרָגֵל לְרָגֵל, בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשְּׁלֹחַן, וְדָף הַשְּׁלֹחַן שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת. וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהב לְמִסְגֶּרֶתוֹ • הוּא זֶר הָאָמּוֹר לְמַעַלָּה, וּפִרְשׁ לָךְ כָּאֵן שֶׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הִיתָה.

(כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
כ"ו וְתַעֲבֹד לָהּ אַרְבַּע עֲזָנִין דְּדָהָב וְתַתֵּן יָת עֲזָנְתָא עַל אַרְבַּע זַוְיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלָוְהִי:

(כו) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהֲיִין הַטַּבַּעֲתֵי לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֹחַן:
כ"ו לְקַבֵּל גְּדִנְפָא יְהוֹנִן עֲזָנְתָא לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַשֵּׁל יָת פְּתוּרָא:

כ"ז • לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תַּהֲיִין הַטַּבַּעֲתֵי • בְּרַגְלִים תְּקוּעוֹת כְּנָגֵד רִאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת. לְבָתִּים לְבָדִים • אוֹתָן טַבַּעוֹת יִהְיוּ בָתִּים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים. לְבָתִּים • לְצַדָּךְ בָּתִּים. לְבָדִים • כְּתָרְגוּמוֹ: לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא. אֹר הַחַיִּים

(כח) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂאֲכֶם אֶת־הַשְּׁלֹחַן:
כח וְתַעֲבֹד יָת אַרְיִחָא דְאָעִי שִׁטִּין וְתַחֲפִי תַהוֹן דְּהָבָא וְיִהוֹן נָטְלִין בְּהוֹן יָת פְּתוּרָא:

כ"ח • וְנִשְׂאֲכֶם • לְשׁוֹן נִפְעַל, יִהְיֶה נִשָּׂא בָם אֶת הַשְּׁלֹחַן.

(כט) וְעָשִׂיתָ קַעֲרוֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
כט וְתַעֲבֹד מִגִּיסוֹהִי וּבִזְכוֹהִי וְקִסְוֹתָהּ וּמִכִּילָתָהּ דִּיתְנַסֵּף בָּהֶן דָּהָב דְּכִי תַעֲבֹד יָתְהוֹן:

כ"ט • וְעָשִׂיתָ קַעֲרוֹתָיו וְכַפֹּתָיו • קַעֲרוֹתָיו, זֶה הַדְּפּוֹס, שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי כְּדֹפּוֹס הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם הָיָה עֲשׂוּי כְּמִין תְּבַח פְּרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוֹלִים לוֹ לְמִטָּה וְקוֹפֵל מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן כְּלָפִי מַעַלָּה כְּמִין כְּתָלִים, וּלְכָךְ קְרוּי לֶחֶם הַפָּנִים, שֵׁיִשׁ לוֹ פָּנִים רֹאִין לְכָאֵן וּלְכָאֵן, לְצַדֵּי הַבַּיִת מִזֶּה וּמִזֶּה, נוֹתֵן אֲרָכּוֹ לְרַחְבּוֹ שֶׁל שְׁלֹחַן וְכַתְלָיו זְקוּפִים כְּנָגֵד שְׂפַת הַשְּׁלֹחַן, וְהִיָּה עֲשׂוּי לוֹ דְּפּוֹס זָהָב וְדֹפּוֹס בְּרָזֶל. בְּשֵׁל בְּרָזֶל הוּא נֶאֱפָה, וְכִשְׁמוּצִיאָא מִן הַתְּנוּרָה, נוֹתְנוֹ בְּשֵׁל זָהָב עַד לְמַחֵר בְּשִׁבְתָּ שְׁמִסְדְּרוֹ עַל הַשְּׁלֹחַן, וְאוֹתוֹ דְּפּוֹס קְרוּי קַעֲרָה. וְכַפֹּתָיו • הֵן בְּזִיכִין שְׁנוּתֵינִין בָּהֶם לְבוֹנָה. וְשִׁטִּים הֵיוּ לְשֹׁנֵי קוֹמָצִי לְבוֹנָה שְׁנוּתֵינִין עַל שְׁתֵּי הַמַּעֲרֻכּוֹת, שְׁנֶאֱמַר: (ויקרא כה) "וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֻכֶּת לְבוֹנָה זָכָה". וְקִשּׁוֹתָיו • הֵן כְּמִין חֲצָאֵי קִנִּים חֲלוּלִים הַנִּסְדָּקִין לְאַרְכָּן. דְּיוֹגְמָתָן עָשָׂה שֶׁל זָהָב וּמִסְדֵּר שְׁלֹשָׁה עַל רֹאשׁ כָּל לֶחֶם שֵׁיִשֵּׁב לֶחֶם הָאֶחָד עַל גְּבִי אוֹתָן הַקִּנִּים, וּמִבְדִּילִין בֵּין לֶחֶם לְלֶחֶם, כְּדִי שֶׁתִּכְנַס הָרוּחַ בֵּינֵיהֶם וְלֹא יִתְעַפְּשׂוּ. וּבְלִשׁוֹן עַרְבִי כָּל דְּבַר חֲלוּל קְרוּי קְסוּ"א. וּמִנְקִיתָיו • תְּרַגּוּמוֹ: וּמִכִּילָתָהּ, הֵן סְנִיפִים כְּמִין יְתִדוֹת זָהָב עוֹמְדִין בְּאַרְץ וּגְבוּהִים עַד לְמַעַלָּה מִן הַשְּׁלֹחַן הַרְבֵּה, כְּנָגֵד גְּבַה מַעֲרֻכֶּת הַלֶּחֶם, וּמִפְּצָלִים שֶׁשָּׂה (הַרְא"ם גּוֹרֵם חֲמִשָּׁה) פְּצוּלִים זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְרִאשֵׁי הַקִּנִּים שְׂבִין לֶחֶם לְלֶחֶם, סְמוּכִין עַל אוֹתָן פְּצוּלִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְבֹּד מִשָּׂא הַלֶּחֶם הָעֲלִיוֹנִים עַל הַתַּחְתּוֹנִים וְיִשְׁכַּחוּ. וּלְשׁוֹן מִכִּילָתָהּ, סְבֻלּוֹתָיו, כְּמוֹ: "נִלְאִיתִי הַכִּיל", אָבֵל לְשׁוֹן מִנְקִיּוֹת, אֵינִי יוֹדֵעַ אִיךָ נּוֹפֵל עַל סְנִיפִין. וְיֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים (מִנְחוֹת צו): קִשּׁוֹתָיו, אֵלּוֹ סְנִיפִין שְׁמִקְשִׁין אוֹתוֹ וּמְחַזְקִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח. וּמִנְקִיתָיו, אֵלּוֹ הַקִּנִּים שְׁמִנְקִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׂוּ. אָבֵל אוֹנְקְלוֹס שֶׁתְּרַגֵּם: מִכִּילָתָהּ, הִיָּה שׁוֹנָה כְּדְּבָרֵי הָאוֹמֵר: מִנְקִיּוֹת הֵן סְנִיפִין. אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן • אֲשֶׁר יִכְסֶּה בָּהֶן, וְעַל קִשּׁוֹתָיו הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִסֹּף", שֶׁהֵיוּ עָלָיו כְּמִין סֶכֶף וְכִסּוּי. וְכֵן בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (במדבר ד) "וְאֵת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶף", וְזֶה וְזֶה, יִסֹּף וְהַנֶּסֶף, לְשׁוֹן סֶכֶף וְכִסּוּי הֵם.

(ו) ונתת עליהם שלחן לחם פנים לפני תמיד:

לנתתן על פתורא לחם אפיא קדמי
תדירא:

כ"ז – לחם פנים • שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומגזן הלחם וסדר מערכותיו מפרשים ב"אמר אל הכהנים".

♦ יום שלישי כ"ז שבט ♦

(א) ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה

לא ותעבד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעבד
מנרתא שדה וקנה פלידהא חזורהא
ושושנהא מנה יהון:

ירבה וקנה גביעיה בפתייה ופתייה ממנה יהיו:

כ"ז – מקשה תיעשה המנורה • שלא יעשה חוליות ולא יעשה קנה ונרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם בדרך הצורפין שקורין שולדרי"ץ, אלא כלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותך בכלי האמנות ומפריד הקנים אילך ואילך. מקשה • תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון מקשה, מפת קרנס, בטדרי"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא נקשן". תיעשה המנורה • (תחזוקא) מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: השלף את הכפר לאור, והיא נעשית מאליה. לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט). ירבה • הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה. וקנה • הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הדרך, וקוף כלפי מעלה ועליו גר האמצעי עשוי כמין בון, לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה. גביעיה • הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארבים וקצרים, וקורין להם מדירג'ס, ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמין שנתן בהם הכתוב, ולא היו כה אלא לנו. בפתייה • כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושין למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומגזן שלהם כתוב בפרשה: כמה פתורים בולטין ממנה וכמה חלק שבין פתור לפתור. ופתייה • ציורין עשוין בה כמין פרחים. ממנה יהיו • הפל מקשה, יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשה לבדם וידביקם. אור החיים

(ב) ושלשה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה

לב ושתא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני
מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא
מסטרה תנינא:

האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני:

כ"ז – יצאים מצדיה • לכאן ולכאן, באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי, זה למעלה מזה: התחתון ארך ושל מעלה קצר הימנו והעליון קצר הימנו, לפי שהיה גבה ראשיתו שנה לגבהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים השלשה קנים.

(ג) ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד פתור ופרח

לג תלתא בלידין מצירין בקניא חד חזור
ושושן ותלתא בלידין מצירין בקניא חד
חזור ושושן בן לשתא קנין דנקיין מן
מנרתא:

ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד פתור ופרח בן
לששת הקנים היצאים מן המנורה:

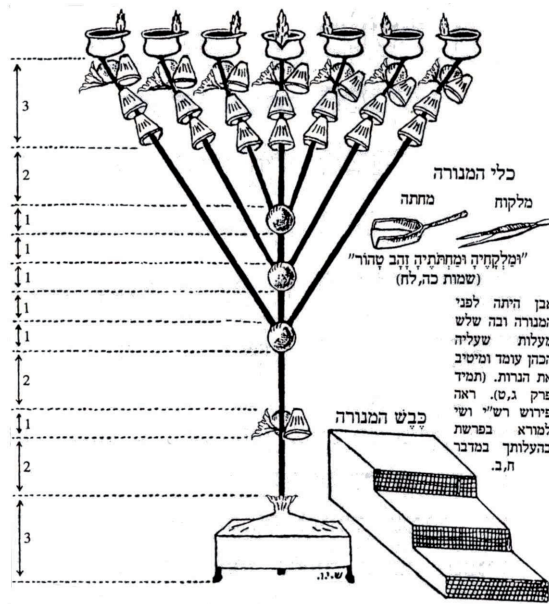
כ"ז – משקדים • בתרגומו: מצירים היו, בדרך שעושין לכלי כסף וזהב, שקורין גיל"ר. ושלשה גבעים • בולטין מכל קנה וקנה. פתור ופרח • היה לכל קנה וקנה.

(ד) ובמנרה ארבעה גבעים משקדים בפתייה ופתייה:

לד ובמנרתא ארבעא בלידין מצירין
חזורהא ושושנהא:

כ"ז – ובמנרה ארבעה גבעים • בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים: אחד בולט בה למטה מן הקנים, והג' למעלה מן ציאת הקנים היוצאים מצדיה. משקדים בפתייה ופתייה • (יומא נב) זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע: אין ידוע אם גביעים משקדים, או משקדים בפתייה ופתייה.

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות

וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ז', ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורה בדינו שגובהה שמונה עשר טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים ושלשה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד פרח, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹. והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזו היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה. ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבו³ גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה. וטפחיים חלק, נשתירו שם ג' טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶. ומאשר ציירנו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם). (וראה בטור וב"שלחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח ה"ו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

(4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

(5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים בעיגול", אבל הרמב"ם צייר הציור בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה.

(6) וב"חנוכת הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפוזרים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשווה עם האמצע.

(1) ולשון רש"י, יריכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה.

(2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדן. (עד כאן). ולפירוש מלת "כדן", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

(3) וזה לשון רש"י במנחות דף כה, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"ז), ומצד שלישי פרח. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" וזה לשונו, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

לה ויחזור תחות תֵּרִין קִנִּין מִפֶּה ויחזור תחות
תֵּרִין קִנִּין מִפֶּה ויחזור תחות תֵּרִין קִנִּין מִפֶּה
לְשִׁמָּה קִנִּין דְּנִפְקִין מִן מְנַתָּא :

(לו) בַּפְתָּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כָּל־הַמְּקֵשָׁה אֶחָת זָהָב
לֹא חֲזוּרֵיהוֹן וּקְנִיָּהוֹן מִנֶּה יִהְיוּ כָּל־הַנִּיָּדָא
חֲדָא דְּדִּהֲב דְּכִי:

לֹא וְתַעֲבֹד יְת בּוֹצִינְהָא שְׂבָעָא וְתִדְלֵק יְת
בּוֹצִינְהָא וַיהוֹן מְנַהֲרִין עַל קַבֵּל אַפְהָא :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 324)

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

במגורות של מתכות, וכן כתב רמב"ם פ"ג מהלכות בית הבחירה יעני שם. אבל הנרות לא הזכיר בהם התורה, והנה יש מחלוקת בין רבותינו ז"ל (נפחות פ"ח:) אם הנרות קבועים או לא, ולא מביציא להאומר שלא היו קבועים שהם פלים בפני עצמן ולא מצינו בהם הוי"ה, אלא אפלו למאן דאמר קבועים הרי מודה הוא שאינם מקשה עמה שלא נחלקו רבותינו ז"ל בפרק ב' מדות (נפחות פ"ח:) אלא אם היתה מהכפר או לבד מהכפר אבל שאינם מקשה ממנה אלבא דכלי עלמא לא, וכן דקוק הפתוב באמרו

(לו) בפתריהם וקנתם ממנה יהי. בהקומן רבה (שם) תנן שבועה קני מנורה מעכבין זה את זה שבועה נרוקה מעכבין זה את זה מאי טעמא הוה כתיב בהו עד כאן. וקשה והלא לא נאמר הוה אלא בקנים ולא בנרות כי ב' היות נאמרו במנורה אחת בפסוק זה ואחת בפסוק ראשון ועשית מנורת יגו' ירכה וקנה גביעה פתריה ופרחיה ממנה יהיו משמע שאינו מעכב אלא ז' קנים וגביעה פתריה ופרחיה, והגם שבמשנה לא הזכיר אלא הקנים והנרות כתבו התוספות שהוא הדין ולא הזכירם התנא לצד שאינם

לח וצבתה ומחתתה דהב דכי :

(לח) ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור :

ש"י • ומלקחיה • הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישכון ולמשכון בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים, וצבתה שתרגם אוינקלוס, לשון צבת, טוליש בלע"ז. ומחתתיה • הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וקבו, ולשון מחתה, פוישידי"א בלע"ז, כמו: (שע"ה ל) "לחתות אש מקיוד". אור החיים

(לט) בכר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: לט בכר דהב דכי יעבד יתה ית כל מניא האלין :

ש"י • בכר זהב טהור • שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלא בכר, לא פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולונג"א, והם ק' זהובים, כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים. אור החיים

(מ) וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה בהר: מוחזי ועבד כדמותהון דאת מתחזי בטורא :

ש"י • וראה ועשה • ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנוחה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנוחה של אש. אשר-אתה מראה • בתרגומו: 'דאת מתחזי בטורא'. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתורנו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף קמץ, פתורנו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה).

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שמע מינה כי אינם בכלל ואם כן לא היה צריך לרמוז הנזכר, עם כל זה כיון שאמר הכתוב כפר זהב טהור וגו' את כל הכלים הרי השנה אותם למנוחה ותבוא הסכרא לומר כי גם לזה נתכונן הכתוב לכלל שיהיו במקשה כי לא מצינו פרט מפרטי המנוחה שהוא מהכפר ואינו מהמקשה לזה בא הכתוב והסמך ענין המלקחים והמחתות לגרות לומר כנפיר:

והנה אחר שהיה צריך בדבר לכתב פסוק כפר זהב וגו' אחר פסוק ומלקחיה וגו' לשעמים הנזכרים חש הכתוב שלא ישכיל משכיל על דבר כי זאת היא כונתו ותבדוק ויאמר הא ודאי שלא דבר בסדר זה אלא להכניס המלקחים והמחתות בשעור הכפר וידחק לומר טעם אומרו זהב טהור לאיזו דרשה כמו שתאמר לעצב בהם הגם שהמנוחה אמר בה הכתוב רבוי תיעשה המנוחה מכל מקום אפלו משאר מסכות באלו צריכין להיות זהב טהור, אשר על כן נתחכם ה' ואמר תבת אתה למעט מלקחים ומחתות שאינם מהכפר והודעת הנרות שהם מהכפר מאומרו את כל הכלים במקומה עומדת. ומעתה נחזק לומר שטעם שסדר פסוק ומלקחיה וגו' קדם פסוק כפר זהב וגו' שהוא לסבות שכתבנו, ולזה דרש התנא תבת אתה למעט מלקחים ומחתות ואת כל הכלים לרבות הנרות, ואמר כל לומר שאפלו נר אחד אין לעשותו אלא מהכפר ולדרך זה הרוחני אומרו את כל הכלים ולא אמר ואת לומר אתה את וגו' את כל וגו' ואתה ובהב:

מהכפר. ומעתה לא חש עלי הכתוב לטעות במאמר את כל הכלים שנקנס גם מלקחים ומחתות, אם כן קשה למה אמר הכתוב תבת אתה למעט אם למעט מלקחים ומחתות הרי אין צריך מעוט, ונראה לומר בהעיר עוד בכתוב אחר האמת שאין בכלל הכפר המלקחים והמחתות למה סדר מצות כפר זהב טהור אחר שהזכיר מלקחים ומחתות שמהו יחייב השכל לומר שגם עליהם חוזר הדבור שאם לא כן היה לו להקדים לומר כפר זהב טהור וגו' את כל הכלים ואחר כך יצו ה' מלקחיה ומחתותיה ואז על כל פנים לא היה צריך לומר תבת אתה למעט מלקחיה ומחתותיה כי כמוצטים הם כיון שלא הזכירו אלא אחר אומרו כפר זהב וגו':

אכן הנה האדון ברוך הוא נותן התורה בחר לומר פסוק ומלקחיה וגו' קדם אומרו כפר זהב וגו' לב' סבות. האחד לצד שהוא אומר וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, לזה סמך פסוק זה למאמר המנוחה וכליה שהם גרומיה, ואם היה מסדר פסוק זה כפר זהב וגו' קדם ומלקחיה היה נשמע שחוזרים הדברים גם עליהם ולא כן הוא כי אפשר שלא הרגוהו ה' תבנית המלקחים והמחתות בהר. וסבב ב' לסמך מלקחים לגרות לומר כשם שהמלקחים נעשו בפני עצמם גם הנרות דומות להם בפני עצמם בפני עצמם הגם שהם מהכפר לא מפני זה תתחייב לומר שהיו מקשה כפפתורים וגביעים וגו', והגם שפרשתי למעלה כי ממה שלא הזכיר הנרות עם שאר הפרטים שהזכיר במקשה

(לח) ומלקחיה וגו' זהב טהור. הצריך לומר זהב טהור לפי שאלבא דכלי עלמא אינם באים מהכפר ולזה צריך להודיע ממה יעשו אותם:

(לט) כפר זהב וגו'. בפרק ב' מדות (קנחות שם) תניא כפר זהב טהור וגו' למדנו למנוחה שבאה מן הכפר מנין לרבות גרומיה תלמוד לומר את כל הכלים וכול שאני מרבה אף מלקחיה תלמוד לומר אתה. ולעמוד על אמתתן של דברים נשכיל לדעת מה היה חסר לי בדיעתי מצות המנוחה שצ"ל והצריך לומר פסוק זה, ונראה כי בלא פסוק זה לא הייתי יודע שעור זהב המנוחה אם כפר אם חציו, לזה בא והודיע הכתוב השעור דכפר זהב טהור תעשה, ואחר שהודיע שעור המנוחה אז נכנסו בספק אם הנרות בכלל השעור או לא, וטעם שלא נכנס אלא בספק הנרות ולא בספק המלקחים והמחתות מפני שהמלקחים והמחתות באר הכתוב ואמר זהב טהור ואם הם משעור הנשום במנוחה לא היה צריך לומר בהם זהב טהור מה שאין כן הנרות שלא הזכיר בהם זהב ונשארו בספק אם הם מהכפר. ואין לומר כי ממה שלא אמר זהב טהור שמע מינה שהם מהכפר משום שיש לומר כי לא הקפיד ה' עליהם שיהיו או מן הזהב או מן שאר המתכות לצד שעומדים לתשמיש ולעולם אינם מהכפר, לזה אמר הכתוב את כל הכלים הרי ברר ספקן שיהיו מספקין בנרות ואמר שהם מהכפר, אבל מלקחים ומחתות אין לי ספק בהם ממה שהצריך לומר בהם זהב טהור ודאי שאינם

א וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַת עֶשֶׂר דְּבִיזָן שְׁזִיר
וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זָהָב וְזָהָב צֹרֶת כְּרוֹכִין
עֹבֵד אָמֵן תַּעֲבֹד תַּהֲוֶה:

כו (א) וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַת עֶשֶׂר מִשְׁזֹר
וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעַת שְׁנֵי כְּרֹבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה
אֹתָם:

כז"א וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַת • להיות לו לגג ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן. שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני • הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין פשהן שזורין יחד, כ"ד כפלים לחוט (ברייטא דמלאכת המשכן) • כְּרֹבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב • כְּרוֹבִים היו מצירין בהם באריגתן, ולא ברקיעה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כתלים, פרצוף אחד מקאן ופרצוף אחד מקאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א. אור החיים

ב אֲרָכָא דִּירִיעַתָא חָדָא עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין
וּפּוּתֵיאָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעַתָא חָדָא מִשְׁחָתָא
חָדָא לְכָל יָרִיעַתָא:

(ב) אֲרָךְ • הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב
אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מֵדָה אַחַת לְכָל־הִירִיעַת:

ג חֲמִשׁ יָרִיעַת יִהְיוּ מִלְפָּנֵי חָדָא עִם חָדָא
וְחֲמִשׁ יָרִיעַת מִלְפָּנֵי חָדָא עִם חָדָא:

(ג) חֲמִשׁ הִירִיעַת תִּהְיֶינָה חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ וְחֲמִשׁ
יָרִיעַת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ:

כז"ב תִּהְיֶינָה חִבְרֹת • תופרין במחט זו בצד זו, חמש לבד וחמש לבד. אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ • כָּף דָּרָךְ הַמִּקְרָא לְדַבֵּר בְּדָבָר שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וּבְדָבָר שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר, אוֹמֵר: "אִישׁ אֶל אֶחָיו", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹרֵבִים: (לעיל כה) "וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל אֶחָיו".

ד וְתַעֲבֹד עֲנוּכִין דְּתַכְלָא עַל שְׁפָתָא דִּירִיעַתָא
חָדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבֹד בְּשִׁפְתָא
דִּירִיעַתָא בְּסִטְרָא דְּבֵית לֹפִי תַנִּיתָא:

(ד) וְעֲשִׂיתָ לָלֶאֱת תִּכְלֵת עַל שְׁפַת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצָה
בַּחֲבֵרַת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפַּת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת
הַשְּׁנִית:

כז"ג לָלֶאֱת • לצול"ש בלע"ז, וכן תרגם אונקלוס: עֲנוּכִין, לְשׁוֹן עֲנִיכָה. מִקְצָה בַּחֲבֵרַת • באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפַּת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִית • באותה יריעה שהיא קיצוֹנָה, לְשׁוֹן קָצָה, כְּלוּמָר: לְסוֹף הַחוֹבֶרֶת.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ארבעים, ואות רביעית היא אות ה"א שרשם במאמר חמש לבד, וגם הוא סוד ה' חסדים הנמשכים מהחכמה, ואחר כך צוה ה' כנגד תשלום השם שהוא ו"ה לעשות יריעות עזים אחד עשר ורשם שיחבר שש לבד שהוא כנגד וא"ו וחמש לבד כנגד ה"א הרי תשלום שמו יתברך, וגם רשם בחשבון רחב עשתי עשרה מ"ד לסוד הנא"ו תפארת ישראל שהוא סוד יו"ד ה"א נא"ו ה"א שעולה בו מ"ה, וכבר הודיענו ה' (בראשית מ"ח) כי לא יעבב אחד למספר פי ישלימונו הפללות, ורשם בחשבון הארץ שלשים באמה כנגד הדגות ה"א אחרונה שבשם שמאירה משלש הכוללים עצמיות והם שלשים. ועוד יש לאלה מלין עלאין קדישין והשומע לשמע ולקבו זבין:

וגבה פרוש במלוי עשרה על זה הדרך יו"ד ה"א נא"ו ה"א, וקדש הפנימי להיותו קרוב למקום המקדש וצוה לעשות עשרה יריעות כנגד אות יו"ד של שמו הגדול וצוה שיחבר חמש לבד לרמוז בזה אות ה"א ראשונה של שמו יתברך, ורמוז בזה כי אות ה"א ראשונה היא מכללת תמיד באות הי"ד, וזה הוא סוד קריאתה כי בשאמה קורא יו"ד אתה מחבר וא"ו ודל"ת שהם תכונת ה"ה על זה הדרך ה, ואין אתה קורא אלא אות אחת כמו כן הדבר הזה והבן. ובהנהגה זו היא סוד החכמה והנהגה לך רשומה נכר ביריעות אלו חכמה, הב' אותיות ראשונים הם שמונה ועשרים כנגדם צוה ארץ היריעה שמונה ועשרים באמה, אות שלישית מ' ארבעים כנגדם צוה ה' רחב ארבע באמה שעולה למנין עשר יריעות

(א) וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יָרִיעַת. רמז בזה כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם לומר ששקול המשכן ככל העולם כלו שנברא בעשרה מאמרות, גם זכות לישראל בו כאלו קימו העשרה מאמרות שבהם נברא העולם. עוד נתפנו בסדר מצוה זו של יריעות שש ושל יריעות עזים שבשל שש צוה עשרה ושל עזים צוה עשתי עשר עוד צוה שיחבר ה' יריעות לבד וה' יריעות לבד וכן בשל עזים צוה לחבר שש לבד, טעם הדבר הוא כי רשם ה' שמו הנקבד ביריעות וצוה כי בלן יהיו רחבן ד' בין של שש בין של עזים כנגד ד' אותיות של שם הו"ה, וכן תמצא שרמוז ראשונים במאמרים הוצ' (שבת רי.) רשות היחיד רחבו ארבעה ונגבה עשרה שהוא על שם הו"ה רחבו ד'

החמשים ענובין מעבד פיריעתא חדא
וחמשים ענובין מעבד בסטרא דיריעתא
דבית לופי תננא מכונן ענובין חדא לקבל
חדא:

(ה) חמשים ללאת תעשה פיריעה האחת וחמשים
ללאת תעשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית
מקבילת הללאת אשר אל-אחתה:

כ"ז • מקבילת הללאת אשר אל אחתה • שמר שתעשה הללאת במדה אחת, מכוננת הבדלתן זו מזו, וכמדתן פיריעה זו כן יהא בחברתה, כשתפרש חוברת אצל חוברת, יהיו הללאות של יריעה זו מכוננות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד לקבל. היריעות ארפן כ"ח ורחפן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד, נמצא רחפן כ' וכן החוברת השנית. והמשפן, ארפן שלשים מן המזרח למערב, שנאמר: "עשרים קרשים לפאת נגב תימנה" וכן לצפון. וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רחב המשפן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר: "ולירכתי המשפן ימה וגו'" ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות, ארפן לרחבו של משפן: עשר אמות אמצעיות לגג חלל רחב המשפן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעבי ראשי הקרשים, שעבים אמה. נשתיירו ט"ז אמה: ח' לצפון וח' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר. נמצאו שתי אמות התחתונות מגלות. רחפן של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים אמה לחוברת. שלשים מהן לגג חלל המשפן לארפן, ואמה כנגד עבי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עבי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י יצן: חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין ולוין. נשתיירו ח' אמות התלוין על אחורי המשפן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגלות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פרק הוורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט' אמות תלויות אחורי המשפן. והכתוב בפרשה זו מסייענו: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" – ואם פדברי הברייתא הזאת, נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה.

והמעבד חמשים פורפין דדקב ותלפף ית
יריעתא חדא עם חדא בפורפין ויהי
משפנא חד:

(ו) ועשית חמשים קרסי זהב וחברת את היריעת אשר
אל-אחתה בקרסים והיה המשפן אחד:

כ"ז • קרסי זהב • פירמיל"ש בלע"ז, ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו, ומחברין בהן.

והמעבד יריען מעזי לפרסא על משפנא
חדא עשרי יריען מעבד יתהון:

(ז) ועשית יריעת עזים לאהל על-המשפן עשתי-עשרה
יריעת תעשה אתם:

כ"ז • יריעת עזים • מנוצה של עזים. לאהל על-המשפן • לפרש אותן על היריעות התחתונות.

ח ארפא דיריעתא חדא תלתין אמיין ופיתיא
ארבע אמיין דיריעתא חדא משחתא חדא
לחדא עשרי יריען:

(ח) ארפן • היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע
באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה
יריעות:

כ"ז • שלשים באמה • שששונותן ארפן לרחב המשפן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגלות מן הקרשים. והאמה התחתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה בנגב האדן, שהאדנים גבהן אמה.

ט ותלפף ית חמש יריען לחוד וית שית
יריען לחוד ותיעוף ית יריעתא שתייתא
לקבל אפי משפנא:

(ט) וחברת את-חמש היריעות לבד ואת-שש היריעות
לבד וכפלת את-היריעה הששית אל-מול פני האהל:

כ"ז • וכפלת את-היריעה הששית • העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות. אל-מול פני האהל • חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכסה בצעיף על פניה.

י וַתַּעֲבֹד חֲמִשִּׁין עֲנוּכִין עַל שְׁפָתָא דִּירֵיעָתָא
חָדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּכִין עַל
שְׁפָתָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִיתָא :

(י) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עַל שְׁפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עַל שְׁפַת הַיְרִיעָה
הַחֲבֵרֶת הַשֵּׁנִית:

יא וַתַּעֲבֹד פּוֹרְפִין דְּנִחְשָׁא חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל יֵת
פּוֹרְפִיָּא בְּעֲנוּכִיָּא וְחֲלָפָא יֵת מִשְׁכָּנָא וְיֵהִי
חָד :

(יא) וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבַּאתָ אֶת־הַקְּרָסִים
בְּלִלְלָאֵת וְחִבַּרְתָּ אֶת־הָאֵהָל וְיִהְיֶה אֶחָד:

יב וְסִרְחָא דְּתִיתָא בִּירֵיעַת מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת
יִרְיעָתָא דְּתִיתָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא :

(יב) וְסִרְחַ הָעֹדֶף בִּירֵיעַת הָאֵהָל חֲצֵי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת
תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:

כ"י וְסִרְחַ הָעֹדֶף בִּירֵיעַת הָאֵהָל • עַל יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יְרֵיעוֹת הָאֵהָל הֵן הַעֲלִינוֹת שֶׁל עֲזִים, שְׁקָרוּיִים אֵהָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "לֹאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכָל אֵהָל הָאֵמֹר כָּאֵן אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן גָּג, שֶׁמֶאֱהִילוֹת וּמִסְכָּכוֹת עַל הַתְּחַתּוֹנוֹת, וְהֵן הָיוּ עוֹדְפוֹת עַל הַתְּחַתּוֹנוֹת חֲצֵי הַיְרִיעָה לַמַּעֲרָב, שֶׁהַחֲצֵי שֶׁל יְרֵיעָה אַחַת עָשְׂרָה הִיתְרָה, הָיָה נִכְפַּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל. נִשְׁאַרְוּ שְׁתֵּי אֲמוֹת רַחֵב חֲצִיָּה עוֹדֶף עַל רַחֵב הַתְּחַתּוֹנוֹת. תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • לְכַסּוֹת שְׁתֵּי אֲמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִלּוֹת בְּקָרְשִׁים. אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • הוּא צַד מַעֲרָבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח שָׁהָן פָּנָיו, וְצָפוֹן וְדָרוֹם קָרוּיִין צִדִּין לְיָמִין וּלְשֻׁמָּאל.

יג וְהָאֵמָה מִזָּה וְהָאֵמָה מִזָּה בְּעֹדֶף בְּאֶרֶץ יְרֵיעַת הָאֵהָל
יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסּוֹתוֹ:

כ"י וְהָאֵמָה מִזָּה וְהָאֵמָה מִזָּה • לְצָפוֹן וּלְדָרוֹם. בְּעֹדֶף בְּאֶרֶץ יְרֵיעַת הָאֵהָל • שָׁהָן עוֹדְפוֹת עַל אֶרֶץ יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אֲמוֹת. יִהְיֶה סְרוּחַ עַל־צִדֵי הַמִּשְׁכָּן • לְצָפוֹן וּלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה. לְמִדָּה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ: 'שִׁיָּהָא אָדָם חָס עַל הַיָּפֶה'.

(יד) וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֵהָל עֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה
עֹרֹת תַּחְשִׁים מְלֻמָּעָה:

כ"י מִכְסֵּה לְאֵהָל • לְאוֹתוֹ גָּג שֶׁל יְרֵיעוֹת עֲזִים, עָשָׂה עוֹד מִכְסֵּה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים, וְעוֹד לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מִכְסֵּה עוֹרוֹת תַּחְשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָּאוֹת לֹא הָיוּ מִכְסִּין אֶלָּא אֵת הַגָּג: אֶרְפֵּן ל' וְרַחֲבֵן י', אֵלוֹ דְּבָרֵי רַבִּי נַחֲמִיָּה, וּלְדְבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה: מִכְסֵּה אֶחָד הָיָה. חֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים וְחֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת תַּחְשִׁים.

♦ יום רביעי כ"ח שבט ♦

(טו) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:
טו וַתַּעֲבֹד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֵעִי שִׁטִּין קְנִיָּין :

כ"י וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים • הָיָה לוֹ לומר: 'וְעָשִׂיתָ קְרָשִׁים', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דָּבָר וּדְבָר. מִהוּ הַקְּרָשִׁים? מֵאוֹתָן הָעוֹמְדִין וּמִיָּחֲדִין לָכֶּן. יַעֲקֹב אֲבִינוּ נָטַע אֲרָזִים בְּמִצְרַיִם, וּכְשֶׁמָּת צִוָּה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם כְּשִׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאָמַר לָהֶם, שְׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצוּוֹת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר מֵעֲצֵי שִׁטִּים: רְאוּ, שִׁיָּהוּ מְזֻמָּנִים בִּידְכֶם! הוּא שִׁיסַּד הַבְּבִלִי בְּפִיוֹט שְׁלוֹ: טָס מִטֶּע מִזְרִזִּים, קוֹרוֹת בְּתִינוּ אֲרָזִים, שֶׁנִּזְדָּרְזוּ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים בִּידֶם מִקֶּדֶם לָכֶן. עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים • אִישׁטַנְבִּי"ש בְּלַע"ז, שִׁיָּהָא אֶרֶץ הַקְּרָשִׁים זָקוּף לְמַעַלָּה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא תַעֲשֶׂה הַכֶּתֶלִים בְּקָרְשִׁים שׁוֹכְבִים, לְהִיּוֹת רַחֵב הַקְּרָשִׁים לְגִבְהַ הַכֶּתֶלִים, קָרַשׁ עַל קָרַשׁ. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(טו) וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן. פֶּרוּשׁ כִּי הַקְּרָשִׁים נִקְרָאִים מִשְׁכָּן אֶלָּא קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים. רַבּוֹתֵינוּ ז"ל בְּיוֹמָא שְׁדִּיקוּ לָהּ מִמָּה שְׁלֹא אָמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ (ע"ב). אָמְרוּ שְׁעוֹמְדִין דֶּרֶךְ גְּדִילְתָן. וְנִרְאָה שְׁדִּיקוּ לָהּ מִמָּה שְׁלֹא אָמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ

(מ) עֲשֹׂר אֲמוֹת אַרְבֵּי הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וְחִצֵּי הָאֲמָה רֹחֵב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:

כ"ח עֲשֹׂר אֲמוֹת אַרְבֵּי הַקָּרֶשׁ • לְמַדְנוּ: גִּבְהוֹ שֶׁל מִשְׁכַּן עֲשֹׂר אֲמוֹת. וְאַמָּה וְחִצֵּי הָאֲמָה רֹחֵב • לְמַדְנוּ: אֲרָכּוֹ שֶׁל מִשְׁכַּן לְעֶשְׂרִים קָרָשִׁים, שֶׁהָיוּ בְּצִפּוֹן וּבְדָרוֹם, מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, לִי אֲמָה.

(י) שְׁתֵּי יָדוֹת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּכֶת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

כ"ח שְׁתֵּי יָדוֹת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד • הָיָה חוּרֵץ אֶת הַקָּרֶשׁ מִלְמַטָּה בְּאֶמְצָעוֹ בְּגִבְהַ אֲמָה, וּמִנִּיחַ רִבְעֵי רֹחֵבוֹ מִכָּאן וּרְבִיעֵי רֹחֵבוֹ מִכָּאן, וְהֵן הֵן הַיָּדוֹת. וְהַחֲרִיץ, חִצֵּי רֹחֵב הַקָּרֶשׁ בְּאֶמְצָעוֹ, (רוֹצֵה לומר: קָרֶשׁ, נִקְרָא מֵה שֶׁנִּשְׁאָר לְאַחֵר שֶׁחֲרָץ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאִזּוֹ נִשְׁאָר רֹחֵב אֲמָה. נִמְצָא, חִצֵּי רֹחֵב הַקָּרֶשׁ שֶׁבְּאֶמְצָעוֹ הוּא חִצֵּי אֲמָה. וְכֵן פֶּרֶשׁ רַשִׁי בַּהֲדִיָּא בְּפֶרֶק "הַזֹּרֵק", דָּף צ"ח, שֶׁהַחֲרִיץ בְּאֶמְצָע רֹחֵב חִצֵּי אֲמָה, וְהָיָה חוּרֵץ רְבִיעִית אֲמָה מִכָּל צֶדֶד, וְכָל יָד הָיָה רֹחֵב רְבִיעִית אֲמָה, וְכֵן כָּל שְׁפֹת אֶדְנֵי הָיָה רֹחֵב רְבִיעִית אֲמָה, וְדוֹק הַיֵּטֵב. וְאִזּוֹ סָרָה תְּלוּנַת הַרְמָבָּין וְתַמִּיהֶתוֹ מִסְּלֶקֶת). וְאוֹתֵן הַיָּדוֹת, מְכַנִּים בְּאֶדְנִים שֶׁהָיוּ חֲלוּלִים, וְהָאֶדְנִים גִּבְהֵן אֲמָה וְיוֹשְׁבִים רְצוּפִים אַרְבָּעִים זֶה אֶצֶל זֶה, וְיָדוֹת הַקָּרֶשׁ הַנִּכְנָסוֹת בְּחֹלֵל הָאֶדְנִים, חֲרוּצוֹת מְשֻׁלוּשָׁה צִדִּיהֶן, רֹחֵב הַחֲרִיץ כְּעִבֵּי שְׁפֹת הָאֶדְנֵי, שֶׁיִּכְסֶּה הַקָּרֶשׁ אֶת כָּל רֹאשׁ הָאֶדְנֵי, שֶׁאִם לֹא כֵן, נִמְצָא רוֹחַ בֵּין קָרֶשׁ לַקָּרֶשׁ כְּעִבֵּי שְׁפֹת שְׁנֵי הָאֶדְנִים שֶׁיִּפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ תוֹאֲמִים מִלְמַטָּה" שֶׁיִּחְרָץ אֶת צִדֵּי הַיָּדוֹת, כְּדִי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ הַקָּרָשִׁים זֶה אֶצֶל זֶה. מְשֻׁלָּכֶת • עֲשׂוּיֹת כְּמִין שְׁלִיבוֹת סֶלֶם, מְבֻדְלוֹת זֶה מִזֶּה וּמִשְׁפִּין רֹאשֵׁיהֶם לְהַפְנִס בְּתוֹךְ חֹלֵל הָאֶדְנֵי, כְּשֶׁלִּיבָה הַנִּכְנָסֶת בְּנֶקֶב עַמּוּדֵי הַסֶּלֶם. אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ • מְכַנּוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁיִּהְיוּ חֲרִיצֵיהֶם שׁוּם זֶה כְּמִדַּת זֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זֶה מְשׁוּכָה לְצַד פָּנִים וְזֶה מְשׁוּכָה לְצַד חוּץ בְּעִבֵּי הַקָּרֶשׁ שֶׁהוּא אֲמָה, וְתַרְגוּם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שְׁדוּמוֹת לְצִירֵי הַדֶּלֶת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן.

(יח) וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קָרָשׁ לְפָאת נִגְבָּה תִּמְנָה:

כ"ח לְפָאת נִגְבָּה תִּמְנָה • אֵין פָּאָה זֶה לְשׁוֹן מִקְצוֹעַ, אֲלָא כָּל הָרוּחַ קְרוּיָה פָּאָה, כְּתַרְגוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא'.

(יט) וְאַרְבָּעִים אֶדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקָּרָשׁ שְׁנֵי אֶדְנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וּשְׁנֵי אֶדְנִים תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו:

(כ) וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לְפָאת צִפּוֹן עֲשָׂרִים קָרָשׁ:

(כא) וְאַרְבָּעִים אֶדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֶדְנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֶדְנִים תַּחַת הַקָּרָשׁ הָאֶחָד:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בו רָמַז הַעֲשָׂרָה שֶׁיִּשְׁנֵם כָּל סְפִירָה וְיֵשׁ בָּהֶם רָמַז צִדִּיק וְצָדֵק מִיָּחִידִים בְּרוּחַב, מִנֵּן הַקָּרָשִׁים מ"ח, וְהוּא סוּד (יִשְׁעִיָּה נ"ד) וְשִׁמְתִּי כֹכֶד שְׁמִשְׁתֵּיךְ, הָאֶדְנִים שֶׁמֶם יָגִיד וּמַעֲשֵׂיהֶם יִצְדִּיק בְּחִינָתָם כִּי הֵם בְּחִינַת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר תִּתְכַּנֵּה בְּשֵׁם אֲדֹנָי וְאֲשֶׁר תִּקְבֹּל הִסּוּד בְּתוֹכָהּ וּמִסְפָּרָם מֵאָה וְהוּא סוּד הַקָּטָן לְמֵאָה גַם הִיא הַעֲשָׂרִי לְמַדְרָגוֹת וְכוּלֵּל כָּל הַעֲשִׂירִיּוֹת הָרִי מֵאָה:

שְׁבָאֲמַצְעוֹתוֹ יִתְקַשְּׂרוּ וְיִתְחַדְּדוּ כָּל בְּחִינּוֹת הַקִּדְשָׁה עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְכָל רִמּוּזִים בּוֹ עֲשֹׂר אֲמוֹת אַרְבֵּי הַקָּרֶשׁ אֵין לָךְ בְּחִינָה מִבְּחִינּוֹת הַקִּדְשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ כְּלָלוֹת עֲשָׂרָה, וְאוֹמְרוּ וְאֲמָה וְחִצֵּי כָאֵן רָמַז יְחִיד מִצָּה שְׁלֵמָה וּמִצָּה פְּרוּסָה, וְהוּא סוּד ה"א וְדל"ת. אוֹ יִרְצָה סוּד הִסּוּד חֵי הַעוֹלָמִים הוּא רָמַז הָאֲמָה וְעֲשֻׁרֶת הִסּוּד הוּא בְּחִינַת חִצֵּי הָאֲמָה, נִמְצָאת אוֹמֵר כִּי כָּל קָרֶשׁ יֵשׁ

וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲמֻדִים עֲצֵי שִׁטִּים אוֹ וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקָּרָשִׁים עֲצֵי שִׁטִּים לְמִשְׁכָּן עֲמֻדִים שֶׁאִזּוֹ יִהְיֶה נִשְׁמַע שֶׁהַעֲמֻדָּה הִיא בְּמִצְוֹת הַמִּשְׁכָּן שֶׁלֹּא יִהְיוּ שׁוֹכְבִים וּמֵאוֹמְרוּ עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים רָמַז כִּי חוֹזֶרֶת תַּבַּת עוֹמְדִים גַּם לְתַכּוּנַת הַעֲצִים מַעֲצָמָם שֶׁיִּהְיוּ כְּסֹדֶר הַעֲמֻדוֹתָם בְּשַׁעַת גְּדִילָתָם: רָמַז הַמִּשְׁכָּן קָרָשִׁים אֵין קָרָשִׁים אֲלָא קָשָׁרִים

(כב) וּלְיִרְכָּתִי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה תַעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קֶרֶשִׁים:

כב ולספי משכנא מערבא תעבד שתא
דפין:

כ"א וּלְיִרְכָּתִי • לשון סוף, בתרגומו: 'ולספי'. ולפי שהפתח במזרח, קרוי מזרח פנים והמערב אחורים. וזהו סוף, שהפנים הוא הראש. תעשה ששה קרשים • הרי ט' אמות רחב.

(כג) וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַעֲשֶׂה לַמִּקְצֶעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתֵיהֶם:

כג ותרין דפין תעבד לזוית משכנא
בסופיהון:

כ"א וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים תַעֲשֶׂה לַמִּקְצֶעַת • אחד למקצוע צפונית מערבית, ואחד למערבית דרומית. כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השנים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל השלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו באות כנגד אמות עבי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שנה.

(כד) וַיְהִיו תְּאֵמָם מְלֻמָּטָה וַיְחַדּוּ יִהְיוּ תַמִּים עַל־רֹאשׁוֹ
אֶל־הַטֹּפֶעַת הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצֶעַת
יִהְיוּ:

כד ויהיו מכונני מלרע וכחדא יהיו מכונני
על רישה לעזקתא חדא בן יהי לתרויהון
לתרין זון יהיו:

כ"א וַיְהִיו תְּאֵמָם מְלֻמָּטָה • כל הקרשים תאמים זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תאמים זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו, כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם. ויחדו יהיו תמים • כמו תאומים. על ראשו • של קרש. אל הטבעת האחת • כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות, לא ידעתי אם קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצע היתה טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות 'הדרומי והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר בעבי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני הכתלים מחברים. בן יהיה לשניהם • לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות.

(כה) וַיְהִיו שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֶשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

כה ויהיו תמנא דפין וסמכיהון דכסף שתא
עשר סמכין תרין סמכין תחות דפא חד
ותרין סמכין תחות דפא חד:

כ"א וַיְהִיו שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים • הן האמורות למעלה: "תעשה ששה קרשים, ושני קרשים תעשה למקצועת". נמצאו, שמונה קרשים בסדר מערכי. כך שנויה במשנה, 'מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן': היתה עושה את האדנים חלולים וחרוץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא 'כמין שני חמוקין'), כמין שני שליבות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסלם, והוא לשון 'משלבות', עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר: "שני אדנים, שני אדנים", וחרוץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותנן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר: "ויהיו תאמים מלמטה וגו'". כך היא המשנה, והפירוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות.

(כו) וְעֲשִׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרֶשִׁי צִלְעֵי
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:

כו ותעבד עברי דאצי שטין חמשא לדפי
סטר משכנא חד:

כ"א בְּרִיחִם • בתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש. חמשה לקרשי צלע המשכן • אלו ה', ג' הן, אלא שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות: זה מברית עד חצי הכתל, וזה מברית עד חצי הכתל, זה נכנס

בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הפתל ומברית מקצה הפתל ועד קצהו, שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברית מן-הקצה אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גבה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע ארך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו, אבל לברית התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעבין, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכונין זה מול זה, וזהו שנאמר: "בתוך הקרשים". הבריתים העליונים והתחתונים שבצפון ובדרום, ארך כל אחד ט"ו אמה, והתיכון ארכו ל' אמה, וזהו: "מן הקצה אל הקצה", מן המזרח ועד המערב, וה' בריחים שבמערב, ארך העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארכו י"ב כנגד רחב ח' קרשים. כך היא מפרשת במלאכת המשכן (שבת צח).

כו וחמשה עברין לדפי סטר משפנא תניחא
וחמשה עברין לדפי סטר משפנא
לסופיהון מערבא:

כח ועברא מציעאה בגו דפיא מעבר מן
ספי לספי:

כט וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון
תעבר דהבא אתרא לעבריא ותחפי ית
עבריא דהבא:

(כו) וחמשה בריחים לקרשי צלע-המשכן השנית
וחמשה בריחים לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה:

(כח) והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן-הקצה
אל-הקצה:

(כט) ואת-הקרשים תצפה זהב ואת-טבעתיהם תעשה
זהב בתים לבריהם וצפית את-הבריהם זהב:

כ"ט • בתים לבריהם • הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים להכניס בהן הבריתים. וצפית את הבריהם זהב • לא שהיה הזהב מדבק על הבריתים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שתי פיפיות של זהב, כמין שני סדקי קנה, חלול וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארפן ממלא את רחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והברית נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני. נמצאו הבריתים, מצפים זהב כשהן תחובין בקרשים, והבריתים הללו מבחוץ היו בולטות, והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הפתל חלק מבפנים.

(ל) והקמת את-המשכן כמשפטו אשר הראית בהר:
בטורא:

כ"י • והקמת את המשכן • לאחר שיגמר, הקימהו. הראית בהר • קדם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 183)

והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר (כו, ל) יש לומר, שמשנה נצטווה כאן להקים את המשכן (בראש חודש ניסן) לבדו, בלי סיוע. וזהו והקמת (לשון יחיד).. אשר הראית (רק משה). ויש לדיק כן גם בלשון רש"י "שאני (יחיד) עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו": הקב"ה הקים את המשכן בעצמו, כביכול (והרי 'סדר' כולל לא רק קדימה ואחור, אלא גם פרטי הענין בכלל, וכמו 'סדר הגדה'). אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

פי לא יעשה משה דבר במלאכה, אבל הקמת המשכן שלא מצינו שחזר ה' ופרש לו מי המקים הרי זה יגיד פי הדברים ככתבן פי הוא יקים, והוא הקים דכתיב (לקו"מ מ' י"ח) ויקם משה את המשכן וגו' הוא לבדו ואין איש אתו, והוא דברי חכמינו ז"ל (שמו"ר פנ"ב) ועקר, וזולתו עקר נעקר:

שיחזר ה' ויאמר בפרוש כי אחרים הם העושים אז נאמר כי טעם שדבר אליו לנוכח הוא לומר לו כי כיון שהוא המצוה כאלו הוא העושה וכמעשה כל המשכן וכליו שהגם שכנה הדבר אליו חזר וצוהו בפרשת כי תשא קראתי בשם בצלאל וגו' ואתו אהליאב וגו' וכלב כל חכם וגו' ועשו את כל אשר צויתך חזר וגלה הדבר

(ל) והקמת את המשכן. פרש ראב"ע שיאמר בן לחכמי לב וכו', הרב השפיל בכללות מצות ה' וקשב כי בשם שנאמרו כל מעשיה של המשכן לנוכח ואחר האמת לא הוא עשה אלא חכמי לב כמו בן תהיה מצוה זו, ולא כן הוא לעולם כי כל מה שיצוה ה' בנוכח למשה הוא יעשה ואין זולתו זולת במקום

♦ יום חמישי כ"ט שבט ♦

לא ותעבד פרכתא תכלא וארגמא וצבע
זהרירי וכו' שזיר עובד אמן יעבד יתה
צורת כרובין:

(לא) וַעֲשִׂיתָ פֶּרֶכֶת תְּכֵלֶת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְעֹשֶׂה
מִשּׁוֹר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים:

ה"י • לשון מחצה הוא, וב' לשון חכמים: 'פרגוד', דבר המבדיל בין המלך ובין העם. תכלת וארגמן • כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטי'ן. מעשה חשב • כבר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצוירין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה. כרבים • צוירין של בריות יעשה בה: ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים ואונקליות קבועין בהן עקמין למעלה, להושיב עליהן כלונס, שראש הפרכת כרוף בה, והאונקליות הן הוויז, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרכת ארפה י' אמות לרחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות והימנה ולחוץ כ' אמה. נמצא, בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורחב החוברות כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוברת השנית בסתה שלישו של משכן והמותר תלוי לאחוריו, לכסות את הקרשים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 140)

לשון מחצה • דבר המבדיל (רש"י כו, לא) יש לשאל, הרי מפרש בסמוך "והבדילה הפרכת לכם". ויש לומר, דהנה כתיב "וסכת על הארון את הכפרת" (פקודי מ, ג). ורש"י מחדש, שלא נאמר שיש בפרכת שני דברים, מחצה המבדלת ומסך על הארון, אלא שהחפצא שלה היא מחצה (כפשוטו הכתובים "והבדילה הפרכת"), ורק שפועלת גם להיות מסך. ולהעיר מרש"י שם: "וסכת על הארון, לשון הגנה, שהרי מחצה היתה".

לב ותתן יתה על ארבעא עמודי שטיין
מחפז דהבא וניהון דהבא על ארבעא
סמכי דכסף:

(לב) וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל-אַרְבַּעַה עֲמֻדֵי שֹׁפִים מִצָּפִים זָהָב
וְוִיהֶם זָהָב עַל-אַרְבַּעַה אֲדָנִי-כָסֶף:

לג ותתן ית פרכתא תחות פורפיא ותעל
תמן מגו לפרכתא ית ארונא דסהדותא
ותפרש פרכתא לכוון בין קודשא ובין קדש
קודשיא:

(לג) וְנָתַתָּה אֶת-הַפֶּרֶכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה
מִבֵּית לַפֶּרֶכֶת אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפֶּרֶכֶת לָכֶם
בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים: אור החיים

לד ותתן ית כפרתא על ארונא דסהדותא
בקדש קודשיא:

(לד) וְנָתַתָּ אֶת-הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ
הַקֹּדָשִׁים:

לה ותשוי ית פתורא מברא לפרכתא וית
מנרתא לקבל פתורא על צדא דמשכנא
דרומא ופתורא תתן על סטר צפונא:

(לה) וְשָׂמַתָּ אֶת-הַשְּׁלֶחָן מַחוּץ לַפֶּרֶכֶת וְאֶת-הַמְּנֹרָה נֹכַח
הַשְּׁלֶחָן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחָן תֵּתֵן עַל-צֵלַע
צָפוֹן:

ה"י • ושמית את השלחן • שלחן בצפון, משוף מן הכתל הצפוני שתי אמות ומחצה, ומנורה בדרום, משוכה מן הכתל הדרומי שתי אמות ומחצה, ומזבח הזהב נתון כנגד אור שבין שלחן למנורה, משוף קמעה כלפי

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כאן הבאת הארון אלא לומר מה משמש הפרכת ומה מעשיו שהוא להבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים שהוא מקומו של הארון, לזה לא דקדק לומר מי קודם ותדרשנו במקומו:

משה שהקדים הארון תחלה כמבאר שם (פסוק כ'). ונראה כי מה שהקדים נתינת הפרכת להבאת הארון אינו אלא שרצה לגמור מעשה הפרכת אכל סדר את מי יקדים הנה הובא בפרשת פקודי, או לצד כי סדר ההקמה אין זה מקומו אלא בפרשת פקודי ולא הזכיר

לג) ונתתה את הפרכת וגו' והבאת שמה. מכאן משמע כי יקדים לתלות הפרכת במקומו ואחר כך יביא הארון לפנים מהפרכת, ובפרשת פקודי (לקמן מ' ג) אמר ה' אליו ושמית שם את ארון העדות וסכת על הארון את הפרכת, משמע כי יקדים הארון וכן עשה

שיעור יומי ליום שישי ל' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת תרומה סא
המזרח, וכלם נתונים מן חצי המשכן ולפנים, כיצד? אך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה. המזבח
והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות.

(לו) ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משור מעשה רקם:
לו ותעבד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגנא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד ציר:

כ"י • ועשית מסך • וילון שהוא מסך כנגד הפתח, כמו: (איוב א) "שכת בעדו", לשון מגין. מעשה רקם •
הצורות עשויות בו מעשה מחט, כפרצוף של עבר זה, כפרצוף של עבר זה. רקם • שם האמן ולא שם
האמנות, ותרגומו: עובד ציר, ולא עובד ציור. מדת המסך כמדת הפרכת: "אמות על י" אמות.

(לז) ועשית למסך חמשה עמודי שמים וצפית אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת:
לז ותעבד לפרסא חמשה עמודי שטין ותחפי יתהון דהבא וויהון דהבא ותחפי להון חמשה סמכי נחשא:

♦ יום שישי ל' שבט ♦

כז (א) ועשית את המזבח עצי שמים חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו:
א ותעבד ית מדבחא דאצי שטין חמש אמין ארכא וחמש אמין פותיא מרבע יהי מדבחא ותלת אמין רומה:

כ"י • ועשית את המזבח וגו' ושלש אמות קמתו • (ובחיים נט) דברים ככתבן, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר:
נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע. מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו, ומה
אני מקים: "שלש אמות קמתו"? משפת סובב ולמעלה. אור החיים

(ב) ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו נחשת:
ב ותעבד קרנוהי על ארבע זונתה מנה תהוין קרנוהי ותחפי יתה נחשא:

כ"י • ממנו תהיין קרנתיו • שלא יעשם לבדם ויחברם בו. וצפית אתו נחשת • לכפר על עזות מצח, שנאמר:
(ישעיה מו) "ומצחק נחושה".

(ג) ועשית סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו לכלכליו תעשה נחשת:
ג ותעבד פסכתותה למספי קטמה ומגורפתה ומזרקתה וצנוריתה ומחתתה לכל מנוהי תעבד נחשא:

כ"י • סירתיו • כמין יורות. לדשנו • להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם אונקלוס: למספי קטמה, לספות הדשן
לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית – מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה, כמו: (תהלים פ) "ותשרש
שרשיה", (איוב ה) "אוויל משריש", וחלופו: (שם לא) "ובכל-תבואתי תשרש". וכמוהו: (ישעיה יז) "בסעפיה פריה",
וחלופו: (שם י) "מסעף פארה", מפשט סעיפיה. וכמוהו: (ירמיה ז) "וזה האחרון עצמו", שבר עצמותיו. וכמוהו:
(מלכים א כא) "ויסקלהו באבנים", וחלופו: (ישעיה סב) "סקלו מאבן", הסירו אבניה, וכן: (שם ה) "ויצקהו ויסקלהו".
אף כאן לדשנו, להסיר דשנו, ובלע"ז אדשנדריר. ויעיו • כתרגומו: מגרפות שנוטל בהם את הדשן, והן
כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד, ובלע"ז וודי"ל. ומזרקתיו • לקבל בהם דם הזבחים. ומזלגתיו •
כמין אונקליות כפופים, ומכה בהם בכשר ונתחבים בהם, ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שרפתן,

ובלע"ז קרוצינ"ש, ובלשון חכמים צנוריות. ומחתתיו • בית קבול יש להם לטל בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתיתן קרויים מחתות, כמו: (ישעיה ל) "לחתת אש מיקוד", לשון שאיבת אש ממקומה, וכן: (משלי ו) "היחתה איש אש בחיקו?!" • לכל כליו • כמו: כל כליו.

(ד) ועשית לו מכפר מעשה רשת נחשת ועשית עליה רשת ארבע טבעות נחשת על ארבע קצותיו:
ד ומעבד לה סרדא עובד מצדתא דנחשא
ד ומעבד על מצדתא ארבע עזקן דנחשא על
ארבע סטרוהי:

כ"ט • מכפר • לשון כברה, שקורין קריבל"ש, כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת. ומקרא זה מסרס, וכה פתרונו: 'ועשית לו מכפר נחשת מעשה רשת'.

(ה) ונתתה אתה תחת פרכב המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי המזבח:
ה ונתת יתה תחת סוכבי מדבחא מלרע
יתיה מצדתא עד פלגות מדבחא:

כ"ט • פרכב המזבח • סוכב. כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי פרכב, כמו ששנינו ב"הכל שוחטין": 'אלו הן גלמי כלי עץ: כל שעתידי לשוף... ולכרכב', והוא כמו שעושין חריצין עגלין בקרשי דפני התבות וספסלי העץ. אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ספרים אחרים שש) אמות של גבהו, כדברי האומר: 'גבהו פי שנים כארכו'. הא, מה אני מקים: 'ושלש אמות קמתו'? משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב להלוח הכהנים לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו לפנים מקרנותיו. וכן שנינו בזבחים: 'איזהו פרכוב? בין קרן לקרן, והיה רחב אמה, ולפנים מהן אמה של הלוח רגלי הכהנים, ושתי אמות הלוח קרויים פרכב. ודדקנו שם, והפתיב: "תחת פרכב המזבח מלמטה" למדנו, שהכרכב בדפנו הוא ולבוש המכפר תחתיו? ותרין המתרין: 'תרי הוו, חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו'. זה שבדפן לנוי היה, ומתחתיו הלבישו המכפר והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכפר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו, וכבש שהיו עולין בו. אף על פי שלא פרשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת "מזבח אדמה תעשה-לי" "ולא תעלה במעלות", לא תעשה לו מעלות ככבש שלו, אלא כבש חלק. למדנו, שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה, הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן, והכבש היה בדרום המזבח, מבדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר "אמות קמתו. ולדברי האומר: דברים ככתבן: "ושלש אמות קמתו", לא היה ארך הכבש אלא "אמות, כך מצאתי במשנת מ"ט מדות, וזה שהיה מבדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים למדנוה מן המקרא.

(ו) ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת:
ו ומעבד אריחא למדבחא אריחי דאצי
שטין ותחפי יתהון נחשא:

(ז) והובא את-בדיו בטבעת והיו הבדים על-שתי צלעות המזבח בשאת אתו:
ז ונעל ית אריחיה בעזקתא ויהון אריחא
על תרין סטרי מדבחא במטל יתה:

כ"ט • בטבעת • בארבע טבעות שנעשו למכפר.

(ח) נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה אתך בהר בן עישו:
ח חליל לוחי מעבד יתה כמא די אחזי יתה
בטריא בן יעבדון:

כ"ט • נבוב לחת • כתרנומו: חליל לוחי. לוחות עצי שטים מכל צד, והחלל באמצע, ולא יהא כלו עץ אחד, שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין סדן.

♦ שבת קודש א' אדר א' ♦

ט ותעבד ית דרת משפנא לרוח עבר דרומא
סרדין לדרתא דבוין שזיר מאה באמין
ארבא לעבר חד:

(ט) וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֱת נֹגֵב־תִּימָנָה קִלְעִים
לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֵמָה אַרְבָּ לַפֶּאֱת הָאֶחָת:

ה"ט • קלעים • עשויון כמין קלעי ספינה, נקבים נקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג, ותרגומו סרדין כתרגום של מכבר, המתרגם סרדא, לפי שהן מנקבין ככברה. לפאה האחת • כל הרוח קרוי פאה.

(י) וְעַמֻּדָיו עֲשִׂיִּים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשִׂיִּים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים
וְחִשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף:

ה"י • וְעַמֻּדָיו עֲשִׂיִּים • חמש אמות בין עמוד לעמוד. וְאֲדָנֵיהֶם • של העמודים נחשת. הָאֲדָנִים יושבים על הארץ והעמודים תקועין לתוכן. הָיָה עוֹשֶׂה כְּמִין קִנְדָּסִין שְׁקוֹרִין פלא"ש, ארפן ו' טפחים ורחבן ג', וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקנדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין וי", ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות, שקורין גונזי"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחצות החצר. וְוֵי הָעַמֻּדִים • הם האונקליות. וְחִשְׁקֵיהֶם • מקפין היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואני יודע, אם על פני כלן, אם בראשם ואם באמצעם, אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפלגש בגבעה: (שופטים יט) "ועמו צמד חמורים חבושים", תרגומו: חשוקים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 41)

וְעַמֻּדָיו עֲשִׂיִּים (כז, י) צריך עיון גדול, שסתם הכתוב ולא פרש ממה נעשו העמודים (עתה ראיתי שהקשה כן בתוספות הריב"א ועוד). ותמונה עוד יותר מה שלא נזכר, ואפילו ברמז, הקונדסין. ורש"י מביאם בפשטות ומפרש "כמין קונדסין שקורין פל"ש", ותו לא! וראה רש"י ערובין לד, ב: קונדס, פל"ו בלע"ז, ואינם מחברים.

יא וכן לרוח צפונא בארבא סרדין מאה
ארבא ועמודיה עשירין וסמכיהון עשרין
נחשא ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יא) וְכֵן לַפֶּאֱת צִפּוֹן בָּאֲרָב קִלְעִים מֵאָה אַרְבָּ וְעַמֻּדָיו
עֲשִׂיִּים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשִׂיִּים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעַמֻּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם
כֶּסֶף:

יב ויפותיא דדרתא לרוח מערבא סרדין
חמשין אמין עמודיהון עשרא וסמכיהון
עשרא:

(יב) וְרַחֲב הַחֲצֵר לַפֶּאֱתִים קִלְעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה
עַמֻּדֵיהֶם עֲשִׂיִּים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשִׂיִּים:

יג ויפותיא דדרתא לרוח קדומא מדינחא
חמשין אמין:

(יג) וְרַחֲב הַחֲצֵר לַפֶּאֱת קִדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה:

ה"י • לפאת קדמה מזרחה • פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחרים. לפיכך, המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר קמה דאת אמר: (דברים יא) "הים האחרון", ימא מערבא. חמשים אמה • אותן חמשים אמה לא היו סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית. נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו שנאמר: "ולשער החצר מסך עשירים אמה", וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארץ, ברחב הפתח.

יד ויחמש עשרה אמה קלעים לכתף עמודיהם שלשה
עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

(יד) וַיַּחֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֵמָה קִלְעִים לַכֶּתֶף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

ה"י • עמדיהם שלשה • חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב.

(טו) וּלְכַתֵּף הַשְּׁנִית חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קִלְעִים עֲמֻדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

(טז) וּלְשַׁעַר הַחֹצֵר מִסָּף עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֵׂה רֶקֶם עֲמֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה
וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה:

(יז) כָּל-עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיל מְחֻשָּׁקִים כָּסֶף וְוִיהֶם כָּסֶף
וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

כ"ז • כָּל עֲמֻדֵי הַחֹצֵר סָבִיל וְגו'. • לְפִי שְׁלֹא פָרַשׁ וְוִין וְחֻשׁוּקִים וְאַדְנֵי נְחֹשֶׁת אֵלָּא לְצַפּוֹן וְלָדְרוֹם, אֲבָל
לְמִזְרַח וְלַמַּעֲרָב לֹא נֶאֱמַר וְוִין, וְחֻשׁוּקִים וְאַדְנֵי נְחֹשֶׁת. לְכֹךָ, בָּא לְלַמֵּד בָּאֵן.

(יח) אַרְךְ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֻמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים
וְקֻמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:

כ"ח • אַרְךְ הַחֹצֵר • הַצִּפּוֹן וְהַדְרוֹם, שְׁמֵן הַמִּזְרַח לְמַעַרְב מֵאָה בָּאֻמָּה. וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בְּחֻמָּשִׁים • חֹצֵר שְׁבַעמֵאוֹת
הֵיטָה מְרַבֵּעַת חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אָרְכוֹ שְׁלֹשִׁים וְרַחְבּוֹ עֶשֶׂר. הַעֲמִיד מִזְרַח פְּתוּחָה בְּשֵׁפֶת חֲמִשִּׁים
הַחִיצוֹנִים שֶׁל אַרְךְ הַחֹצֵר. נִמְצָא, כָּלֹו בְּחֻמָּשִׁים הַפְּנִימִים, וְכָלֹה אָרְכוֹ לְסוֹף ל'. נִמְצָאוּ, כ' אַמָּה רֹחַב לְאַחֲרֵיו
בֵּין הַקִּלְעִים שְׁבַעמֵאוֹת לִירֵיעוֹת שֶׁל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְרֹחַב הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת בְּאֻמָּצֵע רֹחַב הַחֹצֵר. נִמְצָאוּ לוֹ,
עֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב לְצַפּוֹן וְלָדְרוֹם מִן קִלְעֵי הַחֹצֵר לִירֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לְמַעַרְב, וְחֻמָּשִׁים עַל חֲמִשִּׁים, חֹצֵר לְפָנָיו
(עִירובֵין כג). וְקֻמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת • גִּבַּה מַחְצוֹת הַחֹצֵר, וְהוּא רֹחַב הַקִּלְעִים. וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת • לְהַבִּיא אֲדָנֵי הַמִּסָּד,
שֶׁלֹא תֵאֱמַר: לֹא נֶאֱמַרוּ אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת אֵלָּא לְעֲמֻדֵי הַקִּלְעִים, אֲבָל אֲדָנֵי הַמִּסָּד שֶׁל מִין אַחֵר הָיוּ, כֹּךָ נִרְאָה
בְּעֵינֵי, שֶׁלְכֹךָ חֲזַר וְשִׁנְאָן. אִיִּי הַחִיִּים

(יט) לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדוֹתָיו
וְכָל-יִתְדֵת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת:

כ"ט • לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן • שֶׁהָיוּ צָרִיכִין לְהַקְמָתוֹ וְלְהוֹרְדָתוֹ, כְּגוֹן: מִקְבּוֹת לְתַקֵּעַ יִתְדוֹת וְעֲמֻדִים. יִתְדוֹת •
כְּמִין נִגְרִי נְחֹשֶׁת עֲשׂוּיִין לִירֵיעוֹת הָאֵהָל וְלְקִלְעֵי הַחֹצֵר, קְשׁוּרִים בְּמִיתָרִים סָבִיל סָבִיל בְּשִׁפּוּלִיהֶן, כְּדֵי שְׁלֹא
תֵּהָא הָרוּחַ מִגְבִּיהֶתָּן. וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם תְּחֻבִּין בְּאַרְצָן, אוֹ קְשׁוּרִין וְתִלְוִיִין, וְכַבֵּד מְכַבֵּד שְׁפוּלֵי הִירֵיעוֹת שְׁלֹא
יִגֻעוּ בְרוּחַ. וְאִינִי יוֹדֵעַ, שֶׁשְׁמֵן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְצָן, לְכֹךָ נִקְרְאוּ יִתְדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי
(ישיבֵיה לג) "אֵהָל בַּל-יִצָּעַן בַּל-יִסַּע יִתְדוֹתָיו לְנִצָּח":

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת 1 עמ' 166).

וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם תְּחֻבִּין בְּאַרְצָן אוֹ קְשׁוּרִין וְתִלְוִיִין (רש"י כז, יט) לְסַפֵּק זֶה יֵשׁ גַּם נִפְקָא מִינָהּ לְהַלְכָה. דְּהֵנָּה, מִלֵּאכֶת בְּגִין אֲסוּרָה
בְּשֵׁבֶת מִן הַתּוֹרָה רַק בְּגִין שֶׁל קִבֵּעַ, וּמֵאַחֵר שֶׁכָּל מִלֵּאכֹות שֶׁבֶת נִלְמְדוֹת מִמִּלֵּאכֶת הַמִּשְׁכָּן, נִקְבַּע הַגָּדֵר שֶׁל 'בְּגִין קִבֵּעַ' עַל פִּי
בְּגִין הַמִּשְׁכָּן. וְלִפִּי זֶה: לְפִי הַצַּד הָרָאשׁוֹן, הָאֲסוּר שֶׁל בְּנֵית אֵהָל בְּשֵׁבֶת מִן הַתּוֹרָה חָל דִּיקָא עַל בְּנֵית אֵהָל בְּאֵפֶן שֶׁל 'תְּחֻבִּין';
וְאִלוּ לְפִי הַצַּד הַשֵּׁנִי, דִּי בְּכָךְ שֶׁהָאֵהָל חֲזָק וְאִינוּ מוֹתַנְעֵנֵע בְרוּחַ.

צ"ו פְּסוּקִים, יע"ו ס'ימן. חֶסֶת פְּרִשֶׁת תְּרוּמָה

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום במלכים א פרק ה

ה כו ויהיה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר-לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: כז ויעל המלך שלמה מס מכל-ישראל ויהי הם שלשים אלף איש: כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחודש חליפות חודש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על-המס: כט ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב בהר: ל לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על-המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות חרדים בעם העשים במלאכה: לא ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: לב ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: לז ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ-מצרים בשנה הרביעית בחודש זו הוא החודש השני למלך שלמה על-ישראל ויבן הבית ליהוה: לד והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים-אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: לה והאולם על-פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על-פני רחב הבית עשר באמה רחבו על-פני הבית: לו ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: לז ויבן על-קיר הבית יציע סביב את-קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: לח והיציע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה פי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז בקירות הבית: לט והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל לא-נשמע בבית בהבנתו: מ פתח הצלע התיכנה אל-פתח הבית הימנית וכלולים יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלישים: מו ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים ושדרת בארזים: מז ויבן את-היציע על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז את-הבית בעצי ארזים: מח ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר: מ ט הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד אביך: נ ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

הפטרה לשבת ראש חודש נדפסה בעמ' קעב

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה שבט פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום רביעי - כ"ח שבט מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו שבט פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט שבט מפרק קמ עד סוף פרק קמד
יום שלישי - כ"ז שבט מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - ל' שבט מפרק קמה עד סוף פרק קנ
שבת קודש - א' אדר א' מפרק א עד סוף פרק ט	

יום ראשון כ"ה שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לא, פרק כה וזהו שכתוב... עד עמ' 62, אח"כ.

ליקוטי אמרים

1 **פֶּרֶק כה.** בפרק כ"ה, יסיים רבנו הזקן, את אשר התחיל להסביר בפרק י"ח,
2 את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" – שמאד קרוב
3 וקל לכל יהודי לקיים תורה ומצוות, לא רק בשלשה הלבנושים: מחשבה, דיבור
4 ומעשה, – שזהו הפירוש הפשוט של "בפיך ובלבבך לעשותו" ("בפיך" – בפה
5 שלך, בדיבור, "בלבבך" – בלב, מחשבה, ר"לעשותו) – לעשות,
6 מעשה) – אלא גם בפירוש
7 הפנימי של "בלבבך", והיינו: עם
8 רגשות הלב, באהבה וביראה
9 להקב"ה. שאל על כך רבנו הזקן
10 בפרק י"ז: לכאורה מרגישים
11 וחשים אנו, שאין כל כך קרוב
12 וקל שתהיה לאדם אהבת ה' ?
13 והסביר רבנו הזקן, שעלידי
14 התבוננות האדם בגדולת הקב"ה
15 – מתעורר בו הרגש של אהבת
16 ה'. ברם, מאחר שדבר זה יכול
17 לבוא רק אחרי התבוננות עמוקה
18 בגדולת ה', הרי, שאי אפשר
19 כבר ממילא לומר שזה "קרוב
20 מאד", כי לשם התבוננות, נדרשת ידיעה בגדולת הקב"ה וגם שהמוח והלב
21 יהיו מתאימים לכך, כדי שיוכל האדם לעורר בתוכו אהבת ה' – הסביר, לכן,
22 רבנו הזקן בפרק י"ח שקיים אופן נוסף כיצד על יהודי לקיים תורה ומצוות,
23 ברגש של אהבה להקב"ה: עלידי "אהבה מסותרת", שישנה בכל אחד
24 מישראל להקב"ה. אהבה זו אין מן הצורך ליצור עלידי התבוננות, כי היא
25 נמצאת באופן טבעי בכל יהודי ויהודי. רבנו הזקן הסביר משמעותה וענינה
26 של אהבה זו: השאיפה והמשיכה של הנשמה היהודית להתאחד עם שורשה
27 האלקי, ולא להיות נפרד ממנו, גם אם דרושה לכך מסירות נפש. לאחר מכן
28 דובר, שעלידי קיום מצוה מתאחד יהודי עם הקב"ה, ועלידי כל עבירה הוא
29 נפרד מהקב"ה: ומכיון שכך, היה יהודי מונע את עצמו מלחטוא נגד הקב"ה,
30 אילולא ה"רוח שטות" של הנפש הבהמית המכסה על אהבתו, וגורמת שלא
31 ירגיש כיצד הוא נפרד חלילה מהקב"ה עלידי העבירה. בפרק כ"ה, שאנו
32 עומדים ללמוד עתה, יסיים רבנו הזקן הסברתו, שבכל שעה יכול יהודי להסיר
33 מעצמו את ה"רוח שטות", ולעורר בתוכו את האהבה המסותרת, כך,
34 שכשבאה עבירה לידו – יחוש מיד, שעלידי העבירה הוא מנתק את עצמו
35 מהקב"ה, וממילא ימנע מלעשותה; וכשבאה מצוה לידו – יזכור מיד,
36 שאהבתו להקב"ה מכתיבה לו לקיים את המצוה, כי עלידיה הוא מתאחד עם
37 הקב"ה.

38 **וְזֶהוּ שְׁכִתּוּב:** "כִּי קָרֹב אֵלַי הַדָּבָר מְאֹד וְגו'", – לקיים תורה
39 ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה', שְׁכִתּוּב עַת וּבְכָל שְׁעָה
40 בְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם וּבְרָשׁוֹתָיו הוּא לְהַעֲבִיר רוּחַ שְׁטוּת – המקרה את
41 רגישותו, שעלידי עבירה הוא נפרד מהקב"ה, וְהַשְׁכָּחָה – שקיימת
42 בו אהבה להקב"ה, ואשר בגללה עליו לקיים מצוות, כדי להתאחד

עם הקב"ה – הוא יכול להסיר "רוח שטות" זו מִקִּרְבּוֹ, וְלִזְכֹּר וּלְעוֹרֵר
44 אַהֲבָתוֹ לַה' אַחֶרֶת, הַמְּסֻתֶּרֶת בְּיָדָיו בְּלִבּוֹ בְּלִי שׁוֹם סָפֵק. – הרי
45 ברור הדבר בלי שום פקפוק, שקיימת בלבו אהבה להקב"ה, שכן,
46 כאמור, גם רשע וקל שבקלים ישנה בלבו אהבה מסותרת להקב"ה.
47 וְזֶהוּ שְׁכִתּוּב: "וּבְלִבְכֶם". –
48 שיהודי יכול לקיים תורה
49 ומצוות באהבה שבלבו
50 להקב"ה. – ולא רק באהבת
51 ה': שכן, בקיום תורה ומצוות
52 ישנו גם "טור מרע", להימנע
53 מעבירות, ועל כך נדרשת
54 יראת ה', הפחד מהקב"ה.
55 לכן, מציין רבנו הזקן מיד,
56 שאהבה זו כוללת בתוכה גם
57 יראה, ומצד יראה זו בידו
58 להימנע מלעשות עבירה.
59 וּבְגִלָּל כָּה – באהבה זו, גַּם
60 דְּחִילוֹ, – יראה, דְּחִינּוֹ –
61 המורא והפחד, שְׁלֹא לִפְרֹד
62 בְּשׁוֹם אֶפֶן מִיְחֻדּוֹ
63 וְאַחֲדוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ, אֲפִלּוּ בְּמִסִּירַת נַפְשׁ מִמֶּנּוּ, – גם אם יאלץ
64 למסור את נפשו כדי שלא להיות נפרד מהקב"ה, בְּלִי שׁוֹם מַעַם
65 וְשִׁכָּל מִשְׁגַּח – מדוע עליו למסור את נפשו, אֲלֵא בְּטַבַּע אֱלֹהִי. – כפי
66 שהוסבר בפרק י"ט, במשל אור הנר, הנמשך באופן טבעי לשורשו –
67 כך נמשכת הנשמה באופן טבעי לשורשה האלקי, לגבה יש בכך
68 משום "טבע" אלקי, שלמעלה מהבנה. כך היא כוללת גם חרדה ופחד
69 טבעי – שאותה המשכה של התאחדות עם הקב"ה – לא תנתק, גם
70 אם בגלל כך יצטרך למסור את נפשו, וְכָל שֶׁנֶּן בְּשִׁבְרֵית הַתְּאֻזוֹת,
71 הַקִּלְחָ מִיְסוּרֵי מִיתָה, – והוא הרי מוכן גם למסור את נפשו – הרי
72 שודאי הדבר, שְׁקָרֹב אֵלָיו הַדָּבָר יוֹתֵר לְכַבֵּשׁ הַיָּצֵר, הֵן בְּכַחֲנִית
73 "סוֹר מִרַע", – להימנע מעשיית עבירות, אֲפִלּוּ מִעֲבִירָה קְלָה שֶׁל
74 דְּבָרֵי סוּפְרִים, – שהיא איסור מדרבנן בלבד, ולא איסור מן התורה
75 – גם בזה ביכולתו לשלוט בעצמו, שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, –
76 ולא לחטוא, מֵאַחֵר שֶׁנִּפְרָד כָּה – אם יחטא, מִיְחֻדּוֹ וְאַחֲדוֹתָיו, כְּמוֹ
77 בְּעִבּוּרָה זָרָה מִמֶּנּוּ, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. – בשעה שהוא חוטא, כפי
78 שהוסבר בפרק הקודם, שבשעה שהוא חוטא, הוא נפרד מהקב"ה,
79 באותה מדה כפי שהוא נפרד ממנו, בשעה שהוא עובד עבודה זרה,
80 ומאחר שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד שלא לעבוד עבודה זרה –
81 באותה מדה עליו להימנע גם מעבירה זו, שכן, גם עלידי עבירה זו,
82 הוא נפרד, בשעת מעשה, מהקב"ה. אך, בכל זאת קיים הברל בין
83 עבודה זרה, לבין עבירות קלות יותר – וזאת ביחס לזמן שאחרי
84 עשיית העבירה: בעבודה זרה, הוא נשאר נפרד מהקב"ה גם לאחר
85 שנכשל בעבירה גדולה זו; ואילו בעבירות הקלות יותר, ההיפרדות

לעבודה זרה, אין הוא יכול לסמוך מראש על ה"תשובה" שיעשה
 15 אחר כך, ומשום כך הוא מוסר את נפשו, כדי שלא יישאר נפרד
 16 תמידי מהקב"ה. ואילו בעבירה אחרת, הרי אחרי עשיית העבירה אין
 17 הוא נשאר, בדרך ממילא, נפרד מהקב"ה, מבלי להסתמך על
 18 "תשובה" – כיצד, איפוא, אפשר לומר בפסקנות, שכשם שהוא יכול
 19 להימנע מעבודה זרה – כך הוא יכול להימנע מכל עבירה אחרת? על
 20 כך באה התשובה: מזה שחכמינו ז"ל אומרים "אין מספיקים בידו
 21 לעשות תשובה", אין הכוונה שנוטלים ממנו לגמרי את היכולת
 22 לעשות תשובה. הכוונה היא רק זאת בלבד: אין עוזרים לו בכך, אין
 23 מספקים לו את הרגע המתאים לעשות תשובה. אך אם הוא מתאמץ
 24 ודוחק את עצמו ועושה תשובה – תשובתו מועילה ומתקבלת. כך,
 25 שאכן יש בידו להסתמך על ה"תשובה" שיעשה אחרי שיעבוד עבודה
 26 זרה – ובכל זאת הוא נמנע מכך ובלבד שלא יהיה נפרד מהקב"ה
 27 בשעת מעשה.
 28

מהקב"ה מוגבלת רק לזמן ביצוע העבירה בלבד – אלא שרבנו הזקן
 2 מעיר מיד, שלאמיתו של דבר קיימת עצה גם בעבודה זרה, שלא
 3 ישאר נפרד מהקב"ה – והיא: עלידי תשובה שבידה להשפיע גם
 4 בעבירה של עבודה זרה. אף-על-פי-כן אנו רואים שהוא לא שועה
 5 לעצה זו, אלא מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה גם
 6 בשעת ההשתחווה ל'עבודה זרה'. הרי שאותו שיקול – כוחו יפה גם
 7 כדי להימנע מעשיית עבירות קלות יותר, מאחר שגם עלידין, הוא
 8 נפרד בשעת מעשה מהקב"ה. על כך אומר רבנו הזקן: וְהָרִי גַם
 9 בְּעִבּוּדָה זָרָה יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחֵר כֶּךָ – שתבטיח, שאחרי
 10 עשיית העבירה, לא יהיה נפרד מהקב"ה. כך, אפשר שתישאל
 11 השאלה: אמנם, גם בעבודה זרה יש לו פתרון שלא להיות נפרד
 12 מהקב"ה אחרי עשיית החטא – עלידי תשובה, ברם, על הסתמכות
 13 כזו על "תשובה" שיעשה אחר כך, כבר אמרו רבותינו ז"ל: "האומר
 14 אחטא ואשוב – אין מספיקין בידו לעשות תשובה"², הרי שביחס

יום שני כ"ו שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, ואף שהאומר... עד עמ' 62, עליו כנודע.

ימסור את נפשו, גם כשירצו לאלץ אותו להשתחוות לעבודה זרה
 48 לשניה אחת בלבד, ולאחר שניה זו – יוכל לחזור בתשובה, שאז
 49 הרי אין זה מפני שתמיד יהיה נפרד מהקב"ה, אלא גם שניה בודדת
 50 זו של הפרדות מהקב"ה, בשעת מעשה החטא – מספיקה לו, שלא
 51 להשתחוות לעבודה זרה.
 52 וכל כך למה? ובאיזה כוח?
 53 וְהִינֵנו – הרי זה, מִפְּנֵי אֹר
 54 ה' הַמְלִכָּשׁ בְּנִפְשָׁם – של
 55 בני ישראל, בְּנוֹכָר לְעִילָּה,³
 56 שְׂאִינוּ – אור ה' זה אינו
 57 בְּבַחֲיָנֵי זְמַן וְשַׁעַת בְּלָל,
 58 אֶלָּא לְמַעַל מְהוּמָה,
 59 וְשִׁלִּיט וּמוֹשֵׁל עָלָיו, – על
 60 הזמן, בְּנוֹדָע.⁴ – כל האומר
 61 הוא בקשר לשאלה, איך
 62 נותנת האהבה המסותרת
 63 ליהודי את הכוח לשלוט ביצר הרע שלו ולהימנע מלעשות עבירה
 64 – "סור מרע". להלן תוסבר פעולתה של האהבה המסותרת
 65 ב"ועשה טוב", בצורה החיובית של קיום המצוות:
 66

29 [וְאֵף שֶׁ"הָאוֹמֵר אַחֲטָא וְאָשׁוּב – אֵין מְסַפִּיקִין כּו'", – בידו
 30 לעשות תשובה, הִינֵנו שְׂאִין מְחֻזְקִים יָדוֹ לְהִיט לֹא שַׁעַת הַבִּשְׁר
 31 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, – שבודך כלל, הרי נותנים לאדם מלמעלה את
 32 הכוח ואת הזמן הנאות לחזור בתשובה, אך מי שסומך בשעת
 33 החטא על כך שלאחר כך
 34 יחזור בתשובה – לא עוזרים
 35 לו מלמעלה בכך ולא
 36 נותנים לו את ההודמנות
 37 לכך. אֶבֶל אִם דִּחַק הַשַּׁעַת
 38 וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה – אֵין לָךְ
 39 דְּבָר שְׂעוּמָה בְּפָנֵי
 40 הַתְּשׁוּבָה]. – תשובה עוזרת
 41 תמיד. הרי שגם בעבודה
 42 זרה היה יכול להסתמך
 43 שלאחר החטא לא יהיה
 44 נפרד מהקב"ה, עלידי
 45 ה"תשובה" שיעשה. וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן, כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל מִיּוֹן
 46 וּמִזְמַן לְמִסַּר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשׁ ה', שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבֹדָה
 47 זָרָה אֶפְלוּ לְפִי שַׁעַת וְלַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה אַחֵר כֶּךָ, – כלומר: הוא

2. יומא פה, ב. 3. פרק יט. 4. על המלים "שאינו וכו'" אלא למעלה מהזמן, ושליט ומושל עליו. – העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל שאומר בזה ב' ענינים: מצד למעלה מן הזמן כל ענין (אפי' דרגע יש בו ענין דנצחיות, וכדלקמן בקדושה. אלא שבענין דלע"ז תשובה עוקרתו) נצחי הוא. (ב) מצד ושליט ומושל עליו אפשר דענין דלפי שעה יהפך להיות נוגע יותר מזה דזמן ארוך".

יום שלישי כ"ז שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, והן בבחי' ועשה... עד עמ' 62, עבודת הצדקה.

- 1 והן בבחינת "ועשה טוב", - ביכולת האדם לנצל את כוחה של
2 האהבה המסותרת, כדי להתגבר בארי בגבורה ואמן חלב נגד
3 היצר, - הרע, המפקיר את
4 גופו ומפיל עליו עצלה, -
5 שהיא (העצלות) מבחינת
6 יסוד העפר שבנפש
7 הבהמית, - כפי שלמדנו
8 בפרק הראשון, מלחמית
9 גופו בנריונות בכל מיני
10 מרח ועבודת ממש
11 בעבודת ה', שיש בה מרח
12 ועמל, כגון: לעמל בתורה
13 בעיון ובפח - לדבר דברי
14 תורה באופן של לא פסיק
- פומיה מנרסא, - פיו לא פוסק מללמוד, דבר שדורש יגיעה
עצומה. ובמאמר ר"ל: "לעולם ישם אדם עצמו על דברי
תורה כשור לעל ובחמור
למשאוי", וכן לתפלה
בכונה - שתהיה מתוך
יגיעה, בכל כחו ממש, וכן
בעבודת ה' שיהא בדרך
שבמזון, כמו עבודת
הצדקה; - מנויים כאן
שלשה דברים - שלשה
העמודים שעליהם העולם
עומד: "תורה, עבודה
(שתפלה היא במקום
קרבנות), גמילות חסדים".

ליקוטי אמרים

והן בבחי' ועשה טוב

להתגבר כארי בגבורה ואומץ חלב נגד היצר המכביד
את גופו ומפיל עליו עצלה מבחי' יסוד העפר שבנפש
הבהמית מלהמריח גופו בזריונות בכל מיני טורה ועבוד'
משא בעבודת ה' שיש בה טורה ועמל כגון לעמול
בתורה בעיון ובפה לא פסיק פומיה מגורסא וכמארו"ל
לעולם ישם אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול
וכחמור למשאוי וכן לתפלה בכונה בכל כחו ממש וכן
בעבודת ה' שהוא בדבר שבמזון כמו עבודת הצדקה

יום רביעי כ"ח שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 62, וכיוצא באלו... עד עמ' לב, ב"ה כנ"ל.

- 29 וכיוצא באלו - ענינים דומים בעבודת ה' ממלחמות היצר
30 ותחבולותיו, לקרר נפש האדם שלא להפקיר ממונו - כשמדובר
31 אודות צדקה, מקרר היצר הרע את האדם ומפתה אותו, שלא יבזבז
32 את כספו לכך, ובריאות גופו, - בענין של עבודת ה', בו נדרשות
33 יגיעת והתאמצות הגוף.
34 שלעמד נגדו - נגד היצר
35 הרע הזה ולקבשו - קרוב
36 מאד אל האדם, כשישם
37 אל לבו, שלנצח היצר בכל
38 זה, ויותר מזה, ולעשות
39 הפכו ממש - לעשות
40 ההיפך מרצונו של היצר
41 הרע, ולהתאמץ הן בגופו והן
42 בממונו בעניני עבודת ה',
43 הרי כל זה קל מאד מיסורי
44 מיתה, ה' ישמרנו, ויסורי
45 מיתה, ה' ישמרנו, ה'ה
46 מקבל פאחבה וברצון -
47 ובלבד, שלא לפרד מיוחד
48 ואחדותו יתברך, אפלו
49 לפי שעה להשתנות
50 לעבודה זרה חס ושלום, - כפי שלמדנו, שכל יהודי היה מוסר את
51 נפשו שלא לעבוד עבודה זרה, וזאת כדי שלא להיות נפרד מאחדות
52 ה' אפילו לא לשעה קלה. וכל שכן שיש לו לקבל פאחבה וברצון
53 - גם את התאמצות הגוף וגם שאר ההתאמצויות הנדרשות ממנו,
54 כדי לרדקה בו לעולם ועד. - כדי א' להתאחד עם הקב"ה, ב' וזהו
55 לנצח. דהיינו, - ההתאחדות עם הקב"ה לנצח, תהיה אצלו בשיעשה
- רצונו יתברך בעבודה זו - גם כשלשם כך נדרשת ממנו התאמצות
מיוחדת, ותגלה בה - בעבודה זו, פנימית רצון העליון בבחינת
פנים וגילוי רב ולא בהסתר כלל. - כפי שלמדנו בפרקים הקודמים,
שבענין המצוות ועבודת ה' - מאירה פנימיות רצונו של הקב"ה באופן
של התגלות. ובשאר שום
הסתר פנים ברצון העליון
- איז אין דבר נפרד כלל
ובכלל - מאלקות, להיות יש
ודבר בפני עצמו. - כפי
שלמדנו, שההרגשה
שנבראים יכולים להרגיש
את עצמם, ל"ש" ולדבר
נפרד מהקב"ה - נובעת מכך
שפנימיות רצון העליון היא
בהעלם. ואילו כשמגיע
הדבר לקיום מצוה ולעבודת
ה', שאז מתגלה פנימיות
רצון העליון - לא קיימת
ממילא הסיבה הגורמת
לנברא להרגיש את עצמו
ל"ש" ול"מציאות" בפני
עצמו. ולזאת, תהיינה נפשו האלהית ותחיונית - זו שמזיה את
הגוף, ולבושית - מחשבה, דיבור ומעשה, כלן מיוחדות בתכלית
היחוד ברצון העליון ואור אינסוף ברוך הוא, כנזכר לעיל. -
הרי, שעלידי עבודת ה' וקיום המצוות, מתאחד האדם עם הקב"ה
בתכלית היחוד. להלן יוסבר שהיחוד הנוצר על-ידי קיום המצוה, הוא
לתמיד, ולא רק לשעת קיום המצוה:

ליקוטי אמרים

וכיוצא באלו ממלחמות היצר ותחבולותיו לקרר נפש
האדם שלא להפקיר ממונו ובריאות גופו שלעמוד נגדו
ולכבשו קרוב מאד אל האדם כשישים אל לבו שלנצח
היצר בכל זה ויותר מזה ולעשות הפכו ממש קל
מאד מיסורי מיתה ה' ישמרנו ויסורי מיתה ה' ישמרנו
היה מקבל באהבה וברצון שלא ליפרד מיוחדו ואחדותו
ית' אפי' לפי שעה להשתנות לע"ז ח"ו וכ"ש שיש לו
לקבל באהבה וברצון כדי לדבקה בו לעולם ועד דהיינו
כשיעשה רצונו ית' בעבודה זו יתגלה בה פנימית רצון
העליון בבחי' פנים וגילוי רב ולא בהסתר כלל וכשאר
שום הסתר פנים ברצון העליון איז אין דבר נפרד כלל
וכלל להיות יש ודבר בפני עצמו ולזאת תהיינה נפשו
האלהית והחיונית ולבושיהן כולן מיוחדות בתכלית
היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה כנ"ל.

יום חמישי כ"ט שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לב, ויחוד זה למעלה... עד עמ' לב, כמ"ש במ"א.

1 ויחוד זה למעלה - מזה שנפשו של יהודי מתאחדת עם אור אין סוף
2 על-ידי עבודת ה', הרי למעלה, בעולמות העליונים, הוא נצחי
3 לעולם ועד, כי הוא יתברך ורצונו למעלה מהזמן. - ממילא
4 גם ההתאחדות עם הקב"ה ורצונו, היא נצחית, למעלה מהזמן, וכן
5 - גם בעולמנו אנו, גלוי
6 רצונו שבדבורו, שהיא
7 התורה, הוא נצחי, וכמו
8 שכתוב: ⁷"ודבר אלהינו
9 יקום לעולם", ⁸"ודבריו
10 חיים וקיימים כו"⁸, ⁹"ולא
11 יחליף ולא ימיר דתו
12 לעולמים כו"⁹. - ומאחר
13 שהתגלות רצונו של הקב"ה
14 בדברי התורה, היא נצחית -
15 הרי ממילא, גם התאחדותה
16 של נפש של יהודי עם
17 הקב"ה ורצונו יתברך, על-
18 ידי לימוד התורה וקיום
19 המצוות - היא נצחית. ¹⁰אלא
20 ש'למטה' - בעולמנו אנו,
21 הוא - ההתאחדות, תחת
22 הזמן, - שכן, גם הנפש
23 למטה נתונה תחת הזמן,
24 והתאחדות הנפש היא
25 ובאותה שעה לבדה
26 שעוסק בה בתורה או
27 במצוות, כי אחר כך אם עוסק בדבר אחר - נפרד מהיחוד
28 העליון למטה וחינו, שעוסק בדברים בטלים לגמרי, שאין
29 בהם צורך כלל לעבודת ה'. - שאז, הוא נפרד, כאן למטה,
30 מה'יחוד העליון', שנצר על-ידי התורה או המצוה. ואף-על-פי
31 כן, בשחזור ושב לעבודת ה' אחר כך, לתורה ולתפלה,
32 ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסוק אז - באותו זמן
33 שהתעסק בדברים בטלים, בתורה ולא עסק - ה' יסלח לו,
34 במאמר ר"ל¹⁰: "עבר על מצות עשה ושב - לא זו משם עד
35 שמוחלין לו". - כלומר: מוחלין לו מיד, ואז הוא חוזר, גם למטה,
36 ומתאחד עם הקב"ה ורצונו. ולזה - ולכן, מפני שבקשת המחילה
37 עוזרת מיד וחוזר ל'יחוד' הנזכר לעיל, שאפילו לשעה קלה אינו
38 רוצה ליפרד וכנוכר לעיל¹¹, תקנו ב'רבת' 'סלח לנו' שלש פעמים

ליקוטי אמרים

ויחוד זה

למעלה הוא נצחי לעולם ועד כי הוא ית' ורצונו למעלה מהזמן וכן גילוי רצונו שבדבורו שהיא התורה הוא נצחי וכמ"ש ודבר אלהינו יקום לעולם ודבריו חיים וקיימים כו' ולא יחליף ולא ימיר דתו לעולמים כו'. אלא שלמטה הוא תחת הזמן ובאותה שעה לבדה שעוסק בה בתור' או במצוה כי אח"כ אם עוסק בדבר אחר נפרד מהיחוד העליון למטה. והיינו כשעוסק בדברים בטלים לגמרי שאין בהם צורך כלל לעבודת ה' ואעפ"כ כשחוזר ושב לעבודת ה' אח"כ לתורה ולתפלה ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסוק אז בתורה ולא עסק ה' יסלח לו כמאמר¹⁰ עבר על מצות עשה ושב לא זו משם עד שמוחלין לו. ולזה תקנו ברכת סלח לנו שלש פעמים כל יום על עון ביטול תורה שאין אדם ניצול ממנו בכל יום וכמו התמיד שהיה מכפר על מצות עשה. ואין זה אחטא ואשוב אח"כ שבשעת החטא ממש הוא סומך על התשובה ולכך חוטא כמ"ש במ"א:

39 בקל יום, - בתפילת "שמונה עשרה", על עון בטול תורה, שאין
40 אדם ניצול ממנו בקל יום; וכמו התמיד - שהיו מקריבים כל יום,
41 שהיה מכפר על מצות עשה. - כשאדם לא קיים מצות עשה. אלא,
42 אפשר הרי לשאול: אם עוברים לעיתים קרובות כל כך על העבירה,
43 ומבקשים מחילה עליה -
44 הרי יש כאן לכאורה ענין של
45 "אחטא ואשוב" שעליו
46 אומרים חכמינו ז"ל: "אין
47 מספיקין בידו לעשות
48 תשובה"? - אומר על כך
49 רבנו הזקן: ואין זה "אחטא
50 ואשוב", אלא אם כן - מתי
51 זה נקרא "אחטא ואשוב",
52 שבשעת החטא ממש הוא
53 סומך על התשובה ולכך
54 חוטא, - כי הוא סומך על
55 ה"תשובה", ולולא
56 ה"תשובה" - לא היה חוטא.
57 הרי שאותה "תשובה" עליה
58 הוא סומך, היא כאילו גרמה
59 לו לחטוא, ולכן באמת "אין
60 מספיקין בידו לעשות
61 תשובה". ואילו בענינו, הרי
62 ב"סלח לנו" על ביטול תורה,
63 אין הוא סומך על ה"תשובה"
64 בשעת מעשה החטא; הרי זה
65 רק שהוא נכשל לעיתים קרובות בביטול תורה - ועל כך עוזרת לאחר
66 מכן הבקשה של "סלח לנו". כמו שנתבאר במקום אחר: - "ראה
67 אגה"ת פ"א". הרי, שמאחר שכל יהודי מוכן למסור את נפשו, ובלבד
68 שלא להיות נפרד מהקב"ה, אפילו לא לשעה קלה - כה עמוק נוגע
69 יחודם של בני ישראל עם הקב"ה - מספיק חשבון זה שיהודי לא יהיה
70 מוכן להיות נפרד מהקב"ה על-ידי איזו עבירה שהיא, שההימנעות
71 ממנה קשורה בהרבה פחות יסורים מאשר יסורי מיתה; ודאי הדבר,
72 שזה צריך לחזק אותו באומץ ובשמחה, לחפש להתאחד ולהתייחד
73 עם הקב"ה, על-ידי קיום מצוות (עשה), בידעו, שייחוד זה למעלה,
74 הוא נצחי. נבונות זו למסור את הנפש לשם יחודו עם אלקות, צריכה
75 להיות קבועה תמיד בתודעתו של יהודי, ולהתבטא בקיום התורה
76 והמצוות בכל שעה.

מדובר כאן בדבקות להשי"ת (בהשוואה לשלא להיות נפרד בלבד על-ידי עבודה זרה). (ב) כאן זה עדיין באופן של לעולם ועד (בהשוואה לשלא להיות נפרד לפי שעה בעבודה זרה). 7. ישע"מ, מ. ח. 8. תפילת שחרית. 9. פיוט "יגדל אל-חיי". 10. יומא פו, א. 11. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שישי ל' שבת

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לב, ובוה יובן למה... עד עמ' 64, ובכל שעה כנ"ל.

לשם מה, איפוא, ציווה עליהם משה רבנו את ענין מסירות נפש
עלידי קריאת שמע – ועוד פעמיים בכל יום? אלא משום שקיוס
התורה ומצותיה תלוי בזה שיזכר תמיד ענין מסירת נפשו לה'
על יחודו, – שזו משמעותה
של קריאת שמע, ולכן מן
ההכרח לקרואה "פעמיים"
בכל יום, "שיתיה קבוע
בלבו תמיד ממש, ויזכר
ולילה לא ימיש מוכרזו,
כי בזה יוכל לעמוד נגד
יצרו, לנצחו תמיד בכל
עת ובכל שעה, – גם אחרי
משה, שאז "זנה אחרי וגו'"
– מלחמת היצר – לשון כ"ק
אדמו"ר שליט"א, פנזכר
לעיל: – שבזכרו את נכונותו
התמידית למסור את נפשו על קידוש השם – יהיה נכון בודאי לקיים
את כל התורה והמצוות.

1 ובוה יובן, למה צוה משה רבנו עליו השלום, במשנה תורה,
2 – לדור המדבר, לדור שנכנסו לארץ, – לא רק לדורות הבאים,
3 לקורות קריאת שמע פעמים בכל יום, – שענינה לקבל עליו
4 מלכות שמים במקירת
5 נפש, – לכאורה, אפשר הרי
6 לשאול: והלא הבטיח
7 להם: – לדור שנכנס לארץ
8 ישראל, "פחדכם ומוראכם
9 יתן ה' וגו'"12; – לשם מה,
10 איפוא, היו זקוקים למסירות
11 נפש? כמו דור המדבר –
12 שלא היה שייך כלל
13 שמישהו יאלץ אותם לבוא
14 לידי כך שיצטרכו למסור
15 את נפשם – כך הרי גם בדור
16 שנכנס לארץ ישראל, לא
17 היה שייך (מחמת ההבטחה האמורה), שמישהו יאלץ אותם לעשות
18 דבר כנגד מלכות שמים, ושבגלל כך יהיו נכונים למסירות נפש.

ליקוטי אמרים

ובוה

יובן למה צוה משה רבנו ע"ה במשנה תורה לדור
שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמים בכל יום לקבל עליו
מלכות שמים במסירת נפש והלא הבטיח להם פחדכם
ומוראכם יתן ה' וגו' אלא משום שקיום התורה ומצותיה
תלוי בזה שיזכר תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו
שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימיש
מזכרו כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד בכל
עת ובכל שעה כנ"ל:

יום שבת קודש א' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 64, פרק כו. ברם... עד עמ' 66, העצב כנ"ל.

ממנו. בבה ממש פנצחון היצר, – שלמרות, שהיצר הטוב חזק
מהיצר הרע, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים, "מעט אור דוחה הרבה
מן החושך", ונוסף על כך גם "הקב"ה עוזרו", בכל זאת אי אפשר
לנצחו – את היצר הרע, בעצלות וכבדות – כשנתונים בתנועה
של עצלות וכבדות,
הנמשכות מעצבות
ומטמון חלב פאגון, כי
אם – אפשר לנצח את היצר
הרע כשלוחמים נגדו
בזיוות הנמשכת משמחה
ופתיחת חלב וטהרתו
מכל נדנדור דאגה ועצב
פעולם. ומה שכתוב:
"בכל עצב יהיה מותר",
פרוש שיהיה איזה יתרון
ומעלה מזה – מהעצבות –
הרי שגם בעצבות יש מן
הטוב? – עונה על כך רבנו
הזקן: הנה אדרבה, מלשון
זה – "יהיה מותר", משמע
שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה, רק שייגיע ויבא ממנו איזה
יתרון, ויהינה, – שמה "עצב" תבוא השמחה האמתית בה' אלהיו

37 פרק כו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, איך "קרוב הדבר מאד" לכל
38 יהודי, לקיים תורה ומצוות באהבת ה' וביראת ה' – כשהן נוצרות עלידי
39 התבוננות בגדולתו של הקב"ה, או עלידי האהבה המסותרת שבכל אחד
40 מישראל להקב"ה, הכוללת בתוכה גם את ענין היראה. בפרקים הבאים יסביר
41 רבנו הזקן, וישיא עצות, כיצד
42 להרחיק את כל הדברים
43 המפריעים לעבודת ה', כמו
44 "עצבות" ו"טמון חלב",
45 שבגללם אין חלב מסוגל לקלוט
46 את רגשות האהבה והיראה.
47 ברם, פנז דא צריך
48 לאודעי כלל גדול: –
49 בדבר כגון זה, צריך להודיע
50 כלל גדול, כי כמו שנצחון
51 לנצח דבר גשמי, פנז שני
52 אנשים המתאבקים זה עם
53 זה להפיל זה את זה, הנה
54 אם האחד הוא – מתאבק,
55 בעצלות וכבדות, ינצח
56 בקל ויפיל, גם אם הוא
57 גבור יותר מהבדל – בכל זאת, מפני שהוא נתון בתנועה של עצלות
58 ורשלנות – לא יעורר את כוחותיו, וינצח בקלות עלידי החלש

ליקוטי אמרים

פרק כו ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול
כי כמו שנצחון לנצח דבר
גשמי כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל
זה את זה. הנה אם האחד הוא בעצלות וכבדות ינצח
בקל ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו ככה ממש
בנצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבדות
הנמשכות מעצבות וטמון חלב כאבן כ"א בזיוות
הנמשכת משמחה ופתיחת חלב וטהרתו מכל נדנדור
דאגה ועצב בעולם. ומ"ש בכל עצב יהיה מותר פי'
שיהיה איזה יתרון ומעלה מזה הנה אדרבה מלשון זה
משמע שהעצב מצד עצמו אין בו מעלה רק שייגיע ויבא
ממנו איזה יתרון והיינו השמחה האמתית בה' אלהיו

1 הַבָּאָה - השמחה הבאה, אַחֲרֵי הָעֶצֶב הָאִמִּיתִי - עצבות שיש לה
2 סיבה אמיתית, לְעֵתִים מְזֻמָּנִים עַל עֲוֹנוֹתָיו בְּמֶרְכָּשׁוֹ וְלִב
3 נִשְׁכָּר, - כלומר: מעלתה האמיתית של העצבות היא השמחה
4 הבאה אחרי שברון לבו, בעתים מזומנות, בגלל חטאיו. שְׁעַל יְדֵי זֶה

5 - על-ידי שברון לבו,

6 נִשְׁכָּרָה רִוּחַ הַטְּמָאָה

7 וְסִמְרָא אַחֲרָא וּמְחִיצָה שֶׁל

8 בְּרִיל - מחיצת הברזל

9 הנוצרת על-ידי חטאיו,

10 הַמַּפְסָקָה בֵּינוֹ לְאִבּוֹ

11 שֶׁבִשְׂמִינִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

12 בְּזֵהָרִי עַל פְּסוּק: "רוּחַ

13 נִשְׁכָּרָה, לִב נִשְׁכָּר וְגו'", -

14 כיצד מגיעים ל"רוח נשברה"

15 - כיצד נשברת רוחה של

16 ה"סטרא אחרא"? - על-ידי

17 "לב נשבר", ומאחר שעל

18 ידי מרידות אמיתית ולב

19 נשבר, נשברת רוח הטומאה,

20 ונעלמת מחיצת הברזל

21 שבינו לבין הקב"ה - משום

22 כך דוקא, באפשרותו להגיע,

23 לאחר מכן, לשמחה אמיתית

24 - ובלשון ה"תניא": וְאִזִּי

25 יִכָּנֶס בּוֹ רִישִׁיָּה דְקָרָא: -

26 מזה שכתוב כמה פסוקים

27 לפני הפסוק "זכחי אלקים

28 רוח נשברתי": תִּשְׁמִיעֵנִי

29 שִׁשְׁוֹן וְשִׁמְחָה וְגו', הַשִּׁיבָה לִי שִׁשְׁוֹן וְשִׁעָה, וְרוּחַ נְדִיבָה וְגו'."5

30 - שמחה זו אליה הוא מגיע אחרי ה"עצב האמיתי" - בה טמונה

31 המעלה, אבל לא בעצבות עצמה. וְזֶהוּ מַעַם הַפְּשׁוּט - נוסף על

32 הטעמים שעל פי הסוד, לְתַקְוֵן הָאֶרֶץ וְגו', לומר מְזֻמָּר זֶה - פרק

33 נ"א שבתהלים, בו מצויים הפסוקים האמורים, אַחֲרֵי תַקְוֵן חֲצוֹת

34 קָדָם תִּלְמִיד, - שלומדים אחרי תיקון חצות: כְּדִי לְלַמֵּד בְּשִׁמְחָה

35 אִמִּיתִית בְּה' הַבָּאָה אַחֲרֵי הָעֶצֶב; - של תיקון חצות: שִׁישׁ לְשִׁמְחָה

36 וְגו' - הבאה אחרי ה"עצב", יִתְרוֹן, - לגבי השמחה שאין לפניה,

37 "עצב", בְּיִתְרוֹן הָאוֹר הַבָּא מִן הַחֹשֶׁךְ דְּקָא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָרִי

38 עַל פְּסוּק: "וְרֵאִיתִי שִׁישׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן הַסְּכָלֹת בְּיִתְרוֹן

39 הָאוֹר בּוֹ", עֲנִי שָׁם, וְדִי לִמְכִּין. - שואל ה"זוהר"6 על פסוק זה:

40 האם רק שלמה ראה זאת? מי לא רואה את זה? - וה"זוהר" מסביר:

41 מאחר שעל-ידי האור המאיר אחרי החושך, מרגישים את היתרון

42 שבאור - שכן, בלעדי החושך, לא יודעים את ערכו המיוחד ויקרותו

43 של האור - כך מיתוסף יתרון בחכמה, על-ידי ה"סכלות"

44 וה"שטות". שמחה זו שמגיעים אליה אחרי "עצב" אמיתי - היא היא

45 היתרון הבא מן ה"עצב". ואילו ה"עצב" עצמו יש בו משום הפרעה

ליקוטי אמרים

הבאה אחר העצב האמיתי לעתים מזומנים על עונותיו
במר נפשו ולב נשבר שע"י זה נשברה רוח הטומאה
וס"א ומחיצה של ברזל המפסקת בינו לאביו שבשמים
כמ"ש בזהר ע"פ רוח נשברה לב נשבר וגו' ואזי יקוים
בו רישיה דקרא תשמיעני ששון ושמחה וגו' השיבה
לי ששון ישעך ורוח נדיבה וגו' וזהו טעם הפשוט לתיקון
האר"י ו"ל לומר מזמור זה אחר תיקון חצות קודם
הלימוד כדי ללמוד בשמחה אמיתית בה' הבאה אחר
העצב שיש לשמחה זו יתרון כיתרון האור הבא מן
החשך דוקא כמ"ש בזהר על פסוק וראיתי שיש יתרון
לחכמה מן הסכלות כיתרון האור כו' ע"ש וד"ל ומקרא
מלא דבר הכתוב תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך
בשמחה וגו' ונודע לכל פ"י האר"י ו"ל על פסוק זה:

והנה עצה היעוצה לטהר לבו מכל עצב ונרנוד
דאגה ממילי דעלמא ואפי' בני חיי ומוזני
מודעת זאת לכל מאמר רז"ל כשם שמברך על הטובה
כו' ופירשו בגמ' לקבולי בשמחה כמו שמחת הטובה
הנגלית ונראית כי גם זו לטובה רק שאינה נגלית
ונראית לעיני בשר כי היא מעלמא דאתכסי' שלמעלה
מעלמא דאתגלייא שהוא ו"ה משם הוי"ה ב"ה ועלמא

והעצה לכך היא: מוֹדַעַת זֹאת לְכָל - ידוע הדבר לכל אחד,
מֵאֲמֵר רַז"ל: "כְּשֶׁם שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה בּוֹ", - כך מברך על
הרעה. וּפְרָשׁוֹ בְּנִמְרָא: - שאין הכוונה לברך אותה ברכה גם
על הטובה וגם על הרעה, שכן הברכה על הטובה היא: "הטוב
והמטיב, ועל הרעה: "דיין האמת". אלא, משמעות המלה "כשם"
היא: "לְקַבִּלִי בְּשִׁמְחָה", - לקבל את הרעה באותה מדה של
שמחה, כְּמוֹ שֶׁמַּחַת הַטּוֹבָה הַנִּגְלִית וְנִרְאִית, כִּי גַם זֶה - גם
האירועים הרעים, הם לְטוֹבָה, רַק שְׂאִינָה נִגְלִית וְנִרְאִית לְעֵינֵי
בָּשָׂר, - האדם המסתכל בעיני בשר, אינו יכול לראות את הטוב
הגלום באירועים אלה. וכל כך למדו: כִּי הֵיא - הטוב הגלום
באירועים רעים אלה, הוּא מֵעֲלָמָא דְּאִתְגַּלִּיא - מעולם רוחני
נסתר ונעלה יותר, שְׁלִמְעָלָה מֵעֲלָמָא דְּאִתְגַּלִּיא, - שלמעלה
מהעולם הרוחני הגלוי, ממנו באה ההשפעה לאותם דברים שגם
עיני הבשר יכולות לראות את הטוב שבהם, שְׂהוּא - ה"עולם
הגלוי" מייצג את ההשפעה של ו"ה - האותיות ו' ה', מִשָּׁם הַיּוֹ"ה
בְּרִיךְ-הוּא, - שם הוי' מורכב הרי מארבע אותיות: י"ה ו"ה, ומשתי
האותיות האחרונות ו"ו ו"ה של שם הוי', מקבלים העולמות

לעבודת ה'. וּמִקְרָא מְלֵא דְּכֶר הַכְּתוּב: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ
אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וְגו'", - מגיע על כך העונש המפורט
בפסוק, וְנִדְרַע לְכָל פְּרוּשׁ הָאֶרֶץ ו"ל עַל פְּסוּק זֶה: - הארז"ל
מפרש⁶ משמעות פסוק זה: גם כאשרם עובד את ה', אלא שחסרה
בעבודתו השמחה והחודוה,
מגיעים על כך העונשים
החמורים המנויים בפסוק.
הרי, שלעבודת ה' מתוך
שמחה דוקא יש חשיבות
מיוחדת, ואילו העצבות,
שהיא היפך השמחה, יש בה
משום הפרעה לעבודת ה'.
ומאחר שישנם ענינים
גשמיים, או ענינים רוחניים,
הגורמים דאגות לאדם,
ומביאים אותו לעצבות,
תוסברנה להלן העצות
שישנן כיצד להינצל מביטויי
העצבות השונים.

והנה, עֲצָה הַיְעוּצָה
לְטַהֵר לְבוֹ מִכָּל עֶצֶב
וְנִרְנֹד דְּאִנְיָה מִמִּלִּי
הַעֲלָמָא, - מענינים
גשמיים, וְאִפְלֹ - הדאגות
בגלל בְּנֵי חַיִּי וּמוֹזְנִי, -
כשחסר לאדם בענינים
אלה, הוא מתמלא, באופן
טבעי, בדאגה ובעצבות.

והעצה לכך היא: מוֹדַעַת זֹאת לְכָל - ידוע הדבר לכל אחד,
מֵאֲמֵר רַז"ל: "כְּשֶׁם שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה בּוֹ", - כך מברך על
הרעה. וּפְרָשׁוֹ בְּנִמְרָא: - שאין הכוונה לברך אותה ברכה גם
על הטובה וגם על הרעה, שכן הברכה על הטובה היא: "הטוב
והמטיב, ועל הרעה: "דיין האמת". אלא, משמעות המלה "כשם"
היא: "לְקַבִּלִי בְּשִׁמְחָה", - לקבל את הרעה באותה מדה של
שמחה, כְּמוֹ שֶׁמַּחַת הַטּוֹבָה הַנִּגְלִית וְנִרְאִית, כִּי גַם זֶה - גם
האירועים הרעים, הם לְטוֹבָה, רַק שְׂאִינָה נִגְלִית וְנִרְאִית לְעֵינֵי
בָּשָׂר, - האדם המסתכל בעיני בשר, אינו יכול לראות את הטוב
הגלום באירועים אלה. וכל כך למדו: כִּי הֵיא - הטוב הגלום
באירועים רעים אלה, הוּא מֵעֲלָמָא דְּאִתְגַּלִּיא - מעולם רוחני
נסתר ונעלה יותר, שְׁלִמְעָלָה מֵעֲלָמָא דְּאִתְגַּלִּיא, - שלמעלה
מהעולם הרוחני הגלוי, ממנו באה ההשפעה לאותם דברים שגם
עיני הבשר יכולות לראות את הטוב שבהם, שְׂהוּא - ה"עולם
הגלוי" מייצג את ההשפעה של ו"ה - האותיות ו' ה', מִשָּׁם הַיּוֹ"ה
בְּרִיךְ-הוּא, - שם הוי' מורכב הרי מארבע אותיות: י"ה ו"ה, ומשתי
האותיות האחרונות ו"ו ו"ה של שם הוי', מקבלים העולמות

2. ראה לעיל בפרק י"ז על אותו פסוק. 3. תהלים נא, יט. 4. תהלים נא, י. 5. שם, נא, יד. 6. ח"ג מז, ב. 7. דברים כח, מז. 8. הובא בשל"ה
י' מאמרות מאמר ג' ד' (מט, א). 9. ראה ברכות פרק ט', משנה ה'.

1 הגלויים, "עלמא דאתגליא", את השפעתם וחיותם, וְעֵלְמָא
2 דְּאֵתְכִסְיָא" - העולמות המכוסים, הוא י"ה, - מייצגים את שתי
3 האותיות הראשונות "י"ה שמשם הו"ו¹⁰, וְזֶהוּ שְׁבִתוֹב¹¹: "אֲשֶׁרִי
4 הַגִּבֵּר אֲשֶׁר תִּיפְרְנוּ י"ה וְגו'". - נזכרות בפסוק זה רק שתי
5 האותיות הראשונות י"ה
6 שמשם הו"ו, שכן, היסורים

7 באים מ"ה שמשם הו"ו;
8 ומפני שהם באים מעולם
9 נסתר ועליון יותר - אין
10 האדם מסוגל לראות בעיני
11 הבשר שלו את ה"טוב"
12 שבהם. אך לאמיתו של
13 דבר, יסורים אלה הם גם כן
14 לטובה. אדרבה: ה"טוב"
15 האמור, עמוק יותר, שאינו
16 יכול לבוא עתה לידי ביטוי
17 גלוי של טוב מורגש. וְלִבְנֵי
18 אֱמִירוֹת¹² בִּי הַשְּׁמַיִם
19 בְּיִסּוּרִים - עֲלֵיהֶם הַתִּיּוֹב
20 אוֹמְרִים¹³: - ששכרם יהיה: וְאִתְּחִיבּוּ כִּצְאָת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ", -
21 שכן, השכר הוא הרי תמיד בצורה של "מדה כנגד מדה", - איזו
22 שייכות, איפוא, יש ל"כצאת השמש בגבורתו", כשכר לאלה
23 ששומחים ביסוריהם? ומדוע הם נקראים "אוהביו" של הקב"ה? -
24 אלא בהתאם למזה שלמדנו, שהיסורים באים מעולם נסתר ועליון
25 יותר, מ"עלמא דאתכסיא", משם, אין ה"טוב" יכול לבוא בצורה
26 גלויה בעולם-הזה, כי אם דוקא בלבוש של יסורים, שבעיני בשר של
27 האדם נראים כרעה - הדברים מוסברים כך: מדוע שומחים אנשים
28 אלה ביסורים? - מפני שאהבתם להקב"ה היא גדולה כל כך,
29 שהיותם קרובים אל הקב"ה, יקר להם יותר מחיי העולם-הזה -
30 וקירבה להקב"ה קיימת במדה גדולה יותר ב"עלמא דאתכסיא",
31 ובענין היסורים הבאים משם. הרי, שאין הם מתחשבים בלבוש
32 החיצוני, הנראה כלא-טוב, והעיקר בעיניהם הוא הפנימיות -
33 ההשפעה של "עלמא דאתכסיא". לכן, גם שכרם יהיה: "כצאת
34 השמש בגבורתו". שכן, שם הו"ו נקרא "שמש", כמו שכתוב: "כי
35 שמש ומגן הו"ו אלקים", כשם שהשמש צריכה ל"מגן" שיסתיר
36 עליה, ובלעדיו אי אפשר לקבל את אורה - כך גם שם הו"ו, הנקרא

ליקוטי אמרים

דאתכסיא הוא י"ה וז"ש אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה
וגו' ולכן ארו"ל כי השמחים ביסורים עליהם הכתוב
אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו כי השמחה היא
מאהבתו קרבת ה' יותר מכל חיי העוה"ז כדכתיב כי
טוב חסדך מחיים וגו' וקרבת ה' היא ביתר שאת
ומעלה לאין קץ בעלמא דאתכסיא כי שם חביון עוזו
ויושב בסתר עליון ועל כן זוכה לצאת השמש בגבורתו
לעתיד לבא שהיא יציאת חמה מנרתקה שהיא מכוסה
בו בעוה"ז ולעתיד תתגלה מכסויה דהיינו שאז יתגלה
עלמא דאתכסיא ויזרח ויאיר בגילוי רב ועצום לכל
החוסים בו בעוה"ז ומסתופפים בצלו צל החכמה שהוא
בחי' צל ולא אורה וטובה נראית וד"ל: אך העצבות

מְכַל חַיִּי הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּדִכְתִּיב¹⁴: "כִּי טוֹב חֶסֶדְךָ מִחַיִּים
וְגו'", וְקִרְבָּת ה' - הקירבה אל ה', היא בִּיתֵר שְׂאֵת וּמַעֲלָה
לְאֵין קֵץ בְּ"עֵלְמָא דְּאֵתְכִסְיָא", בִּי שֵׁם - ב"עלמא דאתכסיא",
הַבְּיּוֹן עֹזוֹ וְ"יוֹשֵׁב בְּסֹתֵר עֲלִיּוֹן", - המדרגה העליונה יותר
באלקות. ולכן הוא שמח ביסוריו, מפני שהם באים מאותה מדרגה
עליונה יותר, וכך הוא גם קרוב יותר אל הקב"ה. וְעַל כֵּן זֹכֶה
לְ"צֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבּוֹרָתוֹ" לְעֵתִיד לְבָא, שְׂהִיא יִצְאָת חֲמָה
מִנִּרְתָּקָה, שְׂהִיא מְכֻסָּה בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלְעֵתִיד תִּתְּגַלֶּה
מִכְסוּיָהּ, דְּהֵינּוּ שְׂאֵז יִתְּגַלֶּה עֵלְמָא דְּאֵתְכִסְיָא, - העולם
(המדרגה) שהוא מוסתר היום, יתגלה אז, וְיִזְרַח וְיֵאִיר בְּגִלּוּי
רַב וְעֶצוּם, לְכָל הַחוֹסִים בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִסְתַּפְּפִים בְּצִלּוֹ,
צֵל הַחֲכָמָה, שְׂהוּא בְּחִינַת צֵל וְלֹא אוֹרָה וּמוֹכָה נִרְאִית, וְדִי
לְמִכְיָן: - מבחינה חיצונית, זה "צל" שהוא ההיפך מהאור, ורק
מבחינה פנימית, יש כאן טוב ואור - הרי, בעשותו חשבון זה, שכל
היסורים שאדם סובל, הם באמת טוב, אלא שהוא טוב כזה שאין
עיני הבשר של האדם מסוגלות להרגיש בו - אפשר לאדם לצאת
מדאגותיו ומעצבותו הבאות עליו על-ידי היסורים מענינים

10. ב"אגרת התשובה", פרק ד', מוסבר, שארבעת האותיות של שם הו"ו מכוונות וכוללות עשר הספירות (חכמה, בינה, דעת, חסד, גבורה וכו'):
ה"ו"ד" של שם הו"ו, שתבניתו כנקודה, רומזת על ספירת החכמה, חכמתו של הקב"ה, כפי שהיא בהתעלמות, לפני שהיא באה בהרחבת
ההבנה. אחרי שחכמתו של הקב"ה באה בהרחבה ובהתגלות של הבנה והשגה - בינה - היא מרומזת באות "הא". אות זו כוללת בתבניתה
התפשטות לאורך ולרוחב. ברם, גם התגלות זו של "בינה", היא רק לגבי "עלמין סתימין" - "עלמא דאתכסיא" (עולמות מכוסים) - זאת אומרת,
שה"ו"ד" וה"הא" של שם הו"ו (מחוץ בכלל הם לא בשביל הזולת), שייכות ל"עלמא דאתכסיא" בלבד. לאחר מכן, כשהשפעה של חכמתו
ובינתו של הקב"ה, באה למטה גם ב"עלמין דאתגליין" - העולמות הגלויים (המתוארים כאן כ"עלמא דאתגליא") - היא מרומזת באותיות "ואו"
ו"הא" (אחרונה). וזהו למשל כאדם שרוצה לגלות חכמתו לזולת בדיבור. בראש ובראשונה ישנה ההמשכה, הירידה, מלמעלה למטה (בהתאם
לריחוק שבין דיבור לשכל) - ולכן רומזת האות "ו", שתבניתה, קו ישר וארוך מלמעלה למטה. ה"ואו", במספר שש, רומזת גם על ששת
מדותיו הקדושות של הקב"ה (חסד, גבורה, תפארת וכו'), שעל ידן באה השפעת השכל עד למדת מלכות - דיבורו של הקב"ה - וזה מרומז
באות "הא" של שם הו"ו: "הא" - במספר חמש - רומזת על מקור הדיבור, המבוסס על חמש "מוצאות הפה", אחה"ע מהגרון וכו', ומ"מלכות"
(בהשפעת המדות) נוצרים כל הנבראים של "עלמא דאתגליא", של העולמות הגלויים. הרי, ש"ואו" ו"הא" (האחרונה) של שם הו"ו שייכות
ל"עלמא דאתגליא". 11. תהלים צד, יב. 12. יומא כג, א. 13. שופטים ה, לא. 14. תהלים סג, ד.

1 גשמיים. אך העצבות ממלי דשמיא - העצבות הבאה עליו בגלל
2 מצבו הרוחני שאינו כמו שצריך, צריך לשית עצות בנפשו לפטר
3 ממנה, - עליו לחפש עצות איך להיפטר מעצבות זו. אין צריך
4 לומר בשעת עבודה, - אם העצבות באה עליו בשעה שהוא לומד

5 או מתפלל, עליו בודאי
6 לחפש עצות כיצד להיפטר

7 ממנה, שצריך לעבד ה' 1
8 בשמחה ובטוב לבב, 2 -
9 שכן, עצבות, גם אם היא 3
10 באה בגלל מעמדו ומצבו 4
11 הרוחני, מפריעה בעבודת ה' 5
12 שצריכה להיות בשמחה. 6
13 אלא אפלו מי שהוא בעל 7
14 עסקים ודרך ארץ, 8 -
15 עיסוקו היום-יומי אינו 9
16 בעבודת ה', בתורה ובדומה, 10
17 אם נופל לו עצב ודאגה 11
18 ממלי דשמיא - בגלל 12
19 עניניו הרוחניים, בשעת 13
20 עסקיו - בשעה שהוא 14
21 מתעסק בעניניו הגשמיים - 15
22 בדיע - ברור הדבר, שהוא 16
23 תחבולת היצר, - המכניס 17
24 אותו בעצבות כאילו בגלל 18
25 ענינים רוחניים, זאת כרי 19
26 להפילו אחר כך בתאוות

27 חס ושלום, בנודע, - כי, טבע הנפש לחפש לעצמה "עונג", ולא
28 להיות נתונה ברגש של עצבות, ולכן משתדל היצר הרע להכניס
29 בבני ישראל נמיכות רוח, ולו בגלל ענינים רוחניים, כדי שלאחר מכן
30 יוכל למשוך אותם לתאוות. שאם לא כן, - אם אין כאן השפעת
31 היצר הרע, מאין באה לו עצבות אמיתית מחמת אהבת ה' או
32 יראתו באמצע עסקיו. - שכן, עצבות אמיתית היא התבטאות
33 הבאה מחמת אהבת ה' ויראת ה': האהבה והפחד מהקב"ה מביאות
34 את האדם לשברון רוח בגלל מצבו הרוחני, דבר המרחק אותו
35 מהקב"ה. שברון רוח כזה בא לאדם כשהוא עוסק בענינים רוחניים,
36 כשהאהבה והיראה באות אצלו לידי התבטאות, ולא בשעה שהוא
37 עוסק בענינים גשמיים. הרי שהעצבות האמורה איננה אמיתית, כי
38 אם תחבולת היצר הרע - ועליו להיפטר ממנה. והנה, בין שנפלה
39 לו העצבות בשעת עבודה - בשעה שהוא עוסק בתלמוד תורה
40 או בתפלה, ובין שנפלה לו שלא בשעת עבודה - אלא כשהוא
41 עוסק בענינים גשמיים, זאת ישם אל לבו: כי אין הזמן גרמא -
42 אין הזמן מתאים, פעת לעצבות אמיתית, אפלו - לא, לדאגת
43 עונות חמורים חס ושלום, רק לזאת צריך קביעות עתים ושעת
44 הפשר בשוב הדעת, להתבונן בגדלת ה' אשר חמא לו, כרי

ליקוטי אמרים

ממלי דשמיא צריך לשית עצות בנפשו לפטר ממנה
אין צריך לומר בשעת עבודה שצריך לעבוד ה'
בשמחה ובטוב לבב אלא אפילו מי שהוא בעל עסקים
ודרך ארץ אם נופל לו עצב ודאגה ממלי דשמיא
בשעת עסקיו בידוע שהוא תחבולת היצר כדי להפילו
אח"כ בתאוות ח"ו כנודע שאל"כ מאין באה לו עצבות
אמיתית מחמת אהבת ה' או יראתו באמצע עסקיו.
והנה בין שנפלה לו העצבות בשעת עבודה בת"ת או
בתפלה ובין שנפלה לו שלא בשעת עבודה זאת ישם
אל לבו כי אין הזמן גרמא כעת לעצבות אמיתית אפי'
לדאגת עונות חמורים ח"ו. רק לזאת צריך קביעות
עתים ושעת הכושר בשוב הדעת להתבונן בגדול ה'
אשר חמא לו כדי שעי"ז זה יהיה לבו נשבר באמת
במרידות אמיתית וכמבואר עת זו במ"א ושם נתבאר
ג"כ כי מיד אחר שנשבר לבו בעתים קבועים ההם אזי
יסיר העצב מלבו לגמרי ויאמין אמונה שלימה כי ה'
העביר חטאתו ורב לסלוח וזו היא השמחה האמיתית
בה' הבאה אחר העצב כנ"ל:

שעל ידי זה יהיה לבו נשבר באמת במרידות אמיתית, - וכפי
שיוסבר להלן, מרידות היא רגש האוצרת בקרבה "חיות", ולא עצבון
סתם; ובמבאר עת זו במקום אחר. ושם נתבאר גם כן, כי מיד
אחר שנשבר לבו בעתים קבועים ההם - אזי יסיר העצב מלבו
לגמרי, ויאמין אמונה
שלמה כי ה' העביר
חטאתו ורב לסלוח. -
באדם קיים הבדל: אם
חוטאים נגדו פעם אחת או
פעמיים - בקל ימחול על
כך, ואילו אם חוטאים נגדו
הרבה פעמים - קשה לו
למחול. אבל, הקב"ה הוא
"רב לסלוח" והוא מוחל
וסולח גם אם האדם חוטא
נגדו הרבה פעמים. אמונה זו
ובטחון זה שהקב"ה מחל לו
- יוצרים באדם את רגש
השמחה והחדוה: וזו היא
השמחה האמיתית בה'
הפאה אחר העצב, בנזכר
לעיל: - שמעלת העצבות,
היא זו בלבד, שאחריה
מגיעים לשמחה גדולה
יותר; הרי, שגם בזמנים
הקבועים, ובאופן של

עצבות אמיתית - עליו להשתדל לצאת מיד מאותה עצבות, ולהגיע
לשמחה אמיתית.
בהקשר למה שלמדנו בפרק זה, אודות ה"שמחים ביסורים", אלה
שמקבלים את היסורים מתוך שמחה - מן הראוי להוסיף סיפור קצר,
מהמגיד ממזריטש עם הרבי רבי זושא, זכותם תגן עלינו: יהודי אחד
בא אל המגיד ממזריטש ובקשת עצה בפיו, כיצד לקבל יסורים
באהבה ובשמחה. הפנה אותו המגיד ממזריטש אל תלמידו הצדיק
רבי זושא מאניפאלי. כשאותו יהודי שאל ובקש עצתו של רבי זושא,
הסתכל עליו רבי זושא בתמימה ואמר לו: אצלי אתה שואל, איך
לקבל יסורים באהבה? - כיצד אני יכול לדעת זאת, כשאף פעם בחיי
לא סבלתי יסורים... תשובה זו ענה רבי זושא, בשעה שעברו עליו
יסורים רבים. ואכן, לכך באמת התכוון המגיד ממזריטש בשלחו את
היהודי אל רבי זושא: רבי זושא היה כל כך שמח ביסורים,
שמלכתחילה לא הרגיש שאלה הם יסורים, הוא הרגיש רק ב"טוב"
שבהם. ולכן אמר שמימי לא סבל יסורים. אלא, אחרי כל המעלות
וה"טוב" שישנם ביסורים, אנו מבקשים מהש"ת, שה"טוב" שהוא
נותן לנו, יהיה - כלשונו של הרבי - "טוב הנראה והנגלה" - טוב
שאנו יכולים לחוש אותו ולראותו בעינים שלנו.

יום ראשון	יום ראשון	כה שבט	ה'תש"ג
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: משפטים, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: פרק כה. וזהו . . . 62 אח"כ.

לערנען בכל יום א פרשה חומש מיט פירש"י (זונטאָג ביז שני, מאָנטאָג ביז שלישי וכו'), אמירת תהלים בכל יום, גומר זיין דעם תהלים שבת מברכים – דאָס דארף מען אָפהיטען, דאָס איז נוגע איהם, זיינע קינדער און קינדס קינדער.

ללמד בכל יום פרשת השבוע, חמש עם פרוש רש"י (יום ראשון – עד "שני", יום שני – עד "שלישי" וכו'); אמירת תהלים בכל יום, לגמור את התהלים בשבת מברכים – על כך יש להקפיד. זה נוגע לו, לבניו ולבני בניו.

יום שני	יום שני	כו שבט	ה'תש"ג
---------	---------	--------	--------

שיעורים. חומש: משפטים, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ואף שהאומר . . . עליו כנודע.

אהבה איז דער רוח החיים אין עבודת החסידות, דער חוט המקשר חסידים איינעם מיט דעם אנדערען, און דער חוט המקשר רבי מיט חסידים און חסידים מיט רבין. עס איז הן בדרך אור ישר הן בדרך אור חוזר, האָט קיינע מחיצות ניט, און עס איז העכער פון דער הגבלה פון מקום וזמן.

אָהבָה היא רוח החיים בעבודת החסידות, החוט המקשר חסידים בינם לבין עצמם, והחוט המקשר רבי עם חסידים וחסידים עם הרבי. הן בדרך "אור ישר", והן בדרך "אור חוזר" [=גם מצד הרבי וגם מצד החסיד]; אין לכך שום מחצות, והוא נעלה מהגבלת מקום וזמן.

יום שלישי	יום שלישי	כז שבט	ה'תש"ג
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: משפטים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: והן בבחי' . . . עבודת הצדקה.

אָדני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: חסידים הקודמים עשו הסכם בנפשם, שכל דבר המתיר, אף שיש לו איזה רצון וחמדת הלב לזה – לא יעשנו, ועל ידי זה נעשה שבירת התאוה.

יום רביעי	יום רביעי	כח שבט	ה'תש"ג
-----------	-----------	--------	--------

שיעורים. חומש: משפטים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קלט.
תניא: וכיוצא . . . לב ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות הפעל שם טוב:

בי תראה חמור – באשר תסתכל בעיון טוב בהחמך שלך שהוא הגוף, תראה – שונאך – שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות. ועוד תראה, שהוא – רובץ תחת משוא

– שנתן הקדוש ברוך הוא להגוף שיזדכך על ידי תורה ומצוות, והגוף מתעצל בקיומם. ואולי יעלה בלבבך – ותרלף מצווב לו – שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסגופים לשפר את החמירות, הנה לא בזו הדרך ישכן אור התורה, כי אם – צווב תצווב עמו – לברר את הגוף ולזככו ולא לשפרו בסגופים.

ה'תש"ג

כט שבט

יום חמישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: משפטים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: ויחוד . . . לב כמ"ש במ"א.

דער אלטער רבי האט אמאל געזאגט: פירש"י אויף חומש איז יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פירש"י אויף גמרא איז פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

אדמו"ר הזקן אמר פעם: פרוש רש"י על חמש הוא יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות. פרוש רש"י על גמרא פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

ה'תש"ג

ל שבט, ר"ח

יום ששי

יום
שישי

שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמה"קנ.
תניא: ובוה . . . שעה כנ"ל.

כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ [=הרב שמואל בצאל] בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה היה ער כל אותו הלילה, ומכון להניח תפלין בה בשעה אשר נכנס לה"צמח צדק" בפעם הראשונה.

ה'תש"ג

א אדר א, שר"ח

שבת

שבת
קורש

שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.

"תורה אור" דבור המתחיל "לא תהיה משפלה", סעיף המתחיל "והנה אחר" – "במסירת נפש בפ"ע". פרוש הראשי תבות הוא "בפנימית עצמותו".

כתיב: "יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי ערב". הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות, וזהו "יצא אדם לפעלו", דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונפש הטבעית והבהמית, הוא בשביל "אדם לפעלו" – במלאכות הכלליות, להגביר הצורה על החמר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה, "ולעבודתו" – שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ובמדות כפי טבעה וענינה. "עדי ערב" – בעוד יש זמן לעשות, כמו שכתוב "היום לעשותם". ובעמק הענין, באור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העליה שנעשה על ידי ירידת הנשמה למטה ד"יצא אדם", דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלבשת בגוף, "לפעלו", היא עוסקת בעולם הבא באופן התעסקותה בעולם הזה, ואם היה קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה. "ולעבודתו", אם עסק בעבודתו כראוי, אז הנה עליתו "עדי ערב", שעולה בעלוי אחר עלוי עד הנצח והערבות דעצמות אין סוף ברוך הוא.

יום ראשון כ"ה שבט ה'תשע"א

למי שייך כרטיס הטיסה חנינם?

נראה לחלק בין המקרים: בהלכה זו מדובר על הוספה חד-פעמית מצד המוכר ולכן הדבר נחשב כמתנה שיש להסתפק האם ניתנה לשליח או למשלח ולכן יחלוקו, אך כאשר החברה מעניקה כרטיס באופן קבוע על כל מספר נסיעות אין זו מתנה או ויתור אלא תגמול הקונים עבור רווחי החברה, ובודאי שייך לבעל המעות המספק לחברה רווחים (שבט הלוי ח"ט סי' שה). ויש שכתבו שאם למוסד אין הבדל באיזו חברה יסע העובד והוא בחר בחברה המעניקה את הפרס, יתכן שהכרטיס שייך לעובד שגמר לרווח זה (שבט הלוי שם). ויש אומרים שגם באופן זה הרווח לבעל המעות, כי רק כאשר הרווח הנוסף הגיע מחמת עבודתו המיוחדת של השליח, הוא נחשב כשותף בגרימת הרווח, אך אם כל הרוכש באותה חברה זוכה בפרס, נמצא שהעובד לא פעל מאומה למען הרווח, ולכן אין לו חלק בו (משפטי התורה ח"א סי' ע).

הלכות שלוחין ושותפין פרק א, הלכה ה: ה"ה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשלוח... כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם, וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. מוסד המעסיק עובד בביצוע שליחויות מעבר לים והעובד רוכש את כרטיסי הטיסה בחברה המזכה בנקודות עבור רכישת כל כרטיס ובצבירת מספר מסויים של נקודות זוכה הנוסע בכרטיס חנינם. האם הכרטיס שייך לעובד או למוסד? והנה, בהלכה זו מבואר ששליח הקונה עבור בעה"ב בכספי בעה"ב וקיבל מהמוכר רווח נוסף, הרי הוא של שניהם ויחלוקו. וכתב הכסף משנה שאמנם לפירוש רש"י טעם הדבר הוא משום שאינו יודעים האם המוכר התכוון לזכות את השליח או את המשלח, אך מדברי הרמב"ם נראה שאף אם המתנה מכוננת בפירוש לשליח, עליו לחלוק עם המשלח. לפי זה גם כאן העובד והמוסד יחלוקו בדמי הכרטיס. אך

יום שני כ"ו שבט ה'תשע"א

התקנת מעקה על ידי גוי

פועל כיד בעל הבית יותן מאשר שליח. כי היות שהוא נשכר לעשות את מלאכתו לבעל הבית – כל מעשי הפועל מתייחסים אל המעביד (הל' שלוחין סי"א). וכל זה, כאשר העובד נשכר לעבודה לפי ימים או שעות. אבל אם העסיק אותו בקבלנות, שאינה מוגבלת בשעות עבודה מסוימות – אין פעולותיו מתייחסות למעביד, ובהתאם לכך לא יוכל בעל הבית לברך על התקנת המעקה (פתחי תשובה חו"מ סי' תכ"ז סק"א).

הלכות שלוחין ושותפין פרק ב, הלכה א: אין העובד מוכרים נעשה שליח לזכר מן הדברים שבעולם. מהי ההלכה במקרה הבא: יהודי המחזיק בבעלותו דירה, הזמין בעל מלאכה גוי לעשות מעקה לגגו – האם הוא יכול לברך "על עשיית מעקה" (ראה רמב"ם הל' ברכות פ"א הל' ב), שהרי הגוי אינו נעשה שליח, ואם כן לכאורה המעשה לא יתייחס לבעל הבית היהודי! השיב ה'מחנה אפרים': בעל הדירה יכול לברך, שכן "יד

יום שלישי כ"ז שבט ה'תשע"א

מכללי השותפות

השותפות ואת שאר ההוצאות יוציא כל אחד משל עצמו, אין הוצאות ריפוי בכלל אכילה ושתיה (רשד"ם ח"ד סי' קסא). לשותפים יש דין שומרי שכר ואם נגנב או נאבד מהשותפות ברשות אחד מהם, חייב באחריותו (ב"ב מב, ב). אך יש אומרים שהשותף דינו כשומר חנם (פתחי תשובה חו"מ סי' קעו, ח). וכך מבטלים שותפות: אם נכנסו לשותפות לזמן קצוב, אין אחד מהם יכול לפרוש מן השותפות עד שיגיע הזמן או עד שיכלה ממון השותפות (ב"מ קה, א ברש"י). ואם לא קבעו זמן, כל אחד יכול לבטל את השותפות בכל עת, ופירוק השותפות – חלוקת הסחורה והכסף – ייעשה בפני שלושה נאמנים המבינים בשומא. ואם יש צורך לפרק את השותפות בגלל הפסד מידי, גם אחד יכול לחלק את הנכסים בפני בית דין אפילו שלא מדעת חברו (רי"ף ונמוקי יוסף ב"מ פ"ט). ואם מת אחד השותפים, בטלה השותפות (גם אם לא נשלם הזמן שנקבע) והשני יכול לדרוש לחלק את הרכוש המשותף.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ה, הלכה א: המשתתף עם חברו בקטם – לא יצא ממנהג המדינה. להלן, כמה מכללי הלכות שותפות: השותפות היא כאשר שניים עוסקים בעסק, גם אם רק אחד מהם השקיע את הכסף. ואם רק אחד מהם מתעסק, נקראת הפעילות "עסקא" (להלן פ"ו). ואם אין לו חלק בעיקר הממון, אין לו דין שותף (שו"ת הרא"ש כלל ו' סי' י"ד). על מנת שהשותפות תיכנס לתוקף, כל אחד מהשותפים העתידיים מביא את הכסף שהוא משקיע בעסק וכותבים שטר עם התנאים שהותנו ביניהם. ויש אומרים שגם אם סיכמו בדיבור ובלא קנין נעשו שותפים, "דבההוא הנאה דצייתי אהדדי, גמרו ומקני אהדדי" (מרדכי ב"ב פ"א). שותף הפועל לטובת השותפות, מה שעשה עשוי אפילו עשה על דעת עצמו (רשד"ם ח"ד קנ"ג וקס"ז). ואם חברו לא מזהה, המעשה קיים. שותפים שהתנו שהוצאות אכילה ושתיה יהיו ממועות

שבועת השותפים

יום רביעי כ"ח שבט ה'תשע"א

האריסים נשבעים והרי האריס נוטל שכר עבור טרחתו (שהרי בשונה משותף לאריס אין חלק, ושכרו הוא רק תמורת טרחתו)? וביאר ה'מרדכי' (שבועות שם) כי האריס אינו מקבל שכר קבוע אלא אחוזים מהיבול, ולכן יתכן שיורה היתר לעצמו במחשבה שקיבל פחות מכפי שחשב, אך המתעסק במעוה מקבל שכר קבוע על טרחתו (מלבד חלקו במחצית הרווחים – כדי שעבודתו לצורך המלוה לא תחשב כריבית) ואינו מורה היתר. ועוד יש לומר: מטבע האדם לחשוב שמשקיע בעבודתו יותר מהדרוש וכאשר מקבל בשווה לבעל המעוה או פחות מכך, כאריס הנוטל למחצה לשליש ולרביעי, סבור שחלקו קופח ומורה היתר לעצמו, אך המקבל מלוה למחצית שכר מקבל יותר מבעל המעוה, כי מלבד המחצה שנוטל מקבל גם את שכר טרחתו, ואינו מורה היתר לעצמו. נמצא כי במתרים המקבל פחות מחמשים אחוזים ניתן להשביעו אף לדעת התוס'.

(חשובי חמדי שבועות מח.)

הלכות שלוחין ושותפין פרק ט, הלכה ה: **הַמְשַׁלֵּחַ בִּידְ חֲבֵרוֹ חֶפֶץ לְמִכְרוֹ... אִם עַל פִּי שְׂלָא נָתַן לוֹ שְׂכָר עַל זֶה... הוֹאִיל וְנִשְׂא וְנָתַן בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ – הָרִי זֶה כֶּבֶן בֵּית, וְיֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ מִסָּפֵק.** המתרים ומקבל אחוזים מהתרומות, והמשלח חושד בו שנטל יותר מכפי שסוכם, האם ניתן להשביעו מספק? מלשון הרמב"ם "אע"פ שלא נתן לו שכר" משמע שבמקבל שכר יש יותר טעם לחייבו שבועה, ואילו כשאינו מקבל שכר יש מקום להימנע מלהשביעו, כדי שאנשים לא יימנעו מלגמול חסד מחשש שיתחייבו שבועה, אבל המקבל שכר על פעלו לא יימנע (פרישה חו"מ צ"ד, א).

אך התוספות (שבועות מח, ב) כתבו שרק שותף שאינו מקבל שכר על עבודתו נשבע, ואילו הנוטל מלוה למחצית שכר (היינו שרווחי ההלוואה מתחלקים בין המלוה והלווה) אינו נשבע, כי השבועה היא משום שמורה היתר לעצמו ליטול עבור טרחתו, אך כשמקבל שכר אינו מורה היתר. ולכאורה קשה לדעת התוספות: מבואר בגמרא שאף

רפואת עבדים ופדיון שבויים על מי?

יום חמישי כ"ט שבט ה'תשע"א

הוא נהנה מהפירות. לכן, כאשר מגרשה אינו יכול לתבוע את הוצאותיו (כתובות ע"ב). ומזה שלענין עבד הוצרכה תורה ללמדנו שפטורים מלשלם לאדון את הוצאות הרפואה שהוציא על העבד – נוכל ללמוד שאם אדם שילם עבור חברו את הוצאות ריפוי חוליו, צריך חברו לשלם לו בחזרה את מה שהוציא עליו. והרי כך היא ההלכה (רמ"א י"ד רנב, יב) שהפורה את חברו מהשבי – חייב הנפדה לשלם לו בחזרה את כל הוצאותיו.

(משנ"ח חכמה, ראה טו, יג)

הלכות עבדים פרק ב הלכה יב: חָלָה וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצְאוֹת הָרֶבֶה – אִינוּ חֵיב לוֹ כֶּלּוּם; שְׁנֵאמַר: יֵצֵא לְחַפְשֵׁי חֲנָם. וכך הובא ב'אבן עזרא' (משפטים כא, ב) בשם רבי סעדיה גאון בביאור הכפילות בלשון הפסוק "ויצאה חנם אין כסף" ללמדנו, שאם השפחה חלתה והאדון הוציא עליה לצורך רפואתה, אינה צריכה לשלם לו.

וזאת, מכיוון שהוצאות רפואת העבד הן בסופו של דבר לצורך האדון, כדי שהעבד יבריא ויוכל למלא את תפקידו ולשרת את האדון, והרי זה כדוגמת המוציא הוצאות על נכסי אשתו ('נכסי מלוג') כדי להשביחם, וכוונתו לטובת עצמו, כי

מצוה לקיים דברי המת

יום שישי ל' שבט ה'תשע"א

לכפותו לקיימה, אך המצוה לקיים דברי המת אינה מוטלת רק על היורשים אלא על כל אדם מישראל, ומכאן זה כופין את היורשים על קיומה, כי אם בידו לכפות ונמנע מכך, הוא עצמו עובר על המצוה המוטלת עליו, לדאוג לקיום דברי המת (מגיני שלמה כתובות שם).

ועוד יש לומר: נחלקו הראשונים בגדר דין מצוה לקיים דברי המת. לדעת רש"י (גיטין יד, ב) עצם דיבורו של המת יוצר קנין, אך לדעת הר"ן אין זה קנין אלא רק מצוה על היתומים לעשות את רצונו ולכן יורש קטן שאינו מחוייב במצוות אינו מחוייב בכך (ראה מוה"א זכיה סי' כט). ולכן לדעת רש"י אין להקשות, איך כופים את היורשים על מצוה דרבנן, כי הכפייה היא מצד דיני ממונות, כיון שכבר זכה המקבל. אך התוספות סוברים כהר"ן שאין כאן קנין אלא רק מצוה, ולכן לדעתם יש להוכיח מכאן שכופים על מצוה דרבנן (קובץ שיעורים כתובות שט"ו).

הלכות עבדים פרק ו, הלכה ד: צֵוָה וְאָמַר: שְׁחַרְרֵהָ – בּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשֵׁין לְשַׁחֲרֹר אוֹתָהּ. לדעת רש"י דין 'כופין על המצוות' נאמר רק במצוות מהתורה ולא מדרבנן. והקשו עליו התוספות (כתובות פו, א ד"ה פריעת) מהלכה זו שכופים את היורשים על המצוה לקיים דברי המת שאינה אלא מדרבנן!

ותירץ הפני יהושע (גיטין יג, א): אם היורשים מוחזקים בממון, אכן אין לכפותם על קיום המצוה, אך כאן השפחה זוכה בעצמה בשעת המיתה לפני שזכו בה היורשים, וכשם שממון המופקד ביד שלישי וציוה המפקיד קודם מיתתו ליתנו לאחר אין היורשים יכולים לעכב, מאחר והשליח מצווה לקיים את דברי המת, כך אין היורשים מעכבים על השפחה כיון שכבר זכתה בעצמה. והצורך לכפותם אינו לגבי הדין הממוני אלא לתת לה גט שחרור כדי להתירה להינשא. ויש שתירצו: במצוה המוטלת על אדם אחד אין אחר יכול

שבת קודש א' אדר א' ה'תשע"א

בין הפקר לייאוש

כי ההגבלות בדין ייאוש אינן מתאימות להגבלות של תהליך דמוי-הפקר. לדוגמה, התוספות (בבא קמא סו, ד"ה כיון) כתבו: "שיאוש אינו כהפקר גמור, דאם כן אפילו בתר דאתא לידיה באיסורא (=הרמת החפץ לפני הייאוש) יוכל לקנות מן ההפקר". ראשונים אחרים הוסיפו ואמרו: אם ייאוש הוא צורה של הפקר, עליו לחול גם לגבי חפצים שנמצאים בתוך רשות הבעלים!

ועוד הבדל בין הפקר לייאוש:

אחד הדינים המיוחדים של הפקר הוא החובה להפקיר בדיבור ובנוכחות שלושה אנשים, ואילו בייאוש אין זה נדרש. ואף ש"אמר רב זביד משמיה דרבא: כללא דאבידתא - כיון דאמר 'ווי לה לחסרון כס' - מייאש ליה מינה" (בבא מציעא כג, א) ואם כן לכאורה גם יאוש חל לאחר אמירתו, אך התוספות (שם כב, א ד"ה שטף) והרמב"ן (פסחים ד, ב) מציינים במפורש שאין צורך בהכרזה מילולית כדי להחיל ייאוש.

הלכות עבדים פרק ח, הלכה יג: המפקיר עבדו – יצא לחירות, וצריך גט שחרור. ואם מת האדון שהפקירו – תיורש בותב לו גט שחרור..

בגמרא (גיטין לט): "אמר עולא אמר ר' יוחנן: המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור... אמר אמימר: המפקיר עבדו ומת, אותו העבד אין לו תקנה... אמרו לפני רבי: אמר נתיאשתי מפלוני עבדי, מהו? אמר להם, אומר אני: אין לו תקנה אלא בשטר (משוחרר הוא קצת, ואינו גמור רש)".

הגמרא משווה את דינו של מי שהפקיר עבד ומי שהתייאש מעבד שאבד (שבשני המקרים העבד אינו שייך לבעלים ממונית, אבל מוגדר כעבד מבחינת מעמדו האיש). ויש לומדים מכאן שיש דמיון יסודי בין המושגים יאוש והפקר ואומרים שכך סבר רש"י, לפי פירושו בבבא מציעא (כא, א ד"ה מצא) "מצא פירות מפורזין - נתיאשו הבעלים מהן, כדאמר בגמרא, והפקר הן". ואולם רוב הראשונים לא סוברים שמדובר במושגים זהים

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

בבהמה כשרה חיה שעלתה על גבי המזבח, שצריך להורידה ולשוחטה למטה, ולפיכך נוהג בה דין הפשט וניתוח. מבררת הגמרא: ומאי קמשמע לן – ומה חידוש בא התנא להשמיענו בדין זה, הרי פשוט הדבר שצריך להורידה, כיון שלאחר שחיטה ניתן לשוב ולהעלותה על המזבח. מבארת הגמרא: כוונת התנא להשמיענו חידוש, דיש הפשט וניתוח לבהמה כשרה בראש המזבח, דהיינו, שאם עבר ושחט בהמה כשרה בראש המזבח אין צריך להורידה כדי להפשיט עורה ולנתח איבריה, אלא מותר לעשות זאת בראש המזבח.

שבה הגמרא ומקשה: ולמאן דאמר – ולדעת הסובר שאין הפשט וניתוח בבהמה כשרה בראש המזבח, אלא חייב להוריד בהמה ולהפשיטה ולנתחה למטה, מאי איכא למימר – מה יש לומר, כלומר, כיצד ניתן לפרש את דברי המשנה המתירה להפשיט ולנתח בראש המזבח.

מתרצת הגמרא: הכא במאי עסקינן – באיזה אופן עוסקת המשנה כאן, בגוף שהיה לו שעת הנושר ונפסלה. כלומר, לשיטה זו צריך להעמיד את הסיפא של המשנה בבהמה שעלתה על המזבח כשהיא כשרה, ולאחר שנשחטה ונזרק דמה נפסלה, ובאופן כזה מותר להפשיטה ולנתחה בראש המזבח, כיון שאם יורידנה שוב לא יוכל להעלותה. ואף שבהמה שנפסלה להקריב אינה בדין הפשט וניתוח, מכל מקום כאן יש להפשיטה, כיון שהיתה ראויה שעה אחת להקטרה, וכשיטת רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר (להלן קד) שבין שנוזק הקם בכשרות והורצה בקשר שעה אחת – והיה הבשר ראוי להקטרה במשך שעה אחת, אפילו אם אירע בבהמה פסול

לאחר מכן למטה מן המזבח ודינה בשריפה, מכל מקום יפשיטנה תחילה ועזרה יתן לכהנים. ולפיכך אם נפסלה כשהיא בראש המזבח, שקידשה המזבח שלא תרד, יפשיט עורה וינתח איבריה בראש המזבח. מקשה הגמרא: אם כדברין שלשיטה זו יש להעמיד את המשנה בעולה שנפסלה, ואלא דקתני – דין זה ששינוי בתוספתא (פ"ט ה"ב), לגבי עולה שעלתה חיה לראש המזבח ושחטה שם, כיצד הוא עושה, מוידא את הקריבים למטה מן המזבח, ומדיחן – שוטפם מן הפרש שבהן. ולכאורה יש לתמוה, למה לי – מדוע עושה כן, הרי מאחר ובהמה פסולה היא, אם יוריד את הקריבים לא יהא רשאי לשוב ולהעלותם על גבי המזבח. מתרצת הגמרא: אלא ה"כ נעבד – כיצד נעשה באופן זה, נקריבנהו בפרייתו – האם נקריב בהמה ביחד עם פירשה, והלא אין לעשות כן, שהרי אמר הכתוב (מלאכי א ח) 'הקריבנהו נא לפחתך הירצה או הירצה פניך', כלומר, אם תביא דורון גרוע לפני שר ומושל, האם ירצך או ישא פניך, ומטעם זה אין להקריב לפני הקדוש ברוך הוא את הקריבים עם הפרש שבהם. מבארת הגמרא: אכן ודאי אין להקריב בהמה עם פירשה, אלא אנן ה"כ קאמרינן – אנו כן נתכוונו להקשות, מדיחן למה לי – מה צורך יש להדיח את הקריבים לאחר הורדתם, הרי ממילא אסור לשוב ולהעלותם על המזבח לאחר ההדחה, מאחר והבהמה נפסלה. מתרצת הגמרא: טעם הדבר שיש להדיח הקריבים, הוא משום דאי מיתרמי בהן אחריותא – שאם יזדמן כהן אחר, ולא ידע שקריבים אלו פסולים הם להקריב, נשקינהו – יעלם ויקריבם על גבי המזבח.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ה שבט א' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון כ"ה שבט ה'תשע"א

הלכות שכנים

פרק שלשה עשר

- 1 **א.** הנותן² מתנה - אין³ בה דין בן המצור. הנה⁴ כתוב
 2 בפטר מתנה, שאחריות⁵ מתנה זו על הנותן - יש בה דין
 3 בן המצור; והאיל⁶ יש בה אחריות - מכירה היא, ולא כתב
 4 מתנה אלא לבטל זכות בן המצור⁷. וכמה נותן לו⁸? מה
 5 שהיא שנה.
 6 **ב.** אמר⁹ הלוקח: בן הוא, והערמה עשיתי, ומכירה היא,
 7 בכך וכך קניתי¹⁰ - נשבע בנקיטת חפץ¹⁰ ונוטל, כדין
 8 השלוחין¹¹. ויראה לי, שצריך לטען דמים שהן ראויין או
 9 יתר מעט; אבל אם אמר על שנה מאה: במאתים קניתי -
 10 אינו נאמן¹².
 11 **ג.** הנה¹³ כתוב בפטר מתנה: וקבלתי עלי אחריות מתנה
 12 זו, שאם תצא מידו אתן לו מאתים - נותן לו בן המצור
 13 מאתים ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינו שנה אלא
 14 מנה¹⁴.
 15 **ד.** החליף חצור¹⁵ בחצר - אין בה דין בעל המצור¹⁶. החליף

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

- (1) נתבארו בו מקצת מדיני בעל המצר במתנה ומכירה וחליפין, ולא נשלמו. (2) בבא מציעא קח: (3) שאין המקבל יכול להשיג מתנה במקום אחר, ואין כאן משום עשיית הישר והטוב. ועוד שהמוכר אומר לו, לזה אני רוצה ליתן מתנה ולך אין אני רוצה, ועיין לחם משנה להלן פרק י"ד הלכה ד' וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן קא. (4) שם, מימרא של אמימר. (5) במקרה ויחטפו את השדה ממקבל המתנה. (6) כן כתב הר"ף שם. (7) כלומר, ויש כאן הערמה, כמו שכתב הר"ף. (8) כמה צריך בן המצר לשלם ללוקח. ואף זה ברי"ף שם. (9) המשך דברי הר"ף שם. (10) באחיות חפץ של קדושה, כגון תפילין או ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים (פרק א' מהלכות טוען ונטען הלכה ב'). (11) שנשבעים ונוטלים (פרק ט' מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה'). ולוקח זה הרי הוא כאילו שלוחו של בן המצר (למעלה פרק י"ב הלכה ה'). (12) חזקה אין אדם קונה שווה מנה במאתים (מגיד משנה). ואף על פי שלחן פרק י"ד הלכה ד' כתב רבינו: "לקח שווה מנה במאתים - טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתיים זוז" - כאן שנחפס בהערמה, אינו נאמן. ועוד ששם מדובר באופן שידוע שנתן מאתיים, אלא שהוא טוען שעשו קנוניא ביניהם (לחם משנה). (13) אף זה ברי"ף שם. (14) אף כאן לא נתפס בהערמה ולפיכך נאמן הוא על כך, כמו שכתב רבינו להלן פרק י"ד הלכה ד'. (15) מכאן שאף בבתיים יש דין בן מצר (מגיד משנה, וראה למעלה פרק י"ב הלכה יז). (16) שהמוכר יכול לטעון, שהוא מעוניין רק בחצירו של הלוקח שהיא טובה בעיניו ואינו רוצה כתמורה את החצר של בן המצר. (17) ואינו חייב להמציא לו בהמה או מטלטלין כיוצא בהן. ועל אחת כמה שאינו יכול לטעון שרק בהמה זו או מטלטלין אלו טובים בעיניו, כמו שטוען כן בהחליף חצר בחצר (למעלה). וראה עוד להלן. (18) בכסף משנה להלן פרק י"ד הלכה א' הביא "כמו" וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף כד. ופירש הסמ"ע שם סעיף קטן מא שדורש דווקא בהמה או מטלטלין, וכן הוא בכתב-יד תימן: "כמין". (19) בין המוכר והלוקח, שהרי כשיהיה לו דמי שווייה יכול לקנות אחרים (סמ"ע שם), מה שאין כן בקרקע, שלפעמים צריך דווקא קרקע זו ולא אחרת. (20) ושדות המוכר מקיפות מכל צד, שעדיין אין מקום לטענת בן המצר. (21) ומעכשיו יש טענות מצד בני המצר. (22) היינו, שיש איזה שינוי שהוא, בין הקרקע שקנה ויתר השטח, לטוב או לרע, שאז אנו אומרים, שיש טעם מוסבר למה קנה הלוקח דווקא חתיכת קרקע זו, וזה בגלל השוני שבה, שרצוי לו מאיזה טעם שהוא, ואין אנו חושדים בו בהערמה לסלק את טענת בן המצר. (23) בגמרא שם. (24) שכיוון שכל השטח שווה, למה בחר הלוקח דווקא בזה שבאמצע, אלא אל כורחך שיש כאן כוונת הערמה. (25) אבל אינו יכול לסלקו מן הקרקע המעט שקנה בתחילה באמצע השדה (סמ"ע שם סעיף קטן מח). (26) המפרשים לא ציינו כל מקור, והמגיד-משנה כותב, שזה נראה פשוט. (27) שכל זמן שלא נתקיימו התנאים, אין כאן מכירה כלל. (28) פירוש, שלא יישאר למוכר שום קשר בקרקע זו. ובכתב-יד תימן: "ולא תישאר בה עילה כלל", וכן הוא בשולחן-ערוך סימן קעה סעיף י. ובדפוס רומי: "ולא תישאר בה עילה כלל". וצריך להיות כנ"ל. (29) ובן המצר מחה מייד, אחרת הרי זו מחילה ואיבד זכותו, ואינו יכול לסלקו עוד (כסף משנה בשם רבינו ירוחם. וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף ל'). (30) כמו שיבוא הפירוט בסוף ההלכה. (31) המקור לזה ממה שאמרו (בבא מציעא קח). גבי בן מצר: "לתיקוני שדרתיך וכו'", ביטוי הנאמר (כתובות צט): לגבי שליח (מגיד משנה. וראה למעלה פרק י"ב הלכה ה'). (32) כדין כל בעל חוב הטורף מן הלקוחות

- 1 בן המצר. זהו העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד
2 מצר חברו - הוא כמו שליח לחברו, ולתקן שאלו ולא
3 לענות. לפיכך³³: אם השבית - נוטל הוצאה³⁴, ואם הפסיד³⁵
4 ונפר וזרס או אכל הפרות - מנכין אותו מן הדמים. במה
5 דברים אמורים שמחשבין לו הפרות? בשאכלן אחר שבא
6 בן המצר והביא מעות לסלקו; אבל כל הפרות שאכל
7 מקדם³⁶ - שלו הוא אוכל³⁷, ואין מחשבין אותו³⁸.
8 ח. אחד שלקח שדה אחת משנים, וכא בעל המצר לסלקו
9 ממחצית בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול לסלקו³⁹; או
10 מסלקו מכלה, או מניח כלה. אבל המוכר קרקע לשנים -
11 יש לבצעל המצר לסלק שניהם, או לסלק אחד ולהניח
12 אחד⁴⁰.
13 ט. בן המצר שבא לסלק את הלוקח, וקדם שישלכו מוכר
14 לו⁴¹ את השדה שיש לו על המצר - אבד את זכותו⁴².
15 י. שליח שמכר⁴³ והרי הוא בעל המצר - אינו מסלק את
16 הלוקח; שהרי הוא מוכר לו, ואין לך מחילה גדולה מזו⁴⁴.
17 יא. בעל חוב של מוכר שטרף⁴⁵ השדה מיד בעל המצר -
- 18 הרי בעל המצר חוזר וטורף מן הלוקח⁴⁶ ששלכו, והלוקח
19 חוזר ונוטל מן המוכר.
20 יב. כל בעל חוב⁴⁷ שטרף בחובו⁴⁸ - יש לבצעל המצר
21 לסלקו. לא יהא כל הטורף גדול מכל הלוקח⁴⁹. ואם ירצה
22 הנטרף⁵⁰ לתן הדמים שהיו עליו בחובו - תחזור לו שדהו⁵¹
23 לעולם⁵², כמו שיתבאר במקומו⁵³.
24 יג. קטן שהיה בן המצר, וראה בית דין שזכות הוא לו⁵⁴
25 - מסלקין לו את הלוקח⁵⁵, או יטל לו חלקו עם שאר בעלי
26 המצר כמו שיראו.
27 יד. בעל שהיתה אשתו בן המצר - הרי זה מסלק את
28 הלוקח; שכל נכסי אשתו⁵⁶ ברשותו⁵⁷, וכל זכות שתבוא
29 לידה - זכות הוא לו⁵⁸. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות
30 זו ללוקח - אינו מועיל⁵⁹, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה
31 מדעתה וסלקה את הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן
32 בנכסי אדונו ששלק את הלוקח: אם רצה הבעל או האדון
33 - מקנים על ידיהן, ואם רצה - לא יקנים⁶⁰, ותחזור ללוקח
34 ויחזיר הדמים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

של הלווה - שכאן לא קנה בן המצר מאת הלוקח, אלא מאת המוכר, על ידי הלוקח, שהיה שלוחו. (33) זהו פירוט הדברים שהובאו בתחילת ההלכה. (34) נכדין יורד לתוך שדה חברו שלא ברשותו שידו על התחתונה (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד) שאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח מתוך היציאה (מגיד-משנה שם, וכן נראה בבבא קמא קב). אבל מכיוון שרבינו לא כתב שאם הייתה השדה עומדת ליטע, נוטל כדין אריס, שהרי אף יורד שלא ברשות אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטע אותה (רמב"ם שם) ונותנים לו כאריס (סמ"ע סימן שעה סעיף קטן א) - נראה שאפילו בשדה העומדת ליטע ידו על התחתונה, מפני שאין לדמות יורד לתוך שדה חברו, שהכוונה ליטול כאריס, לשליח שנוטע לטובת המשלח ואינו מתכוון כלל ליטול כדין אריס ועיין לחם משנה]. (35) שאז אומר לו: לתקן שלחתיך ולא לעוות. (36) לפני שבא בן המצר לסלקו. (37) שלפני שבאה תביעת בן המצר לסילוק הלוקח, הרי זה נחשב כלוקח ולא כשליח (מגיד-משנה ולחם-משנה), או מפני שהוא כשליח ולא שליח ממש, וראה אור שם. (38) נאכל מה שהפסיד מנכים לו, שהוא כלוקח שקנה שדה לפירות עד זמן מסויים (למעלה פרק כ"ג מהלכות מכירה הלכה ו) שאוכל פירותיה, ואין לו רשות להרוס. ועיין לחם משנה וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן י. (39) מאותו חצי בלבד. שכיוון שהחצי השני בידו, הרי הוא עצמו בן המצר. (40) שהרי מסלקים אותו כולו משדה זו, ואין לו שום טענת בן המצר. (41) היינו, ללוקח עצמו. אבל בכתב-יד תימן חסרה המלה "לו", וכן הוא בטור ושולחן-ערוך סימן קעה סעיף טו. ומבואר שם שהמדובר כשמכר לאחר. וראה להלן. (42) וגם זה האחר שקנה (ראה למעלה), אין לו זכות בן מצר (טור ושולחן-ערוך שם) לפי שהלוקח הראשון יכול לטעון, אף הוא, טענת בן-מצר כנגדו, שהרי כל זמן שלא סילקוהו, השדה בידו. (43) שבעל השדה עשהו שליח למכור שדהו. (44) כן נראה בגמרא בבא מציעא קח. "אתא אימליך ביה, אמר ליה איזיל אובון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקני מיניה" וראה להלן פרק י"ד הלכה ב. ומשמע דווקא אם אמר לו בלבד אבל אם עשה גם מעשה - בוודאי מחל לו וכן אמרו בבבא בתרא ל: שדיבור עביד איניש דמיקרי ואמר, ולא מעשה. וראה עוד להלן פרק י"ד שם. (45) כדין בעל חוב שטורף מן הלוקחות. (46) שהרי הלוקח אינו שליח ממש, אלא כמו שלוחו (למעלה פרק י"ב הלכה ה ופרק י"ג הלכה ז), ואם כן הוא לוקח, ובן המצר נחשב כלוקח מן הלוקח, והוא חוזר על הלוקח הראשון, במקרה של טריפה מצד בעל החוב. והמדובר, כשיש למוכר לשלם, אלא שלפי שבעל המצר אינו יכול לתבוע מהמוכר, שהרי יאמר לו: "לאו בעל דברים ידי את", - הוא תובע מהלוקח, שממנו לקח את השדה, והלוקח חוזר ותובע מהמוכר. שאם אין למוכר לשלם, אין סברא שהלוקח יפסיד, שהרי לא נהנה כלום אלא קיים המצוה של ועשית הישר ולמה יפסיד? (כסף משנה). (47) של בעל השדה. (48) שיש לו על בעל השדה. (49) שבן המצר מסלקו, כמו כן מסלק הוא את בעל החוב. (50) בעל השדה, הלווה. (51) כלומר, בעל המצר מחזיר לו, כשם שהבעל-חוב היה צריך להחזיר, שלא יהא כוח בעל-המצר שבא מכוח הבעל-חוב, גדול מבעל חוב עצמו. (52) בהתאם לכלל הידוע: "שום לעולם חוזר" (בבא מציעא לה). (53) לקמן פרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה טז. ושם הלכה יז מבואר שאם הגבהו הלווה מדעתו אין השדה חוזרת וראה בלחם משנה, ובסמ"ע סימן קעה סעיף קטן לג. (54) ובית דין מצווין לעשות לזכותו של הקטן (גיטין נב). (55) כדין שדה שיש לה בני מצר רבים וקדם אחד מהם וסילק את הלוקח, שזכה בה (למעלה פרק י"ב הלכה ה) ובית הדין מקדים ומסלק עבור הקטן. (56) אפילו נכסי מלווה וכן הוא בחושן משפט סימן קעה סעיף יד. (57) שהבעל נחשב כלוקח בנכסי אשתו, כמבואר בכתובות צה. (58) אף על פי שבנכסי מלווה, אין לו אלא פירות וראה למעלה פרק י"ב הלכה טז. (59) [שהיא אינה יכולה לוותר על זכותו בתור בן-מצר]. (60) כדין אשה שקנתה ועבד שקנה שאם רצה הבעל או העבד - מקיים, ואם לא רצה - מבטל (למעלה פרק ל מהלכות מכירה הלכות ב - ג).

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1
2 א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצר שלו וזה שרוצה
3 לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצר: אם תרצה לקנות
4 בכך וכן - עשה, ואם לאו - סלק את עצמך, והרי זה
5 לוקח; הרי זה לא נשארה לו טענה, אלא או מביא מעות
6 מיד ויקנה, או בטלה זכותו. אמר: אטרח ואביא - אין
7 שומעין לו. אלף ואביא: אם הוא אמוד שיש לו - ממתינין
8 לו עד שילף ויביא, ואם אינו אמוד - אין שומעין לו, שאינו
9 רוצה אלא להשמיט. לפיכך אומרים לו: או תוציא עתה
10 זוזים, או בטלה זכותך. שאין קובעין זמן לבעל המצר.
11 הוציא בן המצר המעות, והוציא הלוקח מעות, אם היו של
12 לוקח טובים מזוניו או ממהרים לצאת יותר מזוניו - בטלה
13 זכותו, ואין לו דין בן המצר. היה רוצה הלוקח לקנותה
14 לבנות בה פתים, וכן המצר רוצה לזרעה - הלוקח זוכה,
15 משום ישוב הארץ, ואין בה דין בן המצר.
16 ב. בא לוקח ונמלף בכך המצר, ואמר לו: הרי פלוני בן
17 המצר שלף רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו? ואמר
18 לו: לך וקח! - לא בטל זכותו, ויש לסלק אותו אחר
19 שיקנה, אלא אם בן קנו מידו. במה דברים אמורים שצריך
20 קנין? בשמחל לו קדם שיקנה; אבל אם מחל לו זכותו אחר
21 שלקח, כגון שבא בן המצר וסיע עמו, או שכר ממנו, או
22 שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשפּתֶּם ולא מזה בו
23 ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו.
24 ג. היה בן המצר במדינה אחרת או חולה או קטן, ואחר
25 זמן הבריא החולה והגדיל הקטן ובא ההולף - אינו יכול
26 לסלקו. שאם אתה אומר בן - אין אדם יכול למכר
27 קרקעיתו, שהרי הלוקח אומר: לאחר כמה שנים תצא מדי.
28 וכןה הורו הגאונים.
29 ד. המוכר שנה מאתים במנה: אם לכל העם מוזיל ומוכר
30 - נותן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל
31 העם - נותן לו מאתים שהוא שנה, שהמוכר נתן לזה מתנה.
32 לקח שנה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו עד שיתן
33 המאיתים. טען בן המצר, שעשו קנוניא ביניהם - נשבע
34 הלוקח בנקיטת חפץ, ונוטל מאתים וזו. ואם היה שם עדים
35 שנתן מאתים, וכן המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין
36 המוכר, ואינו יודע [בדאי] שלא לקח ממנו אלא מאה -
37 הרי זה נותן דמים כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו,
38 ומשפיעו הסת שלקח במאתים ונפטר.
39 ה. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן
40 אומר: אני אקח בדימים אלו, ואין אחד מהן בעל המצר:
41 אם היה האחד מיושבי העיר, והאחד משכני השדה - שכן
42 העיר קודם. שכן ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. קרוב
43 ותלמיד חכם - תלמיד חכם קודם. שכן וקרוב - השכן
44 קודם, שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד וקנה -

הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפִין

45 זכה, ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין
46 אחד מהן בעל המצר. שלא צוו חכמים בדבר הזה אלא
47 דרך חסידות, ונפש טובה היא שעושה כך.
48 סליקו להו הלכות שְׁכָנִים
49
50 ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושתפו,
51 ומשפטיהן במקחן וממכרן, בהפסדן ויטכרן.
52 ובאור כל הדינין האלו בפרקים אלו:

פֶּרֶק ראשון

53
54 א. האומר לשלוחו: צא ומכר לי קרקע או מטלטלין, או
55 קנה לי - הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו, וכל מעשיו
56 קניינין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא
57 באמירה בלבד בינו לבין חברו. ואין צריכין עדים אלא
58 לגלות הדבר, אם פיר אחד מהם, כשאר כל הטענות.
59 ב. שליח שעבר על דברי משלחו - לא עשה כלום. וכן
60 אם טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר;
61 שהרי הוא אומר: לתקן שליחותי שדדתיך, ולא לענות. ולא
62 אמרו, שההנחה במטלטלין - שתות, והעבדים והשטרות
63 והקרקעות - אין בהן הנהגה, אלא במוכר שלו או קונה
64 לעצמו; אבל שליח שטעה בכלם בכל שהוא - חוזר.
65 ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא
66 באחריות - הרי זה עוות, והשליח לוקח אותה לעצמו שלא
67 באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכרה למשלח באחריות;
68 הואיל וקנה אותה במעותיו, והאחריות על השליח. וכן כל
69 פיוצא בזה. לפיכך, אם התנה עליו שעשהו שליח בין לתקן
70 בין לענות, אפלו מכר לו שנה מאה בדינר, או לקח שנה
71 דינר במאה - אינו יכול לחזור בו, וחיב המשלח לתת לו
72 כפי התנאי.
73 ד. האומר לשלוחו: מכר לי משדה שלי בית סאה, ומכר
74 לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוקח
75 בית סאה בלבד. אמר לו: מכר לי בית סאתים, ומכר לו
76 בית סאה - הרי זה מעביר על דבריו, ולא קנה הלוקח. אמר
77 לו: מכר לי שדה לאדם אחד, והלף השליח ומכרה לשנים
78 - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אמר לו: מכר לי
79 שדה, ולא פירש - אפלו מכר למאה, ממכרו ממכר.
80 ה. הנותן מעות לשלוחו לקח בהם חטים או מין ממני
81 סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות
82 לקח בהן חטים, בין לאכילה בין לסחורה, והלף ולקח בהן
83 שעורים: אם פחתו דמי זה שלקח - פחתו לשליח, מפני
84 שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן - הוסיפו לבעל המעות.
85 היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנין או במשקל
86 או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם,

30 שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: לא כתבתי ולא
31 שלחתי לך - ישבע הלזה הסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך
32 שלח, ויפטר. וכן הוורו רבותי. אבל אם לא היה הכתב
33 כתב ידו, או שאין הלזה יודע שהוא כתב ידו, או אפלו
34 היה כתובין בו סימנין ואותיות שביניהן ביחוד, אם טען
35 ראובן ואמר: לא שלחתי כתב, ואחרים ראו בו - שמעון
36 חייב באחריותו, ומשלם לו ראובן אחר שיחרים על מי
37 ששלח כתב זה מדעתו ולא יודה. ויש מי שהורה, שישבע
38 ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.
39 ט. לוי שבא בשליחות ראובן ולקח חמשים משמעון, וקא
40 ראובן ואמר: לא שלחתי לקח אלא עשרים, ועשרים בלבד
41 הביא - הרי ראובן נשבע שלא שלחו להביא אלא עשרים,
42 ועשרים בלבד הביא לו, כדין כל מודה מקצת, ולוי נשבע
43 הסת, שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן, וישלם שמעון
44 מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

יום שני כ"ו שבט ה'תשע"א

פרק שני

46
47 א. אין² העובד פוכבים נעשה שליח³ לדבר מן הדברים
48 שבעולם⁴. וכן⁵ אין ישראל נעשה שליח לעובד פוכבים⁶
49 לדבר מן הדברים. שנאמר⁷: בן תרימו גם⁸ אתם - מה אתם
50 בני ברית, אף שלוחכם בני ברית⁹. והוא הדין לכל התורה
51 פלה¹⁰. ומה¹¹ משלחכם¹² בן ברית, אף בכל התורה פלה
52 המשלח בן ברית¹³.
53 ב. עושה אדם שליח איש או אשה¹⁴, ואפלו אשת איש¹⁵.
54 ואפלו עבד¹⁶ ושפחה¹⁷, הואיל והן בני דעת וישנן במקצת
55 מצות, נעשין שלוחין למשא ומתן¹⁸. אבל מי שאינן בני
56 דעת, והן חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין¹⁹, ולא

1 וחולק התוספת השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר
2 שאין לו קצבה - הכל לבעל המעות.
3 ו. מי שהיה חייב להכריז מומן, בין משום מלוה בין משום
4 פקדון או שכיירות, ונתן המעות ביד השליח ואמר לו: הולך
5 מומן זה לבעל חובי - אין השליח צריך להטפל לו ולתן
6 לו בפני עדים. ואם אמר לשליח: אל תפרע חוב זה אלא
7 בעדים, ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן אם היה
8 החוב בשטר, בין שאמר לו: קח השטר ותן לו המעות, בין
9 שאמר לו: תן המעות וקח השטר, ונתן בלא עדים ולא לקח
10 השטר - חייב לשלם. שהרי לתקן שלחו, ולא לענות.
11 ז. השולח מצות שבדו ביד שלוחו, ואמר לו: הולך מומן
12 זה לפלוני שאני חייב לו, והלך ונתן שלא בעדים, השליח
13 אומר: נתתי, ובעל חוב או הפועל אומר: לא לקחתי, והרי
14 שלשתי עומדין - השליח נשבע הסת שנתן, ובעל חוב או
15 הפועל נשבע [שבועת התורה] שלא לקח, וישלם הלה
16 לבעל חוב או לבעל הפקדון. ואפלו היה השלוחין שנים -
17 אין עדותן מועילה, מפני שהן נוגעין בעדותן, שהרי חייבין
18 להשבע הסת. במה דברים אמורים? בשניה השליח
19 מכחיש את בעל חוב והרי שלשתי עומדין; אבל אם בא
20 השליח ואמר: נתתי כמה שאמרתי לי - אינו יכול להשביעו
21 הסת ששעה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי
22 שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו השלוחין או הלכו להן
23 למדינת הים, וכא בעל חוב לתבע - הלזה אינו יכול
24 להשביעו הסת שלא פרעו השליח, שהרי אין כאן מי
25 שטוען עליו טענת ודאי שלקח. אלא מחרים הלזה חרם
26 סתם, ומשלם החוב שעליו. וכן כל פיוצא בזה.
27 ח. ראובן ששלח כתב לשמעון ואמר לו: מנה שיש לי
28 בידיך, שלחתי לי ביד לוי, אם רצה לשלחו - אינו חייב
29 באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון. והוא שפיר

1) נתבאר בו דין מי שאינו נעשה שליח, ודין סרסור שהוא כמו שליח, וכמו כן דיני שמירה שעל השליח. (2) קידושין מא: ובבא מציעא עא: (3) היינו, שאין ערך חוקי לשליחות, ואין מעשי השליח מתייחסים למשלח. ומכיוון שלא כתב רבינו כאן שאינו נעשה שליח לישראל - נראה שאפילו לגוי אינו נעשה שליח, וראה במשנה למלך. (4) כלומר, הדברים שצריכים למעשה הבעלים או שולחם. (5) בבא מציעא שם. (6) לפי שאין הגוי יכול למנותו שליח. (7) כן הוא בקידושין שם ובבבא מציעא שם. (8) שהמלה "גם" מרבה את השליח, ואחרי שלמדנו דין השליחות ממקום אחר, הרי שהיא באה לציין פרט חדש בשליחות, והוא, שאין שליח אלא בן ברית (סמ"ע סימן קפה סעיף קטן א). (9) מושג רחב יותר מ"בן ישראל", וכולל גם עבדים כנענים (ראה להלן הלכה ב), שאף על פי שאינם מחוייבים אלא בחלק מן המצוות, - נקראים הם בני ברית לפי שיש להם חלק בברית שבין נותן התורה ומקיימיה, ראה גיטין כג: ורש"י שם דיבור המתחיל אף שלוחכם בני ברית [וכן נראה בבבא קמא טו.]. ולעניין שליח העבד בגירושין, עיין פרק ו מהלכות גירושין הלכה ו. (10) שהכל נלמד מתרומה. בניגוד לדברי רב אשי בבבא מציעא שם, שרק בתרומה אין שליחות לגוי. (11) אף זה שם. (12) היינו, ה"אתם" הנאמר בתרומה. (13) בניגוד לדברי רב אשי (בבא מציעא שם לפי לשון שני) שישאר נעשה שליח לגוי. (14) משנה בעירובין עט: שמזכה העירוב על ידי בתו ואשתו, וזיכוי זה הוא מטעם שליחות, הרי שאשה נעשית שליח (כסף משנה), וכן הוא בגיטין סב: שהאשה נעשית שליח לקבלת הגט, ובקידושין נב. אמרו שהאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושה. (15) שאינה לגמרי ברשותה. עירובין שם במשנה שמזכה על ידי אשתו. וכן בגיטין כג: במשנה שבין הנשים המביאות גיטה - אף צרתה ויבימתה. (16) עבד כנעני. כן מפורש בגיטין כג: ש"העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו". (17) כנענית. כן מפורש בגיטין שם שהשפחה זוכה בשטר השחרור עבור העובר שלה. (18) זה מוסב על עבד ושפחה. שרק למשא ומתן נעשים שלוחים, אבל לגיטין וקידושין לא. לפי שאינם בתורת גיטין וקידושין (גיטין כג: ופרק ו מהלכות גירושין הלכה ו). (19) גיטין כג. במשנה, והנמקה בגמרא שם.

- 1 עוֹשִׂין שְׁלִיחַ²⁰. אֶחָד הַקָּטָן וְאֶחָד הַקָּטָנָה²¹. לְפִיכָף²²,
 - 2 הַשּׁוֹלַח²³ בְּנוֹ קָטָן²⁴ אֵצֶל הַחֲנוּנִי²⁵, וּמִדֵּד לוֹ בְּאֶסֶר שְׁמֹן,
 - 3 וְנָתַן לוֹ אֶת הָאֶסֶר²⁶, וְאָבַד אֶת הַשְּׁמֹן וְאֶת הָאֶסֶר²⁷ - הַחֲנוּנִי
 - 4 חָיִב לְשַׁלֵּם²⁸; שְׁלֹא שְׁלַחוּ אֶלָּא לְהוֹדִיעוֹ²⁹, וְלֹא הָיָה לוֹ
 - 5 לְשַׁלֵּחַ אֶלָּא עִם בֶּן דַּעַת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאִם פִּרְשׁ
 - 6 וְאָמַר: שְׁלַח לִי עִם הַקָּטָן - הָרִי זֶה פְּטוּר³⁰.
 - 7 ג. הָאֹמֵר³¹ לְחִבְרוֹ: מִנֵּה שֵׁשׁ לִי בִּדְדָךְ, בֵּין מְלֹה בֵּין
 - 8 פְּקֻדֹן, שְׁלַחוּ לִי בִּיד פְּלוּנִי, אֶפְלוּ הָיָה קָטָן³², אִם רָצָה
 - 9 לְשַׁלְּחוֹ בִּידוֹ - נִפְטָר, וְאִינוּ חָיִב בְּאַחֲרִיתוֹ. וְכֵן³³ שְׁנִים
 - 10 שֶׁהָתְנוּ בִּינֵיהֶם, שְׁכַל מִי שִׁירָצָה לְשַׁלֵּחַ לְחִבְרוֹ מְשַׁלַּח בִּיד
 - 11 מִי שִׁירָצָה הַמְשַׁלַּח - הָרִי זֶה מְשַׁלַּח בִּיד מִי שִׁירָצָה לוֹ
 - 12 שֶׁהוּא רְאוּי³⁴ לְהוֹלִיךְ דָּבָר זֶה. וְאִם נִגְבַּח אוֹ אָבַד בְּדֶרֶךְ, אוֹ
 - 13 שִׁכְפַּר בּוֹ הַשְּׁלִיחַ - הָרִי הַמְשַׁלַּח פְּטוּר³⁵. שְׁכַל תִּנְאִי
 - 14 שְׁבִמְמוֹן - קַיָּם³⁶.
- ד. הַשְּׁלִיחַ³⁷ שֶׁקָּנָה אוֹ שִׁמְכָר, וְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ בְּדָבָר¹⁵
זֶה לְפָלוּנִי, אָף עַל פִּי שִׁמְשָׁף³⁸ אוֹ שֶׁהִמְשִׁיף³⁹, וְנִמְצָא¹⁶
שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַמְשַׁלַּח - בָּטֵל הַמִּקְח וּמִחְזִיר. וְאִם⁴⁰ לֹא¹⁷
הוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ - נִקְנָה הַמִּקְח, וְהָיָה הַדִּין בֵּינוֹ וּבֵין¹⁸
זֶה שֶׁשְׁלַחוֹ.¹⁹
- ה. רְאוּבֵן⁴¹ שֶׁקָּנָה שְׂדֵה מְשֻׁמְעוֹן, וְאָמַר לוֹ: לְלוֹי קָנִיתִי²⁰
אוֹתָהּ⁴², וְכָתַב שְׁטָר מִכָּר בְּשֵׁם לּוֹי, וְחִזָּר רְאוּבֵן וְאָמַר²¹
לְשֻׁמְעוֹן: לְעִצְמִי קָנִיתִיהָ, חִזָּר וְכָתַב שְׁטָר מִכָּר בְּשֵׁם לּוֹי - אֵין²²
כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְכָתוּב לוֹ שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁם רְאוּבֵן⁴³. וְאִם²³
הִתְנָה עִמּוֹ בְּתוֹחֶלָה⁴⁴ וְאָמַר לוֹ: לְעִצְמִי אֶקְנֶה, וְזֶה שֶׁאֶקְתָּב²⁴
שְׁטָר בְּשֵׁם לּוֹי, כִּדִּי שְׁלֹא יֵדְעוּ בִּי שֶׁאֲנִי הוּא הַקּוֹנֶה - הָרִי²⁵
זֶה כּוֹפֶהוּ לְחִזָּר וְלְכָתוּב שְׁטָר אַחֵר בְּשֵׁמוֹ.²⁶
- ו. הַסֵּרְסוּר⁴⁵ - שְׁלִיחַ⁴⁶ הוּא, אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹטֵל שְׁכָר²⁷
שְׁלִיחוֹתוֹ⁴⁷. לְפִיכָף⁴⁸, אִם שָׁנָה דַּעַת הַבְּעָלִים - מְשַׁלֵּם מֵה²⁸

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(20) גיטין סה. במשנה "שאינן קטן עושה שליח". (21) גיטין שם במשנה, בקטנה שאינה עושה שליח להבאת הגט, ועל זה בא הסיכום: "שאינן קטן עושה שליח". וכתב כן רבינו בכדי שלא לתת מקום לטעות, שקטנה שעדיפה מקטן, שהוא אין לו קניין חצר, והיא יש לה (פרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט) - יש להם גם שליחות, ולפיכך השמיענו שאף הקטנה אינה בכלל שליחות (הרדב"ז). (22) כלומר, כשם שהדין הוא שאינו נעשה שליח אלא בר דעת - כמו כן היא דעת בני אדם, שאינם רוצים לעשות שליח אלא בר דעת. (23) בבא בתרא פז: במשנה, וכחכמים ולא כרבי יהודה. (24) תוספת פירוש של רבינו וכן כתב בפירוש המשניות שם. וכן הוא בסוף המשנה: "בזמן שהצלוּחית ביד התינוק". (25) בחנווני הרגיל אצלו, הדברים אמורים, שכבר מסר לו שני איסרים קודם לכן ועכשיו לא מסר לבנו הקטן כלום (כפירוש אית דמפרשי שהביא הרשב"ם שם פח. דיבור המתחיל ורבי יהודה סבר). ובנוסחאות אחרות במשנה שם: "השולח את בנו אצל חנווני ופונדיון (שני איסרים) בידו", ועיין רשב"ם שם. (26) כלומר, החנווני נתן לו את האיסר העודף מן הפונדיון שקיבל מאביו. (27) לא הזכיר רבינו את הצלוּחית לפי שכאן מדובר כשהחנווני נתן לו בצלוּחיתו. ואם הביא הקטן צלוּחית משלו ושברה - פטור החנווני, שהרי השולח איבדה מדעת במסרו לקטן. ואם לקחה החנווני ממנו והשתמש בה לצרכו, הרי זה שואל שלא מדעת ודינו כגזול שחייב בהשבה, כן מפורש בגמרא שם. וכתבו רבינו בפרק ג מהלכות גזילה הלכה טו (רדב"ז). (28) עבור השמן ועבור האיסר (=העודף). כדעת החכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה, שאמר שעל מנת כן שלחו. (29) שהוא זקוק לשמן, אבל לא התכוון לעשות את הקטן שליח. (30) כשם שאמרו בגמרא שם, שאם מסר השולח לקטן את הצלוּחית פטור עליה החנווני אם שברה הקטן, מפני שהיא אבידה מדעת, - הוא הדין אם אמר לו שלח לי עם הקטן, שפטור (כסף משנה). ועוד שכל המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה היא, אם התכוון לעשות את הקטן שליח או לא, ואם כן, כשאמר מפורש שעושה שליח - בוודאי פטור לכל הדעות. וראה תוספות בבא קמא קד. דיבור המתחיל רבה ולהלן הלכה ג. (31) בבא מציעא צח: בסוף המשנה, שאם המשאל אומר לשואל לשלח לו בחזרה את הפרה ששאל ממנו, ביד שלוחו או ביד בנו, פטור השואל מכל התחייבות, וראה בכסף משנה. (32) שם במשנה: "ביד בני או ביד שלוחי", ו"בני" היינו קטן, שאם לא כן היינו "שלוחי" (כסף משנה). וכתב הסמ"ע (סימן קפח סעיף קטן ט) שאפילו אם לא ידע המשלח שהוא קטן, ואחרי כן נתברר הדבר - פטור המשלח, וזהו החידוש שהשמיענו כאן רבינו, מה שלא שמענו בהלכה ב. (33) הרי"ף בבבא קמא פרק הגזול עציס (דפוס ווילנא לז עמוד ב). (34) ואם שלח ביד מי שאינו ראוי, הרי זה כאילו אבדו בידיים (רדב"ז). וראה במשנה למלך להלן הלכה ז. (35) אם טוען זה שנשלח אליו, כי שליח זה אינו ראוי לשליחות זו ואם נגבא או נאבד או כפר השליח, המשלח ישלם - אין טענתו טענה ופטור המשלח. ובאופן זה פטור גם משבועה, כיוון שכך התנו אבל אם כפר בעצם התנית התנאי או שהכחישו באומר לו: לא שלחת לי על ידי שליח זה - חייב הוא להישבע שבועת היסט וכמו שכתב הראב"ד (רדב"ז). (36) בבא מציעא נא. כרבי יהודה. (37) ראה למעלה פרק א הלכות ב-ג. (38) כקונה. (39) שמכר, ונתן לקונה לעשות משיכה. (40) בבבא בתרא קסט: אמרו ששליח ששינה וקנה שלא באחריות אף על פי שעיוות - המקח קיים (ראה למעלה פרק א הלכה ג) ובכתובות ק. אמרו ששליח שטעה מקחו בטל (ולמעלה שם הלכה ב). ומתוך סתירה זו בא רבינו לירי חילוק זה: אם לא הודיע שהוא משלח - מקחו קיים. ואם הודיע - מקחו בטל (כסף משנה וראה למעלה פרק א). (41) בבא קמא קב: בברייתא ובגמרא שם קג. (42) וכוונתו הייתה שלא ידעו שהוא הקונה, כדלהלן. (43) אלא צריך לבקש מלוי, שעל שמו נכתב השטר, שיכתוב לו שטר לראובן (שם קג). ולא יכול הקונה לטעון שהמוכר צריך היה מייד להעלות על דעתו שהקונה וודאי קנה לעצמו, כי מי זה יקנה שדה לאחרים. (44) בגמרא שם אמרו שאפילו אם לא התנה עם המוכר, אלא לעדים בפני המוכר: "עוד שטר אחד תכתוב לי על שדה זו" כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר ואינו יכול לטעון כי היה סבור שלוי יכתוב לו שטר זה. שהרי אמר לעדים בפניו. וצריך עיון למה השמיט זאת רבינו, ועיין כסף משנה, לחם משנה ומשנה למלך. (45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור שהוא שליח ומקבל שכר עבודתו, דומה הוא לאלמנה המוכרת שהיא כשליחם של היורשים (עיין כתובות ק). ושכרה אתה שגובה מהם כתובתה (כסף משנה). (46) ולא שותף, וראה סמ"ע שם סעיף קטן א. (47) ראה להלן הלכה ז. (48) כלומר, מכיוון שהוא שליח, חלים עליו כל דיני

- 1 שֶׁהִפְסִיד. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שֶׁנָּתַן חֶפֶץ לְשִׁמְעוֹן הַסֵּרְסוֹר, וְאָמַר
2 לוֹ: מָכַר לִי זֶה, וְאֵל תִּמְכֹּר בְּפָחוֹת מִמָּאָה, וְהִלֵּךְ וּמָכְרוּ
3 בְּחֻמְשִׁים⁴⁹ - מִשְׁלֹם⁵⁰ הַחֻמְשִׁים מִבֵּיתוֹ. מָכַר בְּמֵאֲתִים -
4 הִפֵּל לְרְאוּבֵן⁵¹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. רְאוּבֵן אוֹמֵר: בְּמָאָה
5 אֲמַרְתִּי לָךְ⁵², וְהַסֵּרְסוֹר אוֹמֵר: בְּחֻמְשִׁים אֲמַרְתָּ לִּי, וְכֵן
6 בְּחֻמְשִׁים מָכַרְתִּי - נִשְׁבַּע הַסֵּרְסוֹר שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִרִי
7 הוֹדָה בְּמִקְצֵת⁵³. וְאִם קָבַר נָתַן לוֹ הַחֻמְשִׁים⁵⁴ - נִשְׁבַּע
8 שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְזוֹכֵה הַלּוֹקֶחַ⁵⁵. וְאִם יָדַע
9 הַלּוֹקֶחַ שֶׁחֶפֶץ זֶה שֶׁל רְאוּבֵן הוּא⁵⁶, וְזֶה הַמּוֹכֵר לוֹ סֵרְסוֹר
10 הוּא - יִחְזֹר הַחֶפֶץ לְפָעֻלִים⁵⁷, וְיַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁנָּתַן לוֹ
11 יָשׁוּת לְמָכַר בְּחֻמְשִׁים אוֹ שֶׁרָצָה⁵⁹ בְּחֻמְשִׁים וְחִזֹּר בּוֹ אַחֵר
12 שֶׁקָּנִיתִי⁶⁰.
- ז. כָּל סֵרְסוֹר שֶׁהוֹדִיעַ⁶¹ לְלוֹקֶחַ שֶׁחֶפֶץ זֶה אוֹ קֶרֶקַע זֶה שֶׁל
רְאוּבֵן, וְאַחֵר שֶׁקָּנָה הַלּוֹקֶחַ אֲמַר רְאוּבֵן: אֲנִי רוֹצֵה לְמָכַר
בְּדָמִים אֵלּוּ - מִחְזִיר הַלּוֹקֶחַ; שֶׁהִרִי לֹא פָסַק לוֹ דָּמִים וְאָמַר
לוֹ: מָכַר לְךָ בְּכֶךָ וְכָךְ⁶². [כָּל⁶³] סֵרְסוֹר⁶⁴ שֶׁאֲבָד הַחֶפֶץ
מִיָּדוֹ⁶⁵ אוֹ נִגְבַּח אוֹ נִשְׁבַּר⁶⁶ - חַיִּב⁶⁷ לְשֹׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
נוֹשֵׂא שֹׁכֵר.
ח. הַלּוֹקֶחַ כְּפָלִים מִבֵּית הָאֶמֶן⁶⁸ לְשַׁגֵּר לְבֵית חֲמִיּוֹ⁷⁰,
וְאָמַר לוֹ: אִם מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנִּי - אֲנִי אֶתֵּן לָךְ אֶת דְּמִיָּהֶם,
וְאִם לֹא - אֶתֵּן שֹׁכֵר מוֹעֵט⁷¹, וְנֶאֱמָנוּ בְּהִלְכָּה - הִרִי זֶה
חַיִּב לְשֹׁלֵם⁷²; וְאִם נֶאֱמָנוּ בְּתוֹרָה⁷³ - פְּטוּר⁷⁴. נִטְלָן⁷⁵ עַל
מִנֵּת לְמָכְרָן לְאַחֲרֵים, וְאָמַר לוֹ: אִם יִמְכְּרוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אוֹ
עַד זְמַן פְּלוֹנִי - אֶתֵּן לָךְ דָּמִים כֶּף וְכָף, וְאִם לֹא יִמְכְּרוּ -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

השליחות, ואילו היה דינו כשותף היה יכול לומר לו: לטובת העניין כיוונתי ומכרתי בזול ולא היה צריך לשלם לו ההפסד, וכן הוא הדין אם מכר ביוקר היה צריך לקבל חלקו בריוח (סמ"ע שם). (49) ולא הודיע ללוקח שהוא שליח, ואם כן המקח קיים. כמבואר למעלה הלכה ד. (50) כמו שכתב למעלה הלכה ד. (51) כמו שכתב למעלה פרק א הלכה ה, וראה שם ההבדל בין דבר שיש לו מחיר קבוע לבין דבר שאין לו מחיר קבוע. (52) ואינו מכחיש דברי הסרסור שאומר שמכר, אלא שטוען שמכרו במאה (כסף משנה וש"ך סימן קפה סעיף קטן ו). (53) שכיוון שמודה במכר כנ"ל - אין כאן אלא תביעה כספית, שמגיע לו מאה, וזה מודה בחמישים. ויש שהטעמו "שכיוון שהזכיר לו, בשעה שמסר לו החפץ, סכום מעות - אינו תובע הבגד אלא המעות" (רדב"ז). והראב"ד כתב: "אין כאן שבועת התורה, לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו, ואינו יודע שנמכר, אלא מפי שמעון, ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסויים אלא בגדו - הילכך יישבע הסרסור שבועת היסט וייפטר". ובמשנה (שבועות מג.) מפורש כדברי רבינו, שהרי שם נאמר "המלווה על המשכון ואבד המשכון - סלע הלוויתני עליו ושתיים היה שווה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוויתני עליו וחמישה דינרים היה שווה - חייב [שבועה]" וראה בנתיבות המשפט שם ובאבן האזל. (54) שאז נחשב כופר הכל על התביעה של יתר החמישים. והוא הדין אפילו אם לא נתן לו, אלא שאמר לו "הילך" (כסף משנה). וראה בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ג. (55) בהתאם לדברי רבינו למעלה בהלכה ד, שאם לא הודיע השליח ללוקח על שליחותו - המקח קיים, והשליח אחראי למשלח בעד הנזקים שגרם על ידי השינוי שלו. (56) ממשמעות הלשון נראה קצת, שאף השליח לא אמר כלום, אלא הלוקח מעצמו ידע של מי החפץ, דינו כאילו הודיעו השליח, ברם צריך שיידע שהחפץ הוא של אותו המשלח ולא די שיידע שהוא סרסור מבלי לדעת מי הוא משלחו, וראה בש"ך סימן קפה סעיף קטן ז. (57) כמו למעלה בהלכה ד. אלא שכאן מחדש רבינו, שאף שהשליח מכחיש שעבר על דברי המשלח, בטל המקח, והשליח אינו יכול לשמש כעד נגדו, מאחר שהוא מחוייב שבועה ועד הנשבע אינו עד, כמו שמביא רבינו למעלה פרק א הלכה ז. והראב"ד כתב שאין צריך להחזיר, כי יכול לטעון שהמוכר והסרסור עשו עליו קנוניא, ולדעת רבינו מסתלק חשש זה על ידי החרם שמטיל הלוקח, ועיין באר הגולה שם אות י. (58) ורק חרם, אבל להשביעו שבועת היסט אינו יכול, אחרי שהוא טוען שמא ואין מטיילים שבועת היסט אלא בטענת וודאי (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). אך יש להבין מדוע אין מצרפים טענת הברי של השליח לטענת השמא של הלוקח, לחייב את המוכר בשבועה, כמו שמצרפים טענת הבעל-חוב לטענת שמא של המשלח למעלה פרק א הלכה ז. (59) כלומר: לא אמר לשליח למכור בחמישים, אלא כשזה מכר בחמישים ומסר את התמורה למשלח - נתרצה. (60) זו לשון החרם של הלוקח, שאם לא כן, היה צריך לומר "שקנה". (61) ודווקא שהודיע השליח בעת המכירה שהחפץ של פלוני המשלח, ולא מספיק לעניין זה הידיעה שיש ללוקח (משנה למלך). (62) וכיוון שלא אמר לו כלום על המחיר, הרי זה כאילו אמר לו לחזור ולשאלו על המחיר בעת המכר, והלוקח שיידע מזה, חייב היה להעלות על דעתו אפשרות זו. (63) בדפוס רומי: "וכן". ותיקן הכסף משנה לפי ספרים מדויקים "כל", ובכתב-יד תימן: "וכל", וכן הוא במגדל עז. (64) בבא בתרא פז. במשנה, ולפי פירוש הריב"ם בתוספות שם דיבור המתחיל נשברה. (65) בעודו בידו קודם שמכר. וראה שולחן-ערוך, חושן משפט סימן קפה סעיף ז, וסמ"ע שם סעיף קטן יח. (66) על ידי אי זיהירותו של הסרסור, שדינו כגניבה ואבידה (הגהות מיימוני אות ג בשם הריב"ם). ובשולחן ערוך שם נשטמו המלים "או נשבר". (67) כדין נושא שכר, שחייב בגניבה ואבידה. (68) נדרים לא: ובבא מציעא פא. (69) בעל מלאכה. (70) כמתנה לארוסתו. (71) והיינו, תמורת ההנאה שהיה למשגר בהתפארות זו שגילה נכונות להעניק מתנות (בבא מציעא שם ורש"י שם דיבור המתחיל לפי טובת הנאה). (72) בלוקח כלים מן האומן על מנת לבקרו (פרק ד מהלכות מכירה הלכה יד) הביא רבינו שאינו חייב אלא אם היו דמי הכלי קצובים והיה הכלי חביב על הלוקח (מקורו מהגמרא בנדרים לא: ובבא בתרא פח.) לפי שהחיוב הוא מטעם "לוקח", כמו שכתב רבינו שם: "מעט שהגביהו נעשה ברשותו" ואם לא נתקיימו התנאים הנ"ל - לא קנה. אבל בלוקח כלים לשגור לבית חמיו לא נזכר בגמרא שאינו חייב אלא באופנים הנ"ל, לפי שחיובו אינו מטעם לוקח אלא מטעם סרסור, ומכיוון שהוא נהנה ומתפאר בכלי - דינו כשואל ולא רק כשומר שכר (ראה למעלה הלכה ז). ולפיכך העתיק רבינו הלכה זו כאן בדיני סרסור ולא בהלכות מכירה, ראה אבן האזל בהלכות מכירה שם. (73) אחרי שלא קבלו ממנו ודעתו להחזיר, הריהו כשואל אחרי ימי השאלה (פרק ג מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ב). (74) מאונסים. אבל עדיין דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה, שהרי נהנה והתפאר בכלי זה בבית חמיו וזהו שכרו. וכן מפורש בבביתא שם ושם: "בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר" (כסף משנה והגהות מיימוני). (75) נדרים שם ובבא מציעא שם.

1 אחזירם לה, ונאנסו, בין בהליכה בין בחזרה⁷⁶ - חב
2 לשלם⁷⁷.

3 ט. כל שליח⁷⁸ שטען שארעו אנס פלוני והפסיד בך וכן -
4 הרי זה נשבע שבועת השומרינ⁷⁹ על טענתו, ויפטר. ואם
5 היה האנס במקום שאפשר⁸⁰ להביא עליו עדים, או דבר
6 שהוא גלוי⁸¹ וידוע, שהרי ימצא עדים - הרי זה צריך
7 להביא ראיה על טענתו; ואם לא הביא עדים - אינו נאמן,
8 ומשלם⁸². מעשה⁸³ באחד שאמר לשלוחו: קנה לי ארבע
9 מאות גרבי יין ממעות שהיו לי בידו⁸⁵, וקנה לו, ונמצאו
10 חמץ - אמרו חכמים: מנן גדול בזה שהחמץ, קול יש
11 לו⁸⁶; הואיל ואפשר להביא ראיה - יביא ראיה שלא היה
12 היין חמץ בשעה שלקח ויפטר, ואם לא יביא ראיה -
13 ישלם⁸⁷. וכן כל פיוצא בזה מדברים שהראיה מצויה בהן.
14 אבל דבר הנעלם, שאין ראיתו מצויה - ישבע עליו. וכן
15 הדין בכל טענה שטען השתף⁸⁸ וכיוצא בו⁸⁹. וכן הדין
16 בטענת השומרינ: אם הראיה יכולה להיות - או יביא ראיה
17 על טענתו או ישלם, כמו שיתבאר⁹⁰.

פרק שלישי

18 א. מי שהיתה לו קרקע פחת יד אחד, או שהיו לו
19 מטלטלין פקדון, ורצה לעשות שליח לדון עם זה ולהוציא
20 הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה כותב לו הרשאה.
21 וצריך לקנות מידו שהרשאה. ואמר לו: דון וזכה והוצא
22 לעצמך. וכיוצא בענינים אלו. ואם לא כתב לו - אינו יכול
23 לדון עמו, מפני שהוא אומר לו: אין אתה בעל דיני. ואף
24 על פי שכתב לו פן - אינו אלא שליח, וכל מה שזינף בו
25 - הרי הוא של משלחו. וכל ההוצאות שיוציא השליח על
26 דין זה שהרשה - הרי המשלם חב בהן; שכן כותבין
27 בהרשאה: כל שתוציא בדין זה - עלי לשלמו.
28 ב. הקנה לזה שהרשה שליח או רביע מה שיש לו ביד
29 חבירו - הרי זה עושה דין על הכל; הואיל ודן על חלקו,
30 והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.
31

32 ג. אחד מן האחין שלא חלקו או מן השתפין שפא לתבע
33 - תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון - אין
34 צריך הרשאה משאר שתפין. ואין השתף האחר יכול לומר
35 לשתפו שדן: אלו הייתי אני שם, הייתי תובע טענות
36 אחרות ומחייב בעל דיני; שהרי אומר לו: למה לא באת
37 לתבע גם אתה? לפיכך, אם היה במדינה אחרת - יש לו
38 לחזור על בעל הדין ולדון עמו, ולומר לו: אני איני מודה
39 בכל מה שטען שתף שלי. לפיכך יש לנתבע לעצב ולומר
40 לזה: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה; שהרי ממון
41 שניכם בידי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או
42 שתפך ויתבע גם הוא.

43 ד. הבעל בנכסי אשתו - צריך הרשאה. ואם יש פרות
44 בקרקע - מתוך שיש לדון על הפרות, שהרי הן שלו, דן
45 על העקר, ואין צריך הרשאה מאשתו; שאם אין לו קרקע
46 - אין לו פרות.

47 ה. מי שהיה לו ביד חבירו פקדון או מלוה, בין במטלטלין
48 בין מעות, ועשה שליח בעדים להביאן לו - הרשות ביד
49 זה שהם אצלו: אם רצה לתן - נפטר, ואינו חב באחריותו,
50 שהרי נתן לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין
51 זה בעל דינו עד שיבוא בהרשאה על הפקדון. וכל הבא
52 בהרשאה - הרי הוא בכלל הנאמר בהן: ואשר לא טוב
53 עשה בתוך עמיו.

54 ו. התובע חבירו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו,
55 וכפר בו - אינו יכול לכתב הרשאה עליו, שנמצא זה
56 כמשקר; שהוא אומר לו: הרשיתך לטל מה שיש לי ביד
57 פלוני, וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו כלום. וכן מי
58 שנתחייב לו חבירו שבועה - אינו יכול להרשות אחר עליו
59 להשפיעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם מרשה על
60 תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא על תביעת הממון.
61 ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה להרשות שליח
62 להביאן - אין הקנין מידו מועיל בזה, שאין המטבע נקנה
63 בחליפין. אלא כיצד עושה? נותן לו קרקע כל שהוא,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(76) שאצלו גם החזרה היא כהליכה. שהרי אם יודמנו לו קונים בדרך - ימכור להם (גמרא שם). (77) גם כאן לא נזכר בגמרא שצריך שיהיו דמיו קצובים ושיהא חביב על הלוקח, לפי שגם כאן אין חיובו מטעם לוקח, אלא מטעם סרסור ומכיוון שאין שכרו קצוב מהמשלח אלא מרוויח מהכלי עצמו כפי הנראה בעיניו - דינו כשואל, ואינו דומה לסרסור שלמעלה (הלכה ר"ו) שמקבל שכר קצוב מהמשלח ואינו אלא שומר שכר בלבד]. (78) ברייתא בבבא מציעא פג. בשם איסי בן יהודה, ושם פסק רבא כאסי, במעשה שהיה עם שליח שארעו אונס. (79) היינו, שכולל אף שבועות שלא שלח בהן יד ושלא פשע (סמ"ע סימן קפז סעיף קטן א). (80) ששכחים שם עוברים ושבים. (81) כמו המעשה שהובא להלן. (82) כדעת הר"ח והרי"ף שם. (83) שם. (84) בכתב-יד תימן ובדפוס רומי: לו. וכן הוא בשולחן ערוך סימן קפז סעיף ב. (85) כתב כן מפני הבבא דלהלן: "אבל דבר הנעלם - יישבע עליו" ואם לא נתן בידו מעות אינו נשבע, שהרי כלל בדינו: "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שבועות מד:). כלומר נשבעין לפטור ולא ליתול. (86) כלומר, שהדברים מקבלים פרסום, וידוע הדבר ברבים מתי ואין ואצל מי קרה מאורע זה, של חמץ יין בכמות גדולה כזאת. (87) שהמשלח יכול לטעון, שהשליח קנה יין חמוץ במחיר מוזל, אחרת הרי קל בידו להוכיח את ההיפך. (88) [ראה להלן פרק ט הלכה א, שתקנת חכמים היא שמשביעין את השותף בטענת ספק. וסובר רבינו שבכל השבועות נוהג דין זה של איסי בן יהודה ואף בשבועה דרבנן]. (89) [האריסין והאפוסטרופין וכו'] להלן פרק ט הלכה א. [אין הדברים מובנים, שהרי כל עיקר ההלכה של איסי בן יהודה נאמרה בשבועת השומרים ונלמדה ממה שאמרה תורה (שמות כב, ט'): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - שאם יש רואה יביא רואה ויפטר (בבא מציעא שם). אבל בעל הנתיבות (סימן קפו) כתב שהחידוש הוא באופן שאין דין שבועה מן התורה, כגון, שמפקיד טוען ברי ויש לנפקד מיגו שאז אין נשבעין מדאורייתא. (90) פרק ג מהלכות שכירות הלכה א. (1) כלל בו רבינו כל דיני הרשאה.

וְיִשְׁאֹל. וְיִשׁ לְרֹאשׁוֹן לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוּעַן טַעַנַת שֶׁקֶר כְּדִי
לְעַכֵּב הַמָּמוֹן וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לִי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְעַכֵּב
וְלֹאמַר לוֹ: אֵינִי נֹשֵׁב עַד שְׁאֲחֲרִים בְּפָנַי שְׁמַעוֹן עַל מִי
שֶׁטּוּעַן עָלַי שֶׁקֶר; שְׂאִין זֶה הַחֵרֶם אֲלֵא תִּקְנֶה קֶלֶה שֶׁתִּקְנֶה
הַגָּאוֹנִים הָאֲחֵרוֹנִים, כְּדִי שֶׁיִּכְוֶנוּ בְּעָלֵי דִינֵין טַעֲנוּתִיהֶן, וְאֵין
מַעֲכִבִין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תִּקְנֶה זֶה הַקֶּלֶה.

פרק רביעי

א. כְּשִׁירְצוֹ הַשְּׁתַּפֵּין לְהַשְׁתַּתֵּף - בְּמָה יִקְנֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן
מָמוֹן חֲבֵרוֹ לְהַשְׁתַּתֵּף בּוֹ? אִם בְּמַעוֹת נִשְׁתַּתְּפוּ - יָבִיא זֶה
מַעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מַעוֹתָיו, וְיִטִּילוּ אוֹתָן לְכִּסִּים אֶחָד, וְיִגְבִּיהוּ
אֶת הַכִּסִּים שְׁנֵיהֶם. אָבֵל אִם פָּתְבוּ שֶׁטֶר וְהַעֲרִי עֲדִים, אָף
עַל פִּי שֶׁקֶנוּ מִיַּד שְׁנֵיהֶם שְׂכִיבֵא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתְּפוּ
בָּהֶן - לֹא קֵנוּ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשֵׂוּ שְׁתַּפֵּין, שְׂאִין הַמִּטְבֵּעַ נִקְנָה
בְּחִלְפִין. לְפִיכָף, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בַּשָּׂאֵר הַמִּטְלָטְלִין - כִּיּוֹן
שֶׁקֶנוּ מִיָּד שְׂכִיבֵא זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יֵין וְזֶה כְּדוֹ שֶׁל דָּבָשׁ וְהָרִי
נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן, נַעֲשֵׂוּ שְׁתַּפֵּין בָּהֶן. וְכֵן אִם עָרְבוּ פְּרוֹתִיהֶן, אוֹ
שֶׁשְׂכָרוּ מְקוֹם בְּשִׁתְּפוֹת וְהֵנִיחַ זֶה כְּדוֹ וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ
בָּהֶן - הָרִי אֵלֶּי שְׁתַּפֵּין. כָּלָּל שֶׁל דָּבָר: בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁקֶנוּ
הַלּוֹקֵחַ, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עֲצָמָן קוֹנִין הַשְּׁתַּפֵּין זֶה מִזֶּה הַמָּמוֹן
הַמִּטְלָטְלִין בִּינֵיהֶם לְהַשְׁתַּתֵּף בּוֹ.

ב. הָאֲמִנִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּאֲמִנוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁקֶנוּ מִיָּד -
אֵינָן שְׁתַּפֵּין. בִּיצֵד? שְׁנֵי חִטִּים אוֹ שְׁנֵי אוֹרִגִּים שֶׁהִתְנוּ
בִּינֵיהֶם, שֶׁכָּל שֶׁיִּקַּח זֶה וְזֶה בְּמִלְאֲכָתוֹ יִהְיֶה בִּינֵיהֶן בִּשְׁנֵיהֶם
- אֵין כָּאֵן שְׁתַּפּוֹת כָּלָּל; שְׂאִין אָדָם מִקְנֶה לְחֵבְרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא
כָּא לְעוֹלָם. אָבֵל אִם הָיוּ לוֹקְחִין הַבְּגָדִים בְּמָמוֹן עֲצָמָן
וְתוֹפְרִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין, וְלוֹקְחִין הַשְּׂתִי וְהַעֲרָב מִמַּעוֹתִיהֶן
וְאוֹרִגִּים וּמוֹכְרִין, וְנִשְׁתַּתְּפוּ בְּמַעוֹת שְׁלֹקְחִין בּוֹ - הָרִי אֵלֶּי
שְׁתַּפֵּין, וְכָל מֶה שִׁיְרִיחוֹ בַּשֶּׂכֶר מִלְאֲכָתוֹ וּבְמִשְׁאָן וּבְמִתְנֵן
- הָרִי אֵלֶּי לְאִמְצָע.

ג. הַשְּׁתַּפֵּין שֶׁהִטִּילוּ לְכִּסִּים זֶה מִנֶּה וְזֶה מֵאֵתִים וְזֶה שֶׁלֹּשׁ
מֵאוֹת, וְנִתְעַסְקוּ כָּלָן בְּמָמוֹן, וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הַשֶּׂכֶר אוֹ
הַפֶּתַח בִּינֵיהֶם בִּשְׁנֵיהֶם לְפִי מִנְיָנָם, וְלֹא לְפִי הַמַּעוֹת. וְאִפְּלוּ
לְקַחוּ שׁוֹר לְטִבְחִיהָ, שְׂאֵלוֹ טִבְחוֹהוּ הִיא נוֹטֵל כָּל אֶחָד
מִבְּשָׂרוֹ כְּפִי מַעוֹתָיו, אִם מְכָרוּהוּ חֵי וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ -
הַשֶּׂכֶר אוֹ הַפֶּתַח לְאִמְצָע. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנִּשְׂאָו
וְנִתְנוּ בְּמַעוֹת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן; אָבֵל אִם הַמַּעוֹת קִמְיִין, וְעַדִּין
לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתָן, וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ מִחֲמַת הַמִּטְבֵּעַ שֶׁנִּשְׂאָו
הַמֶּלֶךְ אוֹ אֲנָשִׁי הַמַּדִּינָה - חוֹלְקִין הַשֶּׂכֶר אוֹ הַהֶפְסֵד לְפִי
הַמַּעוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵתִם; אָבֵל אִם הִתְנוּ שִׁטְל
בְּעַל הַמֵּאָה שְׁלֹשָׁה רִבְעִים מִן הַשֶּׂכֶר, וְיִטֵּל בְּעַל הַמֵּאֵתִים
רִבְעִי, וְאִם נִפְתְּחוּ - לֹא יִפְתָּח זֶה שִׁטְל שְׁלֹשָׁה רִבְעִי
הַשֶּׂכֶר אֲלֵא רִבְעִי הַהֶפְסֵד, וְיִפְסִיד זֶה שְׁנוֹטֵל רִבְעִי הַשֶּׂכֶר
שְׁלֹשָׁה רִבְעִים מִן הַפֶּתַח - הָרִי אֵלֶּי חוֹלְקִין כְּפִי מֶה שֶׁהִתְנוּ,
שֶׁכָּל תַּנְאִי שֶׁבְּמָמוֹן - קָיָם.

וּמִקְנֶה לוֹ הַמַּעוֹת עַל גִּבָּה כְּדִי לְהוֹצִיאָן בְּהַרְשָׁאָה זֹ, וְהוֹלֵךְ
וְדָן עִמּוֹ וּמוֹצִיאָן. הִיתָה לוֹ מִלְּוֶה כִּיד אַחֵר - אֵינוֹ יָכוֹל
לְכַתֵּב הַרְשָׁאָה עָלֶיהָ, וְאִפְּלוּ הִיא הַחֹב בַּשֶּׂטֶר; מִפְּנֵי
שֶׁהַמִּלְוֶה לְהוֹצִיאָה נִתְּנָה, וְאֵין אָדָם מִקְנֶה לְחֵבְרוֹ דָּבָר שְׂאִינוֹ
בְּעוֹלָם. וְאֵין לוֹ דֶּרֶךְ שֶׁיִּקְנֶה אָדָם חֹב בֶּה אֲלֵא בְּמַעֲמַד
שֶׁלִּשְׁתֵּן, וְהוּא דָּבָר שְׂאִין לוֹ טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, אוֹ בְּהַקְנִית
שֶׁטֶר הַחֹב עֲצָמוֹ בְּכַתִּיבָה וּמִסִּירָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְנֶה
הַשְּׁעִבּוֹד בּוֹ. וְזֶה הַדִּין שִׁירְצָה לִי מִן הַגִּמְרָא. אָבֵל הַגָּאוֹנִים
תִּקְנֶה שְׁכּוֹתֵבִין הַרְשָׁאָה אָף עַל הַמִּלְוֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטֵּל כָּל
אֶחָד מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְיִלְךְ לוֹ לְמַדִּינָה אַחֲרָת. וְעוֹד תִּקְנֶה, שְׂאִם
הַרְשָׁה לְטַל מַעוֹת שִׁישׁ לוֹ כִּיד חֲבֵרוֹ אוֹ לְתַבֵּעַ מִמֶּנּוּ
הַלּוֹאָה, וְלֹא הִיתָה לְמִקְנֶה קֶרֶע - מִקְנֶהוּ אֲרַבַּע אֲמוֹת
מִחֻלְקוֹ שֶׁבֶּאֱרַץ יִשְׂרָאֵל, וּמִקְנֶה לוֹ הַמַּעוֹת עַל גִּבָּן. וְדָרְכִים
אֵלוֹ דְּבָרִים קָלִים הֵן עַד מְאֹד וְרַעוּעִים. שְׁנֵיהֶם, מִי יֹאמַר שִׁישׁ
לוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? וְאִפְּלוּ הוּא רָאוּי, אֵינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ.
וְהַגָּאוֹנִים עֲצָמָן שֶׁתִּקְנֶה תִּקְנֶה זֹ אֲמָרוּ, שְׂאִין אוֹמְרִין: יִקַּב
הַדִּין אֶת הָהָר, וְאֵינָה אֲלֵא כְּדִי לְאִים עַל הַנִּתְבָּע. אִם רָצָה
לְדוֹן וְלִתֵּן בְּהַרְשָׁאָה זֹ - נִפְטֹר. וְלִמָּה יִפְטֹר? שְׂאִין זֶה הַבֵּא
בְּהַרְשָׁאָה זֹ הַרְעוּעָה פְּחוֹת מִשְׁלִיחַ שֶׁעָשָׂהוּ בְּעֲדִים. אָבֵל
אִם לֹא יִרְצָה הַנִּתְבָּע לְדוֹן עִמּוֹ - אֵין כּוֹפִין לְתֵן לוֹ וְלֹא
לְהַשְׁבֵּעַ עַד שֶׁיִּכְבּוֹא בְּעַל דִּינוֹ. וְכֵן הוֹרוּ, שְׂאִם הִיתָה לוֹ
מִלְוֶה אֲצֵל חֲבֵרוֹ, בֵּין בַּשֶּׂטֶר בֵּין בְּעַדִּי קִנְיָן, אָף עַל פִּי
שֶׁכֶּפֶר בֶּה בְּבִית דִּין - כּוֹתֵבִין עָלָיו הַרְשָׁאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
כְּפִירִית שֶׁעֲבָדוּ קֶרֶע; אָבֵל אִם מִלְוֶה עַל פֶּה הִיא שֶׁכֶּפֶר
בֶּה - לֹא תִקְנוּ שֶׁיִּכְתְּבוּ עָלֶיהָ הַרְשָׁאָה.

ח. מִי שֶׁהִרְשָׁה לְאֶחָד, וְרָצָה לְכַתֵּב הַשְּׁלִיחוֹת וְלְהַרְשׁוֹת
לְאַחֵר - הָרִי זֶה מִבְּטָל. וְאֵין לְמַרְשָׁה לְכַתֵּב הַרְשָׁאָה לְאַחֵר;
שְׁנֵיהֶם אוֹמְרִים: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פְּקוּדִי כִּיד אַחֵר. לְפִיכָף, אִם
הִתְנָה עָלָיו שֶׁיִּרְשָׁה הוּא לְאַחֵר, וְאַחֵר לְאַחֵר - הָרִי הַשְּׁלִיחַ
כּוֹתֵב הַרְשָׁאָה לְשׁוֹנִי, וְשׁוֹנִי לְשִׁלְשִׁי, הַכָּל לְפִי תַנְאִי.
ט. הַבֵּא בְּהַרְשָׁאָה שֶׁמִּחַל לְזֶה הַנִּתְבָּע, אוֹ שֶׁמִּכַּר לוֹ, אוֹ
שֶׁמִּחַל לוֹ עַל הַשְּׁבוּעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ פְּשָׁרָה - לֹא עָשָׂה
כָּלִים; שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: לְתֵן שְׁלִחְתִּיד וְלֹא לְעוֹת. לְפִיכָף,
אִם הִתְנָה עִמּוֹ: בֵּין לְתֵן בֵּין לְעוֹת, אִפְּלוּ מִחַל לוֹ עַל הַכָּל
- הָרִי זֶה מְחול.

י. רֹאשׁוֹן שֶׁבֵּא בְּהַרְשָׁאָה וְתַבֵּעַ שְׁמַעוֹן - אֵין שְׁמַעוֹן יָכוֹל
לְדַחֲתוֹ וְלֹאמַר לוֹ: שְׂמֵא מִשְׁלַח אוֹתָךְ הַרְשָׁה אַחֵר וּבְטָל
שְׁלִיחוֹתָךְ? שְׁהָרִי רֹאשׁוֹן אוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי הַפְּקוּדִין שִׁישׁ לִי
בְּיָדְךָ, וְזֹו הַרְשָׁאָתִי תְּחִי אֲצִלְךָ. וְאִם הַמִּפְקִיד הַרְשָׁה אַחֵר -
הוּא הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ; וְשְׁמַעוֹן פְּטוּר, שְׁהָרִי בְּהַרְשָׁאָתוֹ נִתֵּן.
יא. רֹאשׁוֹן שֶׁבֵּא בְּהַרְשָׁאָה שְׁמַעוֹן וְתַבֵּעַ לֹי, וְאֲמַר לֹי: לֹא
הָיוּ דְּבָרִים מַעוֹלָם, אָבֵל יִשְׁבַּע שְׁמַעוֹן וְיִטֵּל - מוֹצִיאָין
הַמָּמוֹן מִיַּד לֹי, וְיִהְיֶה מִנָּח בְּבִית דִּין עַד שֶׁיִּכְבּוֹא שְׁמַעוֹן
וְיִשְׁבַּע וְיִטֵּל. וְכֵן כָּל הַדְּרָכִים שֶׁתּוֹלֶה לֹי בַּשְּׁמַעוֹן - יְדוֹן
רֹאשׁוֹן, וְיִהְיֶה הַמָּמוֹן מִנָּח בְּבִית דִּין עַד שֶׁיִּכְבּוֹא שְׁמַעוֹן

1 ד. השתפין שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפות זמן קצוב -
 2 כל אחד ואחד מהן מעכב על חברו, ואינו יכול לחלק עד
 3 שיגיע הזמן או עד שיכלה קמון השתפות, ואין אחד מהן
 4 יכול לטל חלקו מן הקרן ולא בשכר עד סוף הזמן. ושתתפו
 5 סתם, ולא קבעו להם זמן - הרי אלו חולקין כל זמן שירצה
 6 אחד מהן; וזה נוטל חלקו מן הסחורה, וזה נוטל חלקו.
 7 ואם לא היתה באותה סחורה דין חלקה, או שהיתה
 8 בחלקתה הפסד - הרי אלו מוכרין אותה וחולקין את
 9 הדמים. הנה זמן ידוע למכירת אותה סחורה - יש לכל אחד
 10 מהן לעכב שלא יחלקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע
 11 למכירתה. ואין אחד נוטל מן הקרן ולא מן הרוח עד זמן
 12 החלקה, אלא אם התנו ביניהם. הנה להם חוב אצל אחרים
 13 - אינו יכול לומר לחברו: לא נחלק עד שנגבה כל חוב
 14 שיש לנו; אלא חולקין, וכשיפרעו החובות - יטל כל אחד
 15 חלקו. הנה עליהן חוב לאחר: אם אינן אחראין זה לזה -
 16 חולקין, ולכשיגיע זמן החוב לפרעו - יתן כל אחד חלקו;
 17 ואם הן אחראים - כל אחד מהן מעכב לחלק עד שיגיע
 18 זמן השטר ויפרעו החוב. ולמה מעכב? שהרי חברו אומר
 19 לו: הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן
 20 בדמים אלו עד שיגיע הזמן. אמר לו חברו: נחלק, וטל
 21 אתה דמים כנגד כל השטר, ועשה מהן סחורה לעצמך,
 22 ותשלם כל השטר בזמנו - יש לו לעכב עד זמן ולומר לו:
 23 שמה נפסיד, והשנים יותר מרווחין מן האחד.

יום שלישי כ"ז שבט ה'תשע"א

פרק חמישי

24 ה. הנותן מעות לחברו לילך למדינה פלונית לסחורה, או
 25 לקנות לו פרות לסחורה, או לישוב בו בחנות - אינו יכול
 26 לחזור בו ולהחזיר הממון מיד השתף, עד שילך למקום
 27 שהתנו ויחזור, או עד שיקנו אותן הפרות וימכר, או עד
 28 שישב בחנות. שזה כפי שקבע זמן הוא.
 29
 30
 31 א. המשתתף עם חברו בסתם - לא ישנה ממנהג המדינה²
 32 באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר³, ולא ישתתף בה⁴
 33 עם אחרים⁵, ולא יתעסק בסחורה אחרת⁶, ולא ימכר
 34 בהקפה⁷, אלא דבר שדרכו להמכר תמיד⁸ בהקפה, ולא
 35 יפקיד ביד אחרים⁹, אלא אם כן התנו בתחלה, או שעשה
 36 מדעת חברו¹⁰. עבר ועשה שלא מדעת חברו, ואחר כך
 37 הודיעו ואמר לו: עשיתי כך וכך, והסכים למעשיו - הרי
 38 זה פטור¹¹. ואין כל הדברים האלו צריכין קנין¹², אלא
 39 בדברים בלד.
 40 ב. אחד מן השתפין שעבר¹³ ומכר בהקפה, או פרש¹⁴
 41 בים¹⁵, או הלך למקום אחר, או שנשא ונתן בסחורה אחרת,
 42 וכן כל פיוצא באלו הדברים - כל פחת שייבוא מחמת
 43 שעבר¹⁶ חייב לשלם לבדו¹⁷; ואם היה¹⁸ שם שוכר - השוכר
 44 לאמצע, כמו שהתנו ביניהם בשכר. לפיכך, הנותן¹⁹ מעות

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ביאר בו רבינו היאך צריך השותף להתנהג בסחורה המשותפת, ואם אחד מהם בא לחלוק שלא מדעת חברו. (2) ראה להלן הלכה ב, שהנותן מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חטים, אין ליקח בהם שעורים. והמקור מבבא קמא קב: ואף כשהשתתף בסתם - אם יש מנהג הרי זה כאילו התנה (סמ"ע קעו סעיף קטן לא) וראה במגדל עוז מקור להלכה זו בתשובות הגאונים. (3) פן יארע אונס בדרך. כן הוא בכתובות ק: "רבינא הווה בידיה חמרא (=יין) דרבינא זוטא וכו' הווה מסיק ליה לסיכרא (=רצה להוילכו למקום ששמו "סיכרא") אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מהו למשקליה בהדיה (=האם מותר לי לקחת אתי יין זה?) נשקליה, דילמא מיתניס (=אקחהו שמה יקרה אונס), נשבקיה, דילמא מתקיף (כן הוא נוסחת הרי"ף, וזה פירושה: נשאר אותו כאן, שמה יחמיץ), אמר ליה זיל לא עדיף מדידך (=הולידך אותו כשם שאתה מוליד את שלך)". הרי שדווקא אם יש חשש שמה יחמיץ כאן - אז היתירו לו, אבל באופן אחר אסור אף אם מוליד גם את שלו ועיין ר"ן שם. ולהלן הזכיר רבינו גם "פירש בים". (4) היינו, בסחורה או בממון השותפות, כדלהלן הלכה ב. (5) מקור הלכה זו במשנה פסחים פט: "הממנה עימו אחרים בחלקו (שלא בידיעת בני החבורה) רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו". כלומר, אומרים לו טול חלקך וצא שאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו (רע"ב שם). (6) תוספתא בבא מציעא פרק ד (הוצאת צוקרמנדל עמוד 380 A, ותוכנה הובא להלן (פרק ז הלכה ז), ש"המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין ענינו על החנות בשעה שעוסק באומנותו". ושם בתוספתא ובדברי רבינו שאם היה שותף עימו בחצר (בתוספתא: בחנות) מותר. וכאן השמיט זאת רבינו בהסתמכו על מה שכתב להלן. (7) פסחים קיג. "שרי כיסיך, פתח שקיך" (=קבל המעות תחילה ותנם בתוך כיסך ואחר כך פתח השק ותן ללוקח). ועוד אמרו בכתובות עו: "סתמא דמילתא כמה דלא יחייב איניש זוזי, לא יחייב אינש חיותא" (=מן הסתם לא ייתן המוכר את הבהמה כל זמן שלא נתן הלוקח את הכסף). (8) ואם קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אסור למכור בהקפה (כסף משנה) ואפשר שאפילו אם רוב בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה - אין למכור בהקפה, שאין הולכין בממון אחר הרוב (בבא בתרא צב: ולמעלה פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה ה) ואין היתר אלא בדבר שדרכו להימכר תמיד בהקפה (ראה באור שמח להלן הלכה ב ובנתיבות המשפט שם חידושים אות כג). (9) שאין השואל רשאי להשאל (לאחרים) ואין השוכר רשאי להשכיר - שאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר (בבא מציעא לו. ופרק א מהלכות שכירות הלכה א). ושותף הרי הוא כשומר כמו שאמרו בבבא בתרא מב: (10) ש"כל תנאי שבממון קיים" (בבא מציעא צד). (11) שהרי מחל. (12) כמו שכתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות מכירה הלכה יא שתחילה אינה צריכה קניין. (13) יוצא מתוך מה שנאמר בהמשך הדברים לפיכך הנותן מעות לחבירו וכו'. (14) הפליג, נסע בספינה. (15) שמה תארע תקלה בים. ראה ברש"י לכתובות ק: דיבור המתחיל מהו לאמטויי. (16) אבל בהפסדים אחרים שלא באו מחמת שעבר, אינו חייב (ש"ך סימן קפג סעיף קטן ט. וראה במשנה למלך למעלה פרק א הלכה ב). (17) אף על פי ששותפין משועבדים אחד לחבירו והרי זו "פשיעה בבעלים" שפטור עליה (פרק א מהלכות שכירות הלכה ג) - כאן חייב הוא מטעם מזיק בידים וכוה אינו פטור אף "בבעלים" ראה בפרק כ"א מהלכות אישות הלכה ט ובמשנה למלך כאן. (18) כן כתב רבינו למעלה (פרק א הלכה ה) לגבי שליחות, והוא הדין כאן, שהשותפות לא נתבטלה על ידי זה. (19) בבא קמא קב:

- 1 לחברו בתורת שתפות לקח בקן חטים לסחורה²⁰, והלך
- 2 וקנה שעורים, או שנתן לו מעות לקנות שעורים, וקנה
- 3 חטים: אם²¹ פחתו - פחתו לזה שעבר, ואם²² הותירו -
- 4 הותירו לאמצע²³. וכן²⁴ אם הלך ונשתתף עם אחר במקום
- 5 השתפות: אם הפסיד - הפסיד לעצמו, ואם נשתכר - השכר
- 6 לאמצע. אבל אם נשתתף עם אחר במקום עצמו²⁵: אם פחת
- 7 - פחת לעצמו²⁶, ואם הרויח - הרויח לעצמו. ואם התנו
- 8 ביניהן - הפל לפי התנאי.
- 9 ג. הנותן מעות לחברו לקח בקן פירות למחצית שכר -
- 10 רשאי לקח לעצמו²⁷ מאותו המין²⁸; וכשהוא מוכר - לא
- 11 ימכר שניהם באחד²⁹, אלא מוכר אלו בפני עצמן ואלו
- 12 בפני עצמן. ולא יקח לעצמו³⁰ חטים ולחברו שעורים,
- 13 אלא בכלל חטים או בכלל שעורים, כדי שיהיו מעות שניהם
- 14 שוין בחבלה³¹.
- 15 ד. אחד מן השתפין שאמר: נוליד הסחורה למקום פלוני,
- 16 שהיא ביקר³², ונמכר שם³³, אף על פי שקבל עליו כל אנס

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

כברייאת האחרונה, וכרבי יהודה. (20) למעלה בפרק א הלכה ה כתב רבינו: "בין לאכילה ובין לסחורה", ולכאורה הוא הדין כאן, ולסחורה לאו דווקא, אלא שסתם שותפות היא לסחורה, וכן דעת הרא"ש ושאר פוסקים. (21) לשון הברייאת שם. (22) ברייאת שם וכרבי יהודה. (23) שהשותפות אינה מתבטלת בשינוי זה וכן"ל. (24) נלמד מהקודם, שהרי אף כאן שינה ממגמת השותפות (כסף משנה). (25) שעבר על מה שכתב רבינו למעלה (הלכה א) שלא יתעסק בסחורה אחרת, ואף כאן, אי אפשר שלא התעסק איתו. ועיין ש"ך סימן קעו סעיף קטן כב. (26) ואין לשותף הראשון חלק לא בהפסד ולא בשכר, אלא אם כן התנו כן ביניהם. (27) ומה שאמרנו למעלה (הלכה א) "המשתתף עם חברו - לא יתעסק בסחורה אחרת" - אין זה אלא כשעשו ביניהם שותפות לכל ענייניהם, אבל כאן שלא עשו ביניהם שותפות כללית, אלא באופן עראי, לקנות פירות אלו ולמכרם לא נאסר לו לעסוק בסחורה אחרת, וכהאי גוונא כתב הש"ך ביורה דעה סימן קעו סעיף קטן סז בשם הפרישה. והמדובר כאן כשקונה בכספו הוא ולא ממעות השותפות, וראה להלן. (28) יש שכתבו שכיוון שקונה בכספו הוא, אין הבדל בין אותו המין למין אחר (וראה להלן) ואדרבא אם מותר לקנות מאותו המין, שיש מקום לחשד, שיחשבו הרואים שמשלשל לסלו מאותם הפירות השייכים לשניהם (ראה ברדב"ז), כל שכן שמותר לקנות ממין אחר (ראה בבית יוסף שם סימן קעז). ויש אומרים שלא הותר אלא אותו המין, אבל מין אחר אסור. (29) שמא מה שקנה לעצמו אינו משובח כל כך כמו של השותפות, ונמצא חברו נפסד בכך (כסף משנה). (30) יש מפרשים שכאן מדובר בכסף של השותפות, ולפיכך אסור לקנות לחברו מין אחד ולעצמו מין אחר. ואילו ב"לעצמו" שלמעלה שהוא בכסף של עצמו, מותר בין באותו המין ובין במין אחר. ויש אומרים שהבבא הזו היא המשך מהבבא הקודמת ושתיהן עוסקות בכסף של עצמו ולפי זה לעולם אסור לקנות ממין אחר כמו שביאר רבינו להלן (אבן האזל). (31) בכתב-יד תימן: "בחבילה" וכן גרס רבינו ירוחם (הובא בכסף משנה) וכן הוא בתוספתא שם. ואפשר לפרשו מעניין "יחד", כלומר, שיהיה ריוח והפסד שניהם ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חברו (בית יוסף שם). ונראה שכל זה מחמת חשד, שלא יאמרו: לעצמו דאג, ולחברו לא דאג. (32) כלומר, למקום פלוני שהסחורה נמכרת שם ביוקר. (33) וראה למעלה (הלכה א) שבלי רשות מהשותף השני אסור להוליך למקום אחר. (34) מקור הלכה זו בירושלמי בבא קמא (תחילת פרק שלישי) בדין שור שעלה על שור אחר להרגו, שמותר לבעל השור הניזק לשמוט את שורו מתחת לשור המזיק, ובעל השור המזיק אינו יכול לטעון: אשלם לך נזקך, לפי שאומר לו: איני רוצה לחזר אחריו בבתי דינים, ומטעם זה הצריכו חכמים להרחיק נזקים מחבירו, אף כאלה שהמזיק חייב לשלם לניזק, עיין בבא בתרא כ: ולמעלה פרק ט מהלכות שכנים הלכה יא. (35) כגון התאריכים של מכירת פירות שונים, עליהם מוסר רבי יהודה בברייאת ובתוספתא שם. ובתוספתא שם נוסף: "אם היה ערב שביעית - מותר, שמתחילה לא לקחו אלא על מנת כן" (כלומר, ליישן פירות של ערב שביעית לצורך שביעית). (36) שאם נתברר שלא שמו כהוגן את פירותיו של אחד מהם, אף על פי שהם שותפים ואפשר שהם מוחלים זה לזה - יש בהם דין אונאה כבכל מקח וממכר. וראה ברדב"ז. (37) ומכיוון שלא דקדקו לכתחילה בזה, יש וודאי מקום לחשוב שמחלו זה לזה, ואף על פי כן אין אנו אומרים כן (ראה בסמ"ע שם סעיף קטן יב"ג). (38) גובי מכס. (39) אף על פי שרק אחד ביקש שימחלו. ויש אומרים שאף על פי שבקשתו הייתה שימחלו למענו, והסכימו לו - השכר לאמצע. שכיוון שעשו זאת על פי בקשתו הרי הוא כשלושם (כסף משנה בשם הרא"ש ועיין בסמ"ע סימן קעז סעיף קטן א). (40) גובי המכס. יש אומרים שהיינו דווקא אם המוכסים אמרו כן מעצמם, מבלי שפנה אליהם. שאם לא כן, הרי הוא שלוחם של השותפין כמבואר למעלה (כסף משנה בשם הרא"ש). (41) ואין לכולם חלק בזה. (42) תוספתא בבא מציעא, הובאה בבבא קמא קט"ו: ונתפרשה שם על ידי רמי בר חמא. (43) שכל זמן שלא גילה את דעתו, מן הסתם הוא מתכוון להציל בשביל כל השותפים, כדרכו של שותף. (44) בתוספתא שם: "ואם היתנה עימהם בבית דין מה שהציל להציל לעצמו". אבל כבר כתב באור זרוע בבא קמא סימן תנט שמוסגית הגמרא שם נראה שאין צריך להתנות בבית דין דווקא, עיין שם. ואף על פי שכתב רבינו להלן הלכה ט שחלוקת שותפות צריכה בית דין - כאן במקום הפסד לא הצריכו כן. (45) שהרי נתחלק מן השותפות. ואף על פי שלא הגיע

1 לעצמו, והיתר שלהם⁴⁶; ואם אין יכולין להציל⁴⁷ - הציל
2 לעצמו.

3 ח. דבר⁴⁸ הידוע⁴⁹ לשני שתפין, אף על פי שהוא ברשות
4 אחד מהן - אינו יוצא מחזקתו של שני כל ימי השתפפות⁵⁰;
5 ואינו יכול לטען שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה⁵¹,
6 ונאמר לאחר שהמוציא מחברו עליו הראיה, אלא הרי הוא
7 בחזקת שניהם עד שיביא האחר ראיה⁵².

8 ט. אחד⁵³ מן השתפין שבא לחלק⁵⁴ שלא מדעת חברו -
9 חולק בפני שלשה, ואפילו⁵⁵ הן הדיוטות⁵⁶; ובלבד שיהיו
10 נאמנין⁵⁷, ויודעין בשומא⁵⁸. ואם חלק לה⁵⁹ בפחות משלשה
11 - לא עשה כלום⁶⁰. במה דברים אמורים⁶¹? בשחלקו
12 פרות⁶²; אבל אם היו מעות⁶³ - המעות בחלוקים הם, ויש
13 לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח⁶⁴ חלק חברו בבית דין.
14 במה דברים אמורים⁶⁵? כשהיו המעות בלן מטבע אחד
15 ושון; אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן ישנים, ואין
16 צריך לומר אם היו מקצתן יפות ומקצתן רעות - הרי הן
17 כפרות, ואין חולקין אותם אלא בבית דין.

18 י. אסור⁶⁶ להשתתף⁶⁷ עם עובד כוכבים, שמה יתחייב לו
19 חברו שבועה, וישבעו ביראתו⁶⁸. וכבר בארנו במקומו,
20 שאסור לעשות סחורה⁶⁹ בפרות שביעית, ואלא בככורות,
21 ולא בטירות, ולא בנבלות, ולא בתרומות, ולא בשקצים
22 ורמשים. ואם עבר⁷⁰ ועשה - השכר לאמצע⁷¹. ונראה לי,
23 שאם הפסיד - הפסיד לעצמו, מפני שעבר⁷².

24 יא. אחד מן השתפין או מן המתעסקין⁷³ שמת - בטלה⁷⁴

פרק ששי

27 א. שנים שהן נושאין ונותנין במקומו השתפפות, אף על פי
28 שהמקומו של אחד מהן - הרי זו נקראת שתפפות, ואם פחתו
29 או הוטריו - הרי הוא לאמצע. ויש להם להתנות בשכר
30 ובתפוסה כל מה שירצו, כמו שבארנו. אבל אם היה האחד
31 בלבד הוא שנושא ונותן במקומו השתפף, אף על פי שהמקומו
32 משל שניהם - הרי זו השתפפות נקראת עסק, וזה הנושא
33 ונותן נקרא מתעסק, שהרי הוא לבדו מתעסק במשא ומתן,
34 ושתפו שאינו נושא ונותן נקרא בעל המעות.

35 ב. חקנו חכמים: שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן
36 - יהיה חצי המקומו בתורת הלואה, והרי המתעסק חייב
37 באחריותו אף על פי שאבד באנס, והחצי האחר בתורת
38 פקדון, והרי הוא באחריות בעל המעות. ואם נגנב או אבד
39 החצי של פקדון - אין המתעסק חייב לשלם. ולפיכך יהיה
40 שכר זה החצי, אם הרויח, של בעל המעות. ולפי תנאה זו,
41 אי אפשר שיהיה השכר או התפוסה של כל המקומו לאמצע
42 בשוה. שאם אתה אומר כן, נמצא בעל המקומו נוטל שכר
43 חצי מעותיו שהן פקדון, ואינו עושה כלום, אלא זה
44 המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלואה,
45 ונמצא באין לידו אבק רבית. והיאך יעשו, אם רוצה להיות
46 השכר או התפוסה לאמצע בשוה? יתן למתעסק שכרו

עוד הזמן לחלוקת השותפות (ראה למעלה פרק ד הלכה ד) - כיוון שיש כאן הפסד התיירו לו לחלוק (שיטה מקובצת שם בשם רבינו יהונתן). (46) שכיוון שיכולים להציל, אין זה הפקר. (47) שאז יש לזה דין הפקר. (48) כן כתב הר"ף בבבא בתרא פרק א, ודייק כן מהגמרא שם ד. (49) שמפורסם ברבים שהוא שייך לשותפים. (50) משמע אפילו היה מונח שם זמן רב (חושן המשפט סימן קעט סעיף א, ועיין סמ"ע ושא"ש). ובלבד שיהא בתוך ימי השותפות, אבל אחרי ימי השותפות, יש להם חזקה זה על זה (רי"ף שם). (51) כי שותפים אינם מקפידים אחד על השני ואין הוכחה, מזה שהחפץ ברשותו, שחבירו מכרו לו או נתנו לו במתנה (רי"ף שם). (52) בעדים (כסף משנה בשם הרא"ש). (53) בבא מציעא לא: פסקו של רבה בר רב הונא בעובדה של איסור ורב ספרא, וכתיקונו של אביי. (54) אחרי תום זמן השותפות או שלא היה זמן בכלל (הגהת מיימוני אות ג'). וראה למעלה פרק ד הלכה ד. (55) כדברי אביי בשם רב נחמן. לפי שאינו צריך אלא לברור, ולא להוצאת פסק דין (גמרא שם). (56) כלומר, כולם הם הדיוטות (סמ"ע סימן קעו סעיף קטן מו). (57) שאם לא כן, היאך נאמין להם (כסף משנה) ועוד שהרי נקרא "בית דין" (בית דין של הדיוטות), ואם אינם נאמנים, אינם נקראים בית דין (רדב"ז). (58) פשוט. שאם לא כן היאך יחלקו (כסף משנה). (59) כלומר, חילק אותה, את השותפות. (60) מצורה מוחלטת זו משמע שאפילו אם הפסיד בחלוקה זו, יכול הוא לחזור בו (וראה ברמ"א סימן קעו סעיף יח). (61) בבא מציעא סט. וסט: כדברי רב נחמן ורב פפא על רקע העובדה של שני הכותים. (62) שצריכים שומא, שיש בהם כמה מינים (גמרא שם). (63) שכולן שוות, ראה להלן. (64) שאף על פי שעל עצם החלוקה, אין צורך בבית דין - צריך להודיע להם על החלוקה. וראה סמ"ע שם סעיף קטן מט. (65) גמרא שם. (66) סנהדרין סג: דברי אביו של שמואל. ויש שכתבו שבזמן שאין הגויים נשבעים בעבודה זרה אין איסור זה (הגהות מיימוני וכן כתב הרדב"ז בשם רבינו בתשובה). (67) אבל מותר לשאת ולתת איתו (הגהות מיימוני אות ד). (68) בעבודה זרה. כלומר: ונמצא שהישראל גורם לאחרים שישמע שם האליל. (69) לכתחילה, אבל בדיעבד מותר ליהנות מהריוח כדלהלן. (70) השותף. (71) נלמד מן הירושלמי (הביאו הגהות מיימוני אות ד) שאף את הגניבה שגנב אחד מן השותפים - חולקים. (72) והרי זה כשותף ששינה, שכתב רבינו למעלה הלכה ב. (73) ראה לקמן פרק ו הלכה א הגדרת רבינו לשותפים ומתעסקין. (74) משמע שגם השותף וגם היורשים יכולים לבטל את השותפות, שהיא בטלה מאליה עם מות אחד השותפים, וראה סמ"ע סימן קעו סעיף קטן נ. (75) והרא"ש (פרק ט דבבא מציעא סימן לו) הביא לזה מקור מדברי התוספתא (פרק ט דבבא מציעא) "המקבל שדה מחבירו ומת - לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו וכו'". ומה שאמרו בגמרא בבא מציעא קט. "האי שתלא דשכיב (המקבל שדה לשתול ומת), יורשים דיליה מסתלקין בלא שבחא, ולא מילתא היא", הוא מפרש דלאו מילתא דמסתלקין בלי שבח אלא מסתלקין בשבח. אבל לעולם מסתלקין, כנ"ל. (1) נתבאר בו כל דיני "עיסקא" שהיא מחצית מלוה ומחצית פיקדון. ולא נשלמו.

התנו שישלם המתעסק רביע השקל, אם פחתו - לא ישלם
המתעסק כלום; שהרי רביע ההפסד שהוא חייב לשלם
מפני המלואה, יש לו כנגדו שליש מה שישלם בעל המעות,
שהוא רביע, ונמצא זה כנגד זה. וכן אם התנו על הפחת,
ולא הזכירו הרוח: אם פחתו - פחת המתעסק כפי מה
שהתנו, ואם הוסיפו - נוטל המתעסק כמו אותו החלק
שהיה מפסיד, ותוספת שליש מה שנוטל בעל המעות.
פיצד? התנו, שאם היה שם הפסד - יפחת המתעסק רביע,
והפחיתו - משלם רביע הפחת, ואם הותירו - נוטל מחציה.
ואף על פי שדברים אלו שהורו דברי טעם הם, אם תלך
על דרך זו, שמא המתעסק אפשר שיפחת ויטל שקל.
פיצד? כגון שהתנה עמו, שישלם המתעסק אחד משבעה
בשקל, ופחתו - נמצא נוטל המתעסק אחד משבעה יתר על
זה ההפסד. פיצד? כגון שפחתו שבעה דינרים - הרי
המתעסק אומר לו: אני חייב לך דינר אחד כפי התנאי,
ואתה חייב לשלם לי שנים, שהן שליש חלק הפקדון. נמצא
בעל המעות חייב לתן לו דינר בשקל שהפסיד שבעה. ואלו
הפסיד ארבעה עשר - היה חייב בעל המעות לתן לו שני
דינרים. וזה תמה גדול, ודבר שאין הדעת סובלת אותו, ואין
זה אצלי אלא כמו דברי החלום. אבל הדרך והדין האמת
שיראה לי: שכל שירויח המתעסק, אם יהיה שם הפסד -
יפסיד שני שליש החלק שהיה מרויח. וכן אם התנו על
ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו החלק שהיה מפסיד,
ותוספת שליש חלק חברו. נמצאת אתה אומר לפי מדה זו:
שאם התנו שישלם המתעסק רביע השקל, והפסיד - הרי זה
משלם שתות; ואם התנו שיפסיד רביע, והרויח - נוטל
מחציה. ועל דרך זה לא תמצא תמה, ונצא הדין בקו הנצדק.

פרק שביעי

א. הנותן מעות לחברו סתם להתעסק בהן, או שהתנו
בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשווה, ונאבד הממון
- יש מי שהורה, שישלם המתעסק שליש, כמו שבארנו אם
אבד מקצת הממון. ויראה לי, שהוא משלם מחציה שהוא
בתורת מלואה. וזה שאמרו חכמים: משלם שליש בהפסד -
בשלא הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממנו.
פיצד? ראובן שנתן לשמעון מאה ועשרים דינר, ונשא ונתן,
ופחת תשעים - הרי שמעון משלם שלשים, ונמצא ראובן
נוטל ששים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה - אין אומרים
יפסיד שמעון חמשה ושלשים. שאם אתה אומר כן, נמצא
ראובן נוטל חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות משישים.
לפיכך, שטר עסק היוצא על היתומים, שהיה אביהן
מתעסק בו - נשבע בעל השטר וגובה מחציה שהוא בתורת
מלואה, אף על פי שלעולם טוענים ליוורש. הנה למדת,
שאינו נוטל לעולם פחות ממחציה. ולמה אני אומר, שאין
פוחתין לו כאן כנגד שקרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד

שפקל יום ויום מימי השתפות בפועל בטל של אותה
מלאכה שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא
להתעסק בו עם מעותיו של זה - אינו צריך להעלות לו
שכר של כל יום ויום, אלא אפלו העלה לו דינר בכל ימי
השתפות - דינר; ואם פחתו או הותירו - יהיה לאמצע
בשווה. וכן אם אמר לו: כל הרוח יהיה לך שלישו או
עשיריתו בשכרך, הואיל ויש לו עסק אחר - הרי זה מתר;
ואם הפסידו - יפסיד מחציה. ואם היה זה המתעסק אריסו
והיה לו עסק אחר - אינו צריך להעלות לו שכר אחר כלל;
שהאריס משעבד הוא לבעל השדה.

ג. ועוד תקנו חכמים: שקל הנותן מעות לחברו להתעסק
בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל
יום, ולא התנו ביניהם שום תנאי - שיהיה שכר המתעסק
באותו חצי של פקדון שליש הרוח הפקדון, שהוא שתות
רוח כל הממון. לפיכך, אם הרויחו - יטל המתעסק שני
שלש הרוח: חצי הרוח של חצי המעות שהן מלואה,
ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון, נמצא הכל שני
שלש הרוח; ויטל בעל המעות שליש הרוח. ואם פחתו
- יפסיד המתעסק שליש הפחת, שהרי הוא חייב בחצי
הפחת מפני שהחצי המעות מלואה, ויש לו שתות בשכרו
באותו החצי של פקדון, ונמצא שגשאר עליו מן הפחת
שלישו; ובעל המעות יפסיד שני שליש הפחת.

ד. יש מי שטועה ואומר: שהנותן עסק סתם, אם יהיה שם
שכר - יטל המתעסק חציו, ואם היה שם הפסד - יפסיד
שליש. ואין הדבר כן, אלא אם כן התנו על דבר זה בפרוש.
וכן אם התנו, שיפסיד המתעסק מחציה, ואם יהיה שם שכר
- יטל שני שליש הרוח - הרי זה מתר. וכן אם התנו, שאם
יהיה שם שכר - יטל המתעסק תשעיתו, ואם יהיה שם
הפסד - יפסיד עשיריתו, הואיל והתנו שיהיה רוח המתעסק
יותר על הפסדו - תנאו קיים, ותוספת זו כנגד עמלו. ורבותי
הורו, שאין התנאי זה מועיל אלא אם כן היה למתעסק
עסק אחר; אבל אם אין לו עסק אחר - צריך שיהא שכר
המתעסק יתר על הפסדו בשתות, כמו שבארנו. שזה דבר
אסור הוא, ואין התנאי מועיל בו. ולא יראה לי זה.

ה. הורו רבותי: שאם התנו, שישלם המתעסק שלשה חלקים
מהשכר, ובעל המעות רביע השכר - נמצא רביע המעות
בלבד בתורת פקדון, ושלשה רביעים בתורת הלואה.
לפיכך, אם היה שם הפסד - יפסיד המתעסק שלשה רביעי
הפסד פחות שליש הרביע, ויפסיד בעל המעות רביע
ושליש רביע, שהוא שליש כל ההפסד. פיצד? נתן לו מאה
דינרים על תנאי זה, וחסרו ארבעה ועשרים - בעל המעות
מפסיד שמונה, והמתעסק משלם ששה עשר. ועל דרך זו
לעולם: כל חלק שיש לבעל המעות בשכר, אם יהיה שם
רוח - נוטל כמו שהתנו, ואם יהיה שם הפסד - יפסיד אותו
החלק ותוספת שלישו. נמצאת למד לפי מדה זו: שאם

1 כל החצי של פקדון, ולא נשאר כאן פקדון כלל שנאמר:
2 אם לא יטל שוכרו - יראה רבית; שהרי חצי המלוה בלבד
3 נוטל. וכן אם התנו שיתל המתעסק רביע השכר, ואבד
4 המזון בלו - משלם הרביע בלו שהוא בתורת מלוה. אבל
5 אם נשאר מן המזון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט
6 שתות ההפסד שפחתו, יבוא הכל רביע המזון או יתר -
7 הרי זה משלם שתות בלבד, מן הטעם ששכר בארנו.

8 ב. המתעסק שהפסיד, וחזר וטרח עד שהרויח - אינו יכול
9 לומר לבצעל המעות: בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה,
10 ותפסיד שני שלישים, ונחשב הרוח שהרוחנו באחרונה,
11 ותטל שלישי; אלא מחשב באחרונה בלבד על הרוח או על
12 ההפסד, ואין לו אלא ברוח שהוסיף על הקרן.

13 ג. נתן לו מאתים יריעות במאתים דינרים בעסק, וכתבן
14 שני שטרות, מאה בכל שטר - מחשב לו על כל שטר בפני
15 עצמו, ובעל המעות הוא שהפסיד על עצמו. נתן לו מאה
16 יריעות במאה דינרים, וחזר ונתן לו בעסק אחר מאה חביות
17 של זין במאה דינרין, וכתב לו שטר עסק במאתים דינרין
18 - אינו מחשב לו אלא בשטר אחד, והמתעסק הוא שהפסיד
19 על עצמו. כיצד? שאם מכר המאה יריעות במאה ושלשים,
20 והמאה חביות בשבועים - בעל המעות נוטל הכל; מפני
21 שעשה שטר אחד, הרי הכל מאתים, ולא הרויח כלום. אבל
22 אלו הניחם שני עסקים כשהיו - היה מרויח המתעסק
23 בחלקו בבגדים עשרים, ומפסיד בחלקו בחביות עשרה,
24 והיה נוטל עשרה. וכן כל פיוצא בזה.

25 ד. אין המתעסק יכול לחלק המעות של עסק או סחורה,
26 ולומר: אטל את החצי שבתורת מלוה לעצמי, ואשא ואתן
27 בו, ואניח החצי שבתורת פקדון בבית דין; שלא נתן לו
28 מזון זה אלא להתעסק בבלו. ואם חלק ועשה זה, אפלו
29 בבית דין הגדול - לא עשה כלום, אלא השכר או ההפסד
30 ביניהן על אותן הדרךים שבארנו.

31 ה. המתעסק שנתן מתנה לאחרים מן המטלטלין של עסק
32 או ממעות העסק, והביא בעל המעות ראיה ברורה שאילו
33 המטלטלין או המעות משל עסק הן - מוציאין אותן מידו.
34 ואפלו שנה המקבל אותם, ומכרם ונתנם מתנה לאחרים,

35 או הפסיד - חייב לשלם. והכל בראיה ברורה. כבר בארנו,
36 שהמתעסק שמת - נשבע בעל המעות וגובה מחצה. ואם
37 יש שם עדים שהמטלטלין אלו מן המעות של עסק הם -
38 נוטל אותם בעל המעות בלא שבועה. ואין בעל חוב ולא
39 אשה נוטלים מהם כלום; אלא אם כן היה בהם רוח - הרי
40 חלק הרוח של מת של יורשיו, ויטל באותו חלק בעל חוב
41 והאשה.

42 ו. הנותן מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית שוכר, ולא
43 לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. ואם נודע בראיה ברורה
44 שלקח ומכר - הרי זה מוציא ממנו השכר בעל פרוח.
45 ז. נתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שוכר - לוקח בהן
46 מכל מין שירצה, ולא יקח לא כסות ולא עציים. וכן כל
47 פיוצא בזה. המושיב את חברו בתנות למחצית שוכר, אם
48 היה אמן - לא יעסק באמנותו, לפי שאין עיניו על התנות
49 בשעוה שעוסק באמנותו. ואם היה שתף עמו בחצר - מתר.
50 ולא יהיה לוקח ומוכר דברים אחרים. ואם לקח ומכר -
51 השכר לאמצע.

יום רביעי כ"ח שבט ה'תשע"א

פרק שמיני

53 א. הנותן¹ ביצים לבצעל התרנגולים להושיב התרנגולים
54 עליהן עד שיצאו האפרוחים, ויגדל אותן בעל התרנגולים,
55 ויהיה הרוח ביניהם² - צריך להעלות שוכר עמלו ומזונו³.
56 וכן⁴ השם⁵ עגלים וסוּחִים על הרוצה להיות מתעסק בהן
57 שיגדילן, והשוכר לאמצע - חייב להעלות לו שוכר עמלו
58 ומזונו בכל יום⁶ כפועל בטל. ומגדל⁷ אותן עד שיהיו
59 העגלים בגי שלש שנים⁸, והחמור עד שתהא טוענת⁹.
60 ואינו יכול למכר שלא מדעת חברו בתוך זמן זה¹⁰. וכן¹¹
61 השם בהמה על המפטם להיות מפטם אותה¹², והשוכר
62 לאמצע¹³ - צריך לתן עמלו כפועל בטל. ואם¹⁴ אמר לו:
63 הרי הראש והאלה¹⁵ שלך בעמלקי יתר על מחצית השוכר
64 - מתר¹⁶. היו למפטם בהמות אחרות שמפטם אותם עם זו
65 השומה אצלו, וכן¹⁷ אם היו לו עגלים וסוּחִים אחרים או

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות. (2) בבא מציעא סח. במשנה. (3) ראה רש"י שם דיבור המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל פרק ו הלכה ב. (4) בכתב-יד תימן במקום "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה נאמר: "כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזמנו לעבודה זו. (5) המשך המשנה שם. (6) ששמים את שוויים באותו הזמן, לחלק את הרויח לאמצע אחרי תקופת-מה של גידול. (7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב. (8) סוף המשנה שם. (9) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה שם "עד שיהו משולשין", וראה פירוש המשניות שם. ורש"י שם פירש באופן אחר. (10) "והוא שתוכל לשאת משא" (פירוש המשניות שם). (11) "מפני שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה [המשותפת ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה". (12) יוצא מתוך הדין-ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר מהגרוניא (בבא מציעא סט.). (13) שזהו תפקידו של המפטם. (14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע, היינו מחצה מלוה ומחצה פקדון. (15) מימרא של רב והעובדא של רבי אלעזר (שם). (16) בכתב-יד תימן: "או האליה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב. (17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חברו - אין כאן משום אבק ריבית. (18) לפי מסקנת הגמרא על הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני.

- 1 ביצים אחרות¹⁹ שלו, הואיל והוא מתעסק בשלו ובשלו
- 2 חבירו, אפילו לא העלה לו אלא דבר מועט²⁰ בכל ימי
- 3 השתפות²¹ הזאת - דיו, וחולק בשכר בשנה. ואם²² היה²³
- 4 אריסו, הואיל והוא מטפל בשלו²⁴ ובשלו בעל השדות - אין
- 5 צריך להעלות לו כלום²⁵.
- 6 ב. השם עגלים או סחין או הושב תרגולים או שם
- 7 בהמה על הפסם למחצית שכר, ולא העלה לו שכר - הרי
- 8 דינו פדין העסק של מעות: רואין בכמה שמיין בהמות או
- 9 הביצים, וכמה הרויחו, ונוטל המתעסק שני שלישי השכר;
- 10 ואם הפסידו - משלם שלישי ההפסד²⁶.
- 11 ג. שמין²⁷ פרה וחמור וכל דבר שדרכו לעשות²⁸ ולאכל,
- 12 ויהיה השכר לאמצע²⁹. אף על פי שנה מתעסק³⁰, הרי יש
- 13 לו רוח אחר לעצמו בעבודת הבהמות, שהרי שוכר³¹ אותה
- 14 או עובד בה ונהנה בשכרה ובעבודתה. ואין³² שמין³³ עגל
- 15 עם אמו³⁴, ולא סח עם אמו; שהעגל והסח אינו עושה
- 16 כלום, ויש בו עסק.
- 17 ד. השם³⁵ בהמה לחבירו, עד מתי חב לטפל בה? באותנות
- 18 - שמונה עשר חדש; ובגדרות, והן הצאן והבקר - ארבעה
- 19 ועשרים חדש. ואם בא³⁶ לחלק בתוך זמן זה - חבירו³⁷

- 20 מעכב עליו, מפני שנשתתפו סתם. לפי³⁸ שאינו דומה
- 21 טפילה של שנה ראשונה, שהיא מרבה, והרוח מועט,
- 22 שאינה משתמנת בתחלה אלא בקשי, לטפילה של שנה
- 23 האחרת, שהיא מועט, והרוח מרבה, שהרי היא משתמנת
- 24 הרבה ומוספת בכל יום, לפיכך מעכב עליו עד סוף שנה
- 25 שניה. ולדעה³⁹ בהמה השומה⁴⁰ אצלו - הרי הולד מכלל
- 26 הרוח לאמצע. מקום⁴¹ שנהגו לגדל ולדותם - יגדלו⁴² ואחר
- 27 כך ימכרו. מקום שנהגו שלא לגדל - חב המתעסק להטפל
- 28 בולדות, בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום⁴³, וחולקין.
- 29 רצה⁴⁴ להטפל בהן יתר על זמן זה - שם אותן בפני
- 30 שלשה⁴⁵ ביום שלשים וביום החמשים, וכל שירויחו אחר
- 31 כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, וחבירו רביע הרוח;
- 32 שהרי יש לו חצי הולד, ומפני שנתעסק בחצי של חבירו
- 33 נוטל חצי אותו החצי⁴⁶, הרי שלשה רבעים⁴⁷. ואם לא
- 34 התנה פן בפני שלשה - הרי מחל, והולדות ביניהן בשנה⁴⁸
- 35 כמות שהן. מקום⁴⁹ שנהגו להעלות⁵⁰ שכר בתוך⁵¹ למעות
- 36 העסק⁵² - מעלין, ויהיה כל השכר שנוטל המתעסק בשכר
- 37 שנושא⁵³ על כתפו⁵⁴ בכלל שכר המעות⁵⁵. וכן⁵⁶ אם דרךן
- 38 להעלות שכר בהמה⁵⁷ - מעלין לו. מקום⁵⁸ שנהגו להעלות

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים. ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה (פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש לו. (20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר שלישי", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין בראב"ד. (21) כלומר, העסק שביניהם וכן קוראו רבינו למעלה שם: "שבכל יום ויום מימי השותפות" (לחם משנה). (22) שם בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגרוניא. (23) המתעסק. (24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה. (25) "שהאריס משועבד הוא לבעל השדה" למעלה שם, מהגמרא שם. (26) כמבואר למעלה שם הלכה ג. (27) שם סט: במשנה. (28) מלאכה. (29) ללא שכר כפועל בטל. (30) הוא לבדו, והוא גם מטפל בחלק חבירו. (31) משכיר לאחרים. (32) כן פסק הר"ף בפרק איזהו נשך דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח: מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של "שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה). (33) היינו, בלי תוספת שכר. (34) על סמך אמו שהוא נגרר אחריה. (35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא. וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא, שבעל הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. כאה שולחן ערוך יורה דעה סימן קעז סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כתנא קמא ולא כרבי יוסי, וכן אמרו גם לעניין בכור (בכורות כו: ופרק א מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רש"י בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק ה הלכה ט. אבל שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף בחצי של חבירו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה. (47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חבירו, אחרי שבין כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש (כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם, הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחא הפעוטה שיש לו ברביעי של חבירו אינו צריך לקבל שכר מיוחד (לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן הוא שם בגמרא בתשובת אביי לרב מנשיא בר גדא שחילק לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל חבירו כלום, וראה בט"ז יורה-דעה סימן קעז סעיף קטן לב. וכן אמרו במי שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים - (בבא בתרא קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים - השביחו לעצמן" (כסף משנה בשם קצת מפרשים). (49) שם סח: בברייתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם. (53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח. (55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בברייתא. (57) היינו, שהנהוג באותו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול (לחם משנה), ואף שבברייתא נאמרו שתי ההלכות ביחד: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות

- 1 שֹׁכֵר וְלֹדֹת בְּשֹׁכֵר עֲמֻלָּה⁵⁹ - מַעֲלִין. וְכָל הַמִּתְעַסֵּק⁶⁰ או
2 הַמִּשְׁתַּתֵּף סֶתֶם - לֹא יִשְׁנֶה מִמֶּנְהָ הַמִּדִּינָה.
3 ה. רְאוּבֵן שֶׁהֵיטָה לוֹ שָׂדֶה, וְהוֹרִיד שְׂמֵעוֹן לְתוֹכָהּ לְזַרְעָה
4 או לְנִטְעָה, וְלִהְיוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת, וְלִמְכֹר הַפְּרוֹת, וְכָל
5 הַיֵּתֶר עַל הַהוֹצָאָה⁶¹ יִהְיֶה בִּיגִינֵהֶם, בֵּין שֶׁהִתְנוּ שְׂחִילָקוֹ
6 בְּשָׂה⁶², בֵּין שֶׁהִתְנוּ שְׂטֵל רְאוּבֵן יֵתֶר⁶³, בֵּין שֶׁהֵיטָה
7 הַהוֹצָאָה בְּלֶה מִשָּׁל רְאוּבֵן, בֵּין שֶׁהֵיטָה מִשָּׁל שְׂמֵעוֹן - בְּכָל
8 זֶה מִתֵּר⁶⁴, וְאֵין פָּאן אֶבֶק רִבִּית. וְשְׂמֵעוֹן הַמִּטְפֵּל בַּעֲבוּדַת
9 הָאָרֶץ וּבַהוֹצָאָה וּבִמְכִירַת הַפְּרוֹת, הוּא הַנִּקְרָא אָרִיס⁶⁵.
10 אָרִיס אוֹמֵר: לְמַחְצָה יִרְדְּתִי, וּבַעַל הַשָּׂדֶה אוֹמֵר לְשָׁלִישׁ
11 הוֹרְדְּתִי - הוֹלְכִין אַחֵר מִנֶּהָ הַמִּדִּינָה⁶⁶, וְזֶה שְׂטֵעַן שֶׁלֹּא
12 בְּמִנְהָ - עָלִיו לְהִבִּיא רְאִיָּה⁶⁷.
13 ו. בַּעַל⁶⁸ שֶׁהוֹרִיד אָרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וּגְרָשָׁה: אִם הִיָּה
14 הַבַּעַל אָרִיס⁶⁹ - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק בַּעַל נִסְתַּלְקוּ הֵם⁷⁰, וְאֵין
15 לָהֶם מִן הַהוֹצָאָה אֲלָא שְׁעוֹר הַשְּׂבִיחַ, וּבִשְׂבוּעָה⁷¹. וְאִם⁷² אֵין
16 הַבַּעַל אָרִיס - עַל דַּעַת [מִנְהָג⁷³] הָאָרֶץ יִרְדּוּ, וְשָׁמִין לָהֶם
17 בְּאָרִיס⁷⁴.
18 ז. הָאֲחִין⁷⁵ או שְׂאָר הַיֹּרְשִׁין שֶׁלֹּא חָלְקוּ יִרְשַׁת מוֹרִישָׁן,
19 אֲלָא כָּל מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ בְּיָחִיד - הָרִי הֵן בְּשִׁתְּפִין לְכָל
20 דְּבָר⁷⁶. אֶחָד מִן הָאֲחִין או מִן הַשִּׁתְּפִין⁷⁷ שֶׁנִּפְּלַל לְאִמְנוֹת
- 21 הַמֶּלֶךְ⁷⁸ - הָרוּחַ⁷⁹ לְאִמְצָע⁸⁰. חָלָה⁸¹ אֶחָד מֵהֶן⁸² וְנִתְרַפָּא -
22 נִתְרַפָּא מִן הָאִמְצָע. וְאִם⁸³ חָלָה בְּפִשְׁיָהּ, כְּגוֹן⁸⁴ שֶׁחָלָה
23 בְּשִׁלְגָה או בַּחֲמָה בִּימֵי הַחֵם עַד שֶׁחָלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהָּ⁸⁵ - הָרִי
24 זֶה מִתְרַפָּא מִשָּׁל עֲצָמוֹ.
25 **פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו**
26 א. הַשִּׁתְּפִין כָּלָן, וְהָאָרִיסִין, וְהָאֲפוֹטְרוֹפִין שֶׁמֶנּוּ אוֹתָם בֵּית
27 דִּין עַל הִתּוֹמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית
28 או שֶׁהוֹשִׁיבָה בַּעֲלָה חֲנוּנִית, וְכָן הַבֵּית - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ
29 נִשְׁבַּע מִדְּבָרֵיהֶם בְּטַעֲנַת סֶפֶק, שֶׁמָּא גָזַל חֲבֵרוֹ בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן
30 או שֶׁמָּא לֹא דָקֵד בַּחֲשָׁבוֹן שְׂבִיגֵיהֶם. וְלִמָּה תִּקְנוּ חֻקִּים
31 שְׂבוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ מוֹרִין לַעֲצָמָן, שֶׁכָּל מֶה שִׁיקְחוּ
32 מִנְכֵּסֵי בַּעַל הַמְּעוֹת - רְאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנוֹשָׂאִין וְנוֹתְנִין
33 וְטוֹרְחִין. לְפִיכָף תִּקְנוּ לָהֶם חֻקִּים שֶׁחִיבִין שְׂבוּעָה בְּטַעֲנַת
34 סֶפֶק, כִּדִּי שִׁיעֲשׂוּ כָּל מַעֲשִׂיהֶן בְּצֶדֶק וְאִמְנוּהָ.
35 ב. וְאֵין כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבַּע בְּטַעֲנַת סֶפֶק עַד שִׁיחֲשֹׁד
36 הַמִּשְׁבִּיעַ אוֹתָן בְּשִׁתִּי כֶּסֶף, שֶׁהֵן שְׂתִי מַעֲיִן שֶׁל כֶּסֶף, כְּמוֹ
37 שִׁיתְּבָאָר. אֲבָל אִם חוֹשְׁדִּין בַּפְּחוֹת מִזֶּה - אֵינֶם נִשְׁבָּעִין.
38 ג. מִכָּאן הוֹרּוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁאִם מֵת הַשִּׁתְּף הָאֶחָד - אֵין הַיֹּרֵשׁ
39 יָכוֹל לְהִשְׁבִּיעַ שֶׁתִּפּוֹ שֶׁל אָבִיו בְּטַעֲנַת שֶׁמָּא; שֶׁהָרִי אֵינוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שם) - אין פירושן שווה, ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בברייתא הנ"ל הייתה כמו שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולהעלות וולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין". (59) היינו, שנותנים וולדות בעד שכרו (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך הברייתא שם. (61) כלומר: השבח. (62) וזהו הנקרא "אריס למחצה". (63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביעי". (64) שבקרקע אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם קי. וכרב נחמן ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שליש ואם רביעי. (67) בעדים או בשטר. (68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב יהושע. (69) כלומר: "יודע בטיב אריסות, שאם לא ירדו אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדן הבעל עצמו שהוציא הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה ופרק כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גזילה מפורש: "ששמן להם וידם על התחתונה", כלומר: אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדותי בידידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך, דינם כדינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן. (72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על דעת הקרקע". (74) וידיים על העליונה: אם הייתה ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית הגמרא שדינו כיורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעא לאריסי קיימא" (כלשון הגמרא שם) והרי זה כיורד ברשות. וראה בתוספות ר"ד שם בסוף הסוגייה. (75) בבא בתרא קמד: במשנה, וראה להלן פרק ט מהלכות נחלות הלכה א. (76) בירושה המשותפת ההיא. וראה בראב"ד. (77) במשנה שם "אחין השותפין" ומפרשה רבינו: אחין או השותפין (כסף משנה). (78) "גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך" (הלכות נחלות שם הלכה ו). (79) והוא הדין ההפסד (מגיד משנה בהלכות נחלות שם בשם הירושלמי). (80) "אם מחמת אביהם מינוהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמר: נעמיד תחתיו בנו, כדי לעשות חסד עם היתומים וכו' ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו - הרי זה לעצמו" (הלכות נחלות שם מן הסוגייה בבבא בתרא שם וראה בראב"ד וכסף משנה כאן). (81) משנה שם. (82) באונס. (83) אף זה שם. (84) שם, לפי המימרא המפורסמת של רבי חנינא: "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", הם קור וחום (רשב"ם ותוספות שם). (85) כגון, "שאלו המאכלות שהם מפורסמות ברעה" (פירוש המשניות לרבינו שם). (1) ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאפוטרופסין.

מְשַׁבֵּיעִין זֶה אֶת זֶה; שֶׁהַמַּעוֹת בְּחִלּוּקֵין הֵם. וְכֵן אִם עָשׂוּ
חֲשׁוֹבִין כָּל הַשְּׁתַּפֵּיין, וְנִשְׁאַר לְאַחַד מֵהֶן אֶצֶל חֲבֵרוֹ דָּבָר
קָצוֹב וְיָדוּעַ, אִף עַל פִּי שְׂעִידִין לֹא נָטְלוּ - הָרִי חֲלָקוֹ. אָכֵל
אִם נִשְׁאַר בֵּינֵיהֶם כָּל שֶׁהוּא מִן הַפְּרוֹת, וְעִידִין לֹא חֲלָקוּ
אוֹתָן וְלֹא יָדְעוּ מִשְׁקָלָם, אוֹ שֶׁנִּשְׁאַר בֵּינֵיהֶם צֶד מִן הַשְּׁתַּפּוֹת
שֶׁלֹּא עָשׂוּ בוֹ חֲשׁוֹבִין, וְלֹא יָדַע כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּמֵה חֲלָקוֹ
הַמַּגִּיעוֹ - הָרִי הַשְּׁתַּפּוֹת קִיַּמְתָּ עֲדִין, וּמְשַׁבֵּיעִין זֶה אֶת זֶה.
ט. מִי שֶׁתִּבְעַע אֶת חֲבֵרוֹ אַחֵר חֲלָקָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ
אֶלָּא עַל יְדֵי גִלְגּוּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אָכֵל יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סֵתָם
עַל מִי שֶׁגִּלְגַּל כְּלוֹם כְּשֶׁהָיָה שֶׁתִּפּוֹ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ
וְלֹא יוֹדָה בְּמֵה שֶׁגִּלְגַּל.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. שֶׁתִּפּוֹ שִׁטְעַן עַל חֲבֵרוֹ שֶׁכָּף הָיָה תִּנְאִי בֵּינֵיהֶם, וְהִלָּה
אוֹמֵר: לֹא הָיָה תִּנְאִי זֶה מְעוֹלָם; אוֹ שִׁטְעַן שֶׁהִקְרַן שְׁלִי הָיָה
כָּף וְכָף, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵינוֹ אֶלָּא פְּחוֹת מֵהָ; אוֹ שִׁטְעַן
שֶׁכָּבַר נִתְּתִי לָךְ הַשְּׁתַּפּוֹת, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא לִקְחִיתִי; אוֹ
שֶׁסְּחוֹרָה זוֹ מִשְׁלִי הָיָה, וְהִלָּה אוֹמֵר: מִשְׁלִי אֲמָצַע; וְכָל
פְּיוּצָא בְּטַעְנוֹת אֵלּוּ - הָרְשׁוֹת בִּיד הַתּוֹבֵעַ בְּשִׁבּוּעָה. כִּיצַד?
אִם רָצָה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַשְּׁתַּפּוֹת שְׁבֻעַת הַשְּׁתַּפֵּיין,
וְיִשְׁבִּיעוּ הֵסֵת עַל הַטַּעְנָה שֶׁכּוֹפֵר בָּהּ וְאוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים
מְעוֹלָם - הָרִי זֶה מְשַׁבֵּיעוֹ; וְאִם רָצָה - מְגַלְגֵּל עָלָיו כָּל אֵלּוּ
הַדְּבָרִים בְּשִׁבּוּעַת הַשְּׁתַּפֵּיין, וּמְשַׁבֵּיעוֹ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק: שֶׁלֹּא
גִּלְגַּלְתָּ כְּלוֹם כָּל יָמֵי הַשְּׁתַּפּוֹת, וְשֶׁהָיָה בֵּינֵינוּ תִּנְאִי כָּף, וְיִשְׁוֹ
הַסְּחוֹרָה שֶׁלָּךְ, וְשִׁנְתָּתָ לִי כָּף וְכָף. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
ב. הַתּוֹבֵעַ שֶׁתִּפּוֹ לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבֻעַת הַשְּׁתַּפֵּיין, הַנִּתְּבַּע אוֹמֵר:
כָּבַר חֲלָקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי כְּלוֹם, וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר: עֲדִין
לֹא חֲלָקְנוּ וְלֹא עָשִׂינוּ חֲשׁוֹבִין, אוֹ שֶׁאִמַּר הַתּוֹבֵעַ: חֲלָקְנוּ עַל
מִנֵּת שֶׁאֲשַׁבֵּיעַ אוֹתָךְ שְׁבֻעַת הַשְּׁתַּפֵּיין בְּכָל עֵת שֶׁאֲרָצָה,
וְעִידִין לֹא נִשְׁבַּעְתָּ, וְאַתָּה מִדְּחָה אוֹתִי מִיּוֹם לְיוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל
לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק. אֲפֹלוֹ אָמַר הַנִּתְּבַּע: בֶּן חֲלָקְנוּ,
וְנִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי, וְזֶה הַנִּשְׁאַר אֵינוֹ אֶלָּא חוֹב שֶׁזִּקְקָתוֹ עָלֶיךָ,
אוֹ פְּקוּדוֹן הַנִּחְתָּ אֶצְלִי, אִף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲדִים שֶׁהָיָה שֶׁתִּפּוֹ
- אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ
הֵסֵת שֶׁכָּבַר חֲלָקוּ אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ מְעוֹלָם, וְאֲפֹלוֹ עַל יְדֵי
גִלְגּוּל. לְפִי שֶׁאֵין מְשַׁבֵּיעִין הֵסֵת וְאֵין מְגַלְגֵּלִין אֶלָּא אִם
טַעְנוּ דְּבָר שֶׁאִם יוֹדָה בוֹ יֵהִי חֵיב לְשַׁלֵּם מָמוֹן; אָכֵל דְּבָר
שֶׁאֲפֹלוֹ הוֹדָה בוֹ אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא שְׁבֻעָה - אֵינוֹ נִשְׁבַּע עָלָיו
וְאֲפֹלוֹ עַל יְדֵי גִלְגּוּל. וְכֵן הוֹרִי הַגְּאוּנִים בְּעֲלֵי הוֹרָאָה.
ג. טַעַן שְׂעִידִין שֶׁתִּפּוֹ אֶתָּה וְנִשְׁאַר לִי אֶצְלָךְ כָּף וְכָף, וְזֶה
אוֹמֵר: כָּבַר חֲלָקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לָךְ אֶצְלִי כְּלוֹם, אוֹ לֹא הָיִיתָ
שֶׁתִּפּוֹ מְעוֹלָם - הָרִי הַנִּתְּבַּע נִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁאֵין לוֹ בִּידוֹ
כְּלוֹם, וּמְגַלְגֵּל עָלָיו: שֶׁלֹּא גִלְגַּלְתִּי כְּלוֹם מְעוֹלָם; וְאֵינוֹ
מְגַלְגֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁתִּפּוֹ אוֹ שֶׁכָּבַר חֲלָקְנוּ, מִן הַטַּעַם
שֶׁבִּאֲרָנוּ.

89

יֹדַע הַדְּבָר שֶׁחֲשָׂדוּ בוֹ אָבִיו בְּיָדָיו, כִּדִּי שִׁיחֲשָׁד אוֹתוֹ זֶה
הַיֹּדֵשׁ בְּשֵׁתִי כֶּסֶף. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁמְשַׁבֵּיעַ אוֹתוֹ הַיֹּדֵשׁ
בְּטַעְנוֹת שֶׁמָּא. וְכֵן רְאוּי לְדוֹן, שֶׁהָרִי הַיֹּדֵשׁ מְשַׁבֵּיעִין אֶת
הָאִשָּׁה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ אֶפְסוֹרָפָא בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ.
ד. אִף עַל פִּי שֶׁאֵין שֵׁם עֲדִים שֶׁזֶה אָרִיסוֹ אוֹ שֶׁתִּפּוֹ, אֶלָּא
הוּא מוֹדָה מִפִּי עֲצָמוֹ וְאָמַר: שֶׁתִּפּוֹ אוֹ אָרִיסוֹ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ
אֲנִי, אָכֵל לֹא גִזְלִיתִי כְּלוֹם - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ;
שֶׁאֵין אוֹמְרִים 'מָגוּ' לְפָטְרוֹ שְׁבֻעָה, אֶלָּא לְפָטְרוֹ מָמוֹן.
אֵיזוֹהוּ בֶּן הַבֵּית שֵׁשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק? זֶה שֶׁמִּכְנִים
פּוֹעֲלִים וּמוֹצִיא פּוֹעֲלִים, וּמִכְנִים לוֹ פְּרוֹת וּמוֹצִיא לוֹ פְּרוֹת:
אָכֵל בֶּן הַבֵּית שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, אֶלָּא נִכְנֵס בְּרָגְלוֹ וְיוֹצֵא
בְּרָגְלוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ מִסֶּפֶק. וְכֵן אֶפְסוֹרָפּוֹס שֶׁמִּנְהוּ
אָבִי יְתוּמִים - אֵין הִיתוּמִים מְשַׁבֵּיעִין אוֹתוֹ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק.
וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא נִשְׁבַּעְתָּ אֶפְסוֹרָפָא בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ, וְלֹא נִשְׁאַה
וְלֹא נִתְּנָה לְאַחֵר קְבוּרַת בַּעֲלָהּ - אֵין מְשַׁבֵּיעִין אוֹתָהּ מִסֶּפֶק.
וְכֵן אִם נִשְׁאַה וְנִתְּנָה בֵּין מִיתָה וְקְבוּרָה - אֵין מְשַׁבֵּיעִים עַל
זֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּין מִיתָה לְקְבוּרָה; שֶׁאִם אֶתָּה אוֹמֵר שֶׁתִּשְׁבַּע
עַל זֶה - לֹא תִמְכַּר לְקְבוּרָה, וְנִמְצָא הֵמָּה מִתְּנֹל.
ה. הַמְשַׁלַּח בִּיד חֲבֵרוֹ חֶפֶץ לְמַכְרוֹ, אוֹ שֶׁשִּׁלַּח מַעוֹת בִּידוֹ
לְקִנּוֹת לוֹ פְּרוֹת אוֹ סְחוֹרָה, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ שֶׁכָּר עַל
זֶה, וְאֵין לוֹ חֲלָק וְלֹא הִנָּאָה בְּשִׁלְיחוֹת זוֹ, הוֹאִיל וְנִשְׁאַ וְנָתַן
בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ - הָרִי זֶה כְּכֵן בֵּית, וְיֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ מִסֶּפֶק,
שֶׁלֹּא גִזַּל לוֹ כְּלוֹם בַּעֲת שֶׁהִכִּיָּא לוֹ הַסְּחוֹרָה שֶׁקָּנָה אוֹ
מִקְצָתָהּ אוֹ הַמַּעוֹת שֶׁמְכַר לוֹ מֵהֶן.
ו. הַשְּׁתַּפֵּיין שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ וְנִתְּנִין בִּיחָד, אוֹ שֶׁהָיָה הָאֶחָד נוֹשֵׂא
וְנוֹתֵן וּמִפְקִיד הַסְּחוֹרָה אוֹ מִקְצָתָהּ אוֹ הַמַּעוֹת עִם הַשְּׁנִי
בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא מִדָּה וְלֹא מִנֵּן - הָרִי שְׁנֵיהֶם נִכְנָסִין לְסֶפֶק,
וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְהַשְׁבִּיעַ אֶת חֲבֵרוֹ שְׁבֻעַת הַשְּׁתַּפֵּיין.
אָכֵל אִם הָיָה הָאֶחָד הוּא שֶׁנִּשְׁבַּע וְנוֹתֵן, וְהַשְּׁנִי לֹא נִתְּבַּע
עֲמוֹ כָּלָל - אֵין נִשְׁבַּע אֶלָּא זֶה שֶׁנִּשְׁבַּע וְנָתַן.
ז. חֲלָקוֹ הַשְּׁתַּפֵּיין וְהָאִרִיסִין, וְנִתְּנָרְשָׁה הָאִשָּׁה, וְנִפְרַד מַעֲלִיו
בֶּן הַבֵּית, וְהִכִּיָּא לוֹ הַשְּׁלִיחַ סְחוֹרָה שֶׁקָּנָה לוֹ אוֹ מַעוֹת
שֶׁמְכַר לוֹ בֶּהֱן, וְשִׁתְּק, וְהִלְכּוּ לָהֶם וְלֹא תִבְעֵם מִיד - אֵינוֹ
יָכוֹל לְחֹזֵר וְלְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעְנוֹת סֶפֶק. אָכֵל אִם הִיתָה לוֹ טַעְנוֹת
וְדִאי - מְשַׁבֵּיעוֹ עָלֶיהָ, וּמְגַלְגֵּל בָּהּ כָּל מֵה שִׁירָצָה. וְכֵן אִם
נִתְּחִיב לוֹ שְׁבֻעָה אַחֵר זְמַן, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם,
כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לוֹ שֶׁתִּפּוֹ אוֹ בֶּן בֵּית פַּעַם אַחֶרֶת - הָרִי זֶה יָכוֹל
לְגַלְגֵּל עָלָיו: שֶׁלֹּא גִזְלִיתִי בְּשֶׁתַּפּוֹת זוֹ שֶׁבִּינֵינוּ וְלֹא בְּשֶׁהִיִּית
שֶׁתִּפּוֹ אוֹ אָרִיסִי אוֹ בֶּן בֵּיתִי אוֹ אֶפְסוֹרָפִי בְּרִאשׁוֹנָה. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
ח. הַשְּׁתַּפֵּיין שֶׁחֲלָקוּ, וְנִשְׁאַר לָהֶם חוֹבוֹת אֶצֶל אַחֲרִים - אֵינֶן
יָכוֹלִין לְהַשְׁבִּיעַ זֶה אֶת זֶה מִסֶּפֶק; שֶׁהָרִי חֲלָקוּ, וְהַחוֹב
שֶׁנִּשְׁבַּע - דְּבָר יָדוּעַ הוּא, בְּכָל מֵה שִׁיפְרְעוּ יִקַּח זֶה חֲלָקוֹ
מִן הַחוֹב וְזֶה חֲלָקוֹ מִן הַחוֹב. וְכֵן אִם נִשְׁאַר לָהֶם מַעוֹת
בְּכִיסִים, וְכָבַר יָדְעוּ אוֹתָן, וְעִידִין לֹא נָטְלוּ כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ - אֵין

40

ד. טען שעדין שפתין אָנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק, והלה אומר: לא נשתתפנו מעולם, והביא התובע עדים שהיה שתפו, וחרז הנתבע אחר כך ואמר: חלקנו - אין שומעין לו, שהרי החזק כפרן לשבועה זו, וישבע שבועת השתתפין. וכן כל כיוצא בזה.

ה. ראובן שהטיל לכיס ארבע מאות דינרים, והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו, ונשארו ונתנו ביחד, והרי המזון בלוי ביד ראובן, וטען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות דינרין - אין אומרים: ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו כך, וישלם שמעון חמשים מביתו; אלא ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו, וילך במנה שבקידו בלבד, ולא ישלם שמעון כלום. טען ראובן, ששמעון יודע בודאי בפחת זו שפחתו - יגלגל על שמעון שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה. ואם לא נתעסק שמעון בשתתפות זו כלל - ישבע שמעון הסת שאינו יודע בודאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד, אלא אם היה זה המנה הנשאר ביד שמעון - חולקים אותו בשנה. שאין השתתף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטל מה שבבד חבירו; אלא נשבע ונפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת ידו. והנהר בדין זה, שפכר טעו בו בעלי הוראה. ו. טען שמעון, שיש ללוי עליו חוב בזו השתתפות מנה: אם היה בידו כדי החוב והיה יכול לתנו ללוי - נאמן, ונותנין החוב ואחר כך מחשבים; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן להוציא מיד ראובן או מן הסחורה הידועה לשתתפות, שמה קנוניא הם עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר - אין ראובן חייב לשלם ממנה כלום. אבל אם טען שמעון, שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי מחמת השתתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין ממזון השתתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזרתי לפיס, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או לשנים - אינו נאמן, שמה קנוניא הוא עושה על

נכסי ראובן. וכיצד דנין בדין זה? לוי כבר נפטר בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון ראיה - ישלם מביתו, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר. וכן כל כיוצא בזה. סליקו להו הלכות שלוחין ושתתפין

יום חמישי כ"ט שבט ה'תשע"א

הלכות עבדים

יש בכללן שלש עשרה מצות: חמש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) דין קנן עבד עברי. (ב) שלא ימכר ממכרת עבד. (ג) שלא יעבדנו בפרך. (ד) שלא נעבד בו עבדות עבד. (ה) שלא נניח גר תושב לרדות בו. (ו) להעניק לו בצאתו חפשי. (ז) שלא יצא ריקם. (ח) לפדות אמה העבריה. (ט) ליצדה. (י) שלא תמכר. (יא) לעבד. (יב) בעבד פנעני לעולם, אלא אם כן הפיל לו אדוניו אחד מראשי איבריו. (יג) שלא להסגיר עבד שפרח מחוצה לארץ ישראל. (יד) שלא להונות עבד זה הנצל אלינו.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. עבד עברי האמור בתורה, זה ישראל¹⁹ שמכרו אותו בית דין על כרחו, או המוכר עצמו לרצונו. כיצד? גנב ואין לו לשלם את הקרן²⁰ - בית דין מוכרין אותו, כמו שאמרנו בהלכות גנבה²¹. ואין לה איש בישראל שמוכרין אותו בית דין, אלא הגנב בלבד. ועל זה שמכרוהו בית דין הוא אומר: כי תקנה עבד עברי²². ועליו הוא אומר במשנה תורה: כי ימכר לך אחיד העברי²³. מוכר עצמו כיצד? זה ישראל שחלש ביותו, נתנה לו תורה רשות למכר את עצמו²⁴; שנאמר: כי זמון אחיד עמך ונמכר לך. ואינו²⁵ רשאי למכר את עצמו ולהצניע את דמיו, או לקנות פהם סחורה או פלים, או לתנם לבעל חוב²⁶, אלא אם כן צריך

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ראה ספר המצוות עשה רלב. (2) ראה שם לא תעשה רנח. (3) ראה שם רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט: "לא תעבד בו עבדות עבד", ספר המצוות שם רנו. (5) ראה ספר המצוות שם רס. (6) שלא ניתן לאחרים, שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא כה, מזג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך לענין". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר המצוות שם. וראה שם שהזכרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא תעשה רלג. (11) ראה שם עשה רלד. (12) שם עשה רלג. (13) שם לא תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם עשה רלה ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח: (15) הרמב"ם בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר המצוות, לא תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם רנה ולקמן פרק ח הלכה יא. (18) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עבריה ושאסור לעבד בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת עצמו. (19) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (20) הקרן דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה הלכה יב). (21) שם הלכה יא. (22) מכילתא שם. (23) שם. (24) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - "[עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:). (25) ספרא בשנינויים קלים. (26) אין זה בספרא שם. ועיין כסף משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיוון שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב, שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול

אֶלָּא תְּהִיָּה מַחְשַׁבְתּוֹ לְהַעֲבִידוֹ בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יִבְטֹל. מִכָּאן⁵¹ 25
אִמְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֹא יֵאמָר לוֹ: עֲדֵר⁵² תַּחַת הַגָּפְנִים עַד 26
שָׁבֹא⁵³; שֶׁהֵרִי לֹא נָתַן לוֹ קֶצֶבָה. אֶלָּא יֵאמָר לוֹ: עֲדֵר עַד 27
שְׁעָה פְּלוֹנִית, אוֹ עַד מָקוֹם פְּלוֹנִי. וְכֵן לֹא יֵאמָר לוֹ: חֲפֹר 28
מָקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינוֹ צָרִיף לוֹ. וְאִפְלוּ לְהַחֵם לוֹ כּוֹס שֶׁל 29
חֲמִין אוֹ לְהִצֵּן, וְאֵינוֹ צָרִיף לוֹ - אֲסוּר, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא 30
תַּעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרָף. הֵא אֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ 31
אֶלָּא דָּבָר קָצוֹב שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁנֵאמַר 32
לוֹ, אִם יֵרָדָה בּוֹ בְּפָרָף - הֵרִי יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְמַנְעוֹ. וְאִם 33
הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא יִרְדְּנוּ בְּפָרָף 34
לְעֵינֶיךָ. וְאִין⁵⁴ אֵנוּ נִזְקָקִין לִיכָנֵס לְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים 35
וּלְבָדֵק אַחֲרָיו שְׁלֹא יַעֲבִידֵנוּ בְּפָרָף; שְׁנֵאמַר: לְעֵינֶיךָ - בְּזִמָּן 36
שֶׁאֵתָּה רּוֹאֶה. 37
ז. כָּל עֶבֶד⁵⁵ עֲבָרִי אֲסוּר לִישְׁרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ בְּדָבָרִים 38
בּוֹזִים, שֶׁהֵם מִיְּחֻדִּים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים⁵⁶, כְּגוֹן שְׂוִילִיף אַחֲרָיו 39
כְּלִי לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ יִחְלֹץ לוֹ מִנְעָלָיו⁵⁷; שְׁנֵאמַר: לֹא 40
תַעֲבֵד בּוֹ עֲבֹדָת עֶבֶד. אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֶלָּא פְּשָׁכִיר; שְׁנֵאמַר: 41
כְּפִשְׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ. וּמִתָּר⁵⁸ לְסַפֵּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וּלְכַבֵּס 42
לוֹ פְּסוּתוֹ, וּלְאַפּוֹת לוֹ עֶסֶת; אֲבָל⁵⁹ לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בִּלְחָן 43
לְרִבִּים⁶⁰, אוֹ סֶפֶר לְרִבִּים, אוֹ נִחְתוּם לְרִבִּים. וְאִם⁶¹ הִיָּתָה 44
אֲמָנוּתוֹ זֹאת קֹדֶם שִׁימְכֶר - הֵרִי זֶה יַעֲשֶׂה. אֲבָל⁶² לֹא 45
יִלְמְדֵנוּ בַּתְחִלָּה מִלֵּאכָה כָּלִיל⁶³, אֶלָּא אֲמָנוּת שֶׁהִיָּה בָּהּ - 46
הִיא שְׁעוֹשָׂה כְּשֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה מְקָדֶם. בְּמָה דָּבָרִים אֲמוּרִים⁶⁴? 47
בְּעֶבֶד עֲבָרִי, מִפְּנֵי שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפִלָּה בְּמִכְרָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל 48

1 לְאֶחָד בְּלֶבֶד²⁷. וְאִין אֲדָם רִשְׁאִי לְמַכֵּר אֶת עַצְמוֹ, עַד שְׁלֹא
2 יִשְׁאַר לוֹ כְּלוּם, וְאִפְלוּ כְּסוּת²⁸ לֹא תִשְׁאַר לוֹ, וְאַחֲרַיָּךְ יִמְכֹּר
3 אֶת עַצְמוֹ.
4 ב. כָּכָר בְּאַרְנו²⁹, שֶׁאִין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגִנְיָבָתָהּ, וְכֵן אֵינָהּ
5 מוֹכֶרֶת אֶת עַצְמָהּ³⁰. וְאֵינָהּ³¹ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד עֲבָרִי³² וְלֹא עֶבֶד
6 כְּנַעֲנִי³³, מִפְּנֵי הַחֲשֹׁד. וְאִין³⁴ הֵגֵר נִקְנָה בְּעֶבֶד עֲבָרִי;
7 שְׁנֵאמַר: וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - מִי שִׁישׁ לוֹ³⁵ מִשְׁפָּחָה.
8 ג. עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא
9 לִישְׂרָאֵל³⁶ אוֹ לְגֵר צָדִיק³⁷. וְכֵן הַמוֹכֵר עַצְמוֹ³⁸ - אֵינוֹ רִשְׁאִי
10 לְמַכֵּר עַצְמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְאִפְלוּ לְגֵר תוֹשֵׁב. וְאִם עֶבֶר
11 וּמְכָר עַצְמוֹ³⁹ אִפְלוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁴⁰, וְאִפְלוּ לַעֲבֹדָת
12 כּוֹכְבִּים עַצְמָהּ - הֵרִי זֶה מְכוֹר; שְׁנֵאמַר: אוֹ לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת
13 גֵּר. לְעַקֵּר - זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבֹדָת כּוֹכְבִּים עַצְמָהּ.
14 ד. בִּא⁴¹ וְאֵמַר לָךְ: הֵרִינִי מוֹכֵר עַצְמִי לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - אֵין
15 אֶתָּה זָקוּק⁴² לוֹ, עַד שִׁימְכֶר. אֲבָל לְאַחֵר שְׁנֵאמַר לְעוֹבֵד
16 כּוֹכְבִּים, אִף עַל פִּי שֶׁעֲבָר וַעֲשֶׂה שְׁלֹא בִּהְיֵן - מִצְוָה
17 לְפָדוּתוֹ⁴³, וְלֹא יִטְמַע⁴⁴ בָּהֶם; שְׁנֵאמַר: אַחֲרֵי נִמְכָּר גְּאֻלָּה
18 תְּהִיָּה לוֹ.
19 ה. אֶחָד⁴⁵ הַמוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ אוֹ שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין⁴⁶ - אֵינוֹ
20 נִמְכָּר בְּפִרְהָסִיָּא⁴⁷ עַל אֶכָן הַמְּקַח⁴⁸, וְלֹא בְּסִמְטָא, כְּדָרָף
21 שֶׁהָעֲבָדִים נִמְכָּרִין; שְׁנֵאמַר: לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד - אֵינוֹ
22 נִמְכָּר אֶלָּא בְּצִנְעָה וְדָרָף כְּבוֹד.
23 ו. כָּל עֶבֶד⁴⁹ עֲבָרִי אֲסוּר לְעַבֵּד בּוֹ בְּפָרָף. וְאִיזוֹ הִיא עֲבֹדָת
24 פָּרָף? זֶה עֲבֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קֶצֶבָה⁵⁰, וְעֲבֹדָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לָהּ,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

למכרו - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו חיוב כזה כלפי הנגבב. (27) בספרא שם: "אינו נמכר אלא אם כן העניי". (28) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה, להלן פרק ד הלכה ב.]. (29) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (30) תוספתא סוף פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז), האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו' הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה". ונלפיקך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה. (31) בבא מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (32) כן בברייתא הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא שם. (33) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (34) ברייתא שם. (35) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא. (36) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי יימכר לך אחיך", וכן הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב.]. (37) כך היא הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב־יד תימן. [וכן נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא בדינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי (בבא מציעא שם). (38) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד לומר ונמכר לך". (39) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר תושב וגו'" או לעקר וגו', מדבר במוכר עצמו, ואילו במכרוהו בית דין בפסוק "כי יימכר לך" (דברים טו, יב) לא נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח.]. (40) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה יב. (41) ספרא שם פרק ח הלכה א. (42) לטפל בו, לתת לו ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (43) בספרא שם נוסף: "מייד". (44) לא יתבולל. (45) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (46) [צריך עיון שהפסוק "לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו ועיין קידושין טו. בברייתא דראב"ן.]. (47) בפומבי. (48) אבן גבוהה שעליה מעמידים העבדים למכירה. (49) ספרא שם הלכה ב. (50) זמן קבוע. (51) כל מה שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (52) חפור. (53) ויש כאן עניני נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ לעמלו. (54) ספרא שם פרק ח הלכה ח. (55) שם פרק ז הלכה ב. (56) הכנענים. (57) אין זה בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב: במעשה העבד לרב.]. (58) ספרא שם הלכה ג. (59) סיום דברי רבי יוסי. (60) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת מהמלה: "עִימך" - "עבוד עימך" - "שלא תמסר אומנותו לרבים". (61) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י (שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (62) שם. (63) שום מלאכה לרבים. (64) ספרא שם הלכה ב.

1 שלא נמכר - מתר להשתמש בו כעבד, שהרי אינו עושה
2 מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו.
3 ח. אנשים⁶⁵ שאינן נוהגין בשורה - מתר לרדותן⁶⁶ בחזקה
4 ולהשתעבד⁶⁷ בהן. מלך⁶⁸ שגזר, שכל מי שלא יתן המס
5 הקצוב על כל איש ואיש, ישתעבד לזה שנתן המס על ידו
6 - הרי זה מתר להשתמש בו יותר מדי⁶⁹, אבל⁷⁰ לא כעבד⁷¹.
7 ואם⁷² אינו נוהג בשורה - מתר להשתמש בו כעבד⁷³.
8 ט. כל⁷⁴ עבד⁷⁵ עברי או אמה העבריה - חייב האדון
9 להשוותן לו במאכל ובמשקה, בכסות⁷⁶ ובמדרור. שניאמר:
10 כי טוב לו עמך⁷⁷ - שלא תהא אתה אוכל פת נקי, והוא
11 אוכל פת קבר⁷⁸; אתה שותה יין ישן, והוא שותה יין חדש;
12 אתה ישן על גבי מוכין, והוא ישן על גבי התכן; אתה דר⁷⁹
13 בכרך והוא דר בכפר⁸⁰, או אתה דר בכפר והוא יושב
14 בכרך⁸¹; שניאמר: ויצא מעמך. מפאן⁸² אמרו: כל הקונה
15 עבד עברי - כקונה אדון לעצמו⁸³. וחייב⁸⁴ לנהוג בו מנהג
16 אחוה; שניאמר: ויבאחיכם בני ישראל⁸⁵. ואף על פי כן,
17 צריך העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות⁸⁶ באותן העבודות
18 שהוא עושה לו.
19 י. איך⁸⁷ אמה העבריה⁸⁸ נוהגת ולא עבד עברי נוהג אלא
20 בזמן שהיוכל נוהג⁸⁹, בין עבד עברי שמוכר עצמו⁹⁰ בין זה
21 שמכרוהו בית דין⁹¹. וכבר בארנו⁹² מתי בטלו היוכלות.

פרק שני

22
23 א. עבד עברי שמכרוהו בית דין [המוכר עצמו] נקנה
24 בכסף ובשנה כסף ובשטר. כיצד בשטר? כותב לו על הנגר

25 או על הקרס: הריני מכור לך, הריני קנוי לך; ונותן לו
26 השטר.
27 ב. מכרוהו בית דין - עובד שש שנים מיום מכירתו,
28 ובתחלת השנה השביעית שלו יצא בן חורין. ואם פגעה בו
29 שנת השמיטה בכלל השש - הרי זה עובד בה. אבל אם
30 פגעה בו שנת יובל, אפילו נמכר שנה אחת לפני היוכל -
31 הרי זה יצא לחרות. שניאמר: עד שנת היובל יעבד עמך;
32 בשנת היובל הזאת וגומר.
33 ג. המוכר עצמו - יש לו למכר עצמו ליתר על שש. הרי
34 שמכר עצמו לעשר שנים או לעשרים שנה, ופגע בו יובל,
35 אפילו אחר שנה - הרי זה יוצא ביובל; שניאמר: עד שנת
36 היובל יעבד עמך.
37 ד. אחד המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין וברח - חייב
38 להשלים שש. ואם פגע בו יובל - יוצא לחרות.
39 ה. חלה, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה חללים
40 מקטעים: אם הפל פחות מארבע שנים - עולין למגן שש;
41 אבל אם חלה ארבע שנים - חייב להשלים כל ימי החלי;
42 שניאמר: כשכיר כתושב. ואם פגע בו יובל - יצא. במה
43 דברים אמורים שמחשבין ימי החלי? כשהיה חליו כבד,
44 שאינו יכול לעשות מלאכה; אבל אם לא היה חליו כבד,
45 אלא יכול לעשות מעשה מחט, אפילו חלה כל שש - עולין
46 לו.
47 ו. המוכר עצמו לעובד כוכבים, אם לא נפדה - אינו יוצא
48 אלא ביובל; שניאמר: ואם לא יגאל באלה, ויצא בשנת
49 היובל הוא ובניו עמו.

(65) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא שעשה כן, והסכים לו רבא. (66) עיין שם שרוב סעורם רתמם למרכבתו של רבא. (67) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסומך לזה: "ובאחיכם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם באחיכם. (68) שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא וטריא בין רב פפא ורבא. (69) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו טפ"י" (וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפ"י) ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה טז) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה מהלכת מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). (70) יוצא מתוך ההמשך וראה בסמוך. (71) כנעני, היינו עבדות עבד בדרך ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות גזילה שם). נוכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא הביאו הפוסק "לעולם בהם תעבדו" - ובאחיכם", אלא לגבי אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס. (72) ברייתא שם. (73) כנעני (גמרא שם). [ולפי זה ייתכן כי גם עבד עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבודת עבד, וצריך-עיון]. (74) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. (75) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"י) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. (76) נקייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. (77) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. (78) פת מעורבת בסובין. (79) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). (80) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קין]. (81) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. (82) קידושין כ. בברייתא. (83) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). (84) ספרא שם פרק ז הלכה א. (85) שם דרשו מהפסוק כי יימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. (86) ספרא שם. (87) ערכין כט. בברייתא. (88) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג". (89) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבד עימך". (90) שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. (91) כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. (92) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג. (1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחרות.

ז. הנמכר לעובד כוכבים, אם לא השיגה ידו לגאל -
 קרוביו פודין אותו. וקרוב קרוב קודם; שנאמר: או דדו או
 בן דדו יגאלנו. ובית דין כופין את קרוביו לפדותו, שלא
 ישמע בעובדי כוכבים. לא פדאוהו קרוביו, או שאין ידם
 משגת - מצוה על כל אדם מישראל לפדותו. ובין
 שפדאוהו קרובים בין שפדאוהו שאר אדם - יצא לחרות.
 ויש לו ללוות ולגאל את עצמו מן העובד כוכבים. וגואל
 לחצאין. אבל הנמכר לישראל - אין הקרובים פודין אותו,
 ואין לזה וגואל, ואינו גואל לחצאין. אלא כיצד דינו? אם
 השיגה ידו לתן כפי השנים הנותרות - נותן ויוצא; ואם
 לאו - לא יצא.

ח. אחד המוכר עצמו, בין לישראל בין לעובד כוכבים,
 ואחד שמכרוהו בית דין - הרי זה מגרע מפדיונו ויוצא.
 כיצד? הרי שמכרוהו בששים דינרים, ועבד ארבע שנים,
 ומצאה ידו - הרי זה נותן עשרים דינרים ויוצא לחרות. וכן
 אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים - הרי זה מגרע
 ארבעה דינרין לכל שנה שעבד, ונותן הנשאר כסף או שוה
 כסף, ויוצא. וכן הנמכר לעובד כוכבים - מחשב הדמים
 לפי השנים הנשארות עד שנת היובל; שנאמר: וחשב עם
 קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל. כיצד? מכר עצמו
 במאה, ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים - מחשב
 עשרה לכל שנה שעבד, וגורע הדמים ומשיב הנשאר כסף,
 לא תבואה ולא כלים; שנאמר: כסף ממכרו - בכסף הוא
 נגאל מיד העובד כוכבים, ואינו נגאל בשוה כסף.

ט. כל עבד עברי או עבריה שיצא בגרעון כסף, והבריא
 והוסיפו דמיו, או נשחף ופחתו דמיו - מחשבין לו להקל
 עליו. כיצד? הרי שנמכר במאה, והרי הוא עתה שוה
 מאתיים - אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי מאה; נמכר
 במאתים, והרי הוא שוה מאה - מחשב עמו על פי השנים
 הנותרות לפי מאה.

י. הנמכר לעובד כוכבים, הואיל ויש לגאל עצמו לחצאין
 כמו שבארנו, פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר. כיצד
 להקל? קנה אותו במאתים, ונשחף, והרי הוא עתה שוה
 מאה, ונתן לו חמשים, חצי דמיו, והבריא, והרי הוא שוה
 מאתיים - נותן לו מאה, שהן חצי דמיו הנשאר, ויוצא. כיצד
 להחמיר? קנה אותו במאתים, ונתן לו חצי דמיו שהן מאה,
 ונשחף, והרי עתה שוה מאה - נותן לו חמשים, שהן דמי
 חציו הנשאר. ונמצא שנתן מאה וחמשים, אף על פי שהוא
 עתה שוה מאה.

יא. הרב שמחל לעבד על הכסף שנשאר לו לעבד כנגדו
 - אינו מחול לו, עד שיכתוב לו שטר שחרור. כיצד? הרי
 שקנהו בששים, ועבד שנה או שנתיים, ואמר לו: שאר
 הדמים מחולין לך, לך לדרוך! - לא נפטר משעבודו עד
 שיכתוב לו שטר.

יב. אדון שמת: אם הניח בן זכר - הרי העבד עובד הבן

עד סוף השש, או עד סוף השנים שמכר עצמו להן, או עד
 שיפגע בו יובל, או עד שיגרע פדיונו ויתן הנשאר; אבל אם
 לא הניח בן זכר - הרי זה יצא לחרות, ואינו עובד לא את
 הפת ולא את האח, ואין צריך לומר שאינו עובד שאר
 היורשין. והנמכר לגר צדק או לעובד כוכבים - אפלו הבן
 אינו עובד, אלא כיוון שמת האדון יצא לחרות. נמצאת
 אומר, שעבד עברי נקנה בכסף או בשטר, וקונה את עצמו
 בחמשה דברים: בשנים, או ביובל, או בגרעון כסף, או
 בשטר שחרור, או במיתת אדון בלא בן; ועבד כוכבים
 או בגר - אפלו הניח בן. מצוה לומר לו 'צא' בשעת
 יציאתו. אף על פי שלא אמר לו - הרי הוא יוצא בחנם,
 ואינו צריך שטר. אפלו חלה והוציא רבו עליו הוצאות
 הרבה - אינו חייב לו כלום; שנאמר: יצא לחפשי חנם.

פרק שלישי

א. כל עבד עברי - הרי האדון חייב במזונות אשתו הנשואה
 לו, ולא ארוסה ושומרת יכם. והוא שתהיה מתרת לו; אבל
 אם היתה מאסורי לאוין, אפלו שניה - אינו חייב
 במזונותיה. שנאמר: אשתו עמו - אשה הראויה לעמד עמו.
 וכן חייב במזונות בניו ובנותיו. במכרוהו בית דין נאמר:
 אם בעל אשה הוא, ויצאה אשתו עמו. וכי תעלה על דעתך,
 שפינן שנקנה זה נשתעבדה אשתו?! אבל לא בא ללמד
 אלא שהאדון חייב במזונותיה. ובמוכר עצמו נאמר: ויצא
 מעמך הוא ובניו עמו. ובנמכר לעובד כוכבים נאמר: ויצא
 בשנת היובל הוא ובניו עמו. אחד אשה ובנים שהיו לו
 בשעת מכירה, או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתו. והוא
 שיקנה מדעת האדון; אבל אם לקחה שלא מדעת רבו -
 אינו חייב במזונותיה.

ב. אף על פי שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו - אין לו
 במעשה ידיהם כלום, אלא הרי מעשה האשה ומציאתה
 לבעלה. וכל שזוכה הבעל באשתו - זוכה זה, אף על פי
 שהוא עבד עברי.

ג. מי שמכרוהו בית דין - יש לרבו לתן לו שפחה כנענית.
 בין האדון בין בנו של אדון, אם מת אביו - הרי זה נותן
 לו שפחה. וכופהו על זה, כדי שיוליד ממנה עבדים. והרי
 היא מתרת לו כל ימי עבדותו; שנאמר: אם אדוני יתן לו
 אשה וגומר. והמוכר עצמו - אסור בשפחה כנענית כשאר
 כל ישראל.

ד. אין עבד עברי מתר בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה
 ישראלית ובנים; אבל אם אין לו אשה ובנים - אין רבו
 מוסר לו שפחה כנענית. ודבר זה קבלה הוא. אפלו היה
 הנמכר כהן - הרי זה מתר בשפחה כנענית כל ימי עבדותו.
 ה. אם היו לו אשה ובנים, אף על פי שמוסר לו רבו שפחה
 כנענית - אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו; שנאמר: אשתו
 עמו. ואינו יכול לתן לו שתי שפחות, ולא לתן שפחה אחת

1 לשני עבדיו העבדים כדרך שנותן לפנעניים; שגאמר: יתן
2 לו אשה. נרצע שמסר לו רבו שפחה כנענית, והגיע יובל,
3 והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת, וחבל בו -
4 פטור, שהרי נאסר בשפחה.
5 ו. המוכר עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית דין, ועבד
6 שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע, ועובד עד שנת היובל,
7 או עד ששמות האדון.
8 ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את הבן. מפי
9 השמועה למדו: ועבדו - לו ולא לבנו; לעלם - לעולמו
10 של יובל. נמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא
11 ביובל ובמיתת האדון.
12 ח. עבד עברי כהן אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום. והרי
13 הוא אומר: ושם אל משפחתו - לחזקה שהיה כהן, ואינו
14 שם לשררה שהיה כהן.
15 ט. כיצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה, ואומר
16 דבריו לפניהם. ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזוזה
17 כשהן עומדין בפניו. בין דלת ומזוזה של אדון בין של כל
18 אדם. ונוקב את אָזְנוֹ הימנית, בגופה של אָזְן, במרצע של
19 מתכת, עד שיגיע לדלת; שגאמר: ונתת באָזְנוֹ ובדלת. ולא
20 נאמר מזוזה, אלא שיהיה עומד בין אצל דלת בין אצל
21 מזוזה; ומה מזוזה כשהיא עומדת, אף דלת כשהיא
22 עומדת; אבל הרציעה - בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה.
23 האדון הוא שרוצע בפנעני; שגאמר: ורצע אֲדֹנָיו - לא בנו
24 ולא שלוחו ולא שליח בית דין. ואין רוצעין שני עבדים
25 כאחד, שאין עושין מצות חבילות חבילות.
26 י. ואם אמר יאמר העבד - עד שיאמר וישנה. העבד - עד
27 שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר אחר שש - אינו נרצע,
28 עד שיאמר וישנה בסוף שש בתחלת פרוטה אחרונה.
29 כיצד? כגון שנשאר מן היום שנה פרוטה מדמי מכירתו או
30 יתר מעט. אבל אם נשאר פחות משנה פרוטה - הרי זה
31 כאומר אחר שש.
32 יא. היתה לעבד שפחה כנענית ולו ממנה בנים, ולרבו אין
33 אשה ובנים - אינו נרצע; שגאמר: כי אהבך ואת ביתך.
34 לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה ובנים - אינו נרצע;
35 שגאמר: אהבתי את אֲדֹנִי את אשתי ואת בני. הוא אוהב
36 את רבו, ורבו אינו אוהבו - אינו נרצע; שגאמר: כי טוב
37 לו עמך. רבו אוהבו, והוא אינו אוהב את רבו - אינו נרצע;
38 שגאמר: כי אהבך. הוא חולה, ורבו אינו חולה - אינו
39 נרצע; שגאמר: כי טוב לו עמך. רבו חולה, והוא אינו
40 חולה, או שהיו שניהם חולים - אינו נרצע; שגאמר: כי
41 טוב לו עמך - עד שיהיו שניהם בטובה.
42 יב. מה בין מוכר עצמו למוכרוהו בית דין? מוכר עצמו -

אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע. מוכר עצמו - אסור
בשפחה כנענית, ומכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה
כנענית. מוכר עצמו - נמכר לעובד כוכבים, ומכרוהו בית
דין - אינו נמכר אלא לישראל; שגאמר: כי ימכר לך אחיך
- אין בית דין מוכרין אותו אלא לך. מוכר עצמו - נמכר
לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא
לשש. מוכר עצמו - אין מעניקין לו, מכרוהו בית דין
מעניקין לו.
יג. מפי השמועה למדו, שאין האשה נרצעת. וכן יראה
מענין הכתוב, שהרי אומר בנרצע: אהבתי את אֲדֹנִי את
אשתי ואת בני. ומהו שגאמר: ואף לאמתך תעשה כן?
להעניק. שפשם שמצות עשה להעניק עבד עברי, כך מעניק
אמה העבריה.

יד. כל המשלח עבדו ואמتهו ריקם - עובר בלא תעשה,
שגאמר: לא תשלחנו ריקם. והרי הכתוב נתקו לעשה,
שגאמר: העניק תעניק לו. אחד היוצא בסוף שש, או שיצא
ביובל, או במיתת האדון, וכן האמה העבריה שיצאת באחד
מכל אלו או בסימנין - הרי אלו מעניקין להם. אבל היוצא
בגרעון כסף - אין מעניקין להם. שגאמר: וכי תשלחנו
חפשי מעמך; וזה לא שלחו חפשי, אלא העבד נתן שאר
הדמים שנשאר לו לעבד כהן ואחר כך יצא. העניק תעניק
לו מצאנך מגרנד ומיקרך - בענין צאן גרן ויגב, דברים
שיש בהם ברכה מחמת עצמן, הוא שחייב להעניק לו מהם;
אבל הפספים והבגדים - אינו חייב לתן לו מהם. וכמה נותן
לו? אין פחות משנה שלשים סלע, בין ממין אחד בין
ממנין הרבה; כשלשים של קנס העבד, שגאמר בו: יתן
לאֲדֹנָיו. בין שנתברך הבית בגללו בין שלא נתברך;
שגאמר: העניק תעניק לו - מכל מקום. אם כן, למה נאמר:
אשר ברכך? הכל לפי הברכה תן לו.

טו. אם ברח, ופגע בו יובל כשהוא בורח, ויצא לחרות -
אינו חייב להעניקו; שגאמר: וכי תשלחנו וגומר. ענק עבד
עברי - לעצמו, ואין בעל חוב גובה הימנו. וענק אמה
העבריה, וכן מציאתה - לאביה. ואם מת אביה קדם שיבוא
לידו - הרי הן של עצמה, ואין לאביה בהם כלום; שאין
אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו.

יום שישי ל' שבט ה'תשע"א

פרק רביעי

א. אמה² העבריה היא הקטנה³ שמכרה אביה⁴. ומשתביא
שתי שערות אחר שתים עשרה שנה⁵ ותעשה נערה⁶ - אינו
יכול למכרה⁷, אף על פי שעדין יש לו רשות כהן, ויש לו

(1) נתבאר בו דיני מכירת אמה עבריה ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעור, לו ולבנו. (2) כתובות מ: במשנה. (3) עד גיל שתיים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). (4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו). (5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). (6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). (7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר

- 1 לְקַדְשָׁהּ לְכָל מִי שִׁירְצָהּ.⁸ אִם הִקְטִנָּה שֶׁהִיא אֵילוּנִית¹⁰
 2 בְּסִמְנֶיהָ¹¹ וְאֵינָה רְאוּיָה לְהִבָּא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹² - יֵשׁ לָאֲבִיָּה
 3 לְמַכְרָהּ¹³ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קִטְנָה.¹⁴ אֲבָל¹⁵ הַטְּמֵטוֹם¹⁶
 4 וְהַאֲנִדְרוּגִינוֹס¹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד¹⁸ עֲבָרִי וְלֹא כְּדִין
 5 הָאֲמָה הָעֲבָרִיָּה.¹⁹
 6 ב. אֵין הָאֲב רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת בִּתּוֹ, אֲלֹא אִם בֶּן הָעֶנִי וְלֹא
 7 נִשְׁאָר לוֹ כְּלוֹם, לֹא קָרַע וְלֹא מִטְּלָטְלִין²¹, וְאִפְלוּ כְּסוּת²²
 8 שְׁעָלִיו. וְאִם עַל פִּי כֵן²³ כּוֹפִין אֶת הָאֲב לְפִדּוּתָהּ²⁴ אַחֵר
 9 שֶׁמְכָרָהּ, מִשּׁוּם פֶּגַם מִשְׁפָּחָהּ.²⁵ בְּרַח הָאֲב אוֹ שִׁמְתָהּ²⁶ אוֹ
 10 שָׁלָא הָיָה לוֹ לְפִדּוּתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתִּצָּא.²⁷
 11 ג. אֲמָה²⁸ הָעֲבָרִיָּה נִקְנִית בְּכֶסֶף²⁹ אוֹ בְּשִׁוָּה כֶּסֶף³⁰
 12 וּבְשִׁטְרָה³¹, וְאֵינָה נִקְנִית בְּפִרוּטָה³², מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיד לְקַנּוּתָהּ
 13 בְּדָמִים שְׂרָאִיִּין לְגִרְעוֹן, כְּדִי שֶׁתִּגְרַע פְּדִינָהּ וְתִצָּא.³³ כִּיצַד
 14 בְּשִׁטְרָה? כּוֹתֵב עַל הַנִּיר אוֹ עַל הַחֶרֶס: בְּתִי מְכוּרָה לָךְ, בְּתִי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(ערכין כט:). (8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9) קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. (10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). (12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילוניות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערוּת, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילוניות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגיבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו. (20) יוצא מתוך הברייתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העניין"]. (21) כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22) ראה למעלה פרק א הלכה א. (23) כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24) אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר בברייתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעבריו". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העברייא, ולא בעברי, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכרה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עברייא לעברי ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמי", ומתוך זה באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם ואמה עברייא אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טו: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העברייא כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עברייא אינה יוצאה לחירות במיתת האב ודלא כריש לקיש בקידושין טו. שדבריו נשארו בתיובתא שם טו: וראה באור שמח. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וז. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז. (28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדינה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בברייתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכרב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העברייא נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז. (35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר: "ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין) שיוצאים ביובל (למעלה פרק ב הלכות ב"ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בברייתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בברייתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה. (42) בברייתא קידושין ד. אמרו: "יוצאה חנים אלו

- 1 הַבָּאָת סִמְנֵי נַעֲרוֹת. וְתִחְזֹר לְרִשּׁוֹת אֲבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְּרָג וְתֵצֵא
2 מִרִּשּׁוֹת אֲבִיהָ⁴³. הִזְיָה הַבַּת אֵילֻנִית, שָׁאִין לָהּ יָמֵי נַעֲרוֹת,
3 אֲלֵא יוֹצֵאת מִקְטְנוּתָהּ לִבְנֵה – בֵּינָן שֶׁבִּגְרָה תֵּצֵא לְחֻרֹת⁴⁴.
4 ו. אֵין אָמָה הָעֲבֵרָה יוֹצֵאָה בְּרָאשֵׁי אֵיכָרִים; שְׁנֵאמָר: לֹא
5 תֵּצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים. וְכֵן עֲבָד עֲבָרִי, אִם הִפִּיל לוֹ שָׁנוֹ אוֹ
6 סֵמָא לוֹ עֵינוֹ – מְשַׁלֵּם לוֹ כְּדִין הַחוּבָל בְּחֻבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
7 בְּהַלְכוֹת חוּבָל⁴⁵. נִמְצָאתָ לָמַד, שֶׁאָמָה הָעֲבֵרָה נִקְנִית בְּשָׁנֵי
8 דְּבָרִים: בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטָּר; וְקוֹנָה עֲצָמָה בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים⁴⁶:
9 בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כֶּסֶף, וּבְשִׁטָּר שְׁחֹרֹר, וּבְמִיתָת
10 הָאֵדוֹן, וּבְסִמְנֵי.
11 ז. יַעֲד⁴⁷ אוֹתָהּ הָאֵדוֹן לַעֲצָמוֹ אוֹ לִבְנוֹ – הֵרִי הִיא כְּשֶׁאָר
12 אָרוֹסוֹת⁴⁸, וְאֵינָהּ יוֹצֵאָה בְּאֶחָד מִכָּל אֵלֶּה, אֲלֵא בְּמִיתָת
13 הַבַּעַל אוֹ בְּגִט. וּמִצְוֹת⁴⁹ יַעֲדוּ קוּדְמָת לְמִצְוֹת פְּדִיָּה⁵⁰.
14 פִּיִּצְד⁵¹ מִצְוֹת יַעֲדוּ? אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי שָׁנִים: הֵרִי אַתָּה מִקְדָּשְׁתָּ
15 לִי, הֵרִי אַתָּה מֵאֲרֹסֶת לִי, הֵרִי אַתָּה לִי לְאִשָּׁה⁵²; אֶפְלוּ⁵³ כֶּסֶף
16 שֶׁשׁ סֻמוֹף לְשִׁקִּיעַת הַחֲמָה⁵⁴. וְאֵינוֹ צָרִיף לְתֵן לָהּ כְּלוּם,
17 שֶׁמִּעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְקִדּוּשֵׁין נִתְּנוּ⁵⁵. וְנוֹהֵג⁵⁶ בָּהּ מִנְהַג

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מוצאה חנים על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנים" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנים" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנים אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. ונהמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילונית. וכן נראה מדבריו בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ון. (45) פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעברייא (מכילתא משפטים פרשה א, וכאן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. (46) ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב. (47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת. (48) ראה לקמן הלכה ט, שהייעוד כאירוסין ואינו כנישואין. (49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים הייעוד. (50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות, עשה רלד. (51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. (52) לשון זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ה: בברייתא, לעניין קידושי אשה. (53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא כרבי יוסי בר יהודה. (54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה, שתמורתה פרוטה. (55) והרי זה דומה למקדש מעכושי ולאחר שלוש יום, שמקודשת לסוף שלוש יום למפרע. (56) ברייתא שם, כלשונה. (57) מסכת עבדים פרק א הלכה ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. (58) ולא אותה ואת חברתה. (59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש, שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. (60) בשמות (כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח). (61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי אייבו בשם רבי ינאי. (62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל שכן) וראה להלן הלכה יב. (63) כדברי רב נחמן בר יצחק שם. (64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. (65) יעדה לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: יעדה - יעדה, כמו כבש - כשב, שמלה - שלמה (תורה תמימה שם). (66) הוא דבר פשוט (כסף משנה). (67) משמע שלולא זה היה יכול ליעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב דווקא. (68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוא שנפתרה. (69) כקידושין. (70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין הובאו בגמרא שם. (71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א-ג). (72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה (פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א-ג). (73) היינו, לבדו בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט. (74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. (75) מכילתא שם. (76) למעלה הלכה ה. (77) למעלה הלכה ד. (78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא, ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. (79) במכילתא דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, "ולנכרי לא ימשול למכרה" - לרחוקים. (80) כן הוא במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד).

1 וכן עבד עברי⁸¹ לא יכול למכרו לאחר ולא לתנו. ויראה
2 לי, שלא הצריך הכתוב לאסור דבר זה [באמה], אלא מפני
3 שיש לו לייעדה לבנו, לכן נאמר: לעם נכרי לא ימשל
4 למכרה.
5 יא. אין⁸² אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או
6 לבנו⁸³ קדושין, כדי שתהא ראויה ליעוד. כיצד? מוכר⁸⁴
7 אדם את בתו לאביו⁸⁵; שאף על פי שאין האדון יכול
8 לייעדה לו⁸⁶ - ראויה היא לבנו, שהרי האמה בת אחיו. אבל
9 אינו יכול למכר את בתו לבנו; מפני שאינה ראויה לאדון,
10 שהרי היא אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.
11 יב. יש⁸⁷ לאדם למכר בתו לפסולין, כגון אלמנה⁸⁸ לכהן
12 גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט; שאף על פי שהן בלאו,
13 קדושין תופסין בהן⁸⁹.

פרק חמישי

34 א. עבד כנעני נקנה בחמשה דברים, וקונה את עצמו
35 בשלשה. נקנה בכסף, או בשטר, או בחזקה, או בחליפין,
36 או במשיכה. וקונה את עצמו בכסף, או בשטר, או בראשי
37 איברים. ועבד קטן - הרי הוא כבהמה, ונקנה במשיכה
38 כמשיכת הבהמה. וכבר בארנו בתחלת ספר זה כל הדרכים
39 שהעבדים נקנין בהן.
40 ב. כיצד קונה את עצמו בכסף? כגון שנתן אחד לרבו
41 מעות, ואמר לו: על מנת שייצא עבדך בהם לחרות - פיון
42 שקבל הרב את הכסף או שזה כסף יצא העבד לחרות. ואין
43 צריך דעת העבד; שזכות היא לו, וזכין לאדם שלא בפניו.
44 וכן אם נתן אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא בהן
45 לחרות: אם רצה האדון לקבל המעות - יצא העבד לחרות;
46 ואם לא רצה - לא קנה העבד המעות, שלא נתן לו אלא
47 על מנת שייצא בהם לחרות. ואחד הכסף או שזה כסף בין
48 לקנותו בין להקנות עצמו לו.
49 ג. כיצד בשטר? פותב לו על הנזיר או על החרס: הרי את
50 בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין לי עסק בך, וכן
51 כל פיוצא כזה בענין זה, שזה הוא גופו של גט שחרור,
52 ומוסר לו את השטר בפני שני עדים, או שהיו העדים
53 חתומים בו ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחרות,
54 שהרי גטו וידו באין כאחד. אמר לו שלא בכתיב: הרי את

14 יג. המקדש⁹⁰ את בתו כשהיא קטנה, ונתארמלה או
15 נתגרשה - אינו יכול למכרה; שאין אדם יכול למכר את
16 בתו לשפחות אחר אישות. אבל מוכרה לשפחה אחר
17 שפחות. כיצד? מכרה לשפחות תחלה, ויעד⁹¹ אותה
18 האדון, ומת האדון או גרשה, וזוהר לרשות האב כשהיא
19 קטנה - הרי האב מוכרה פעם שנייה⁹², אפילו לכהן⁹³. וכן
20 אם נפלה לפני יום מן היעוד, וחליץ לה⁹⁴, אף על פי שהיא
21 חליצה פסולה מפני שהיא קטנה⁹⁵ - הרי נפסלה מן
22 הכהנה⁹⁶; ויש לו למכרה לכהן⁹⁷, הואיל וקדושין תופסין
23 בה, כמו שנתבאר⁹⁸.
24 יד. המוכר את בתו, ויצאה בשנים או ביוכל או בגרעון
25 כסף, ועדין היא קטנה - יש לו לחזר ולמכרה פעם שנייה,
26 כמו שבארנו⁹⁹.
27 טו. המוכר¹⁰⁰ את בתו, ואחר כך הלך וקדשה לאחר: אם
28 רצה האדון לייעד - מיעד¹⁰¹; ואם לא יעד האדון לא לו

(81) במכילתא דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה העבריה שהוא רשאי לייעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה, עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה". וראה בכסף משנה. (82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר. (83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול לייעדה - שמספיק אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן. (86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, ט). (87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן הגישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט). (89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה לבן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת). (90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש "לא ימשול למכרה בבגדו בה" - "כיוון שפירש טליתו עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש "בבגדו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה. (91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה יוצאת מרשותו של אב. (92) ראה למעלה הלכה יב, שרבינו סובר שיעוד אינו אישות לענין זה, שהרי אינו מיעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד. (93) בדפוס רומי וכתב"ד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת היבם ובטלה זיקתה. [ואילו כימה וגירשה, הרי היא נשואה, ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד מהלכות יבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"י), וכוונת רבינו לומר: אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן הכהונה והיה מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב. (99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות. (100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלשים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה ביתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם). (102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר. (1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

ונסתפן בהן. ואין צריך לומר, אם היתה עין העבד כואבת, 46
והיה רבו אמן וצקרה לו, שהרי יצא לחרות. 47
יד. המפיל שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא לחרות 48
בשנו, ונותן לו דמי עינו. וכן כל כיוצא בזה. 49
טו. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, ועבד של שני שתפין 50
- אינו יוצא בראשי איברים, לפי שאינו מיוחד לרבו שחבל 51
בו. 52
טז. עבדי צאן ברזל - יוצאין בראשי איברים, אם חסרן 53
הבעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג - אינן יוצאין בראשי 54
איברים. לא אם הפיל הבעל, שהרי אין לו בהם אלא פרות; 55
ולא אם הפילה אותן האשה, מפני שאינן מיוחדין לה. 56
יז. יציאת העבד בראשי איברים נוהגת בכל מקום ובכל 57
זמן. ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין, מפני שהוא קנס. 58
לפיכך, העבד שאמר לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, 59
והאדון אומר לו: עשיתי זה - פטור. שאם יודה מעצמו - 60
אינו חייב להוציא לחרות בלא עדים. שהמודה בקנס - 61
פטור. כמו שבארנו בהלכות גנבה, שכל מודה בקנס - 62
פטור מלשלמו. 63

פרק נשיי

א. הכותב גט שחרור לעבדו, וזכה לו בו על ידי אחר, 64
ואמר: זכה בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי 65
שלא הגיע גט לידי; שזכין לאדם שלא בפניו. אבל אם 66
אמר: תנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו, ולא יצא 67
העבד לחרות עד שיגיע הגט לידי. לפיכך, האומר: תנו גט 68
זה לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה. 69
ב. הכותב בשטר: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה 70
פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין - הרי זה יצא 71
לחרות. כתב בשטר: אעשנו בן חורין - לא יצא לחרות. 72
ג. האומר: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא 73
עשאי - חוששין שמא זכה לו על ידי אחר. אמר: כתבתי 74
גט שחרור ונתתי לו, והוא אומר: לא כתב ולא נתן - הודאת 75
בעל דין כמאה עדים, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו. 76
ד. מי שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו 77
בה יורשי - הרי זו שפחה כשהיתה, ואסור ליורשים 78
להשתעבד בה, מפני שמצוה לקיים דברי המת. וכן אם 79
אמר: עשו לה קרת רוח - כופין את היורשין ואין 80
משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה. צוה ואמר: 81
שחררה - כופין את היורשין לשחרר אותה. 82
ה. בששה דברים שוין שחרורי עבדים לגטי נשים, ובשאר 83
דברים הרי הן כשאר כל השטרות. ואלו הן הששה: 84
פסולים בערפאות של עובדי כוכבים. וכשרין בעד כותי. 85
וצריכין פתיכה לשם המשחרר עצמו. ואין נכתבין במחבר. 86
ואין חותמין עדיהם אלא זה בפני זה. אחד גטי נשים ואחד 87
שחרורי עבדים שוין למוליק ולמביא. כיצד? כל השטרות 88
89

בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו עליו עדים 1
בבית דין, ואף על פי שקנו מידו - צדין לא נשתחרר; שאין 2
העבד יוצא לחרות אלא בכסף או בשטר או בראשי 3
איברים. והכותב לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם - לא 4
אמר כלום. 5
ד. כיצד בראשי איברים? הפכה את עבדו בכונה, וחסרו 6
אחד מארבעה ועשרים ראשי איברים שאינן חוזרין - יצא 7
לחרות, וצריך גט שחרור. אם כן, למה נאמר בתורה שן 8
ועין? לדון מהן: מה שן ועין - מומין שבגלוי ואינן חוזרין, 9
אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין - יצא העבד בו לחרות. 10
אבל המסרס עבדו בביצים, או החותך לשונו - אינו יוצא 11
לחרות, שאינן מומין שבגלוי. וכן המפיל שן הקטן - אינו 12
יוצא לחרות, שהרי סופו לחזור. 13
ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שמלו וטבלו, 14
שהרי ישנן במקצת מצות; אבל העבד שהוא בגייתו - אינו 15
יוצא בראשי איברים. אלו הן ראשי איברים שאינן חוזרין: 16
אצבעות ידים ורגלים - עשרים, ראשי האזניים, וראש 17
החטם, וראש הגוזה, וראשי הדדין שבאשה. אבל העינים 18
והשניים - הרי הן מפרשין בתורה. 19
ו. היתה לו אצבע יתרה וחתכה, אם נספרת על גב היד - 20
עבד יוצא בה לחרות. היתה עינו סמויה וחסטה - עבד 21
יוצא בה לחרות, שהרי חסרו אבר. והוא הדין לאחד 22
מראשי איברים שהוא בטל ואינו עושה בו מלאכה, שאם 23
חתכו - הרי חסרו אבר, ויצא לחרות. 24
ז. הכהו על עינו וסמאה, על אָזנו וחרשה - עבד יוצא בהן 25
לחרות. הכהו כנגד עינו ואינו רואה, כנגד אָזנו ואינו שומע 26
- אין עבד יוצא בהן לחרות. 27
ח. הכהו על עינו וחסרה מאורה, על שנו ונדדה: אם יכול 28
להשתמש בהם - אינו יוצא לחרות; ואם לאו - יצא לחרות. 29
ט. היתה עינו בכה וחסר מאורה או שנו נודדת, והכהו 30
האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין הכהה: אם היה 31
משתמש בהן כל שהוא - יצא לחרות; ואם לאו - לא יצא 32
לחרות. 33
י. הכהו על ידו וצבתה ידו וסופה לחזר - אינו יוצא 34
לחרות. תלש בנקנו ודלדל בו עצם מן הלחי - יצא לחרות; 35
שהרי בטל מעשה השנים הקבועות באותו העצם. 36
יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא כונה, כגון שזרק 37
אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו וחתכה אצבעו 38
- לא יצא לחרות; שנאמר: אם שן עבדו או שן אמתו יפיל 39
- עד שיתכונן. 40
יב. הושיט ידו למעי שפחתו וסמא עין העבר שבמעייה - 41
לא יצא לחרות; שהרי לא ידע דבר שיתכונן לו. 42
יג. הרי שהיה רבו רופא, ואמר לו: כחל לי עיני, וסמאה; 43
חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא לחרות. שאף על 44
פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון לנגע באיברי העבד, 45

- 1 העולים בערפאות של עובדי כוכבים - פשרים, בכל
2 התנאים שאנו מבארים בהלכות הלואה, חוץ מגטי נשים
3 ושהורג עבדים.
4 ו. כל שטר שיש עליו אפלו עד אחד פותי - פסול, חוץ
5 מגטי נשים ושהורג עבדים, שהן פשרין בעד אחד ישראל
6 ועד אחד פותי. והוא שיהיה פותי חבר. ובזמן הזה,
7 שהכותים בעובדי כוכבים לכל דבריהם, אנו למדין מהן
8 לצדוקים. שהצדוקים בזמן הזה כמו פותים באותו הזמן,
9 קדם שגזרו עליהם שיהיו בעובדי כוכבים לכל דבריהם.
10 בגט אשה הוא אומר: וכתב לה - לשמה; ובגט שהורג
11 הוא אומר: או חפשה לא נתן לה - עד שיתכתב לשמה. בגט
12 אשה הוא אומר: וכתב ונתן - מי שאינו מחסר אלא נתינה,
13 יצא הכותב במחבר ואחר כך קצץ, שהרי מחסר קציעה
14 ונתינה; ובגט שהורג הוא אומר: נתן לה - לא יהיה מחסר
15 אלא נתינה. אחד גטי נשים ושהורג עבדים אינן חותמין
16 עדיהם אלא זה בפני זה. ובכר בארנו טעם הדבר בהלכות
17 גרושין.
18 ז. וכיצד שוין במוליד ומביא? שהמביא גט שהורג בארץ
19 ישראל - אין צריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. ובחוצה
20 לארץ, אם אין עדים מצויין לקימו, ואמר השליח: בפני
21 נכתב ובפני נחתם - זהו קיומו; ואם בא האדון ופרעו אחר
22 כך - אין משגיחין בו, כמו שבארנו בגטי נשים. בשם
23 שהאשה עצמה מביאה גטה ואינה צריכה לקימו, הואיל
24 והגט יוצא מתחת ידה; כך העבד ששטר שהורג יוצא
25 מתחת ידו - אינו צריך לקימו. ובשם שהאשה אומרת:
26 בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה עליה, כמו שבארנו
27 במקומו; כך העבד שהביא גט ואמר: בפני נכתב ובפני
28 נחתם - נאמן על אותו הדבר, ואין צריך קיום.
29 ח. כל הפקר להביא גט האשה - פשר להביא גט העבד.
30 והעבד מקבל גט לחברו מיד רבו של חברו, אבל לא מיד
31 רבו של מקבל. הכותב שטר ארוסין לשפחתו, אף על פי
- 32 שאמר לה: צאי בו לחרות והתקדשי בו - אין בלשון הזה
33 לשון שחרור, ואינה מקדשת ולא משחררת.
34 שבת קודש א' אדר א' ה'תשע"א
35 פרק שביעי
- 36 א. גט² שחרור צריך שיהיה ענינו דבר הפורת³ בינו לבין
37 אדוניו, ולא ישאר לאדון בו זכות. לפיכך, הפותב⁴ לעבדו:
38 עצמך⁵ וכל נכסי קנויין לך, חוץ ממקום פלוני, או חוץ
39 מטלית פלונית⁷ - אין זה פורת⁸, והגט בטל; ומתוך שאינו
40 גט - אין העבד משחרר, ולא קנה מן הנכסים כלום. וכן
41 כל פיוצא בזה.
42 ב. עבד⁹ שהביא גט, וכתוב בו: עצמך ונכסי קנויין לך -
43 עצמו קנה¹⁰, והרי הוא בן חורין; אבל הנכסים לא קנה עד
44 שיתקנים הגט בחותמיו, פשאר השטרות. וכן¹¹ אם היה
45 פתוב בו: כל נכסי¹² קנויין לך - קנה עצמו, ולא קנה
46 הנכסים עד שיתקנים הגט בחותמיו. שחולקים הדבור¹³
47 ואומרים: עצמו קנה, מפני שהוא נאמן להביא גט שחרורו
48 ואינו צריך לקימו; אבל הנכסים, שאין אדם קונה אותם
49 אלא בראיה ברורה, לא יקנה אותם עד שיתקנים השטר.
50 ג. המשתחרר¹⁴ שני עבדים בשטר אחד - לא קנו עצמן,
51 אלא כותבין שטר לכל אחד ואחד¹⁵. לפיכך¹⁶, הכותב כל
52 נכסיו לשני עבדיו בשטר אחד - אף עצמן לא קנו. ואם¹⁷
53 כתב בשני שטרות - קנו, ומשחררין זה את זה. בפה דברים
54 אומרים? בשכתב בכל שטר משניהם: כל נכסי נתונים
55 לפלוני ופלוני עבדי; אבל¹⁸ אם כתב: חצי נכסי לפלוני
56 עבדי, וחצי נכסי לפלוני עבדי - אף בשני שטרות לא קנו
57 כלום. שהעבד מקבל נכסים, והרי שטר בו¹⁹ חציו, ואין זה
58 שחרור; וכיון שלא נשתחרר, לא קנה מן הנכסים כלום.
59 ד. המשתחרר²⁰ חצי עבדו בשטר - לא קנה העבד חציו,
60 והרי הוא עבד פשהיה. אבל אם שחרר חציו בכסף, כגון

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין. (2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמה נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסיו" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד. (9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גטו נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם). (14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז). ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיור בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד. (20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירוש של רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה מתגרשת לחצאין.

האפוטרופוס גט שחרור, וכותב לו שטר חוב בְּחִצֵּי דָמִיּוֹ. 26
וְאִם נִצְטָרָה הַקָּטָן בְּעֶבֶד, וְיֵשׁ לוֹ גְּעוּגוּעִין עָלָיו - מִפְּלִיגִין⁴⁴ 27
אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ בְּמַעוֹת, שֶׁדַּעַתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוּב⁴⁵ אֶצֶל מַעוֹת. 28
ט. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁶ שֶׁפִּתְבֵּי⁴⁷ כָּל נִכְסָיו לְעֶבְדוֹ, וְעַמְדוֹ⁴⁸ - חוֹזֵר 29
בְּנִכְסֵים, וְאִינוֹ חוֹזֵר בְּעֶבֶד; שֶׁהָרִי יֵצֵא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין⁵⁰. 30

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. הַמוֹכֵר אֶת עֶבְדוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים - יֵצֵא בֶּן חוֹרִין; וְכוֹפִין 31
אֶת רַבּוֹ לְחֹזֵר וּלְקִנּוּתוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים עַד עֲשָׂרָה בְּדָמִיּוֹ, 32
וְכוֹתֵב לוֹ גִּט שֶׁחֲרוּר וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים 33
לְמַכְרוֹ אֶפְלוּ בַּעֲשָׂרָה בְּדָמִיּוֹ - אֵין מַחֲיבִין אוֹתוֹ יָתֵר. וְקָנָס 34
זֶה אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּבֵית דִּין מִמַּחֲנִין. וְאִם 35
מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְהַחֲזִיר אֶת הָעֶבֶד 36
לְשִׁחְרוּר. 37
ב. לָזֶה עַל עֶבְדוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים: אִם קָבַע לוֹ זְמַן וְאָמַר 38
לוֹ: אִם הִגִּיעַ זְמַן פְּלוּנִי וְלֹא אֲשַׁלֵּם לָךְ, תִּקְנֶה גּוֹף עֶבֶד זֶה 39
- הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת מִיָּד; וְאִם אָמַר לוֹ: תִּקְנֶה מַעֲשֵׂה יָדָיו 40
- לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת. גָּבְאוּ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים בַּחוּבּוֹ, אוֹ שִׁבְאוּ עַל 41
הָאֲדוֹן מִצָּרִים וּבִקְשׁוּ לְהִרְגוֹ, וּפְדָה עֲצָמוֹ מִיָּד בְּעֶבְדוֹ - לֹא 42
יֵצֵא לְחֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּלְקַח מִמֶּנּוּ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ. 43
ג. מָכַר עֶבְדוֹ לְאַחַד מֵעֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ אוֹ מְגֻדְלוֹ, אֵף עַל פִּי 44
שֶׁהוּא מַתְּנָא מֵהֶם - יֵצֵא הָעֶבֶד לְחֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יָכוֹל 45
לְפִסּוֹ בְּמִמּוֹן אַחֵר. 46
ד. מָכַרוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְשָׁלִשִׁים יוֹם, מָכְרוּ חוּץ 47
מִמְּלַאכְתּוֹ, חוּץ מִן הַמַּעֲוֹת, חוּץ מִשְׁכָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - 48
מִמְּלַאכְתּוֹ, חוּץ מִן הַמַּעֲוֹת, חוּץ מִשְׁכָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - 49

שֶׁלֶקַח חֲצִי דָמִיּוֹ עַל מִנֵּת לְשִׁחְרוּר חֲצִי - קָנָה, וְנִמְצָא חֲצִי 1
עֶבֶד וְחֲצִי בֶּן חוֹרִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁשְׁחֲרוּר חֲצִי 2
בְּשִׁטְר וְהִנֵּחַ חֲצִי; אֲבָל²¹ אִם שִׁחְרוּר חֲצִי וּמָכַר חֲצִי, אוֹ 3
שִׁשְׁחֲרוּר חֲצִי וְנָתַן חֲצִי בְּמַתָּנָה, הוּאִיל וְיֵצֵא הָעֶבֶד כָּלוּ 4
מִרְשׁוֹתוֹ²² - קָנָה הָעֶבֶד חֲצִי, וְהָרִי זֶה חֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶּן 5
חוֹרִין. וְכֵן²³ עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפִּין, וְשִׁחְרוּר אֶחָד מֵהֶן חִלְקוֹ, 6
בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּשִׁטְר - קָנָה הָעֶבֶד חֲצִי²⁴, וְהָרִי הוּא חֲצִי 7
עֶבֶד וְחֲצִי בֶּן חוֹרִין. 8
ה. הַכּוֹתֵב²⁵ לְשִׁפְחָתוֹ מַעֲבָרָת: הָרִי אֶת בֶּת חוֹרִין וּוְלָדָהּ 9
עֶבֶד - דְּבָרֵינוּ קִמְיָנוּ²⁶. הָרִי²⁷ אֶת שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ בֶּן חוֹרִין - 10
לֹא אָמַר כָּלוּם, שְׁנֵה כְּמִי שֶׁמִּשְׁחָרוּר חֲצִיָּה. 11
ו. שִׁפְחָה²⁸ חֲרוּפָה²⁹, אִם רָצָה לְשִׁחְרוּר חֲצִיָּה הַנִּשְׁאָר 12
וְחַעֲשָׂה אֶשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מִשְׁחָרוּר³¹ בֵּין בְּכֶסֶף 13
בֵּין בְּשִׁטְר, שֶׁאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שִׁחְרוּרָה³³. 14
ז. מִי³⁴ שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶּן חוֹרִין, הוּאִיל וְאִינוֹ מֵתָר לֹא 15
בְּשִׁפְחָה³⁵ וְלֹא בְּכַת חוֹרִין³⁶ - כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ 16
בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שִׁטְר עָלָיו בְּחִצֵּי דָמִיּוֹ. בְּמָה דְּבָרִים 17
אָמוּרִים? בְּעֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ מַצָּה עַל פְּרִיָּה וְרִבִּיָּה³⁷; 18
אֲבָל הַשִּׁפְחָה³⁸ - תִּשְׁאָר כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבֵדָתָּ אֶת רַבָּה 19
יוֹם אֶחָד וְאֵת עֲצָמָה יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְגוּ כֵּה⁴¹ הַחוּטָאִים 20
מִנְהַג הַפֶּקֶר - כּוֹפִין אֶת רַבָּה לְשִׁחְרוּר, וְכוֹתֵב עָלֶיהָ שִׁטְר 21
בְּחִצֵּי דָמִיָּה. 22
ח. מִי⁴² שֶׁחֲצִי עֶבֶד וְחֲצִי בֶּן חוֹרִין, שֶׁעַמַּד רַבּוֹ וְהִקְנָה 23
חֲצִי לְבָנוֹ הַקָּטָן, בְּדִי שְׁלֹא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין לְשִׁחְרוּר - 24
מִעַמְמִידִין בֵּית דִּין לְקָטָן אֶפְטוֹרופּוֹס, וְכוֹתֵב⁴³ לוֹ 25

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(21) שם מה. מימרא של רבה. (22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו, או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן). (23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייר בחלקו כלום. (25) קידושין סט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי. (26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חציו עבד שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה "משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם ירך עובריה", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ו' לחם משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר שאפשר לשחרר חציו עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים. (28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין שקדשה עבד עברי (פרק ד' מהלכות אישות הלכה יז) וכן כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי, וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו (גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין כאן שום שיור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה. (32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט:); וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון. (34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם. (35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו, "והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם). (37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל. (41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו. (42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסויימת. (43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב, ולדעת רבינו והיא דעת הר"ף ועוד ראשונים, הכוונה לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב). ופרק יא מהלכות נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו קטן, הפקירותו בית דין ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו (תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין. (45) בכתב יד תימן: "קרובה". (46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן, וראה למעלה פרק ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה כב. (47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין שכיב מרע (הלכות זכייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכייה שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת האדון, כדעת חכמים, שישוחרר מעכשיו. (1) נתבאר בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

ישראל ולא בדיני אמות העולם - הרי זה מתיר לו לטל דמיו
מן העובד כוכבים, וכותב ומעלה בערכאות של עובדי
כוכבים, מפני שהוא כמציל מידם.
יג. המפקיר עבדו - יצא לחרות, וצריך גט שחרור. ואם
מת האדון שהפקירו - הירש כותב לו גט שחרור.
יד. עבד שברח מבית האסורין, אם נתאש ממנו רבו -
יצא לחרות; וכופין את רבו וכותב לו גט שחרור.
טו. עבד שנשקב: אם נתאש ממנו רבו ראשון - כל
הפודה אותו לשם עבד ישתעבד בו, והרי הוא שלו; ואם
פדהו לשם בן חורין - הרי זה בן חורין. ואם לא נתאש
ממנו רבו ראשון - הפודה אותו לשם עבד נוטל פדיונו
מרבו, וחוזר לרבו; ואם פדהו לשם בן חורין - חוזר לרבו
הראשון בלא כלום.
טז. עבד שעשאו רבו אפותיקי לבעל חובו, ושחררו - הרי
זה משחרר, וכופין את בעל חובו לשחררו. גם זה מפני
תקון העולם, שלא יפגע בו לאחר זמן ויאמר לו: עבדי
אתה.
יז. עבד שהשיאו רבו בת חורין, או שהניח לו רבו תפלין
בראשו, או שאמר לו רבו לקרות שלשה פסוקין בספר
תורה בפני צבור, וכן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חיב
בהן אלא בן חורין - יצא לחרות, וכופין את רבו לכתב לו
גט שחרור. וכן אם נדר נדר שפופין עליו את העבדים, כמו
שבארנו בנדרים, ואמר לו רבו: מופר לך - יצא לחרות;
שפין שלא כפה אותו במקום שיש לו לכפותו, גלה דעתו
שהפקיע שעבדו. מכאן אני אומר: שהמשחרר עבדו בכל
לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו
שעבוד כלל, ושגמר בלבו לדבר זה - שאינו יכול לחזר בו,
וכופין אותו לכתב לו גט שחרור, אף על פי שעדין לא
כתב. אבל אם לנה מעבדו, או שעשהו אפטרופוס, או
שהניח תפלין בפני רבו או שקרא שלשה פסוקים בבית
הכנסת בפני רבו ולא מחה בו - לא יצא לחרות.
יח. ואסור לאדם ללמד את עבדו תורה. ואם למדו - לא
יצא לחרות.
יט. הלוקח עבד מן העובד כוכבים, וקדם העבד וטבל
בפני רבו לשם בן חורין - יצא לחרות; שלא בפני רבו -
צריך לפרש. לפיכך צריך רבו לתקפו במים.
כ. ישראל שתקף עובד כוכבים קטן, או מצא תינוק עובד
כוכבים, והטבילו לשם גר - הרי זה גר; לשם עבד - הרי
זה עבד; לשם בן חורין - הרי זה בן חורין.
כא. גר שקדמו עבדיו ושפחותיו וטבלו לפניו - קנו עצמן
בני חורין.

פרק תשיעי

א. ישראל שבא על שפחה כנענית, אף על פי שהיא
שפחתו - הרי זה הולד כנעני לכל דבר; ונמכר ונקנה,
ומשתמשים בו לעולם, כשאר העבדים.

הרי זה ספק אם נשתחרר או לא נשתחרר. לפיכך, אם תפס
העבד פדי דמיו לרבו, כדי שיצא בהן לחרות מיד העובד
כוכבים - אין מוציאין מידו.
ה. אחד מוכר עבדו לעובד כוכבים עובד עבודה זרה, או
שמכרו לגר תושב, אפילו לכוני - הרי זה יצא לחרות. מכרו
לישראל מומר - הרי זה ספק. לפיכך, אם תפס פדי דמיו
מרבו ראשון, כדי לצאת בהן מיד המומר - אין מוציאין
מידו.
ו. המוכר עבדו לחוצה לארץ - יצא בן חורין; וכופין את
רבו השני לכתב לו גט שחרור, ואבדו הדמים. ומפני מה
קנסו כהן הלוקח לבדו? שאלו לא לקח זה, לא יצא העבד
לחוצה לארץ. המוכר עבדו לסוריא, ואפילו לעכו - במוכר
לחוצה לארץ.
ז. בן בבל שנשא אשה בארץ ישראל, ודעתו לחזר,
והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות - הרי אלו ספק, אם הם
כמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או
אינן כמכורין לו, שהרי הגוף שלה.
ח. עבד שיצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד את
זכותו. במה דברים אמורים? כשיצא רבו על מנת שלא
לחזר לארץ ישראל; אבל אם דעת רבו לחזר, ויצא אחריו,
ומכרו שם - יצא לחרות, וכופין את הלוקח לשחררו.
ט. עבד שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את רבו
לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלוהו לשם. רצה האדון
לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד
שירצה. ודין זה - בכל זמן, אפילו בזמן הזה שהארץ בידי
עובדי כוכבים.
י. עבד שברח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו
לעבדות. ועליו נאמר: לא תסגיר עבד אל אדניו. ואומר
לרבו, שיתכתב לו גט שחרור, ויתכתב לו שטר חוב בדמיו,
עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם לא רצה האדון לשחררו -
מפקיעין בית דין שעבדו מעליו וילך לו.
יא. עבד זה שברח לארץ - הרי הוא גר צדק. והוסיף לו
הפתיב אזהרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני שהוא שפל
רוח יותר מן הגר, וצוה עליו הפתיב שגאמר: עמד ישב
בקרנך באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת
דברים. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר
בשלשה לאוין: משום ולא תונו איש את עמיתו, ומשום
וגר לא תונה, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא
תלחצנו, כמו שבארנו בענין הונתו.
יב. הקונה עבד מן העובד כוכבים סתם, ולא רצה למול
ולקבל מצות העבדים - מגלגלין עמו כל שנים עשר חדש,
ואם לא רצה - חוזר ומכרו לעובד כוכבים או לחוצה
לארץ. ואם התנה העבד עליו תחלה שלא ימול - הרי זה
מתיר לקימו כל זמן שירצה בגיותו, ומכרו לעובד כוכבים
או לחוצה לארץ. וכן עבד שמל וטבל לשם עבדות, ואחר
כה הפיל עצמו לגיסות, ואין רבו יכול להוציאו לא בדיני

1 ב. אחד הקונה עבד כנעני מִיִּשְׂרָאֵל, או מן גֵּר תושב, או
2 מן עובד כוכבים שהוא כבוש תחת ידו, או מאחד משאר
3 האמות, יש לו למכר את עצמו לִישְׂרָאֵל לְעַבֵּד, והרי הוא
4 עבד כנעני לכל דבר. וכן מוכר בניו ובנותיו; שנאמר: מהם
5 תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו בארצכם. וכל
6 אחד מאלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר.
7 ג. אחד מן האמות שבה על שפחה כנענית שלנו - הרי
8 הפך עבד כנעני; שנאמר: אשר הולידו בארצכם. אבל
9 העבד שלנו שבה על אחת מן האמות - אין הפך עבד;
10 שנאמר: אשר הולידו בארצכם, ועבד אין לו יחס.
11 ד. מלך עובד כוכבים שעשה מלחמה, והביא שביה
12 ומכרה; וכן אם הרשה לכל מי שירצה, שילך ויגנב מאמה
13 שהיא עושה עמו מלחמה, שביא וימכר לעצמו; וכן אם
14 היו דיניו, שכל מי שלא יתן המס - ימכר, או מי שעשה
15 כף וכף או לא יעשה - ימכר; הרי דיניו דין, ועבד הנלקח
16 בדינין אלו - הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר.
17 ה. עובד כוכבים שקנה עובד כוכבים לעבדות - לא קנה
18 גופו, ואין לו בו אלא מעשה ידיו. אף על פי כן, אם מכרו
19 לישראל - הרי גופו קנוי לישראל.
20 ו. האשה קונה שפחות, ואינה קונה עבדים, אפילו קטנים,
21 מפני החשד. ואם קנתה אותם - הרי זו קנתה גופם כאיש.
22 ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבד בן תשע שנים
23 ומתשע ולמעלה. וכן אסור לאדם לשחרר עבד כנעני, וכל
24 המשחררו - עובר בעשה, שנאמר: לעלם בהם תעבדו; ואם
25 שחררו - משחרר, כמו שבארנו, וכופין אותו לכתב גט
26 שחרור בכל הדרכים שבארנו. ומתיר לשחררו לדבר מצוה,
27 אפילו למצוה של דבריהם. כגון שלא היו עושה בבית
28 הכנסת - הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו המגנן. וכן כל
29 פיוצא בזה. וכן שפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, והרי
30 היא מכשול לחוטאים - כופין את רבה ומשחררה, כדי
31 שתנשא ויסור המכשול. וכן כל פיוצא בזה.
32 ז. יכול הרב לומר לעבדו כנעני: עשה עמי ואני ונך, אלא
33 ילך וישאל על הפתחים ויתפרנס מן הצדקה; שישאל
34 מצוין להחיות העבדים שביניהם. במה דברים אמורים?
35 בעבדיו; שאין בית דין נזקקין לגדולים לשמור ממונם, ואם
36 לא יאכיל לעבדיו וישקם בראוי - הם יברחו או ימותו,
37 ואדם חס על ממונו עצמו יתר מכל אדם. אבל עבדים
38 שהקניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג - חייב במזונותיהן,
39 שעל מנת כן הקניס אותם; שאם לא יזון אותם - ימותו
40 ויברחו, והרי אינו חייב באחריותן.
41 ח. מתיר לעבד בעבד כנעני בפרך. ואף על פי שהדין כן,

מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם רחמן ורודף צדק,
ולא יכביד עלו על עבדו, ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו
מכל מאכל ומכל משקה. חכמים הראשונים היו נוהגין
לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון
הבהמות והעבדים לסעדת עצמן. הרי הוא אומר: כעני
עבדים אל יד אדוניהם, כעני שפחה אל יד גברתה. וכן
לא יבזהו ביד, ולא בדברים; לעבדות מסרן הכתוב, לא
לבושה. ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת
וישמע טענותיו. וכן מפרש בדרבי איוב הטובים שהשתבח
בהן: אם אמאס משפט עבדי ואמתי ברכם עמדי. הלא
בבטן עשני עשהו, ויכוננו ברחם אחד. ואין האכזריות
והעוות מצויה אלא בעבדי כוכבים עובדי זרה; וזה
אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל, שהשפיע להם
הקדוש ברוך הוא טובת התורה, וצוה אותם בחקים
ומשפטים צדיקים - רחמנים הם על הכל. וכן במדותיו של
הקדוש ברוך הוא, שצונו להדמות בהם, הוא אומר:
ורחמיו על כל מעשיו. וכל המרחם - מרחמין עליו;
שנאמר: ונתן לך רחמים ורחמך והרבה.
סליקו להו הלכות עבדים
נגמר ספר שנים עשר, והוא ספר קנין.
ומגן פרקים של ספר זה שבאים וחסמים: הלכות מכירה
- שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר
פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
שליחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה
פרקים. ומגן פרקים של ספר זה שבאים וחסמים: הלכות
מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר
פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
שליחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה
פרקים. ומגן פרקים של ספר זה שבאים וחסמים: הלכות
מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר
פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
שליחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה
פרקים. ומגן פרקים של ספר זה שבאים וחסמים: הלכות
מכירה - שלשים פרקים. הלכות זכיה ומתנה - שנים עשר
פרקים. הלכות שכנים - ארבעה עשר פרקים. הלכות
שליחין ושתפין - עשרה פרקים. הלכות עבדים - תשעה
פרקים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה שבט-א' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון כ"ה שבט ה'תשע"א

הלכות פרה אדמה

פרק חמשה עשר

א. הנוגע במי חטאת שלא לצורך הנזאה, בין אדם בין בלים
- טמא, ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו; שנאמר: והנוגע
במי הנדה יטמא עד הערב. הנה למדת, שמי הנדה אב
מאבות הטמאות של תורה. וטמאת מגען ככל שהוא. ואם
היה בהן כדי הנזאה - מטמאין במגע ובמשא, והנוגע בהן
או שנושאן שלא לצורך - מטמא בגדים בשעת מגעו או
בשעת משאו עד שיפרש ממטמאיו. שנאמר: ומזה מי
הנדה יכבס בגדיו. אינו מדבר במזה על הטמא; אם טהר
את הטמא, קל וחומר שיהיה הוא טהור. מפי השמועה
למדו, שזה שנאמר בתורה: ומזה מי הנדה - לא נאמר אלא
לשעור, שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן כדי הנזאה
שלא לצורך הנזאה - טמא ומטמא בגדים דין תורה. וכמה
הוא שעור הנזאה? כדי שיטבל ראשי גבעולין של אוזב
במים. כמה דברים אמורים שמי חטאת מטמאין? בזמן
שנגע בהן או נשאן שלא לצורך קדם שיעשו מצותן; אבל
אחר שעשו מצותן - אינן מטמאין כלל. ביצר? הרי שטבל
את האוזב והזה על האדם הטמא או על הכלים, והיו המים
שותרתין ויורדין מעל הטמא לארץ, וכן המים הנותרין בשעת
הנזאה על הארץ או על הטהור - הרי אותן המים טהורים,
והנוגע בהן והנושאן טהור. הטביל את האוזב להזות על
דבר שאינו מקבל טמאה - הרי המים המנטפין כשרין
להזות מהן, כמו שבארנו. לפיכך מטמאין טמאת מי חטאת,
לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה היתה לשם דבר
שאינו מקבל טמאה.

ב. אין מי חטאת מטמאין את הכל קדם שיעשו מצותן עד
שהיה טהורין וכשרין להנזאה. אבל מי חטאת שנפסלו, כגון
שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן
מאלו הדברים הפוסלין אותן: אם נגע בהן הטהור לתרומה
- נטמא, בין שנגע בגדיו בין שנגע בשאר גופו; נגע בהן
אדם הטהור לחטאת ואפלו בגדיו - הרי הוא טהור כמות
שהיה.

ג. מי חטאת שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור
לתרומה, בין בגדיו בין בגופו - נטמא. ואם נגע בהן הטהור
לחטאת בגדיו - נטמא; נגע בשאר גופו - הרי הוא טהור
כמות שהיה.

ד. מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעין או מי מקוה או מי
פרות: אם רב מי חטאת - מטמאין במשא; ואם רב מי
פרות - אין מטמאין; מחצה למחצה - מטמאין. אפר פרה
שנתערב באפר מקלה וקדש בכלן: אם היה הרב אפר פרה

- מטמאין במי נדה; ואם היה הרב אפר מקלה - אין
מטמאין במגע אבל מטמאין במשא.
ה. אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן
ונגע בהן הטהור לתרומה, בין בגדיו בין בגופו - נטמא.
נגע בהן הטהור לחטאת, אפלו בגדיו - הרי זה טהור כמות
שהיה.

ו. מי חטאת שנפסלו - לא יגבלם בטיט, שלא יעשו תקלה
לאחרים, שמא יגע בטיט ויטמא; שמי חטאת אינם בטלין
בטיט, שנאמר: חטאת היא.

ז. פרה ששתת מי חטאת, אף על פי ששחטה בתוך
עשרים וארבע שעות - בשורה טהור. שנאמר: למשמרת
למי נדה; בזמן שהן שמורין - אינן בטלין, אבל בזמן
ששתתן פרה - בטלו, שהרי אינם שמורים.

ח. המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים, והזה עליו ונכנס
למקדש, ואחר כך נמצאו המים פסולין - הרי זה פטור;
שחזקת המים שמזין מהן על הרבים שהן כשרין, והרי זה
כאנוס. אבל אם הזה עליו מחלון של יחיד ונכנס למקדש
ונמצאו המים פסולין - חייב בקרבן עולה ויורד, מפני שהיה
לו לבדק על המים ואחר כך יכנס למקדש. מחליקים היו
העם במים ששותרתים בארץ מחלון של רבים, ודורסים
אותן ונכנסים למקדש, ולא היו חוששין להן שמא פסולין
הן.

ט. המזה באוזב הטמא לחטאת: אם יש בו כביצה - המים
פסולין והזתו [פסולין]; אין בו כביצה - המים כשרים
והזתו פסולה. ואוזב זה מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפלו
הן מאה, שאין מונוי לחטאת.

י. המגביה כלי שהזה עליו והרי עליו המים כדי הנזאה -
טהור; שהמים שעשו מצותן אינן מטמאין, כמו שבארנו.

בריה רחמנא דסינן

יום שני כ"ו שבט ה'תשע"א

הלכות טמאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה, ושתיים מצות
לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) להורות בצרעת אדם בגדיה
הפכות בתורה. (ב) שלא יקץ סימני טמאה. (ג) שלא יגלח
הנתק. (ד) שיהיה המצרע מפרסם בקריעת בגדיו ופריעת
ראשו וצטיה על שפם. (ה) טהרת צרעת. (ו) שגלח המצרע
את כל שערו כשיטהר. (ז) דין צרעת הבגד. (ח) דין צרעת
הבית.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א. צרעת עור הבשר הוא שילבין מקום מן העור, ותהיה

1 הלבנונית בקרום ביצה ומקרום ביצה ולמעלה. אבל
2 לבנונית שהיא דהה מקרום הביצה ולמטה - אינה צרעת,
3 אלא בהק הוא.
4 ב. וארבע מראות יש בצרעת עור הבשר, ואלו הן: לכן עז
5 ביותר שאין למעלה ממנו, שהוא נראה בעור הבשר כשגלג,
6 הוא הנקרא בהרת. ולכן שהוא דהה מזה מעט, שנראה
7 כצמר נקי של כבש בן יומא, הוא הנקרא שאת. ולכן שדהה
8 מן השאת מעט, שנראה כסיד ההיכל, הוא תולדת הבהרת,
9 ונקראת ספחת. ולכן שדהה מסיד ההיכל מעט, והרי הוא
10 בקרום ביצה, היא תולדת השאת, וגם זה נקרא ספחת. הנה
11 למדת, שהמראה שהוא כסיד ההיכל הוא ספחת הבהרת,
12 והמראה שהוא בקרום ביצה היא ספחת השאת; שאין
13 לשון ספחת אלא טפלה. מכאן אמרו: מראות נגעים -
14 שמים שהן ארבע: בהרת וספחתה, שאת וספחתה.
15 ג. ארבע מראות נגעים אלו - כלן מצטרפין זה עם זה, בין
16 להקל בין להחמיר; בין בתחלת ראית הנגע, בין בסוף
17 השבעה, בין לאחר שנפטר המצרע או נחלט. ביצר? אחד
18 נגע שהיה בלו לכן כשגלג או כסיד ההיכל או כצמר נקי או
19 בקרום ביצה, ואחד נגע שהיה מקצת הלכן כמראה הבהרת
20 ומקצתו כמראה השאת ומקצתו כמראה הספחת - הכל
21 כמראה אחד הוא חשוב. אם כן, למה מנאום חכמים
22 ואמרו: מראות נגעים - שמים שהן ארבע? כדי להבין
23 במראות. שכל כהן שאינו מכיר המראות ושמותיהן
24 כשנלמדן אותו ומודיעין אותו - לא יראה הנגע, עד שיקין
25 ויפיר ויאמר: זו היא הבהרת וזו היא ספחתה, זו היא
26 השאת וזו היא ספחתה.
27 ד. היה כמראה הלכן מארבע מראות אלו מקצת אדמומיות
28 מערכת בו - גם זה נגע צרעת הוא; שנאמר: או בהרת
29 לבנה אדמדמת, והוא הדין לשאת ולספחת של שאת
30 ולספחת הבהרת. והמראה הזה, שהוא מערב מלבנונית
31 ומעט אדם, הוא הנקרא פתוף. וכיצד מראה הפתוף בארבע
32 מראות אלו? באלו הן ארבע כוסות מלאות חלב, ונתערב
33 בכוס הראשונה שני טפי דם, ובשניה ארבעה טפין,
34 ובשלישית שמונה טפין, וברביעית ששה עשר טפין.
35 הפתוף שבבהרת הוא המראה הרביעי, והפתוף שבשאת -
36 כמראה כוס שלישית, והפתוף שבספחת הבהרת - כמראה
37 הכוס השנייה, והפתוף שבספחת השאת - כמראה הכוס
38 הראשונה.
39 ה. כל המראות האלו, בין הלכן בין הפתוף, מצטרפין זה
40 עם זה וכמראה אחד הן חשובין. ובין שהיה הנגע בלו לכן
41 או מקצתו לכן ומקצתו אדמדם - הכל כמראה אחד הוא,
42 בין להקל בין להחמיר.
43 ו. כל מראה צרעת עור הבשר אינה קרויה נגע ולא
44 מטמאה עד שיהיה מראה הנגע עמק מעור הבשר. לא עמק
45 במשישיתו, אלא במראית העין, כמראה החמה הנראית
46 לעין עמקה מן הצל. אבל אם היה מראה הלכן או הפתוף
47 בשונה עם שאר העור או גבוה מן העור - אינו נגע, אלא
48 כמו צמח מן הצמחים העולים בגוף.

ז. שעור כל נגעי צרעת, בין צרעת אדם בין צרעת בגדים
- כגריס הקלקי שהוא מרבע. והוא מקום מרבע מעור
הבשר כדי צמיחת שלשים ושש שערות, שש שערות ארוך
ושש שערות רחב. וכל הפחות מזה אינו נגע צרעת.
ח. נגע שהיה רחבו כדי צמיחת חמש שערות, אפלו היה
ארכו אמה - הרי זה טהור, ואינו נגע צרעת עד שיהיה בו
רבוע כגריס. וכל השעורין הלכה למשה מסיני.
ט. כל מקום שנאמר בהרת - הוא הדין לשאר ארבע
מראות של לכן או של פתוף. והוא שיהיה הנגע כגריס או
יתר, ויהיה עמק מעור הבשר. וזה הוא שאנו קורין אותו
בהרת סתם. בהרת שהיא עזה כשגלג נראית באדם שהוא
לכן בפה, ובהרת שהיא בפה נראית בכוש עזה. לפיכך אין
משערין הכל אלא בבנינו, שאינו לא לכן ולא שחר.
י. שלשה סימני טמאה הן בצרעת עור הבשר: שער לכן,
והמחיה, והפשוין. ושלשתן מפרשין בתורה. ביצר? מי
שנולד בו בהרת ובה שער לכן או מחית בשר חי,
כשיראהו הכהן - יחליטו ויאמר טמא. לא היה בה שער
לכן ולא מחיה - יסגר שבועת ימים. ובשביעי וראהו: אם
נולד בבהרת שער לכן או מחיה, או שפשתה והוסיפה -
הרי זה מחלט; לא נולד בה לא מחיה ולא שער לכן ולא
פשתה בעור - יסגיר שבוע שני. אם נולד בה אחד
משלשתן - מחליטו, ואם לאו - הרי זה טהור ויפטרנו;
שאין בנגעי עור הבשר הסגר יתר על שני שבועות. ואם
לאחר שפטרנו וטהר פשה הנגע או נולד בו שער לכן או
מחיה - הרי זה מחלט טמאה.
יא. בהרת שהיתה עזה כשגלג ולאחר ההסגר נעשית בקרום
ביצה, או שהיתה בתחלה בקרום ביצה ונעשית כשגלג -
הרי היא כמות שהיתה; שאין עזות המראה סימן טמאה,
ולא כהיתו סימן טהרה. אלא אם נתמעט מארבע מראות
ונעשית בפה מקרום ביצה, שהרי נעשית בהק, ולפיכך
טהור. אם כן, מהו זה שנאמר בתורה: והנה בפה הנגע ולא
פשה הנגע בעור וטהרו הכהן? שאם בפה מארבע מראות
- טהור. וכן אם לא בפה ולא פשה ולא נולד בו לא שער
לכן ולא מחיה - הרי זה טהור.

יום שלישי כ"ז שבט ה'תשע"א

פרק שני

א. שער לכן שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי
שערות. וכמה יהיה ארפן? כדי שיהיו נטלות בזוג. היתה
אחת ארפה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחרה ואחת
לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה ונראית כשתיים,
או שהיה עקרן משחיר וראשן מלבין - הרי זה טהור. הנה
עקרן מלבין וראשן משחיר, אף על פי שהלכן כל שהוא -
טמא.
ב. שתי שערות לבנות שהן בתוף הנגע, אף על פי שיש
שער שחור ביניהן והן מפזרות אחת כאן ואחת כאן - הרי
אלו סימן טמאה. אפלו היה הנגע כגריס מצמצם - אין

1 מְקוֹם שֶׁעַר הַשְּׁחֹר מְמַעֵט. וּבֵין שְׁהִי שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ
2 הַבְּהֵרֶת וְהִיא מִקְפָּתָן וּבֵין שְׁהִי בְּסוּפָהּ - הָרִי זֶה טָמֵא. אָכֵל
3 אִם הָיָה בְּצִדָּהּ מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁיהִיָּה הָעוֹר
4 שְׂצוּמָחוֹת בּוֹ שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת הִלְכָּנוֹת לָבָן. הָיָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת
5 בְּתוֹךְ הַנֶּגַע וְשׁוֹכְבוֹת חוּצָה לוֹ - טָמֵא; הָיָה חוּצָה לוֹ
6 וְשׁוֹכְבוֹת בְּתוֹכוֹ - אֵינָן סִימָן טָמֵא.

7 ג. לְכֹן הַשְׁעָרוֹת מִטֶּמֶא בְּכָל מִרְאָה, בֵּין שְׁהִי לְבָנוֹת בְּשֻׁלְג
8 בֵּין שְׁהִי לְבָנוֹת לְכֹן דִּהָה בְּיוֹתֵר, הוּאִיל וּמִרְאִיָּהֶן לְכֹן -
9 טֶמֶא.

10 ד. אין שער לכן סימן טמאָה עד שיהיה בגוף הפהרת.
11 כיצד? פהרת ובתוכה שחין או מכה או בהק או מחית
12 השחין או מחית המכה, ושתי שערות לבנות בתוך השחין
13 או המכה או בהק שבתוך הנגע - אינן סימן טמא, והרי
14 זו כבהרת שאין בה שער לכן ויסגיר. אף על פי שהבהרת
15 מקפצת את השחין או את המכה או את מחיתן או את הבהק
16 שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכה או
17 מחיתן או בהק מקיף את שתי השערות - הרי אלו אינן סימן
18 טמא, והרי הבהרת כבהרת שאין בה שער לכן ויסגיר.

19 ה. הָלָכוּ לָהֶן הַשָּׁחִין וְהַבֶּהֱן וְהַמִּכְנֶה שֶׁהָיְתָה אֵת הַשְּׁעָרוֹת
20 הַלְכָנוֹת אוֹ נִסְמְכִין לָהֶן אוֹ חוֹלְקִין אוֹתָן, וְנִמְצְאוּ שְׂפֵי
21 הַשְּׁעָרוֹת בְּתוֹךְ הַבִּהְרָה בְּגוֹפָה בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הָרִאשׁוֹן אוֹ
22 בְּסוֹף הַשְּׁבוּעַ הַשֵּׁנִי - הֲרִי זֶה מִחֻלָּה; וְאִם לֹא הָלָכוּ לָהֶן -
23 יִפְטָרְנוּ.

24 ו. אין שָׁעַר לָבֵן סימֵן טְמֵאָה עַד שֶׁתִּקְדּוּם הַבְּהֵרֶת אֶת
25 הַשָּׁעַר הַלָּבָן; שְׁנֹאמַר: וְהָיָה הַקֶּכָּה שָׁעַר לָבֵן - שֶׁתִּתְּפֹף
26 אוֹתוֹ הַבְּהֵרֶת. אָבֵל אִם קָדַם שָׁעַר לָבֵן אֶת הַבְּהֵרֶת - הָרִי
27 הִיא כְּבִהְרֵת שְׂאִין בֶּה סימֵן טְמֵאָה וְיִסְגִּיר.

28 ז. הִיטָהּ בּוֹ בִּהְיֹתָ וּבָהּ שָׁעַר לָכֵן וַהֲחִלַּט בּוֹ, וְאַחַר כֵּן
29 הִלְכָה הַבִּהְיֹתָ וְהַנִּיחָהּ שָׁעַר לָכֵן בְּמִקְוָמוֹ וְטָהַר, וְאַחַר כֵּן
30 חִזְרָה בִּהְיֹתָ אַחֲרַת בְּמִקְוָם הַבִּהְיֹתָ הָרִאשׁוֹנָה וְהָרִי שֶׁשָּׁעַר
31 לָכֵן בְּתוֹכָהּ - זֶהוּ הַנִּקְרָא שָׁעַר פְּקֻדָּה, וְאֵינוֹ סִימָן טְמֵאָה;
32 שְׁנֵאֲמַר: וְהִיא הַפֶּכֶה שָׁעַר לָכֵן - שֶׁהִפְכָתוּ הִיא, לֹא
33 שֶׁהִפְכָתוּ חֲבֵרָתָהּ.

34 ח. הִיתָה בּוֹ בְּהֶרֶת כְּגֵרִים וְכֵּה שְׂתֵי שְׁעֵרוֹת וְהִחֲלַט, וְהִלָּךְ
35 מִמֶּנָּה בְּחֵצֵי גְרִים וְנִשְׁאָרוּ שְׂתֵי הַשְּׁעֵרוֹת בְּחֵצֵי גְרִים
36 הַנִּשְׁאָר, וְהָזֹר בְּחֵצֵי גְרִים בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִלָּךְ וְהָרִי שְׂתֵי
37 שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת בְּבִהְרֶת כְּגֵרִים - אֵינָן סִימָן טְמֵאָה, עַד
38 שִׁיִּהְיֶה שְׂתֵי הַשְּׁעֵרוֹת בְּהֶרֶת אַחַת.

39 ט. בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה בְּצֻדָּה בַּהֶרֶת
40 כְּחֲצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי
41 גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת, וְנוֹלְדָה לָּהּ בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וּבָהּ
42 שְׁעָרָה אַחַת - הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי
43 שְׁעֻרוֹת, וְנוֹלְדָה לָּהּ בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁעָרָה אַחַת -
44 הָרִי זֶה לְהַסְגִּיר. בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְנוֹלְדָה
45 לָּהּ בַּהֶרֶת כְּחֲצֵי גְרִיס וּבָהּ שְׁתֵּי שְׁעֻרוֹת - הָרִי זֶה לְהַחֲלִיט,
46 שְׁהָרִי קִדְּמָה בַּהֶרֶת לְשְׁתֵּי הַשְּׁעֻרוֹת הַלְּבָנוֹת. סֶפֶק שְׁעָרָה לְכָן
47 קִדְּם הַבַּהֶרֶת קִדְּמָה - הָרִי זֶה טָמֵא. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁטְמֵאֲתוֹ
48 בַּסֶּפֶק.

יום רביעי כ"ח שבט ה'תשע"א

פָּרָק שְׁלִישִׁי

א. אין המִחְיָה סימן טְמֵאָה עד שְׁתֵּהִיָּה כַּעֲדָשָׁה מְרַבֶּעֶת או
יָתֵר על זֶה. וְכֵמָּה שְׁעוּרָה? כְּדֵי צְמִיחַת אַרְבַּע שְׁעוּרוֹת,
שְׁתֵּים אַרְבֹּךְ וּשְׁתֵּים רֹחֵב. וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה הַמִּחְיָה בְּאֻמְצֵעַ
הַבְּהֵרֶת, וְהַבְּהֵרֶת מִקְּפֹת אוֹתָהּ מִכָּל צֶדֶד, וְהִיא יָתֵרָה על
הַמִּחְיָה רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעוּרוֹת או יָתֵר. אֲבָל אִם הִיָּתָה הַמִּחְיָה
בְּצֶד הַבְּהֵרֶת - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה. הִיָּתָה מִפְּזוּרָת, כְּגוֹן שְׁהִיָּה
בְּשׁוּר חֵי כְּחֹדֶל בְּמָקוֹם זֶה וּבְשׁוּר חֵי כְּחֹדֶל בְּמָקוֹם אֲחֵר,
אֵף עַל פִּי שֶׁהִכַּל בְּאֻמְצֵעַ הַבְּהֵרֶת - אֵינָן מִצְטָרְפִּין
לְכַעֲדָשָׁה, עַד שִׁיְהִיָּה בְּמָקוֹם אֶחָד בְּאֻמְצֵעַ הַבְּהֵרֶת כַּעֲדָשָׁה
מְרַבֶּע או יָתֵר.

ב. הַמִּחָה מִטְמְאָה בְּכָל מְרָא, בֵּין שְׁהִי מְרָא הַמִּחָה
אֲדָם אוֹ שְׁחֹר אוֹ לֶבֶן. וְהוּא שְׁלֵא יְהִי הַלֶּבֶן מֵאַרְבַּע
הַמְרָאוֹת שְׁבָאַרְנוּ.

ג. אין המִחְיָה סימן טְמֵאָה עד שְתִתְּחִי בַגּוֹפֶה שֶׁל בְּהֵרָתָּ.
כִּיצַד? בְּהֵרָת שְׁהִיתָה בְּאֻמְצַע שְׁחִין אוּ מְכוֹה אוּ מְחִיָּה אוּ
בֶהֱק, וְהַמְחִיָּה בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוּ בְּתוֹךְ הַמְכוֹה אוּ בְּתוֹךְ
מְחִיתָן אוּ בְּתוֹךְ הַבֶּהֱק, אִף עַל פִּי שְׁהַמְחִיָּה בְּאֻמְצַע הַבְּהֵרָת
- אֵינָה סימן טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַשְּׁחִין אוּ הַמְכוֹה
אוּ בְּתוֹךְ הַבֶּהֱק אוּ מְחִיתָן. וְכֵן אִם הִקִּיף הַשְּׁחִין אוּ מְחִיתָו
וְהַמְכוֹה אֶת מְחִיתָו וְהַבֶּהֱק אֶת הַמְחִיָּה, אוּ שֶׁנֶּסְמַךְ אֶחָד
מֵהֶן לַמְחִיָּה מִצְדָּה, אוּ שֶׁחִלַּק אֶחָד מֵהֶן אֶת הַמְחִיָּה וְנִכְנַס
לְתוֹכָהּ - אֵינָה סימן טְמֵאָה, וְהָרִי זֶה בְּבִהְרָת שְׂאִין בֶּה סימן
וְיִסְגִּיר. הִלְכוּ לָהֶן הַשְּׁחִין אוּ הַמְכוֹה אוּ הַבֶּהֱק שֶׁהֵיוּ תַּחַת
הַמְחִיָּה אוּ שֶׁהֵיוּ בְּצִדָּה אוּ שֶׁהֵיוּ מְקִיפִין אוֹתָהּ אוּ שֶׁהֵיוּ
וְנִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, וְנִמְצְאוּת הַמְחִיָּה לְבִדָּה בְּתוֹךְ הַבְּהֵרָת בְּסוֹף
שְׁבוּעַת רֵאשׁוֹן אוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַת שְׁנִי - הָרִי זֶה יִחְלִיט; אִם לֹא
הִלְכוּ לָהֶן - יִפְטֹר.

78 ד. המִּחְיָה סִימָן טְמָאָה לְעוֹלָם, בֵּין שְׁקָדְמָה מִחְיָה אֶת
79 הַבְּהֵרֶת בֵּין שְׁקָדְמָה בְּהֵרֶת אֶת הַמִּחְיָה, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהּ
80 'וְהָיָה הַפֶּכֶה'. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְהָיָה הַפֶּכֶה שְׁעָר לָבָן
81 וּמִחְיָת בְּשׂוֹר חַי בְּשָׂאֵת - אֵינּוּ צָרִיךְ לְשַׁנְיָהּ, לְשַׁעַר וּלְמִחְיָה,
82 אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן סִימָן טְמָאָה; וְלֹא נֶאֱמַר שְׁעָר לָבָן עִם
83 הַמִּחְיָה אֲלֵא לַתָּן שְׁעוֹר לְמִחְיָה, שֶׁתְּהִיָּה כְּדִי לְקַבֵּל שְׁעָר
84 לָבָן, שֶׁהוּא שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת.

ה. בְּהֵרָת מִגְרִיס מִצְמָצֵם וּבִאֲמִצָּעָה מִחֵה פְּעֻדָּשָׁה
מִצְמָצֵמָת - הִרִי זֶה מִחֻלָּט. נִתְמַעֲטָה הַבְּהֵרָת או שְׁנִיתִמְעֻטָּה
הַמִּחֵה - טְהוֹר. וְכֵן אִם רִבְתָּה הַמִּחֵה שְׁבוּדָּה בְּהֵרָת זֶה -
טְהוֹר; שְׂאִין הַבְּהֵרָת מִטְּמֵאָה בְּמִחֵה עַד שֶׁתִּהְיֶה יְתֵרָה עַל
הַמִּחֵה רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת מִכָּל צֶדֶד. הִיתָה הַמִּחֵה פְּחוּתָה
מִפְּעֻדָּשָׁה וּרְבִתָּה הַמִּחֵה עַד שְׁנִיעֻשִׁית פְּעֻדָּשָׁה - הִרִי זֶה
מִחֻלָּט. נִתְמַעֲטָה הַמִּחֵה מִמָּה שֶׁהִיתָה או שֶׁהִלָּכָה לָּהּ - הִרִי
זֶה כָּמוֹת שֶׁהִיתָה, וְאִין פֶּאֶן סִימֵן טְמֵאָה.
ו. בְּהֵרָת יְתֵרָה מִגְרִיס וּבֵה מִחֵה יְתֵרָה מִפְּעֻדָּשָׁה, וְרִבּוֹ
או שְׁנִיתִמְעֻטוֹ - טְמֵא; וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְמַעֵט בְּהֵרָת מִגְרִיס,

47 כְּחֻצֵי גָרִיס, אִם עַל פִּי שֶׁהִנֹּחֵת מִן הָאוֹם עִם הַפִּשְׁיוֹן יִתֵּר
48 מִכְּגָרִיס - [הָרִי] זֶה טָהוֹר. הֵיחָה כְּגָרִיס וּפְשֻׁתָּה כְּגָרִיס וְעוֹד,
49 וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה וְיִסְגִּיר שָׂבוּעַ אַחֵר שָׂבוּעַ.
50 הֵיחָה בּוֹ בִּהְרֵת וְהִסְגִּירוֹ, וְהִלְכָה בַּבְּהֵרֶת בְּסוֹף יְמֵי הַסֶּגֶר,
51 וְחִזְרָה בַּבְּהֵרֶת בְּמִקְוֵמָה כְּמוֹת שֶׁהֵיחָה - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהֵיחָה.
52 נִתְמַעֵטָה [בַּתּוֹף יְמֵי הַסֶּגֶר] וּפְשֻׁתָּה וְחִזְרָה כְּמוֹת שֶׁהֵיחָה,
53 אוֹ שֶׁפְּשֻׁתָּה וְנִתְמַעֵט הַפִּשְׁיוֹן וְחִזְרָה כְּמוֹת שֶׁהֵיחָה - הָרִי
54 זֶה יִסְגִּיר אוֹ יִפְטוֹר.

55 ו. בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּפְשֻׁתָּה כְּגָרִיס, וְנוֹלַד בַּפִּשְׁיוֹן מִחֵיָה אוֹ
56 שָׁעַר לֶכֶן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאֶה בַּתְּחִלָּה. הֵיחָה בּוֹ
57 בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְהִסְגִּירוֹ, בְּסוֹף הַשָּׂבוּעַ וְהָרִי הֵיכָּל כְּסֹלֶל, סִפֵּק
58 שֶׁהֵיכָל הֵיכָל הֵיכָל סִפֵּק שֶׁהֵיכָל אַחֲרֵת בָּאָה תַּחְתֶּיהָ - הָרִי זֶה טָמֵא.
59 ז. בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְחֹטֵט יוֹצֵא מִמֶּנָּה, אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵּי
60 שָׁעֵרוֹת - זֹקֶקָה לְשָׁעַר לֶכֶן וּלְפִשְׁיוֹן, אֲבָל לֹא לְמִחֵיָה;
61 שֶׁאֵין מִחֵיָה סִימָן טָמֵא עַד שֶׁתִּקְרֶה אוֹתָהּ בַּבְּהֵרֶת וְיִהְיֶה
62 בֵּין סוֹף הַמִּחֵיָה וְסוֹף הַבְּהֵרֶת רֹחַב צְמִיחַת שְׁתֵּי שָׁעֵרוֹת.
63 הֵיכָל שְׁתֵּי בְּהֵרוֹת וְחֹטֵט יוֹצֵא מִזֶּה לָזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחַב שְׁתֵּי
64 שָׁעֵרוֹת - מְצָרְפֵן, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצָרְפֵן.

65 ח. בַּבְּהֵרֶת שֶׁשִּׁהְרָה מִתּוֹף הַסֶּגֶר אוֹ מִתּוֹף הַחֵלֶט, שֶׁהִלְכוּ
66 מִמֶּנָּה סִימָנֵי טָמֵא - אֵין מִסְגִּירִין בָּהּ לְעוֹלָם.
67 ט. בַּבְּהֵרֶת שֶׁפָּנְסָה אַחֵר הַפִּטוֹר וּפְשֻׁתָּה לְכְּמוֹת שֶׁהֵיחָה, אוֹ
68 שֶׁפְּשֻׁתָּה וְחִזְרָה לְכְּמוֹת שֶׁהֵיחָה - הָרִי הוּא בְּטִהְרָתוֹ.
69 י. בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וְכֵה מִחֵיָה כְּעֶדְשָׁה וְשָׁעַר לֶכֶן בַּתּוֹף הַמִּחֵיָה
70 וְהַחֵלֶטוֹ, וְלֹאֲחֵר הַחֵלֶט הִלְכָה הַמִּחֵיָה - טָמֵא מִפְּנֵי שָׁעַר
71 לֶכֶן; הֵלֶךְ הַשָּׁעַר לֶכֶן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחֵיָה. הֵיכָל הַשָּׁעַר לֶכֶן
72 בַּתּוֹף הַבְּהֵרֶת וְהֵלֶךְ לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחֵיָה; הֵלֶכָה הַמִּחֵיָה
73 - טָמֵא מִפְּנֵי שָׁעַר לֶכֶן.

74 יא. בַּבְּהֵרֶת וְכֵה מִחֵיָה וּפְשֻׁתָּה: הִלְכָה הַמִּחֵיָה - טָמֵא מִפְּנֵי
75 הַפִּשְׁיוֹן; הֵלֶךְ הַפִּשְׁיוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי הַמִּחֵיָה. וְכֵן בַּשָּׁעַר לֶכֶן
76 וּבַפִּשְׁיוֹן. הַחֵלֶטוֹ בַּשָּׁעַר לֶכֶן וְהֵלֶךְ הַשָּׁעַר וְחִזְרָה בּוֹ שָׁעַר
77 לֶכֶן אַחֵר אוֹ שְׁנוּלְדָה לוֹ מִחֵיָה אוֹ פִּשְׁיוֹן, אוֹ שֶׁהִחֲלִיטוֹ
78 בְּמִחֵיָה וְהִלְכָה הַמִּחֵיָה וְנוֹלְדָה לוֹ מִחֵיָה אַחֲרָת אוֹ שָׁעַר לֶכֶן
79 אוֹ פִּשְׁיוֹן, אוֹ שֶׁהִחֲלִיטוֹ בַּפִּשְׁיוֹן וְהֵלֶךְ הַפִּשְׁיוֹן וְחִזְרָה בּוֹ
80 פִּשְׁיוֹן אַחֵר אוֹ שְׁנוּלְדָה בָּהּ מִחֵיָה אוֹ שָׁעַר לֶכֶן - הָרִי זֶה
81 בְּטָמְאָתוֹ כְּמוֹת שֶׁהֵיחָה. אַחַד הַטָּמֵא שֶׁהִחֲלִט בַּתְּחִלָּה אוֹ
82 שֶׁהִחֲלִט בְּסוֹף שָׂבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שָׂבוּעַ שֵׁנִי אוֹ אַחֵר
83 הַפִּטוֹר, הוֹאִיל וְהַחֵלֶט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא
84 יִשָּׂאֵר בּוֹ סִימָן טָמֵא, לֹא סִימָן הַחֵלֶט וְלֹא סִימָן אַחֵר.

יום שישי ל' שבט ה'תשע"א

פרק חמישי

85 א. מִי שֶׁהֵיחָה לוֹ מִכָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְנִפְשֵׁט הָעוֹר מִחֲמַת
86 הַמִּכָּה: אִם הֵיחָה הַמִּכָּה מִחֲמַת הָאֵשׁ, כְּגוֹן שֶׁנִּכְוָה בְּגִחְלָת
87 אוֹ בְּרִמְזָן אוֹ בְּכִרְוֹל אוֹ בְּאֶבֶן שֶׁלִּבְנוֹ בָּאֵשׁ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן -
88 הָרִי זֶה נִקְרָאת מִכָּה; וְאִם הֵיחָה הַמִּכָּה שֶׁלֹּא מִחֲמַת הָאֵשׁ,
89 בֵּין שֶׁלֶקָה בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן בֵּין שֶׁהֵיחָה הַמִּכָּה
90 מִחֲמַת חֲלִי הַגּוֹף, כְּגוֹן גֶּרֶב אוֹ חֲזוּזִית שֶׁהִפְסִיד הָעוֹר, אוֹ

1 וְלֹא תִתְמַעֵט הַמִּחֵיָה מִכְּעֶדְשָׁה, וְלֹא תִקְרַב הַמִּחֵיָה לְסוֹף
2 הַבְּהֵרֶת בְּפָחוֹת מִכְּרִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שָׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
3 ז. בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּבְשָׂר חֵי כְּעֶדְשָׁה אוֹ יִתֵּר מִקִּיפָה מִבְּחוּץ,
4 וּבַבְּהֵרֶת שְׁנִיָּה מִקְפַּת אֶת הַבְּשָׂר הַחֵי - הָרִי בַּבְּהֵרֶת הַפְּנִימִית
5 לְהִסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן טָמֵא, וּבַבְּהֵרֶת הַחִיצוֹנָה
6 לְהַחֲלִיט, שֶׁהָרִי הַמִּחֵיָה בְּאִמְצָעָהּ. נִתְמַעֵט הַבְּשָׂר הַחֵי
7 שֶׁבִּינֵיהֶן אוֹ שֶׁהֵלֶךְ בָּלוּ, בֵּין שֶׁהֵיכָה מִתְמַעֵט וְכֵלָה מִבְּפָנִים
8 בֵּין שֶׁהֵיכָה מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שֶׁתִּיקֵן בְּבַהֲרֵת אַחַת שֶׁאֵין
9 בָּהּ סִימָן טָמֵא.

10 ח. בַּבְּהֵרֶת שֶׁהֵיחָה בְּרֹאשׁ אֵיכָר מִן הָאֵיכָרִים, וְהַמִּחֵיָה
11 בְּאִמְצָע הַבְּהֵרֶת בְּרֹאשׁ הָאֵיכָר - אֵינָה סִימָן טָמֵא. מִפְּנֵי
12 שֶׁהַמִּחֵיָה חוֹלְקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיִוֹרֵד
13 מִפָּאן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיִוֹרֵד מִפָּאן, וְנִמְצָא בְּנִגְעִים: וְרָאָהּ
14 הַכֹּהֵן - שִׁיחִיהָ רוֹאֶה הַנֶּגַע כְּלוֹ כְּאַחַת. וְאֵלוֹ הֵן רִאשֵׁי
15 אֵיכָרִים שֶׁאֵינָם מִטָּמְאִין בְּמִחֵיָה: רִאשֵׁי אֲצָבָעוֹת יָדִים
16 וְרִגְלִים, וְרִאשֵׁי אֲזִינִים, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם, וְרֹאשׁ הָעֵצְרָה, וְרִאשֵׁי
17 דִּדְיָן שֶׁל אִשָּׁה. אֲבָל רִאשֵׁי דִּדְיָן שֶׁל אִישׁ וְהִבְלָת
18 וְהַדִּלְדוּלִין מִטָּמְאִין בְּמִחֵיָה.
19 ט. וְכָל רִאשֵׁי אֵיכָרִים אֵלוֹ שֶׁהֵיכָה מִקְוֵן יוֹשֵׁב כְּגָרִיס -
20 מִטָּמְאִין בְּנִגְעִים; אֲבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרַב בְּרִית כְּגִי אָדָם
21 - טָהוֹרִין. כִּיצַד? בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ
22 אֲצָבָעוֹ שׁוֹפֵעַת אֵילָף וְאֵילָף - טָהוֹר; שְׁנִיָּאֲמַר: וְרָאָהּ הַכֹּהֵן
23 - עַד שִׁירְאָהּ כְּלוֹ כְּאַחַת.

יום חמישי כ"ט שבט ה'תשע"א

פרק רביעי

24 א. הַפִּשְׁיוֹן מִטָּמֵא בְּכָל שֶׁהוּא. וְהוּא שִׁיחִיהָ הַפִּשְׁיוֹן מֵאַחַת
25 מִמְּרָאוֹת הַנֶּגְעִים; אֲבָל אִם הֵיכָה הַפִּשְׁיוֹן מִרְאָה בֶּהֱק - אֵינוֹ
26 פִּשְׁיוֹן. וְאֵין הַפִּשְׁיוֹן סִימָן טָמֵא עַד שֶׁיִּפְשָׁה חוּץ לְנֶגַע;
27 אֲבָל אִם פִּשָּׁה לְתוֹף הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהֵיחָה. כִּיצַד?
28 בַּבְּהֵרֶת וּבַתּוֹכָה בְּשָׂר חֵי פָחוֹת מִכְּעֶדְשָׁה וְהִסְגִּירָה, וּבְסוֹף
29 הַשָּׂבוּעַ נִתְמַעֵטָה הַמִּחֵיָה מִמָּה שֶׁהֵיחָה אוֹ שֶׁהֵלֶךְ הַבְּשָׂר
30 הַחֵי כְּלוֹ - אֵין זֶה פִּשְׁיוֹן; שֶׁאֵין בַּבְּהֵרֶת פּוֹשָׁה לְתוֹכָה אֲלֹא
31 חוּצָה לָהּ.
32 ב. אֵין הַפִּשְׁיוֹן סִימָן טָמֵא עַד שִׁיחִיהָ אַחֵר הַסֶּגֶר; אֲבָל
33 אִם בָּא בַּתְּחִלָּה וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא פּוֹשָׁה וְהוֹלֵךְ
34 - אֵינוֹ מִחֲלִיטוֹ, אֲלֹא מִסְגִּירוֹ עַד סוֹף הַשָּׂבוּעַ וְיִרְאֶה.
35 ג. אֵין בַּבְּהֵרֶת פּוֹשָׁה לְתוֹף הַשְּׁחִין וְלֹא לְתוֹף הַמִּכָּה, וְלֹא
36 לְתוֹף מִחֵיָה הַשְּׁחִין וְלֹא לְתוֹף מִחֵיָה הַמִּכָּה, וְלֹא לְרֹאשׁ
37 וְלֹא לְזָקָן אִם עַל פִּי שֶׁנִּקְרְחוּ וְהֵלֶךְ הַשָּׁעַר מִהֵן; שְׁנִיָּאֲמַר:
38 וְאִם פִּשָּׁה תִּפְשָׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר. אֲבָל בַּבְּהֵרֶת שֶׁפְּשֻׁתָּה
39 לְתוֹף הַבֶּהֱק - הָרִי זֶה פִּשְׁיוֹן.
40 ד. הַשְּׁחִין וְהַמִּכָּה וְהַבֶּהֱק וּמִחֵיָה הַשְּׁחִין וּמִחֵיָה הַמִּכָּה
41 שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לְפִשְׁיוֹן - אֵינוֹ סִימָן טָמֵא. הִסְגִּירוֹ
42 וְהִלְכוּ לָהֶן עַד שֶׁנִּמְצָא הַפִּשְׁיוֹן סִימָן לָאוֹם - הָרִי זֶה
43 מִחֲלָט.
44 ה. בַּבְּהֵרֶת כְּגָרִיס וּפְשֻׁתָּה כְּחֻצֵי גָרִיס וְעוֹד, וְהֵלֶךְ מִן הָאוֹם

שבוועת? ש'אם היתה ב'הרת ב'קרתה או ב'גבחתה והיתה
 ב'ה מחיה - י'חליט; לא היתה ב'ה מחיה - י'סגיר. ו'יראה
 ב'סוף השבוע: אם נולדה ב'ה מחיה או פ'שיון - י'חליט; לא
 נולד ב'ה כלום - י'סגיר שבוע ש'ני. פ'שת או ש'נולד ב'ה
 מחיה - י'חליט; לא נולד ב'ה כלום - י'פטר. ואם פ'שת או
 נולד ב'ה מחיה ל'אחר הפטור - י'חליט.
 י. ה'קרתת וה'גבחת אינן מ'צטרפות זו עם זו; ש'נאמר:
 ב'קרתה או ב'גבחתה - מ'למד ש'הן ש'תים. ואין פ'שות מזו
 לזו ולא ל'שאר עור הב'שר, ולא ב'הרת עור הב'שר פ'שה
 לתוכן.
 יא. ה'קרתת או ה'גבחת או ה'זקן ש'נקרה ונ'עשה ב'הן ש'חין
 או מ'כה - מ'טמאין ב'שחין וב'מ'כה ש'בעור הב'שר; ש'הראש
 או ה'זקן ש'נקרחו - כ'עור הב'שר ל'כל ד'בר, א'לא ש'אין
 מ'טמאין ב'ש'ער ל'כן. ה'ראש וה'זקן ק'דם ש'יצמח ב'הן ה'ש'ער
 ו'עדין לא ה'עלו ש'ער מעולם, ו'כן ה'דלדולין ש'בראש ו'שב'זקן
 - ה'רי הן כ'עור הב'שר ומ'טמאין ב'ש'לשה סימ'נין ו'ש'ני
 ש'בוועת. ו'כן ז'קן ה'אשה וה'סרים עד ש'לא ה'עלו ש'ער - ה'רי
 הן כ'עור הב'שר; ואם ה'עלו ש'ער - ה'רי הן כ'זקן ה'איש,
 ש'מ'טמא ב'נתקין כ'מו ש'יתבאר, ואינו מ'טמא ב'בהרת.

שבת קודש א' אדר א' ה'תשע"א

פרק ש'שי

א. אלו מ'קומות ב'אדם ש'אין מ'טמאין ב'בהרת: תוף ה'עין,
 ותוף ה'אזן, ותוף ה'חטם, ותוף ה'פה, וה'קמטים ש'בפ'טן,
 וה'קמטים ש'בצ'אר, ותחת ה'דד, ובית ה'שחי, וכ'ף ה'רגל,
 וה'צ'פ'רן, וה'ראש וה'זקן ש'יש ב'הן ש'ער, וה'שחין וה'מ'כה
 המורדין. כל אלו מ'קומות אין מ'טמאין ב'נגעים, ואין
 מ'צטרפין ב'נגעים, ולא ה'נגע פ'שה לתוכן, ואין מ'טמאין
 משום מחיה, ואין מ'עכבין את ה'הופך פ'לו ל'כן. ש'נאמר:
 כ'עור ב'שרו, ו'כל אלו אינו עור ג'לוי, א'לא מ'הן ש'אינו עור
 ומ'הן ש'הוא עור והוא מ'כסה ואינו ג'לוי. ואדם ה'ש'פתים
 נ'דון ב'בית ה'סתרין ואינו מ'טמא ב'נגעים.
 ב. ה'ראש וה'זקן ש'נשר כל ש'ערן, וה'שחין וה'מ'כה ש'העלו
 צ'רכת - מ'טמאין ב'בהרת, כ'מו ש'בארנו, ואין מ'צטרפין זה
 עם זה, ואין נ'גע עור הב'שר פ'שה לתוכם, ואין מ'טמאין
 משום מחיה, א'כל מ'עכבין את ה'הופך פ'לו ל'כן.
 ג. ב'הרת ה'סמוכה ל'ראש או ל'עין או ל'אזן וכ'יוצא ב'הן או
 ל'שחין או ל'מ'כה - ט'הורה; ש'נאמר: ו'ראה ה'כהן את ה'נגע
 כ'עור הב'שר - ש'יהיה כל ש'חוצה ל'נגע כ'עור הב'שר ו'ראוי
 ל'פ'שיון.
 ד. אלו ב'הרות ט'הורות: ע'כד כ'וכבים ש'היתה בו ב'הרת
 ו'נתגיר, ה'יתה כ'עבר ו'נולד, כ'קמט ו'נגלה, כ'ראש ו'כ'זקן
 כ'שהיה ב'הן ש'ער ו'נקרחו ו'נשר כל ה'ש'ער ו'נתגלתה ב'בהרת,
 ה'יתה ב'שחין וב'מ'כה כ'שהן מורדין וה'עלו צ'רכת - ה'רי אלו
 ט'הורות. ו'כן אם ה'יתה ב'בהרת כ'ראש או כ'זקן ק'דם ש'יעלו
 ש'ער מעולם וה'עלו ש'ער וה'לך ה'ש'ער, או ש'היתה ב'בהרת
 כ'עור ו'נ'עשה מ'קומה ש'חין או מ'כה ו'חיו ו'הרי הן כ'עור

ש'חפת או כ'דחת ו'דלקת וכ'יוצא ב'הן ש'השחיתו ה'עור - ה'רי
 זה נ'קרא ש'חין.
 ב. ל'כן ש'פור וה'פה בו: אם היה ראשו (מ'כרו) [כ'דור] -
 ה'רי זו מ'כה, ואם היה ראשו חד - ה'רי זו ס'פק אם היא
 מ'כה או ש'חין. ל'קה ב'מי ט'בריא או ב'גפת וכ'יוצא ב'הן -
 ה'רי זה ש'חין.
 ג. ה'שחין וה'מ'כה כל ז'מן ש'הן מ'כות ט'ריות הן נ'קראין
 מורדין, ואין מ'טמאין ב'נגעים כ'לל. חיו ה'שחין וה'מ'כה
 ו'נתרפאו ו'פוי ג'מור, א'ף על פ' ש'המקום צ'לקת ואינה דומה
 ל'ש'אר ה'עור - ה'רי הן כ'עור הב'שר ל'כל ד'בר, ומ'טמאין
 ב'ש'לשה סימ'נין ו'יש ב'הן ה'סגר ש'ני ש'בוועת כ'מו ש'בארנו.
 ד. ה'תחילו ה'שחין וה'מ'כה ל'חיות ולה'תרפאות ו'נ'עשית
 ע'ליהן ק'לפה כ'קלפת השום - זו היא צ'רכת ה'שחין ה'אמורה
 כ'תורה ומ'חית המ'כה ה'אמורה ש'ם, ומ'טמאות ש'ני
 סימ'נין: כ'ש'ער ל'כן או כ'פ'שיון, ואין ב'הן ה'סגר א'לא ש'בווע
 א'חד. כ'יצד? ב'הרת ש'היתה כ'צ'רכת ה'שחין או כ'מ'חית
 המ'כה: אם היה ב'ה ש'ער ל'כן - י'חליט; לא היה ב'ה ש'ער
 ל'כן - י'סגיר שבוע א'חד. ו'יראה כ'סוף השבוע: אם נולד ב'ה
 ש'ער או פ'שתה - י'חליט; ואם לא נולד ב'ה כלום - י'פטר.
 פ'שתה ל'אחר הפטור או נולד ב'ה ש'ער ל'כן - י'חליט.
 ה. ה'שחין וה'מ'כה אין מ'צטרפין זה עם זה. ל'פ'יכ'ף ח'לקן
 ה'פתוב, לומר ש'אין מ'צטרפין זה עם זה. ואין פ'ושין זה
 ל'זה, ואין פ'ושין ל'עור הב'שר, ולא ב'הרת עור הב'שר פ'שה
 לתוכן. כ'יצד? היה ש'חין כ'צד המ'כה וב'הרת כ'גרים
 ב'ש'תיהן - ה'רי זה ט'הור. ה'יתה כ'אחת מ'הן ו'פ'שתה ל'ש'נה
 או ש'פ'שתה ל'עור הב'שר - ט'הור. ה'יתה ב'הרת כ'עור הב'שר
 ו'פ'שתה ל'אחת מ'הן - אינו פ'שיון. ה'יה כ'תוף כ'פו צ'רכת
 ש'חין כ'גרים ו'בה ב'הרת כ'גרים - י'סגיר; ש'א'ף על פ' ש'אינה
 ראוייה ל'ש'ער ל'כן ולא ל'פ'שיון, ש'מא י'ולד לו ש'חין א'חר
 כ'צדה ו'תפ'שה לתוכו.
 ו. ש'חין ש'נ'עשה מ'כה - כ'טלה מ'כה את ה'שחין; ומ'כה
 ש'נ'עשית ש'חין - כ'טל ש'חין המ'כה. אם אין ידוע אם ש'חין
 היה אם מ'כה - אין כ'כ'ף כ'לום; ש'ש'ניהם סימן א'חד
 ו'טמאה א'חת, ולא ח'לקן ה'פתוב א'לא לומר ש'אין מ'צטרפין.
 ז. ה'סגיר ב'בהרת ש'בש'חין וכ'סוף השבוע נ'עשה עור
 הב'שר, או ש'הסגיר כ'עור הב'שר וכ'סוף השבוע נ'עשית
 ש'חין - י'ראה ב'תחלה.
 ח. מי ש'נשר כל ש'ער ראשו, בין מ'חמת ח'לי בין מ'חמת
 מ'פה ש'אינה ראוייה ל'גדל ש'ער, בין ש'אכל ד'ברים המ'שירין
 את ה'ש'ער או ס'ף ד'ברים ש'השירו ש'ערו, א'ף על פ' ש'ראוי
 ל'גדל ל'אחר ז'מן, הואיל וא'בד כל ש'ער ראשו ע'תה - ה'רי זה
 נ'קרא ק'רח או ג'בח. אם נ'שר ש'ערו מן ה'קדקד ו'למטה ש'ופע
 ל'אחור ועד פ'קה של צ'אר - נ'קרא ק'רח; ואם נ'שר מן
 ה'קדקד ו'למטה ש'ופע ל'פ'ניו עד כ'נגד כ'דחתו - נ'קרא ג'בח.
 ט. ה'קרתת וה'גבחת מ'טמאות ב'ש'ני סימ'נין: כ'מ'חיה
 וכ'פ'שיון, ו'יש ב'הן ה'סגר ש'ני ש'בוועת; ש'נאמר ב'הן:
 כ'מראה צ'רעת עור ב'שר. ול'פ'י ש'אין ב'הן ש'ער, אין ה'ש'ער
 ה'ל'כן סימן טמאה ב'הן. וכ'יצד מ'טמאין ב'ש'ני סימ'נין וכ'ש'ני

1 הפֶּשֶׁר, אֵף עַל פִּי שֶׁתְּחַלְתָּה וְסוּפָה טְמֵאִין, הוֹאִיל וְהִיתָה
2 טְהוֹרָה בִּינְתִים - הָרִי זֶה טְהוֹרָה. נִשְׁתַּנּוּ מֵרֵאִיָּה, בֵּין שֶׁהָעוֹז
3 אוֹ שֶׁכָּהוּ - יִרְאֶה בַּתְּחִלָּה. כִּיצַד? עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִיתָה בּוֹ
4 בְּהֶרֶת כְּקֹרוֹם בִּיצָה וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשִׂית כְּשִׁלֵּג, אוֹ
5 שֶׁהִיתָה כְּשִׁלֵּג וּלְאַחַר שֶׁנִּתְגַּיֵּר נַעֲשִׂית כְּקֹרוֹם בִּיצָה - תִּרְאֶה
6 בַּתְּחִלָּה. וְכֵן בְּקֶטֶן שְׁנוּלֵד, וּבְקֶמֶט שְׁנוּלָה, וּבְרָאשׁ וּבְזָקָן
7 שְׁנִקְרָחוּ, וּבִשְׁחִין וּבִמְכֹנָה שְׁחִיו: אִם נִשְׁתַּנָּה מֵרֵאִה אוֹתָן
8 הַבְּהֵרוֹת - יִרְאוּ בַּתְּחִלָּה, וְאִם לֹא - טְהוֹרוֹת.
9 ה. כָּל סֶפֶק נִגְעִים, חוּץ מִשְׁנֵי סִפְקוֹת שֶׁמִּנִּינוּ כְּכֹר, טְהוֹר
10 עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטִמְאָה; אֲבָל מִשְׁנִזְקַק לְטִמְאָה - סִפְקוֹ
11 טְמֵא. כִּיצַד? שְׁנִים שֶׁבָּאוּ אֶצֶל כֹּהֵן, בְּזָה בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבְזָה
12 כְּסִלֵּעַ, וְהִסְגִּירָן, וּבִסּוּף הַשְּׁבוּעָה הִיָּה בְּזָה כְּסִלֵּעַ וּבְזָה כְּסִלֵּעַ
13 וְאִין יָדוּעַ בְּאִיזָה מִהֵן פְּשֻׁתָּה, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ
14 אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוֹר. שָׁאֵף עַל פִּי שְׁוֹדָאִי פְּשָׁה הִנָּנַע בְּזָה,
15 הוֹאִיל וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶה הִיא הַבְּהֶרֶת שֶׁפְּשֻׁתָּה - הָרִי זֶה
16 טְהוֹר, עַד שֶׁיִּדְעַ בְּאִי זֶה נִגַּע טְמֵא.
17 ו. מִשְׁנִזְקַק לְטִמְאָה - סִפְקוֹ טְמֵא. כִּיצַד? שְׁנִים שֶׁבָּאוּ אֶצֶל

1 כֹּהֵן, בְּזָה בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבְזָה כְּסִלֵּעַ, וְהִסְגִּירָם, בְּסוּף הַשְּׁבוּעָה
2 וְהָרִי בְּזָה כְּסִלֵּעַ וְעוֹד וּבְזָה כְּסִלֵּעַ וְעוֹד - שְׁנִיָּהֵן טְמֵאִין.
3 חֲזָרוּ שְׁנִיָּהֵן לְהִיּוֹת כְּסִלֵּעַ, שְׁהָרִי הִלָּךְ הַפְּשִׁיּוֹן מֵאֶחָד מֵהֵן,
4 הוֹאִיל וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶהוּ - שְׁנִיָּהֵן טְמֵאִים, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ
5 שְׁנִיָּהֵן לְהִיּוֹת כְּגָרִיס. וְזֶהוּ שְׁאֵמְרוּ: מִשְׁנִזְקַק לְטִמְאָה - סִפְקוֹ
6 טְמֵא. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה בּוֹ בְּהֶרֶת וּבָה שְׁעָר לְכֵן שֶׁקֹּדֶם אֵת
7 הַבְּהֶרֶת וְשְׁעָר לְכֵן שֶׁהִפְכֵּתוּ הַבְּהֶרֶת, וְאִינוּ יָדוּעַ זֶה שֶׁקֹּדֶם
8 מִזֶּה שְׁנִיָּהֵן: אִם מִתּוֹךְ הַסֵּגֶר נִסְתַּפֵּק לוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר,
9 וְאִם אַחֵר הִחְלַט - הָרִי זֶה טְמֵא. אֵף עַל פִּי שֶׁהִלָּךְ שְׁעָר
10 אֶחָד מֵהֵן וְאִינוּ יָדוּעַ אִי זֶה הִלָּךְ, אִם הַשְּׁעָר שֶׁהִיָּה סִימֵן
11 טְמֵאָה אוֹ הַשְּׁעָר הָאֲחֵר.
12 ז. מִי שֶׁבָּא אֶצֶל כֹּהֵן וְרָאָהוּ שֶׁצָּרִיף הַסֵּגֶר אוֹ שֶׁהוּא פְּטוֹר,
13 וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ פְּטָרוֹ נולָדוֹ לוֹ סִימְנֵי טְמֵאָה - הָרִי זֶה
14 יִחְלִיט. וְכֵן אִם רָאָהוּ שֵׁשׁ בּוֹ סִימְנֵי טְמֵאָה וְקֹדֶם שֶׁיִּחְלִיטוּ
15 וַיֹּאמְרוּ לוֹ 'טְמֵא אֲתָה' הִלְכוּ לָהֶן סִימְנֵי טְמֵאָה: אִם הִיָּה
16 בַּתְּחִלָּה אוֹ בְּסוּף שְׁבוּעַת רֵאשׁוֹן - יִסְגִּירוּ, וְאִם הִיָּה בְּסוּף
17 שְׁבוּעַת שְׁנִי אוֹ לְאַחֵר הַפְּטוֹר - יִפְטֹר אוֹתוֹ.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה שבט"א' אדר א' ה'תשע"א

35 יום ראשון כ"ה שבט ה'תשע"א

36 יום שני כ"ו שבט ה'תשע"א

37 יום שלישי כ"ז שבט ה'תשע"א

38 יום רביעי כ"ח שבט ה'תשע"א

39 מצות עשה רמה.

40 הַמִּצְוָה הַרְמָ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין מִקָּח
41 וּמִמְכָּר, כְּלוֹמֵר: הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן מִתְקִיִּם הַמִּקָּח
42 וְהַמִּמְכָּר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וּכְבֹּר לְמַדּוֹ עַל
43 אִפֵּן (קִנִּין) זֶה מִמֶּה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ
44 מִמְכָּר לְעַמִּיתְךָ וְגו'" (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא
45 מִצִּיעַא מו:): "דְּכֹר הַנִּקְנָה מִיָּד לִיד, כְּלוֹמֵר
46 הַמְּשִׁיכָה". וּכְבֹּר נִתְבָּרַר, שֶׁדְּכֹר תוֹרָה מַעוֹת
47 קוֹנוֹת, וְאִין הַמְּשִׁיכָה בְּמִטְלָטְלִין אֵלֶּא תִּקְנֵת
48 חֲכָמִים: וְכֵן הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ
49 (שם צט.): כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקָחִין כֹּף תִּקְנֵנוּ
50 מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין (שה"משיכה" לרשותן מטילה
51 עֲלֵיהֶן חִיּוּבֵי הַשּׁוּמְרִים). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁזֶּה
52 שֶׁהִתְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר — תִּקְנָה, כְּמוֹ
53 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ: אֲבָל שְׁאֵר הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן

44 נִקְנוֹת הַקְּרָקָעוֹת וְזוֹלָתָן. כְּלוֹמֵר שֶׁטֹּר וְחִזְקָה —
45 הַסְּמִיכוֹן לְפִסּוּקִים. וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה,
46 כְּלוֹמֵר: יָדִיעַת הַדִּרְכִּים שֶׁבֵּהֶן מִתְקִיִּם הַמִּקָּח
47 בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א' מִקְדוּשִׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק
48 ח' (בבבא) מִצִּיעַא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק
49 ו' וּפֶרֶק ז' (בבבא) בִּתְרָא.

40 יום חמישי כ"ט שבט ה'תשע"א

41 מצות עשה רלב.

42 מצות לא תעשה רנח. רנט. רנז. רס.

43 הַמִּצְוָה הַרְל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין עֶבֶד
44 עֲבָרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד וְגו'"
45 (שמות כא, ב). וּכְבֹּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה בְּפִסּוּקֵי
46 הַתּוֹרָה, וְהִלְכוֹת מִצְוָה זֶה נִתְבָּאֵרוּ כֻּלָּן בְּרִישׁ
47 מִסֵּכַת קְדוּשִׁין (יד:).

48 הַמִּצְוָה הַרנ"ח — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּמַכּוֹר
49 עֶבֶד עֲבָרִי כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּמְכָּרִים הַעֲבָדִים וְהוּא: שֶׁיִּעָמַד
50 בְּמִקְוָם מְכִירַת הַעֲבָדִים וְיִכְרִיזוּ עָלָיו וְיַעֲלוּ
51 הַקּוֹנִים אֶת דְּמֵיו זֶה עַל זֶה — אִין עוֹשִׁין כֵּן
52 בְּשׁוּם פָּנִים, אֵלֶּא (נמכר) בְּהִצָּנַע וּבְכֶדֶךְ נִאָּה,
53 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּאֲזָהָרָה עַל כֹּף: "לֹא יִמְכְּרוּ

הגוי בכך ונמנענו מלהעבירו עבודת פָּרָה. ולשון
ספָּרא (שם): "לא־יִרְדְּנוּ בַּפָּרָה לְעִינֶיךָ — אין
אתה מצוה אלא לעיניך", כלומר: שאינך מחיב
לפקח עליו בביתו אם הוא מעבירו עבודת פָּרָה
או לא, אלא כל־זמן שנראהו שהוא עושה זאת
נזהירנו עליו.

יום שישי ל' שבט ה'תשע"א

מצות עשה קצו.
מצות לא תעשה רלג.
מצות עשה רלד. רלג.
מצות לא תעשה רסא.

המצוה הקצ"ו — הצווי שנוצטוינו להעניק
(מענקים ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו
לחפשי, ולא יצא בידים ריקות, והוא אמרו
יתעלה: "העניק תעניק לו מצאנך ומגִּרְנֶךָ ומִיִּקְבֶּךָ
אֲשֶׁר בִּרְכָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ תִּתֵּן־לוֹ" (דברים טו, יד). וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מקדושין (יד).

המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלח
עבד עברי בידים ריקניות מעבודתנו בצאתו
בן־חורין בסוף שש שנים: אלא בהכרח נעניק לו
דבר מרכושנו, והוא אמרו יתעלה: "וכִי־תִשְׁלַחְנוּ
חֶפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם" (שם, יג) וכבר
נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: מצות העניקה,
בריש מסכת קדושין (יד, טז, יז).

המצוה הרל"ד — הצווי שנוצטוינו בפדיון אמה
עבריה, הוא אמרו יתעלה: "וְהַפְּדֶהָ" (שמות כא,
ח), ופדיה זו יש בה דינים ותנאים ומשפטים
רבים, וכבר נתבאר כל־זה במסכת קדושין (יט),
ושם נתבאר דיני אמה עבריה בשלמות. ובמקלָתָא
(פרשת משפטים) אמרו בפרוש אמרו יתעלה
באמה עבריה: "ואם־שִׁלְש־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ"
(שם, יא), אמרו: יעד לך או לבנה או פדה אותה.

המצוה הרל"ג — הצווי שנוצטוינו לשא אמה
עבריה — אֲדוֹנֶיהָ שִׁקְנָאָה, או בנו, וזוהי מצות
יעוד (שמיעדה לאשה לו או לבנו). ובפרוש אמרו
(מכילתא פרשת משפטים): מצות יעוד קודמת
למצות פדיה, לפי שאמר יתעלה: "אֲשֶׁר־לֹא
יַעֲדָה וְהַפְּדֶהָ" (שם, ח) ודע שדין עבד עברי ודין

ממַּכְרַת עֶבֶד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספָּרא (פרשת
בהר): "לֹא יִמְכְּרוּ מִמַּכְרַת עֶבֶד — שלא יעשה
סמטא (מכרו שוק) ויַעֲמִידוּ (במכרו) על אֶבֶן הַלֶּקַח
ובכלל לאו זה בלי ספק אזהרה לגונב נפש
מישראל, לפי שאם מוכרו הרי הוא מוכרו כאלו
הוא עבד כנעני ונמצא עובר על אמרו: "לֹא
יִמְכְּרוּ מִמַּכְרַת עֶבֶד"; וכבר הזכרנו את־זה לעיל
(לא תעשה רמג) ובאר הפתוב שהוא נהרג (הגונב
נפש ומכרו). ודיני מצוה זו עם שְׁלִפְנִיָּה (רנו)
מבארים בגמרא קדושין בפרק א' (כ.).

המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעביר
עבד עברי בדבר שאין לנו צורך בו, וזהו הנקרא
"עבודת פָּרָה", והוא אמרו יתעלה: "לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ
בַּפָּרָה" (שם, מג), ולא נעבידנו אלא כשיכריחנו
הצורך לעשות אותה עבודה אז נטיל אותה עליו.
ולשון ספָּרא (פרשת בהר): "לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפָּרָה
— שלא תאמר לו החם את־הכוס הזה והוא אינו
צריך לו", וכן פל־הדומה לזה. ואמנם הביאו
משל מן־הקלה ביותר שבמלאכות והפשטה
שבהן, ואף־על־פי־כן אינו מתיר אלא בשעת
הצורך.

המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעביר
עבד עברי בעבודות שיש בהן זלזול גדול
והשפלה, שבכמותן עובד עבד כנעני, והוא אמרו
יתעלה: "לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד" (שם, לט)
ובספָּרא (פרשת בהר): "שֶׁלֹא יִטּוֹל אַחֲרֶיךָ בְּלִינְטָא
וְלֹא יִטּוֹל לְפָנֶיךָ בָּלִים לְמַרְחֵץ". ולינטא מחצלת
קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד
ומוליכה אחר אֲדוֹנָיו. וכן פל־הדומה לעבודות
אלו מזהר מלהטילן על עבד עברי, אלא רק
ישמשנו בדברים שמשמש בהם השכיר והפועל
שהסכים עמו לעשות לו עבודה מסימת, אמר ה':
"כְּשֹׁכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ" (שם, מ).

המצוה המשלימה מאתים וששים — האזהרה
שהזהרנו מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך
עבד עברי שמכר לו את־עצמו, והוא אמרו
יתעלה: "לֹא־יִרְדְּנוּ בַּפָּרָה לְעִינֶיךָ" (שם, נג) ולא
נאמר הואיל ועבד זה פשע בעצמו ומכר עצמו
לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו, אלא נפקח על

1 אָמָה עֲבָרְיָה אֵינוֹ נוֹהֵג אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג.
2 וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זֶה בְּפֶרֶק א' מִמַּסְכַּת
3 קְדוּשֵׁין (יח.).

4 הַמַּצְוֶה הָרִשׁוֹן — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵר קוֹנֶה אָמָה
5 עֲבָרְיָה מִלְמַכְרָה לְזוּלָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
6 "לֹא-יִמָּשַׁל לְמַכְרָה בְּבִגְדוֹ-כָּה" (שמות כא, ח).
7 וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זֶה בְּשִׁלְמוֹת בְּרִישׁ
8 קְדוּשֵׁין (יז: ואילך).

9 שבת קודש א' אדר א' ה'תשע"א

10 מצות עשה רלה.

11 מצות לא תעשה רנד. רנה.

12 הַמַּצְוֶה הָרִל"ה — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ בְּדִין עֶבֶד
13 כְּנַעֲנִי (עבד גוי שקנה אותו ישראל), וְהוּא שְׁעוֹבֵדִין
14 בּוֹ לְעוֹלָם וְאֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵירוֹת אֲלֵא בִּשְׁנָן וְעֵין (אם
15 הִכְהוּ וְהַפִּיל שִׁינוֹ, או סמא עינו) וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
16 רָאשֵׁי אֲבָרִים שְׂאִינֵם חוֹזְרִין (שמאבדן לכל חייו)
17 כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ פֶּרוֹשׁ הַמִּקְבָּל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
18 "לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ" (ויקרא ה, מו) וְאָמַר: "וְכִי-
19 יִכֶּה אִישׁ" (שמות כא, כו) וְלִשׁוֹן גִּטְיָן (לח).
20 "כָּל-הַמִּשְׁחָרַר עֲבָדוֹ — עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה דְכִתִּיב:
21 לְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". וְלִשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא,
22 שֶׁמִּשְׁתַּחֲרַר בִּשְׁנָן וְעֵין. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זֶה
23 בְּשִׁלְמוֹת בְּקְדוּשֵׁין (כב, כד. ואילך) וְגִטְיָן (לח).

24 הַמַּצְוֶה הָרִנ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרנוּ מִלְהַחֲזִיר
25 עֶבֶד שֶׁבִּרַח לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲדוֹנָיו, אֶף-עַל-פִּי
26 שְׂאֲדוֹנָיו יִשְׂרָאֵלִי, כִּינֹן שֶׁבִּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ
27 יִשְׂרָאֵל — אֵין מִחֲזִירִים אוֹתוֹ לוֹ. אֲלֵא מִשְׁחָרְרוֹ
28 וְכוּתֵּב עָלָיו אֶת-דְּמִיו חוֹב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
29 "לֹא-תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל-אֲדוֹנָיו" (דברים כג, טז).
30 וְנִתְבָּרַר בְּפֶרֶק ד' מִגִּטְיָן (מה.), שֶׁבְּעֶבֶד שֶׁבִּרַח
31 מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ הַכְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁיִּהְיֶה הַדִּין בּוֹ
32 שִׁיכְתוּב שֶׁטֶר בְּדִמְיוֹ וְיִכְתוּב לוֹ גַּם חֵירוֹת וְלֹא יִחְזֹר
33 לְעִבְדוּת כָּלָל, כִּינֹן שֶׁבָּא לְהַסְתּוֹפֵף בְּאֶרֶץ הַטְּהוֹרָה
34 הַנִּבְחָרֶת לְעַם הַנִּעְלָה. וְשֵׁם נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוֶה זֶה.

35 הַמַּצְוֶה הָרִנ"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהֵרנוּ מִלְהוֹנוֹת
36 (להציק בדברים) הָעֶבֶד הַזֶּה שֶׁבִּרַח אֲלֵינוּ, וְהוּא
37 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עֲמֹף יֵשֵׁב בְּקֶרֶכְךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר-
38 יִבְחַר בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּטוֹב לוֹ לֹא תוֹנֶנּוּ" (שם, יז)
39 וְלִשׁוֹן סִפְרָא גַם בּוֹ: "לֹא תוֹנֶנּוּ — זֶה אוֹנָא
40 דְּבָרִים". כִּי כְּמוֹ שֶׁהוֹסִיף יִתְעַלֶּה לָּאוּ בְּאוֹנָא
41 הִגֵּר מִחֲמַת שְׁפָלוֹת נִפְשׁוֹ וְגִירוֹתוֹ הוֹסִיף גַּם לָאוּ
42 שְׁלִישִׁי בְּאוֹנָא הָעֶבֶד שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפָלָה וְנִמּוּכָה יוֹתֵר
43 מִן-הִגֵּר שֶׁלֹּא תֵּאֵמַר: זֶה עֶבֶד לֹא יִקְפִיד עַל
44 אוֹנָא דְּבָרִים. וְכִרּוֹר שֶׁעֶבֶד זֶה שֶׁדָּבַר בּוֹ הַכְּתוּב,
45 וְכֵן גַּר זֶה שֶׁהִזְהִיר מִלְהוֹנוֹת הֵם שֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶם
46 אֶת-הַתּוֹרָה, כְּלוֹמַר: גִּרֵּי צֶדֶק (גִּרִּים שֶׁהֵם כִּיהוּדִים
47 לְכָל דְּבַר).

אגרות קודש

ב"ה ב' אדר"ר תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לצערי הכי גדול הולכים ונמשכים התלונות על אופן התעסקותו במלאכת שמים הוא ענין החינוך...
אף שידועים ומפורשים מאמרי רז"ל בהנוגע לחינוך תשב"ר, האחריות והזכות בזה, וענין נוסף בהנוגע
לאנ"ש והתמימים ע"פ מ"ש רבנו הזקן בהלכות ת"ת סוף פרק ראשון דברים מבהילים ממש, אשר באמת
רק הבטחת רז"ל שאינו מבקש אלא לפי כחן מניחה האפשרית לעסוק במלאכה זו הקדושה, ומזה מובן
שאם לאחר כל הנ"ל מתקבלים ידיעות אשר תמים אינו מתיחס בהרגש אחריות מלאה למלאכת שמים זו
וניכר תיכף רישומו בכתתו לא יאומן כי יסופר...

המצפה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שמואל-א כה ז-יז

וְעַתָּה שְׁמַעְתִּי כִּי גִזְזִים לָךְ עָתָה הָרָעִים אֲשֶׁר-לָךְ הָיוּ עִמָּנוּ לֹא הִכְלַמְנוּם וְלֹא-נִפְקַד לָהֶם מְאוּמָה כְּלִימֵי הַיּוֹתֶם בְּפֶרְמְלִי: ^ח שָׁאֵל אֶת-נַעֲרֶיךָ וַיִּגִּידוּ לָךְ וַיִּמְצְאוּ הַנְּעָרִים חֵן בְּעֵינֶיךָ כִּי-עַל־יוֹם טוֹב בָּנוּ (בָּאֵנוּ קרי) תִּנְהַגְנָא אֹתָם אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲבֹדְךָ וּלְבִנְךָ לְדוֹד: ^ט וַיָּבֹאוּ נַעֲרֵי דָוִד וַיִּדְּבְרוּ אֶל-נָבִל כְּכֹל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם דָּוִד וַיִּנְחוּ: ^י וַיַּעַן נָבִל אֶת-עַבְדֵי דָוִד וַיֹּאמֶר מִי דָוִד וּמִי בְּנֵי-יֵשׁ הַיּוֹם רַבּוּ עַבְדִּים הַמְתַּפְּרָצִים אִישׁ מִפְּנֵי אֲדֹנָיו: יֵא וְלִקְחָתִי אֶת-לַחְמִי וְאֶת-מִימִי וְאֵת טִבְחָתִי אֲשֶׁר טִבַּחְתִּי לְגִזְזֵי וְנָתַתִּי לְאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתִּי אִי מִזֶּה הֵמָּה: יב וַיִּהְפְּכוּ נַעֲרֵי-דָוִד לְדֶרֶכָם וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ וַיִּגְדּוּ לוֹ כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: יג וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲנָשָׁיו חֲגְרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת-חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּר גַּם-דָּוִד אֶת-חַרְבּוֹ וַיַּעֲלוּ: ^{יד} אַחֲרֵי דָוִד בָּאֲרָבַע מְאוֹת אִישׁ וּמֵאוֹתָם יָשְׁבוּ עַל-הַכְּפָלִים: ^{טו} וְלֹא-בִיגְלוּ אִשֶּׁת נָבִל הַגִּיד נַעֲרֵי-אֶחָד מִהַנְּעָרִים לֵאמֹר הִנֵּה שָׁלַח דָּוִד מַלְאָכָיו: ^{טז} מִהַמְדַּבֵּר לְבָרֶךְ אֶת-אֲדֹנָיו וַיַּעַט בָּהֶם: ^{יז} מו וְהָאֲנָשִׁים טֹבִים לָנוּ מְאֹד וְלֹא הִכְלַמְנוּ וְלֹא-פָקְדָנוּ מְאוּמָה כְּלִימֵי הַתְּהַלְכָנוּ אֹתָם בְּהַיּוֹתָנוּ בַּשָּׂדֶה: ^{יח} מז חוֹמָה הָיוּ עֲלֵינוּ גַם-לִלְלָה גַם-יוֹמָם כְּלִימֵי הַיּוֹתָנוּ עִמָּם רָעִים הָצֵאנוּ: ^{יט} וְעַתָּה דַּעִי וְרֹאִי מַה-תַּעֲשִׂי בִּי-כִלְתָּה הָרָעָה אֶל-אֲדֹנָיו וְעַל כְּלִבִּיתוֹ: ^כ וְהוּא בֶן-בְּלִיעֵל מְדַבֵּר אֵלָיו:

רש"י

(י) מי דוד. מה הוא חשוב שאתן לו את שלי, הלא מרות המואביה בא: (יג) ויחגור גם דוד את חרבו. מכאן שמתחילין בדיני נפשות מן הקטנים בדין תחלה (סנהדרין לו א): על הכלים. לשמור אהליהם וכליהם: (יד) אחד מהנערים. שלה: ויעט בהם. (תרגום:) אפרחניון במלין (ילקוט שמעוני רמז קל"ד, ופירושו הכריחם בדבריו הרעים), לשון עיט (בראשית טו יא): (טו) ולא הכלמנו. לא נכלמנו: (יז) כי כלתה הרעה. מאת דוד אליו: והוא בן בליעל מדבר אליו. ואדונינו בן בליעל, מהיות דובר אליו מה שאני אומר אליך, כי יקצוף עלינו:

מצודת ציון

(ז) נפקד. נחסר: מאומה. כלל לא: (ח) בנו. כמו באנו, ותחסר האל"ף: (ט) וינוחו. מלשון מנוחה, רוצה לומר נחו מדבריהם: (י) המתפרצים. ענין התחזקות, כמו (בראשית לח כט): מה פרצת עליך פרץ: (יא) טבחתי. זבחתי: לגוזזי. להאנשים הגוזזים צאני: (יד) ויעט. ענין הפרחה, כמו (לעיל טו יט): ותעט אל השלל: (טו) הכלמנו. מלשון כלימה: פקדנו. ענין חסרון: (יז) בן בליעל. איש רשע, בלי עול מקום:

(י) וינוחו. שבתו ונחו מדבריהם, ולא דברו עוד מאומה: (י) מי דוד. רצה לומר: וכי חשוב הוא כל כך ליתן לו מתן: היום רבו. בעת ההיא נתרבו עבדים המתחזקים כל איש מול פני אדוניו, לומר לאדונו אני גדול ממך, וכן דוד חשוב עצמו לגדול ממני, עד שאתן לו מתן: (יא) ולקחתי וכו'. ועל מה ששאלו לעצמם, אמר: וכי אתן לאנשים אשר לא ידעתי איה המקום אשר מזה המה, ואם כן כל שכן הוא שלא אתן לכם מאומה: (יג) על הכלים. אצל הכלים לשמורם: (יד) ויעט בהם. בגערה הפריחם ללכת לדרכם: (טו) והאנשים. אנשי דוד היו טובים לנו מאד: ולא הכלמנו. לא היינו נכלמים על ידיהם, ולא חסרנו מאומה וכו': (טז) חומה. עוד היו שומרים אותנו מאחריים, כחומה הזו: (יז) מה תעשי. לתקן הדבר ולפייס את דוד: כי כלתה הרעה. נגמרה הרעה לבוא אליו: והוא. ונבל עצמו, הוא בן בליעל מדבר אליו ולהוכיחו על פניו, כי יגער בִּי:

מצודת דוד

(ז) עתה וכו'. רצה לומר: עתה אודיע לך, שרועיך אשר היו עמנו, לא הכלמנו אותם בדברי ריב ומצה, אף לא נחסר להם מאומה, כי לא שלחנו יד בכל אשר להם: (ח) ויגידו לך. שאמת הדבר: וימצאו הנערים. על עצמם אמרו, בעבור דוד, שימצאו חן לקבלם בסבר פנים יפות: כי על יום טוב. דרכם היה לעשות יום טוב ומשתה ושמחה בעת גזיזת הצאן, וכן נאמר באבשלום (שמואל-ב יג כג): ויהי גוזזים וכו' ויקרא וכו'. וצוה דוד לאמר לו: הלא על יום טוב באנו, ומהראוי לקבל אז את כל הבא בסבר פנים יפות: תנה נא. עתה תנה את אשר

תמצא ירך, אם מעט ואם הרבה: לעבדיך. על עצמם אמרו: (ט) וינוחו. שבתו ונחו מדבריהם, ולא דברו עוד מאומה: (י) מי דוד. רצה לומר: וכי חשוב הוא כל כך ליתן לו מתן: היום רבו. בעת ההיא נתרבו עבדים המתחזקים כל איש מול פני אדוניו, לומר לאדונו אני גדול ממך, וכן דוד חשוב עצמו לגדול ממני, עד שאתן לו מתן: (יא) ולקחתי וכו'. ועל מה ששאלו לעצמם, אמר: וכי אתן לאנשים אשר לא ידעתי איה המקום אשר מזה המה, ואם כן כל שכן הוא שלא אתן לכם מאומה: (יג) על הכלים. אצל הכלים לשמורם: (יד) ויעט בהם. בגערה הפריחם ללכת לדרכם: (טו) והאנשים. אנשי דוד היו טובים לנו מאד: ולא הכלמנו. לא היינו נכלמים על ידיהם, ולא חסרנו מאומה וכו': (טז) חומה. עוד היו שומרים אותנו מאחריים, כחומה הזו: (יז) מה תעשי. לתקן הדבר ולפייס את דוד: כי כלתה הרעה. נגמרה הרעה לבוא אליו: והוא. ונבל עצמו, הוא בן בליעל מדבר אליו ולהוכיחו על פניו, כי יגער בִּי:

תהלים יב ז"ט

ז אִמְרוֹת יְהוָה אִמְרוֹת מַהֲרוֹת כִּסֵּף צָרוּף בַּעֲלִיל לְאָרֶץ מִזְקֶק שְׁבַעְתִּים: ח אֶת־יְהוָה תִּשְׁמְרֵם תִּצְרְנוּ |
מִן־הַדּוֹר זֶה לְעוֹלָם: ט סָכִיב יִתְהַלְכוּן פָּרֶם זָלוֹת לִבִּי אָדָם:

רש"י

הדור זה שהם דלטורין: מזקק שבעתים. מדרש אגדה יש ומיושב על הסדר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי תינוקות שהיו בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעי' לדרוש את התורה במ"ט פנים לכל צד וזהו שבעתים והיה דוד מתפלל עליהם רבש"ע ראה כמה תורתך ואמרתך ברורה ומזוקקת שבעתים בלבם אתה ה' תשמרם שמור אותם בלבם תצרנו מן הדור הזה שלא ילמדו דרכיהם להיות דלטורין: (ט) סביב רשעים יתהלכון. לטמון מוקשים להכשילני: כרום זלות לבני אדם. מקנאתם שענים רעה בגדולתי שנלקחתי מאחרי הצאן למלך וזהו פתרונו כרום זלות לבני אדם כשמתרומ' איש הזולל בעיני ב"א וזהו דוגמא האמור במקום אחר אבן מאסו הבונים (לקמן ק"ח) ומדרש אגדה פותרו על ישראל לעתיד לבא כשיתרוממו ומנחם פתר כרום זלות לבני אדם כראם הזולל לאכול בני אדם ויהיה כרום כמו רום וראם וזולת כמו זולל וסובא (דברים כא) וכן פתרונו סביב רשעים יתהלכון סביבות העני הולכים רשעים לבלעו חנם כרום זלות לבני אדם:

מצודת ציון

(ז) בעליל. במקום מגולה ובמשנה בין שנראה בעליל (ר"ה כ"א): לארץ. כמו בארץ: (ט) כרום. כמו כראם והוא מין החיה: זלות. מלשון זולל ורעבתן:

האביונים: תצרנו. תשמור כל אחד לעולם מידי אנשי הדור ההוא: (ט) סביב. כי הרשעים הולכים סביבות האביון ללכדו כמו הראם הזולל אשר סובב הולך לטרוף בני אדם ולזה אין שמירה להאביון כ"א על ידיך:

יהל אור

ט סביב רשעים יתהלכון. פ"ק דברכות ד"ו ע"ב כל המתפלל אחורי ביהכנ"ס נקרא רשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון:

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' ב

מדמים שדינם להינתן למטה, שנתערבו בדמים שדינם להינתן למעלה, על ידי שיתן למעלה, ונראה את הדמים הראויים למטה, כאילו הם שם מים, ויחזור ויתן למטה.
הגמרא מבררת דעתו של רבי אליעזר בדמים חיצוניים ופנימיים שנתערבו. מקשה הגמרא: וְנִפְלֹג נָמִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּהָא – שיחלוק רבי אליעזר גם במשנתו ויתיר לזרוק את הדמים המעורבים.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

גבי המזבח, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר, אף על פי שעלו יָרְדוּ, לפי שלא היו ראויים להקטירם על אש המזבח, שהדם אינו נשרף אלא נזרק, וכן הנסכים אינם נשרפים אלא יורדים לשיתין.
המשנה מביאה שיטה שלישית בענין זה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בין אם הֻזְבַּח בְּשֵׁר וְנִסְקִים הבאים עמו פְּסוּלִין, וכגון שיצאו חוץ למקומם או נטמאו, ובין אם הֻנְסְקִים בְּשִׁירִים מחמת עצמן, וְאִילוּ הֻזְבַּח שבאו

מבררת הגמרא את הקושיא: הִכִּי לֵיעֶבֶד – באיזה סדר יתן את הדם, נִיתִיב בְּחוּץ – האם יתן תחילה בחוץ, וְיָרַד – ואחר כך נִיתִיב – יתן לְפָנִים על מזבח הפנימי, והלא בְּשֵׁם שְׁמִצָּה לְהַקְדִּים מתן דם עֲלִיזִים – קרבנות שדםם ניתן למעלה, לְתַהֲתוּנִים – לקרבנות שדםם ניתן למטה מפני שהוא מרצה יותר, כִּךְ מִצְוָה לְהַקְדִּים פָּנִים לְחוּץ, משום שהפנימיים חשובים מהחיצוניים.

עמו פְּסוּלִין, וְאִפְּלוּ אִם זֶה זֶה – בין הזבח ובין הנסכים שעמו פְּסוּלִין, הדין הוא שאם עלו על גבי המזבח, הֻזְבַּח לֹא יָרַד, מאחר והמזבח קדשו, וְאִילוּ הֻנְסְקִים יָרְדוּ, לפי שסובר רבי שמעון שאין המזבח מקדש פסולים אלא כשבאים מחמת עצמם ולא מחמת דבר אחר, ולפיכך נסכים הבאים מחמת הזבח ירדו.

רש"י

עין יעקב

המתא. חמותה: איתלי שרגא. הדלק את הנר: עד רמתא. שם מקום: לכורמים. [לשון] מאספים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפ' ר"ע (דף פח): וליוגבים. [לשון יקבים] שעוצרין ופוצעין את החלזון להוציא דמו כדאמרינן בפרק כלל גדול (דף עה) והניחם נבזראדן ללבושי המלך: סולמא דצור. מעלה הר וקצרה המסלה וגבוהה וקורין אותה פויאוא"ה: אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהם. כגון פסולי שמנים דמתניתין:

דף כו עמ' א הוהיא חמתא³³⁴, דהוה סניאה לה לבלתה³³⁵. אמרה לה³³⁶: זיל איקשיט במשחא דאפרסמא³³⁷, אזלא³³⁸ איקשיט³³⁹. כי אתאי³⁴⁰, אמרה לה³⁴¹: זיל³⁴², אתלי שרגא³⁴³. אזלא³⁴⁴, אתלא שרגא³⁴⁵, אינפח בה נורא³⁴⁶, ואכלתה³⁴⁷. דף כו עמ' א (ירמיה נב) "ומדלות הארץ השאיר נבזראדן רב טבחים³⁴⁸ לכרמים וליגבים". 'פורמים', תני רב יוסף: אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא. 'יוגבים', אלו צידי חלזון³⁴⁹ מסלמות של צור עד חיפה³⁵⁰. דף כו עמ' א רבי טרפון אומר: אין מדליקין³⁵¹ אלא בשמן זית בלבד³⁵². עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו ואמר³⁵³: מה יעשו אנשי בבל, שאין להם אלא שמן שמשמן? ומה יעשו אנשי מדי, שאין להם אלא שמן אגוזים? ומה יעשו אנשי אלכסנדראי, שאין להם אלא שמן³⁵⁴ צנונות? ומה יעשו אנשי קפוטקיא³⁵⁵, שאין להם לא כד ולא כד, אלא נפט³⁵⁶? אלא³⁵⁷, אין לך אלא מה שאמרו חכמים³⁵⁸: "אין מדליקין"³⁵⁹.

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

השאיר נבזראדן. (351) גרות שבת. (352) פאשר בבית המדרש נשמעה הקביעה החדש-משמעת של רבי טרפון: "אין מדליקים אלא בשמן זית בלבד!" (353) קביעה זו אינה יכולה להיות! שהרי. (354) שמפיקים מזרע (355) הגרים במדבר. (356) שאל רבי יוחנן בן נורי: וכי אותם אנשים לא ידליקו גרות שבת? הרי עדיף להדליק בשמן פחות משבת, מאשר לא להדליק בכלל. (357) הסיקו בבית המדרש שאין הלכה כרבי טרפון, כי (358) רק בשמנים שחכמים פסלו במפרש: ש (359) בהם. אחר כך ברוו בבית המדרש ושאלו:

(334) חמות = אם הבעל. (335) שונאת את פלתה. פעם בהתארח הפלה בבית חמותה לכבוד שבת קדש, (336) החמות לפלה: (337) לך להתקשט ולהתלבש לכבוד שבת קדש. (338) הלכה הפלה. (339) התקשטה. (340) פאשר שבה הפלה. (341) החמות לפלה: לך. (342) תלי את הנר. (343) תלתה הפלה את הנר (344) תלתה הפלה את הנר (345) תלתה הפלה את הנר (346) תלתה הפלה את הנר (347) ושרפה אותה. (348) [=ראש הרוצחים של נבוכדנצר, הוא השאיר בארץ ישראל] (349) שממנו מפיקים את צבע התכלת בשביל הציצית. (350) שם מצוי החלזון. את אותם מלקטי האפרסמון וצידי החלזון

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

1 דם חטאות חיצוניות, קרינן ליה גם את סופו של הפסוק 'פנימה',
2 ונפסל בבואו אל קודש הקדשים. אבל כל חיבא דלא קרינן אל
3 הקודש, וכגון דמים אלו שמצותם בהיכל, לא קרינן 'פנימה', ואינם
4 נפסלים בהכנסתם לקודש הקדשים. או דלמא נפסל דמם אם נכנסו
5 לקודש הקדשים, היות ושללא במקומן הוא – שנכנס דמם פנימה
6 למקום שאינו ראוי להם.
7 ואם תימצי לומר – אם נכריע את הספק ונאמר שלא במקומן הוא,
8 שסוף סוף נכנסו הדמים פנימה למקום שאינו ראוי להם, ועל זה
9 הקפידה התורה ונפסלו. עדיין יש להסתפק בדמם של פר ושעיר של
10 יום הכיפורים, שהנה מדמן על הפדים של הארון שבקודש
11 הקדשים, כמצותם, והוציאן להיכל כדי להוות מדמם על הפרוכת

12 כדנים, וחזר והכניסן פנימה לקודש הקדשים שלא לצורך, מהו הדין.
13 מי אמרינן מקומן הוא, אין זה נקרא שהכניס הדם למקום זר שאינו
14 ראוי להם, שהרי היה צריך להוות מהם בתחילה בקודש הקדשים על
15 בין הבדים, או דלמא – או שמא, הואיל ונפסל – כיון שיצא הדם
16 מקודש הקדשים ונעשתה כבר מצותו שם, נפסל – יצא לגמרי, ושוב
17 אין זה מקומו הראוי, ואם יחזור ויכניסו, יפסל בכך.
18 ואם תימצי לומר שלאחר שיצא הדם מקודש הקדשים, הואיל ונפסל
19 נפסל – שוב אין זה מקומו ונפסל, עדיין יש להסתפק מה הדין אם הנה
20 מדמן של הפר או השעיר על הפרכת, בעומדו כמצותו בין הפרוכת
21 למזבח

1 וְכִי תִמְאָה שְׁהָא נָמִי – אף את דין זה נעמיד בַּנְתִּיעָרְבוּ אֲרַבְעָה מתנות
2 מהעולה בַּמִּתְנָה אַחַת מִהַבְּכוֹר, והכהן יזרוק את כל חמשת המתנות
3 המעורבות, זה לא יתכן, משום שֶׁאֵי הָכִי, מה ששינוי שֶׁאֲמַר לוֹ רַבִּי
4 יְהוֹשֻעַ לרבי אליעזר, לשיטתך שיתן במתן ארבע הָרִי הוּא עֹבֵר עַל
5 כָּל תּוֹסֵיף, הָכָא איסור כָּל תּוֹסֵיף מִהֵיכָא – מזהיכן בא לכאן, הרי
6 אין כאן יותר ממתנה אחת מִדֵּם הַבְּכוֹר, אלא מוכרח שנתערבו הרבה
7 בהרבה, ולרב אשי שלרבי אליעזר אין בילה, מדוע ינתנו במתן
8 ארבע, הרי שמא לא עלה בידו מִדֵּם העולה כלל.

9 רבא מתרין את שיטת רב אשי: אֵלֶּא אֲמַר רַבָּא, באמת יתכן שלרבי
10 אליעזר אין בילה, ואין להקשות על רב אשי מִהַמְשֵׁנָה וְהַבְּרִייתָה
11 שהובאו לעיל, כִּי בְּבִלּוּל – בנתערבו שני הדמים בכוס אחת, לֹא
12 פְּלִיגִי – לא נחלקו רבי אליעזר ורבנן, כִּי פְּלִיגִי – אלא נחלקו
13 בַּנְתִּיעָרְבוּ הַכּוֹסוֹת, כגון שנתערב כוס של דם עולה בכוס של דם
14 חטאת, שֶׁלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֵיתָ לִיה – סובר שאומרים רואין את דם
15 העולה כשזורקו למעלה, ואת דם החטאת כשזורקו למטה כאילו הם
16 מים, ולכן אינו עובר על כל תוסף. וְלִרְבִּנָּן לֵית לָהּ – סוברים שאין
17 אומרים רואין, לכן הדין הוא שישפכו שתי הכוסות לאמה.

18 הגמרא מקשה על תירוצו של רבא: וּבְבִלּוּל לֹא פְּלִיגִי – האם לא
19 נחלקו במשנה גם בבבול, וְהִתְנַיָא בְּבִרְייתָא, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא
20 נִחְלְקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחֻכְמִים עַל דֵּם חֲטָאֵת שֶׁנִּתְעָרַב בְּדָם עוֹלָה,
21 אלא דברי הכל שֶׁיִּקְרַב – ואין כאן שינוי מקום הדם למעלה ולמטה,
22 משום שלרבי יהודה סוברים גם רבנן שרואים את הדם המיותר
23 כאילו הוא מים. וכן לא נחלקו על דם קרבן כשר, שנתערב בְּדָם
24 רֹבֵעַ וְנִרְבָּע, ודברי הכל שֶׁלֹא יִקְרַב אף כשהכשר הוא הרוב, כִּי גִזְרֵי
25 שְׁמַא יִבּוֹא לְזוֹרְקוֹ אף כשירבה דם הרובע והנרבע. עַל מֶה נִחְלְקוּ,
26 עַל דֵּם חֲטָאֵת שֶׁנִּתְעָרַב בְּדָם בְּעֵלֶת מוֹם, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרֵי,
27 יִקְרַב בֵּין בְּבִלּוּל וּבֵין בְּכּוֹסוֹת, כִּי סוֹבֵר (לעיל עז) שהאיסור להעלות
28 דם בעל מום הוא רק כשהוא לבדו, אבל לא כשנתערב, וְחֻכְמִים
29 אֹמְרִים לֹא יִקְרַב, כִּי סוֹבְרִים שְׁנֹאסֵר אף כשנתערב. ולכאורה כשם
30 שלרבי יהודה נחלקו אף בבבול, כך גם במשנתנו שסברה שנחלקו
31 רבי אליעזר ורבנן האם אומרים 'רואים', שהרי מזהיכן נאמר
32 שמשנתנו חלקה על רבי יהודה גם בדבר זה.

33 מתרצת הגמרא: רַבִּי יְהוּדָה שמפרש את מחלוקתם רק בדם כשר
34 שנתערב בדם בעל מום, אֲלִיפָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִתְנִי – שונה את
35 דברי רבי אליעזר שהתיר לזרוק את הדם, בֵּין בְּבִלּוּל בֵּין בְּכּוֹסוֹת,
36 ומשום שרבי אליעזר מכשיר רק דם אחד מהתערובת, דהיינו את
37 הדם הכשר, אם כן לרב אשי ניתן להעמיד את דבריו באופן שנתערב
38 מעט דם בעל מום ברוב דם תמימים והכהן יזרוק מהתערובת זריקה
39 הגדולה ממנות דם בעל מום שמעורבת בכוס, וכך ודאי ניתן מִדֵּם
40 התמימים, ואין הכרח להכשיר מטעם יש בילה. וְרַבִּנָּן – אולם
41 משנתנו שפירשה שמחלוקתם היא גם בתערובת מיני דמים כשרים,
42 ורבי אליעזר מכשיר את שני הדמים משום שאומרים רואים, מוכרח
43 לרב אשי שְׁכּוֹסוֹת בלבד פְּלִיגִי, ולא בבבול, משום שאם חולקים
44 גם בבבול ורבי אליעזר סובר אין בילה, כיצד נדע שנתן את דם
45 החטאת למעלה ואת דם העולה למטה.

46 מתנות הדם שנזרקות על המזבח נקראות דם תחילת הקרבן, והנשאר
47 לאחר הזריקה נקרא סוף קרבן [שיריים]. הגמרא מביאה מחלוקת
48 אמוראים אם השיריים צריכים להינתן על היסוד ממש, או שדי
49 שינתנו על קיר המזבח: אֲמַר אַבְיִי, לֹא שֵׁנוּ – לא נשתנה משנתנו
50 (לעיל עט) שדם חטאת שנתערב בדם עולה, רבי אליעזר אומר יתן
51 תחילה למעלה ורבנן אומרים ישפך לאמה, אֵלֶּא באופן שנתערבו
52 דמי תחילת חטאת ועולה, דהיינו שנתערבו לפני שזרק את
53 מתנותיהן הראשונות, אֲכָל נתערבו דמי סוף חטאת – שירי החטאת
54 [ותחילת עולה], דְּבָרֵי הַכֹּל, כלומר אפילו לחכמים שאסרו לתת את

55 דם החטאת למעלה משום שאסור לשנות את מקום הדם, מודים בזה
56 שיתן למטה, משום שֶׁמָּקוֹם נתינת הדם בתחילת עולה [בקיר הזקוף
57 שלמטה מחוט הסיקרא], הוא מָּקוֹם כשר לנתינת השיריים של
58 החטאת, ולכן אין זה שינוי במקום הדם.

59 רב יוסף חולק על אביי: אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לַאבְיִי, הָכִי אֲמַר ו-כך
60 אמרו רַב יְהוּדָה, שִׁירִים צָרִיכִין אֵיצְמָא – השיריים צריכים
61 להישפך דווקא על בליטת היסוד הנראית כאיצטבא, ולא על הקיר
62 הזקוף, ואם יתן כעת מִדֵּם התערובת בקיר הזקוף לשם תחילת מתנות
63 עולה, הוא משנה את מקום דם השיריים, ולדעתו סוברים רבנן
64 שישפך לאמה אפילו בנתערבו תחילת עולה בשירי חטאת.

65 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו במחלוקת זו: וְכֵן אֲמַר רַבִּי
66 שְׁמַעוֹן וְכַאבְיִי, לֹא שֵׁנוּ אֵלֶּא תַחֲלַת חֲטָאֵת וְעוֹלָה, אֲכָל סוֹף
67 חֲטָאֵת, ותחילת עולה, דְּבָרֵי הַכֹּל מָּקוֹם עוֹלָה מָּקוֹם שִׁירִים. אֲמַר
68 רַבִּי יוֹחָנָן, וְאִיתִימָא – ויש אומרים שאמר זאת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עֲדִינָן
69 הִיא מִחֲלוקָתָה, כלומר, רבנן ורבי אליעזר נחלקו, הן בתחילת חטאת
70 ועולה והן בסוף חטאת ותחילת עולה [וכרם יהודה].

71 הגמרא מביאה קושיא על הסוברים שיריים צריכים איצטבא: מִתִּיב
72 [-הקשה] רַב הוֹנָא בְּרִי יְהוּדָה לרב יוסף, שנינו בברייתא, כתוב
73 בתורה בענין בכור (במדבר יח ט) 'אף בכור שזר וכו' קִדֵּשׁ הֵם', דורשת
74 הברייתא קִדֵּשׁ הֵם – קדשי הבכור ישארו תמיד קודש כמו שהם,
75 שֶׁאִפִּילוּ אִם נִתְעָרַב דֵּם הַבְּכוֹר בְּדָם קִדְּשִׁים אֲחֵרִים, יִקְרְבוּ, מֵאִי
76 לָא – האם לא דיברה הברייתא באופן שנתערבו הדמים של סוֹף
77 עוֹלָה שמקומו באיצטבא כדן שיריים, ותחילת כְּבוֹד שמקומו בקיר
78 הזקוף, וכיון שנאמר 'קדש הֵם', הרי הוא נותן לכתחילה את
79 התערובת בקיר הזקוף מחמת דם הבכור, ואף שמעורבים בו גם שירי
80 העולה שיונים לינתן על האיצטבא, וְשִׁמְעַע מִינָהּ – מוכח מכאן,
81 שֶׁמָּקוֹם עוֹלָה הוא מָּקוֹם שִׁירִים.

82 משיבה הגמרא: לֹא – אין כוונת הברייתא לומר שמ'קדש הֵם' למדים
83 להכשיר את דם תחילת בכור שנתערב בסוף עולה, אלא להתיר את
84 דמי תחילת עולה ותחילת כְּבוֹד שנתערבו.

85 מבררת הגמרא: וּמֵאִי קָא מְשַׁמְעֵי לָן – ומדוע החידוש שמשמיענו
86 התנא בזה, הרי פשוט ששני דמים שמקום נתינתם למטה מחוט
87 הסיקרא שנתערבו, שינתנו במקומם. ואם תאמר שהחידוש הוא דִּאִין
88 עוֹלִין מִבְּטָלִים זֶה אֵת זֶה – שאין דמים העולים על גבי מזבח
89 מבטלים אחד את השני אף שאחד מהם הוא רוב, אלא שני הדמים
90 עלו לו. הרי הֵאֵי – חידוש זה, מִהַפְסוֹק (ויקרא טז יח) 'וְלָקַח בְּיָדָם הַפָּר
91 וּמִדָּם הַשְּׂעִיר' נִפְקָא – הוא נלמד, שאף שידוע שדם הפר מרובה
92 משל שעיר, ואם כן לכאורה נתבטל דם השעיר, וממה שהפסוק עדיין
93 קוראו 'דם' שעיר' אנו למדים שהעולין למזבח אינם מבטלים זה את
94 זה, ואם כן מהפסוק 'קדש הֵם' נשוב ללמוד שבתערבו הדמים של
95 תחילת בכור וסוף עולה, שיקרבו, וקשה לסוברים שיריים צריכים
96 איצטבא.

97 משיבה הגמרא: מחלוקת תַּנְאִי הִיא מהיכן למדים שאין עולין
98 מבטלים זה את זה, אִיכָא דְנִפְקָא לִיה – יש מהתנאים שלמדו זאת
99 מִהֵכָא – מהמקרא 'קדש הֵם', וְאִיכָא דְנִפְקָא לִיה – ויש שלמדו זאת
100 מִהֵכָא – מהמקרא 'ולקח מִדָּם הַפָּר ומִדָּם הַשְּׂעִיר', והתנא ששנה את
101 הברייתא למד מ'קדש הֵם', ולכן אין הוכחה מדבריו שאין שיריים
102 צריכים איצטבא.

103 רבא מקשה מברייתא, על הסוברים שיריים צריכים איצטבא: מִתִּיב
104 [-הקשה] רַבָּא על רב יהודה ורבי יוחנן שסברו ששיריים צריכים
105 איצטבא, ששינוי בברייתא, כתוב בפסוק בפרשת עולה (ויקרא א ט)
106 'וְהִקְרִיבוּ בְּגִי אֲהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת הַדָּם וְזָרְקוּ אֵת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ
107 סְבִיב', וגו', מבררת הברייתא, מֶה

זבחים. פרק שמיני - כל הזבחים דף פא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ) ש"ר תוספות

וב"ה ח"נ בנתערב. מתנה אחת מן הבכור בשיעור מתן ד' מתנות מן העולה ודקאמר ניתנו במתן ד' ניתנו חמשותן קאמר שיהו ניתנין ד' מתנות דאין מן העולה ואחת רבי הודיע למימר יש בילה דריו במתנה אחת על שנין ולא יעבור על כל חמשה דלית ליה רואין: **הכא** כל תוספת **מהיכא**. הרי אין מן הבכור אלא כ"ד תוספת: **אמר רבא**. כל דקר שנוי דשנין

לא תשנן דהאי התחתונים עלו לו קתני
בין לשם שירים בין לתחילת עולה קאמר
ומתני' דמתן ד' במתנה אחת בדאיכא טובא
מכל ביה קאמר ואפ"ה את השמע מיעה לר"א
יש חיל דהקשה לרב אשי דאיכא לשוני
לא מתני' דלעיל דעלינים ותחתונים ומתני'
דמתן ד' במתן אחת לאו בבלול פליגי אלא
בתערובת כוסות וקאמר ר"א בעלינים
ותחתונים דיתן שניהם למעלה ולמטה
ושניהם כשרין ורואה אני את דם (חטאת)
למעלה כאילו הוא מים וכן בעולה ובכור
נזון ד' מכל כוס וכוס ורואה אני את
התוספת כאילו הוא מים (וכן בעולה ובכור)
ורבנן לית להו רמיז וישפך לאמה ואע"ג
דחק פלוגתא בבלול נמי איכא לאיפלוגי
דבכי ועוד פליגי נמי בישי בילה ואין בילה
מידו חך מתנייתא דקתני והתחתונים עלו לו
דשמע על בילה ומתני' נמי דקתני הרי הוא
עובר על כל חסוף דשמעו דבשילעיריב טובא
קאי ואפ"ה מבשר משמע דבי בילה וע"כ
לאו בבלול קיימ דלעולם לר"א אין בילה
דאי בבלול לא הוה מכשיר ר"א לא בבכור
ולא בעולה דלמא מהאי קא יתיב ומהאי
לא קדימיב אלא אי"כ נתערבו ד' באחת וכן
בעולה ועולה אלא אי"כ נתערבו ד' בד' ולא
בטאת ועולה אלא אלא ברובא עלינים וקדימיב
למעלה שיעור תחתונים ועוד וחטאת לבדה
תעלה לו ולרבנן ישפך לאמה דלית להו
רואני: שיקריב. דרבנן נמי אית להו רואן
ומתני' לאו רבי יהודה היא: שר"א אומר
יקריב. ואפי' לא קרב אחד מהם דרדיש מוס
בם לא ירצו לכס בעיניה הוא שמעיה וא"ע
תערובת ירצו בין בבלול כו' ומדור' יהודה

נשמע לרבנן דפליגי עליה במתני' ומוקמי פלוגתא בירואין ואף בחטאת ועולה בין
בבלול בין בבסות קיימי וקתני לר"א דתחתונים עלו לו וגבי עולה ובכור נמי מכשיר
במתני' אלמא יש בילה; ומשני רבי יהודה אליבא דר"א דמוקי פלוגתא בבעלת מום
דאין כשר לר"א אלא א' ומתני' בין בבלול בין בבסות ומוקי לה כר אש לענין בילה
יהודה ומוקמי' פלוגתא אף בהיכא דשניהם כשרין ומכשר להו לתרווייהו בבסות פ
דלאוקימנא לעיל: לא שנו. הך פלוגתא דחטאת ועולה דמתני' לדלעיל דאמרי רבנן
רית' להו וראין אסור לשנות את מקומן לתת את העולה למעלה מן החוט מפני
תחתיל עולה אין כאן מחלוקת ויתנה למשה מן החוט שחילת תחילת מן עולה מ
צריכי' איצטבא. שישפכם על גבי הסוד מלשטן השעיר כאיצטבא ולא יורקם לקרי ה
דחניא לעיל נתן למעלה ולא נמלך אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למשה: עדיין הא
כשר ולרבנן ישפך לאמה: קדש הם. בבכור כתיב ומשמע ליה הם בהוייתן יהו שא
בתחתונים כמותו ולא בחטאת ומאי לאו דאיערב בסוף עולה שהוא שירים והולכין
תחתיל בכור כשר בו לבתחלה שמקומו מקום תחילת עולה אלמא מקום תחילת
דשניהם מקום אחד להם וכיון דלרבנן יש בילה שניהם כשרין: ומאי קא משמע לן
חבירו לא בטל הדמיוט: האי מולקח מרם הפר ומרם השעיר נפקא לן. במנחתו בו
הפנימי והדברי ידוע שם הפר מרובה מרם השעיר מכאן עולין שאין ממשליל את זה
דם. גבי עולה קאי בת"כ ושוחט את בו הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את זה
דם דמה יש לו לקבל ולזרוק ע"י שחיטה אם לא דם מה ת"ל דם דם: ה"ג מנין אתה

ה'ג אב¹ סוף חטאת ועולה. במתנה שניה של עולה מיירי שהיא בקר מערבת דרומית
2 דוה מקום שירים של חטאת אבל במתנה ראשונה של עולה ישפר לאמה לרבנן
3 דאין זה מקום שירים דדם עולה בקר מורחת נפנית ושירים בקר מערבת דרומית מיו
4 יל ביון דיסוד דרומי אינו קדן הפסוק אלא מטעמא דבעי' בסמך לך (לעיל דף גג.) דמיא
5 דשירים פנימיא אלא אין קפדא אין תחם

במזרחית צפונית להבשיר דם תחלת עולה וכן
מוכיח קצת בסמוך גבי נתן למעלה ולא נמלך
יחזור ויתן למטה ובעי לארכו בדמיום עולה
מקום שירים ומשמע שם נתן עדיין ככל מתנות
עולה (בלבד) א"כ יפה דרך שמאל ויתן תחלה
בקר מעבירי ארבעה שואות מקום שירים ויתן
שירים בשתי קרבנות: ה'ג מא' קמ"ל תימה
טובא קא משמע לן דקרבנו למר כדאית ליה ב'
מתנות שדן ד' ולמר מתן אחד אינ' דעבר על
בל תגרע או כל תוסף ושמא י"ל כיון דהייב
לשם מים ליכא כל תוסף וגם לא משום כל
תגרע כיון דשכ ואל תעשה ומתקן קרבנו ובכל
קרב. נמי רבך:

19 **תנאי** היא איכא דנפקא לה מדבא ואיכא
20 דנפקא לה מדבא. תימנא למה דחוק
21 לומר תנאי היא דבהקדמין רבה (מנחות כב)
22 פריך ואימא עד דאיכא מין ומינו ועולין קשיא
23 לימא קרא קדש עד איצטרך דאם אינו ענין
24 למין ומינו ועולין תנורו לשון לשליל לחוד
25 אפילו הוי שלא מינו ועד קדש דבא אילכא
26 דר' יוחנן קיימא ורתם קאמר רבי יוחנן להדיא
27 דרשה דולקת מדם הפר וע"ק נימא דאיצטרך
28 משום דס"ד שישפך לאמנא כד שלא יעבור על
29 כל תוסף ועל כל תגרע וע"ק דמאי שנא
30 שנתערבו למטה בלמעלה במדבר ר' יהושע
31 דישרן ואין קיימא לה להכשיר וז' ומתן אחת
32 במתן ד' משנים ועובר על כל תגרע וכי תימא
33 משום דמתן א' במתן ד' אי אמרת ישפך אין
34 שייך לשלם תחתייהם כגון כבדו ומעשר שופטל
35 אבל עולה תחטא שופטל דאפשר לשלם
36 תחתייהם ישפך עולת נדבה מאי איכא למימר
37 ומיהו י"ל דאל דמי דניתנים למעלה בניתנים
38 לדמיה אין לו לפסול בידים דם עולה להכשיר
תלמוד

39 דם חטאת אבל הכא שאינו פוסל בידים אלא עומד במקומו שב ואל תעשה שאני ומידו
40 לר"א קשה דמשנה דחייב ליתן ב' מתנות לבד מתנה אחת ועובר משום בל תוסיף ובניתנין
למעלה

וְנִדְרָבָה כִּשְׂר וְקִדְיִב בִּמְזֻבָּה שִׁיעוֹר בַּעֲלַת מוֹם וְעוֹד אֲבָל לִרְבֵּנָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהָ דר' ר"א וּרְבִנָּן וּמִשָּׁה' מִכְשִׁיר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּתִרְוִיחָא דְּאִי בִּבְלוֹל לֹא הוּא מִכְשֵׁר אֲלֵא כִּפְרָא לֵאמָרָה אֲלֵא בַּתְחַלֵּת חֲטָאָת וְעוֹלָה שֶׁנִּתְעַרְבוּ לִפְנֵי מִתֵּן דָּמָס הַהוּא פְּסִיל רִבְנָן שִׁירי חֲטָאָת: **אָבֵל** סוּף **חֲטָאָת**. שֶׁנִּתְעַרְבַּ בַּתְחַלֵּת עוֹלָה שֶׁנִּתְעַרְבָּ רַבִּנָּן (כָּן) שִׁירי חֲטָאָת לִשְׁרִי חֲטָאָת וְיִזְרָקָם לִקְרִי הַמְּזֻבָּה וְאִתְּלִין שׁוֹתֵתִין לִיסוֹד אֲוָן כִּי שִׁינֵי מְקוֹם: כִּמְשֻׁט עוֹלָה וּבִסּוּף חֲטָאָת וְעוֹלָה נִמֵּי לִרְבֵּנָן יִשְׁפַר לֵאמָרָה לְקַמְּנָן מְזֻבִּיבֵי מֵהָא מְלֻלֻּקְתָּ. אָף בִּסּוּף חֲטָאָת וּתְחִלֵּת עוֹלָה דְּלֹא חֵד מְקוֹם הוּא וְלֹר"א דְּאִית לִיהָ רִוּאָן שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּדִמִּים אֲחֵרִים לֹא אֲבָדוּ אֵת שְׁמֵם וְיִקְרְבוּ וּלְרְבִנָּן מִיתֻקְמָא כְּגוֹן שֶׁנִּתְעַרְבַּ עֻמָּם שִׁירי חֲטָאָת בְּאִזְוִירוֹ מְקוֹמָן (לְעֵיל נ"א). חֵן יִסוֹד לְמֻזְבָּה שֶׁל עוֹלָה וְקִתְנֵי וְתִתְחַלֵּת בְּכוֹר הוּא מְקוֹם כִּשְׂר שִׁפְכִית שִׁירִים לְחֲטָאָת: **לֹא** אֲתִילֵת **עוֹלָה** וּבְכוֹר. וְהֵאֵיל וּמְקוֹם אֲחֵד לֵחֵן: **דְּאִין עוֹלִין** מִכְשִׁירִים וְכֵן **אֵת** הוּא. וְהַפְּסִיל חֲדָא מְרֻבָּה עַל מַצָּה עֵרֵף (כֵּב). שֶׁנִּתְעַרְבָּ דָם פֶּר דִּם הַשִּׁיעוֹר (וּשְׁלֵן י"ד"ב בְּמִתֵּן דֵּם קִרְוֵת מְזֻבָּה וְהֵאֵיל **דְּנִפְקָא לֵיהָ ב'ו'** וְלִקְמָן מִפְרֵשׁ פְּלוּגָתָא בְּשִׁמְעָתָּ: וְהִקְרִיבוּ וְחִזְקוּ מַה ת"ל וְחִזְקוּ אֵת הָדָם וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֲהֵרֹן וְחִזְקוּ אֵל הַמְּזֻבָּה וְיֵה לֹו לִמּוֹר וְאֵין צִרִיךְ לְכַתּוֹב מִזֶּה נִתְעַרְבַּ דָם עוֹלָה בְּדָם עוֹלָה דָם עוֹלָה בְּדָם תְּמוֹרָה דָם עוֹלָה בְּדָם חֲטָאָת וְיִקְרְבוּ

למעלה בלמטה לא מכשיר למעלה אלא ע"י רואן לשם מים ומיהו הא נמי חד טעמא הוא דמשום דאית ליה לשם מים הוא דלא עבר משום בל תוסיף ועוד כשעובר על בל תוסיף אינו משנה בדם לפסול אבל בניתן למעלה ולמטה וניתן בחוץ בניתן בפנים כולו משנה בדם לפסול: **מנין** אפי' נתערב באשם כו'. תימה כי היכי דלהא תנא איצטרך קרא לתורה לעולה ולאש ולמאן דנפקא ליה נמי

מולקח מדם הפר ומדם השעיר דעלין אין 1
מבטלין דלמא ה"מ פר ושעיר שהיו לגמר 2
במותותיהן מתן אחד במתן ד' מנין או עולה 3
בנאכלין וכן למאן דנפקא ליה מקודש הם מנא 4
ליה נתערב בדם עולה דלמא בקדשים הנאכלין 5
מיירי: **ואין** תמורתו קריבה. תימה כיון דתנאי 6
היא אמאי הדר ביה בפ"ק דתמורה (דף ה') 7
דקאמר ורבא אין ה"נ אלא הם למא לי כו': **הא** 8
אוקימנא ברובא עליונים. פי' בקונטרס והאי 9
ידהיב למטה לשם שירי חטאת הוא דקדיהיב אבל 10
עולה לא מתבשרא דהא ידהיב למעלה שיעור 11
תחתונים ועוד א"נ מוקמת לה בתערובת חטאת 12
ועולה לא שמעת מניה (לא) מקום עולה מקום 13
שירים דכיון דעולה לא מתבשרא לא זריק להו 14
במקום עולה אלא באצטבאות וקשה דלרבנן 15
דאמרי יש בילה והואי לה עולה כשרה ויש דם 16
עולה שנשאר למטה ורואי לזריקה 17
נתן בחוץ ואחר כך נתן בפנים כשר. וכגון 18
ידהיב דמים הפנימים בחוץ לשם מים 19
דאי לא הכי היאך חזר ונתן בפנים והלא כבר 20
נחבא לשמואל לפי מה שפירשתי לעיל בפ' שני 21
(כו: ד"ה אמר) דמזבח חיצון לדמים הפנימים 22
במקומן דמי ובכי האי גוונא מיירי סיפא בפנים 23
נתן בחוץ שהכניס דמים החיצונים לשם מים 24
וק"ק אמאי פסול כשמכניס לשם מים דלכפר 25
כתוב:

עכשיו

שיחזור ויתן למטה, ואלו ואלו עולין לו. מאי לאו, דאיצטריך חטאת ועולה וכו' דיהיב ליה 22
למעלה, הוו להו שירים. וקתני, אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה, ושמע מינה, מקום עולה 23
מקום שירים. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר, אמרי במערבא, הכא במאי עסקינן, כגון דאיצטריך 24
חטאת החיצונה בשירים. אמר ליה אביי, ונימא מר, כגון דאיצטריך בשירים. דלמא, הא קא 25
משמע לו, אפילו למאן דאמר, שירים מעבדין. חסרו, אין מעבדין. אמר ליה רבא תוספא 26
לרבינא, הא אוקימנא ההיא, ברוכא עליונים, וקא ידריב למעלה שיעור תחתונים, ועוד. [אמר 27
ליה, הני מילי, למאן דאמר מעיקרא (אין בילה) [בבלול פליגי]. מסקנא, בכוסות פליגי: משנה 28
הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ, ישפכו לאמה. נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים, כשר. בפנים, 29
וחזר ונתן בחוץ, רבי עקיבא פוסל, וחכמים מכשירים. שרבי עקיבא אומר, כל דמים שנגנזו 30
לכפר בהיכל, פסולין. וחכמים אומרים, חטאת בלבד. רבי אליעזר אומר, אף האשם, שנאמר 31
'בחטאת באשם': גמרא וניפלוג נמי רבי אליעזר בהא. היכי לעיבדי, ניתיב בחוץ, וחדר 32
ניתיב לפנים. בשם שמצוה להקדים עליונים לתחתונים, כך מצוה להקדים פנים לחוץ. 33

ת"ל דם שיכול אין לי אלא אלו. יקרב שאף אם נתערבו מחיים יקרב מנא אפילו 1
נתערב באשם כו': ת"ל. חד מינייהו דריש ומשמע ליה את הדם בכל מקום שהוא 2
שמו עליו ולא בטל: יכול אין לי אלא נתערב באלו. דקא מריבין מניה דיקרבו שכן 3
תערובתן ראייה לקרב אפילו נתערבו בחמה בבהמה מחיים דהא עולה בתמורה או 4
בעולה אחרת תנן במנתי' קדשים בקדשים מין 5
במינו זה יקרב לשם מי שהוא זה מי שהוא זה יקרב לשם 6
מי שהוא וכן בנתערבו בחולין תמימין תנן 7
לעיל (דף עא) ימכרו החולין לצרכי אותו 8
המין וחדר הוו להו קדשים בקדשים מין 9
במינו מנין אפי' נתערב בדם אשם יקרב ואף 10
על פי שאינו מינו ואם נתערב מחיים לא היה 11
קרב כדתנן (שם) קדשים בקדשים מין בשאינו 12
מינו ירעה: **אביא את אשר נתערב באשם.** 13
מהאי רביא גופיה ולא בעי קרא אחרינא 14
הואיל ושניהם קדשי קדשים ואע"ג דאם 15
נתערבו מחיים לא קרב התם משום דאית 16
להו תקנתא ברעיהו הוא: ת"ל דם. להכי 17
איצטריכו דם דם תרי זמינא: והני תנאי כו'. 18
לשון בעיא הוא והנך תלתא תנאי דאיפליגו 19
במילף לעולין שאין מבטלין זה את זה 20
מתלאת קראי בשלמא כולוהו מולקח מדם 21
הפר ומדם השעיר לא ילפי קסברי תרי תנאי 22
דשמעתין אין מעריבין דם פר ושעיר למתן דם 23
קרנות מזבח הפנימי ומאי ולקח מדם הפר 24
ומדם השעיר מזה בפני עצמו ומזה בפני 25
עצמו ופולגתא דר' יונתן ורבי יאשיהו היא 26
במסכת יומא (דף נו:): **והאי מדם דם.** לא 27
משמע להו לתנא דהקומץ ולתנא דקדש דם 28
אלא מקדש דם כו': ואין תמורתן קריבה. 29
ולא למידרש ביה בהווייתן יהו אתא: נתן 30
למעלה ולא נמלק. מתני' דפליגי ביה ר"א 31
ורבנן בניתנין למעלה שנתערבו בניתנין 32
למטה: **מאי לאו פלוגתיהו בחטאת** 33
שנתערבה בעולה הוא. כדקס"ד עד השתא 34
וקתני דאפי' לרבנן חזרו ויתן למטה לבתחלה 35
ואף על גב דנתערבו השתא סוף חטאת 36
ועולה ושי"מ חד מקום הוא: **הכא במאי** 37
עסקינן. ירשא דפולגתא למטה לבתחלה כגון 38
דאיצטריך תחלה חטאת החיצונה בשירי חטאת 39
הפנימית דאינהו שירים סתמא הלכך נתן 40
למעלה ולא נמלק דאי נמלק לרבנן ישפך 41
דהוו להו ניתנין בפנים שחזר ונתן מהם בחוץ 42
בקרנות והוי שלא במקומו אבל מכי נתן 43
למעלה הוו להו שירים ושירים ושניהן ביסוד 44
וכרבי ישמעאל דר' יונתן זה היה יסוד מעריב או 45
כר"ש דאמר זה היה יסוד דרומי לעיל (דף נג:). 46
ולימא מר כגון דאיצטריך חטאת החיצונה 47
בשירים. כלומר בשירי חיצונה כמותה דהכי 48

שפיר טפי משקום שיריהו שוה לדברי הכל: **דלמא הא קמ"ל.** האי דאוקמה אף בשירי פנימית דאפילו למאן דאמר שירים הפנימים מעבדין ה"מ כי לא ידריב מינייהו מידי אבל 49
חסרו מקצתן לאחר מתן דמים הפנימים אין חסרון מעבד ושופר השאר ליסוד דהא הכא חסרו שירים הפנימים בשנתן דמיהו למעלה ואפי' מתבשר: **והא אוקימנא כו'.** 50
והא קא ידריב למטה לשם שירי חטאת הוא דקא ידריב אבל עולה לא מתבשר דהא ידריב למעלה שיעור תחתונים ועוד א"נ מוקמת לה בתערובת חטאת ועולה לא שני 51
מקום עולה מקום שירים דכיון דעולה לא מתבשרא לא זריק להו במקום עולה אלא באצטבא ומאי דחזקה לאוקומה בשטאת ושירים: **א"ל ה"מ.** הנך שנייהו דשניין לעיל 52
למאי דהוה ס"ד מעיקרא דבבלול פליגי והוה מהדרין אשנייהו דחזקה לאוקומי דלרב אשי דאמר לר"א אין בילה דלא תיקשי ליה חך מתנייתא: **מסקנא.** דשנייהו דהרנא בן 53
ואוקימנא לשנייהו דפולגתא דידהו בחך מתני' בתערובות כוסות הוא ומתוריהו קאמר ר"א דליתבי למעלה ולמטה ושניהן כשירי ודיכא דנתן למעלה ולא נמלק דברי הכל 54
יתן למטה ואלו ואלו עליו ואי הוה מוקי לה רב יהודה בחטאת ועולה הוה קשיא ליה: **מתני'.** הניתנין בפנים ישפכו לאמה. דליה לן רואן ואסור לשנות באלו מפני הכשרין 55
של אלו ובגמרא פריך וניפלוג נמי ר"א בהא דהא אית ליה רואן: ר"ע פוסל. בחיצון. וחכמים מכשירים. בכל קרבתו חוץ מחטאת החיצונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר 56
יובא וגו': **גמ'.** כשם שפצוה להקדים עליונים לתחתונים. דם חטאת לדם עולה כדאמר בכל התוריד (לקמן דף פט:). כך פצוה להקדים פנים לחוץ. דפנים חשוב 57
ניתב

כאילו הוא מים, מוֹדִים שֶׁחֲזוּר וַיִּתֵּן לְמִטָּה, ויועיל לתחילת העולה
ושיירי החטאת שמקום שניהם למטה, וְשָׁמַע מִיָּנָה שְׁמִקּוֹם עוֹלָה
מְקוֹם שִׁירִים, שהרי אף רבנן התירו כאן ליתן השיריים במקום
תחילת העולה.

דוחה הגמרא: כִּי אֵתָא – כשהגיע רב יצחק בר יוסף אֵמַר, כִּי אֵמַר
בְּמַעְרָב – בני ארץ ישראל, הָכָא בְּמִיָּה עֲקָרִינוּ, בְּגוֹן דְּאֵיעָרְב דם
תחילת חֲטָאת הַחִיצוֹנָה שניתן למעלה, בְּשִׁירִים של חטאת פנימית
שנשפך ליסוד. ולא נמלך ונתן למעלה, ועתה בידו שיירי שניהם

שדינם להשפך ליסוד, לכן מודים רבנן שיחזור ויתן למטה.
אֵמַר לִיה אֲבִי לרב יצחק, וְנִימָא מַר – מדוע לא פירשת בְּגוֹן
דְּאֵיעָרְב בְּשִׁירִים של חטאת חיצונה כמותה, שהכל מודים ששייריהם
נשפכים במקום אחד. משיבה הגמרא: דְּלָמָּה הָא קָא מְשַׁמַּע לָן –
שמא זה השמיענו רב יצחק במה שהעמיד כן, שֶׁאִפִּילוּ לְמִאָן דְּאֵמַר
ששפכת שִׁירִים של פנימית מְעַבְבִּין את כשרות הקרבן, מודה שאם
חֲסְרוּ מעט מהם לפני שנשפכו ליסוד, אִין מְעַבְבִּין, וישפוך את
הנשאר ליסוד. וכיון שעוסקת הברייתא בתערובת חיצונה ופנימית
נשמע זה ממה שהכשירה את שיירי הפנימית שנחסרו בנתינתם
למעלה.

הגמרא שואלת מדוע לא נעמיד כתירוצי הגמרא לעיל (פ): אֵמַר לִיה
רָבָא תוֹסַפְתָּא לְרַבִּינָא, הָא אוֹקִימָנָא הֵהִיא – הרי לעיל העמדנו
ברייתא זו בְּרוֹבָא עֲלִיזִינִים – באופן שנתערב רוב דם חטאת שניתן
למעלה, במעט דם עולה, וְקָא יָהִיב לְמַעְלָה שְׁעוֹר תַּחְתּוֹנִים, וְעוֹד
– ורבי אליעזר התיר לתת למעלה רק בשנותן שם כשיעור כל דם
התחתונים ומעט יותר, שבאופן זה ודאי זרק שם משהו מדם
העליונים, ואחר כך ישפוך שאר הדם למטה לשם שיירי חטאת ולא
לשם עולה, ואם כן אין ראייה משם לשיטת אבוי שמקום עולה מקום
שיריים, שהרי שפיכתו היא רק לשם שיירי חטאת.

[אֵמַר לִיה רבינא, הֵנִי מִילִי לְמִאָן דְּאֵמַר מְעַקְרָא (אין בילה)
[בְּבִלּוֹל פְּלִיגִי] – זה דווקא לפי מה שאמרנו בתחילת הסוגיא שנחלקו
בנבללו שניהם בכוס אחת, והחזקנו להעמיד הברייתא באופנים
דחוקים אלו, אולם לְמַסְקָנָא שאמר רבא (לעיל ע"א) שדווקא
בְּתַעְרוֹבָת כּוֹסוֹת פְּלִיגִי, ולרבי אליעזר יתן משניהם למעלה ולמטה
ובשרים, וכן שכבר נתן למעלה ולא נמלך, מתירים רבנן לתת למטה
להכשיר את שניהם, ואם כן אם לא היה רב יצחק מעמיד בתערובת
חיצונה ופנימית, יקשה למי שסובר שיריים צריכים איצטבא, כמו
שהוקשה לו לעיל.

משנה

משנתנו ממשיכה לעסוק בדמי קרבנות שונים שנתערבו: דמי חטאות
פנימיות הַנִּתְּנִין בְּפָנִים על מזבח הפנימי, שֶׁנִּתְּעָרְבוּ בְּנִיתְּנִין בַּחוּץ
– בדם קרבנות שניתנים על מזבח החיצון, וְשֶׁכְּבוּ לְאִמָּה, משום
שאסור לשנות את מעשה הקרבן וליתן מדמו במקום שאינו ראוי לו.
ואם עבר ונתן מדם התערובת בַּחוּץ על מזבח החיצון, ואחר כך חוֹר
וְנָתַן בְּפָנִים על מזבח הפנימי, בְּשֶׁר. כי נמצא שזרק מדם שניהם
וזיקה הראייה להם. אולם אם בתחילה זרק מהם בְּפָנִים, וְחוֹר וְנָתַן
מהם בַּחוּץ, רַבִּי עֲקִיבָא פּוֹסֵל את הקרבן שדין דמו להזרק בחוץ,
משום שנכנס דמו לפנים, וְחֻקִּים מְכֻשְׂרִים בכל הקרבנות, חוץ
מחטאת חיצונה. המשנה מבארת את מחלוקתם: שְׂרָפִי עֲקִיבָא
אוֹמַר, כָּל הַדָּמִים שדינם להזרק בחוץ שֶׁנִּכְנְסוּ לְבֶשֶׂר בְּהִיבֵל
פְּסוּלִין, ולכן פסל כל דמים חיצונים שקודם זריקת דמם בחוץ נכנסו
לפנים. וְחֻקִּים אוֹמְרִים, חֲטָאת חִיצוֹנָה בְּלֶבֶד נפסלת בפנים. ולכן
מכשירים בכל הקרבנות, מלבד חטאת חיצונה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר,
אֵף הָאֵשֶׁם שנכנס דמו לפנים נפסל, שְׁנֵאמַר (ויקרא יז ז) 'בְּחֲטָאת
בְּאֵשֶׁם תֹּרַה אחת להם'.

גמרא

במשנה לעיל (עט) הובא דעת רבי אליעזר שניתן לזרוק

תְּלִמּוּד לזֹמֶר דָּם דָּם – מזה מלמדנו הכתוב בתיבות דם, הרי פשוט
שאת הדם יש לו לקבל ולזרוק אחר ששוחט. (שיכול אִין לי אלא
אלו שנתערבו בתמורתה שאף מחיים תקרב) מבארת הברייתא:
אחת מזה הוצרכה לכתב, כִּי [מִנֵּין אֵתָא אוֹמַר שאם נִתְּעָרְב דָּם
עוֹלָה בְּדָם עוֹלָה אחרת, או דָּם עוֹלָה בְּדָם תְּמוּרָה של עולה, או
דָּם עוֹלָה בְּדָם חוֹלִין, יִקְרְבוּ הדמים, אף שהאחד מרובה על חבירו,
תְּלִמּוּד לזֹמֶר דָּם דָּם, שאף כשנתערב באחר הוא חשוב דם כשר
ואינו בטל.

יכול אִין לי ללמוד אֵלָּא את אלו שיקרבו, מפני שאף אם נִתְּעָרְבוּ
מַחֲיִים, יִקְרְבוּ, כי עולה שנתערבה בעולה או בתמורה, יקרבו שניהם
עולה, ובנתערבה בחולין דינם שימכרו לצרכי עולות ויקרבו בעולות
שנתערבו. מִנֵּין שֶׁאִפִּילוּ נִתְּעָרְב דָּם עוֹלָה בְּדָם אֵשֶׁם יקרבו, אף
שאם נתערבו מחיים דינם שירעו עד שיפול בם מום. אֲבִיא אֲנִי
ללמוד מתיבת 'דם' זו גם את דם עולה שֶׁנִּתְּעָרְב בְּדָם אֵשֶׁם, מפני
שֶׁאִילוּ וְאִילוּ קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים, ודומים לתערובת עולה בעולה. מִנֵּין
אִפִּילוּ נִתְּעָרְב דָּם עוֹלָה בְּדָם תוֹרָה וּשְׁלָמִים שהם קדשים קלים
יקרבו. אֲבִיא אֲנִי אֵת שֶׁנִּתְּעָרְב בְּתוֹרָה וּבְשְׁלָמִים, מפני שֶׁאִילוּ וְאִילוּ
ניתנים בְּמִתָּן אֲרֻכָּה, ועירובם דומה לעולה בעולה. מִנֵּין אִפִּילוּ
נִתְּעָרְב דָּם עוֹלָה בְּדָם בְּכוֹר [ובדם מְעַשֵּׂר] ובדם פֶּסֶח, שלא ניתן
מדמם אלא מתנה אחת שיקרבו. תְּלִמּוּד לזֹמֶר בעולה 'דָּם דָּם',
ומ'דם' השני נלמד שאף בנתערב באלו, יקרבו.

מקשה רבא: מַאי לָאו – האם הברייתא אינה עוסקת אף בנתערב דם
סוֹף עוֹלָה ותחילת בְּכוֹר, שיקרבו שיירי העולה על הקיר הזקוף
במזבח במקום נתינת דם בכור, וְשָׁמַע מִיָּנָה שְׁמִקּוֹם עוֹלָה מְקוֹם
שִׁירִים, ואין שיריים צריכים איצטבא, וקשה לרב יהודה. מתרצת
הגמרא: לֹא עסקה הברייתא אלא בנתערב דם תַּחֲלִילַת עוֹלָה
ותחילת בְּכוֹר, ששניהם ניתנים על הקיר הזקוף במזבח.

דוחה הגמרא: וּמַאי קָא מְשַׁמַּע לָן – מזה משמיעה לנו הברייתא בכך,
הרי מקום שני הדמים שוה. ואין לומר שחידשה דָּאִין עוֹלִין מְכַסְּתִין
זֶה אֵת זֶה, שהרי מִלִּיקַח בְּדָם הֶפֶר וּמִדֵּם הַשְּׁעִיר נִפְקָא (נלמד).
משיבה הגמרא: מחלוקת תַּנְאִי הִיא, אִיכָּא דְּנִפְקָא לִיה מִהָכָא מִידם
דָּם [ובברייתא כאן], וְאִיכָּא דְּנִפְקָא לִיה מִהָכָא מִזְלָקָה, ואם כן ניתן
להעמיד דברי הברייתא בתחילת עולה ובכור.

לעיל נחלקו תנאים מנין שאין עולין מבטלים זה את זה, הגמרא
מבארת מדוע לא למד כל אחד כחבירו. אומרת הגמרא: וְהֵנִי תַּנְאִי
שלמדו מ'קדש הם' ומ'דם דם', מובן שֶׁמִּלִּיקַח בְּדָם הֶפֶר וּמִדֵּם
הַשְּׁעִיר לֹא יִלְפִי – לא למדו, קִסְבְּרִי – משום שסוברים שאין
מְעַרְבִין לְקִרְנוֹת – אין מערבים את דם הפר עם דם השעיר לתתו על
קרנות מזבח הפנימי, אלא מזה מכל אחד בפני עצמו, ולכן לא ניתן
ללמוד משם שהרי לא נתערבו כלל. וכן מובן מדוע התנאים שלמדו
מ'זולת' ומ'קדש הם', מהיריבו של 'דָּם דָּם' לֹא יִלְפִי – לא למדו, כי
תיבות 'דָּם דָּם' לֹא מְשַׁמַּע לָהּ שמימיתות לדרשה.
שואלת הגמרא: אֵלָּא התנאים שלמדו מ'דם דם' ומ'זולת', מ'קדש
הם' מַאי מְעַמָּא לֹא יִלְפִי. משיבה הגמרא: קִסְבְּרִי לדרשו כך, 'קוֹדֶשׁ
הם', דווקא הֵם קִרְבִּינֵין וְאִין תְּמוּרָתָן קִרְבִּיָּה, שתמורת בכור אינה
קריבה.

מבררת הגמרא: וְאִידֶך – התנא שלמד מ'קדש הם', מהיכן למד שאין
תמורת בכור קריבה. משיבה הגמרא: נִפְקָא לִיה מֵאֵם שוֹר אֵם שֶׁה
לָהּ הוּא, וממעט 'הוא' קרב ואִין תְּמוּרָתוֹ קִרְבִּיָּה.
הגמרא מביאה ראייה מברייתא שמקום עולה מקום שיריים: תָּא
שָׁמַע, שנינו בברייתא, דם הניתן למעלה ודם הניתן למטה שנתערבו,
וְנָתַן מהתערובת לְמַעְלָה וְלֹא נִמְלָךְ בחכמים, אֵלָּא וְאִילוּ מוֹדִים
שִׁיחֲזוּר וַיִּתֵּן לְמִטָּה, וְאִילוּ וְאִילוּ עוֹלִין לו.

אומרת הגמרא: מַאי לָאו – האם הברייתא לא עוסקת, דְּאֵיעָרְבוּ –
שנתערבו דם חֲטָאת שניתן למעלה וְעוֹלָה שניתן למטה, וְכִינֵין
דִּיהִיב לִיה – שכבר נתן מהדם לְמַעְלָה, הנותן מדם החטאת הוּא לָהּ
שִׁירִים שדינם להשפך ליסוד, וְקִתְּנֵי שֶׁאִילוּ וְאִילוּ – רבנן ורבי אליעזר
שנחלקו לעיל (עט) אם אומרים רואים את הדם שניתן שלא במקומו

הגמרא ממשיכה לבאר הקושיא: וְנִיתִיב לְפָנִים וְהָדָר נִיתִיב לַחוּץ – ניתן בתחילה בפנים כפי הסדר הראוי, ואחר כך ניתן ממנו על מזבח החיצון, שהרי דעת רבי אליעזר היא, שדם שאר קרבנות חוץ מחטאת ואשם אינו נפסל בכניסתו לפנים.

מתרצת הגמרא: אמנם בשאר קרבנות חוץ מחטאת ואשם אפשר לעשות כן לרבי אליעזר, אך בִּין דְּאִיבָא חֲטָאָת חִיצוֹנָה וְאָשָׁם, דְּבִי – שאם נִכְנָס דָּמָן בפנים, פְּסוּלִי, לֹא פָסִיקָא לֵיהּ – לא יכול רבי אליעזר לסתום ולומר, שיתן בפנים ואחר כך בחוץ, שהרי חטאת חיצונה ואשם שנתערב דמם בדם חטאת פנימית, יפסלו הדמים בכניסתם לפנים, ואסור לפוסלם בידיים. ומכיון שלא רצה להאריך ולחלק בין שאר קרבנות שצריך לעשות כן, לבין חטאת ואשם שאסור, נמנע רבי אליעזר מלחלוק במשנה.

הגמרא מבארת את דעת רבי עקיבא שהובאה במשנה: שְׁהִיָּה רְבִי עֲקִיבָא אָמַר [וכו'] כל דמים של כל הקרבנות שנכנסו לכפר בהיכל פסולין, וחכמים אומרים של חטאת בלבד.

רב יהודה בשם שמואל מבאר את טעמו של רבי עקיבא על ידי משל: אִמַּר רַב יְהוּדָה אִמַּר שְׁמוּאֵל, מִשָּׁל דְּרַבִּי עֲקִיבָא לְמָה הִדְבֵּךְ דּוּמָה, לְתַלְמִיד שְׁמוֹנָה לְרַבּוֹ בְּחִמִּין – שהיה עסוק במזיגת מים חמים לרבו, וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ, מוֹזוֹן לִי. אִמַּר לוֹ הַתְּלָמִיד, בְּמָה אֲמוּזָג, בַּחֲמִים אוּ בַחוֹנִים. אִמַּר לוֹ הָרַב, לֹא בְחִמִּין אֲנִי עֹסְקִין מְקוֹדֵם, אִילוּ רִצִּיתִי שֶׁתְּמוֹזָג לִי בַחֲמִין לֹא הִייתִי אוֹמֵר לָךְ כְּלוּם, וְהִייתִי מוּזָג בַּחֲמִין, עַבְשִׁין, שֶׁאֲמַרְתִּי לָךְ מוֹזָג לִי סֵתָם וְלֹא פִירְשְׁתִּי, יֵשׁ לָךְ לְהַבִּין שֶׁהִתְכוּונֵיתִי לְחַדֵּשׁ מִשְׁהוֹ, וְלומר לָךְ שֶׁתְּמוּזָג לִי בִין בְּחִמִּין בִּין בַּחוֹנִין. בִּיאור הַנִּמְשָׁל: הָכָא נָמִי – גם כאן, מְבַדֵּי בְחִמִּיָּת עֲסָקִין וְנָתִיב – הרי פרשה זו בקרבן חטאת אמורה, כמו שנאמר בתחילתה (ויקרא ו יח) וְנָתַתְּ תוֹרַת הַחֲטָאָת, ואם כן 'חֲטָאָת' דְּכָתִיב רַחֲמָנָא שׁוֹב בְּדִין דָּם הַנִּכְנָס לְפָנִים, לְמָה לִי. אֲלָא וְדַאי מוֹזָה שְׁחוּרָה הַתּוֹרָה וְכַתְּבָה 'חֲטָאָת', בָּאָה בּוֹה לְרַמּוֹז וְלַחֲדוּשׁ לָנוּ מִשְׁהוֹ, דְּלֹא חֲטָאָת קִאֲמִינָא לָהּ – לא לקרבן חטאת בלבד כוונת התורה, אֲלָא לְכָל הַקִּרְבָּנִים, וּמוֹזָה לְמַד רַבִּי עֲקִיבָא שְׁדַמִּי כָל הַקִּרְבָּנֹת שֶׁנִּכְנָסוּ לְהִיכָל נִפְסָלוּ.

הגמרא דוחה את ביאורו של רבי יהודה אמר שמואל: מְתַקֵּין לָהּ רַב הוֹינָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻעַ, שֶׁאֵמַנָּה בַתְּחִילַת הַפֶּרֶשָׁה (שם ו יח) כַּתְּבָה הַתּוֹרָה בַּמְּפֹרֵשׁ שֶׁמְדוּבָר בַּחֲטָאָת אוֹלָם, מְבַדֵּי – הרי בהמשך הַפֶּרֶשָׁה אִתְּרַבּוּ כָּל קִרְבָּנִים לְנָבִי מוֹבֵה לְעֵנִין מְרִיקָה וְשִׁמְיָה (שם ו כא–כג), לְפָנִי שֶׁמְבָאֵרַת הַתּוֹרָה פְּסוּל דָּם הַנִּכְנָס לְפָנִים, וְאֵם כֵּן לְדַבְרִיךְ, לְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁפֻּסַּל דָּם כָּל הַקִּרְבָּנֹת שֶׁנִּכְנָס לְפָנִים, 'חֲטָאָת' דְּכָתִיב רַחֲמָנָא – (הקדוש ברוך הוא) בְּדִין פְּסוּל דָּם הַנִּכְנָס לְפָנִים (שם ו כג), לְמָה לִי, וְהִרִי עוֹסְקִים אֲנִי כָּבֵר בְּכָל הַקִּרְבָּנֹת. אֲלָא שְׁמַע מִיָּה לְהִפְךָ מְדַבְּרִי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁחֲטָאָת אִין – דוּקָא חֲטָאָת נִפְסָלַת בַּהֲכֵנָס דְּמָה לְפָנִים, אֲבָל מִיָּד אֲחֵרִינָא לֹא – קִרְבָּנֹת אֲחֵרִים אֵינֶם נִפְסָלִים בְּכָךְ.

גם את המשל בו השתמש רבי יהודה אמר שמואל, דוחה רב הונא בריה דרב יהושע: וְהָא לֹא דְמִיָּא – ואין זה דומה, אֲלָא לְמַשַּׁל אַחֵר, לְתַלְמִיד שְׁמוֹנָה לְרַבּוֹ כּוֹסוֹת יֵין, בִּין בְּחִמִּין בִּין בַּחוֹנִין. אִמַּר לוֹ רַבּוֹ, אֵל תְּמוּזָג לִי אֲלָא חֲמִין, וּבַעֲנִין זֶה וְדַאי שְׁכוּונָתוֹ דוּקָא לְחִמִּין.

מאחר ונדחה טעמו של רבי יהודה אמר שמואל מביאה הגמרא טעם אחר: אֲלָא מְעַמָּא דְרַבִּי עֲקִיבָא – מְרִיבִי הַכְּתוּב שֶׁל 'חֲטָאָת' וְכָל חֲטָאָת – מִזֶּה שִׁיכּוּלָה הִיָּה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב 'חֲטָאָת אֲשֶׁר יִיבָא מִדְּמָה' (ויקרא כג), וְכַתְּבָה וְכָל חֲטָאָת, מְרִיבִי זֶה לְוֹמְדִים שֶׁכָּל קִרְבָּן שֶׁנִּכְנָס דְּמוֹ לְפָנִים נִפְסָל. דְּתַנִּינָא, נִאֲמַר 'חֲטָאָת, אִין לִי – אִינִי יוֹדַע שֶׁדָּם שֶׁנִּכְנָס לְפָנִים נִפְסָל אֲלָא בְּחֲטָאָת, שֶׁאֵר קִרְבָּנִים קִרְבָּנִים מִזֶּה שֶׁנִּכְנָס דְּמָה פְּסוּל זֶה, תְּלָמוּד לִזְמַר 'כָּל חֲטָאָת' – מְרִיבִי 'כָּל לְמַדְנָא שֶׁגַּם שֶׁאֵר קִרְבָּנִים קִרְבָּנִים שֶׁנִּכְנָס דְּמָם לְפָנִים נִפְסָלוּ. דָּם קִרְבָּנִים קִרְבָּנִים שֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל מִזֶּה שֶׁנִּכְנָס בּוֹ פְּסוּל זֶה, תְּלָמוּד לִזְמַר 'וְכָל חֲטָאָת' – הוֹסִיפָה הַתּוֹרָה וְיִי' עַל תִּיבַת 'כָּל', כִּדִּי לְלַמְדָּנוּ זֹאת, אֵלּוּ דְּכָרִי רַבִּי עֲקִיבָא.

הברייתא מביאה את דברי רבי יוסי הגלילי החולק על רבי עקיבא: אִמַּר לוֹ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי לְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲפִילוּ אִם אֲתָה מְרַבָּה כָּל

שאר הקרבנות כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵל, אִינִי שׁוֹמֵעַ לָךְ – אִינִי מְקַבֵּל אֶת דְּבָרֶיךָ, שֶׁהִרִי נִאֲמַר בַּפֶּסוּק בְּפִירוּשׁ 'חֲטָאָת, אֲלָא יֵשׁ לְדִרוּשׁ אֶת הַפֶּסוּק 'וְכָל חֲטָאָת' בְּאֹפֶן שֶׁנִּכְנָס מִמֶּנּוּ רַק מִיָּנִי חֲטָאוֹת, וְלֹא קִרְבָּנֹת אֲחֵרִים שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ בַּפֶּסוּק, וְכֵן נִדְרֹשׁ אֶת הַפֶּסוּק, נִאֲמַר 'חֲטָאָת, אִין לִי לְרַבּוֹת אֲלָא חֲטָאָת יָחִיד, חֲטָאָת צְבִיר שֶׁנִּכְנָס דְּמָה לְפָנִים מִזֶּה שֶׁנִּפְסָלָה, תְּלָמוּד לִזְמַר 'כָּל חֲטָאָת, וְאִין לִי אֲלָא חֲטָאָת הַבָּאָה מִמֶּנּוּ וְכָר, חֲטָאָת נִקְבָּה מִזֶּה, תְּלָמוּד לִזְמַר 'וְכָל' – לְמַדִּים אֲנִי זֹאת מְרִיבִי הוֹי'.

שואלת הגמרא: כְּלָפִי לֵינָא – להיכן פונה דבר זה, והלא ההיפך הוא הנכון. מחמת קושיא זו משנה הגמרא את הגירסא בדברי רבי יוסי הגלילי. אֲלָא חֲכִי קִאֲמַר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, אִין לִי אֲלָא חֲטָאָת נִקְבָּה, מִשּׁוּם שֶׁסֵּתָם חֲטָאָת נִקְבָּה הִיא, חֲטָאָת וְכָר מִזֶּה, תְּלָמוּד לִזְמַר 'וְכָל חֲטָאָת'.
הגמרא מקשה על רבי יוסי הגלילי: וְכָר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי הָאִי קִרָּא לְחֲכִי הוּא דְּאֵתָא – האמנם סובר רבי יוסי הגלילי שהפסוק (ויקרא כג) 'וְכָל חֲטָאָת אֲשֶׁר יִיבָא מִדְּמָה' וגו' עוסק בחטאת חיצונה שנכנס דמה לפנים שנפסלה בכניסתה, וְתַנִּינָא, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, (לְפִי שְׁמִיעִינוּ) שֶׁכָּל הָעֵנִין כּוֹלֵל – כָּל פֶּסוּק זֶה, אִינִי מְדַבֵּר אֲלָא בְּפָרִים הַנִּשְׁרָפִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׁרָפִים שֶׁהֵם חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁמִּקּוֹם מִתֵּן דְּמִים מִן הָדִין הוּא בְּפָנִים, אֲלָא שֶׁאִירַע בָּהֶם פְּסוּל, וְאִמְרָה הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ לְשָׂרֹף אֶת פְּסוּלֵיהֶן אֲפִית הַבִּירָה שֶׁעוֹרָה, שֶׁנִּאֲמַר (שם) 'בְּקֹדֶשׁ בֵּאֵשׁ תִּשְׂרָף, וְלֹא לְשֹׂרֵפִי מִחוּץ לְשֶׁלֶשׁ מַחֲנוֹת כְּדִינָם כִּשְׁהֵם קִרְבִּים בְּבִשְׂרוֹת. וְלַעֲמֹד – וְלַעֲבוֹר בְּלֹא תַעֲשֶׂה – שֶׁלֹּא יֵאָכֵל, עַל אֲכִילָתוֹ – שֶׁהֵאוּכַל מִבְּשָׂרָם בֵּין כִּשְׁהֵם כְּשִׁרִים וּבֵין כִּשְׁהֵם פְּסוּלִים, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אֲמַרְוּ לוֹ חֲכָמִים, לְדַבְרִיךְ שֶׁפֻּסַּק זֶה אִינִי מְדַבֵּר עַל חֲטָאָת חִיצוֹנָה שֶׁנִּפְסָל דְּמָה בְּכִנְסוֹתוֹ לְפָנִים, חֲטָאָת חִיצוֹנָה שֶׁנִּכְנָס דְּמָה לְפָנִי וְלְפָנִים מִזֶּה שֶׁנִּפְסָלָה. אִמַּר לָהֶם רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, אֲנִי לּוֹמֵד דִּין זֶה מִפֶּסוּק אַחֵר, שֶׁנִּאֲמַר (ויקרא י יח) 'וְכָן לֹא הוּבָא אֶת דְּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אֲבָל תֵּאָכְלוּ אֹתָהּ. מִשֶּׁה רַבִּינוּ שָׁאֵל אֶת אַהֲרֹן בַּפֶּסוּק זֶה, מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאָת שֶׁלֹּא חוֹדֵשׁ שֶׁהוּא חֲטָאָת חִיצוֹנָה, וְהִרִי לֹא נִכְנָס דְּמוֹ לְפָנִים וְלֹא נִפְסָל. וְזֹמַה יֵשׁ לְלַמְדָּנוּ, שֶׁאֵם נִכְנָס דְּמוֹ לְפָנִים לֹא הִיָּה מִשֶּׁה תִּמָּה מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְהוּ, שֶׁהִרִי נִפְסָל בְּכָךְ.

מברייתא זו מקשה הגמרא על מה שנתבאר בגמרא שרבי יוסי הגלילי דורש מהפסוק של 'וְכָל חֲטָאָת אֲשֶׁר יִיבָא מִדְּמָה', שֶׁחֲטָאָת חִיצוֹנָה שֶׁהוּבָא דְּמָה לְפָנִים נִפְסָלָה, שֶׁהִרִי בְּרִייתָא זֶה מְבֹאֵר, שֶׁרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אִינִי מְפָרֵשׁ כָּל פֶּסוּק זֶה בַּחֲטָאָת חִיצוֹנָה אֲלָא בַּחֲטָאָת פְּנִימִית.

מתרצת הגמרא: שֶׁהִרִייתָא הִרִייתָא שֶׁנִּכְנָס דְּמוֹ לְפָנִים, לְדְּכָרִי דְּרַבִּי עֲקִיבָא קִאֲמַר, כְּלוּמַר, שֶׁרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר לְרַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאֲפִילוּ אִם הִייתִי מְפָרֵשׁ אֶת הַפֶּסוּק כְּמוֹךְ בַּחֲטָאָת חִיצוֹנָה שֶׁנִּכְנָס דְּמָה לְפָנִים, לֹא הִייתִי מְבָרֵךְ מִפֶּסוּק זֶה שֶׁאֵר קִרְבָּנֹת, אֲלָא מְרַבָּה כָּל מִיָּנִי חֲטָאוֹת. אֲמַנָּם אֲנִי בַּעֲצָמִי סוֹבֵר כְּמוֹ שְׁמוּבָא בְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהַפֶּסוּק אִינִי מְדַבֵּר כָּל עַל פְּסוּל זֶה.

משנה

המשנה מבארת דינו של דם הנשאר במזיצתו, ויצא מקצתו מחוץ לעזרה או נכנס להיכל, ובאלו אופנים נפסל הדם שנכנס לפנים. חֲטָאָת שֶׁקִּבֵּל דְּמָה בְּשֵׁנִי כּוֹסוֹת, יֵצֵא אֶחָד מִזֶּה לַחוּץ – חוץ לעזרה ונפסל, הדם שבכוס הפְּנִימִי שנשאר בעזרה, בְּשֵׁר. נִכְנָס אֶחָד מֵהֶם לְפָנִים – להיכל, ליתן ממנו על המזבח הפנימי, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי מְבַדֵּר בְּחִיצוֹן – את הדם שבכוס שנשאר בעזרה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִפְסָל רַק הָדֵם שֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל. וְחֲכָמִים פּוֹסְלִין גַּם אֶת הָדֵם שֶׁבְּכּוֹס שֶׁנִּשְׁאָר בַּעֲזָרָה.

אִמַּר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, יִכּוֹל אֲנִי לְדוֹן בְּקַל וְחוֹמֵר לְהַכְשִׁיר אֶת הָדֵם שֶׁבְּכּוֹס שֶׁנִּשְׁאָר בַּעֲזָרָה. וְזֶה אִם בְּמִקּוֹם שֶׁחֲמִשְׁשָׁה פּוֹסְלֵת בְּחוּץ – וְזֶה מִחֲשַׁבֵּת פִּיגוּל שְׁפוּסֵלַת בְּחוּץ, שֶׁאֵם חָשַׁב עַל מִנַּת לְזֹרוֹק אֶת דְּמוֹ מִחוּץ לְעֹזָרָה, פֻּסַּל אֶת הַקִּרְבָּן. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אִם יֵצֵא מִקְצַת מִן

זבחים. פרק שמיני - כל הזבחים דף פב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

נתיבי בָּפְנִים והדר **נתיבי בחוץ**, דהא לר"א שאר דמים הנכנסין להיכלל כשרין חוץ
מחטאת ואשם כדקתני מנח"י: **כִּיּוֹן דַּאיכּא חטאת ואשם**, שאם נתערבו דמם בדמים
הפנימיים לא מצי למימר יתן בָּפְנִים ואדח"כ יתן בחוץ משום דמיפסלי היצונום לא
פסיקא ליה וא"ת ליפסליהו היצונום להבשיר פנימי' למפסליהו בידים לא קאמר

מֵאֵלֶיךָ וּשְׁפָכְסָם לֵאמֹר: מִשַּׁל דְּרָבִי עֲקִיבָא. 1
דְּמִשְׁמַע לִיה שָׁאֵר כָּל הַדְּמִיָּם בְּכָל כַּל 2
חֲסִית אִשְׁר יוֹבָא מִדְּמָה לְמַה הִדְרַב דְּוִמָה 3
לְתַלְמִיד שְׁמוֹז לֹו רַבּוּ יֵין בַּחֲמִין וְכוּ'; לֹא 4
בַּחֲמִין אֵלֶּי עֲסֻקִין; וְכִינן שָׁאֵר אֹמֵר כִּי מוֹז 5
סַחֵם בַּחֲמִין הִדְרִית אֹמֵר כִּי עֲבִישִׁי דְּהִנֵּי אֹמֵר 6
לֶךְ בִּין בַּחֲמִין בִּין בְּצוּנָן כְּלוּמַר הָעוֹסֵק דְּבַר 7
אֵין רִגִּיל לְהוֹכִירוֹ כְּשִׁמְדָּר בּוֹ וְאֵם מִזְכִּירוֹ 8
בִּדְעֵתוֹ לְהוֹסִיף אַחֲרֵיהֶם עֲמוֹ וְאֹמֵר אָף הָ 9
שְׁחִיתִי עֲסֻק בּוֹ יִהְיֶה בְּכָלל: ה"נ מְכַדִּי 10
בַּחֲסֵאת עֲסֻקִין וְאֵת: כּוּלָּהּ פֶּרֶשׁת: חֲסֵאת 11
דְּכַת בַּחֲסֵאת ד'ל"ו. לְכַתּוּב וְאֵם יוֹבָא מִדְּמָה 12
וְגו': אֵלֶּי אֵלֶּי ה"ק לֹא חֲסֵאת לְחֹד קִאֲמִינָא. 13
אֵלֶּי אָף חֲסֵאת כְּשִׁאר קֶדְשִׁים אִשְׁר יוֹבָא וְגו' 14
דְּלֹא תִימָנָא חֲסֵאת לֹא תִפְסֹל שְׁכֵן מִצִּינוֹ 15
חֲסֵאת נִכְסָת לְהִכִּיל בַּחֲסֵאת הַפְּנִימִית: 16
מְכַדִּי אִיתְרַבּוּ בֵּין הַקֶּדְשִׁים. (לְעֵיל וּלְקַמֹּן) 17
זִמְנָא קֶרָא לְעֻנָּךְ שִׁידוֹ טַעֲוִינִים מִרְקָה 18
וְשִׁטְפָּה לְכִי מִתְּבוֹת שׁוֹבַשְׁלָו בֵּין כִּדְלִיפִין 19
בְּפֶרֶק דֶּם חֲסֵאת (לְקַמֹּן צוֹ) מִקְדֵּשׁ קֶדְשִׁים 20
הִיא וְסַמִּיךְ לִיה וְכָל חֲסֵאת אִשְׁר יוֹבָא וְאִי 21
שָׁאֵר קֶדְשִׁים נִגְמִי מִפְּסִיל ל'ל לְמִיכְתַּב חֲסֵאת 22
לִיכְתּוּב וְאִשְׁר יוֹבָא מִדְּמָה ש"מ חֲסֵאת דְּרוֹקָא 23
קֶאֱמַר: חֲסֵאת לֹא דִמֵּי בּוֹ. מִסְּקָנָא דְּקוֹשִׁיא 24
הִיא: אֵלֶּי חֲסֵאת יְחִיד. חֲסֵאת כְּתִיב דָּךְ פֶּרֶשׁת 25
חֲסֵאת אֲצֵל פֶּרֶשׁת אֲשֶׁם וּפֶרֶשׁת סְלִמִּים 26
וְתוֹדָה שׁוֹן שֶׁל יְחִידִים: כִּלְפִי לִיִּיִּא. סַחֵם 27
חֲסֵאת יְחִיד נִקְבָּה הִיא: לְהַכִּי הוּא דִּתְאָא. 28
לְחֲסֵאת הִצִּינוּהָ שׁוֹבַסָּה דְּמָה לְפָנִים: ה"נ כִּל 29
הָעֻנָּן הוּא אִינוֹ מְדַבֵּר בּוֹ. וְלֹא לִפִּי שְׁמִצִּינוֹ 30
וְאִדְרַבְנָן פְּלִיג בְּתִי' דְּמִקְוִמִין לִי לְפִיסוֹל 31
חֲסֵאת הִצִּינוּהָ שׁוֹבַסָּה דְּמָה לְפָנִים וְאִשְׁר 32
לְחֹד אֵין הַמְקָרָא מְדַבֵּר אֵלֶּי בַּפְּנִימִית שְׁדֵם 33
נִכְסָה לְפָנִים מִצּוּהָ וְאִשְׁר קֶרָא שָׁאֵם אִירַע בּוֹן 34
פְּסוֹל יִשְׁרָפִי אֲבִית הַבִּירָה בְּעוֹרָה וְלֹא חוּץ 35
לָהּ. מִתְּבוֹת כְּמִצּוֹת כְּדִכְתִּיב בְּהָאֵי קֶרָא 36
וּבְקֶדֶשׁ (ו) בְּקֶדֶשׁ בָּשׂ שִׁתָּרַף שְׁתָּהָ שִׁרְפָתָהּ 37
יִקְרָא וְלִיתָן לָהּ תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָּה בִּין בַּשִּׁרְץ 38
בִּין פְּטִילָן כְּדִכְתִּיב (שֶׁם) עַל תֹּאכַל בְּדִמְקוֹן 39
לֹא נִאֲמַר לֹאֹו עַל אֲכִילָתָּה וְכַתּוּב כֹּאן: אֲמַרְו 40
לֹו לְדִכְרִיךְ חֲסֵאת הִצִּינוּת שׁוֹבַסָּה דְּמָה 41
לְפָנִים מְנִין. שְׁנַפְסָתָהּ אֲמַר לְחֹד הֵן הִיא הוֹבָא 42
אֵת דְּמָה. כְּתִיב גַּבִּי שְׁעִיר הַחֲסֵאת שִׁשְׁרֹו בְּנִי 43
אֲדֹרָן וְקִאֲמַר לְחֹד מִשָּׁה חֵן הִיא הוֹבָא אֵת דְּמָה 44
הִיא הוֹבָא בִּין פֶּרֶשׁת: לְדִכְרִיךְ דְּרָבִי עֲקִיבָא. דְּמוּקִי 45
לִיה בּוֹרַח וּמִרְבָּה הוֹלֵךְ שָׁאֵר קֶדְשִׁים 46

קאמער דאן לוי רבנות בו אלא חטאת: **מתני'** **וצא אחד מהם לחוץ**, חוץ לעזרה: **הם**
בחיצון, לתת ממנו מתנותיו והקרבן כשר: **והכמים פוסלין**, וטעמיהו מפרש בגמרא:
פוסלת בו אם חיטב בשחיטה ע"מ לזרוק דמה בחוץ פסול: **לא עשה**, אצל מצריא מקד
מקום שאין המשחבה פוסלת בפנים, כלומר היצין שהוא מקום שאין מחשבה פוסלת
(עלה לו) אתו קר בו: **עד שיכפר**, בחיבל: **ואין החיצון מרצה על הוצאתו**, דאמרין בו
מיעיל לא מרצה: **גמ'** **לא פסל אם שבחין ואין אם שבשנים**, אם הוציא אחד מן הכה
דאמר האי קרא בחטאות הפנימיות כתיב ופסול דחיצונה שנכנס דמה לפנים מקו לא
האי קרא להכי: **הכנסם פוסל את המשור וואן היוצא פוסל את המשור**, דמדמה
קבעי לה ולא גרס לה כתיב במילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לדידה נמי איכא למי
גתיהו לענן חוץ למקומו ולהכי נקט לה בלשון שליש **ואין חטאת** מקום פוסלת
שלשתו בו לאפוקי מחכמה הכנסה דלאו מקום בשר ואימור חטאת: **אחשבה**
דמפיס דחירוהו ומקרא מחשבה

עבשיו בין בחמין בין בצונן. דמזוג לי לישא דיתורא הוא דבמציגה של חמין היו עסוקין
ובא לומר ולרבות אפילו צונן. **מכרי** איתרבו כל הקדשים לענין מריקה
והשטיפה. וימנה דלמא ר"ע סבר לה כמ"ד לקמן (דף צו:) קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה
ולא קדשים קלים ואתי שאתא לרבות קדשים קלים:

6 (מג) דפליגו בדרשה דכל ובבכורות (דף)
7 **א**י לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין.
8 תימה כיון דכבר ריבה חטאת צבור
9 איחרבי לי חטאת זכר אלא נקבה בעבור ואי הוה
10 גרסי איכאבינ דאיתא תימא להרבי דהגלילי
11 דנפקא ליה מהן לא הובא תוקשיה ליה דאין לי
12 אלא חטאת צבור זכר כגון שיער דריח חטאת
13 יחיד תימה מנין: **והתא** מחשבה פוסלת בפנים
14 מקיז. תימה מה לטעם שכן פסל בו שאר קדשים
15 תאמר בפנים שלא פסל בו אלא חטאת ועוד מה
16 לחזי שכן פסל בו בשר תאמר בפנים שלא פסל
17 בו אלא דם ועוד מה לחזי שכן נפסל בכל עין
18 דם הוציא תאמר בפנים דאין נפסל אלא לכפרה
מקום

בַּחֲמִין בֵּין בְּצוּנָן. אָמַר לוֹ, אַל תִּמְזוֹן לִי אֶלָּא חֲמִין. אֶלָּא, מַעֲמָא
חֲפֹאֹת'. דִּתְנִינָא, 'חֲפֹאֹת', אִין לִי אֶלָּא חֲפֹאֹת. קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים, מִנִּין.
שִׁים קְלִים, מִנִּין. תִּלְמִד לֹאמַר 'כָּל חֲפֹאֹת' דְּבִרִי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר
הַ מְרַבָּה כָּל הַיּוֹם כְּלוּל, אִינִי שׁוֹמֵעַ לָךְ. אֶלָּא, 'חֲפֹאֹת', אִין לִי אֶלָּא
חֲפֹאֹת. תִּלְמִד לֹאמַר 'כָּל חֲפֹאֹת'. וְאִין לִי אֶלָּא חֲפֹאֹת זָכָר, חֲפֹאֹת נִקְבָּה
י לִיָּיא. אֶלָּא, הֲכִי קָאֻמַּר, אִין לִי אֶלָּא חֲפֹאֹת נִקְבָּה, חֲפֹאֹת זָכָר
'! וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, הָאִי קָרָא לְהִכִּי הוּא דִּתְנִינָא. וְהִתְנִינָא, רַבִּי
(יֵינוֹ) כָּל הָעֵנָן כְּלוּל אִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּפָרִים הַנִּשְׁרָפִים וְשִׁעְרִים
בֵּית הַבִּינְיָה, וְלַעֲמֹד בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, חֲפֹאֹת
אָמַר לָהֶם, 'הֵן לֹא הוּבָא'. לְדַבְּרוּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא, קָאֻמַּר: **מִשְׁנָה**
תַּתִּי, יֵצֵא אֶחָד מֵהֶן לַחֲוִין, הַפְּנִימִי בָּשָׂר. וְכֵּן אֶחָד מֵהֶם לְפָנִים, רַבִּי
כְּכֹמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, מָה אִם בְּמִקּוֹם שֶׁמִּחֲשָׁבָה
מִשְׁוִיר בִּיּוֹצֵא. מִקּוֹם שְׁאִין מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בְּפָנִים, אִינוֹ דִּין שְׁלֹא
ס לְכַפֵּר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא כָּפַר, פָּסוּל, דְּבִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אָמַר, אִם הַכִּנִּים שׁוּגָג, בָּשָׂר. כָּל הַדָּמִים [הַ]פּוֹסְלִין, שְׁנֵתָנוּ עַל
אֶלָּא עַל הַטֹּמֵא. שֶׁהֵצִיץ מְרֻצָּה עַל הַטֹּמֵא, וְאִינוֹ מְרֻצָּה עַל הַיּוֹצֵא:
הַגָּלִילִי, קָל וְחוֹמֵר. וּמָה בְּמִקּוֹם שֶׁמִּחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בַּחוּץ, לֹא פָּסֵל
ס שְׁאִין מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בְּפָנִים, אִינוֹ דִּין שְׁלֹא יִפְסֹל דָּם שֶׁבְּפָנִים
וְאִם אֹמַר 'אֲשֶׁר יוּבָא מִדְּמָה', אֲפִילוּ מִקְצֵת דְּמָה. אָמַר לָהֶם, קָל
מִקּוֹם שְׁאִין מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בְּפָנִים, פּוֹסֵל דָּם שֶׁבְּפָנִים אֶת שְׁבָחוּי.
, אִינוֹ דִּין שִׁיפְסֹל דָּם שֶׁבָּחוּי אֶת שְׁבָּפָנִים. אָמְרוּ לוֹ, הֲרִי הוּא
וְלֹא, וְאִין הַיּוֹצֵא פּוֹסֵל. וְתֵּהָא מִחֲשָׁבָה בְּפָנִים, פּוֹסְלֵת מִקָּל וְחוֹמֵר.
חֲוִין אֶת שְׁבָּפָנִים, מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בַּחוּץ. מִקּוֹם שֶׁפָּסֵל דָּם שֶׁבְּפָנִים
תֵּהָא מִחֲשָׁבָה פּוֹסְלֵת בְּפָנִים. הֲרִי הוּא אֹמַר, 'כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי'.

כשר. ונתן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו: **נכנס אחד מהן לפניו.** להיכל: **מכשיר**
אם במקום שהמחשבה **פוסלת** בחוץ, כלומר מה בחוץ שהוא מקום שהמחשבה
הוא בחוץ: **את המשויר.** בפנים כיצד כדאמרינו הפנימי כשר וטעמא יליפין בגמרא:
שני שאם שחט ע"מ ליתן את הניתנין בחוץ בפנים כשר כדאמרינן בפרק כל הפסולין
שני (לעיל כג.) **אף** אינו נורא אלא עון טמא ואע"ג פסולין שעל ידו ארצו
הוא שני כשר: **מדמה אפילו מקצת.** מלך חביב את דמה ורבי יוסי והגלילי לטעמה
הוא דמה וההוא כולו משמע: ה"ג **אמר** להן ק"ו **ליצא מעתה.** מהשאת דאוקימתן
נוטא הוא דמה של מובאת ולא דמה של יוצאת: **ותהא מחשבה פוסלת בו.** השיט
ה"י: **הוא אומר.** במחשבת חוץ למקומו שליש דמוקמינן בפרק ב' (לעיל דף כח)
אם כן משולש בדם ובשר ואימורין כגון חוץ לעזרה שבשעת היתר הבמות מצוין
חוץ למקומו **פוסלת** בכ"ו: ממחשבת הכנסה: **פגול זה הוא** חוץ למקומו. דאיכא

מקום משולש. פירשתי לעיל בסוף פ' שני (דף כט. ד"ה למקום): ולא תהא מחשבה פוסלת בחוץ מקו'. תימה כיון דלא ידע דרשה דשלישי זה חוץ לזמנו ופיגול זה חוץ למקומו בלאו ק"ו נמי לא תהא מחשבה פוסלת וא"ת לא תהא יציאת חוץ פוסלת בלא לכפר ק"ו מבפנים שלא פסל את המשוריר וגם חטאת דוקא מקו' וי"ל כיון דנפקא לן מקרא

דבשר נפסל הוא הדין כל דמים: דמא ולא

בשרה. לקמן (דף צג) דרשין דמה של זו ולא

דמה של אחרת וק"ל ל"ל למעוטי בשרה הא

לכפר כתיב:

ביון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר. פי'

בקנטרס ודם היוצא מקו' מנשר אתי

ועוד נפקא לן מחוץ לא תהא את דמה וגו' אמר

שמה הכנסתם את דמה לפניו אמרו הן לא

הובא את דמה אל הקדש שמה חוץ למחיצתה

יצתה אמרו לו פנימה היתה הכי דרשין ליה

לקמן בפרק טבול יום (דף קא.) ולא דק דלקמן

דריש מבקדש היתה רצ"ע בפ' כיצד צולין

(פסחים פב.) דרש לענין בשר היוצא ועוד

בפרק בהמה המוקשה (חולין סח.) דאיכא תנא

דלא דריש התם ובשר בשרה לענין יוצא: לא

נצרכא אלא לדרך משופש. פירש בקנטרס כגון

גגין ועליות בית קדשי הקדשים בלולין וקשה

דבהקומץ רבה (מנחות דף כז.) דרש רבנן אל

הקדש בלא יבא אבל מניח לפרכת ואל פני

הכפרת בלא ימות ופריך לכתוב אל הקדש

ומניח לפרכת ולא בעי אל פני הכפרת ומשני

למעוטי דרך משופש והשתא ל"ל קרא תיפוק

ליה דרך גגין מדכתיב ואל יבא דמשמע דרך

ביאה כדממעטין בפרק ב' דשבועות (דף ח')

טמא שנכנס דרך גגין להיכל נראה לפרש

דשבועות מיירי בשפיתת את התקרה אבל הכא

כשנכנס דרך לול שהיה בעליית בית קדשי

קדשים שבו היו משלשלים את האומנים בתיבות

דדרך ביאה הוא דלכך נעשה א"נ כמו שפירש

בקנטרס במנחות (שם) שחך החומה לפני

ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ותבנס ולא

נכנס בפתח שבמזרח שהיה פניו למערב ועוד פי'

בקנטרס התם א"נ נכנס בפתח מזרח וצדד

באלכסון הלתא בצדדין אל מרחיב דאל פני

בעינן שיהו פנים אל פנים מורחיים של כפרת

ועוד יש לפרש דרך משופש כגון דרך לול שהיה

אחורי בית הכפרת כדאמר בסוף איהו מקומן

(לע"פ דף נה.) שנים לפר בר והקשה ה"ר יעקב

דאורליג"ש ל"ל קרא למעוטי בהקומץ רבה דרך

משופש תיפוק לי מדכתיב ואל יבא כדדייקין

הכא והא הבאה כתיבא ב"י יש לחלק בין הבאת

הדם לביאת גוף האדם:

נשרפין

ושעיר עבודת כוכבים, שהכנים דמן לפני ולפנים, מהו. מי אמרינן 'אל הקודש פנימה', כל

הכא דקרינן 'אל הקודש', קרינן ליה 'פנימה'. כל הכא דלא קרינן 'אל הקודש', לא קרינן

'פנימה'. או דלמא, שלא במקומן הוא. ואם תימצי לומר, שלא במקומן הוא. פר ושעיר של

יום הכיפורים, שהיה מדמן על הפדים והוציאן להיכל והכניסן, מהו. מי אמרינן, מקומן הוא.

או דלמא, הואיל ונפק, ואם תימצי לומר, הואיל ונפק נפק. הנה מדמן על הפרכת,

והוציאן

מקום שהיה משולש, בדם בבשר באימורים. ולא תהא

מחשבה פוסלת בחוץ, מקל וחומר. ומה מקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, אין מחשבה פוסלת בפנים.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, אינו דין שלא

יהא פוסל מחשבה בחוץ. תלמוד לומר 'שלישי', חוץ

לזמנו. 'פיגול', חוץ למקומו. בשר היוצא לחוץ, פסול.

הנכנס לפנים, בשר. שהיה בדין, שפסול. ומה במקום

שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא לחוץ

פסול. מקום שפסל דם שפפנים את שפחיו, בשר

הנכנס בפנים, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'מדמה',

'דמה' ולא בשר. קל וחומר, מעתה. ומה במקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, בשר הנכנס לפנים, בשר.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא

לחוץ, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'ובשר בשדה

טרפה לא תאכלו', ביון שפסול בשר חוץ למחיצתו,

נאסר. תנו רבנן, 'פנימה', אין לי אלא פנימה. היכל,

מזון. תלמוד לומר 'אל הקדש', 'פנימה'. ויאמר 'קודש',

ואל יאמר 'פנימה'. אמר רבא, בא זה ולימד על זה.

מדי דהוה, אתושב ושכיר. דתניא, 'תושב', זה קנוי קנין

עולם. 'שכיר', זה קנוי קנין שנים. יאמר 'תושב', ואל

יאמר 'שכיר'. ואני אומר, קנוי קנין עולם, אינו אוכל.

קנוי קנין שנים, לא כל שפן. אילו בן, הייתי אומר,

'תושב' זה קנוי קנין שנים. אבל קנוי קנין עולם, יהא

אוכל. בא 'שכיר' ולימד על 'תושב', שזה קנוי קנין

עולם, וזה קנוי קנין שנים, ואינו אוכל. אמר ליה אביו,

בשלמא התם, תרי גופי נינהו. ואף על גב דהוה ליה

לקרא למכתב, נרצע לא יאכל. ואידך, אתי פקל וחומר.

מילתא דאתי פקל וחומר, מרח וכתב לה קרא. אלא

הכא, ביון (דאיכא) דאיפסל בהיכל, (הכא) לפני ולפנים

מאי בעי. אלא אמר אביו, לא נצרכא אלא לדרך

משופש. אמר ליה רבא, והא 'הבאה' כתיב ביה. אלא

אמר רבא, כל מדי דחשיב עליה לפני ולפנים, לא

מיפסל בהיכל. בעי רבא, פר העלם דבר של צבור,

כל

הכא דקרינן 'אל הקודש', קרינן ליה 'פנימה'. כל הכא דלא קרינן 'אל הקודש', לא קרינן

'פנימה'. או דלמא, שלא במקומן הוא. ואם תימצי לומר, שלא במקומן הוא. פר ושעיר של

יום הכיפורים, שהיה מדמן על הפדים והוציאן להיכל והכניסן, מהו. מי אמרינן, מקומן הוא.

או דלמא, הואיל ונפק, ואם תימצי לומר, הואיל ונפק נפק. הנה מדמן על הפרכת,

והוציאן

מקום שהיה משולש, בדם בבשר באימורים. ולא תהא

מחשבה פוסלת בחוץ, מקל וחומר. ומה מקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, אין מחשבה פוסלת בפנים.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, אינו דין שלא

יהא פוסל מחשבה בחוץ. תלמוד לומר 'שלישי', חוץ

לזמנו. 'פיגול', חוץ למקומו. בשר היוצא לחוץ, פסול.

הנכנס לפנים, בשר. שהיה בדין, שפסול. ומה במקום

שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא לחוץ

פסול. מקום שפסל דם שפפנים את שפחיו, בשר

הנכנס בפנים, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'מדמה',

'דמה' ולא בשר. קל וחומר, מעתה. ומה במקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, בשר הנכנס לפנים, בשר.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא

לחוץ, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'ובשר בשדה

טרפה לא תאכלו', ביון שפסול בשר חוץ למחיצתו,

נאסר. תנו רבנן, 'פנימה', אין לי אלא פנימה. היכל,

מזון. תלמוד לומר 'אל הקדש', 'פנימה'. ויאמר 'קודש',

ואל יאמר 'פנימה'. אמר רבא, בא זה ולימד על זה.

מדי דהוה, אתושב ושכיר. דתניא, 'תושב', זה קנוי קנין

עולם. 'שכיר', זה קנוי קנין שנים. יאמר 'תושב', ואל

יאמר 'שכיר'. ואני אומר, קנוי קנין עולם, אינו אוכל.

קנוי קנין שנים, לא כל שפן. אילו בן, הייתי אומר,

'תושב' זה קנוי קנין שנים. אבל קנוי קנין עולם, יהא

אוכל. בא 'שכיר' ולימד על 'תושב', שזה קנוי קנין

עולם, וזה קנוי קנין שנים, ואינו אוכל. אמר ליה אביו,

בשלמא התם, תרי גופי נינהו. ואף על גב דהוה ליה

לקרא למכתב, נרצע לא יאכל. ואידך, אתי פקל וחומר.

מילתא דאתי פקל וחומר, מרח וכתב לה קרא. אלא

הכא, ביון (דאיכא) דאיפסל בהיכל, (הכא) לפני ולפנים

מאי בעי. אלא אמר אביו, לא נצרכא אלא לדרך

משופש. אמר ליה רבא, והא 'הבאה' כתיב ביה. אלא

אמר רבא, כל מדי דחשיב עליה לפני ולפנים, לא

מיפסל בהיכל. בעי רבא, פר העלם דבר של צבור,

כל

הכא דקרינן 'אל הקודש', קרינן ליה 'פנימה'. כל הכא דלא קרינן 'אל הקודש', לא קרינן

'פנימה'. או דלמא, שלא במקומן הוא. ואם תימצי לומר, שלא במקומן הוא. פר ושעיר של

יום הכיפורים, שהיה מדמן על הפדים והוציאן להיכל והכניסן, מהו. מי אמרינן, מקומן הוא.

או דלמא, הואיל ונפק, ואם תימצי לומר, הואיל ונפק נפק. הנה מדמן על הפרכת,

והוציאן

מקום שהיה משולש, בדם בבשר באימורים. ולא תהא

מחשבה פוסלת בחוץ, מקל וחומר. ומה מקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, אין מחשבה פוסלת בפנים.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, אינו דין שלא

יהא פוסל מחשבה בחוץ. תלמוד לומר 'שלישי', חוץ

לזמנו. 'פיגול', חוץ למקומו. בשר היוצא לחוץ, פסול.

הנכנס לפנים, בשר. שהיה בדין, שפסול. ומה במקום

שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא לחוץ

פסול. מקום שפסל דם שפפנים את שפחיו, בשר

הנכנס בפנים, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'מדמה',

'דמה' ולא בשר. קל וחומר, מעתה. ומה במקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, בשר הנכנס לפנים, בשר.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא

לחוץ, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'ובשר בשדה

טרפה לא תאכלו', ביון שפסול בשר חוץ למחיצתו,

נאסר. תנו רבנן, 'פנימה', אין לי אלא פנימה. היכל,

מזון. תלמוד לומר 'אל הקדש', 'פנימה'. ויאמר 'קודש',

ואל יאמר 'פנימה'. אמר רבא, בא זה ולימד על זה.

מדי דהוה, אתושב ושכיר. דתניא, 'תושב', זה קנוי קנין

עולם. 'שכיר', זה קנוי קנין שנים. יאמר 'תושב', ואל

יאמר 'שכיר'. ואני אומר, קנוי קנין עולם, אינו אוכל.

קנוי קנין שנים, לא כל שפן. אילו בן, הייתי אומר,

'תושב' זה קנוי קנין שנים. אבל קנוי קנין עולם, יהא

אוכל. בא 'שכיר' ולימד על 'תושב', שזה קנוי קנין

עולם, וזה קנוי קנין שנים, ואינו אוכל. אמר ליה אביו,

בשלמא התם, תרי גופי נינהו. ואף על גב דהוה ליה

לקרא למכתב, נרצע לא יאכל. ואידך, אתי פקל וחומר.

מילתא דאתי פקל וחומר, מרח וכתב לה קרא. אלא

הכא, ביון (דאיכא) דאיפסל בהיכל, (הכא) לפני ולפנים

מאי בעי. אלא אמר אביו, לא נצרכא אלא לדרך

משופש. אמר ליה רבא, והא 'הבאה' כתיב ביה. אלא

אמר רבא, כל מדי דחשיב עליה לפני ולפנים, לא

מיפסל בהיכל. בעי רבא, פר העלם דבר של צבור,

כל

הכא דקרינן 'אל הקודש', קרינן ליה 'פנימה'. כל הכא דלא קרינן 'אל הקודש', לא קרינן

'פנימה'. או דלמא, שלא במקומן הוא. ואם תימצי לומר, שלא במקומן הוא. פר ושעיר של

יום הכיפורים, שהיה מדמן על הפדים והוציאן להיכל והכניסן, מהו. מי אמרינן, מקומן הוא.

או דלמא, הואיל ונפק, ואם תימצי לומר, הואיל ונפק נפק. הנה מדמן על הפרכת,

והוציאן

מקום שהיה משולש, בדם בבשר באימורים. ולא תהא

מחשבה פוסלת בחוץ, מקל וחומר. ומה מקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, אין מחשבה פוסלת בפנים.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, אינו דין שלא

יהא פוסל מחשבה בחוץ. תלמוד לומר 'שלישי', חוץ

לזמנו. 'פיגול', חוץ למקומו. בשר היוצא לחוץ, פסול.

הנכנס לפנים, בשר. שהיה בדין, שפסול. ומה במקום

שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא לחוץ

פסול. מקום שפסל דם שפפנים את שפחיו, בשר

הנכנס בפנים, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'מדמה',

'דמה' ולא בשר. קל וחומר, מעתה. ומה במקום שפסל

דם שפפנים את שפחיו, בשר הנכנס לפנים, בשר.

מקום שלא פסל דם שפחיו את שפפנים, בשר היוצא

לחוץ, אינו דין שפסול. הרי הוא אומר 'ובשר בשדה

טרפה לא תאכלו', ביון שפסול בשר חוץ למחיצתו,

נאסר. תנו רבנן, 'פנימה', אין לי אלא פנימה. היכל,

מזון. תלמוד לומר 'אל הקדש', 'פנימה'. ויאמר 'קודש',

ואל יאמר 'פנימה'. אמר רבא, בא זה ולימד על זה.

מדי דהוה, אתושב ושכיר. דתניא, 'תושב', זה קנוי קנין

עולם. 'שכיר', זה קנוי קנין שנים. יאמר 'תושב', ואל

יאמר 'שכיר'. ואני אומר, קנוי קנין עולם, אינו אוכל.

קנוי קנין שנים, לא כל שפן. אילו בן, הייתי אומר,

'תושב' זה קנוי קנין שנים. אבל קנוי קנין עולם, יהא

אוכל. בא 'שכיר' ולימד על 'תושב', שזה קנוי קנין

עולם, וזה קנוי קנין שנים, ואינו אוכל. אמר ליה אביו,

בשלמא התם, תרי גופי נינהו. ואף על גב דהוה ליה

לקרא למכתב, נרצע לא יאכל. ואידך, אתי פקל וחומר.

מילתא דאתי פקל וחומר, מרח וכתב לה קרא. אלא

בשנה השביעית ככל עבד עברי. ומבואר בזה, שהתורה לא התירה
לכהן להאכיל את עבדיו העבריים בתרומה, אלא רק את עבדיו
הכנענים שגופם קניי לו.
שואלת הברייתא: **יֹאמֶר** הכתוב **'תוֹשֵׁב'** בלבד וְאֵל **יֹאמֶר** **'שָׂכִיר'**,
וְאֵינִי **אֹמֵר** מסברא, ומה עבד נרצע הקנני לרבו קנני עוֹלָם, אֵינוֹ
אוֹכֵל בתרומת רבו הכהן, שכיר הקנני קנני שְׁנִימָה, לֹא כֹל שָׂכֵן
שאינו אוכל בתרומה, ולאִיזה צורך כתבה התורה גם **'תושב'** וגם
'שכיר'.
משיבה הברייתא: אֵילּוּ בֵּן שהיתה התורה כותבת **'תושב'** בלבד,
הֵייתִי **אֹמֵר**, ש'תוֹשֵׁב' זֶה עבד עברי הקנני לרבו הכהן קנני שְׁנִימָה
בלבד, אֲבָל נרצע הקנני לרבו קנני עוֹלָם, וְהָא אוֹכֵל בתרומה. לכן
כתבה התורה את שניהם, וְכֹא **'שָׂכִיר'** וְלִימֹד עַל **'תוֹשֵׁב'**, שֶׁזֶה
[תושב] קנני עוֹלָם, וְזֶה [שכיר] קנני קנני שְׁנִימָה, וְאֵינוֹ אוֹכֵל
אף אחד מהם בתרומה. אף כאן, כתבה התורה גם **'קודש'** וגם **'פנימה'**
כדי שיבוא פנימה וילמד על קודש שהוא ההיכל ולא קודש הקדשים.
אביי דוחה את תירוצו של רבא: **אִמֵּר** לִיה אֲבִי רַבָּא, כְּשֶׁלֹּאֵם הָתָם
[בתושב ושכיר] מובן ענין זה של רבא זה ולימד על זה, שהרי תרי
גוֹפִי נִינְהוּ – הם שני עבדים שונים, וצריך לדעת דינו של כל אחד
מהם. וְאֵף עַל זֶב דְּהִתָּה לִיה לְקָרָא לְמַכְתָּב – היה אפשר לכתוב
בפירוש, רק שְׂנִימָה הקנני קנני עולם, לֹא יֹאכֵל בתרומה, וְאִידֵּךְ,
שכיר הקנני קנני שנים, אֲתִי כִּלְ וְחֹמֶר שאינו אוכל בתרומה. אבל
זה לא קשה, כִּי מִלְּתָא דְּאֲתִי כִּלְ וְחֹמֶר – דבר שאפשר ללמוד
מקל וחומר, מִכָּה וְכִתְבָּה לִה קָרָא – דרך הכתוב לכותבו בפירוש.
אֲלֵא הָכָא – כאן, בדם הנפסל בכניסתו לפנים, בִּינּוֹן (דְּאִיכָא)
דְּאִיפְסַל הָדָם מִיד כְּשֶׁנִּכְנַס בְּהִיכָל, (הָכָא) לִפְנֵי וְלִפְנֵים – דִּין דָּם
שנכנס לקודש הקדשים, מֵאִי כְּעִי – לצורך מה הוא נכתב, שהרי אין
אפשרות להכניס את הָדָם לקודש הקדשים מבלי להכניס קודם
להיכל, ונמצא שלעולם קודם שנכנס לקודש הקדשים כבר נפסל,
ואין דרך התורה לכתוב תיבה שאין לה משמעות ודין בפני עצמה,
ולא באה רק כדי ללמדנו פירושה של תיבה אחרת. אלא היה לתורה
לכתוב בפירוש רק שדם הנכנס להיכל פסול.
מאחר שדחה אביי את תירוצו של רבא אמר הוא תירוצו אחר: **אֲלֵא**
אִמֵּר אֲבִי, לֹא נִצְרָכָא – מה שכתבה התורה **'קדש'** ו'פנימה', אינו
נצרך **אֲלֵא** לְדַרְךְ מְשׁוּפָּשׁ – לדם שהכניסו שלא כדרכו לקודש
הקדשים, כגון דרך גגין ועליות של קודש הקדשים, ולא נפסל קודם
שהכניסו לקודש הקדשים, ואם כן יש משמעות לדין הכנסת דם לקודש
הקדשים שנפסל בכך, וזה דומה למה שאמרה הברייתא בענין תושב
ושכיר.
רבא דוחה את תירוצו של אביי: **אִמֵּר** לִיה רַבָּא לאביי, איך אפשר
לפסול דם שנכנס לקודש הקדשים דרך משופש, וְהָא הִבְאָה בְּתִיב
בִּיה – בפסוקים העוסקים בפסול דם הנכנס לפנים משתמשת התורה
בלשון 'הבאה'. ככתוב **'וכל חטאת אשר יובא מדמה, או יזן לא**
הובא את דמה, ומשמע שאין דם הנפסל אלא הכניסו דרך משופש.
רבא מתיר את השאלה הראשונה של הגמרא ומצריך את התיבות
'קדש' ו'פנימה': **אֲלֵא אִמֵּר רַבָּא**, הכתוב מדבר כשהכניס את הָדָם
דרך ההיכל כדרכו, אמנם, כֹּל מִידִי – כל דבר, ובעניניו הכנסת הָדָם,
דְּחִשְׁבִּי עֲלֵיהּ לִפְנֵי וְלִפְנֵים – שחשב להכניסו לקודש הקדשים כדי
להוות ממנו שם, לֹא מִיפְסַל בְּהִיכָל עד שיכניסו לקודש הקדשים,
ואם חזר והוציאו לעזרה ולא הכניסו לקודש הקדשים, לא נפסל הָדָם
בכך. אי לכך נמצא שיש משמעות לדין הנלמד מ'פנימה' שדם שנכנס
לקודש הקדשים נפסל, באופן שהתכוין להכניסו לקודש הקדשים,
שכאמור אינו נפסל בכניסתו להיכל, אלא בכניסתו לקודש הקדשים.
הגמרא דנה באופנים שונים של דם הנפסל בכניסתו לפנים: כְּעִי רַבָּא,
פַּר הָעֵלִים דְּכָר שֶׁל צִבּוֹר וְשִׁעִיר עֶזְבֹּת בּוֹכְכִים, שדין דמם להינתן
כנגד הפרוכת ועל מזבח הזהב שבהיכל, שֶׁהַכֵּנִים דְּמִן לִפְנֵי וְלִפְנֵים,
לקודש הקדשים, מֵהוּ – מה דינם. מִי אֲמַרְיִן שמאחר שבפסוק כתוב
'אל הקודש פנימה', לכן, כֹּל הִיכָא דְּקָרִינָן כל דם שמתקיים בו
תחילת הפסוק, ונפסל בבואו **'אל הקודש'** – בכניסתו להיכל, כגון

במקום שֶׁהָא מְשׁוּלֵשׁ בְּדָם בְּקִשְׁרָא **בְּאִימורִים** – שהוא ראוי לשלש
ענייני הקרבן, זריקת הדם, אכילת בשר הקרבן, והקטרת האימורים,
והיינו חוץ לעזרה, שכן בשעת היתר במות היה מותר לעשות את
שלש ענייני הקרבן האלה מחוץ לעזרה, בבמה. אבל ההיכל עצמו
אינו נקרא 'מקום משולש', שהלא אינו ראוי להקטרת אימורים
ולאכילת בשר הקדשים, ולפיכך אף שהכנסת הדם לפנים פוסלת, אין
המחשבה על כך בשעת עבודה פוסלת.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְלֹא תִּהְיֶה מְחֻשָּׁבָה פּוֹסְלָתָהּ, כשחשב
לזרוק דמו בחוץ, מִקָּל וְחֹמֶר. ומה מקום שנוהג בו חומר זה, שֶׁפִּסַּל
דָּם חטאת חיצונה שֶׁהַכֵּנִסוּ בְּפָנִים, אֵת הָדָם שֶׁנִּשְׁאָר בְּחוּץ, ואף על
פי כן אֵין מְחֻשָּׁבָה פּוֹסְלָתָהּ בְּפָנִים, שהרי אינו מקום משולש. מקום
שאינו בו חומר זה, שֶׁלֹּא פִּסַּל דָּם שֶׁיֵּצֵא בְּחוּץ אֵת הָדָם שֶׁנִּשְׁאָר
בְּפָנִים, בעזרה, אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִהְיֶה פּוֹסֵל את הקרבן מְחֻשָּׁבָה לזרוק
דמו בחוץ.
הגמרא מתרצת שיש פסוק מפורש ממנו לומדים פסול מחשבת 'חוץ
למקומו': **תִּלְמֹד לֹמֶר** (ויקרא יז) וְאֵם הָאֵלָּל יֹאכֵל מִבֶּשֶׂר זָבַח שְׁלִמְיוֹ
בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵׁב לוֹ פִּיגּוּל יִהְיֶה.
ומ'שלישי' למדנו למחשבת חוץ לִמְקוֹמוֹ שפוסלת, שאם חשב לאכול
מהקרבן לאחר זמן אכילתו, ביום השלישי, הקרבן נפסל. ומ'פִּיגּוּל
יהיה' למדנו למחשבת חוץ לִמְקוֹמוֹ שפוסלת, שאם חשב לאכול
מהקרבן חוץ למחיצתו, פסל את הקרבן.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת דיני בשר היוצא מחוץ לעזרה
ובשר הנכנס להיכל: בְּשֶׂר [הַיּוֹצֵא לְחוּץ] – מחוץ למקום הראוי לו,
פְּסוּל]. אבל בשר הַנִּכְנָס לִפְנֵים, להיכל, בְּשֶׂר, שֶׁהָא בְּדִין שֶׁפִּסַּל
– שהיה אפשר לפסולו מקל וחומר, כדלהלן, ומה בְּמִקוֹם – חוץ
לעזרה, שֶׁלֹּא פִּסַּל דָּם שֶׁבְּחוּץ אֵת הָדָם שֶׁבְּפָנִים, בְּשֶׂר הַיּוֹצֵא לְחוּץ
פְּסוּל, מִקוֹם – ההיכל שֶׁפִּסַּל דָּם שֶׁבְּפָנִים – שנכנס להיכל, אֵת הָדָם
שֶׁבְּחוּץ, בְּשֶׂר הַנִּכְנָס בְּפָנִים להיכל, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּפְסֹל. מבארת
הברייתא: הֲרִי הוּא אֹמֵר (ויקרא יב) אֲשֶׁר יִבָּא מִדְּמָה, ויש לדרוש
'מָה' וְלֹא בְּשֶׂר – שרק דם הנכנס לפנים נפסל, ולא בשר.
מקשה הברייתא: קָל וְחֹמֶר מִיָּתָה – מאחר שלמדנו מכתוב מפורש
שבשר הנכנס לפנים אינו נפסל, יש ללמוד בקל וחומר שבשר היוצא
לחוץ כשר. ומה בְּמִקוֹם שהוא חומר, שֶׁפִּסַּל דָּם שֶׁבְּפָנִים – שנכנס
להיכל, אֵת שֶׁבְּחוּץ – את שנשאר בעזרה, בְּשֶׂר הַנִּכְנָס לִפְנֵים בְּשֶׂר.
מִקוֹם שֶׁלֹּא פִּסַּל דָּם שֶׁבְּחוּץ – שיצא חוץ לעזרה, אֵת שֶׁבְּפָנִים –
את שנשאר בעזרה, בְּשֶׂר הַיּוֹצֵא לְחוּץ – שיצא חוץ לעזרה, אֵינוֹ דִּין
שֶׁבְּשֶׂר. מתרצת הברייתא: הֲרִי הוּא אֹמֵר (שמות כב ז) וְיִבָּשֶׂר בְּשֶׂרָהּ
מִרְפָּה לֹא תֹאכְלוּ, ונלמד מזה, שבינן שֶׁיֵּצֵא בְּשֶׂר חוּץ לְמִחְצִיתוֹ
שקבעה לו התורה, הרי הוא כטריפה, ונִאֲמָר.
הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בפסול דם חטאת חיצונה הנכנס
להיכל: תִּנּוּ רַבָּנִן כתוב בתורה (ויקרא יז) הֵן לֹא הוּכָא אֵת דְּמָה אֶל
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה. אֵין לִי מִכָּאן שֶׁנִּפְסַל הָדָם, אֲלֵא פְּנִימָה – דווקא
כאשר הכניסו לקודש הקדשים שהוא המדור הפנימי ביותר. כנס
הָדָם רַק לְהִיכָל, מִנּוּן, תִּלְמֹד לֹמֶר 'אל הקודש' – שהוא ההיכל,
'פְּנִימָה', הוא קודש הקדשים.
מקשה הגמרא: וְאִמֵּר הכתוב רק **'קודש'** ללמדנו שדם שנכנס להיכל
נפסל, וְאֵל יֹאמֶר 'פְּנִימָה' המלמדנו שדם הנכנס לקודש הקדשים
נפסל, וממילא נדע שקודש הקדשים שהוא פנימי יותר מההיכל, כל
שכן שיפסל דם הנכנס שם. מתרצת הגמרא: **אִמֵּר רַבָּא, כָּא זֶה**
ו–תיבת **'פנימה'** וְלִימֹד עַל זֶה ו–על תיבת **'קודש'**, שאם היה הכתוב
אומר **'קודש'** ולא **'פנימה'**, הייתי אומר שכוונתו על קודש הקדשים
בלבד, ורק דם הנכנס לשם נפסל.
רבא מביא פסוק שנדרש בברייתא בצורה דומה: מִידִי דְּהִתָּה אֲתִישֵׁב
וְשָׂכִיר – דרשה זו דומה לדרשה שנדרשה על הכתוב האוסר על כהן
להאכיל את עבדיו העבריים 'תושב' ו'שכיר' בתרומה. דְּתִנָּא, כתוב
בתורה (ויקרא כב ה) וְכֹל זֶר לֹא יֹאכֵל קֹדֶשׁ תוֹשֵׁב בְּהוֹן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכֵל
קֹדֶשׁ, 'תוֹשֵׁב' זֶה עבד עברי שנרצע, שהוא קנני קנני עוֹלָם – עובד
את רבו עד היובל. 'שָׂכִיר' זֶה עבד עברי שְׁקִנְיִי קנני שְׁנִימָה – היוצא

וְהוֹצִיאוֹ לְמוֹצָה – בין המזבח לפתח ההיכל, כדי להוות ממנו על המזבח, כמו שכתוב (ויקרא טז יז) וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'.

וְהַכְנִיסָן שוב לבין הפרוכת והמזבח, מהו הדין. הָכָא וְדָא חֵד מְקוֹם הוּא, היות ואין שום מחיצה בין המקום שמן המזבח לפתח ההיכל, לבין המקום שמן המזבח לפרוכת, ולפיכך אינו נפסל. או [דילמא] שני מקומות נפרדים הם, שהרי 'צִיּוּחָה' קְרִינָא בִּיה – התורה קראה את המעבר בין המזבח לפרוכת, לבין המזבח לפתח ההיכל 'צִיּוּחָה', וממילא נחשב לכניסת דם ונפסל. הגמרא אינה פרשטת את השאלה ונשארת בתיקו.

שנינו במשנה: נִכְנֵס לְכַפֵּר אף על פי שלא כיפר פסול, דברי רבי אליעזר. רבי שמעון אומר, עד שיכפר.

הגמרא מביאה ברייתא בענין מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי שמעון: תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נֶאֱמַר בָּאן (ויקרא ו כב) וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יִבָּא מִדָּמָה לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ, וְנֶאֱמַר לְחֵלֶן (שם טז יז), בענין עבודת כהן גדול ביום הכפורים וְכָל אִדָּם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבוֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ, מִה לְחֵלֶן בְּשֵׁלָא כִּיפֵר – משמעות הפסוק 'בבואו לכפר בקדש' הוא, שמיד בכניסת הכהן גדול להיכל הוחזרו שאר הכהנים לפרוש מההיכל, אף שעדיין לא התחיל בעבודת הכפרה. אָף בָּאן בְּשֵׁלָא כִּיפֵר – אף שלא נתן מדרמה על המזבח הפנימי נפסל.

הברייתא מביאה את טעמו של רבי שמעון: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, נֶאֱמַר בָּאן, בענין חטאת שהוכנס דמה לפניו לְחֵלֶן (ויקרא טז כב), גבי הקרבנות של יום הכפורים וְזֹאת פֶּר הַחַטָּאת וְזֹאת שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הֻבְּאָה אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ, מִה לְחֵלֶן מְדוּבֵר בְּשִׁכְיִפֵּר, שהרי הכתוב מדבר על הוצאת הבשר ושריפתו שהיא לאחר זריקת הדם, אָף בָּאן, בְּשִׁכְיִפֵּר. אבל אם הכניס את הדם להיכל ולא כיפר, לא פסל.

הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי שמעון: בְּמֵאִי קָמִיפְלִיגִי – במה נחלקו, מִרְ קָבֵר ו-רבי אליעזר, דִּנְיָן חוּץ מִחוּץ – לומדים דין חטאת חיצונה מדין האדם שהכתוב מזהירו לעמוד בחוץ בבוא הכהן הגדול לכפר בקודש. מה האדם נאסר להכנס להיכל מיד, אף לפני הכפרה, אף דם חטאת אסור להכניסו להיכל לפני שזיה ממנו בפנים. וְאִין דִּנְיָן חוּץ מִבְּפָנִים – ואין לומדים חטאת חיצונה מחטאות הפנימיות של יום הכיפורים שמצוה להוות מדמן בפנים. וְמִרְ קָבֵר ו-רבי שמעון, דִּנְיָן בְּהִמָּה מִבְּהִמָּה, יש ללמוד חטאת חיצונה מחטאת פנימית של יום הכפורים, משום ששתייהן בהמות, וְאִין דִּנְיָן בְּהִמָּה – חטאת חיצונה שהיא בהמה, מֵאִדָּם – מאיסור שאסרה התורה על האדם להכנס לאהל מועד, שהוא גם לפני הכפרה.

שנינו במשנה: רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר כּוֹי' אם הכניס שוגג, כשר. הגמרא מבררת את שיטת רבי יהודה. מדייקת הגמרא ממה שהכשיר בשוגג: הָא – משמע, שאם הכניס לפניו בְּמִזְיד פְּסוּל, ומסתפקת הגמרא, האם בהכניס במזיד פסול רבי יהודה דווקא בְּשִׁכְיִפֵּר, וכדעת רבי שמעון, או אפילו בְּשֵׁלָא כִּיפֵר פסל רבי יהודה, וכדעת רבי אליעזר.

רבי ירמיה פושט את הספק מברייתא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, שנינו בברייתא, מִשְׁמַע שְׁנָאִמֵּר, מאחר שכבר נאמר (ויקרא טז כז), וְזֹאת פֶּר הַחַטָּאת וְזֹאת שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הֻבְּאָה אֶת דָּמָם (אֶל אֹהֶל מוֹעֵד) לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמִּחְנָה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ, ולמדנו מפסוק זה ששורפים מחוץ למחנה בשר חטאות הפנימיות, מִה תִּלְמִיד לְאִמֵּר הפסוק שלאחר מכן (שם טז כח) וְהַשּׁוֹרֶף אֹתָם יָכַסּ בְּגִדָיו, הרי כבר למדנו דיני שריפת בשר חטאות הפנימיות מחוץ למחנה מהפסוק הקודם.

הגמרא מקשה על שאלת הברייתא: מה שואלת הברייתא מִה תִּלְמִיד לְאִמֵּר וְהַשּׁוֹרֶף, והרי לְגוֹפִיָּה אֵיצְמִרְהָ, ללמדנו מה שנאמר בו, שהשורף את החטאות הפנימיות חייב לכבס את בגדיו. וזה לא שמענו מהפסוק הקודם לו. הגמרא מבארת באופן אחר: אֵלָּא כוונת הברייתא לשאול, מִה

תִּלְמִיד לְאִמֵּר הכתוב בזה שחזר וכפל 'זאת פר הַחַטָּאת' ואת שיעיר הַחַטָּאת', שיכול היה הכתוב לקצר ולכתוב 'זאת פר ושעיר החטאת'. אלא לִפִּי שְׁלָא לְמַדְנָא אֵלָּא לְפִר וְשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים שְׁנִשְׁרָפִין מחוץ לשלש מחנות, אֲבִית הַרְשָׁן – במקום שנקרא בית הדשן, ושם מְטַמְּאִין בְּגָדִים של השורפם, כמו שכתוב (שם) וְהַשּׁוֹרֶף אֹתָם יָכַסּ בְּגָדָיו, שְׁאֵר חַטָּאות הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהֵן בְּכָלל הַשְּׂרָפִין, מִנִּין שהשורפן נטמא ונטמאין בגדיו, תִּלְמִיד לְאִמֵּר הַחַטָּאת, הַחַטָּאת, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, לרבות כל חטאות הפנימיות שהשורפן נטמא ומטמא בגדיו, אִינוּ צָרִיךְ לזה פסוק מיוחד, אלא אפשר ללמוד זאת ממשמעות הפסוק הנזכר, שֶׁהִרִי הוּא אוֹמֵר וְזֹאת פֶּר הַחַטָּאת וְזֹאת שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הֻבְּאָה אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ, שְׁאִין תִּלְמִיד לְאִמֵּר – לא הוצרך הכתוב לכתוב כאן 'לְכַפֵּר', שהרי בפרשה זו נכתב כבר שדם הפר והשעיר נכנסים לפניו לכפר, וְזֹה תִּלְמִיד לְאִמֵּר 'לְכַפֵּר', לִימַד בזה שהטעם שהשורף חטאות הפנימיות מטמא בגדים הוא משום שדם נכנס לפניו לכפר בקודש, וממילא למדנו מכאן עַל כָּל הַמִּתְכַּפְּרִים בפנים, כלומר כל חטאות הפנימיות, שְׁהַשּׁוֹרֶף מְטַמְּא בְּגָדָיו, שהרי גם הן, דָּמָם נכנס לכפר בקודש.

רבי ירמיה מבאר את ראייתו מהברייתא: וְרַבִּי יְהוֹדָה שהוצרך ללמוד זאת מכפל התיבות 'חטאת' חטאת', ולא למד זאת ממה שנכפל 'לכפר' וכדברי רבי מאיר, כי התיבה 'לְכַפֵּר' לֹא מְשַׁמַּע לזה ללמוד שכל השורף חטאות הפנימיות מטמא בגדים. מֵאִי מְשַׁמַּע – מדוע, לֹא מְשַׁמַּע דְּמִיפְעִיָּא לִיה לְגוֹדָה שְׁנֵה – ודאי משום שצריך הוא את התיבה 'לכפר' ללמוד ממנה בגזירה שוה כרבי שמעון, שדם חטאת חיצונה שנכנס לפניו אינו נפסל עד שיהי ויכפר ממנו בפנים, ואם כן יש לנו ראיה שרבי יהודה סובר כרבי שמעון.

הדרן עֲלֵךְ כָּל הַזִּבְחִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ

פרק תשיעי – המזבח מקדש

נאמר בכתוב (שמות כט לו) וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל הַנֶּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ, ודרשו חכמים (להלן ע"ב) שהכוונה בזה היא שדבר פסול שעלה על גבי המזבח נתקדש להקריבה, ושוב אינו יורד מעל גבי המזבח, אמנם אין הדברים אמורים אלא בדבר שהיה מתחילתו בכלל 'ראוי' למזבח. ובפרק זה יתבאר מי הם הראויים למזבח שאם עלו עליו לא ירדו, ומי הם שאינם ראויים שאף אם עלו ירדו.

משנה

משנה זו מביאה שלש שיטות, מה הוא דבר הראוי למזבח שאם עלה על גביו לא ירד אפילו כשנפסל.

הַמִּזְבֵּחַ מְקַדָּשׁ [את] הָרָאוֹי לוֹ, כלומר, אם העלו על המזבח דבר פסול שהיה ראוי למזבח קודם שנפסל, קדשו המזבח, ושוב אין מורידים אותו מעליו. ונחלקו התנאים בגדר 'ראוי לו'. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר, כָּל דָּבָר הָרָאוֹי לְאִישִׁים – להיות מוקטר על האש שבמזבח, אִם עָלָה על המזבח לֹא יֵרֵד, שְׁנָאִמֵּר (ויקרא ו א) 'היא העולה על מִזְבֵּחַ', 'מוקדה' היינו אש שעל גבי המזבח, ומעתה יש ללמוד, מִה עוֹלָה שְׁהִיא רָאוּיָה לְאִישִׁים, אִם עָלְתָה כשהיא פסולה על גבי המזבח לֹא תֵרֵד, אָף כָּל דָּבָר שְׁהוּא רָאוּי לְאִישִׁים, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד. רַבִּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל דָּבָר הָרָאוּי לְמוֹצָה – להיות עולה על גבי המזבח, אף שאינו ראוי להיות נקטר על אש המזבח, אִם עָלָה לֹא יֵרֵד, שְׁנָאִמֵּר 'היא העולה על מִזְבֵּחַ', ומאחר והוסיף הכתוב את התיבות 'על המזבח' יש ללמוד, מִה עוֹלָה שְׁהִיא רָאוּיָה לְעוֹלֹת על גבי הַמִּזְבֵּחַ אִם עָלְתָה לאחר שנפסלה לֹא תֵרֵד, אָף כָּל דָּבָר שְׁהוּא רָאוּי לְמוֹצָה אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד.

עתה מבארת המשנה בדיון שיש בין רבן גמליאל לרבי יהושע: אִין חִילוק בְּדִין בִּין דְּבָרֵי רַבִּן גַּמְלִיאֵל לְדְבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ אֵלָּא לגבי הָדָם וְהַנֶּסֶכִּים שנפסלו ועלו על גבי המזבח, שְׂרָבֵן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שמאחר ועלו לֹא יֵרֵדוּ, כִּיִן שהיו ראויים מתחילה לעלות על

זבחים. פרק שמיני - כל הזבחים דף פג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קכט
רש"י תוספות

והוציא למזבח. לחוות שבע על טהירו ומתן ד' על קרנותיו כדכתיב ויצא אל המזבח
אשר לפני ה' וכפר עליו ותנן זה מזבח הזהב בפרק הוציא לו (יומא דף נח) ואמרין
התם דלהכי כתיב ויצא עד דנפיק מבוליה מזבח שלא יעמוד בין המזבח ולפרכת
בשעת מתנות המזבח אלא בין המזבח לתנח לצד המזרח: הכא חד מקום הוא. שאין
הפסק (מזבח) ביניהם ולא היא הכנסה שלא

והוציא למזבח והכניסו, מהו. הכא, ודאי חד מקום הוא.
או [דילמא], 'צִיאָה' קרינא ביה. תיקו: נכנס לכפר:
תניא, רבי אליעזר אומר, נאמר כאן 'לכפר בקודש',
ונאמר להלן 'וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו
לכפר בקדש'. מה להלן בשלל כיפר, אף כאן בשלל
כיפר. רבי שמעון אומר, נאמר כאן 'לכפר', ונאמר להלן
'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את
דמם לכפר'. מה להלן בשכיפר, אף כאן בשכיפר. במאי
קמיפלגי. מר סבר, דנין חוץ מחוץ, ואין דנין חוץ מבפנים.
ומר סבר, דנין בהמה מבהמה, ואין דנין בהמה מאדם:

רבי יהודה אומר כו': הא מיד, פסול. בשכיפר. או בשלל כיפר. אמר רבי ירמיה, ממשמע
שנאמר 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם (אל אהל מועד) לכפר
בקדש', מה תלמוד לומר 'והשורף'. מה תלמוד לומר 'השורף', לגופיה איצטריך. אלא, מה
תלמוד לומר 'חטאת' 'חטאת'. לפי שלא למדנו אלא לפר ושעיר של יום הכפורים ששורפין
אבות הדשן, מטמאין בגדים. שאר נשרפין, מנין. תלמוד לומר 'חטאת' 'חטאת', דברי רבי יהודה.
רבי מאיר אומר, אינו צריך, הרי הוא אומר 'ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת', שאין תלמוד
לומר 'לכפר', מה תלמוד לומר 'לכפר', לימוד על כל המתקפרים שהשורפין מטמא בגדים. ורבי
יהודה, 'לכפר' לא משמע ליה. מאי טעמא. לאו, משום דמיבעיא ליה לגזירה שוה:

הדרן עלך כל הזבחים שנתערבו

המזבח מקדש [את] הראוי לו. רבי יהושע אומר, כל הראוי לאישים, אם עלה לא
יירד, שנאמר 'היא העולה על מוקדה'. מה עולה שהיא ראוי לאישים, אם
עלתה לא תירד. אף כל שהוא ראוי לאישים, אם עלה לא יירד. רבן גמליאל אומר, כל
הראוי למזבח, אם עלה לא יירד, שנאמר 'היא העולה על מוקדה על המזבח'. מה עולה
שהיא ראוי למזבח, אם עלתה לא תירד. אף כל דבר שהוא ראוי למזבח, אם עלתה
לא תירד. אין בין דברי רבן גמליאל לדברי רבי יהושע אלא הדרם והנסכים, שרפן גמליאל
אומר לא יירדו, ורבי יהושע אומר, יירדו. רבי שמעון אומר, הובא כשר ונסכים פסולין,
הנסכים כשירים והובא פסול, אפילו זה וזה פסולין, הובא לא יירד, והנסכים יירדו:
גמרא

דממשמעותא דקרא נפקא דתלי טעמא דטומאת בגדים משום דהובא את דמה לכפר למדנו שכל הפנימים השורפם טמא בגדים שלא היה לו לכתוב ואשר הובא וגו' אלא
ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו': מאי טעמא. לא נפקא ליה לר' יהודה מלכפר: לאו משום דמפיק ליה. להאי לכפר לגו' דרבי שמעון ללמד על דמים החיצונים
שנכנס דמם לפנים שאין פסול אלא איכ כיפר כרבי שמעון ולא משום דתלי טעמא דשריפה בהובא את דמן הילכך איצטריך חטאת חטאת לרבות שאר הפנימיות:

הדרן עלך כל הזבחים

המזבח מקדש. אפילו דבר פסול שעלה למזבח קדשו המזבח ליעשות לחמו ואין מורידין אותו: את הראוי לו. משהוברר לחלקו ובגמרא מפרש למעוטי קמצים שלא קדשו
בבלי לאחר קמיצה שלא הוברר לחלק גבוה דאע"ג דקידשה המנחה כולה בבלי אין זה חלק גבוה ברור שאין המנחה קריבה כולה ובקמיצה בלא מתן כלי אין זה מבורר
למזבח: רבי יהושע אומר כו'. הני תנאי פליגי בפירושא דאת הראוי לו דסתמא דמתניתין רבי סתם מתניתין את הראוי לו למעוטי שאין ראוי לו והדר מפרש ומאי נידו ראוי
לו לרבי יהושע ראוי לאישים שנפסל ולא דם פסול ונסכים פסולין שאינן לאישים ול"ג כל הראוי למזבח שנפסל אפילו דם ונסכים ואין לך למעט אלא מה שלא נברר לחלק
מזבח מעולם ומאי נידו קמצים שלא קידשו מעולם בבלי: לאישים. לאש: היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועולה היא בהיותה יתא ולא יירד היא משמע בהיותה
תהא משעלתה על מוקדה: אף כל שראוי לאישים. לאפוקי דם ונסכים (פסולין) כדמפרש בסיפא אין בין דברי ר"ג לדברי רבי יהושע אלא הדרם והנסכים: רבי שמעון סבירא
ליה בנסכים של זבח כרבי יהושע (ובדם) ובנסכים הבאין בפני עצמן כרבן גמליאל ולא ממוקדה יליף אלא טעמא אחרינא אית ליה כדמפרש בגמרא: אם הובא כשר והנסכים
פסולין, כגון שיצאו או נטמאו: או הובא נפסל והנסכים כשרין. הואיל והם באים בגללו נפסלו עמו ובטלה תורת הקרבה מהן: הובא לא יירד. דמזבח קדוש:
והנסכים

הנסכין כשירין והזבח פסול. אי אפשר להיות לנסכין כשירים גמורין כיון דהזבח פסול אלא כלומר כשירין מנסול עצמן. **למעוטי** מאי. אי למעוטי קטרת קאתי הא תנא ליה סיפא וכן רובע וערבע קתני בספא ולא הוה ליה למיתניא ראי' לו אלא המזבח מקדש את הפסולין:

למעוטי

קמצים שלא קדשו בכלי. לכאורה

אפילו אליבא דר"ש קאי דאמר

לקמן (דף פד.) בנשפך דמה דלא ירד חזא

דלכולהו תנאי מיבעי ליה לאשכוחי שאין ראי

לו ועוד מדפריך עלה מ"ש מדעולא דהזחא

דעולא אתיא בר"ש דלרבי יהודה ירדו מדאמר

עלה רבי זירא לקמן אף אגן נמי תנינא שנשפך

דמה בו' וכי קאמר למעוטי קמצים שלא קדשו

בכלי הכי נמי דהוה מצי למימר לרבי יהודה

למעוטי אימורי קדשים קלין שהעלן לפני זריקת

דמים דירדו אלא משום דאירי' לר' שמעון נקט

הכי והקשה ה"ר חיים דהא שמעון לר' שמעון

בזקומץ רבה (מנחות דף כו.) דקומץ לא בעי

קידוש כלי וצריך לומר על כרחין דהבא אליבא

דרבנן נקט דבעי בקומץ קידוש כלי דרקיימא קל

בכל דוכתי ולא כרבי שמעון ולרבי שמעון

משכחת לה שאין ראי' לו כגון לבונה קדם

קמיצת הסולת שהלבונה נותרת בקמיצת הסולת

ועוד נראה דהזחא דעולא כבולי עלמא דבכל

דוכתי מייתי לה הבא ובפ"ק דמעילה (דף ז:) ועוד

מדפריך מאי שנא מדעולא ולא פריך מ"ש

ממנתי' נשפך דמה וכן במעילה דמייתי

מדעולא ולא מייתי ממנתי' דנשפך א"ע' דמייתי

דומה לדומה מתמה משמע דהזחא דעולא כבולי

עלמא דאפי' ר' יהודה מודה דנעשה לחמו של

מזבח ולא דמי לנשפך דמה כיון דאיבא זריקת

דמה והא דאמר רבי זירא לקמן אף אגן נמי

תנינא לר"ש מוכח שפיר דנעשה לחמו של מזבח

ודחי הש"ס דאפילו לרבי שמעון אין כאן ראי'ה

וה"ה דהוה מצי למימר דלר"ש פשיטא וכי

איצטריך ליה לעולא לאשמועטן אליבא דר'

יהודה:

ההוא לאהדורי פוקעין הוא דאתא. ומהא

דדרשין לקמן ועשית עולותיו הבשר

והדם עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר

עיכולי גידים ועצמות לא נפקי פוקעין דקסבר

האי תנא דלא אמרין ממילא שמעין מינה כי

היכי דנפקא קל בסמוך מאשר תאכל האש את

העולה דדרשין עיכולי עולה אתה מחזיר ואי

אתה מחזיר עיכולי קטרת ומאן דאית ליה

ממילא שמעת מינה הכי נמי הוה מצי למידרש

פרקעין מועשית ומ"מ תרויהו צריכי מאשר

תאכל האש דמועשית לא הוה מנעטין קטרת

כיון דבר הקרבה הוא כמו בשר דם ועוד יש

לומר דהיינו טעמא דלא נפקא פוקעין מדרשין

עיכולי עולה אתה מחזיר ואי אתה מחזיר עיכולי

גידים ועצמות משום דהוה מוקמינא ליה

משפירשו מן המערכת והרים על גבי המזבח ולא נפלו לארץ אבל נפלו לארץ אפילו עיכולי עולה אי אתה מחזיר: **ואי**

לח כדמוכח בהקומץ רבה (מנחות דף כו.) דהיינו טעמא דעל המזבח כל הראוי למזבח החיצון קאמר: **מה** עולה ראי'ה. וצריך לדרוק בבולה שמעתי דמרבין כל הקרבנות א"ע' דכתיב

עולה: **הווא** אמנא אפילו מחיים. ובדוקין שבעין ואליבא דרבי עקיבא כדאמר לקמן כתב רחמנא עולה שראוי לעלות: (**כל** עולין) אפילו מנחה. תימה דבפרק שתי מדות (מנחות דף

צ:) מנעוטים מנחה מנסכים מרכב עולה יש לומר דשאני התם דמסתר עולה ודוקא כלי לל דדומיא דנסכים כולה למזבח אי נמי שאני הבא דכתיב כל הנוגע במזבח יקדש דכל

משמע לרבי' אי נמי משום דכתיב זאת תורת דריבה תורה אחת לכל העולין:

גמרא ראי' לו, אין. שאין ראי' לו, לא. **למעוטי** מאי.

אמר רב פפא, **למעוטי** קמצין שלא קידשו בכלי. מתקין

לה רבינא, מאי שנא מדעולא. דאמר עולא, אימורי

קדשים קלין, שהעלן לפני זריקת דמן, לא ירדו, נעשו

לחמו של מזבח. הנה, לא מיחסרו מעשה בגופייהו. הני,

מיחסרו מעשה בגופייהו: רבי יהושע אומר כל הראוי

לאישים בו: ורבן גמליאל נמי, הכתיב 'עולה על

מוקדה'. ההוא, לאהדורי פוקעין, הוא דאתא. ואידך,

לאהדורי פוקעין, מנא ליה. נפקא ליה מ'אשר תאכל

האש'. ואידך, ההוא מיבעי ליה, 'לעיבולי עולה אתה

מחזיר ואי אתה מחזיר עיבולי קמורת'. דתני רבי חנינא

בר מניומו ברבי אליעזר בן יעקב, 'אשר תאכל האש את

העולה על המזבח', עיבולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה

מחזיר עיבולי קמורת. ואידך, לא מפילא שמע מינה,

דעיבולי עולה מהדרין: רבן גמליאל אומר כל הראוי

בו: ורבי יהושע נמי, הכתיב 'מזבח'. ההוא מיבעי ליה,

מאי (מעמא) קאמר רחמנא, כל הראוי למוקדה, מקדש

מזבח. ואידך, מזבח אחרניא כתיב. ואידך, חד להיכא

דהיתיה לה שעת הכושר, וחד להיכא דלא היתיה לה

שעת הכושר. ואידך, כיון דפסולין יניחו, ורבינאו

רחמנא. לא שנא, היתיה לו שעת הכושר. לא שנא, לא

היתיה לו שעת הכושר: רבי שמעון אומר הזבח בשר

בו: תניא, רבי שמעון אומר, 'עולה', מה עולה הבאה

בגלל עצמה, אף כל הבאין בגלל עצמן. יצאו נסכים

הבאין בגלל זבה. רבי יוסי הגלילי אומר, מתוך שנאמר

'כל הנוגע במזבח יקדש', שומע אני, בין ראוי ובין שאינו

ראוי. תלמוד לומר 'בכשים'. מה בכשים, ראויים. אף

כל ראוי. רבי עקיבא אומר, 'עולה', מה עולה ראוי,

אף כל ראוי. מאי בינייהו. אמר רב אדא בר אבהו, עולת העוף פסולה, איבא בינייהו. מר,

מייתי לה מ'עולה'. ומר, מייתי לה מ'בכשים'. ולמאן דמייתי לה מ'בכשים', 'עולה'. אי

כתיב 'בכשים' ולא כתיב 'עולה', הוה אמנא, אפילו מחיים. ולמאן דמייתי

ליה מ'עולה', הא כתיב 'בכשים'. אי כתיב 'עולה' ולא כתיב 'בכשים', הוה אמנא, אפילו

מנחה. כתב רחמנא 'בכשים'. מאי איבא בין הני תנאי, להני תנאי דמתניתין. אמר רב פפא,

קמצים שקדשו בכלי, איבא בינייהו. לתנאי דידן, לא ירדו. לתנאי דמתניתא, ירדו. (ריש לקיש

אמר), מנחה הבאה בפני עצמה, לדרבי כולן לא תרד. לדרבי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא,

תרד

אתה מחזיר עיכולי קטרת. עיכולי לבונה לא מנעט דמהדרין

עולה: **הווא** אמנא אפילו מחיים. ובדוקין שבעין ואליבא דרבי עקיבא כדאמר לקמן כתב רחמנא עולה שראוי לעלות: (**כל** עולין) אפילו מנחה. תימה דבפרק שתי מדות (מנחות דף

צ:) מנעוטים מנחה מנסכים מרכב עולה יש לומר דשאני התם דמסתר עולה ודוקא כלי לל דדומיא דנסכים כולה למזבח אי נמי שאני הבא דכתיב כל הנוגע במזבח יקדש דכל

משמע לרבי' אי נמי משום דכתיב זאת תורת דריבה תורה אחת לכל העולין:

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

מנחה

זבחים דף פג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלא

גמרא

הגמרא מבררת את כוונת המשנה 'המזבח מקדש את הראוי לו'.
מדייקת הגמרא: דבר הראוי לו – למזבח – אין – המזבח מקדשו, אבל
דבר שאין ראוי לו לא – אין המזבח מקדשו. מבררת הגמרא:
למעוטי מאי – מה כוונת המשנה למעט בזה.
מבארת הגמרא: אמר רב פפא, למעוטי – דין זה בא למעט קמצין
– קמצים הניטלים מן המנחה שלא קידשו אותם בכלי שרת לאחר
שנקמצו, וממילא לא נתבררו לחלק גבוה, ואין הם ראויים למזבח,
אם נפסלו ועלו על המזבח, ירדו.
הגמרא מקשה על דברי רב פפא: מתקין לה – הקשה על כך רבינא,
מאי שנא מדעולא – מדוע שונה קומץ זה שלא נתקדש בכלי מדינו
של עולא, דאמר עולא, אימורים – אימורים של בהמה שהיא קדשים
קלוי, שהעלן על המזבח לפני זריקת דמן – קודם שזרק את דם
הבהמה על המזבח, אף שעשה בכך שלא כדיון, שהרי הזריקה מתרת
להעלות האימורים על המזבח, מכל מקום לא ירדו מן המזבח, לפי
שנעשו להמו של מוֹבֵחַ, כלומר, שקידשם המזבח להקטירם עליו.
ויש ללמוד מדברי עולא שגם דבר שאינו ראוי למזבח, המזבח
מקדשו. שהלא אימורים אלו לא נתבררו לגבוה, שהרי קודם זריקת
הדם אין בהם מעילה, ומכל מקום אם עלו על המזבח לא ירדו, ואם
כן אף לגבי קמצים שלא קידשו בכלי יש לומר כן, שאף שלא נתברר
הקומץ לגבוה, מכל מקום אם עלה על המזבח לא ירד.
מתרצת הגמרא: אין לדמות קמצים שלא קידשו בכלי לאימורי
קדשים קלים שהעלם לפני זריקת הדם, משום דהִנֵּךְ – אימורי קדשים
קלים לפני זריקת הדם, לא מיחסרו מעשה בגופיהו – אינם חסרים
מעשה בגופם לעשותם ראויים למזבח, אלא על ידי זריקת הדם הם
מתבררים לחלק גבוה, ולפיכך אף קודם הזריקה מקדשם המזבח
לענין זה שאם עלו לא ירדו, אבל הִנֵּי – קמצים שלא קידשו בכלי
מיחסרו מעשה בגופיהו – חסרים הם מעשה בגופם כדי שיהיו
ראויים למזבח, שצריך לקדשם בכלי שרת, ולפיכך קודם שנעשה
בהם מעשה זה אינם ראויים למזבח ואם עלו ירדו.
שנינו במשנה: רבי יהושע אומר כל הראוי לאישים בו' אם עלה לא
ירד, שנאמר (ויקרא א) 'הוא העלה על מוקדה', מה עולה שהיא ראיה
לאישים אם עלתה לא תרד, אף כל שהוא ראוי לאישים אם עלה לא
ירד.
הגמרא מבררת מדוע רבן גמליאל אינו סובר כרבי יהושע. שואלת
הגמרא: ורבן גמליאל נמי – ורבן גמליאל, מדוע אינו מודה לדברי
רבי יהושע שכל הראוי לאישים אם עלה לא ירד, הִבְתִּיב – והרי
נאמר במקרא 'עולה על מוקדה', ויש ללמוד מכך שרק דבר הראוי
לאישים המזבח מקדשו.
משיבה הגמרא: ההוא – מקרא זה, 'עולה על מוקדה', אינו בא ללמד
על פסולים שעלו על המזבח שאם ראויים הם לאישים לא ירדו, אלא
להִתְדַּוּי פוקעין הוא דתתא – מקרא זה בא ללמד על כשרים שהיו
על המזבח ופקעו – קפצו – מננו, שיש להשיבם על גבי המזבח.
שואלת הגמרא: ואידך – רבי יהושע, הסובר שמקרא זה מלמד על
אלו שהיו ראויים לאישים ונפסלו שאם עלו לא ירדו, לֹא־הִתְדַּוּי
פוקעין מנא ליה – מנין הוא יודע דין זה שכשרים שהיו על המזבח
ופקעו שיש להשיבם על גבי המזבח.
משיבה הגמרא: נפקא ליה – רבי יהושע לומד דין זה מן המקרא (שם)
א 'והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח', ויש
ללמוד ממקרא זה שכל שאכלתו האש ופקע מעל המזבח יש להשיבו
ולהעלותו על גבי המזבח.
שבה הגמרא ושואלת: ואידך – רבן גמליאל, הלומד דין השבת
פוקעים מן המקרא 'עולה על מוקדה', מה ידרוש מן המקרא 'אשר
תאכל האש'.
משיבה הגמרא: ההוא – מקרא זה, 'אשר תאכל האש', מִיבְעֵי ליה
– נצרך לרבן גמליאל לדין אחר, ללמד שרק עִיבּוּלֵי עוֹלָה אֲתָה
מְחִיר – איברי עולה שנתעכלו ופקעו מעל המזבח יש להשיבם עליו,
וְאִי אֲתָה מְחִיר עִיבּוּלֵי קְמוֹרָת – אך אין להשיב קטורת שנתעכלה

ופקעה מעל המזבח הפנימי. דתני – שכך שנה רבי חנינא בר מניומי
בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, נאמר 'אשר תאכל האש את העולה על
המזבח', ויש ללמוד ממקרא זה שרק עִיבּוּלֵי עוֹלָה שפקעו מעל
המזבח אֲתָה מְחִיר, וְאִי אֲתָה מְחִיר עִיבּוּלֵי קְמוֹרָת.
שבה הגמרא ושואלת: ואידך – רבי יהושע, מנין לו ללמוד מן
המקרא 'אשר תאכל האש' דין השבת פוקעים על המזבח, והרי
מקרא זה נצרך כדי ללמד שאין מחזירים עיבולי קטורת.
משיבה הגמרא: לֹא מְמִילָא שְׂמַע מִיָּנָה דְּעִיבּוּלֵי עוֹלָה מְהֻרְיָנָ –
וכי אין אתה שומע ממקרא זה ממילא אף את הדין שיש להשיב
איברי עולה שפקעו מעל גבי המזבח. ונמצא שיש ללמוד מפסוק זה
שני דינים, האחד, שצריך להשיב עיבולי עולה שפקעו מעל המזבח.
והשני, שאין להשיב עיבולי קטורת.
שנינו במשנה: רבן גמליאל אומר כל הראוי בו' למזבח אם עלה לא
ירד, שנאמר (שם א) 'הוא העלה על מוקדה על המזבח', מה עולה
שהיא ראיה למזבח אם עלתה לא תרד, אף כל דבר שהוא ראוי
למזבח אם עלתה לא תרד.
הגמרא מבררת מדוע רבי יהושע אינו סובר כרבן גמליאל. שואלת
הגמרא: ורבי יהושע נמי – ורבי יהושע, מדוע אינו מודה לדברי רבן
גמליאל שכל הראוי למזבח אם עלה לא ירד, וְהִבְתִּיב – הרי נאמר
בכתוב 'על המזבח'.
משיבה הגמרא: ההוא – מקרא זה, 'על המזבח', מִיבְעֵי ליה – נצרך
לו לרבי יהושע. וכך הוא מפרשו, מאי (מעמא) קאמר רבנא – מה
היא כוונת הכתוב 'על מוקדה על המזבח', שכל דבר הראוי למוקדה
– לאישים, מְקַדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ. כלומר, שלכך כל הראוי לאישים אם
עלה לא ירד, משום שקדשו המזבח.
שואלת הגמרא: ואידך – רבן גמליאל, הסובר שכל הראוי למזבח
אם עלה לא ירד, מדוע אינו מפרש כרבי יהושע שרק הראוי לאישים
מקדשו המזבח.
משיבה הגמרא: אכן מודה רבן גמליאל שממקרא זה אין להוכיח
כשיטתו שכל הראוי למזבח מתקדש, לפי שניתן לפרשו כדברי רבי
יהושע, שרק הראוי לאישים מתקדש, אבל מוֹבֵחַ אֲחֵרִינָא בְּתִיב –
ישנו מקרא אחר שנאמר בו שהמזבח מקדש (שמות כט לא), 'כל הִנְגַע
בְּמוֹבֵחַ יִקְדָּשׁ', ובמקרא זה לא החזיר אישים, ולפיכך יש ללמוד משם
שכל הראוי למזבח גם אם אינו ראוי לאישים אם עלה לא ירד.
שואלת הגמרא: ואידך – רבי יהושע, הסובר שרק הראוי לאישים לא
ירד, מדוע אינו לומד ממקרא זה שאף דבר הראוי למזבח ולא
לאישים אם עלה לא ירד.
משיבה הגמרא: רבי יהושע סובר שיש צורך בשני מקראות כדי ללמד
שכל הראוי לאישים אם עלה לא ירד. חד – מקרא אחד צריך לְהִיבָא
דְּהִיתָה לָּהּ שְׁעַת הַבּוֹשֵׁר – ללמד על הקרבנות שהוכשרו מתחילה
להקטרה ורק לאחר מכן נפסלו, כגון שנשחטו כהלכה ולאחר מכן
לנו או נטמאו או יצאו, שאם עלו על המזבח לא ירדו. וְהַמְקָרָא
השני נצרך לְהִיבָא דְּלֹא הִיתָה לָּהּ שְׁעַת הַבּוֹשֵׁר – ללמד שאף
במקום שלא הוכשר הקרבן להקטרה אלא נפסל כבר בשעת
השחיטה, וכגון שחשב בשחיטתו מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו,
אף בזה נאמר הדין שהמזבח מקדש את הראוי לו, שאם עלו על
המזבח לא ירדו.
שבה הגמרא ושואלת: ואידך – רבן גמליאל, מדוע אינו סובר כרבי
יהושע שצריך שני מקראות לענין זה.
משיבה הגמרא: בִּינּוֹן דְּפִסּוּלִין נִינְהוּ וְרִבְיָהוּ דְּרַבְּמָנָא – מאחר
שקרבנות אלו פסולים הם, ואף על פי כן ריבתה אותם התורה לענין
זה שאם עלו לא ירדו, מעתה אין לחלק בינם, אלא לא שְׂנָא הִיתָה
לו שְׁעַת הַבּוֹשֵׁר לֹא שְׂנָא לֹא הִיתָה לוֹ שְׁעַת הַבּוֹשֵׁר – בין אם
הוכשרו מתחילה להקטרה ובין אם נפסלו כבר בשעת שחיטה, נאמר
בהם דין זה שהמזבח מקדשם, ואין צריך שני מקראות ללמד על כך.
שנינו במשנה: רבי שמעון אומר הִזְבַּח בְּשֵׁר בו' ונסכים פסולין,
הנסכים כשרים והזבוח פסול, אפילו זה וזה פסולין, הזבח לא ירד,
והנסכים ירדו.

1 תָּרַד מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֲלֵא בַּהֲמָה אֹו עוֹף הָרְאוּיִים
2 לִקְרֹבן עוֹלָה, וְלֹא מִנְחָה.
3 מִנְחָה הַבָּאָה עִם הַזֶּבֶחַ – בְּגִלּוֹל זֶבַח, הַקְרִיבָה מִנְחַת נִסְכִּים, שֶׁנִּפְסְלָה
4 וְעֵלְתָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, לְדַבְּרִי רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא תָרַד,
5 מֵאַחֵר שֶׁהָיָה רְאוּיָה לְמִזְבֵּחַ וְלֵאשִׁים, וְלְדַבְּרִי בּוֹלֵן – רֹוב הַתְּנָאִים,
6 שֶׁהֵם רַבִּי שְׁמַעוֹן רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי וְרַבִּי עֲקִיבָא, תָּרַד מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.
7 נִסְכִּים – יֵינוֹת הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמָן וְלֹא מִחֻמַּת הַקֶּרֶב, כְּגוֹן אִדָם
8 הַמִּתְנַדֵּב לְהִבִּיא נִסְכִּים לְמִזְבֵּחַ, לְדַבְּרִי בּוֹלֵן – רֹוב הַתְּנָאִים, שֶׁהֵם רַבִּי
9 יְהוֹשֻׁעַ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי וְרַבִּי עֲקִיבָא, יָרְדוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וְלְדַבְּרִי רֶבֶן
10 גְּמִלְיָאֵל וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא יָרְדוּ.
11 נִסְכִּין הַבָּאִין עִם הַזֶּבֶחַ – עִם קֶרֶב, לְדַבְּרִי בּוֹלֵן – לְשִׁטַּת כָּל
12 הַתְּנָאִים יָרְדוּ מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְלְדַבְּרִי רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל לְחֻנְיָה –
13 לְשִׁטַּת רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל לְבָדוּ, לֹא יָרְדוּ.
14 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: פְּשִׁטָּא, שֶׁהָיָה יוֹדְעִים אֲנִי שֶׁלְדַבְּרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
15 הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֵת הָרְאוּי לֵאשִׁים, וְלְדַבְּרִי רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל מִקְדָּשׁ אֵת
16 הָרְאוּי לְמִזְבֵּחַ, וְלְדַבְּרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן מִקְדָּשׁ כָּל דָּבָר הַבָּא מִמִּנְחַת עֲצָמָו,
17 וְלְשִׁטַּת הַתְּנָאִים הַנּוֹכְרִים בְּבִרְיָתָא אֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ מִנְחָה, וְמָה
18 הוֹצִיךְ רִישׁ לְקִישׁ לְהַשְׁמִיעֵנוּ.
19 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דִּין מִנְחָה הַבָּאָה בְּפָנֵי עֲצָמָה אֵיצְטְרִיכָא לִיה –
20 הוֹצִיךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁרְשָׁאֵי אִדָם לְהִבִּיא מִנְחַת כָּלִיל בְּפָנֵי עֲצָמָה, אָף
21 כְּשֶׁאֵינוּ מְבִיאָה מִשּׁוּם וְכֹחַ, וְכִדְרָבָא, דְּאָמַר רַבָּא, מִתְנַדֵּב אִדָם
22 מִנְחַת נִסְכִּים בְּכָל יוֹם – יִכּוֹל אִדָם לְהִתְנַדֵּב בְּכָל יוֹם מִנְחַת נִסְכִּים
23 שְׁכּוּלָה כָּלִיל גַּם אִם לֹא הִבִּיא זֶבַח, וְאָף שֶׁלֹּא מִצִּינוּ בַּתּוֹרָה מִנְחָה
24 שְׁכּוּלָה כָּלִיל לֹה' אֲלֵא זֶו הַבָּאָה מִחֻמַּת הַזֶּבֶחַ, מִכָּל מְקוֹם אִם פִּירַשׁ
25 אִדָם שֶׁרְצִינוּ לְהִתְנַדֵּב מִנְחָה כְּזֹו בְּפָנֵי עֲצָמָה, רְשָׁאֵי.
26 שְׁבָה הַגְּמָרָא וְשְׁוֹאֵלֶת: וְנִשְׁמָעִינָן בְּדַרְבָּא – הִיָּה לוֹ לְרִישׁ לְקִישׁ
27 לְהַשְׁמִיעֵנוּ בַּמְּפֹרָשׁ אֵת הַדִּין שֶׁאֲמַר רַבָּא, שֶׁמִּתְנַדֵּב אִדָם מִנְחַת
28 נִסְכִּים בְּכָל יוֹם, וּמִדּוּעַ הוֹצִיךְ לְאוֹמְרוֹ בְּאוֹפֶן כֹּזֵה.
29 וּמִחֻמַּת קוּשִׁיא זֹו מִפְּרִשְׁתָּה הַגְּמָרָא אֵת הַחִידוּשׁ בְּדַבְּרִי רִישׁ לְקִישׁ
30 בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֲלֵא דִּין נִסְכִּים הַבָּאִים עִם הַזֶּבֶחַ אֵיצְטְרִיכָא לִיה –
31 הוֹצִיךְ רִישׁ לְקִישׁ לְהַשְׁמִיעֵנוּ חִידוּשׁ בְּנִסְכִּים הַבָּאִים עִם הַזֶּבֶחַ לְשִׁטַּת
32 רַבִּי שְׁמַעוֹן, וּבְגוֹן דְּבִקְרָא מִקְרַב לָהּ לְמַחֵר וְלִיּוֹמָא תָּרָא – וּבְאוֹפֶן
33 שֶׁהִבִּיא אֵת זֶבַח הַיּוֹם וְאֵת הַנִּסְכִּים לְמַחֲרָת, אִו בְּיוֹם אַחֵר. כִּלְקָא
34 דְּעִתָּךְ אֲמִינָא – סְבוּרִים הֵינּוּ לּוֹמַר, הוֹאִיל וְאָמַר מָר – מֵאַחֵר
35 וְנִתְבָּאָר לְעִיל (ה) שֶׁמִּמָּה שֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה (בַּמִּדְבָּר כֹּטִי יח-לז) אֲצֵל קֶרְבִּנוֹת
36 חַג הַסִּוכּוֹת כְּמָה פְּעָמִים מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם, אֲנִי דוֹרְשִׁים שֶׁמִּנְחָתָם
37 וְנִסְכֵיהֶם בְּלִילָה, מִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם לְמַחֵר, דְּהֵינּוּ, שֶׁאִדָם שֶׁהִקְרִיב
38 קֶרֶב בְּיוֹם רְשָׁאֵי לְהִבִּיא אֵת נִסְכֵי הַקֶּרֶב בְּלִילָה, אִו אָף בְּיוֹם הַמַּחֲרָת,
39 מִמִּילָא הִיָּה מְקוֹם לּוֹמַר שֶׁנִּסְכִּים אֲלוֹ שֶׁלֹּא בָאוּ עִם הַזֶּבֶחַ אֲלֵא בָאוּ
40 בְּיוֹם אַחֵר, בְּנִסְכִּים הַבָּאִין בְּפָנֵי עֲצָמָן דְּמֹו – דֵּינוּם כְּאִדָם הַמִּתְנַדֵּב
41 נִסְכִּים בְּפָנֵי עֲצָמָם בְּלֹא זֶבַח, וּמוֹדִי רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאִם נִפְסְלוּ וְעָלוּ עַל
42 הַמִּזְבֵּחַ דְּלֹא יָרְדוּ, קָא מְשַׁמְעֵן לָן רִישׁ לְקִישׁ שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֲלֵא כָּל
43 נִסְכִּים הַבָּאִין מִחֻמַּת הַזֶּבֶחַ, לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ,
44 וְאִפִּילוֹ אִם הִבִּיאָם לְאַחֵר כְּמָה יָמִים מִזְמַן הַבָּאת הַזֶּבֶחַ.

משנה

45 מִשְׁנָה זֹו מִפְּרִשְׁתָּה אִיזָה פְּסוּלִים הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ וְאִיזָה פְּסוּלִים אֵין
46 הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ.
47 אֲלוֹ הֵם הַפְּסוּלִים שֶׁאִם עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָרְדוּ, הָלָן – קֶרֶבן שֶׁלֹן
48 בְּלִילָה מִחוּץ לְמִזְבֵּחַ, וְהִיּוֹצָא – שִׁיעָא מִחוּץ לְעוֹרָה, וְהִטְמָא, וְכֵן
49 קֶרֶבן שֶׁנִּשְׁחַט בַּמִּחְשֶׁבֶת חוּץ לְזִמְנֹו וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, וְכֵן בְּאוֹפֶן שֶׁקִּבְּלוּ
50 אֵת הָדָם אֲנָשִׁים הַפְּסוּלִין לְעַבּוּדָה, וְזָרְקוּ אֵת דְּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ, בְּכָל
51 אֹופְנִים אֲלוֹ הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ, וְאִם עָלוּ לֹא יָרְדוּ.
52 עֵתָה מִפְּרִשְׁתָּה הַמִּשְׁנָה כְּמָה פְּסוּלִים שֶׁנִּחְלְקוּ בָּהֶם תְּנָאִים אִם הַמִּזְבֵּחַ
53 מִקְדָּשׁ: רַבִּי יְהוֹדָה אֹמַר, קֶרֶבן שֶׁנִּשְׁחַט בְּלִילָה, וְכֵן בַּהֲמָה שֶׁנִּשְׁחַט
54 דְּמָה עַל הַקֶּרֶק, וְכֵן בַּהֲמָה שֶׁיּוֹצָא דְּמָה מִחוּץ לְקַלְעִים – חוּץ לְעוֹרָה,

56 בְּכָל אֹופְנִים אֲלוֹ אִפִּילוֹ אִם עָלְתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ תָּרַד. רַבִּי שְׁמַעוֹן
57 אֹמַר לֹא תָרַד, (שֶׁהָיָה פְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁ), לְפִי שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר,
58 שֶׁכָּל קֶרֶבן שֶׁפְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁ – שֶׁנִּפְסַל בְּמִקְוֶם הַמִּקְדָּשׁ, דְּהֵינּוּ לְאַחֵר
59 שֶׁנִּכְנַס לְעוֹרָה, תִּקְדָּשׁ מִקְבְּלוֹ – הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁוֹ, וְכָל קֶרֶבן שֶׁלֹא הָיָה
60 פְּסוּלוֹ בְּקִדְשׁ אֲלֵא נִפְסַל קוֹדֵם שֶׁנִּכְנַס לְעוֹרָה, אֵין תִּקְדָּשׁ מִקְבְּלוֹ.
61 הַמִּשְׁנָה מִפְּרִשְׁתָּה בְּאִיזָה פְּסוּלִים מוֹדִים הַכָּל שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ:
62 וְאֲלוֹ הֵם הַבְּהֵמוֹת הַפְּסוּלוֹת שֶׁלֹא הָיוּ פְּסוּלִין בְּקִדְשׁ – שֶׁנִּפְסְלוּ קוֹדֵם
63 שֶׁבָאוּ לְעוֹרָה, וְלִפְיֶכֶךְ לְדַעַת הַכָּל אֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ. הָרֹזֶבֶעַ – שׁוֹר
64 שְׂרַבַּע אֲשֶׁה, וְהַנֶּרְבַּע – בַּהֲמָה שֶׁנִּרְבַּעָה לֵאשׁ, וְהַמִּקְצָה – שִׁיחֲדוּהוּ
65 עַבּוּר קֶרֶבן לְעַבּוּדָה זָרָה, וְהַנֶּעֱבָד – שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לוֹ אִדָם, וְהַתֵּתֵן –
66 שֶׁנִּתֵּן לְזוֹנָה בַּתּוֹרָה תְּשׁוּלוֹם, וְהַמִּחֲרִיר – שֶׁהִחְלִיפוּ עַבּוּר כָּלָב,
67 וְהַכִּלְאִים – שֶׁנּוֹלַד מִשְׁנֵי מִינִים שׁוֹנִים שֶׁל בַּהֲמוֹת, וְהַמִּרְפָּה – שִׁישׁ
68 בּוֹ אֶחָד מִשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה טְרִיפוֹת, וְהִיּוֹצָא דוֹפָן – שֶׁלֹא נּוֹלַד דֶּרֶךְ
69 הָרָחֹם אֲלֵא קֶרְעוּ וְהוֹצִיאוּ דֶּרֶךְ הַדּוֹפָן, וְכַעֲלִי מוּמִין. כָּל אֲלוֹ אֵין
70 פְּסוּלִין בְּקוֹדֶשׁ, וְלִפְיֶכֶךְ הַכָּל מוֹדִים בָּהֶם שֶׁאָף אִם עָלוּ יָרְדוּ. רַבִּי
71 עֲקִיבָא מְכַשֵּׁיר בְּכַעֲלִי מוּמִין, שֶׁאִם עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָרְדוּ. רַבִּי
72 הִנְיָאֵל כֵּן הִכְהִינִם אֹמַר, דוֹחָה הָיָה אָבָא – אֲבִי הִיָּה נּוֹהֵג לְדַחֲתָה
73 וְלַחֲזוּרִיד אֵת בְּכַעֲלִי הַמוּמִין מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
74 בְּשֵׁם שֶׁהָדִין הוּא שֶׁאִם עָלוּ אֲלוֹ הַפְּסוּלִים שֶׁנִּמְנָו בַּתְּחִילַת הַמִּשְׁנָה עַל
75 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָרְדוּ, בְּדָם אִם יָרְדוּ מִמֶּנּוּ לְאַחֵר שֶׁעָלוּ עָלָיו, לֹא יַעֲלוּ
76 שֵׁנִית.
77 וְכּוֹלֵן – כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ כְּשֶׁהֵם חַיִּים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יָרְדוּ מִמֶּנּוּ,
78 לְפִי שֶׁאֵין הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ בַּהֲמָה כְּשֶׁהָיָה חַיָּה.
79 עוֹלָה כְּשֶׁרָה שֶׁעָלְתָה כְּשֶׁהָיָה חַיָּה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, תָּרַד וְלֹא יִשְׁחַטְנָה
80 שֵׁם, אֲבָל אִם עָבַר וְשִׁחַטְהָ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ יִפְשִׁיט אֵת עוֹרָה וְיִתְחַקֶּה
81 לְנִתְחִים בְּמִקְוָמָה – עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.

גמרא

82 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִיָּתָא מִפְּרִשְׁתָּה אֵת הַמַּחְלּוּקָה בֵּין רַבִּי יְהוֹדָה לְרַבִּי
83 שְׁמַעוֹן: תַּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יְהוֹדָה אֹמַר, נֹאמַר (ויקרא יב) 'זֹאת'
84 תּוֹרַת הָעֹלָה 'הוּא' 'הָעֹלָה', הָרִי אֲלוֹ שְׁלֹשָׁה מִיעוּטִין, שֶׁכֵּן שֶׁלֹשׁ
85 תִּיבּוֹת אֲלוֹ לְשׁוֹן מִיעוּט הֵן, וְיִשׁ לְלִמּוּד מִכָּר פֶּרֶט לְבַהֲמָה שֶׁנִּשְׁחַטְהָ
86 בְּלִילָה, וְשֶׁנִּשְׁחַטְהָ דְּמָה עַל גְּבִי קֶרֶק, וְשִׁיעָא דְּמָה חוּץ לְקַלְעִים,
87 שֶׁבְּשִׁלְשָׁה אֹופְנִים אֲלוֹ אָף אִם עָלְתָה בַּהֲמָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ תָּרַד,
88 שֶׁאֵין הוּא מִקְדָּשׁ.
89 רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר, נֹאמַר בְּכַתּוּב 'עוֹלָה', וְלִפְיֶכֶךְ אֵין לִי – אֵין אֲנִי
90 יוֹדַע שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ אֲלֵא עוֹלָה בְּשֶׁרָה, מִנֵּין שִׁישׁ לְרִבּוֹת אָף
91 פְּסוּלִים, כְּגוֹן בַּהֲמָה שֶׁנִּשְׁחַטְהָ בְּלִילָה, וְשֶׁנִּשְׁחַטְהָ דְּמָה, וְשִׁיעָא דְּמָה
92 חוּץ לְקַלְעִים, וְהָלָן – שֶׁעָבַר עָלָיו לִילָה מִחוּץ לְמִזְבֵּחַ, וְהִיּוֹצָא מִחוּץ
93 לְעוֹרָה, וְהִטְמָא, וְשֶׁנִּשְׁחַט בַּמִּחְשֶׁבֶת חוּץ לְזִמְנֹו וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ,
94 וְשֶׁקִּבְּלוּ אֲנָשִׁים פְּסוּלִין לְעַבּוּדָה אֵת דְּמֹו וְזָרְקוּ אֵת דְּמֹו עַל גְּבִי
95 הַמִּזְבֵּחַ, וְכֵן הִנְיָאֵל לְמַטָּה – קֶרְבִּנוֹת שֶׁצִּירִךְ לִיתֵן אֵת דָּמָם לְמַטָּה
96 מִחוּט הַסִּיקְרָא, שֶׁנִּתְּנָן לְמַעַלָּה מִן הַחוּט, וְכֵן אֲלוֹ שֶׁצִּירִךְ לִיתֵן אֵת
97 דָּמָם לְמַעַלָּה שֶׁנִּתְּנָן לְמַטָּה, וְהִנְיָאֵל בְּחוּץ – וְאֲלוֹ שֶׁצִּירִךְ לִיתֵן אֵת
98 דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁנִּתְּנָן בְּפָנִים – עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, אִו אֲלוֹ
99 שֶׁהִיָּה צִירִךְ לִיתֵן אֵת דָּמָם בְּפָנִים, שֶׁנִּתְּנָן בְּחוּץ, וְכֵן קֶרֶבן פֶּסַח
100 וְקֶרֶבן הַטָּמֵא שֶׁשִּׁחַטְנָן שֶׁלֹא לְשִׁמּוֹ, מִנֵּין לְרִבּוֹת אֵת כָּל אֲלוֹ שֶׁאִם
101 עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יָרְדוּ. תַּלְמוּד לּוֹמַר 'תּוֹרַת הָעֹלָה', וּבִתְיֹבוֹת אֲלוֹ
102 רִיבָה הַכְּתוּב תּוֹרָה אַחַת לְכָל הָעוֹלָמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין כְּשִׁרִים וּבֵין
103 פְּסוּלִים, שֶׁאִם עָלוּ שׁוּב לֹא יָרְדוּ. רַבִּי שְׁאֵטִי מְרַבֵּה – שְׁמָא תֹאמַר
104 שִׁישׁ לְרִבּוֹת אָף אֵת הָרֹזֶבֶעַ, וְהַמִּקְצָה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהַתֵּתֵן
105 וְהַמִּחֲרִיר, וְכִלְאִים וְטְרָפָה וְיוֹצָא דוֹפָן, שֶׁאָף אֲלוֹ אִם עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ
106 לֹא יָרְדוּ, תַּלְמוּד לּוֹמַר 'זֹאת', לְמַעַט אֵת כָּל אֲלוֹ, שֶׁאָף אִם עָלוּ יָרְדוּ.
107 מִבְּרִית הַגְּמָרָא, וְמָה רָאִיתָ לְרִבּוֹת אֵת אֲלוֹ – לָן יוֹצָא וְטִמָּא וְשֹׁאֵר
108 הַמְּנוּיִם עִמָּהֶם, וְלֹהֲיוֹצָא אֵת אֲלוֹ – רֹובַע וְנִרְבַּע וְהַמְּנוּיִים עִמָּהֶם,
109 אַחֵר מִצִּינוּ שִׁירִבָּה

מנחה הבאה. בלולה כולה בגלל עצמה כגון המתנדב מנחת נסכים בלא זבח דאפשר לעשות כן כדלקמן (דף צא): לדברי בולן, ר"ג ור' יהושע דמתני' דמרבין כל הראוי לאשים ולר"ש נמי דמרבין כל הבא בגלל עצמו אם נפסלה ועלתה לא תרד וכי פליג ר"ש בבאה בגלל זבח: לדברי רבי יוסי הגלילי, ור"ע תרד. דהא לא מרבו אלא עולה ודוגמתה מין בהמה ועוף ולא מנחה: הבאה

עם הזבח. כלומר בגלל זבח: לדברי בולן

תרד. אם פסולה היא תרד לרבי יוסי הגלילי

ור"ע ור"ש לדברי ר"ג ורבי יהושע לא תרד

דהא (כתיב) מוקדה ומזבח הוא: נסכים

הבאין בפני עצמן. כגון המתנדב מין בלא זבח

דתנן במנחות (דף קד): מתנדבין מין: לדברי

בולן. רבי יוסי ור"ע ור' יהושע ירדו לדברי

ר"ג ור"ש לא ירדה: ה"ג פשיטא. דהכי הוא

דלרבי יהושע מיד דבר מוקדה אין דלאו בר

מוקדה לא לר"ג כל דבר מוכח ולר"ש בא

בגלל עצמו ולתנאי דמתני' מנחה לא: מנחה

הבאה בפני עצמה איצטרך ליה.

ולאשמועין דיש מנחת נסכים הבאה בפני

עצמה כדרכא: מתנדב אדם מנחת נסכים.

בלא זבח ואף על גב שלא אמרה תורה מנחת

כליל (הבאה) אלא הבאה בגלל זבח היכא

דפריש פריש ונשמעין. ר"ל בהדיא כדרכא:

נסכים הבאים בגלל זבח איצטרך ליה.

לר"ל לאשמועין דלר"ש ירדו ובגון דקא

מקריב להו למחר וליומא חרא דק"ל לעיל

(דף מר.) אדם מבא זבחו זבחו היום ונסכיב מכאן

ועד י' ימים ונפקא לן מהא דאמר מר ומנחתם

ונסכים יתיר דכתיבי בקרבנות חג להכי

כתיבי: מתני' הילן. בין דם בין אימורים: רבי

יהודה אומר כו'. בהנך תלתא פליג ומודי

בשאר א וטעמא יליף בגמ': שהיה פסולו

בקדש. משבאת לעזרה נפסלה: כל שפסולו

בקדש כו'. בגמ' יליף טעמא: מכשיר. דאם

עלו לא ירדו ובגמ' מוקי לה בדוקין שבעין

הואיל וכשרין בעופות לבתיהל: דוחה.

ומורידן: כשם שעלו לא ירדו. אבל פוסלין

דתנן בהו לא ירדו כך אם ירדו לאחר שעלו

לא יעלו עוד: גמ' זאת היא העולה. זאת

מיעוטא והיא מיעוטא דה"א דהעולה מיעוטא

דמשמע העולה המיוחדת כשרה ולא פסולה

למעוטי פסולין אתו שאפילו עלו ירדו ולא

תימא כל הנוגע במזבח לכל פסולין אתא

ומסתבר דהני ממעט שפסולין לפני זריקה

ולקמיה מפרש שאר פסולין מנא ליה דלא

ירדו ולא ממעט להו מהבא כגון נשחט חוץ

לזמנו דפסולו לפני זריקה: תורת העולה.

שהיא על מוקדה שתהא שם הלילה עד

הבקר ולא תרד:

ור'

תרד. מנחה הבאה עם הזבח, לדברי רבן גמליאל ורבי

יהושע, לא תרד. לדברי בולן, תרד. נסכים הבאין בפני

עצמן, לדברי בולן ירדו. לדברי רבן גמליאל ורבי שמעון,

לא ירדו. נסכין הבאין עם הזבח, לדברי בולן ירדו.

לדברי רבן גמליאל לחודיה, לא ירדו. פשיטא. מנחה

הבאה בפני עצמה, איצטרך ליה. וכדרכא, דאמר

רבא, מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום. ונשמעין

כדרכא. נסכים הבאים עם הזבח, איצטרך ליה, דקא

מקריב להו למחר וליומא [או] חרא. סלקא דעתך אמינא,

הואיל ואמר מר, 'מנחתם ונסכיהם' בלילה, 'מנחתם

ונסכיהם' למחר, כנסכים הבאין בפני עצמן דמו, ומורי

רבי שמעון דלא ירדו, קא משמע לן: משנה אלו אם

עלו לא ירדו. הילן והיוצא והפסול, ונשמעין חוץ לזמנו

וחוץ למקומו, ושקבלו פסולין וזרקו את דמו. רבי יהודה

אומר, שנשחט בלילה, ונשפך דמה ויצא דמה חוץ

לקלעים, אם עלתה תרד. רבי שמעון אומר לא תרד,

(שהיה פסולו בקדש), שרבי שמעון אומר, כל שפסולו

בקדש, הקדש מקבלו. לא היה פסולו בקדש, אין הקדש

מקבלו. ואילו שלא היה פסולו בקדש, הרובע והנרבע

והמוקצה והנעבד והאיתן והמחיר והקלאים והמזפה

והיוצא דופן ובעלי מומין. רבי עקיבא מכשיר בבעלי

מומין. רבי חנינא סגן הכהנים אומר, דוחה היה אבא

את בעלי מומין מעל גבי המזבח. כשם שאם עלו לא

ירדו, כך אם ירדו לא יעלו. וכולן שעלו חיים לראש

המזבח, ירדו. עולה שעלתה חיה לראש המזבח, תרד.

שחטה בראש המזבח, יפשיט וינתחה במקומה: גמרא

תניא, רבי יהודה אומר, 'זאת' 'הוא' 'העלה', הרי אלו

שלישה מיעוטין. פרט לשנשחטה בלילה, ושנשפך דמה,

ושניצא דמה חוץ לקלעים, שאם עלתה תרד. רבי שמעון

אומר, 'עולה', אין לי אלא עולה בשרה. מנין לרבות

שנשחטה בלילה, ושנשפך דמה, ושניצא דמה חוץ

לקלעים, והילן והיוצא והפסול, ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ

למקומו, ושקבלו פסולין וזרקו את דמו. הניתנין למטה

שנתנן למעלה, ולמעלה שנתנן למטה. והניתנין בחוץ

שנתנן בפנים. בפנים, שנתנן בחוץ. ופסח והמאית

ששחטין שלא לשמן, מנין. תלמוד לומר 'תורת העולה', ריבה. תורה אחת לכל העולין, שאם

עלו לא ירדו. וכול שאני מרבה הרובע והנרבע, והמוקצה והנעבד, ואתנן ומחיר, וכלאים וזרפה

ויוצא דופן, תלמוד לומר 'זאת'. ומה ראיית לרבות את אלו, ולהוציא את אלו. אחר שריפה

הכתוב

הלן והיוצא. אע"ג דהני אלו תנא ושייר הך דחשיב בברייתא בגמ' ושמן משום דמוחי דחבא שמעינן דכ"ש דהוה ובברייתא נמי בגמ' דהך דירדו לא חשיב זקן וחולה ומוזהר ונרמה וטומטום ואנדרוגיטוס ושמן הוה בכלל דהוה דחשיב: והו"ל למקומו. ותימה דבפ' התורה (מנחות דף עט.) אמרין חטאת ששחטה חוץ למקומו רבא אמר תרד כו' ור"ת גורס תורה דאיידי בה התם ומיהו בזה לא הוהיל כלום וי"ל דהוהיל דשגני תורה דהוה קדשים קלים וליכא מעילה באימורין מקמי זריקה וכי שחט חוץ למקומו לא מתירה חוריקה למעילה לכך תרד דהא חסירה זריקה החשובה בה אבל חוץ לזמנו לא ירד משום דמזבח לפיגולו לקובעו בברת כדא' במסכת מעילה (דף כ.) גבי מעילה ודה"ה באם עלו לא ירדו כי האי גזנא אבל הכא בשמעתין מיירי בקדשי קדשים דאיכא מעילה קודם זריקה להכי כי איפסלא בחוץ למקומו לא תרד דבוריקה החסירה אין קפידא דלא מהני מידי וכי האי גזנא מפליג בסמוך (דף פה.) גבי אימורין שהעלן לפני זריקה בין קדשים קלים בין קדשי קדשים וקשה לי פסח שלא לשמו אנאי לא ירד מאי שגא משלל במקומו בתורה דאידי ואידי קדשים קלים ומחשבה פסולה קודם זריקה וי"ל פסול דשלא במקומו חמיר טפי מפסול דשלא לשמו דהוה כמו שחטן בדרום בקדשי קדשים דירדו לר' יהודה פ"ק דמעילה (דף ב.) דהיינו נמי חוץ למקומו ובפרק התורה (מנחות דף עט.) נמי מוכח דחוץ למקומו נמי דירד היינו דוקא לר' יהודה אבל לר"ש לא ירדו אי נמי שלא לשמו קיל לפי שכשר בכל הובחים לבד חטאת ופסח וזריח עין אי מצוי למימר דגבי תורה מיירי דחשיב לאכול הבהר חוץ לירושלים אין המקום ראי לשום זבח לכך תרד אבל חשיב לאכול בשר חטאת ואשם חוץ לקלעים או להקטיר אימורי קדשים קלים חוץ לקלעים לא ירד כיון דזה המקום ראי לקדשים קלים לאכילת שלמים: חנה"ל ושקבלו פסולין חרוק דמן. בגמ' (לקמן דף פה) פליג ר' יוחנן ור"ל אי מיירי דקבלו חרוק דתרייתו נעשו בפסולין וכמו כן מדוקדק בריש מעילה (דף ה.)

כל פסולו בקדש. שאירע לאחר שחטתה שנתקדש בכלל דכרישי' לעיל בפ' חטאת העוף (ד' סה ד"ה אמר.)

זאת היא העולה. זאת תורת העולה היא העולה זאת והיא והיא דהעולה שני היינו ג' מיעוטין אבל העולה קמא אתא לעולה ראשונה כדאמר רבא בפ' תמיד נשחט (פסחי' דף נח) ותורת הוה רבי לרבות איזה פסולין דאם עלו לא ירדו כרבי יהודה דלא ממעט אלא הך ג' ואם תאמר הא ר' יהודה סבר לעיל בפ"ק (דף ד.) רצפה מקדשה במזבח א"כ כולן עלו והכי משכחת לה פסול בפיגול ונותר וטמא וי"ל כגון שיש הפסח בין הבמה לצפת העולה פ"ט לנשחט בלילה. רובע ונרבע לא צריכי מיעוטא דרבי יהודה וכל הני דמרבין ר"ש מרבין נמי רבי יהודה כדלקמן (דף פה) ומסתבר לרבות הני

טפי משום דמשכח להו דהכשרא ואם תאמר קדשי קדשים ששחט בדרום (דאם עלו לא ירדו) ושנכנס דמה לפנים ואף על גב דקרא ללאו שמעינן נמי דאם עלתה תרד א"נ שחט בדרום כעין שחטת חוץ היא: הניתנין למעלה שנתנן למטה כו'. בכל הני מודה רבי יהודה והכי אמרין לעיל בפרק ב' (דף כז) קתני מיהא הניתנין למטה שנתנן למעלה ולא פליג רבי יהודה ה"פ כל הפסולין (לעיל דף לו.) נמי אמרין (לעיל דף לו.) דהכי דפסול במחשבת היתום משום דרבי יהודה לטעמיה דאמר שלא במקומו כבמקומו דמי ותימה דבריש מעילה (דף ב.) משמע דפליג רבי יהודה גבי קדשי קדשים ששחט בדרום דרבה אמר אם עלו ירדו ורב יוסף

1 יוסף לא ירדו וקאמר אליבא דרבי יהודה כ"ע לא פליגי דירדו כי פליגי אליבא דר"ש רב
2 יוסף כר"ש ורבה אמר לך ע"כ לא קאמר ר"ש אלא בניתן למטה שנתן למעלה בו ולעולם
3 בשחטין בצפון וקבל דמן בצפון ומדנקט למטה שנתן למעלה משמע דפליגי בה דה"ל
4 למנקט נשחטה בלילה ונשפך דמה ויצא דמה ו"ל דהכי פ' רב יוסף כר"ש דמשמע ליה
5 ניתנן למעלה שנתן למטה אפילו עולת העוף

6 שזולקה ומיצה דמה למטה דהוי כעין שני
7 מקום שחיטת קדשי קדשים וקבלת דמן מצפון
8 לדרום ורבה אמר ע"כ לא קאמר ר"ש אלא
9 בובחים הניתנן למטה שנתן למעלה ולעולם
10 בשחטה בצפון אבל בעולת העוף שעשאה למטה
11 ובקדשי קדשים ששחטן בדרום מודה ר"ש לרבי
12 יהודה שירדו הוא דקאמר לעיל בפרק שני (דף
13 כו) קתני מיהא הניתנן למטה שנתן למעלה
14 ולא פליגי רבי יהודה אע"ג דלרב יוסף יש
15 במשמע ניתנן למעלה שנתן למטה אפילו
16 עולת העוף שעשאה למטה דפליגי ר' יהודה בין
17 דמודה בדמי זבחים שייך שפיר לומר דלא פליגי
18 ר' יהודה אלא ירדו הניתנן למעלה שנתן למטה
19 כמו בקבלו פסולין וזרקו את דמן דקאמר בסמוך
20 דלא פליגי רבי יהודה אע"ג דלא מודה לר"ש

21 אלא בתוך דחוו לעבודת ציבור ור"ש אפילו בתוך דלא חוו לעבודת ציבור קאמר דלא ירדו דלא גרע משנשפך הדם ונאבד לגמרי דלא ירדו לר"ש ומיהו צריך עיון כי שמא בשנשפך הדם
22 ונאבד קודם קבלה לא יאמר ר"ש לא ירדו בשביל שחיטה לבדה אלא בשנשפך מן הכלי ונאבד אחר קבלה ופסולין דלא חוו לעבודת ציבור דלא אשכחן ליה הכשר בשום מקום אם קבלו
23 נמי את הדם לא יאמר ר"ש אם עלו לא ירדו דמשום שחיטה לבדה שחיטה כשרה לא יחשבו פסולו בקדש בדמשמע בריש מעילה (דף ב' ג.) שאפילו שחט בצפון וקבל בדרום לא היה
24 חושבן רבה פסולו בקדש דקדושים ליה רב יוסף ממתני' דחטאת העוף (לעיל דף סה) וכולן אין טמאין בגדים אבית הבליעה בעולת העוף שעשה למטה ולעיל מוקמינן לה בגמ' במיצה
25 ולא במליקה ומייתי מנה ראיא לדרום וגבי קדשי קדשים דחשיב פסולו בקדש א"כ אע"פ שנעשית המליקה בהכשר שזיה במקום שחיטה לא היה חושבו פסולו בקדש לרבה עד דאתביה
26 רב יוסף אלמא בשחיטה לבדה בהכשר לא חשיב לרבה פסולו בקדש ומיהו יש לדמות פסול מיצו לפסול שחיטה יותר מקבלה כיון שבמיצו הוא ממצה ומוציא דם מן הגוף כמו שעשאה
27 בשחיטה: ומוציא אני את שול שלם שלא היה פסולו בקדש. בריש פרק יצא דופן (גדה דף מא.) משמע דלא איצטרך האי קרא לנפסלו כשהו חולין אלא לנפסלו לאחר שהוקדשו והשתא
28 רובע ונרבע דיאסרו ניתא אבל מוקצה ועבד קשה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ו"ל דאיידי בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא וכן מפרש בפרק בתרא
29 (לקמן דף קיד.) וא"ת אנתן ומחיר אי לאחר שהוקדשו נתן לזונה ובקדשים קלים כרבי יוסי הגלילי לא היה אנתן כדדרשין בשלהי כל האסורין (תמורה דף ק) לכל נדר פרט לנדר ו"ל
30 בבמהת קדשים מעוברת נתן לה העובר וקסבר וולדות קדשים בהיותן הן קדושים לאחר שיצאו לאויר העולם ומ"מ הוי כלאחר שהוקדש כיון דקדוש אגב אימיה וכן בפ' בתרא (לקמן
31 דף קיד.) קרי ליה ראיא לפתח אהל מועד אע"ג דהוי חולין עד שעת יציאתו וכלאים ויצא דופן בולדות קדשים והתם בפ' יצא דופן (גדה דף מא.) פ' בקדושת דל"ג בהויתין הן קדושים
32 ולפי מה שפירשתי ניתא וע"כ הא שמעתינן לר"ש בסוף דם שחיטה (כריתות דף כג.) דקסבר בהויתין הן קדושים מה אמר דאם עלו ירדו וגם משום דך דאנתן ומחיר דשמעתינן דלא משכחת
33 לה אלא בולדות קדשים ובהויתין הן קדושים אבל קשה כלאים ויצא דופן היכי משכחת לה דקדושים הוולדות דכיון דלא חוו להקריב וגם קסבר בהויתין קדושים לא חל על וולדות
34 קדושה כלל כדתנן פרק כיצד מערימין (תמורה דף כד.) רשב"ג אומר ילדה טומטום ואנדרוניגוס אין קדושה וחלה עליהן וקסבר בהויתין וזון קדושים ולא חלה אפילו קדושת דמים ו"ל
35 דמקדישן בבטן קדושת הפה וקשה על ר"ש דסבר בהויתין ממתני' דסוף תמורה (דף לג.) אלו דנקברין קדשים שהפילו ובלאו הכי קשה מבשר בחלב דהני בהויתין דמשמע דלא פליגי
36 עלייהו ר"ש אלא על חולין שנשחטו בעזרה ואילו קדשים שהפילו אין קדושה חלה עליהן כיון דסבר בהויתין קדושים כמו טומטום ואנדרוניגוס וגם בשר בחלב אמר ר"ש דמותר בהנאה
37 בפ"ק דבכורות (דף י') א"כ אמאי הווי בקבורה וצ"ל דפליגי עלייהו ר"ש ולא ליהווי בקבורה א"כ בקדשים שהפילו מודה דבכורה דקדושתן משום דאי הווי בר קיימא הווי חוו להקריב להכי
38 לא דמי טומטום ואנדרוניגוס והכי צריך לפרש שיליה בבמה המקשה (חולין דף עז.) גבי הפילה שליו במקדשים תקבר ומפרש טעמא משום דרובא בר הקדש הוא וקשיא לר"ת אי סבר
39 וולדות קדשים ממני אמר קדושתן אפילו כולן קדושתן ואי סבר בהויתין קדושתן אין חלה קדושה על שום דבר דלא חוי להקריב כדאמר רשב"ג כיון טומטום ואנדרוניגוס אלא ו"ל דנפלים
40 עדיפי כיון דאי הווי בר קיימא הווי חוו להקריב וחל עלייהו קדושה והיינו ודאמרן) התם רובא בר מקדש לאפקי טומטום ואנדרוניגוס: הגה"ה יוצא שחרי יוצא כשר בבמה. יוצא דאברי
41 עולה ואימורין קאמר אבל יוצא דדם פסול ר' יהודה וא"ת מהאי טעמא נמי ליתכשר יוצא דדם ו"ל דהכשר דם חמור ולא ילפינן מבמה אם לא נמצא לו הכשר בפנים ועוד ו"ל דבבמה
42 הוי בהכשר ואע"ג דבאימורין ילפינן שלא בהכשרו מבהכשרו ע"י ריבוי תורת מיהו דם המתיר לא ילפינן בדפירשנו לעיל בפ' איהו מקומן (דף נא.) ד"ה מפני) דייק דבר הלמד בבין
43 אב חחר ומלמד בבין אב מדילפינן לן דמה מלן דאימורין ולן דאימורין מלן דבשר ואמאי נילף דם שנפסל בשקיעת החמה מאימורין דכשרין דלא מיפסלי אלא בעמוד השחר וכ"ת משום
44 דלן דם אחר עמוד השחר לא מצי גמר מאימורין מה בכך הא לא מצינו פסול עמוד השחר בדם כלל ועוד כיון שלמדנו דאחר שנפסל לא ירד אין חילוק בין שקיעת החמה לעמוד השחר
45 דאי לא תימא הכי לן דם שתי ליתות מנין הא אין כיצא בו בבשר אלא ודאי לא גמרינן דם מהכשרו ולהכי חשיב ליה בגין אב מבנין אב דלא מצי למילף אלא מלן דעמוד השחר דאימורין
46 ולהכי נמי לא בייל ליהו דילמא לן בדם ובאימורין כשר שחרי לן כשר בבשר ולכן נמי איצטרך למימר חוץ למקומו הואיל ואיתקש לחוץ לזמנו דלא מצי למימר הואיל וכשר בבמה וכן
47 קבלו פסולין לא מכשר אלא בהך דחוו לעבודת ציבור אבל זר לא אף על גב דכשר בבמה ומיהו אשכחן דילפינן מהכשרו בדם מדם כגון ניתנן למעלה ולמטה לפי שכל אחד כשר
48 בחבירו וגם לא הוצרך כאן לפרש הטעם לפי שהוא פשוט ושלא לשמו דפסח חטאת שכשר בשאר קרבנות ומיהו קשה דלעיל בפרק חטאת העוף (דף סח) גבי זר וסבין טמאין בבית
49 הבליעה פריך דנילף זר מבמה דתניא מנין ליצא כר' יואי קשיא הא האי תנא גופיה לא יליף כרפי' דמוקי בחוו לעבודת צבור ולא גמרי נמי דם מבמה ועוד הא דמכשר התם מליקת
50 שמאל משום דאשכחן ליה הכשרא ביה"כ הא לא ילפינן מבהכשרו וכן לינה מאברים ופזרים הא רבי יהודה פסול ליה הבא ו"ל דלעיל פירשתי דהייא חטאת סוגיא ברי"ש וכולה מתני' דהתם
51 דמפלגא לענין בליעה לענין בין פסולו בקדש כר"ש דהבא דבריש מעילה מדמי לה בליעה ואם עלה לא ירד להדיד ו"ל נילף מבמה לר"ש כי דמיא דגמרינן פסול דאימורין
52 לרבי יהודה ומיהו לא לגמרי איתא כר"ש מדפסלה מליקת שמאל ור"ש מדפסלה מליקת שמאל לר' יוסי הגלילי ור"ע דמה כבשים ראינן כו' ומיהו קשה לרבי יהודה יצא דמה ליתכשר דנילף מייצא
53 דאימורין ואימורין מבמה כמו לן דדם מאימורין ולן דאימורין מבשר א"כ יצא דאימורין מבשר שלמים דכשרים חוץ לקלעים וממילא שמעת חוץ לירושלים דאין חילוק בין חדר פסולא
54 לתרי פסולא דכפירשנו והא דנקט הכא קרא מבמה ניתא לאשכחי הכשרא בויצא דאימורין גופיהו אבל גבי לן דגמר מבשר לא היה מצי לאשכחי באימורין לן בבמה דכשר דהא תנן
55 בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) הזמן הנותר דחטאת שוין בזה ובזה:

1 ור' יהודה מיייתי לה. לשאר פסולין מהכא: לן בדם כשר. שאם עלה לא ירד: שהרי
2 לן כשר באימורין. שאם עלו לא ירדו: שהרי לן כשר בבשר. כגון בשר שלמים
3 הנאכלין לשני ימים: ויצא כו'. וביצא דאימורי עולה ואימורי קדשים אבל יוצא דדם
4 פסול רבי יהודה דנפקי לה תלתא פסולי מתלאת מיעוטי ומסתברא לעמוטי יוצא דדם
5 מדנשחט חוץ לזמנו ואשכחן ליה ריצוי
6 אפילו בפנים שמרצה לפיגולו ליעוש כרת:
7 דחוו לעבודת ציבור. כגון טמא: דבר שלא
8 בהכשרו. כגון לן באימורין: מדבר
9 שבהכשרו. לן בבשר ויצא דמקדש מייצא
10 דבמה שאין שם מייצא: סמך ליה.
11 לאסמכתא למילתיה: השוחט בהמה בלילה
12 בפנים. והעלה אותה בחוץ חייב משום מעלה
13 בחוץ ואפילו לר' יהודה דאמר אם עלתה
14 בפנים תרד ולא מיבעיא הך דאם עלו לא
15 ירדו דחייב על העלאתן בחוץ כדאמרין בפ' השוחט
16 (לקמן דף קיא.) דהא מתקבלין בפנים
17 אלא אפילו הך לר' יהודה חייב:
לא

אלא בתוך דחוו לעבודת ציבור ור"ש אפילו בתוך דלא חוו לעבודת ציבור קאמר דלא ירדו דלא גרע משנשפך הדם ונאבד לגמרי דלא ירדו לר"ש ומיהו צריך עיון כי שמא בשנשפך הדם
ונאבד קודם קבלה לא יאמר ר"ש לא ירדו בשביל שחיטה לבדה אלא בשנשפך מן הכלי ונאבד אחר קבלה ופסולין דלא חוו לעבודת ציבור דלא אשכחן ליה הכשר בשום מקום אם קבלו
נמי את הדם לא יאמר ר"ש אם עלו לא ירדו דמשום שחיטה לבדה שחיטה כשרה לא יחשבו פסולו בקדש בדמשמע בריש מעילה (דף ב' ג.) שאפילו שחט בצפון וקבל בדרום לא היה
חושבן רבה פסולו בקדש דקדושים ליה רב יוסף ממתני' דחטאת העוף (לעיל דף סה) וכולן אין טמאין בגדים אבית הבליעה בעולת העוף שעשה למטה ולעיל מוקמינן לה בגמ' במיצה
ולא במליקה ומייתי מנה ראיא לדרום וגבי קדשי קדשים דחשיב פסולו בקדש א"כ אע"פ שנעשית המליקה בהכשר שזיה במקום שחיטה לא היה חושבו פסולו בקדש לרבה עד דאתביה
רב יוסף אלמא בשחיטה לבדה בהכשר לא חשיב לרבה פסולו בקדש ומיהו יש לדמות פסול מיצו לפסול שחיטה יותר מקבלה כיון שבמיצו הוא ממצה ומוציא דם מן הגוף כמו שעשאה
בשחיטה: ומוציא אני את שול שלם שלא היה פסולו בקדש. בריש פרק יצא דופן (גדה דף מא.) משמע דלא איצטרך האי קרא לנפסלו כשהו חולין אלא לנפסלו לאחר שהוקדשו והשתא
רובע ונרבע דיאסרו ניתא אבל מוקצה ועבד קשה דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ו"ל דאיידי בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים הוא וכן מפרש בפרק בתרא
(לקמן דף קיד.) וא"ת אנתן ומחיר אי לאחר שהוקדשו נתן לזונה ובקדשים קלים כרבי יוסי הגלילי לא היה אנתן כדדרשין בשלהי כל האסורין (תמורה דף ק) לכל נדר פרט לנדר ו"ל
בבמהת קדשים מעוברת נתן לה העובר וקסבר וולדות קדשים בהיותן הן קדושים לאחר שיצאו לאויר העולם ומ"מ הוי כלאחר שהוקדש כיון דקדוש אגב אימיה וכן בפ' בתרא (לקמן
דף קיד.) קרי ליה ראיא לפתח אהל מועד אע"ג דהוי חולין עד שעת יציאתו וכלאים ויצא דופן בולדות קדשים והתם בפ' יצא דופן (גדה דף מא.) פ' בקדושת דל"ג בהויתין הן קדושים
ולפי מה שפירשתי ניתא וע"כ הא שמעתינן לר"ש בסוף דם שחיטה (כריתות דף כג.) דקסבר בהויתין הן קדושים מה אמר דאם עלו ירדו וגם משום דך דאנתן ומחיר דשמעתינן דלא משכחת
לה אלא בולדות קדשים ובהויתין הן קדושים אבל קשה כלאים ויצא דופן היכי משכחת לה דקדושים הוולדות דכיון דלא חוו להקריב וגם קסבר בהויתין קדושים לא חל על וולדות
קדושה כלל כדתנן פרק כיצד מערימין (תמורה דף כד.) רשב"ג אומר ילדה טומטום ואנדרוניגוס אין קדושה וחלה עליהן וקסבר בהויתין וזון קדושים ולא חלה אפילו קדושת דמים ו"ל
דמקדישן בבטן קדושת הפה וקשה על ר"ש דסבר בהויתין ממתני' דסוף תמורה (דף לג.) אלו דנקברין קדשים שהפילו ובלאו הכי קשה מבשר בחלב דהני בהויתין דמשמע דלא פליגי
עלייהו ר"ש אלא על חולין שנשחטו בעזרה ואילו קדשים שהפילו אין קדושה חלה עליהן כיון דסבר בהויתין קדושים כמו טומטום ואנדרוניגוס וגם בשר בחלב אמר ר"ש דמותר בהנאה
בפ"ק דבכורות (דף י') א"כ אמאי הווי בקבורה וצ"ל דפליגי עלייהו ר"ש ולא ליהווי בקבורה א"כ בקדשים שהפילו מודה דבכורה דקדושתן משום דאי הווי בר קיימא הווי חוו להקריב להכי
לא דמי טומטום ואנדרוניגוס והכי צריך לפרש שיליה בבמה המקשה (חולין דף עז.) גבי הפילה שליו במקדשים תקבר ומפרש טעמא משום דרובא בר הקדש הוא וקשיא לר"ת אי סבר
ולדות קדשים ממני אמר קדושתן אפילו כולן קדושתן ואי סבר בהויתין קדושתן אין חלה קדושה על שום דבר דלא חוי להקריב כדאמר רשב"ג כיון טומטום ואנדרוניגוס אלא ו"ל דנפלים
עדיפי כיון דאי הווי בר קיימא הווי חוו להקריב וחל עלייהו קדושה והיינו ודאמרן) התם רובא בר מקדש לאפקי טומטום ואנדרוניגוס: הגה"ה יוצא שחרי יוצא כשר בבמה. יוצא דאברי
עולה ואימורין קאמר אבל יוצא דדם פסול ר' יהודה וא"ת מהאי טעמא נמי ליתכשר יוצא דדם ו"ל דהכשר דם חמור ולא ילפינן מבמה אם לא נמצא לו הכשר בפנים ועוד ו"ל דבבמה
הוי בהכשר ואע"ג דבאימורין ילפינן שלא בהכשרו מבהכשרו ע"י ריבוי תורת מיהו דם המתיר לא ילפינן בדפירשנו לעיל בפ' איהו מקומן (דף נא.) ד"ה מפני) דייק דבר הלמד בבין
אב חחר ומלמד בבין אב מדילפינן לן דמה מלן דאימורין ולן דאימורין מלן דבשר ואמאי נילף דם שנפסל בשקיעת החמה מאימורין דכשרין דלא מיפסלי אלא בעמוד השחר וכ"ת משום
דלן דם אחר עמוד השחר לא מצי גמר מאימורין מה בכך הא לא מצינו פסול עמוד השחר בדם כלל ועוד כיון שלמדנו דאחר שנפסל לא ירד אין חילוק בין שקיעת החמה לעמוד השחר
דאי לא תימא הכי לן דם שתי ליתות מנין הא אין כיצא בו בבשר אלא ודאי לא גמרינן דם מהכשרו ולהכי חשיב ליה בגין אב מבנין אב דלא מצי למילף אלא מלן דעמוד השחר דאימורין
ולהכי נמי לא בייל ליהו דילמא לן בדם ובאימורין כשר שחרי לן כשר בבשר ולכן נמי איצטרך למימר חוץ למקומו הואיל ואיתקש לחוץ לזמנו דלא מצי למימר הואיל וכשר בבמה וכן
קבלו פסולין לא מכשר אלא בהך דחוו לעבודת ציבור אבל זר לא אף על גב דכשר בבמה ומיהו אשכחן דילפינן מהכשרו בדם מדם כגון ניתנן למעלה ולמטה לפי שכל אחד כשר
בחבירו וגם לא הוצרך כאן לפרש הטעם לפי שהוא פשוט ושלא לשמו דפסח חטאת שכשר בשאר קרבנות ומיהו קשה דלעיל בפרק חטאת העוף (דף סח) גבי זר וסבין טמאין בבית
הבליעה פריך דנילף זר מבמה דתניא מנין ליצא כר' יואי קשיא הא האי תנא גופיה לא יליף כרפי' דמוקי בחוו לעבודת צבור ולא גמרי נמי דם מבמה ועוד הא דמכשר התם מליקת
שמאל משום דאשכחן ליה הכשרא ביה"כ הא לא ילפינן מבהכשרו וכן לינה מאברים ופזרים הא רבי יהודה פסול ליה הבא ו"ל דלעיל פירשתי דהייא חטאת סוגיא ברי"ש וכולה מתני' דהתם
דמפלגא לענין בליעה לענין בין פסולו בקדש כר"ש דהבא דבריש מעילה מדמי לה בליעה ואם עלה לא ירד להדיד ו"ל נילף מבמה לר"ש כי דמיא דגמרינן פסול דאימורין
לרבי יהודה ומיהו לא לגמרי איתא כר"ש מדפסלה מליקת שמאל ור"ש מדפסלה מליקת שמאל לר' יוסי הגלילי ור"ע דמה כבשים ראינן כו' ומיהו קשה לרבי יהודה יצא דמה ליתכשר דנילף מייצא
דאימורין ואימורין מבמה כמו לן דדם מאימורין ולן דאימורין מבשר א"כ יצא דאימורין מבשר שלמים דכשרים חוץ לקלעים וממילא שמעת חוץ לירושלים דאין חילוק בין חדר פסולא
לתרי פסולא דכפירשנו והא דנקט הכא קרא מבמה ניתא לאשכחי הכשרא בויצא דאימורין גופיהו אבל גבי לן דגמר מבשר לא היה מצי לאשכחי באימורין לן בבמה דכשר דהא תנן
בפ' בתרא (לקמן דף קיג.) הזמן הנותר דחטאת שוין בזה ובזה:

זבחים דף פד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלה

במחשבת חוץ לזמנו, ולפיכך יש להשוות את דינם לענין זה שהמזבח מקדשם.
קרבן שֶקָבְלוּ אנשים הפסולין לעבודה את הדם וזרקו את דמיו על המזבח, סובר רבי יהודה שאין המזבח קולטו אלא רק בְּהֶנֶךְ פְּסוּלִין דְּחֻזוּ לְעִבּוּדֵי צִיבּוּר – באלו הפסולים הראויים לעבודת ציבור, כגון באופן שקיבלו טמאים את הדם וזרקוהו, בזה סובר רבי יהודה שאם עלה על המזבח לא ירד, לפי שמצינו לו הכשר במקום אחר, שהציבור רשאים הם להקריב קרבנות בטומאה, ולפיכך אף ביחיד המזבח מקדשו, אבל אם קיבלו וזרקו את הדם אנשים הפסולים לעבודה בכל מקום, כגון זרים שאינם כהנים, באופן כזה אין המזבח מקדש, ואף אם עלה ירד.
הגמרא מקשה על דברי הברייתא: וְכִי דִנְיָן דְּכָר שְׁלֹא בְּהֶבְשְׁרוּ מְדַבֵּר שֶׁבְּהֶבְשְׁרוּ – האם ניתן ללמוד להכשיר דבר הנעשה שלא כדינו, ממה שמצינו כן בדבר הנעשה כדינו. כלומר, כיצד לומדים שהמזבח מקדש אימורים שלנו, ממה שמצינו בבשר שלמים שאינו נאסר בלינת לילה, והרי בשר שלמים הכשרו בכך, שדינו לכתחילה לאכלו שני ימים ולילה אחד, ואם כן פשוט הדבר שאין הוא נפסל בכך, אבל אימורים אין הכשרם בכך, שיש להקטירם באותו היום בו נשחטה הבהמה או בלילה שלאחריו, ואם שהו עד עלות השחר מחוץ למזבח נפסלו, ולפיכך אין לנו ללמוד את דינם מבשר שלמים. מותרצת הגמרא: תָּנָא – התנא של הברייתא, אִזְוֹת תוֹרַת הָעוֹלָה רִיבָה קְמִיָּה לִיה – עיקר סמיכות דעתו היא על הדרשה 'זאת תורת העולה', ריבה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו, אלא שמאחר דורשים מן התיבות 'זאת' 'היא' 'העולה' שישנם שלשה פסולים שאין המזבח מקדשם, לפיכך הוצרך לפרש איזה לרבות ואיזה למעט, ועל כן נקט התנא כלל בזה בתורת אסמכתא, שכל שמצינו לו הכשר במקום אחר המזבח מקדשו, וכל פסול שאין לו הכשר בשום מקום אין המזבח מקדשו.
הגמרא מביאה דין בענין מעלה איברים בחוץ: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִדָּם הַשּׁוֹחֵט בְּהֶמְחָה שֶׁל קֹדְשִׁים בְּלִילָה בְּפָנִים – בתוך בית המקדש, (הַמַּעֲלָה בַחוּץ פְּטוּר בַחוּץ) וְהַמַּעֲלָה אֶת אִיבְרֵי הַבְּהֵמָה בַחוּץ – מחוץ למקדש, חָיִיב כרת או קרבן חטאת, משום מעלה איברים בחוץ, ואף לשיטת רבי יהודה הסובר שבמהמה שנשחטה בלילה נפסלה לגמרי ואין המזבח מקדשה כלל,

הַקְּתוּב וּמִיעוּט – שיש גם ריבוי וגם מיעוט, ומגין לך איזה לרבות ואיזה למעט.
מבארת הגמרא: מְרַבָּה אֲנִי אֶת אֱלוֹ שֶׁהָיָה פְּסוּלִין בְּקֹדֶשׁ – שנפסלו לאחר שבאו לעזרה, שאם עלו לא ירדו, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֱלוֹ שְׁלֹא הָיָה פְּסוּלִין בְּקֹדֶשׁ – שנפסלו קודם ביאתם לעזרה, שאף אם עלו ירדו.
עתה מפרשת הגמרא את שיטת רבי יהודה: וְרַבִּי יְהוּדָה מֵיִתִּי לָהּ מְהֵרָא – הוא לומד את דינם של שאר הפסולים שאם עלו לא ירדו מברייתא זו, מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חַכְמִים לִן בְּדָם בְּשֶׁשֶׁר – שדם ששהה בלילה מחוץ למזבח כשר לענין זה שאם עלה על המזבח לא ירד, שֶׁהָיָה לִן בְּשֶׁר בְּאִימּוּרִין, כלומר, לפי שמצינו בדבר אחר הכשר בענין זה, שהרי אף אימורים ששהו בלילה מחוץ למזבח כשרים הם לענין כך שהמזבח מקדשם. ומגין שאכן לִן בְּאִימּוּרִין בְּשֶׁר – אימורים שלנו בלילה מחוץ למזבח מגין שאם עלו לא ירדו, שֶׁהָיָה מִצִּינוּ שֶׁלִן בְּשֶׁר בְּבֶשֶׂר – יש בשר קדשים הכשר לאחר לינת לילה, כגון בשר שלמים הנאכל לשני ימים ולילה, ומאחר ומצינו הכשר ללינה במקום אחר, יש להכשיר אף אימורים שלנו לענין כך שאם עלו על המזבח לא ירדו.
אימורי קרבן שנפסלו בפסול יוֹצֵא יש להכשיר בדיעבד, לענין זה שאם עלו לא ירדו, לפי שמצינו הכשר לפסול יוצא במקום אחר, שֶׁהָיָה בְּשֶׁר בְּבֶשֶׂר – שקרבן הקרב על גבי במה אין בו פסול יוצא מחוץ לקלעים, שהרי אין שם מחיצות כלל.
טָמֵא – אימורי הקרבנות שנטמאו יש להכשירם, לענין שאם עלו לא ירדו, הוֹאִיל וְהוֹתֵר לְעִבּוּדֵי צִיבּוּר – שהציבור רשאים להקריב את קרבנותיהם בטומאה, ומאחר ומצינו לפסול זה היתר בציבור יש להתירו אף ביחיד לענין זה שהמזבח מקדשו.
קרבן שנשחט במחשבת חוץ לזמנו יש להכשיר בדיעבד אם עלה על גבי המזבח, הוֹאִיל וּמְרַבָּה לְפִיגּוּל – מאחר והועילה שחיטה זו להכשיר את זריקת הדם שמרצית לענין זה שהקרבן נעשה פיגול והאוכלו חייב כרת, שאילו לא היה הקרבן נעשה בכשרות לא היה חל עליו דין פיגול. ומכיון שדינו בקרבן שנעשה בהכשר, אם עלה על המזבח לא ירד.
קרבן שנשחט במחשבת חוץ לזמנו יש להכשירו בדיעבד אם עלה על גבי המזבח, הוֹאִיל וְאִיתֵּךְשׁ לְחוּץ לְזִמְנֹה – מאחר והוקש לנשחט

המשך ביאור למס' זבחים ליום ששי עמ' א

ממש, דהיינו שכבר נשרפו לגמרי, אם כן אֶפִּילוּ אם פקעו מן המזבח קוֹדֶם חֲצוֹת נְמִי לֹא – גם כן אין להשיבם על המזבח, שהרי כבר נעשית מצותם. משיבה הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא אמר התנא שדין האיברים תלוי בחצות הלילה, אלא

תלוי בחצות הלילה: הִיבֵי דְמִי – באיזה אופן עוסקת המשנה, אִי דְאִיתִּי בְּהוּ מְמֵשׁ – אם באיברים שעדיין יש בהם ממש, כלומר, שלא נתעכלו לגמרי, אם כן אֶפִּילוּ אם פקעו מן המזבח לֹא אֲחֵר חֲצוֹת נְמִי – גם כן יש להשיבם על גבי המזבח, שהרי עדיין לא נשלמה מצותם. וְאִי דְלִית בְּהוּ מְמֵשׁ – ואם עוסקת המשנה באיברים שאין בהם

המשך ביאור למס' זבחים ליום שבת קודש עמ' א

דבר פסול, וחלה עליו קדושת הגוף, ושבו אין לו פדיון. אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ, אין כוונתי לשאול לגבי דין פדיון, אלא לְבִתְחִילָה לִיקְרֹב קְמִיפְעִיָא לִי – שאלתי היא לגבי דין הקרבה לכתחילה, האם כלי שרת מקדש דבר פסול שהונח בתוכו, ומעתה דינו ככשר ומותר לכתחילה להעלותו על המזבח ולהקטירו, או שאין הכלי שרת מכשירו, ונידון הוא כדבר פסול שאם עלה לא ירד, אך אין להעלותו לכתחילה ולהקטירו.
אמר לו רבי יוחנן לריש לקיש, הָא נְמִי תְנִינָא – אף ספק זה יש לפשוט מכך ששנינו במשנה (לעיל פד.)

מִיֵּינָה רִישׁ לְקִישׁ מְרַבִּי יוֹחָנָן, כְּלִי שֶׁרֶת מִהוּ שִׁיקְרֶשׁוּ אֶת הַפְּסוּלִין – האם כלי שרת מקדשים דבר פסול שהונח בתוכו.
סבר רבי יוחנן, שספקו של ריש לקיש הוא לענין דין פדיון, כגון באופן שקידש מנחה טמאה בכלי שרת, האם חלה קדושת הגוף על מנחה זו, ומעתה אי אפשר לפדותה, או שמאחר וטמאה היא אין הכלי מקדשה בקדושת הגוף, ואין בה אלא קדושת דמים, ולפיכך אפשר לפדותה.
אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, תְּנִיתוּהָ – שנינו דין זה כבר במשנתנו, בְּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ וְהַכֶּבֶשׂ מְקַדְּשִׁין אֶת הָרְאוּי לָהֶן בְּדָ בְּלִים מְקַדְּשִׁין. ויש ללמוד מדברי המשנה שכלי שרת מקדשים אף

וטעם הדבר הוא, שלא תהא פחותה משוחט בהמה פחיון – מחוץ
למקדש, ומעלה את איבריה פחיון להקטירם. כלומר, כשם שהשוחט
בהמה בחוץ ומעלה שם את איבריה להקטירם חייב בין על השחיטה
ובין על ההעלאה, אף שבהמה שנשחטה בחוץ אין המזבח מקדשה,
כך אם שחט בהמה בלילה בפנים ולאחר מכן הוציאה לחוץ והעלה
שם את איבריה להקטירם, חייב משום מעלה איברים בחוץ, אף
שהבהמה אינה ראויה להתקדש ולהקרב על גבי המזבח.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן מברייטא: מתיב רב חייא בר
אבין, שנינו בברייטא, השוחט עוף בפנים – בעזרה, ומעלה את
איבריו להקטירם פחיון – מחוץ לעזרה, פטור על העלאה זו, מאחר
ועוף זה אינו ראוי להקרבה בפנים, שאין עוף כשר לקרבן אלא על
ידי מליקה. אבל אם שחט עוף פחיון ומעלה את איבריו להקטירה
פחיון, חייב בין על השחיטה ובין על העליה.

ולדברי רבי יוחנן יש להקשות, מדוע פטרה הברייטא את השוחט עוף
בפנים והעלו בחוץ, נימא לא תהא פחותה משוחט ומעלה פחיון,
דהיינו, כשם שהשוחט עוף בחוץ ומעלה שם חייב גם על העליה, אף
שאין העוף ראוי להקרבה בפנים, כמו כן יש לחייב את השוחט עוף
בפנים ומעלה בחוץ, אף שאינו ראוי למזבח. אלא מוכח מהברייטא
שאין אומרים סברא זו, ושלא כדברי רבי יוחנן. מסיקה הגמרא:

תויבכתא – אכן נפרכו דברי רבי יוחנן.
מוסיפה הגמרא: איבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב את דברי
רבי יוחנן כך, שחיתת העוף בפנים מיקטל קטליה – אינה שחיטה
אלא הריגה, מאחר ואין שחיטה נהוגת בעוף בתוך העזרה כלל, לא
בחולין ולא בקדשים, ולפיכך השוחט עוף קדשים בפנים ומעלהו
בחוץ פטור על העלאה. אבל שחיטת לילה כשרה היא בחולין, ועל
כן אף לענין קדשים אין לדונה בהריגה אלא כשחיטה פסולה, ולפיכך
אם העלה איבריה בחוץ חייב משום מעלה קדשים בחוץ.

הגמרא מביאה דין בענין העלאת אימורים קודם זריקה: אמר עולא,
אימורי קדשים קלים שהעלו על המזבח לפני זריקת דמן, לא ירדו
מן המזבח, אף שעדיין לא נתבררו האימורים לגבוה, שהרי קודם
זריקת הדם אין בהם מעילה, לפי ששעשו להם של מנחה, כלומר,
קידשם המזבח להקטירם עליו.

הגמרא מביאה ראייה לדברי עולא מן הברייטא: אמר רבי ירמיה, אף
אנן נמי תנינא – אף אנו שנינו כך בברייטא (לעיל פד), רבי שמעון
אומר, 'עולה' אין לי אלא עולה כשרה, מנין לרבות שנשחטה בלילה
ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים וכו', תלמוד לומר 'תורת
העולה' ריבה תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ירדו. הרי
מבואר, שאף באופן שנשפך הדם קודם העלאת האימורים, מכל
מקום אם העלה אותם על גבי המזבח נתקדשו ושוב לא ירדו. ומעתה
יש לדון בקל וחומר, ומה התם – שם, בנשפך הדם, דאם בא לזרוק
את הדם על גבי המזבח אין לו מה לזרוק, שהרי נשפך הדם, מכל
מקום אמרת שאם עלו האימורים על המזבח לא ירדו, הקא – כאן,
לגבי אימורים שעלו קודם זריקה, דאם בא לזרוק את הדם לאחר
העלאת האימורים וזרק, שהרי הדם קיים ועומד לזריקה, לא כל
שכן שהמזבח מקדש את האימורים.

דוחה הגמרא: אין להוכיח כעולא מדברי הברייטא, משום דתנינא
– יש לפרש ולהעמיד את הדין המבואר בברייטא, אקדשי קדשים –
לגבי אימורי קדשי קדשים, שחלה עליהם קדושת הגוף אף קודם
זריקת הדם, ולפיכך אם עלו על המזבח לא ירדו, אבל אימורי קדשים
קלים שאין חלה עליהם קדושת הגוף עד שיוזק הדם, יתכן שמודה
רבי שמעון שאם נשפך הדם אין המזבח מקדשם.

הגמרא מביאה הוכחה נוספת מן הברייטא לעולא: שנינו בברייטא,
שהפסח והזחאת ששחטן שלל השמן והעלה את אימוריהם על
המזבח, נתקדשו ולא ירדו. וסברה הגמרא, שכוונת הברייטא
להכשיר אף באופן שנשפך הדם של קרבן הפסח. ועל כך היא
אומרת, והרי פסח דקדשים קלים הוא, ואין חלה על אימוריו
קדושת הגוף, ומכל מקום אם נשפך הדם והעלה האימורים למזבח

נתקדשו, ויש להוכיח מכאן כדברי עולא שאימורי קדשים קלים
שהעלם קודם זריקת דמים נתקדשו.
דוחה הגמרא: תנינא – יש לפרש ולהעמיד את הדין המבואר
בברייטא, שהפסח שנפסל ועלה על המזבח לא ירד, פשלא לשמן –
רק לגבי הפסול ששחטו שלא לשמו, ובזה נאמר הדין שהמזבח
מקדש את האימורים, אך אם נשפך הדם קודם העלאת האימורים
יתכן ששוב אין המזבח מקדשם, ואף אם עלו ירדו.
הגמרא מביאה ראייה לדברי עולא מן המשנה: תנן – שנינו במשנתנו
(לעיל פד), 'ובולן – כל הבהמות ששעלו חוץ לגבי המנחה, ירדו. לפי
שאיין המזבח מקדש בהמות חיות. מדייקת הגמרא, שטעם הדבר
שאין המזבח מקדשן הוא משום שעלו כשהן חיות, הקא – אבל אם עלו
שחיתו, לא ירדו, אף אם עלו קודם זריקת הדם. מאי לאו, לא שניא
– בין בקדשי קדשים, לא שניא – ובין בקדשים קלים, ואם כן יש
להוכיח מכך כדברי עולא, שהמזבח מקדש אפילו אימורי קדשים
קלים קודם זריקת דמים.
דוחה הגמרא: לא – אין להוכיח כן, אלא כך יש לדייק מדברי
המשנה, הקא אם עלו על המזבח כשהן שחיתו, מהן ירדו – יש מהן
שדינם לירד מעל המזבח, והיינו קדשים קלים שלא חלה עליהם
קדושת הגוף קודם זריקת הדם, ויש מהן שמאחר שעלו שוב לא ירדו,
דהיינו קדשי קדשים, שחלה עליהם קדושה אף בלא זריקת הדם,
ולפיכך המזבח מקדשם לענין זה שאם עלו לא ירדו.
מקשה הגמרא: והא 'בולן' קתני – והרי שנינו 'ובולן שעלו חיים
לראש המזבח ירדו, ואם כן יש לדייק מכך שכולן אם עלו לאחר
שחיטה לא ירדו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים.
מתרצת הגמרא: שאין הכרח לדייק כן, אלא יתכן לומר שאם עלו
לאחר שחיטה יש מהן שירדו, ומכל מקום נקט התנא בלשון 'בולן'
אחיון – על בהמות חיות, ללמדך, שכל הבהמות שעלו מחיים על
המזבח ירדו, לפי שאין המזבח מקדש מחיים.
שבה הגמרא ומקשה: פשיטא שבהמות חיות שעלו על המזבח ירדו,
שהרי כשרות הן להקרבה, וחזרות ועולות על המזבח לאחר
שחיתותן, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיענו זאת.
מתרצת הגמרא: לעולם אחיון – אכן נקט התנא בלשון 'ובולן' כדי
להשמיענו שכל הבהמות החיות שעלו על המזבח ירדו, אלא שאין
הוא עוסק בבהמות כשרות, שבהן אין כל חידוש בכך, מאחר
שחזרות ועולות לאחר שחיטה, אלא התנא עוסק בבעלי מומין,
ובדיוקן שבעין – שיש להן מום בקרנם הדק שעל העין, ואליבא דרבי
עקיבא – וכשיטת רבי עקיבא, דאמר במשנתנו שבהמות שיש להן
מום כזה אם עלו על המזבח לא ירדו, מאחר ומום זה כשר בעופות
לכתחילה. ועל כן הוצרך התנא להשמיענו שאף לשיטת רבי עקיבא
אין המזבח מקדשן אלא אם עלו לאחר שחיטה, אבל אם עלו מחיים
ירדו, לפי שאין המזבח מקדש בהמות חיות, אף שלא יהא ניתן לשוב
ולהעלותן על המזבח לאחר שחיטה, שהרי פסולים שעלו על המזבח
וירדו שוב אינם עולים.
שבה הגמרא ומקשה: במאי אוקימתא – באיזה אופן העמדת את
דברי המשנה 'ובולן' שעלו חיים לראש המזבח ירדו, בפסולין –
בקרבנות פסולים בעלי מומים, אימא סיפא – אם כן כיצד תבאר את
דברי הסיפא של המשנה, וכן בהמות עולה ששעלה חיה לראש
המזבח תרד, שחטה בראש המנחה יפשיט את עורה וינתח את
איבריה במקומה – על המזבח. ואי פסולה – ואם כדברך שהמשנה
עוסקת בבהמה בעלת מום שנפסלה להקרבה, בת הפשט ונתחת היא
– האם נוהג בה דין הפשט וניתוח, הרי ונתחת אותה אמר רחמנא –
אמרת תורה (ויקרא א ו), ודייקו חכמים ממקרא זה, 'אותה' פשטה ולא
פסולה, דהיינו שרק בהמה כשרה דינה בהפשט וניתוח, אבל בהמה
פסולה, אף שעלתה על גבי המזבח וקידשה המזבח שלא תרד,
נשרפת כולה ללא הפשט וניתוח, ואם כן כיצד ניתן להעמיד המשנה
בפסולין.
מתרצת הגמרא: סיפא אתאן לבישנה – הסיפא של המשנה עוסקת

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלז

לא תהא פחותה משוחט בחוץ ומעלה אותה בחוץ. דקי"ל בהשחט (לקמן דף קו.)
דחייב על שחיטתה ועל עלייתה: השוחט עוף קרשים בפנים והעלהו בחוץ פטור.
על העלייתה דאין מתקבל בפנים אלא מלוק: שחטו בחוץ והעלהו בחוץ חייב. על
שתיקו דהשוחט עוף קרשים בחוץ חייב דאיתרבי מאו אשר ישחט בפ' השוחט (שם)
דף קו.) וכי העלהו בחוץ חייב דמרבין
דכי היכי דחייב על שחיטתו חייב על העלאתו
דכתיב ואליהם תאמר לערב פרשיות: ואמאי
השוחט בפנים והעלהו בחוץ פטור נימא לא
תהא פחותה כו' מיקטל קטליה. לא שייכא
שחיטה בפנים כלל לא בחולין ולא בקדשים
אבל שחיטת לילה שחיטה היא בחולין הלכך
בקדשים שחיטה פסולה היא קרייה: שנשפך
דמה. לא תרד הבשר אם עלה וקא סיד
דבאימורי קדשים קלים נמי קאי: ומה. נשפך
דמה דהוי עליית בשר לפני זריקה דהא אין
באן זריקה וגריעא משאר עולין לפני זריקה
דהתם אם בא לזרוק יש לו מה לזרוק ואפי' לא
אם בא לזרוק אין לו מה לזרוק ואפי' לא
תרד וכי' היבא דלא נשפך: תרגמא אקדשי
קדשים. פירוש המשנה הזאת בקדשי קדשים
שקדושת הגוף עליהן לפני זריקה: והרי פסח.
שנינו בה דקתני סיפא והפסח והחטאת כו'
וקא סיד דאפסולי דקתני ברישא נמי קאי בגוף
אם נשפך דמו או יצא: תרגמא אשלא לשמו.
פסח לא תנא ליה אלא אפסולא דשלא לשמו
כדקתני בה ששחטן שלא לשמן: הכי גרסינן
תנן וכולן שעלו חזין לגבי מזבח ירדו הא
שחוטין לא ירדו מאי לאו לא שנה קדשי
קדשים ל"ש קדשים קלים לא הא שחוטין מזה
ירדו ומזה לא ירדו והא כולן קתני כולן אחין
פשטא לעולם אחין וברוקין שבעין כו': תנן
ובולן שעלו חזין. קא סלקא דעתך הא כולן
אבל קדשים קאמר ואבשרין קאי ולא
אפסולין דתני ברישא קאי דלא שייך בהו חזין
דבכל הפסולין הנזכרים באם עלו לא ירדו
אין בהן פסול מחיים הלכך אבשרין קאי והאי
כולן ע"כ כל הקדשים קאמר לא שנה קדשי
קדשים ולא שנה קדשים קלים וקאמר הא
שחוטין לא ירדו ובלאחר זריקת דמים לא
איצטריך לאשמועין דאמאי ירדו: ומשני לא תימא הא שחוטין ירדו אלא אימא הא שחוטין יש מהן ירדו ויש מהן לא ירדו קדשים קלים ירדו:
והא כולן קתני. מאי לאו אדוקא דהא שחוטין לא ירדו נמי קאי: כולן משום חזין. נקט לה למימר דירדו דאין מזבח מקדש חזין: פשיטא. דירדו דהא חזרין ועולין לאחר
שחיטה הואיל ובבשרין קיימי: לעולם אחין. נקט כולן ולאשמועין דירדו וברוקין שבעין איצטריך לאשמועין שפסולין מחיים וכי מחתינן להו תו לא מסקי דקי"ל (לעיל דף
פד.) בפסולין כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו ואפי' הכי ירדו דאין מזבח מקדש חיים: ואליבא דר"ע. נקט לה דאמר במתניתין בעלי מומין אם עלו לא ירדו
ומוקמין לה לקמן ברוקין שבעין ואשמועין מתניתין עלו חיים ירדו הא שחוטין לא ירדו: ונתח אותה. אמרנן בתורת כהנים כשרה ולא פסולה שאם נפסלה קודם הפשט
שורפה בעזרה והא נמי בראש המזבח נהי דלא תרד דקדשה מזבח מיהו לא בעי הפשט ונתוח: סיפא דמתנא' האתא לכשרים. והכי קאמר וכן עולה חיה כשרה שעלתה כו'
ומאי קא משמע לן פשיטא דתרד דהא הדרא סלקא: ומשני הא קמ"ל דהיכא דשחטה בראש המזבח לא צריך לאחותה ואסוקה ואע"ג דהדר סלקא אלא מפשיטה בראש
המזבח: דיש הפשט. בכשרות: אין הפשט. הואיל והדר מצי לאסוקה לאו אורח ארעא להפשיט שם: הכא במאי עסקינן. לעולם כשעלתה כשרה חיה ומשחטה בראש
המזבח וזרק דמה נפסלה הלכך יפשיט ויתח במקומה דאי מחית לה תו לא סלקא ודקשיא לך פסולה לאו בת הפשט היא: בגוף דהיתה לו שעת הכושר. להפשט קודם פסולה
בת הפשט ונתוח היא ואפילו היא למטה והבשר פסול ונשרף וכרבי אלעזר בר"ש דאמר לקמן בפרק טבול יום (דף קד.) כיון שנוק דהם והוריצה בשר שעה אחת להקטיר
ונפסלה פשיטתה ועזרה לכהנים ואין עורה נשרף עמה הילכך השתא נמי כי איתא בראש המזבח ונקטרת בעיא הפשט ונתוח: עזרה לכהנים גרסין. כדכתיב (ויקרא ז) עור
העולה אשר הקריב לכהן: אלא הא דקתני ביצד הוא עושה כו'. בברייתא דזבחים גרסין ליה בגי עולה שעלתה חיה למזבח ושחטה וקאמר פשיט ויתח במקומה וקתני
סיפא מוריד את הקריבים למטה ומדיחן ואי בפסולה מבי מחית לה תו לא סלקא: ומשני אלא היכי לעיבד ניקריבניהו לקריבים בפרתיהו. בפרש שלחן בתמיה: אמן הכי
קאמרין מדיחין למה לי. הואיל ולא הדרין סלקי: ומשני דאי מתרמי בהן אחרניא דלא ידע. שנפסלה נסיקניהו:

והוא

ואנן

שֶׁל דָּבָר לֵאמֹר־יִשְׁחָטוּ בַּחוּץ דִּפְטוֹר וּמִיִּירֵי
 דָּקֶדֶם מוֹמֵן לִהְדָּשֵׁן וְעֵלָה קֶאֱמֹר דָּרֵב הוּא מִתְנִי
 חֵיבִי וְהִשְׁתָּא אֲמַאי מִתְנִי חֵיבִי הָא אֲמַרְיִן הָבָא
 אֲפִילוּ בְדוּקָן שְׁבַעֲיָן יִירוּ כִּיֹּן דָּקֶדֶם מוֹמֵן
 לִהְדָּשֵׁן וּבִלְאָו הָבִי קֶשֶׁה דְּהָא בְּכָלל קִתְּנֵי הָרִי
 הֵן בְּחוּלִין וְהִכִּי מִתְנִי חֵיבִי וּבִקְטַרְטֵס הִגִּיהַ שֶׁם
 כִּסְפָּא דְּבִרְתֵּי־אָרְיָא דָּקֶדֶם לְמוֹמֵן הַשְׁחָטוּ
 בַּחוּץ פְּטוֹר וְעֵלָה קֶאֱרִי רַב הוּא מִתְנִי חֵיבִי וְכֵן
 נִרְאָה דִּמְיִיתָ בְּתֵרֵי בִין לִפְנֵי פְדִיִין בִּין לֵאחֹר
 פְּדִיִין עוֹשֵׂין תְּמוּרָה דְּהֵינּוּ סִיפָא דְּבִרְתֵּי־אָרְיָא
 יִישׁ נִרְבַּע בַּעֲפוֹת אוּ אִין נִרְבַּע בַּעֲפוֹת. הָא
 דְּרִישֵׁינן בְּסוּף פֶּרֶק קִמָּא דְּחוּלִין (דָּף כג.)
 מִן הַתּוֹרִין לְמוֹעֲטֵי נִרְבַּע דְּהֵינּוּ בְּמִסְקָא דְּשִׁמְעֵתָן
 אֲבָל אִם תִּמְצָא לִזְמוֹר דֹּאִין נִרְבַּע בַּעֲפוֹת לֵא
 תּוֹקְמִיָּה אִלָּא לְמוֹעֲטֵי מוֹקְעָה: **וּמוֹתֵר** הַעֲמוֹר.
 אֵינִי בְּכָלל שֶׁנֶּחֱדַשׁ מִנְחוֹת דְּחֻלּוֹק הוּא מִן שְׁבָא
 לְהַחֲרִיב מִן הַחֹדֶשׁ וּמֵן הַשְּׁעָרִין שְׁלֵי וְהִלָּחַם בָּאִין
 חֲמוֹץ וְלֹחַם הַפִּנִּים אִי קִטְּרַ בְּחֹם אֵת שְׁנֵי בּוֹיְכֵי
 לְבִתְנָה:
 מֵאֵין

לְהַקְדִּישָׁה דְּמִיָּא. בְּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה, יֵשׁ נִרְבָּע בְּעוֹפוֹת אוּ אִין אֵין הִבְהֵמָה, לְהוֹצִיא אֶת הָרֹבֶעַ וְהַנְרָבֵעַ. כֹּל הֵיכָא דְאִיתִיהּ בְּרֹבֵעַ דְּלִיתִיהּ בְּרֹבֶעַ, לִיתִיהּ בְּנְרָבֵעַ. אוּ דְלָמָּא, הָרִי נֶעֱבְדָּהּ בּוּ עֲבִידָהּ עֲקִיבָא מִכְשֵׁר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין. וְאִם אִיתָא, נִכְשֵׁר נִמֵּי בְּנְרָבֵעַ, הוּאִי אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, אֲפִי אֲנִי נִמֵּי תִנְיָא, הַנְרָבֵעַ וְהַמּוֹקֶצֶה וְהַנְדְּרוֹנִינִס, כּוֹלֵן מִטְמָאִין בְּנָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה. שְׁמַע מִיָּנָה: רַבִּי קָא מִשְׁמַע לָן. אִיבְעִית אִימָא, מַעֲשֶׂה קָא מִשְׁמַע לָן. וְאִיבְעִית אִימָא בְּשֵׁם שְׂאֵם עֵלָּה כּו': אָמַר עוֹלָא, לֹא שָׁנוּ אֵלָּא שְׂלָא מִשְׁלָה בְּהוּן יַעֲלוּ. רַב מְרִי, מִתְּנִי אֲרִישָׁא. רַב חֲנִינָא מִסּוּדָא, מִתְּנִי אֲסִיפָא וְהַטְּלָפִים, בְּזִמְן שְׁמַחוּבְרִין, יַעֲלוּ. פִּרְשׁוּ, לֹא יַעֲלוּ. אָמַר עוֹלָא, לֹא הָאוּר. אֲבָל מִשְׁלָה בְּהוּן הָאוּר, יַעֲלוּ. מֵאֵן דְּמִתְּנִי אֲסִיפָא, כֹּל שְׁכֵן אֲבָל אֲסִיפָא, לֹא בְּנֵי הַקְטָרָה נִינְהוּ: מִשְׁנַה וְאֵלּוּ אִם עָלוּ יִירֵד קֳדָשִׁים קָלִים, וּמוֹתֵר הָעוֹמֵר וְשִׁתִּי הִלָּחַם וְלָחַם הַנָּגִים, וְיִשְׁרִי מִנְהוּן בְּבָשִׁים וְשִׁעֵר שְׂבוּקֵן תִּשְׁשִׁים. וְהַעֲצֻמוֹת וְהַגִּידִים, וְהַקְרִינִים וְהַטְּלָפִים שְׁנַאמֵר וְהַקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַכֹּל. פִּרְשׁוּ, לֹא יַעֲלוּ, שְׁנַאמֵר וְיַעֲזִיבָהּ גְּמֵרָא תְּנוּ רַבְּנֵי, וְהַקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַכֹּל הַמְּזַבְּחָה, לְרֹבוֹת וְהַטְּלָפִים. יָכוֹל אִפִּילוּ פִּרְשׁוּ, תַּלְמוּד לומר וְעִשִׂית עֹלוֹתֶיךָ

הוא: **הצמר שבראשי הכמשים**, רישא דבבא אחריתי היא ובהדי עצמות וגידין קתני ל' בשחיטת חולין כ"ב (כו.) אין לי אלא נתחים שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל הקטן ת"ל כו' וש צמר גבוהה ערפו אצל

מחוסר אבר לא משום הקיריבו נא לפתח
(מלאכי א') וכן מום מגונה. דייקן. טיל'א לשון
הנוטה בדוק שמים (ישעיה ז) והוא לשון דק
או תבלול בעינו (ויקרא כא): והוא שקדם
הקדשן את זמון, שחלה עליון קדושת מובח
(קדום) אבל דקדק מומן להקדשן לא היו קדשי
מובח מימיהן ואין המובח מקדשן; ומודה רבי
עקיבא בעולת נקבה, שעלתה למזבח תרד
ואע"פ שכשרה בעופות דכמאן קדום מומה
להקדשה דמאי דאין קן מום גדול מזה; עוף.
לא שייך ביה רובע דאין עוף רובע אשה; ואם
אינא, דעוף שרבע כשר לכשר ואם
עקיבא נמי בבמהה נרבעת אם עלתה לא
תרד הואיל וכשר בעופות לכתחילה: ה"ג אף
אנן נמי תנינא הנרבע והמוקצה, ולא נרסין
הרובע דהא בעוף קאי ואין רובע בעוף
ואתני דיש נאמר; וטומטום ואנדרגיטוס.
והע"פ אף נגמיר תמות חירות בעופות
קסבר בריה בפני עצמה דהא אינו ספק זכר
ספק נקבה ורבי אליעזר פליג עליה בבכורות
(דף מב.) דקתני סיפא רבי אליעזר אומר כל
מקום שנאמר זכר ונקבה אתה מוציא
טומטום ואנדרגיטוס מביניהן ועוף הואיל
ולא נאמר בו זכר ונקבה אי אתה יכול
להוציא מביניהן טומטום ואנדרגיטוס; מאי
קמ"ל. תנא קמא נמי ירדו קאמר: כלאחר יד.
ואין מורידן דרך בזיון בפרהסיא: משלה בהן
האור. כל דהו יעלו דנעשו לחמו של אש;
ארישא. מפתיל לא להא דעולא ארישא
כדאמר תנאי שעלו ירדו דקתני מתניתין
לא יעלו; פירשו. שחלצו מן הבשר לפני
העלאתן לא יעלו והוא הדין נמי דאם עלו
ירדו כדאמר לקמן בבביתא (דף פו.) אליבא
דריב' ומוקמינן מתניתין אליבא: ב"ש ארישא.
דדס עולה או אמורים בני הקטרה נניהו אם
לא נפסלו והני כיון דמשלה בהן האור
קדשינהו כמה שזון פסולין: אבל עצמות
ונגידים לאו בני הקטרה נניהו. דאמרינן לקמן
(שם) מועשית עולותין הבשר והדם הלכך
לא שייכא בהו משלה אור לקדשינהו
מתני' ואילו אם עלו ירדו. ואף על פי
שכשרין דלא שייכא בהו מובח כלל: והקטרת.
שעלתה על מזבח התצוה דהא לא רמיז
יכול

49 וכמשפטן שבראשי כבשי של עולה שהראש אינו בכלל הפשט וקרב עם עורו בדאמר
50 מנין לרבות את הראש שכבר הותו בשחיטה שאע"פ שאינו בהפשטה ישנו בהקטרה
51 אשה: וכן שער שבזמן תישם. עולה:

זבחים דף פה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלט

אדם עוף, האם נפסל העוף לקרבן, כפי שמצינו לגבי בהמה, או לא.
 וצדדי הספק הם, **מִי אֲמַרְיִן** שמאחר ונאמר לגבי קרבן בהמה (ויקרא
 א' **מִן הַבְּהֵמָה**), ודרשו חכמים מתיבות אלו **לְהוֹצִיא** – למעט את
 הַרְבֵּעַ וְהַנֶּרְפֶּעַ – את הבהמה הרובעת ואת הבהמה הנרבעת,
 ששתיהן פסולות לקרבן, ומכיון שלומדים את שתייהן ממקרא אחד
 יש להשוות את דינן, ולומר שכל הַיָּבָא דְאִיתִיהּ בְּרֹבֵעַ אִיתִיהּ
 בְּנֶרְפֶּעַ – בכל מקום שיש פסול 'רובע' יש פסול 'נרבע', וכל הַיָּבָא
 דְלִיתִיהּ בְּרֹבֵעַ לִיתִיהּ בְּנֶרְפֶּעַ – ובמקום שאין פסול רובע שייך, אין
 פסול נרבע, ולפיכך יש להכשיר את העוף הנרבע לאיש, לפי שלא
 שייך ענין רובע בעוף, או דְלָמָּא – או שמא יש לאסור את העוף
 הנרבע, שְׁתֵּי מכל מקום נֶעְבְּרָה בּוּ עֲבִידָה.
 הגמרא פושטת את הספק מדברי רבי עקיבא במשנה: **אִמֵּר רַבָּה, תָּא**
שָׁמַע – בוא ושמע רביה! לפשוט הספק. שנינו במשנתנו, **רַבִּי עֲקִיבָא**
מְכַשֵּׁר בְּכַעֲלֵי מוֹמִין, שאם עלו על המזבח לא ירדו. ונתבאר לעיל,
 שאינו מכשיר אלא במומים הכשרים לכתחילה בעופות. **וְאִם אִיתָא**
 – ואם ישנו לדין זה, שנרבע כשר בעוף לכתחילה, נִכְשֵׁר נָמִי בְּנֶרְפֶּעַ
 – היה לרבי עקיבא להכשיר אף את הבהמה הנרבעת שעלתה על
 גבי המזבח שלא תרד, הוֹאִיל וְנֶרְבֶּעַ כָּשֵׁר בְּעוֹפוֹת. ומאחר ולא
 מצינו שרבי עקיבא מכשיר בבהמה הנרבעת, בהכרח צריך לומר
 שעוף הנרבע פסול הוא לקרבן. מסיקה הגמרא: **שָׁמַע מִיָּנָה** – אכן יש
 להוכיח כן מדברי המשנה.
 הגמרא מביאה ראייה לפשיטות זו מדברי הבריייתא: **אִמֵּר רַב נְחֻמִּין**
בְּרַיְיָה, אֵף אֲנִי נָמִי תִּנְיָא – אף אנו שנינו כן בבריייתא, עוף
 הַנֶּרְפֶּעַ לאיש, וְהַמּוֹקֵצָה – שהוקצה להקריבו לפני עבודת כוכבים,
 וְהַנֶּעְבֵּד – שעשאוהו עבודה זרה ועבדוהו, וְאִתָּן – שניתן לזונה
 בשכרה, וְמִחֲרִיר – שהוחלף בעבור כלב, וְמוֹמָטוֹס וְאַנְדְּרוֹנִינוֹס, כּוֹלֵן
 אם נמלקו במקדש, מְטַמְּאִין בְּגָדִים אֲבִית הַבְּלִיעָה – אם היו בבית
 הבליעה של אדם, הרי הוא טמא ומטמא הבגדים שעליו, שמאחר
 ועופות אלו פסולים הם לקרבן, לא ניתנה להם הכשר מליקה,
 וממילא מליקתם עושה אותם נבילה, ומטמאים בבית הבליעה כדין
 נבלת עוף טהור.
 מדברי הבריייתא למדנו, שעוף הנרבע פסול לקרבן. מסיקה הגמרא:
שָׁמַע מִיָּנָה – אכן יש להוכיח כן מדברי הבריייתא.
 שנינו במשנה: **רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַכֹּהֲנִים בּו'** אומר, דוחה היה אבא את
 בעלי מומים מעל המזבח.
 הגמרא מבררת את דברי רבי חנינא סגן הכהנים. שואלת הגמרא:
מָא קָא מְשַׁמַּע לָן – מה בא להשמיענו רבי חנינא סגן הכהנים בכך
 שאביו היה דוחה את בעלי מומים שעלו על המזבח, הרי אף תנא
 קמא סובר כן, שאין המזבח מקדש בעלי מומים.
 משיבה הגמרא: **אִיבָעִית אִימָא** – אם תרצה, תבאר הענין באופן כזה,
 שרבי חנינא סגן הכהנים מַעֲשֶׂה קָא מְשַׁמַּע לָן – בא להשמיענו
 שהלכה בדבריו תנא קמא, לפי שאף אביו היה נוהג כן למעשה.
וְאִיבָעִית אִימָא – ואם תרצה תבאר הענין באופן אחר, **מָא 'דְּוִקָּה'**
בְּלֵאחֲרֵי יָד. כלומר, כוונת רבי חנינא סגן הכהנים היא, שלא היה
 אביו מוריד את בעלי המומים בדרך בזיון ובפרהסיא מעל המזבח
 כדברי תנא קמא, אלא היה דוחה אותם בצינעא וכלאחר יד.
 שנינו במשנה: **בְּשֵׁם שָׁאם עָלָה בּו'** לא ירדו, כך אם ירדו לא יעלו.
 הגמרא מפרשת באיזה אופן עוסקת המשנה: **אִמֵּר עוֹלָא, לֹא שָׁנוּ**
 חכמים במשנה שאם ירדו הפסולים מן המזבח שוב לא יעלו, אֲלָא רק
 באופן שַׁעֲדִין לֹא מְשַׁלָּה וְשִׁלְטָה בְּהָן הָאֹדֶר – האש, אֲבָל אם כבר
מְשַׁלָּה בְּהָן הָאֹדֶר – שלטה בהם האש, אפילו אם ירדו מעל המזבח
 ישובו ויעלו.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים על מה נאמר דינו של עולא: **רַב**
מְרִי מְתִנִּי אֲרִישָׁא – רב מרי היה שונה את דינו של עולא על הרישא,
 דהיינו על משנתו, שבה נתבאר שאף פסולים שהמזבח מקדשם
 לענין כך שאם עלו לא ירדו, מכל מקום אם ירדו לא יעלו. ועל כך
 אמר עולא שאם שלטה בהם האש כשהיו על המזבח ישובו ויעלו.
 רַב חֲנִינָא מְסוּרָא מְתִנִּי אֲסִיפָא – רב חנינא מסורא היה שונה את

מקשה הגמרא: **וְאֲנִי נִיקוּ נֶעְבִּיד לְהוּ לְכֹהֲנִים מִלְּתָא דְאִתּוּ בָּהּ לִידִי**
תְּקַלָּה – וכי אנו נעמוד ונעשה להם לכהנים דבר שיבואו בו לידי
 תקלה, והרי קרביים אלו פסולים הם, ואסור להעלותם על גבי המזבח
 לאחר שירדו ממנו, ומאחר ומדיחים אותן מן הפרש שבהם סבור
 הכהן שכשרים הם ויקריבם, ואם כן עדיף היה שלא להדיחן כלל.
 מתרצת הגמרא: **אֲפִילוּ הָכִי עֲדִיפָא** – אף על פי כן עדיף להדיח את
 הקרביים, כדי שלא יהיו קְרָשֵׁי שְׁמִים מוֹפְלִים בְּנִבְלָה – שלא יהיו
 הקרביים מונחים עם פירשם כמו נבילה, שיש בכך משום בזיון
 קדשים.
 הגמרא מביאה ספק בענין אימורי קדשים קלים שהעלם על המזבח
 קודם זריקת דמים: **אִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַיְיָה, אֲבָא, בְּעִי** – הסתפק רבי
 יוחנן, אימורי קְרָשִׁים קְלִים שֶׁהָעֵלָן על המזבח לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמָן,
 האם ירדו מעל המזבח עד שיוקד הדם או לא ירדו.
אִמֵּר לִיה רַבִּי אֲמִי לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְתִיבָעִי לָךְ – היה לך להסתפק, האם
 עתה כשעלו קודם זריקת הדם קידשם המזבח לענין זה שיש בהם דין
 מַעֲלָה או לא.
אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, מַעֲלָה לֹא קָמִיבָעִיא לִי – אין אני מסופק בדין
 מעילה, משום דְּזִרְיקָה הוּא דְקָבָעָה לְהוּ בְּמַעֲלָה – זריקת הדם היא
 הקובעת דין מעילה באימורי קדשים קלים, ומאחר ועדיין לא נזרק
 הדם פשוט הדבר שאין בהם מעילה, כִּי קָמִיבָעִיא לִי יִירֶדָה – אך
 עדיין מסופק אני לגבי דין ירידה מעל המזבח, האם צריך להורידם
 ולזרוק הדם תחילה או לא.
וּפְשִׁיט – ופשט רבי יוחנן את הספק, שהאימורים לא ירדו מעל
 המזבח, לפי שקידשם המזבח להקרבה, וְאִין בְּהָן מַעֲלָה, לפי שאינם
 מתבררים לחלק גבוה עד שיוקד הדם עליהם.
 הגמרא מביאה גירסא אחרת בספיקו של רבי יוחנן: **רַב נְחֻמִּין בְּרַיְיָה**
יִצְחָק מְתִנִּי הָכִי – היה שונה כך, **אִמֵּר רַבִּי חֲנִינָא בְּרַיְיָה, בְּעִי** –
 נסתפק רבי יוחנן, אימורי קְרָשִׁים קְלִים שֶׁהָעֵלָן על המזבח לִפְנֵי
 זְרִיקַת דָּמָן האם יש בְּהָן מַעֲלָה או לא.
אִמֵּר לִיה רַבִּי אֲמִי לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְתִיבָעִי לָךְ יִירֶדָה – היה לך להסתפק
 אם יש להורידם מעל המזבח.
אִמֵּר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן, יִירֶדָה לֹא קָא מִיבָעִיא לִי – לגבי דין ירידה אין
 לי ספק בדבר, אלא הדין פשוט שלא ירדו, משום דְנֶעְשׂוּ לְחִמּוֹ שְׁל
 מוֹבָה – נתקדשו להיקרב על המזבח, כִּי קָמִיבָעִיא לִי מַעֲלָה – אך
 עדיין מסתפק אני לגבי דין מעילה, האם הועילה העלאה זו אף לענין
 שיחול בהם דין מעילה או לא.
וּפְשִׁיט הָכִי – ופשט רבי יוחנן את ספיקו, שהאימורים לא ירדו מעל
 המזבח, וְאִין בְּהָן מַעֲלָה.
 שנינו במשנה: **וְאִילוּ לֹא הָיָה פְסוּלָן [וכו']**, רבי עקיבא מכשיר בבעלי
 מומין.
 הגמרא מבארת באיזה אופן הכשיר רבי עקיבא בעלי מומים: **אִמֵּר**
רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא הִכְשִׁיר רַבִּי עֲקִיבָא בעלי מומים שעלו למזבח שלא
 ירדו, אֲלָא במום שְׂבֻדָּקִין שֶׁבָעִין – בקרום הדק שעל העין, הוֹאִיל
 וְמוֹמִים אלו כְּשֵׁרִים בְּעוֹפוֹת אפילו לכתחילה, ולפיכך יש להכשירם
 בבהמות בדיעבד, לענין כך שאם עלו על המזבח לא ירדו, אבל
 מחוסר אבר הפסול אף בעופות, אין המזבח מקדש בבהמה, ואפילו
 אם עלו ירדו. וְהוּא – ואמנם אף בבהמות שיש בהם מום בדוקין
 שבעין אין המזבח מקדשם לדברי רבי עקיבא, אלא באופן שֶׁקָּרְדָּם
 הִקְרִישׁ אֶת מוֹמָן – שהקדיש בהמות למזבח תחילה, ולאחר מכן
 נעשה בהם מום בדוקין שבעין, אבל אם בשעת הקדשן כבר היה בהן
 מום זה לא חל עליהם מעולם שם קדשי מזבח, ולפיכך אין המזבח
 מקדשן. וּמוֹרָה רַבִּי עֲקִיבָא פְעוּלַת נִקְבָה – באדם המקדיש בהמה
 נקבה לקרבן עולה, שאפילו אם עלתה על המזבח תרד, אף שכשרה
 היא בעופות. דְּכָקְרָם מוֹמָה לְהִקְדִּישָׁה דְמָיָא – שהרי זה כמו שקדם
 המום להקדש, שהנקבה פסולה היא לעולה, ואין לך מום גדול מזה,
 ולפיכך מודה רבי עקיבא שאי אפשר שיחול עליה שם עולה.
 הגמרא מביאה ספק בדין נרבע בעופות: **בְּעִי רַבִּי יְרֵמְיָה, האם יש**
פסול נֶרְפֶּעַ בְּעוֹפוֹת או אין פסול נֶרְפֶּעַ בְּעוֹפוֹת. דהיינו, אם רבע

1 **יְבֹל יְחִלּוּן** – שמא נאמר שמצוה עליו להוציא את הגידין וְעֲצָמוֹת
2 מן הבהמה, וְיַעֲלֶה רק את הַבָּשָׂר לִפְנֵי מִזְבֵּחַ, תִּלְמֹד לֹמֵר – לִכְךָ
3 מלמדנו הכתוב ואומר (ויקרא א ט) 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּלִי, שֶׁאֵפִילוֹ
4 עֲצָמוֹת וּגְדִידִים נִקְטְרִים. הָאֵל בִּיָּצֵד יִתְכַּן הַדָּבָר, הִרִי לִכְאוּרָה יִשׁ
5 סְתִירָה בֵּין הַפְּסוּקִים, אֲלֵא כֹךְ הוּא הָדִין, כִּשְׁהוֹן מְחַוְּבָרִין בְּגוֹף הַבְּהֵמָה
6 יַעֲלוּ עִמָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ הַיָּמֵנָה, אֲפִילוֹ אִם הֵן כִּבֵּר
7 בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יִרְדּוּ.

8 הַגִּמְרָא מִבְּרַרְת מִי הוּא הַתָּנָא הַסּוֹבֵר שֶׁעֲצָמוֹת וּגְדִידִים שִׁפְרִישׁוּ יִרְדּוּ:
9 מֵאֵן תָּנָא דְשִׁמְעֵת לִיה – מִי הוּא הַתָּנָא שֶׁשִּׁמְעֵת דְאָמַר שֶׁאִם פִּירְשׁוּ
10 הָעֲצָמוֹת וְהַגְדִּידִים מִבְּשֵׁר הַבְּהֵמָה, אֲפִילוֹ אִם עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ יִרְדּוּ,
11 רַבִּי הֵיאָ – רַבִּי הוּא הַתָּנָא הַסּוֹבֵר כֵּן. דְּתַנִּינָא בְּבִרְיָתָא, נֹאמַר בְּכַתּוּב
12 (שם) 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּלִי הַמִּזְבֵּחַ', וּמִמְקָרָא זֶה יִשׁ לְרַבּוֹת אִף
13 אֵת הָעֲצָמוֹת וְהַגְדִּידִין וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים, שֶׁאִף הֵם נִקְטְרִים עַל
14 הַמִּזְבֵּחַ, וְאֲפִילוֹ אִם פִּירְשׁוּ מִגּוֹף הַבְּהֵמָה, יִשׁ לְהַקְטִירָם בְּפָנֵי עֲצָמָם.
15 וְאֵלָּא מָה אֵנִי מְקַיֵּם – כִּיִּצֵּד נִיתָן לְקִיָּם אֶת דְּבָרֵי הַכְּתוּב (דְּבָרִים יב כז)
16 'וְעִשִּׂיתָ עֲוֹלוֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהָדָם', שֶׁמִּמֶּנּוּ מִשְׁמַע שֶׁרַק בָּשָׂר וְדָם עוֹלִים
17 עַל הַמִּזְבֵּחַ. אֲלֵא כּוּנֹת הַכְּתוּב כֹּךְ הִיא, לֹמֵר לָךְ, עֵיבּוּלִי עוֹלָה –
18 אִיבְרִי עוֹלָה שֶׁנִּתְעַכְּלוּ וּפְקַעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ אֶתְּהָ מִחֲוִיר לְמִזְבֵּחַ, וְאִי
19 אֶתְּהָ מִחֲוִיר עַל הַמִּזְבֵּחַ עֵיבּוּלִי גִידִין וְעֲצָמוֹת שֶׁנִּתְעַכְּלוּ וּפְקַעוּ מִמֶּנּוּ.
20 כְּלוּמַר, שְׂדִין הַחֹזֶרֶת אִיבְרִים שֶׁנִּתְעַכְּלוּ וּפְקַעוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ נוֹהֵג רַק
21 בְּבָשָׂר וְדָם וְלֹא בְּגִידִים וְעֲצָמוֹת, אִךְ עֲצָם דִּין הַקְטֵרָה נוֹהֵג אִף בְּגִידִים
22 וְעֲצָמוֹת. אִלּוּ דְּבָרֵי חֲכָמִים.

23 רַבִּי אֱלִימֵלֶךְ, בְּתוֹב אֶחָד אֱלִימֵלֶךְ (ויקרא א ט) 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּלִי
24 הַמִּזְבֵּחַ', וּבִמְקָרָא זֶה רִיבָה הַכְּתוּב אִף עֲצָמוֹת וּגְדִידִים לְהַקְטִירָה עַל
25 הַמִּזְבֵּחַ, וְכַתּוּב אֶחָד אֱלִימֵלֶךְ (דְּבָרִים יב כז) 'וְעִשִּׂיתָ עֲוֹלוֹתֶיךָ הַבָּשָׂר
26 וְהָדָם', וּמִקָּרָא זֶה מִיָּעֵט שֶׁאֵין לַעֲלוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲלֵא בָשָׂר וְדָם, הָאֵל
27 בִּיָּצֵד יִשׁ לִיִּישֵׁב אֶת הַסְּתִירָה בֵּין הַמְּקָרָאוֹת. אֲלֵא כֹל זֶמַן שֶׁהָעֲצָמוֹת
28 וְהַגְדִּידִים מְחַוְּבָרִין בְּגוֹף הַבְּהֵמָה, יַעֲלוּ עִמָּה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל אִם
29 פִּירְשׁוּ הַיָּמֵנָה, אֲפִילוֹ אִם הֵן כִּבֵּר בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, יִרְדּוּ.
30 שְׂנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: פִּירְשׁוּ לֹא יַעֲלוּ [וְכוּ].

31 הַגִּמְרָא מִבְּרַרְת בֵּאִידָה אֹפֶן נֹאמַר הָדִין בְּבִרְיָתָא שֶׁעֲצָמוֹת וּגְדִידִים
32 שִׁפְרִישׁוּ יִרְדּוּ: אָמַר רַבִּי יוֹזָא, לֹא שְׂנִינוּ בְּבִרְיָתָא שֶׁעֲצָמוֹת וּגְדִידִים
33 שִׁפְרִישׁוּ מִן הַבָּשָׂר אֲפִילוֹ הֵם בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ יִרְדּוּ, אֲלֵא שִׁפְרִישׁוּ בְּלִפְנֵי
34 מִטָּה – שִׁפְרִישׁוּ מִן הַבָּשָׂר וּנְפִלוּ לְצֵד חוּץ, וְנִתְרַחֲקוּ מִן הַמַּעֲרֵכָה,
35 אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ בְּלִפְנֵי מַעֲלָה – לְצֵד פָּנִים, וְנִתְקַרְבוּ אֶל הַמַּעֲרֵכָה, לֹא
36 יִרְדּוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ, מִשּׁוֹם דְּקָרְבִי הוּא דְאֶקְרִיבִי לְעִיבּוֹל – נִתְקַרְבוּ יוֹתֵר
37 לְהִתְעַכֵּל עַל הָאֵשׁ שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ, וְאֵין כֹּאן פְּרִישׁוֹת אֲלֵא קִירְבָה.

38 שְׂנִינוּ בְּבִרְיָתָא, שֶׁלְּדָבְרֵי חֲכָמִים יִשׁ לְרַבּוֹת מִן הַמְּקָרָא 'וְהִקְטִיר הַכּוֹהֵן
39 אֶת הַכֶּלִי הַמִּזְבֵּחַ' עֲצָמוֹת וּגְדִידִין קְרָנִים וְטַלְפִים, וְאֲפִילוֹ פִּירְשׁוּ.
40 הַגִּמְרָא מִבְּרַרְת בֵּאִידָה אֹפֶן אִמְרוּ חֲכָמִים 'אֲפִילוֹ פִּירְשׁוּ: אָמַר רַבִּי, הֵבִי
41 קָאָמַר, לֹא שְׂנִינוּ חֲכָמִים בְּבִרְיָתָא שִׁישׁ לְהַעֲלוֹת עֲצָמוֹת וּגְדִידִים
42 וְלַהֲקַטִּיר, עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲפִילוֹ אִם פִּירְשׁוּ, אֲלֵא כֹאֹפֶן שִׁפְרִישׁוּ אֶחָד
43 וְרִיקָה, שִׁבְשַׁעַת זְרִיקַת הָדָם הִיוּ מְחַוְּבָרִים בְּבָשָׂר, וּלְפִיכָךְ נִתְקַדְּשׁוּ
44 עִמּוֹ לְהַקְטִירָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲפִילוֹ אִם פִּירְשׁוּ אַחֲרָי מִכֵּן קוֹדֶם שֶׁעָלוּ
45 עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבָּשָׂר קוֹדֶם וְרִיקָה, שִׁבְשַׁעַת הַזְרִיקָה
46 לֹא הִיוּ רְאוּיִים לְמִזְבֵּחַ, אֶתְּהִי וְרִיקָה וְשִׁרְיָתֵיהֶו – בִּאֵה הַזְרִיקָה
47 וְהִתִּירָתָם לְגִמְרִי, שֶׁמֵּאֲחֵר שֶׁלֹּא הִיוּ מְחַוְּבָרִים עִם הַבָּשָׂר לֹא חָל
48 עֲלֵיהֶם שֶׁם קָרְבַּן כְּמוֹתוֹ, וּמוֹתֵר אֲפִילוֹ לְמַעַבֵּד מִיִּנְיָהוּ קִתְּא דְסַבְּכִי
49 – לַעֲשׂוֹת מִדָּה קַת [וְד] לְסַבְּכִין, וּנְמִיטָל פְּשׁוּט הַדָּבָר שֶׁאֵין לְהַעֲלוֹתָם
50 עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶם עוֹד קְדוּשָׁה.

51 הַגִּמְרָא מִבְּרַרְת אֶת שִׁטְתוֹ שֶׁל רַבִּי: כִּבֵּר לָהּ – רַבִּי סוֹבֵר, בִּי הָא
52 דְאָמַר – כִּמוּ הָדִין שֶׁאִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל נֹאמַר
53 בְּכַתּוּב (ויקרא ח ח) 'לֹא יִהְיֶה בְּקָרְבַּן עוֹלָה, וְנֹאמַר בְּכַתּוּב (שם טז) 'לֹא יִהְיֶה'
54 בְּקָרְבַּן אֲשֶׁם, וּלְפִיכָךְ נִלְמַד דִּין עוֹלָה מִדִּין אֲשֶׁם בְּגִזְיָה שׁוּה, מָה –
55 כִּשֶׁם שֶׁקָּרַב אֲשֶׁם עֲצָמוֹתָיו מוֹתֵרִין לְכַהֲנִים בְּהִנָּה, אִף עוֹלָה
56 עֲצָמוֹתֶיהָ מוֹתֵרִין לְכַהֲנִים בְּהִנָּה.

57 אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: מוֹפְנִי – צִרְיָן לֹמֵר שֶׁגִּזְיָה שׁוּה זֶה מוֹפְנִית הִיא,
58 דְּהִינּוּ, שֶׁאֲחָד מִן הַמְּקָרָאוֹת מִיּוֹתֵר לְדַרְשָׁהּ, דְּאִי לֹא מוֹפְנִי – שֶׁאִם
59 אֵין הִיא מוֹפְנִית, אֲלֵא שְׁנֵי הַמְּקָרָאוֹת נִצְרָכִים, אִי אֲפִשֵׁר לְלַמּוֹד גִּזְיָה

60 שׁוּה זֶה, מִשּׁוֹם שֶׁכֻּלָּל הוּא בִּידְנֵו שֶׁגִּזְיָה שׁוּה שְׂאִינָה מוֹפְנִית נִיתָן
61 לְהַקְשׁוֹת עֲלֶיהָ פִּירְכָא, וְכֹאן אִיבָא לְמִפְרָךְ – אֲפִשֵׁר לְפִרְוֹךְ
62 וְלַהֲקָשׁוֹת, כִּיִּצֵּד לֹמְדִים דִּין עוֹלָה מִדִּין אֲשֶׁם, מָה לְאֲשֶׁם שְׂדִינוּ קָל
63 מִן הָעוֹלָה, שֶׁכֵּן בְּשִׁרְוֹ מוֹתֵר בִּאֲכִילָה, וּלְפִיכָךְ אִף עֲצָמוֹתָיו מוֹתֵרִים
64 בְּהִנָּה לְכַהֲנִים, אֲבָל עוֹלָה הַחֲמוּרָה שֶׁאֵין בָּהּ הִיתֵר אֲכִילָה, אֲלֵא
65 כּוֹלָה מוֹקְטֶרֶת כִּלְיָל, יִתְכַּן לֹמֵר שֶׁאִף עֲצָמוֹתֶיהָ אֲסוּרִים בְּהִנָּה.
66 מִבְּרַרְת הַגִּמְרָא: אֲבָן גִּזְיָה שׁוּה זֶה מוֹפְנִית הִיא, לְפִי שֶׁהִתִּיבּוֹת 'לֹא
67 יִהְיֶה' שֶׁנִּכְתְּבוּ אֲצֵל קָרְבַּן עוֹלָה, יִתְרָא בְּתִיב – מִיּוֹתֵרוֹת הֵן, שֶׁהִרִי
68 יִכּוֹל הִיָּה הַכְּתוּב לֹמֵר 'עוֹר הָעוֹלָה אֲשֶׁר הַקְּרִיב לְכַהֵן', וּמִדּוּעַ הוּצָרָךְ
69 הַכְּתוּב לְהוֹסִיף 'לֹא יִהְיֶה', וּלְפִיכָךְ יִשׁ לְדַרְוֹשׁ תִּיבּוֹת אֲלֵו לְגִזְיָה שׁוּה,
70 וְאֵין לְהַקְשׁוֹת עֲלֶיהָ פִּירְכּוֹת כֻּלָּל.

71 הַגִּמְרָא מְקַשָּׁה עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי מִבְּרִיָּתָא: מְתִיב – הַקְשָׁה רַבִּי אֲדָא
72 בְּרִי אֲהֵבָה, שְׂנִינוּ בְּבִרְיָתָא, עֲצָמוֹת שֶׁל קְרָשִׁים הִנֵּאכִלִים, כִּגוֹן חֲטָאֵת
73 וְאֲשֶׁם, לְפָנֵי וְרִיקָה מוֹעֲלִין בָּהֶן, לְפִי שֶׁעֲדִידִין אֵין בָּהֶם הִיתֵר לְכַהֲנִים,
74 וְאִילוֹ לְאַחֵר וְרִיקָה אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, מֵאַחֵר שֶׁהִתֵּרוּ הָעֲצָמוֹת עִם
75 הַבָּשָׂר בּוֹרִיקַת הָדָם. וְעֲצָמוֹת שֶׁל קָרְבַּן עוֹלָה מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם, לְפִי
76 שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נִיתֵר לְעוֹלָם, אֲלֵא הוּא מוֹקְטֶר עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. מִשְׁמַע
77 מִדְּבָרֵי הַבְּרִיָּתָא, שֶׁלְעוֹלָם אֵין הִיתֵר בְּעֲצָמוֹת עוֹלָה, וְאֲפִילוֹ אִם
78 פִּירְשׁוּ מִהַבָּשָׂר קוֹדֶם וְרִיקָה, וְשֶׁלֹּא כְּדָבְרֵי רַבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁאִם פִּירְשׁוּ
79 הָעֲצָמוֹת מִן הַבָּשָׂר קוֹדֶם וְרִיקָה מוֹתֵרוֹת הֵן בְּהִנָּה אַחֵר וְרִיקָה.

80 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אִימָא – יִשׁ לְפַרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִיָּתָא בִּאֹפֶן כּוֹהֵ,
81 וְעֲצָמוֹת שֶׁל עוֹלָה, אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבָּשָׂר לְפָנֵי וְרִיקָה אֵין מוֹעֲלִין
82 בָּהֶן, אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבָּשָׂר לְאַחֵר וְרִיקָה, מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם,
83 וְכְּדָבְרֵי רַבִּי.

84 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת דַּעַת רַבִּי אֲלַעֲזָר הַחוֹלֵק עַל רַבִּי: וּפְלִיגָא דְרַבִּי
85 אֲלַעֲזָר – מִצִּינוּ לְרַבִּי אֲלַעֲזָר שֶׁנִּחְלַק עַל דִּינוֹ שֶׁל רַבִּי, דְאָמַר רַבִּי
86 אֲלַעֲזָר, עֲצָמוֹת עוֹלָה שִׁפְרִישׁוּ לְפָנֵי וְרִיקָה, מוֹעֲלִין בָּהֶם לְעוֹלָם,
87 וְעֲצָמוֹת שִׁפְרִישׁוּ לְאַחֵר וְרִיקָה, לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין – אֲסוּרִים הֵם
88 בְּהִנָּה מִדְּבָרֵי חֲכָמִים, אִךְ אֵין בָּהֶם אִיסוּר תּוֹרָה, וּלְפִיכָךְ הִנָּהנָה מוֹהֵם
89 לֹא מַעַל. נִמְצָא שֶׁנִּחְלַק רַבִּי אֲלַעֲזָר עַל דְּבָרֵי רַבִּי הַסּוֹבֵר שֶׁבִּשְׁנֵי עֲנִינִים.
90 הָאֲחָד, שֶׁלְּדָבְרֵי רַבִּי עֲצָמוֹת עוֹלָה שִׁפְרִישׁוּ קוֹדֶם וְרִיקָה אֵין בָּהֶם
91 מַעֲלָה אֲלֵא עַד שַׁעַת זְרִיקָה, וְאִילוֹ לְרַבִּי אֲלַעֲזָר מוֹעֲלִין בָּהֶם
92 לְעוֹלָם. וְהַשֵּׁנִי, שֶׁלְּדָבְרֵי רַבִּי עֲצָמוֹת שִׁפְרִישׁוּ אַחֵר וְרִיקָה יִשׁ בָּהֶם
93 מַעֲלָה, וְלְדָבְרֵי רַבִּי אֲלַעֲזָר אֵינֶם אֲסוּרִים אֲלֵא מִדְּרַבְנָן, וּלְפִיכָךְ אֵין
94 בָּהֶם מַעֲלָה.

משנה

95 מִשְׁנָה זֶה עוֹסֵקֶת בְּשְׁנֵי עֲנִינִים, הָאֶחָד, בְּדִינָם שֶׁל קָרְבָנוֹת פְּסוּלִים אוֹ
96 עֲצָמוֹת וּגְדִידִים שֶׁהָיוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וּנְפִלוּ מִמֶּנּוּ, אִם יִשׁ לְשׁוּב
97 וְלַהֲעֹלוֹתָם עֲלֵיו אוֹ לֹא. וְהַשֵּׁנִי, בְּקִדּוּשׁ הַכֶּבֶשׂ וְכִלְי שֶׁרֵת לְפִסְטוּלִין.
98 וְכוּלָּן – כֹּל אֲלוֹ הַפְּסוּלִים שֶׁדִּינָם שֶׁאִם עָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִרְדּוּ, וְכֵן
99 עֲצָמוֹת וּגְדִידִים הַמְּחַוְּבָרִים בְּבָשָׂר שֶׁדִּינָם לַעֲלוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ יָחַד עִם
100 בָּשָׂר הַבְּהֵמָה, שֶׁשִּׁפְקָעוּ מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ – שֶׁעָלוּ מִתְחִילָה עַל הַמִּזְבֵּחַ
101 וְלֵאחֲרָי מִכֵּן נִיתָנוּ מִמֶּנּוּ, לֹא יִחְזֹר – אֵין צִרְיָן לְהַחזִירָם עַל הַמִּזְבֵּחַ.
102 וְכֵן חֲתַלָּת שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה שֶׁשִּׁפְקָעָה מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יִחְזֹר –
103 אֵין צִרְיָן לְהַחזִירָהּ.
104 אִיבְרִים שֶׁל קָרְבָנוֹת בְּשָׂרִים, שֶׁמוֹתֵר לְהַקְטִירָם בַּמִּשְׁךְ כֹּל הַלֵּילָה,
105 שֶׁשִּׁפְקָעוּ מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, אִם קוֹדֶם חֲצוֹת הַלֵּילָה פָּקַעוּ, יִחְזֹר אוֹתָם
106 לְמִזְבֵּחַ, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן – וּלְפִיכָךְ יִשׁ אִיסוּר מַעֲלָה לְנִהְנֶה מוֹהֵם, שֶׁהִרִי
107 עֲדִידִין רְאוּיִים הֵם לְמִזְבֵּחַ. אֲבָל אִם פָּקַעוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ לְאַחֵר חֲצוֹת
108 הַלֵּילָה, לֹא יִחְזֹר אוֹתָם, וּלְפִיכָךְ אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.
109 כִּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אֶת הָרָאוּי לוֹ לַעֲנִין כֹּךְ שֶׁאִם עָלָה לֹא יִרְדּוּ,
110 כֹּךְ הַכֶּבֶשׂ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ אִף הוּא אֶת הַפְּסוּלִים שֶׁעָלוּ עֲלָיו, שֶׁלֹּא
111 יִרְדּוּ. כִּשֶׁם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ וְהַכֶּבֶשׂ מְקַדֵּשִׁין אֶת הָרָאוּי לָהֶן, כֹּךְ הַכֶּלִים –
112 כִּלְי הַשֶּׁרֶת, מְקַדֵּשִׁין אֶת מוֹה שֶׁבְּתוֹכָם.

גמרא

114 הַגִּמְרָא מִבְּרַרְת בֵּאִידָה אֹפֶן אִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׂדִין הָאִיבְרִים שֶׁשִּׁפְקָעוּ
115 הַמִּשְׁךְ בַּעֲמוּד קָלָה

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קמא רש"י תוספות

גמ' יכול יחלוץ. מצוה מוטלת עליו: מאן שמעת ליה כו' ומתני' אליביה אתאי: כלפי מטה. דרך ירידה ומתרחקי מן המערכה: כלפי מעלה. לצד המערכה אין זו פרישות אלא קריבה אצל העיכול של אש: ואפי' פירשו. נראה בעיני שחסר מן הגירסא ולמאי דגרס ה"פ ואפי' פירשו בתמיה והא מחוברין יעלו הוא דקאמר: לא שנו. דקאמר פירשו ירדו ומיהו אינתוהו בכלל

קדשים אלא שפירשו לאחר זריקה ודיקן דבשעת זריקה מחוברים היו קובעתן זריקה למזבח וכי פירשו הו' להו קדשים פסולין: אבל פירשו לפני זריקה. דבשעת זריקה לאו בני מזבח היו אתאי זריקה ושריתניהו להדיטו: למיעבד קתא דסכני. כי היכי דשריא בשר לגבי מזבח דלחכי קאי קשריא נמי עצמות למאי דקימין וחינו הנאת כהנים כרבי ישמעאל: לו יהיה בעולה. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה ונאמר לו יהיה באשם כחטאת באשם תורה אחת להם הכהן וגו' לו יהיה: מה אשם עצמותיו מותרין. שהרי אף בשרו מותר ואי משום נותר דבשריפה לא שייך נותר אלא במידי דבר אכילה כדכתיב (ויקרא ז) והנותר מבשר חובב וגו': לו יהיה. יתירה הוא דמצוי למיכתב עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה למנה לי: עצמות קדשים הנאכלין. כגון חטאת ואשם מועלין בהן דאין כאן שעת היתר כלהנים: ופליגא דר"א. אדרבה: פירשו לפני זריקה מועלין בהן לעולם. דכיון דפירשו אינתוהו לאו בני הקטרה ניהו לא אהני להו זריקה ובאסוריהו קיימי: פירשו לאחר זריקה לא נהנין. מדרבנן ולא מועלין כרבי ישמעאל דגמר מלו יהיה דאשם ואשם פירשו לאחר זריקה הוא דבהדי בשר אישתרו בוריקה כלהנים: מותני' וכולן. הנך פסולין שעלו דתנן בהן לא ירדו בין עצמות וגידים שהעלין מחובר ועבלתן האש: שפקעו מעל המזבח. לארץ: לא יחזיר. א"צ להחזיר: קודם חצות יחזיר. בגמרא מפרש טעמא: ומועלין בהן. דאכתי בני מזבח נינהו: ואין מועלין בהן. דכיון דהו' להו כמנועלין כדמפרש בגמרא הו' להו דבר שנעשית מצותו ואין מועלין בה: גמ' אי דלית בהו ממש. שנשרפו כולן: בשרי

יכול יחלוץ גידין ועצמות, ויעלה בשר לגבי מזבח. תלמוד לומר 'והקטיר הכהן את הכל', הא כיצד, מחוברין יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, וירדו. מאן תנא, דשמעת ליה דאמר פירשו ירדו, רבי היא. דתניא 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה', לרבות העצמות והגידין והקדשים והטלפים, ואפילו פירשו. ואלא מה אני מקיים 'ועשית עולותיך הבשר והדם', לומר לה, עיבולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיבולי גידין ועצמות. רבי אומר, כתוב אחד אומר 'והקטיר הכהן את הכל המזבחה', ריבה. וכתוב אחד אומר 'ועשית עולותיך הבשר והדם', מה כיצד, מחוברין יעלו. פירשו, אפילו הן בראש המזבח, וירדו: פירשו לא יעלו [וכו']:

אמר רבי זירא, לא שנו אלא שפירשו כלפי מטה, אבל כלפי מעלה, קרובי הוא דאקריבו לעיכול. ואפילו פירשו. אמר רבה, הכי קאמר, לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה. אבל פירשו קודם זריקה, אתאי זריקה ושריתניהו, אפילו למעבד מיניהו קתא דסכני. סבר לה, כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, נאמר 'לו יהיה' בעולה, ונאמר 'לו יהיה' באשם. מה אשם, עצמותיו מותרין. אף עולה, עצמותיה מותרין. מופני. דאי לא מופני, איכא למיפקד, מה לאשם, שכן בשרו מותר. 'לו יהיה' יתירא כתיב. מתיב רב אדא בר אבהו, עצמות קדשים לפני זריקה, מועלין בהן. לאחר זריקה, אין מועלין בהן. ושל עולה, מועלין בהן לעולם. ושל וישל עולה, פירשו לפני זריקה, אין מועלין בהן. לאחר זריקה, מועלין בהן לעולם. ופליגא דרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר, פירשו לפני זריקה, מועלין בהם. לאחר זריקה, לא נהנין ולא מועלין: משנה וכולן שפקעו מעל גבי המזבח, לא יחזיר. וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח, לא יחזיר ואין מועלין בהן. כשם שהמזבח מקדש. כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן, כך הכבש מקדש. כשם שהמזבח אפילו לאחר חצות, נמי. אי דלית בהו ממש, אפילו קודם חצות, נמי לא. לא צריכא, בשרי

מאן שמעת ליה דאמר פירשו ירדו רבי היא. ופי' רש"י ומתני' אליביה אתאי ור"י פי' כרבנן דוקא היא דמדתני לא יעלו משמע דאם עלו לא ירדו והא דאמרי רבנן דהקטיר לרבות כו' ואפי' פירשו היינו פירשו ועודם על גבי המזבח הוא דלא מוקי מיעוט דועשית עולותיך הבשר והדם בירדו למטה משום דניחא ליה לנמקט רבותא דאפי' בעדם ע"ג המזבח מנעט עיבולי גידים וה"ה דמיעט עיבולי אשם אלא אם ירדו למטה ופירשו: עיבולי עולה אתה מחזיר כו'. ולעיל בירש פירקין (דף פג) דאיצטרך לרביי פוקעין מהעולה היינו משום דמהכא לא ידעי אלא בעדם על המזבח אבל למטה לא אי נמי כי היכי ולא נפקא ליה מאשר תאכל האש (ויקרא ו) משום דאיצטרך למעטי עיבולי קטורת הכי נמי מקרא דהכא כיון דאיצטרך למעטי עיבולי גידים ולית ליה לא דקאמר לעיל לאו ממילא שמעינן ליה והא דאיצטרך תרי קראי חד למעטי קטרת וחד למעטי גידים משום דאי מקרא דאשר תאכל האש לא הוה ממעטי' אלא עיבולי וקטורתן דליתיה על המזבח החיצון אבל עיבולי גידים לא ואי מקרא דהכא לא ממשטי קטורת דבר הקרבה הוה דומיא דבשר ודם הלכך צריכי: לא שנו אלא שפירשו כלפי מטה. פי' לצד חוץ אבל כלפי מעלה פי' לצד המערכה כך גירס' הקונטרס ואבריתא קאי ויש ספרים דגרסי פירשו לא יעלו ואמתני' קאי ולא נהירא דמה שייך ביה קריבה ליעבול כיון שהוא למטה בקרקע ועוד דבחר הכי שקיל וטרי בפירושו דבירשמו ומי' אפסקיה:

אתאי זריקה ושריתניהו אפילו למיעבד בהו קתא דסכני. והא דאמר פ' ראדוה ב"ד (ר"ה דף כח.) שופר של עולה לא יתקע פירש רבינו דאיריי שהפירשו לדמי עולה וכן של שלמים שהפירשו לדמי שלמים דמי שלמים אין בהם מעילה כדאמרינן בפסחים פ' שני (דף כו) הכא בעצי שלמים עסקינן מידו לא ידענא מאי טעמא אפיק' ממשמעוניה: לאוקמה בדמים דהא איכא לאוקמה בפירש ממים או פירש קודם זריקה כל זמן שלא נזרק הדם אבל פירש לאחר זריקה לא מצי לאוקמה דבשלמים אין חילוק ואם זריקה מותר בפירש ממים ה"ה במחוסר נמי כיון שמותר הבשר דמי' ואם כן לתקוע נמי שמו.

נ"ל: מה אשם עצמותיו מותרין. פי' בקונטרס שהרי אף בשרו מותר כל שכן עצמותיו והוא עצמו הקשה על פירשו זה לקמן פרק דם חטאת (דף צח.) דאמר מהיקשא דזאת התורה מה אשם עצמותיו מותרין אף כל עצמותיו מותרין (ולא) ונפיק מלו יהיה (דריעלה) ופירש דמק"י דבשר לא נפקי עצמות דאיכא למימר דלא התיר הכתוב אלא בשר הראוי לאכילה וא"כ על כרחין הא דפשיטא ליה באשם היינו משום דכתיב לו

יהיה הוא דנקט אשם טפי מחטאת אע"ג דבההוא קרא נמי כתיב חטאת דכתיב באשם תורה אחת להם לכהן אשר יכפר בו לו יהיה משום דעיקרא דקרא באשם נקטיה ועוד דלו היה כתיב לשון יחיד ואיכא לאוקמה באשם דסלק מיניה ומהיקשא דלקמן לא נפקא עולה כיון דאיכא לאוקמה בדברים הנאכלים דומיא דאשם ומיהו יש להסתפק למנה ל' ג"ש בעולה הא בגופיה נמי כתיב לו יהיה ומצי דלרדש ממישרי עצמות ושמן הוה מוקמינא ליה דלרדש אתחית: ופליגא דר' אלעזר דא"ר אלעזר פירשו לפני זריקה מועלין בהן לעולם. כך גרסת הקטני' ויש ספרים שגורסין מועלין בהן עד זריקה ולההיא גרסא סיפא דמילתא הוא דפליגא דקאמר דלאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין ואת' לרבנן דאית' להו דאפי' פירשו יעלו מצינן אין מועלין וי"ל דהיינו פירשו קודם זריקה אבל לאחר זריקה התירתם זריקה אם פירשו אי נמי לפי' ר' יצחק דלעיל אפי' פירשו לאחר זריקה ובגון שפירשו למטה דהא מילתיה דרבנן מיתקמא בעדם על המזבח ואת' דבמסכת תרומות (פ"א מ"ה) אמר' גרעני תרומה בזמן שמכניסן אסורין השליכין מותרין וכן עצמות קדשים בזמן שמכניסן אסורין השליכין מותרין ופירש רבינו דהתם מיידי בעצמות קדשים הנאכלין דומיא דתרומה ויש עליהם עדיין בשר וקאמר דאם מכניסן ומצניען א"כ הוא מחשבן ואכתי שם קדשים עליהן ואסורין אבל משליכין בטל שם אוכל מניניהו וכן גרעני תרומה מיידי שיש עליהם אוכל ומפירשא בענין זה: וכולן שפקעו מע"ג המזבח כו'. פירש בקונטרס דקאי בין אפסולין בין אגידים ועצמות ולפירשוהו הא דקתני במתני' לא יחזיר ובגמ' אמרינן דמשלה בהו האור יעלו איכא למימר דפקעו דמתני' היינו לאחר שנתעבלו קצת דומיא דאברים שפקעו דמתני' דמוקמינן בגמרא בשרייה אבל משלה בהו האור היינו משלה בהו האור פורטא ולא נעשה מצותן ולכן יחזירו ומיהו לפי מה שפירש בקונטרס לא יחזיר אין צריך להחזיר לא קשה מיד דאיכא למימר דיעלו דקאמר היינו אם ירעה אבל אין חובה להעלותם ועוד י"ל דפקעו היינו דפקעו מאלוהין וירדו יעלו יש במשמע שהורידן ויש לחלק בין מאלוהין לע"י אחרים כעין ההיא דסוף בקלפי (יומא מה) המוריד גחלת מע"ג המזבח וכבה חייב משום דלא אנתקיה ממצותה אלמא יכול להעלותה וכי פקעה תנן במתניתין דלא יחזיר ואין מועלין בה ואם היינו מפרשים דכולן לא קאי אפסולין לא היינו מתרצים בזה כלום דמכל מקום הוה קשה למאן דמתני' לה אסיפא:

1 והציו להרמה. פירש בקונטרס ושיירי נמי ראיין להרמה מיהו נראה דלאו ראיין
2 להרמה דלאו דשן נינהו אלא חציו להרמה דקאמר לא הרמה ממש אלא כעין
3 הרמה שאין ראיין להקטרה וכן משמע פ' שני דמעילה (דף טו) דדייקא התיב וכן גזלת
4 שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר הא על גבי המזבח יחזיר ומקשי מינה לרב ומשני שאני
5 גזלת דאית ביה ממשא הלכך יחזיר דלא נעשית

6 מצותו משמע דאין ראיא לתרום מהם דאי ראיא
7 לתרום מהם כשתרומה אמאי יחזיר הרי נעשית
8 מצוותו ומיהו היא גופה לא ידענא מנא ליה
9 דאיירי לאחר תרומת הדשן דמהאי טעמא
10 משקע לרב דאמר לאחר תרומת הדשן איירי וכן
11 היכי דמתרצין ליה לאחר תרומת הדשן לר' יוחנן
12 יוחנן יתירא קודם תרומת הדשן לרב דמודה רב
13 דמועלין ונראה בעיני דדומיא דפסולין שפקע
14 דאיירי בכל ענין דקתני וכן גזלת שפקעה ומינה
15 נמי דייקא דבגזלת אין חילוק בין קודם חצות
16 לאחר חצות דבכל ענין עיכול דדומיא דפסולין
17 שברישא קתני דאפילו קודם חצות לא יחזיר
18 ועוד דבסיפא גבי אברים הוא דמפליג אבל
19 בגזלת לא מפליג דעיכול חשיבא ולא שייך לא
20 לשון הקטרה ולא לשון מוקדה דהא (בבב)
21 מיתוקמא) ומ"מ יחזיר דלאו ראייה להרמה היא
22 דלאו דשן היא ולא נעשית מצוותה על גבי
23 המזבח יחזיר דאבתי לא נגמרה מצוותה וכן פקע
24 לא יחזיר דעל מוקדה על המזבח משמע דדבר
25 שצריך יקידה יתא על המזבח אפילו פקע אבל
26 דבר שאין צריך יקידה לא וית' כשנמאספין את האפר
27 שלא יהו הרבה גזלים על האפר והכא משמע שאסור להוציא הגזלת מן המערכה כדדייק
28 במעילה (ג"ז שם) דיחזיר וכל שכן שאסור להוציא ובמסכת תמיד (דף לג.) נמי משמע שהיה
29 נוטל מן המאובכות הפנימיות אלמא גזלים היה נוטל וצריך לומר דמאי מן המאובכות היה
30 נוטל הנהו דלית בהו מששא וחשיבי אפר אבל גזלת דהכא דמינה דייק במעילה דיחזיר
31 מיירי בגזלת חיה דאית ביה ממשא והא דקאמר במעילה ה"ה דאפילו אפר לאו דליהוי
32 בגזלת ממש אפי' לענין חורה דגזלת מחזירין לעולם אפילו לאחר תרומת הדשן דאין
33 מעלין אותה לתפוח אבל אפר מעלין לתפוח אלא לענין מעילה הוא דקאמר דהויא בגזלת
34 ואע"פ שלכאורה יש חילוק בין גזלת חיה לשאינה חיה שאינה חיה בכלל דשן היא כדתנן
35 נוטל מן המאובכות הפנימיות ומ"מ יש ליישב כפירוש הקונטרס דחציו להרמה היינו אפילו
36 בשריירי ולענין זה שהרמת הדשן מתירין לאוספם לתפוח ולא לענין זה שיעשה מהם תרומה

37 דהא דשן וכתיב היינו דאמר רחמנא והרים את הדשן מחצות כדי להחזיר אפי' שריירי דמחצות ואילך חשיבי עיכול להקטרה ואם ירצה יאספם לתפוח כדי להוציאם מחוץ למחנה אבל
38 אם ירצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהו הם ראיין עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותם עליהם הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהם מירוק מצוה כיון שעדיין
39 אין ראיין לתרומת הדשן והשתא ניחא לישנא דחציו להרמה וניחא נמי שבשעה שנמאספין את האפר לא היו צריכין להחזיר מן הגזלים ואפי' היו לחזותו וקצת היה נראה כן במסכת
40 תמיד פרק ראודו (דף כז) דתנן גזלו את המגריפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב סולקין לצדדי המזבח ובתר הכי קתני החלו מסלק באפר
41 על גבי התפוח והו' כפי' רש"י שלא היו מסלקין אותם שלא נתעכלו אבל גזלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כדפי' לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול אם כן לאו בכלל שלא נתעכלו
42 נינהו הלכך ג"ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר' יוחנן. בקונטרס מחק אלא בפירושים הראשונים ופי' דרבי יוחנן מותרץ קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומיהו היינו דוקא
43 בשריירי חזאי דקאמר (דקדמוני) קודם לחצות היינו במעוכלין ומקראי אחרינא נפקא ליה דכתיב עד בקר תן בקר לבוקרו של לילה ומוקמינן ליה בהרמה ומסר המקום הדבר לחכמים להיות
44 דמדין כל מה שירצו לפי הצורך להו' ומיהו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה (והדין) מוקמינן ליה בהרמה ועוד דאלא גרסין בכל הספרים ונראה כגיר' פירושים אחרונים
45 דגרסי אלא ופליג רבי יוחנן אדרב דאמר חציו להרמה דאפילו בדרן המעוכל יפה לא מקדמינן וקאמר רבי יוחנן דכל הלילה קאי אהקטרה וקאי אהרמה דכל הלילה כשר להקטיר כשאין
46 מעוכלין וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעוכל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקרו של לילה והיינו בשריירי דחצות עשה עיכול חזכי מידריש קרא תן השבמה אחת
47 לבוקרו של לילה ובוקרו של לילה הוא עמוד השחר ותנן לו הכתוב בקר אחר לומר שאין צריך להקטיר מן השחר ואילך וכיון שלא נתן זמן באותו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמעינן
48 דבשריירי תלי בחצות ובדרן מעוכל דלית ביה ממשא כל הלילה והרים אבל אית בהון ממשא כל הלילה והקטיר וכן פי' בקונטרס בפ"ק דיומא (דף כז) וצ"ע במגילה (דף כז) דקאמר כל
49 הלילה כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה: **משום** חולשא דכחן גדול מחצות. כאן משמע שעבודת לילה כמו תרומת הדשן וסידור המערכה היו מוטלות עליו והשתא אתי
50 שפיר משום חולשא דכחן גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיתת התמיד ועבודת היום אבל אי עבודת לילה בשאר כהנים מאי חולשא איכא וריביא

51 פירש בימא (דף כז) דלא גרס הכא כון גדול דתרומת הדשן לא היא בבחן גדול מולא חשיב טבילת תרומת הדשן בהדי ה' טבילות י' קידושין שהיה עשה ביום ההוא ועוד דפייס
52 דתרומת הדשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בבחן גדול למה לא להוכיז בסדר יום הכפורים וכן יסר הפייס והקונו מחצות אפרה לבערה בפייס דשן הבערה ומיהו רבינו היה מפרש
53 דאין צריך למוחקו דה"פ משום חולשא דכחן גדול מקדימין תרומת הדשן וסידור המערכה ושריפת אברים שלא נתעכלו מבערב בשאר כהנים כדי שעל ידי כן ידא מזומן כה"ג להתחיל
54 מדבקר כשיעלה עמוד השחר עבודת היום קודם שיזא רעב וחלש:

1 בשריירי. קשין שנתקשו מחמת האש ששלטה בכולן ונשרפו אלא שלא נעשו פחם
2 אלא כעצים יבישים הם מתוכם: **מנהני מילי**. דבכחות תליא מילתא: **כתוב אחד**
3 **אומר כל הלילה והקטיר**. על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר דהיינו הקטרה:
4 **וכתוב אחד אומר כל הלילה**. וסמך ליה והרים את הדשן וע"כ אבל הלילה קאי

5 דהא לא כתיב ולבש הכהן בבקר מידו כן
6 אלא כל הלילה עד הבקר ולבש והרים
7 שמעתי בסדר יומא: חציו להקטרה. דלא הוי
8 עיכול אי לאו דשן ממש הוא: וחציו להרמה.
9 אפי' קשין שבחן ראיין להרמה וקריין דשן
10 ומיהו בשר ממש ליכא למימר דמיקרי דשן:
11 **מתיב רב כהנא**. אדרב דאמר חציו להרמה
12 דמשמע דקודם חצות לאו שעת הרמה היא
13 אפילו מן הנעשין דשן: היו תורמין. תרומת
14 הדשן מלא מחתה ונותנה במזוזה של כבש:
15 וברגלים **מאשמורת הראשונה**. ומשום
16 דנפיש קרבנות ונפיש דשן וצריך להעלותן
17 לתפוח שבאמצע המזבח ולסדר את
18 המערכה בלילה שיוכלו לשחוט ולהעלות
19 התמיד בעלות השחר: ה"ג **ואי חצות**
20 **דאורייתא** חזכי מקדמינן ל"ג **והיכי מאחרינן**:
21 **א"ר** יוחנן גרס. ולא גרסין אלא: **משמע**
22 **שנאמר** כו'. כלומר קראי כדרב מיתרץ
23 ולאשמועינן דחצות עשה עיכול בשריירי
24 דקודם חצות הן בכל הקטר ומחצות ואילך
25 ראיין להרמה כדשן מעליא והרמה

26 במעוכלין לגמרי קודם חצות נפקא לן מהאי קרא: **משמע שנאמר כל הלילה כו'**
27 אם ללמוד באם כמשמע כל המקרא שיחא מעלה אברים ומקטירין עד הבקר מכל
28 הלילה נפקא: **מת"ל עד בקר**. לא נאמר אלא לענין הרמה לומר שתורמין כל הלילה
29 וחזכי קאמר עד הבקר והרים לפני הבקר והרים ולא נתן שיעור לדבר: **תן בקר לבקר**
30 **של לילה**. בוקרו של לילה עלות השחר בקר אחר תן לו היינו השבמה וכיון דאין זמן
31 לדבר אלא של השבמה הכל לפי צורך השעה יש בידך לעשות הלכך כל יומא
32 בקרות הגבר או סמוך לו לפניו או לאחריו סגי: **ביום הכיפורים**. שכל העבודה מוטלת
33 על כהן גדול ואיכא חולשא וצריך להקדים יותר: **וברגלים מאשמורת הראשונה**.
34 כדקתני סיפא דההיא ולא היתה קרות הגבר מגעת ברגלים עד שהיתה עורה מליאה
35 ישראל:

חצות

חצות
אם ירצה להניחם במקום המערכה כדי למרק מצותם שיהו הם ראיין עצמם לתרומת הדשן עדיין מצותם עליהם הלכך יחזיר דמסתבר למימר דעדיין חסר מהם מירוק מצוה כיון שעדיין
אין ראיין לתרומת הדשן והשתא ניחא לישנא דחציו להרמה וניחא נמי שבשעה שנמאספין את האפר לא היו צריכין להחזיר מן הגזלים ואפי' היו לחזותו וקצת היה נראה כן במסכת
תמיד פרק ראודו (דף כז) דתנן גזלו את המגריפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח האברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב סולקין לצדדי המזבח ובתר הכי קתני החלו מסלק באפר
על גבי התפוח והו' כפי' רש"י שלא היו מסלקין אותם שלא נתעכלו אבל גזלים עיכול חשיבי ואפילו חיים כדפי' לעיל דאפילו קודם חצות חשיבי עיכול אם כן לאו בכלל שלא נתעכלו
נינהו הלכך ג"ל פירוש הקונטרס עיקר: **אלא** אמר ר' יוחנן. בקונטרס מחק אלא בפירושים הראשונים ופי' דרבי יוחנן מותרץ קראי כרב חציו להקטרה וחציו להרמה ומיהו היינו דוקא
בשריירי חזאי דקאמר (דקדמוני) קודם לחצות היינו במעוכלין ומקראי אחרינא נפקא ליה דכתיב עד בקר תן בקר לבוקרו של לילה ומוקמינן ליה בהרמה ומסר המקום הדבר לחכמים להיות
דמדין כל מה שירצו לפי הצורך להו' ומיהו קשה לפירוש זה דקרא דעד בקר דכתיב בהקטרה (והדין) מוקמינן ליה בהרמה ועוד דאלא גרסין בכל הספרים ונראה כגיר' פירושים אחרונים
דגרסי אלא ופליג רבי יוחנן אדרב דאמר חציו להרמה דאפילו בדרן המעוכל יפה לא מקדמינן וקאמר רבי יוחנן דכל הלילה קאי אהקטרה וקאי אהרמה דכל הלילה כשר להקטיר כשאין
מעוכלין וכל הלילה כשר להרמה אם יש דשן מעוכל וגבי הקטרה כתיב בקר מיותר ליתן בקר לבוקרו של לילה והיינו בשריירי דחצות עשה עיכול חזכי מידריש קרא תן השבמה אחת
לבוקרו של לילה ובוקרו של לילה הוא עמוד השחר ותנן לו הכתוב בקר אחר לומר שאין צריך להקטיר מן השחר ואילך וכיון שלא נתן זמן באותו בקר על כרחך הוא חצות לילה שמעינן
דבשריירי תלי בחצות ובדרן מעוכל דלית ביה ממשא כל הלילה והרים אבל אית בהון ממשא כל הלילה והקטיר וכן פי' בקונטרס בפ"ק דיומא (דף כז) וצ"ע במגילה (דף כז) דקאמר כל
הלילה כשר להקטרה אמאי לא קאמר נמי להרמה: **משום** חולשא דכחן גדול מחצות. כאן משמע שעבודת לילה כמו תרומת הדשן וסידור המערכה היו מוטלות עליו והשתא אתי
שפיר משום חולשא דכחן גדול שיוכל לנוח אחר תרומת הדשן ולהפסיק כדי לעשות בנחת שחיתת התמיד ועבודת היום אבל אי עבודת לילה בשאר כהנים מאי חולשא איכא וריביא
פירש בימא (דף כז) דלא גרס הכא כון גדול דתרומת הדשן לא היא בבחן גדול מולא חשיב טבילת תרומת הדשן בהדי ה' טבילות י' קידושין שהיה עשה ביום ההוא ועוד דפייס
דתרומת הדשן חשיב בסדר יום הכפורים ואילו היה בבחן גדול למה לא להוכיז בסדר יום הכפורים וכן יסר הפייס והקונו מחצות אפרה לבערה בפייס דשן הבערה ומיהו רבינו היה מפרש
דאין צריך למוחקו דה"פ משום חולשא דכחן גדול מקדימין תרומת הדשן וסידור המערכה ושריפת אברים שלא נתעכלו מבערב בשאר כהנים כדי שעל ידי כן ידא מזומן כה"ג להתחיל
מדבקר כשיעלה עמוד השחר עבודת היום קודם שיזא רעב וחלש:

לסוף האשמורה הראשונה, הרי עדיין לא הגיע חצות הלילה שהוא
הזמן הראוי מן התורה לתרומת הדשן. (וְהִכִּי מֵאֲחֶרֶינָן)
מתרצת הגמרא: (אֶלָּא) אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּקְרָא
'וְהָא עֵלָה עַל מוֹקֵדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה', וְכִי אֵינִי יוֹדֵעַ מֵעַתָּה
שֶׁעַד הַבֹּקֶר נִתֵּן לְהַעֲלוֹת אִיבָרִים לְהַקְטִירָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְכֵן
תִּלְמֹד לֹמֵר – מִה מַּלְמַדְנוּ בַּחֲתוּב בְּאוֹמְרוֹ 'עַד בֹּקֶר', אֲלָא בַּחֲבֹחַ
אֵין הוּא מַלְמַדְנוּ בּוֹזֵז דִּין הַקְטֵרָה אֲלָא דִּין הַרְמָה, וְכֵן יֵשׁ לְדַרְשׁ
הַמִּקְרָא 'עַד בּוֹקֶר, וְהָרִים', דְּהֵיִינוּ, קוֹדֵם הַבּוֹקֶר רִשְׁאֵי אֶתְהַלְּלִים
אֶת הַדֶּשֶׁן, וְכוּנֹת הַכְּתוּב כֵּן הִיא, תֵּן בֹּקֶר לְבָקְרוֹ שֶׁל לַיְלָה, כְּלוּמָר,
'בּוֹקֶר שֶׁל לַיְלָה' הוּא עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְכֵן הַפְּסוּק לִלְמַד שֶׁיֵּשׁ לְהַקְדִּים
אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן לְבּוֹקֶר אַחֵר קוֹדֵם עֲלוֹת הַשָּׁחַר, וְלֹא קִבַּע זֶמֶן
אִימָתִי הוּא בּוֹקֶר זֶה, וְעַל כֵּן הַרְשׁוּת בִּיד חֲכָמִים לִקְבּוֹעַ אֶת זֶמֶן
תְּרומַת הַדֶּשֶׁן לְפִי הַצּוֹרֵךְ שְׁבִאוֹתָהּ הַעֵת. הַלֵּכֶךְ – וּלְפִיכֶךְ, כָּל יוֹמָא
מִקְרָאוֹת הַנֶּבֶךְ כֵּן – בְּכָל יוֹם דִּי בִּכְךָ שִׁיקְדִּימוּ אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן לִזְמַן
קְרִיאַת הַתְּרַנְגּוּל. וְכֵן הַכִּיפּוּרִים, מִשּׁוּם חוֹלֵשָׁא דִּבְחֵן גְּדוֹל –
מֵאַחֵר שֶׁכָּל עֲבוֹדַת הַיּוֹם מוֹטֵלָה עַל הַכּוֹהֵן הַגָּדוֹל יֵשׁ לְדַאֵג שֶׁלֹּא
יִחַלֵּשׁ מִחֲמַת הַצּוּם, וּלְפִיכֶךְ הֵיוּ מְקַדְּמִים אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן מִחֲצוֹת
הַלַּיְלָה. וּבְרַגְלִים, דְּנִפְיָשִׁי קְרִבְנֹת – שֶׁהַקְרִבּוֹת מְרוּבִים, דְּקָרְמִי
אֲתוּ יִשְׁרָאֵל – שְׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּמִים בְּשׁוּחַר לְהַבִּיא אֶת קְרִבְנוֹתֵיהֶם,
וְהִידֵּה דֶשֶׁן רַב נֶאֱסָף עַל גְּבִי הַמַּעֲרֵכָה, וְצִרִיכִים הֵיוּ לְפָנוּתוֹ מִשֶּׁם קוֹדֵם
הַקְרִבַּת תַּמִּיד שֶׁל שָׁחַר, הֵיוּ מְקַדְּמִים אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן מֵאַשְׁמורת
הָרִאשׁוֹנָה. וְהִיכֵן מְצִינוּ שְׁהֵיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּמִים לְהַבִּיא קְרִבְנוֹתֵיהֶם
בְּרַגְלִים, בְּדִקְרָנִי סִיפָא – כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּסִיפָא שֶׁל אוֹתָהּ מִשְׁנָה,
שֶׁבְּרַגְלִים לֹא הָיְתָה קְרִיית הַנֶּבֶךְ מְנַעַת עַד שֶׁהָיְתָה עֲוֹרָה מְלֵאָה
אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁבִאוֹ לְהַקְרִיב קְרִבְנוֹתֵיהֶם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוּקַת אַמּוּרָאִים בְּעֵינֵי אִיבָרִים קָשִׁים שֶׁלֹּא הֵיוּ
בְּשַׁעַת חֲצוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ: אֵיתָמֵר – נֶאֱמַר מַחֲלוּקַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ,
בְּעֵינֵי אִיבָרִים קָשִׁים שֶׁפִּירְשׁוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ קוֹדֵם חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְהַחֲזִיר
הַכּוֹהֵן עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲחֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא חָל עֲלֵיהֶם דִּין
מַעֲוָלִים בַּחֲצוֹת, לְפִי שֶׁלֹּא הֵיוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעַת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְנִחְלָקוּ
אַמּוּרָאִים אִימָתִי נִחְשָׁבִים הֵם כְּמַעֲוָלִים. רַבָּה אֲמַר

שְׁאִינִם רְאוּיִים לְמִזְבֵּחַ. בֶּשֶׁר קָדְשִׁי קָדְשִׁים וּבֶשֶׁר קָדְשִׁים קָלִים,
וּמוֹתֵר – וְהַנֶּשֶׂאֵר מִמִּנְחַת הַעֹמֶר וּשְׁנֵי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי
מִנְחָת – וְכֵן הַנּוֹתֵר מִן הַמִּנְחָת, שֶׁכָּל אֵלוֹ נֶאֱכָלִים וְאִינִם נִקְטָרִים עַל
הַמִּזְבֵּחַ. וְהַקְטָרָתָהּ שֶׁעֲלֵתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תִּרְדּוּ, לְפִי שְׁאִינָהּ
רְאוּיָה לְהַקְטִירָה עֲלֵיו, אֲלָא עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.
עַתָּה מִפְּרִשְׁתָּ הַמִּשְׁנָה אֶת דִּין הַמְּחוּבֵּר לְבַהֲמָה: הַצֶּמֶר שֶׁפִּירָאֲשִׁי
הַבְּבָשִׁים וּשְׁעָר שֶׁבִּקְוֵן הַיִּשִּׁים שֶׁל עוֹלָה, וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים,
וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים (– צִיפּוּרִיִּים), כָּל אֵלוֹ בְּזֶמֶן שֶׁהֵם מְחוּבָּרִים בְּגוֹף
הַבַּהֲמָה יַעֲלוּ עִמָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא אֵל) 'וְהַקְטִיר הַבָּהֵן אֶת
הַכָּל הַמִּזְבֵּחַ', דְּהֵיִינוּ, שִׁישׁ לְהַקְטִיר אֶת כָּל הַמְּחוּבֵּר לְבַהֲמָה, אֲבָל
אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבַּהֲמָה, לֹא יַעֲלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב כו)
'וְעִשִּׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם', וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכָּךְ שֶׁאֵין מְקַרְבִּים אֲלָא
אֶת הַבֶּשֶׂר וְהָדָם בַּלְבָּד.

נמרא

הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא מִפְּרִשְׁתָּהּ אֶת דִּין הַמְּחוּבֵּר לְבַהֲמָה: תֵּנוּ רַבָּנִין
בְּבִרְייתָא, נֶאֱמַר (ויקרא א ט) 'וְהַקְטִיר הַבָּהֵן אֶת הַכָּל הַמִּזְבֵּחַ',
וּמִתִּיבַת 'הַכָּל' יֵשׁ לְלַמּוֹד לְרִבּוּתָהּ אֶת הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַטְּלָפִים
וְהַמְּחוּבָּרִים בְּגוֹף הַבַּהֲמָה, שִׁיעֲלוּ עִמָּה לְמִזְבֵּחַ. מִבְּרַת
הַבְּרִייתָא, יָכוֹל – שְׁמָא נֶאֱמַר שֶׁאֵפִילוֹ אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבַּהֲמָה יַעֲלוּ עַל
הַמִּזְבֵּחַ, תִּלְמֹד לֹמֵר – לִכְךָ מַלְמַדְנוּ הַכְּתוּב (דְּבָרִים יב כו) 'וְעִשִּׂיתָ
עֹלֹתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם', שֶׁאֵין לְהַקְטִיר אֲלָא אֶת הַבֶּשֶׂר וְהָדָם בַּלְבָּד.
מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִייתָא וּמִבְּרַת, אִי בֶּשֶׂר וְדָם – אִם צִוְיָהּ הַתּוֹרָה
לְהַקְטִיר רַק אֶת הַבֶּשֶׂר וְהָדָם,

בְּשִׁרְיָ – בְּאִיבָרִים קָשִׁים, שֶׁכָּבֵר שְׁלֹטָה בָּהֶם הָאֵשׁ לְהַקְטִירָם
וְלִיבָשָׁם, אֵךְ עֲדִיין לֹא נַעֲשׂוּ פָחַם, בָּאֵלוֹ אִמְרָה הַמִּשְׁנָה שְׁדִינִם תִּלְוִי
בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, שֶׁאִם פָּקְעוּ קוֹדֵם חֲצוֹת יִשִּׁיבָם, וְאִם פָּקְעוּ אַחֲרֵי
חֲצוֹת לֹא יִשִּׁיבָם.

הַגְּמָרָא מְבִרַת מִנֵּין יוֹדְעִים שְׁדִינִם שֶׁל הָאִיבָרִים שֶׁנִּתְקַשּׁוּ תִּלְוִי
בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה: מִנָּא הֵנִי מִיָּלִי – מִהִיכֵן לְמַדְנוּ שֶׁמִּחֲצוֹת הַלַּיְלָה
נִידוּנִים הָאִיבָרִים כְּמַעֲוָלִים, וְאֵין צָרִיךְ לְהַשִּׁיבָם עַל הַמִּזְבֵּחַ אִם
פָּקְעוּ. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב, יֵשׁ לְלַמּוֹד דִּין זֶה מִסְּתִיתָר
הַמִּקְרָאוֹת. שְׁהֵי רַבְּנָן (– מִקְרָא) אֶחָד אוֹמֵר 'כָּל הַלַּיְלָה וְהַקְטִיר',
כְּלוּמָר, נֶאֱמַר (ויקרא א) 'עַל מוֹקֵדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר',
וּמִמִּקְרָא זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁנֵיתָן לְהַקְטִיר אִיבָרִים כָּל הַלַּיְלָה, וְכֵן רַבְּנָן
אֶחָד אוֹמֵר 'כָּל הַלַּיְלָה וְהָרִים', כְּלוּמָר, נֶאֱמַר בְּפִסּוּק שְׁלֹאֲחֵרִי
'וְהָרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ', וּמִמִּקְרָא זֶה יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁנֵיתָן
לְתֵרוֹם תְּרומַת הַדֶּשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה. הָא כִּיצַד יִתְּנָן דְּבַר זֶה, הֵרִי אִם
הַלַּיְלָה הוּא זֶמֶן הַקְטֵרָה אִינּוּ זֶמֶן הַרְמָה, שֶׁכֵּן עֲדִיין לֹא נִגְמְרָה מִצַּת
הַהַקְטֵרָה. אֲלָא בַּחֲבֹחַ צָרִיךְ לִימֹר תִּלְקִיָּהוּ – יֵשׁ לְחַלֵּק אֶת הַלַּיְלָה
לְשְׁנֵי חֲלָקִים, הַצִּי לְהַקְטִירָה וְהַצִּי לְהַרְמָה. דְּהֵיִינוּ, עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה
הוּא זֶמֶן הַקְטֵרֵת הָאִיבָרִים, וּבְאוֹתוֹ זֶמֶן אֵין תּוֹרְמִים אֶת הַדֶּשֶׁן,
וּמִחֲצוֹת וְאִילָךְ נַעֲשׂוּ הָאִיבָרִים כְּמַעֲוָלִים וּנְגַמְרָה מִצּוּתָם, וּמֵעַתָּה
אֵין בָּהֶם עוֹד מִצּוֹת הַקְטֵרָה, אֲלָא מִצּוֹת הַרְמַת הַדֶּשֶׁן.

הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב מִמִּשְׁנָה: מִתִּיב (– הַקְשָׁה) רַב כְּהֵנָא,
שְׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יוּמָא (כ), כָּכָל יוֹם הִיא כּוֹן תּוֹרָם אֶת הַדֶּשֶׁן שֶׁעַל
הַמִּזְבֵּחַ, מִקְרָאוֹת הַנֶּבֶךְ – מִשְׁעָה שֶׁקָּרָא הַתְּרַנְגּוּל, אוֹ בְּזֶמֶן הַמִּמּוֹד לֹא
מִלְּפָנֵינוּ [או] מֵאַחֲרָיו, כְּלוּמָר, אוֹ מֵעַתָּה זֶמֶן קוֹדֵם קְרִיאַת הַתְּרַנְגּוּל אוֹ
מֵעַתָּה זֶמֶן אַחֲרָיו. וְכֵן הַכִּיפּוּרִים הֵיחָא מְקַדְּמִים הֵיחָא תּוֹרָם אֶת הַדֶּשֶׁן
בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וּבְרַגְלִים הֵיחָא מְקַדְּמִים עוֹד וְתוֹרָם בְּאַשְׁמורת
הָרִאשׁוֹנָה – מִסּוֹף הָאֲשָׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַלַּיְלָה, דְּהֵיִינוּ, לְאַחֵר
שֶׁעָבַר שְׁלִישׁ הַלַּיְלָה.

וְעַתָּה מִפְּרִשׁ רַב כְּהֵנָא אֶת הַקּוּשִׁיא מִדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה עַל רַב: וְאִי סָלָא
דְּעִתָּךְ – וְאִם עוֹלָה עַל דַּעְתְּךָ לִימֹר, שֶׁמִּחֲצוֹת הַלַּיְלָה הוּא זֶמֶן הַרְמַת
הַדֶּשֶׁן מִדְּאֻרִייתָא, מִשּׁוּם שֶׁכֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד מִסְּתִיתָר הַמִּקְרָאוֹת, אִם
כֵּן הִיכִי מִקְרָאֵינוּ – כִּיצַד רִשְׁאִים לְהַקְדִּים אֶת תְּרומַת הַדֶּשֶׁן בְּרַגְלִים

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

דִּינוּ שֶׁל עוֹלָה עַל הַסִּיפָא, דְּהֵיִינוּ עַל הַמִּשְׁנָה לְהֵל, הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין
וְהַקְרָנִים וְהַטְּלָפִים (– צִיפּוּרִיִּים), בְּזֶמֶן שֶׁמְחוּבָּרִין הֵם בְּגוֹף הַבַּהֲמָה
יַעֲלוּ עִמָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל אִם פִּירְשׁוּ מִן הַבַּהֲמָה קוֹדֵם שֶׁעֲלֵתָה
עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא יַעֲלוּ. וְאִם כָּבֵר עֲלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ יִרְדּוּ. וְעַל כֵּךְ אֲמַר
עוֹלָא, לֹא שְׁנֵי חֲכָמִים דִּין זֶה שֶׁעֲצָמוֹת שִׁפִּירוּ אִף אִם עֲלוּ עַל
הַמִּזְבֵּחַ יִרְדּוּ, אֶלָּא בְּאוֹפֵן שֶׁעֲדִיין לֹא מְשַׁלָּה בָּהֶן הָאוֹר – לֹא שְׁלֹטָה
בָּהֶם הָאֵשׁ כְּשֶׁהֵיוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא אִם כָּבֵר מְשַׁלָּה בָּהֶן הָאוֹר לֹא
יִרְדּוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאִפִּילוֹ אִם יִרְדּוּ יִשׁוּבוּ וַיַּעֲלוּ.

הַגְּמָרָא מְבִארֵת אֶת הַחִילּוּק שִׁישׁ בֵּין שְׁתֵּי הַשִּׁטּוֹת: מִאֵן דְּמִתְנִי
אִסְרִיפָא – רַב חֲנִינָא מְסוּרָא שְׁשׁוּנָה אֶת דִּינוּ שֶׁל עוֹלָה עַל הַסִּיפָא
הַעוֹסֶקֶת בְּעֲצָמוֹת וְגִידִים שְׁאִינִם רְאוּיִים לְהַקְטִירָה, סוּבֵר שֶׁכָּל שֶׁבֶן
אִרְשָׁא – קַל וְחוֹמֵר שִׁישׁ לֹמֵר דִּין זֶה אִף עַל הַרִישָׁא הַעוֹסֶקֶת
בְּאִיבָרֵי עוֹלָה וְאִימּוּרִים, שְׁהֵיוּ רְאוּיִים לְהַקְטִירָה אִם לֹא נִפְסְלוּ,
שְׁמוּעִילָה אִשׁ הַמִּזְבֵּחַ לְקַדְּשָׁם שְׁגָם אִם יִרְדּוּ יַעֲלוּ. וּמִאֵן דְּמִתְנִי
אִרְשָׁא – אֵךְ רַב מְרִי שְׁשׁוּנָה אֶת דִּינוּ שֶׁל עוֹלָה עַל הַרִישָׁא, אֶלָּא
אִסְרִיפָא לֹא בְּנֵי הַקְטָרָה נִינְהוּ – אֲבָל בְּסִיפָא יִסְבּוֹר שְׁאֵין אוֹמְרִים
דִּין זֶה, אֲלָא אִפִּילוֹ אִם שְׁלֹטָה הָאֵשׁ בְּעֲצָמוֹת וְגִידִים אִם יִרְדּוּ מִן
הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ, לְפִי שְׁאִינִם כְּכָל דִּין הַקְטֵרֵת הַקְרָבָן, וְעַל כֵּן לֹא
מַעֲלִילָה הָאֵשׁ לְקַדְּשָׁם.

משנה

מִשְׁנָה זוֹ מְמַשִּׁיבָה לְעִסּוּק בְּדִין הָעוֹלִים עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלוֹ מִדָּם אִם עֲלוּ
יִרְדּוּ, וְאֲלוֹ מִדָּם לֹא יִרְדּוּ.
וְאֲלוֹ הֵם שֶׁאֵין אִם עֲלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ יִרְדּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁכְּשִׁרִים הֵם, לְפִי

1 **חצות שני עובלתן** – אינם נידונים כמעובלים עד שיגיע חצות של
 2 ליל המחרת. **רב חסדא אמר**, עמוד השחר עובלתן – יש לדונם
 3 כמעובלים משעה שיעלה עמוד השחר.
 4 הגמרא מפרשת את טעמו של רב חסדא: **אמר רבי** – אמרו בני
 5 השיבה, **מאי טעמא דרב חסדא**, הסובר שעלות השחר עושה את
 6 האיברים כמעובלים. לומד הוא זאת מקל וחומר. ומה חצות הלילה,
 7 שאף על פי שאין עושה לינה – שאין היא פוסלת את האיברים שעל
 8 הארץ משום פסול 'לינה' חוץ למזבח, שהרי כל הלילה כשר להעלות
 9 איברים מן הארץ ולהקטירם על גבי המזבח, מכל מקום היא עושה
 10 עיבול – חצות הלילה עושה את האיברים הקשים שעל המזבח
 11 כמעובלים, עמוד השחר שעושה לינה – שגורם לפסול את האיברים
 12 שעל הארץ משום פסול 'לינה' חוץ למזבח, אינו דין שעושה עיבול
 13 – וכי אין הדין נותן שיעשה אף את האיברים הקשים שעל המזבח
 14 כמעובלים.
 15 הגמרא מביאה אופן נוסף שבו נחלקו רבה ורב חסדא: איברים קשים
 16 שפירשו מן המזבח קודם חצות, והחזירן עליו לאחר עמוד השחר,
 17 נחלקו רבה ורב חסדא האם יש דין עיבול באיברים אלו או לא. **רבה**
 18 **אמר**, חצות של לילה שני עובלתן – עושה אותם כמעובלים. **רב**
 19 **חסדא אמר**, מעתה שוב אין בהן עיבול לעולם, אלא חייב תמיד
 20 להשיבם על גבי המזבח אם פקעו, ויש בהם מעילה, עד שיתעכלו
 21 לגמרי ויעשו פתח.
 22 נתבאר עד עתה, שבין לדברי רבה ובין לדברי רב חסדא אין חצות
 23 הלילה הראשון מועיל לעשות את האיברים כמעובלים, לפי שבשעת
 24 חצות לא היו האיברים על גבי המזבח. עתה מביאה הגמרא דעה
 25 החולקת על שיטתם בענין זה. מתקין לה (הקשה) **רב יוסף**, על
 26 דברי רבה ורב חסדא: ופאן לימא לן – מי יאמר לנו, דחצות בראש
 27 המזבח משיא להו עיבול – שרק כאשר האיברים נמצאים בראש
 28 המזבח מועיל חצות הלילה לעשותם כמעובלים, דילמא – שמה יש
 29 לומר, כל היבא המשפחה להו משיא להו עיבול – שבכל מקום
 30 שחצות הלילה מוצא את האיברים עושה הוא אותם כמעובלים,
 31 כלומר, שאף אם אינם על גבי המזבח אלא על הארץ מכל מקום
 32 שעת חצות של לילה הראשון עושה אותם כמעובלים.
 33 שלחו מתם – מארץ ישראל לבבל, הלכתא כרב יוסף, שחצות
 34 הלילה מועיל לעשות את האיברים כמעובלים אף אם אינם על גבי
 35 המזבח. איתמר נמי בבית המדרש, אמר רבי חייה בר אבא, פירשו
 36 האיברים הקשים מן המזבח קודם חצות הלילה והחזירן עליו אחר
 37 חצות, לא נהנין – אסור מדברי חכמים ליהנות מהם, ולא מועלין –
 38 ואין בהם דין מעילה מן התורה, לפי שהועילה שעת חצות לעשותם
 39 כמעובלים, וכבר נעשית מצוותם, ושוב אין בהם דין מעילה. וכן תנא
 40 – שנה בר קפרא, פירשו מן המזבח קודם חצות הלילה והחזירן
 41 עליו לאחר חצות, ויצאין איברים אלו מיד דין מעילה.
 42 הגמרא מבררת את סברת רבה ורב חסדא: אמר רבי פפא
 43 לאבוי, וכי מאחר דשלחו מתם – מארץ ישראל דהילכתא כרב
 44 יוסף, וכן אמר רבי חייה בר אבא שהלכה כרב יוסף, וכן תני בר
 45 קפרא כרב יוסף, אם כן, רבה ורב חסדא במאי פליגי – באיזה אופן
 46 הם נחלקו, הרי אין מסתבר לומר שהם חולקים על כל אלו, וסוברים
 47 שאיברים שאינם על המזבח בשעת חצות אינם נידונים כמעובלים.
 48 אמר רבי אבוי לרב פפא, רבה ורב חסדא נחלקו באיברים שמינים.
 49 כלומר, אכן גם הם מודים ששעת חצות מועילה לדון איברים קשים
 50 כמעובלים, אף אם אינם על גבי המזבח, אלא שהם עוסקים באיברים
 51 שיש בהם שומן, שאף אם קשים הם מכל מקום אינם נידונים
 52 כמעובלים בחצות הלילה, לפי שהשומן שבהם מעכבם שלא ייעשו
 53 דשן, ובאיברים כאלו נחלקו רבה ורב חסדא האם הם נידונים
 54 כמעובלים משעת עלות השחר, או משעת חצות של הלילה השני.
 55 הגמרא מביאה ספק בענין איברים שלנו על גבי המזבח: בעא מיניה
 56 – שאל רבא מרבה, האם לינה מועלת (פוסלת) איברים הנמצאים
 57 בראשו של מזבח, או שהלינה אינה מועלת (פוסלת) את האיברים
 58 הנמצאים בראשו של מזבח. כלומר, האם פסול 'לינה' נאמר אף

59 באופן שהאיברים נמצאים בזמן עלות השחר על גבי המזבח או לא.
 60 מבררת הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן מסתפק רבא, אילימא דלא
 61 ירדו – אם נאמר שהספק באופן שהאיברים עדיין נמצאים בראש
 62 המזבח ולא ירדו ממנו, אם כן מה מקום יש לספק זה, השתא – הרי
 63 אפילו אם לנו האיברים בקרקע העזרה, ונפסלו בלינה כשהגיע עלות
 64 השחר, ולאחר מכן העלם על גבי המזבח, אמרת – נתבאר לעיל (פד)
 65 במשנה דאם עלו לא ירדו, אזי באופן זה שלנו האיברים בראשו של
 66 מזבח מיבעיא – וכי צריך לומר שלא ירדו מן המזבח.
 67 מבארת הגמרא: ואלא דירדו מעל המזבח. כלומר, אכן באופן
 68 שהאיברים בראש המזבח פשוט הדבר שלא ירדו, וספקו של רבא
 69 הוא באופן שהיו האיברים על המזבח בשעת עלות השחר, ולאחר
 70 מכן הורידם, והספק הוא האם נפסלו האיברים בפסול 'לינה' בעלות
 71 השחר, אף באופן שהיו על גבי המזבח בזמן זה, ומאחר שכבר ירדו
 72 מן המזבח אסור לשוב ולהעלותם, כמו ששינוי לעיל (שם) כשם שאם
 73 עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו, או שאין הלינה פוסלת בראש
 74 המזבח, ודינם כאיברים כשירים, ויחזור ויעלם על המזבח.
 75 ומבארת הגמרא את צדדי הספק: לשלחן מדינין לה – האם יש
 76 לדמות את המזבח לשולחן שהיה במקדש, שהדין בוה הוא שאם
 77 שזה לחם הפנים על השולחן יותר מכדי זמנו אינו נפסל בלינה, דתני
 78 – כמו ששינוי (מנחות ק) שאפילו הן (לחם הפנים וזבחיז) שוהים על
 79 השלחן ימים רבים אין בכך כלום, ואינם נפסלים בלינה, ולפיכך אף
 80 איברים ששהו על המזבח אינם נפסלים בלינה. או דילמא לקרקע
 81 מדינין – שמדמים את דין המזבח לדין קרקע העזרה, ולפיכך יש
 82 לפסול את האיברים הלנים בראש המזבח, כשם שנפסלים האיברים
 83 הלנים בקרקע העזרה.
 84 אמר ריה רבה לרבא, אין הלינה פוסלת בראשו של מזבח, ולפיכך
 85 אפילו אם ירדו האיברים מן המזבח לאחר עלות השחר, יחזור ויעלם
 86 עליו.
 87 מבררת הגמרא: קיבלה מיניה או לא – האם רבא קיבל את תשובתו
 88 של רבה, וסובר כמותו שאין הלינה פוסלת בראש המזבח, או שלא
 89 קיבל את דבריו אלא הוא סובר שהלינה פוסלת אף בראש המזבח.
 90 אומרת הגמרא: תא שמע. איתמר, איברים שלנו בעזרה – איברים
 91 השוהים בקרקע העזרה במשך הלילה (קודם עלות השחר), מקפיר
 92 והולך – ניתן להקטירם על המזבח במשך כל הלילה, עד עלות
 93 השחר. איברים שלנו בראשו של מזבח, מקפיר והולך – ניתן
 94 להקטירם לעולם, אפילו אם שוה שם עד לאחר עלות השחר. ואם
 95 ירדו מן המזבח לאחר עלות השחר, נחלקו אמוראים בדינם. רבה
 96 אמר יעלו – רשאי הוא לשוב ולהעלותם עליו, כיון שהוא סובר שאין
 97 הלינה פוסלת את האיברים השוהים בראש המזבח, ונמצא שכשרים
 98 הם. רבא אמר לא יעלו – אסור להחזירם על המזבח, כיון שהוא
 99 סובר שהלינה פוסלת אפילו בראש המזבח, ולפיכך אף שומרת היה
 100 להקריבם כל זמן שזה על המזבח, כדין כל הפסולים שאם עלו לא
 101 ירדו, אבל לאחר שירדו אסור לשוב ולהעלותם.
 102 שמע מינה – יש ללמוד מדברי רבא, דלא קיבלה מיניה – שלא קיבל
 103 את דברי רבה הסובר שאין הלינה פוסלת בראש המזבח. מסיקה
 104 הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח כן.
 105 שנינו במשנה, כשם שהמזבח מקדש בו את הראוי לו כך הכבש
 106 מקדש, כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן כך הכלים
 107 מקדשים.
 108 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין לומדים דינים אלה: תנו רבנן
 109 בברייתא, נאמר בכתוב לגבי פסולים העולים על המזבח (שמות כט לו)
 110 'כל הנוגע במזבח יקדש', אין לי – אין אני יודע ממקרא זה, אלא
 111 שהמזבח מקדש את הפסולים שעלו עליו לענין כך שלא ירדו, כפש
 112 מנין – מהיכן יש ללמוד שאף כבש המזבח מקדשם, תלמוד לומר (שם)
 113 מ'ומשחת את המזבח', ומתיבתא 'את' יש ללמוד לרבות את הכבש.
 114 בלי שרת מניין – מהיכן יש ללמוד שאף כלי שרת מקדשים את
 115 המונח בתוכם, תלמוד לומר (שם לו כט) 'כל הנוגע בהם יקדש'.
 116 הגמרא מביאה ספק בענין כלי שרת המקדשים מה שבתוכם: בעא

זבחים. פרק תשיעי – המזבח מקדש דף פז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה רש"י תוספות

1 חצות שני עֹבְלָתָן. שרידי דידהו חצות שני של ליל המחרת: שאינו עושה לינה.
2 לאותו שעל הארץ שהרי כל הלילה כשר להעלותו מן הארץ ולמזבח דכתיב לא ילין
3 חלב חגי עד בקר הא כל הלילה ילין: עושה עֹבֹל. לשרידי דמערבה: אין בהן עֹבֹל
4 לעולם. וכל שפוקעין יחזיר ומועלין בהן עד שיעשו דשן: כל היבא דמשכחת להו
5 בו, הלכך פרשו קודם חצות נמי הרי דן
6 עיכול בחצות ואפילו החזירן לאחר חצות: אין מועלין בהן ולא צריך להחזירן ויצאו
7 מידי מעילה גרסי' ולא נהנין מדרבנן: וא"ר
8 חייא בר אבא. נמי כרב יוסף: וכן תני בר
9 קפרא. כרב יוסף: רבה ורב חסדא במאי
10 פליגי. לומר דלא הוי עיכול בחצות: בשמינים.
11 אפילו חוקשו לא הויא עיכול דשומנן מעבבן מלעשות דשן: אילימא דלא
12 ירדו. אותן שמצאן בשחר בראש המזבח שלא במערכה: אלא ירדו. מן המזבח לאחר
13 עמוד השחר מביעי לך מי הוי כשאר לנים ונפסלים בעמוד השחר ותנן בפסולים כך אם
14 ירדו לא יעלו: או דילמא אין לינה מועלת. ולא נפסלו ויחזור ויעלו: לשלחן מדינן לה.
15 למזבח שאין להם הפנים נפסל עליו אם לן בו לאחר זמנו: דתנן אפי' היה על השלחן ימים
16 בו, במנחות תנן לה סידר את הלחם ואת הביכין באחד בשבת והקטיר את הביכין
17 (ובשבת) פסולה לפי שמוחזרים בשבת זמן שצריכין לעמוד עליו שבעת ימים כיצד
18 יעשה זה שסידרם באחד בשבת יניחנה לשבת הבאה שאפי' היא בו: או דילמא
19 לקרקע עורה מדינן לה. דהא רצפת בנין היא כמותה ולא כלי שרת כשלחן: מקטיר
20 והולך לעולם. דאפילו אמרינן לינה מועלת בראש המזבח מסקינן להו במערכה שהרי
21 פסולין שעלו לא ירדו: רבא אמר לא יעלו. דלינה מועלת והווי להו פסולין וכיון דירדו
22 לא יעלו: את המזבח. ומשחת את המזבח לרבות את הכבש: ה"ל כלי שרת מניין כל
23 הנוגע בהן יקדש: מהו שיקדשו פסולין. הוא סבור לענין פדיון קמיבעיא ליה כגון מנחה
24 טמאה שקדשה בכלי שרת מי קדשה קדשת הגוף ולא נפקא להו לחולין דקדשה כלי
25 אע"פ שהיא טמאה או לא קדשה ותנן המנחות והנסכים שנטמאו יש (להם) פדיון
26 ואם משקדש בכלי נטמאו אין להם פדיון: א"ל תניתוה. דמקדשין ואין להם פדיון: א"ל
27 לכתחילה לקרב קמיבעיא לי. ולא לענין פדיון: ושקבלו פסולין וזרקו את דמו. אם
28 עלה הבשר לא ירד: מאי לאו שקיבלו

1 חצות שני עֹבְלָתָן. רב חסדא אָמר, עמוד השחר עֹבְלָתָן. אָמר בִּי רב, מאי טעמא דרב חסדא. ומה חצות שאין עושה לינה, עושה עיכול. עמוד השחר שעושה לינה, אינו דין שעושה עיכול. פירשו קודם חצות, והחזירן לאחר עמוד השחר. רבה אָמר, חצות שני עֹבְלָתָן. רב חסדא אָמר, אין בהן עיכול לעולם. מתקיף לה רב יוסף, ומאן לימא לן דחצות בראש המזבח משויא להו עיכול, דילמא כל היבא דמשכחא להו, משויא להו עיכול. שלחו מתם, הלכתא כרב יוסף. איתמר נמי, אָמר רבי חייא בר אבא, פירשו קודם חצות והחזירן אחר חצות, לא נהנין ולא מועלין. וכן תנא בר קפרא, פירשו קודם חצות והחזירן לאחר חצות, יוצאין מידי מעילה. אָמר ליה רב פפא לאבבי, וכי מאחר דשלחו מתם, הילכתא כרב יוסף, ואָמר רבי חייא בר אבא, וכן תני בר קפרא, רבה ורב חסדא במאי פליגי. אָמר ליה, בשמינים. בעא מיניה רבא מרבה, לינה מועלת בראשו של מזבח, או אינה מועלת בראשו של מזבח. היכי דמי. אילימא, דלא ירדו. השתא, לנו בעזרה, אָמרת דלא ירדו. בראשו של מזבח, מיבעיא. ואלא, דירדו לשלחן מדינן לה. דתנן, אפילו הוה על השלחן ימים רבים אין כָּךְ בלום. או דילמא, לקרקע מדינן. אָמר ליה, אין לינה בראשו של מזבח. קיבלה מיניה, או לא. תא שמע, דאיתמר, איברים שלנו בעזרה, מקטיר והולך כל הלילה. לנו בראשו של מזבח, מקטיר והולך לעולם. ירדו, רבה אָמר יעלו. רבא אָמר לא יעלו. שמע מינה, לא קיבלה מיניה, שמע מינה: בשם שהמזבח מקדש בו: תנו רבנן, הנוגע במזבח, אין לי אלא מזבח. כָּכֵשׁ, מנין. תלמוד לומר 'את המזבח'. כלי שרת, מניין. תלמוד לומר 'כל הנוגע בהם יקדש'. בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן, כלי שרת, מהו שיקדשו את הפסולין. אָמר ליה, תניתוה, בשם שהמזבח והכָּכֵשׁ מקדשין את הראוי להן, כָּךְ בלום מקדשין. אָמר ליה, לכתחילה לקרב, קמיבעיא לי. הא נמי תנינא, שקיבלו

זה שאינו נפסל אפילו כי נסדר בהלכתה הגוה"ה **כבש** מנין. וא"ת לרבי יהודה דאמר עורה מקדשת כמזבח אמאי איצטרך את לרביי כבש הא כיון דידר ע"ג רצפה יעלה כ"ש כבש וי"ל דשמא הא דעורה מקדשת כמזבח היינו כשרין להקטיר עליה אבל פסולין לא להכי איצטרך קרא
כלי שרת מהו שיקדשו את הפסולין. פי' בקונטרס דלענין פדיון בעי א"ל תניתוה בו א"ל לכתחלה לקרב קמיבעיא לי ופשיט דמקדש מקבלו פסולין חורקין את דמו מאי לאו שקבלו פסולין חורקין דמשום חורקין פסולין אם עלו לא ירדו הא אם זרקוהו בשרים לכתחלה יעלו איברים דחוקה מעלייתא היא אף על גב דקבלוהו פסולין דכלי שרת שקבלו בו הדרם מקדשת פסולין לכתחלה לקרב ולחורק כן פירש בקונטרס ותימה לפי' דא"כ חוקשי ליה מנתי' הולך והוציא והטמא שנשחט חוץ לזמנו וחורק למקומו בו אם עלו לא ירדו משמע הא לכתחלה לא יעלו ואע"ג דנתקבל הדרם בכשרות בכלי שרת דהא לא איירי מידי בנתקבל בפסול ונזרק בפסול ועוד לן דמה ויצא דמה ונטמא דמה אמאי לא יעלו לר"ש כיון דכלי שרת מקדשין את הפסולין לכתחלה לקרב וצריך לדחות כל דני כגון שישנן עתה בכלי חול דהוה ליה כירדו וכן נתערב בדם הפסולין דאמר ישכר לאמנה ולא אמרינן דיקרב מיירי בהכי וכן הא דתנן (מנחות דף ק) הנמנחות והנסכים

והנסכים שנטמאו משקדשו בכלי אין להם פדיון דמשמע מקרב לא קרבו בעורכו לכלי חול
איירי וכן היה מקריב מנחת העומר ונטמא בידו אומר לו הבא אחרת תחתיה בהכי מוקמין
לה מיהו אבתי קשה לפי דאי מעיקרא סיד דלענן פדיון קבעי אם כן לא היה ליה למימר
לכתחלה ליקרב מיבעיא לי אלא ליקרב מיבעיא לי ומדקאמר לכתחלה ליקרב מיבעיא לי

משמע דמעיקרא נמי היה ידע דליקרב קמביעאי
ליה אלא דמיבעיא ליה בדיעבד ועוד הקשה ה"ר
פטר לפרשי שהשיב ר"י דדוקא משום דורקדו
פסולין אחרי שקבלו פסולין אבל קבלו פסולין
דורקדו כשרים יעלו תחלה ליקרב איברים וכלי
שרת מקדשין לכתחלה ליקרב דבהדיא אמרין
בפ"ק דמנחות (דף טו.) והא בעי מיניה ריש לקיש
מריב יוחנן כלי שרת מהו שיקדשו פסולין
לכתחלה ליקרב וא"ל אין מקדשין ומשני אין
מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל ש"מ דאין
מקדשין ליקרב פשיטא ליה הילכך נראה פ"ת
שפירש דמעיקרא סיד דר' יוחנן דקבעי מניה אם
העלה פסולין לגבי מזבח בכלי שרת ומפסיק
הכלי שרת וקמביעי ליה נהי דאין לומר דלא
יירו מטעם דאיר מנזב כמנזב דמי שהרי
תחתית הכלי מפסיק מיהו כלי שרת שמא מתוך
קדושתו לא הוי חציצה והוי כאילו הפסולים ע"ג
המזבח ממש דלא ירדו או הוי חציצה וירדו
אמר ליה תניתנה כשם שהמזבח כ"י לענין דאם
עלו לא ירדו כך הכלים מקדשין לענין זה (מכאן
ואילן לשון ר"ת) א"ל לכתחלה ליקרב קמביעאי
לי דסבר ריש לקיש דאיכא לאוקומה מתני'
דקתני הך כלים מקדשים שאם עלו בכלי ע"ג
המזבח לא ירד דאין כאן לא קדושת המזבח ולא
קדושת אריר והאילו והם בכלי וקבעי שאם לא
העלה הקמציץ הפסולין בכלי אלא קדשו בכלי
מהו שיעלו לכתחלה דכי היכי דמנזב מקדש מה
שנגע בו ולא ירדו כך כלי מקדש מה שנגע בו

ולא ירדו או לא א"כ העלום אמר ליה תניתנה שקבלו פסולין דורקו את דמו מאי לאו
שקבלו פסולין דורקו פסולין כלומר שקבלו פסולין דורקו בדיעבד הא אם לא זרקדו
לכתחלה לא יורק דהכי מפרשא מתני' ה"ן והוצא כ"י שורקו את הדם בדיעבד לא ירד
הא אם לא זרקדו לא יעלה והא דקאמר דורקו פסולין פ"י דמתני' וכך הוא ואינו אלא
מסיים לשון המשנה ולא מפסולא קדיק תדע שלא היה לו לומר רק לא שקבלו אי נמי
זרקו אלמא דריש לקיש דדחי ליה בפסולין מוקי לה והיינו דאמר בפ"ק דמנחות (ג"ז שם)
הוא בעי מיניה ריש לקיש (כ"י) מר' יוחנן בלי שרת מהו שיקדשו פסולין וכ"י ואמר ליה אין
מקדשין עד לא קבלו פסולין ואי נמי זרקו פסולין כלומר שקבלו פסולין אם עלה הבשר לא
ירד והדם יעלה ויורק דכלי שרת מקדשין לכתחלה ליקרב אי נמי אם זרקו פסולין הבשר
אם עלה לא ירד והדם לא יתקן דהא המשנה בכל עניינים אם עלה לא ירד קתני בין
חומרין בין קולא כדמנזב לשון ר"ת וכל מה שפירשתי לפירוש הקטרת שדעמדותי בעודן

בכלי חול צריך לפרש גם לפי ר"ת למאי דבעי למימר ר"ל דמקדשין לכתחלה ומה שפי' דהם לא יתקנו אין שייך להוכיח כאן דלאו היינו אם עלו לא ירדו דאפילו מאן דאית ליה גבי
דם אם עלו ירדו מודה בדם הנורק דקלטו מנזב דאי לא היה אלא לר"ג דוקא א"כ בסמוך דפריך חטאת העוף דפסולה היכי מזה מרמה פירוש לר"ג דאמר אם עלה לא ירד בין דאיר
מנזב לאו כמנזב דמי לעולם הוי ירד ומאי קשיא אימא דהא דקתני אם עלה לא ירד היינו אם זרק לא יקנתו אבל אם עלה בכלי ירד אלא דהוי לא יקנתו הוי לכולי עלמא ואם עלה
לא ירד דקאמר היינו אם עלה בכלי לא ירד אלא יורקנו בעל כרחו ובהדיא דמנחות (ג"ז שם) דדקדק רבינו חיים דקאמר ה"ם אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל וכי לא היה ידוע
דמקדשין ליפסל הא מתני' היא בין לפי הקטרת בין לפי ר"ת דתנן כך הכלים מקדשין: **איר** יש בין כבש למנזב. אבל אי איר מנזב כמנזב דמו לא קשיא ליה מבי מטי כנגד איר
(לא) היה ליה ירד דכנגד אותו איר יש אמה סובב וסובב חשיב מנזב דאפילו להקטיר עליו איכא מאן דאמר פרק קדשי קדשים (לעיל דף סב) דמקטירין מיהו אין נראה לרבינו חיים
שהרי יש איר מפסיק יותר מכדי אמה סובב כדי שיהא איר קרקע מפסיקו כדאמרין לעיל מה דם איר קרקע מפסיקו אף בשר איר קרקע מפסיקו וא"כ אבתי מבי מטי כנגד איר קרקע
ה"ל ירד:

עולת

שקיבלו פסולין ודורקו פסולין ולמה לי זרקו מקבלה איפסלה לה אי לאו
לאשמועינן טעמא דזרקו פסולין הוא דהווי איברים בתורתם אם עלו לא ירדו
ולכתחלה לא יעלו דתפסל בשר בוריקת פסולין הא זרקו כשרין לכתחלה נמי יעלו
האיברים דוריקה מעליא הוא ואע"ג דקיבלו פסולין משום דקדשה כלי שרת ליורק
לכתחלה: **אי נמי שורקו פסולין**. ומשום היא

גופא איצטריך לאשמועינן אם עלו איברים
לא ירדו ואף על פי שנפסלו בוריקה: **איר**
המנזב. אם תלה איברים פסולים באיר ראש
המנזב כמנזב דמי ולא ירדו: **או לאו**. כמנזב
דמי וירדו: היכי מסיק לה כמנזב למנזב. הא
כי מגבה ליה באיר הכבש הוה ליה ירד ותנן
כאן כמי ירדו לא יעלו: ומשני דנגד ליה. גוררן
עד המנזב ואינו מגבידו: ופרכין **איר יש בין**
כבש למנזב. כדאמרן בפרק קדשי קדשים
(לעיל דף סב) וכי מטי כנגד אותו איר הוה
ליה ירד: ומשני רובו לכבש כבש כ"י. מה
שכנגד איר שדינן ליה בשר רובא אם רוב
האבר בכבש שדינן ליה בשר כבש ואי רובן
במנזב שדינן ליה בשר מנזב: **יש חבור**
בעולין. דלא חשבינן להו כמאן דמפירת
ואולנין בהו בשר רובא או אין חיבור: **תפשוט**
דיש חיבור. דאי אין חיבור קמא קמא דמטא
כנגד איר איפסיל ליה ובכריתות (דף יד.)
גרסינן ליה בלישא אחרתא תיפשוט דבעי
רבי בר חמא הלכו באיברים אחר הרוב או
לא הלכו: **עולת העוף**. שמליקתה בראש
המנזב: **היכי משכחת לה**. דפסל בה מחשבה
חוץ לזמנו הא קלטיה איר המנזב דאי נמי
אמרין לניה מועלת בראש המנזב וקיים זה
את מחשבתו ושהה עד למחר והקטירה בת
הקטרה היא דהא פסולין שעלו לא ירדו וכיון
דבת הקטרה מחר לכתחלה היא אמאי פסלה

בה מחשבת הקטרת מחור: **אלמה לא**. בתמיה ולא משכחת בה פסול מחשבה והא
משכחת כגון שחישב עליה להוריד למחר לאחר שנפסל ולהעלותה ולהקטירה דכיון
דאיכא ליה מחשבתו הו לא סלקא דהא איפסל ליה בלינה השתא נמי אהני בה
מחשבה: **ופרכין** אאתקפתא דרב שימי: **הניחא לרבא דאמר לינה מועלת**. איכא
לאשכחא בכה"ג: **אלא לרבה**. אפי' קיימא למחשבתו לא מיפסל וכל שכן דמחשבה
לא הויה: **ומהדרין** לרבה נמי כ"י להורידה קודם עמוד השחר וכיון דעמוד השחר
משכחת לה ארצפה פסיל לה בלינה הילכך הניחא ליה נמי מחשבתו: **הך גיסא מיהא**
תפשוט כ"י. רב שימי מסיים ביה באתקפתיה הכי את בעי למילף מיניה איר מנזב
לאו כמנזב דמי לאירך גיסא מצית למיפשט מינה ולמימר דמנזב דמי דאי לא
כמנזב דמי:

חטאת

גבי
דם אם עלו ירדו מודה בדם הנורק דקלטו מנזב דאי לא היה אלא לר"ג דוקא א"כ בסמוך דפריך חטאת העוף דפסולה היכי מזה מרמה פירוש לר"ג דאמר אם עלה לא ירד בין דאיר
מנזב לאו כמנזב דמי לעולם הוי ירד ומאי קשיא אימא דהא דקתני אם עלה לא ירד היינו אם זרק לא יקנתו אבל אם עלה בכלי ירד אלא דהוי לא יקנתו הוי לכולי עלמא ואם עלה
לא ירד דקאמר היינו אם עלה בכלי לא ירד אלא יורקנו בעל כרחו ובהדיא דמנחות (ג"ז שם) דדקדק רבינו חיים דקאמר ה"ם אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל וכי לא היה ידוע
דמקדשין ליפסל הא מתני' היא בין לפי הקטרת בין לפי ר"ת דתנן כך הכלים מקדשין: **איר** יש בין כבש למנזב. אבל אי איר מנזב כמנזב דמו לא קשיא ליה מבי מטי כנגד איר
(לא) היה ליה ירד דכנגד אותו איר יש אמה סובב וסובב חשיב מנזב דאפילו להקטיר עליו איכא מאן דאמר פרק קדשי קדשים (לעיל דף סב) דמקטירין מיהו אין נראה לרבינו חיים
שהרי יש איר מפסיק יותר מכדי אמה סובב כדי שיהא איר קרקע מפסיקו כדאמרין לעיל מה דם איר קרקע מפסיקו אף בשר איר קרקע מפסיקו וא"כ אבתי מבי מטי כנגד איר קרקע
ה"ל ירד:

העוף דפסלה בה מחשבה. תימה מאי קשיא ליה הא אמרין בפרק קדשי קדשים (לעיל דף סה) שאם עשאה למטה מרגלי אפילו אמה אחת כשרה וא"כ אין כאן איר מנזב
ולפירוש הקטרת שפירש למעלה שהיתה שם בלישה נידא אי נמי פריך לרבי נחמיה דאמר (לעיל דף סה) היא עצמה אינה נעשית אלא בגופו של קרן

חטאת

בפני עצמו. ומדברי הגמרא כאן תיפשוט – שכל האביר
 נידון כמחזר, ולפיכך כאשר רובו עומד על הכבש ומיעוטו מעל
 האביר דנים את כולו כאילו הוא על גבי הכבש, שאילו לא היה נידון
 כמחזר אזי כל חלק ממנו בשעה שעובר מעל האביר שבין הכבש
 למזבח היה נידון כאילו ירד לקרקע העזרה.
 משיבה הגמרא: **הא לא קשיא, תיפשוט** – אכן, יכול אתה לפשוט
 מכאן שיש חיבור לעולים על גבי המזבח. נמצא, שעדיין לא נפשט
 הספק של בני הישיבה, האם אביר מזבח כמזבח או לא.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק לענין אביר מזבח: **מתקיף לה רבא**
בר רב חנן, מה מקום יש להסתפק אם אביר מזבח דינו כמזבח, ואי
אמרת שאביר המזבח כמזבח דמי – נידון כמזבח, אם כן, **עולת העוף**
 הנמלקת באביר ראשו של המזבח, **דפסקה במחשבה היכי משפחת**
לה – כיצד ימצא אופן שהיא תיפסל במחשבת פיגול, כאשר חושב
 הכהן בשעת מליקתה להקטירה למחר, **הא קלמה מזהב** – הרי
 משעת מליקתה כבר קלטה המזבח, לפי שבאבירי היא מונחת, וחל בה
 הדין שאם עלו לא ירדו, ונמצא שרשאי הוא להקטירה אפילו למחר,
 וממילא אין מחשבתו שחושב להקטירה למחר פוסלת בה. ומאחר
 שדין מחשבת פיגול נאמר אף לגבי עולת העוף, בהכרח צריך לומר
 שאביר המזבח אינו נידון כמזבח, ועל כן בשעה שמולק הכהן את
 עולת העוף באביר המזבח עדיין אין המזבח קולטה, ואם הוא חושב
 בשעה זו להקטירה למחר הרי זו מחשבת פיגול הפוסלת את הקרבן.
 הגמרא דוחה את דברי רבא בר רב חנן: **מתקיף לה רב שימי בר**
אשי על דברי רבא בר רב חנן, **אלמה לא** – מדוע אם אביר מזבח
 כמזבח אי אפשר למצוא אופן שתפסול מחשבת פיגול בעולת העוף,
 הרי משפחת לה – ניתן למצוא אופן כזה כגון **דאמר הכהן בשעת**
 מליקתו **הריני מולקה לעולה זו על מנת להורידה למחר** מן המזבח,
 לאחר שתיפסל בלינה, ולאחר מכן לשוב ולהעלותה ולהקטירה
 עליו, שאם אכן יעשה כפי מחשבתו ויורידה למחר, יאסר עליו לשוב
 ולהעלותה על המזבח, לפי שכל הפסולים שירדו מן המזבח שוב לא
 יעלו, ולפיכך מועילה מחשבה זו בשעת מליקה לפסול את הקרבן
 מדין פיגול, אף אם נאמר שאביר המזבח נידון כמזבח.
 מקשה הגמרא על קושייתו של רב שימי בר אשי: **הניחא לשיטת רבא**
 – קושיא זו מובנת לפי שיטתו של רבא, **דאמר לניה מועלת בראש**
המזבח – הסובר (לעיל ע"א) שלינה פוסלת אף את האיברים הנמצאים
 בראשו של מזבח, ולפיכך אם יוריד את עולת העוף מן המזבח לאחר
 שנפסלה בלינה יאסר עליו לשוב ולהעלותה, וממילא אם יחשוב
 הכהן בשעת המליקה לעשות כן למחר, פוסלת מחשבתו את הקרבן
 מדין פיגול. **אלא לשיטת רבא דאמר אין לניה מועלת בראש**
המזבח – שאין הלינה פוסלת את האיברים הנמצאים בראש המזבח,
 אם כן **ליתא למחשבתו** – אין מחשבה זו פוסלת בעולת העוף, שהרי
 אפילו אם יעשה כפי מחשבתו ויורידה מן המזבח למחרת יהיה רשאי
 לשוב ולהעלותה עליו, כיון שלא נפסלה בלינה, ותחזור קושיית רב
 שימי בר אשי למקומה, אם נאמר שאביר מזבח נידון כמזבח באיזה
 אופן תועיל מחשבת פיגול בעולת העוף.
 מתרצת הגמרא: **לרבה נמי משפחת לה** – אף לשיטת רבה אפשר
 למצוא אופן שמחשבת פיגול פוסלת בעולת העוף, כגון **דאמר הכהן**
הריני מולקה לעולה זו על מנת להורידה מן המזבח קודם עמוד
השחר, ולשוב ולהעלותה עליו לאחר עמוד השחר, שבאופן זה
 מודה גם רבה שאם יעשה כמחשבתו תיפסל העולה בלינה על גבי
 קרקע העזרה, כיון שבשעת עמוד השחר אינה נמצאת על גבי
 המזבח, ויאסר עליו לשוב ולהעלותה עליו, ולפיכך אם חשב בשעת
 המליקה לעשות כן הרי זו מחשבת פיגול הפוסלת את הקרבן.
 ומסיים רב שימי בר אשי על קושייתו על דברי רבא בר רב חנן, לא
 זו בלבד שאין לפשוט כדבריו שאביר מזבח אינו נידון כמזבח, אלא
 אדרבה, **לרבה גיסא מיהא תיפשוט** – פשוט את הספק לצד השני,
דאביר מזהב כמזבח דמי, דאי סלקא דעתך – שאם יעלה על דעתך
 לומר שאביר מזהב לא כמזבח דמי,

אלו אם עלו לא ירדו וכו', ו**שקיבלו פסולין וזרקו את דמיו, מאי**
לא – האם אין לומר, שהמשנה עוסקת באופן שקיבלו פסולין וזרקו
 פסולין – שגם קיבלו פסולים את הדם בכלי, וגם זרקוהו על גבי
 המזבח, וכיון שהקרבן נפסל בזריקת הפסולים אין להקטירו
 לכתחילה, אלא שאם עלה שוב לא ירד, אבל באופן שהפסולים רק
 קיבלו את הדם וזרקוהו כשרים על המזבח דם כשר הוא, לפי
 שזריקתו נעשית בכשרות, ואף שקיבלוהו פסולים מכל מקום הכלי
 שרת קידשו והכשירו, ומותר להעלות את האיברים לכתחילה
 להקטירם על גבי המזבח. ויש להוכיח מדברי המשנה, שכלי שרת
 מקדש את הפסולים ומכשרים, אף לענין שיהיה מותר לכתחילה
 להקטירם על גבי המזבח.
 השיב ריש לקיש לרבי יוחנן, **לא** – אין להוכיח כן מדברי המשנה, לפי
 שאין המשנה עוסקת באופן אחד, שקיבלו פסולים את הדם וזרקוהו
 על המזבח, אלא יש כאן שני אופנים שונים, אופן אחד, שקיבלו
 פסולין את הדם וזרקוהו כשרים, **אי נמי** – אופן נוסף, שקיבלו כשרים
 וזרקו פסולין.
 הגמרא מביאה ספק בענין אביר שמעל המזבח: איבעיא להו, **אביר**
 שמעל **המזבח, כמזבח דמי** – האם נידון הוא כמזבח עצמו, או לא.
 כלומר, אם תלה אדם איברים של קרבן פסול באביר שמעל לראש
 המזבח, ואין הם נוגעים במזבח עצמו, האם יש לדוןם כאילו עלו על
 המזבח, ושוב לא ירדו, או שאין האביר שמעל המזבח נידון כמזבח
 עצמו, ולפיכך יש להורידם.
 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה: **הא שמעי, שנינו במשנתנו, בשם**
שהמזבח מקדש את הראוי לו כף הכבש מקדש את הראוי לו,
 דהיינו, שאם העלה איברים פסולים על גבי הכבש נתקדשו, ומעלה
 אותם על גבי המזבח להקטירם. **ואי אמרת שאביר המזבח לאו**
כמזבח דמי, אם כן בהכרח צריך לומר **דאביר כבש נמי לאו ככבש**
דמי – שאף האביר שמעל הכבש אינו נידון כמו הכבש עצמו, ומעתה
 יש להקשות, **היכי מסיק ליה** – כיצד ניתן להעלות איברים פסולים
מכבש למזבח, הרי משעה שמגביהם באביר הכבש כדי ליתנם על
 המזבח הוזה ליה ירוד – הרי זה כאילו ירדו מן הכבש לקרקע, ושנינו
 לעיל (פד) **כשם שאם עלו לא ירדו, כך אם ירדו לא יעלו,** אלא
 בהכרח צריך לומר שאביר המזבח נידון כמזבח ואביר הכבש נידון
 ככבש, ולפיכך אף בשעה שמגביה את האיברים מעל הכבש ליתנם
 על המזבח אינם נידונים כאילו ירדו לקרקע.
 דוחה הגמרא: **דנגד ליה** – כשגורר אותו. כלומר, אין להוכיח מדברי
 המשנה שאביר מזבח כמזבח, לפי שאפילו אם אביר המזבח אינו
 כמזבח ואביר הכבש אינו ככבש מכל מקום ניתן להעביר איברים
 פסולים מן הכבש למזבח, באופן שאינו מגביהם כלל באביר הכבש,
 אלא גוררם על גבי הכבש עד למזבח, ונמצא שלא ירדו מעולם מן
 הכבש.
 מקשה הגמרא: **והא ריווח של אביר יש בין כבש למזבח,** שאין הם
 צמודים זה לזה, ונמצא שבשעה שהוא גורר את האיברים מן הכבש
 למזבח מעל אותו הריחוק יש לדון אותם כאילו ירדו לקרקע, ומעתה
 אסור לשוב ולהעלותם על גבי המזבח.
 מתרצת הגמרא: **רובו לכבש ככבש, רובו למזבח כמזבח.** כלומר,
 אף בשעה שהאיברים מונחים מעל אותו הריחוק שבין הכבש למזבח
 אינם נידונים כיורדים לקרקע, לפי שיש לדון את האיבר אחר רובו,
 ולפיכך בשעה שרובו מונח על הכבש ומיעוטו באביר שבין הכבש
 ולמזבח הרי זה כאילו כולו מונח על גבי הכבש, ובשעה שרובו מונח
 על המזבח ומיעוטו באביר שבין הכבש למזבח הרי זה כאילו כולו
 מונח על גבי המזבח.
 שבה הגמרא ונקשה: אם יש לדון את האיבר אחר רובו, אם כן
 תיפשוט מהא – יכול אתה לפשוט מכאן, **הא דבעי רמי בר חמא,**
 האם יש חיבור לעולים על גבי המזבח או לא. כלומר, איבר אשר
 חלק ממנו עלה על גבי המזבח, האם נחשב כולו כמחזר ודנים אותו
 לפי רובו של האיבר, או שאינו נחשב כמחזר ודנים כל חלק ממנו

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב** וְכָל זֶה בְּכִסּוֹ אוֹ מִצִּיּאָה שְׂבָאָה לִידוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אָבֵל אִם מִצָּא אֲרָנְקִי בְּשֶׁבֶת (אֲפִילוּ בְּתוֹךְ עֵיר הַמְּעוֹרָבֶת)
2 אֲסוּר אֲפִילוּ לֹאמַר לְנִכְרִי לִטְלוֹ אֶף עַל פִּי שְׂרָא פֶּן יִקְדְּמֵנוּ אַחֵר דְּכִיּוֹן שְׂאָדָם יִכּוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ עָלֶיהָ^[ט] לֹא
3 הִתִּירוּ לוֹ שׁוּם אִיסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם (אֲפִילוּ אִיסוּר מִלְּטוֹל מוֹקָצָה עַל יְדֵי נִכְרִי^[ט] שְׂאָף שְׂיִישׁ מִתִּירִין אִיסוּר זֶה^[76]
4 בְּמָקוֹם הַפֶּסֶד מְרֻבָּה מִכָּל מָקוֹם כָּאֵן אֵינוֹ מִפְּסִיד כָּלּוּם מִשְׁלֹ אֱלֹא שְׁנִמְנַע מִהֲרִיחַ^[80]).
5 וּמִכָּל מָקוֹם מוֹתֵר לִישָׁב אֲצֵלוֹ וּלְשִׁמְרוֹ עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת שְׁמוּתָר לְשִׁמּוֹר הַמוֹקָצָה בְּשֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסִימָן
6 ש"ו^[78] וְכָל שֶׁכֵּן שְׁמוּתָר לֹאמַר לְנִכְרִי לְשׁוּמְרוֹ^[81] (וְאִם מְבִיאִם מַעֲצָמוֹ אֵין צָרִיךְ לֹאמַר לוֹ כָּלּוּם^[82]):

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיף ב

הלכתא רבתא

- נמ] להעמיד עצמו עליה - שאין אדם בהול כל כך על המציאה כמו על שלו מממש⁷⁴.
ס] ע"י נכרי - אפילו רוצה לקיים מצות השבת אבדה לא התירו לו, שגם בשביל חבירו אין לו לעבור אפילו על איסור של דבריהם⁷⁵.
סא] שנמנע מהריוח - גם במקום צורך גדול - אין להתיר⁷⁷.
סב] לומר לנכרי לשומרו - דמי איכא מידי דלישראל שרי - ועל ידי נכרי אסור⁷⁹.
סג] לומר לו כלום - היינו שאין צריך למחות בידו, ומותר לו לקבלו ממנו⁸⁰.

צינונים והוספות

- 74) לעיל ס"ב.
75) קיצור הלכות משוע"ר הערה 92, ושם: ויל"ע אם יהי' מותר לומר לנכרי להגבי' המציאה להשיבה לחבירו, שהרי זה שבות דשבות שהתירו במקום מצוה, כמבואר בשוע"ר סי' שז ס"ב (וגם שהרי יש כאן הפסד לחבירו, וגם בזה (הפסד גדול)) התירו שבות דשבות, ראה שם).
76) סי' שז ס"ב: ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד לא גזרו על שבות כגון לטלטל ע"י נכרי סחורה מוקצה הנפסדת ע"י גשמים (ואפילו להביאה לבית דרך כרמלית אם אי אפשר בענין אחר) ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול (והוא הדין לצורך גדול אע"פ שלא שייך שם הפסד).
77) אף שהוא שבות דשבות (אמירה לנכרי לטלטל המוקצה בעיר מעורבת) שהתירו במקום צורך גדול, מ"מ כאן לא התירו (זכרון יוסף סי' קסט) ולעיל נתבאר אם התירו במקום מצוה (השבת אבידה).
78) סעיף ג: אבל מותר להחשיך כדי לשמור אותו או פירות המוקצים או אפילו המחזירים שהם חוץ לתחום ששמירת המוקצה והמחזיר הוא דבר המותר בשבת ואם כשהלך להחשיך לא נתכוין אלא בשביל לשמרם בלבד ואח"כ נמלך לתלשם ולהביאם לביתו במוצאי שבת הרי זה מותר.
79) קו"א ס"ק ז ד"ה ומיהו.
80) ראה הטעם לעיל ס"ח.

שולחן ערוך - הלכות ברכת הפירות

- 1 **ח** גרעני הפירות אם הם מתוקים וראויים לאכילה שם פרי
2 עליהן ומברך עליהן בורא פרי העץ ואם הם מרים אינו
3 מברך עליהם כלל ואף אם מיתקן ע"י האור או דבר אחר אינו
4 מברך עליהם אלא שהכל נהיה בדברו שגרעניים המרים אין שם
5 פרי עליהם כלל וכעץ בעלמא הם:
6 **ט** האבינות של צלף שהם עיקר הפרי מברכין עליהם בורא
7 פרי העץ והקפריסין שהיא קליפה גדולה שסביבות
8 האבינות כעין קליפה הגדילה סביבות אגוזים דקים ו"א שגם
9 הם חשובים פרי ומברכים עליהם בורא פרי העץ וי"א שאינם
10 חשובים פרי ומברכין עליהם בורא פרי האדמה וכן על קליפות
11 חיצונות של שאר פירות כגון של רמונים וכיוצא בהם מברכים
12 בורא פרי האדמה שאין מברכין בורא פרי העץ אלא על עיקר
13 הפרי כמ"ש למעלה ולפיכך מברכין על קליפי מרנצ"ן מרוקחין
14 בורא פרי האדמה ולענין הלכה לכתחלה יברך בורא פרי האדמה

- 15 שאז יוצא לדברי הכל ואם בירך בורא פרי העץ יצא שספק
16 ברכות להקל וכן בכל דבר שברכתו ספק:

- 17 **י** כל הפירות שסחטן להוציא מימיהם אין מימיהם חשובים
18 כמותם לברך עליהם בורא פרי העץ ואפילו יצאו מעצמן כמו
19 דבש הזב מהתמרים אלא מברך עליהם שהכל נהיה בדברו כי
20 זיעה בעלמא היא ואינה נחשבת כגוף הפרי חוץ מזתים וענבים
21 שהיוצא מהם כמותם שאף שנשתנו נשתנו לעילוי שבשניונים
22 הם באים לכלל דרך אכילתם שעיקר הפרי לכך נטעוהו ענבים
23 להוציא מהן יין וזיתים להוציא מהן שמן לפיכך פרי הוא וראוי
24 לברך עליו בורא פרי העץ.

- 25 אלא שהיין מפני חשיבותו שסועד ומשמח הלב כמ"ש ויין
26 ישמח לבב אנוש הוציאוהו מכלל פירות העץ וקבעו לו ברכה
27 לעצמו והיא בורא פרי הגפן שהיא ברכה פרטית ומבוררת יותר
28 שמבוררת ופורטת יותר חשיבותו שהוא פרי הגפן ואם בירך
29 בורא פרי העץ לא יצא אפילו הוא יין חזק שאינו ראוי לשתייה

1 בלא מים ואין זה דרך שתייתו וחשיבותו כשהוא חי וכל פרטי
2 ברכות יין שמברכין עליו בורא פרי הגפן יתבאר בסי' ר"ד
3 וער"ב.

4 והשמן אין מברכין עליו בורא פרי העץ כששותהו לבדו כמות
5 שהוא שהרי הוא מזיק לגופו ואינו נהנה כלל בשתייתו ואין
6 לברך ברכת הנהנין כלל על שתיה זו אלא כגון שערבו עם איזה
7 משקה בענין שנהנה ממנו ואינו מזיקו ואע"פ שהשמן מועט אין
8 הולכים אחר הרוב לברך ברכת אותו משקה אלא מברך על
9 תערובת זה בורא פרי העץ שהיא ברכת השמן.

10 במה דברים אמורים בחושש בגרונו ומתכוין לרפואה בשתיה זו
11 שהשמן מרכך את הגרון ומרפאו אלא מפני שאי אפשר לשתות
12 שמן לבדו לכך שותה ע"י תערובת שאר משקין הרבה ממנו
13 אבל כוונתו בשתיה זו הוא על השמן לפיכך מברך ברכת השמן
14 שהיא העיקר ופוסט את המשקה הטפל שכל עיקר ועמו טפילה
15 מברך על העיקר ופוסט את הטפילה כמ"ש בסי' ר"ב אבל אם
16 אינו חושש בגרונו ואינו מתכוין בשתיה זו לרפואה כלל המשקה
17 עיקר שהוא הרוב והשמן טפל ונפטר בברכת המשקה.

18 ויש אומרים שאפילו אם השמן הוא הרוב אינו נחשב עיקר
19 כשאינו מתכוין לרפואה הואיל ואינו ראוי לשתיה בלא תערובת
20 משקה אלא המשקה עיקר ומברך עליו ופוסט השמן (ולסברא
21 הראשונה אם השמן הוא הרוב אינו מברך כלום מפני שמזיק
22 לגופו ואינו נהנה בשתיה זו כלל מפני שהשמן הוא הרוב וספק
23 ברכות להקל).

24 וכן השותה חומץ מעורב במי שלקות שמברך עליהם בורא פרי
25 האדמה על דרך שיתבאר בסי' ר"ה אם מתכוין לרפואה כגון
26 שחושש בשיניו ומגמע בהם חומץ אלא מפני שהוא חזק ואינו
27 ראוי לשתיה מערבו במי שלקות החומץ עיקר אפילו הוא מועט
28 ומי שלקות טפלים ומברך ברכת החומץ שהיא שהכל נהיה
29 בדברו ואם אינו מתכוין לרפואה החומץ בטל ברוב במי
30 השלקות.

31 אבל אם החומץ הוא הרוב אף שלפי סברא האחרונה המי
32 שלקות הם העיקר הואיל והחומץ אינו ראוי לשתיה לבדו בלא
33 תערובת מכל מקום יש לחוש לסברא הראשונה ולברך על
34 החומץ שהכל נהיה בדברו ולפסור המי שלקות שעל כולם אם
35 אמר שהכל נהיה בדברו יצא.

36 ואפילו אם אוכל שמן עם פת אין צריך ליטול ידיו ולברך
37 המוציא אם אינו מתכוין אלא לרפואה שאף הפת נעשה טפילה
38 אם אינו מתכוין באכילתה אלא בשביל השמן שיוכל לאכלה
39 עמו ולא יזיק לו אבל אם הוא רעב ותאב לאכול פת אע"פ
40 שאוכל עמה השמן לרפואה הפת עיקר ומברך עליה ברכת
41 המוציא ופוסט את השמן כמו כל הדברים הבאים מחמת
42 הסעודה כמ"ש בסי' קע"ז.

43 וכן המערב שמן בשאר משקין לרפואה והוא צמא ותאב לשתות
44 המשקין עיקר לדברי הכל אם הם הרוב.

45 וכל זה בשמן שהוא מזיק ואין הנאה כלל בשתייתו כמות שהוא
46 אבל אוכלים ומשקים שהחיד נהנה מהם אע"פ שהם מזיקים
47 וקשים לגוף צריך לברך עליהם ברכה המיוחדת להם ואם אין
48 החיד נהנה מהם אע"פ שהם יפים ומועילים לגוף אין מברכין
49 עליהם כמו שיתבאר בסי' ר"ד:

50 יא כל הפירות אפילו זיתים וענבים ששראן או בשלן במים
51 אע"פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים
52 אלא שהכל שהמים הם עיקר במה דברים אמורים בפירות
53 שדרכן לאכלן חיינ אבל מיני ירקות שדרך אכילתם ע"י בישול
54 מי בישולם כמותם שעל דעת כן נוטעים אותם לאכול גם
55 מימיהם עמהם או עם פת ולא יצאו מתורת אוכל לגמרי ולפיכך
56 מברכין עליהם ברכת הירקות אף אם בא לשתות בפני עצמן
57 אבל פירות שדרך אכילתם חיים אף אם נתייבשו ואז אין דרכם
58 להאכל חיים אלא ע"י בישול מכל מקום אין עיקר נטיעתם על
59 דעת כן ומברך על מימיהם שהכל אם בא לשתות בפני עצמן
60 וכ"ש על מי שרייתם.

61 ויש אומרים שכל הפירות מי בישולם או שרייתם כמותם ומברך
62 עליהם בורא פרי העץ אם בא לשתות בפני עצמן שכיון שעיקר
63 בישול המים בשביל הפירות לפיכך כיון שנתנו הפירות טעם
64 בהם הולכים אחר הטעם ואינן דומים למשקין היוצאים
65 מהפירות מעצמם או ע"י כתישה וסחיטה שזיעה בעלמא היא
66 לפי שהמשקה אין לו טעם הפרי כמו שיש למרק טעם הפרי.

67 וספק ברכות להקל ואם בירך בורא פרי העץ יצא וא"צ לחזור
68 ולברך אבל לכתחלה יברך שהכל ויוצא לדברי הכל ואם אכל
69 תחלה הפרי ובירך בורא פרי העץ ואח"כ בא לשתות המרק לא
70 יברך עליו שהכל נהיה בדברו כי שמא נפטר כבר בברכת בורא
71 פרי העץ לכן טוב שישתה דבר אחר תחלה לברך עליו שהכל:

72 יב וכל זה לצאת ידי ספק ברכה ראשונה אבל אם יש ספק
73 בברכה אחרונה כגון מי שריית או בישול תאנים או שאר
74 פירות של שבעת המינים שברכה אחרונה שלהם היא ברכה
75 אחת מעין ג' וכששותה המרק לבדו יש להסתפק אם מברך מעין
76 ג' או בורא נפשות רבות לכן כל ירא שמים לא ישתה כשיעור
77 אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי מז' מינים וגם ישתה מים כדי
78 שיצטרך לברך ברכה אחת מעין ג' וגם בורא נפשות רבות.

79 אפילו במי שריית צמוקים יעשה כן אם שראן על דעת לאכלן
80 עם מימיהם שאז תורת מרק על מימיהם ולא תורת יין אבל אם
81 שראן שלא על דעת לאכלן כלל אלא לשתות מימיהם לבד תורת
82 יין עליהם אף על פי שלא משך אותו עדיין מן הצמוקים ומברך
83 עליו בורא פרי הגפן על דרך שיתבאר בסיומן ער"ב.

84 וכן בשאר פירות אם שראם או בשלם לשתות מימיהם לבד אין
85 שם מרק עליהם אלא שם משקה ולדברי הכל מברך עליהם
86 שהכל נהיה בדברו ובורא נפשות רבות ולכן מברכין על שכר
87 תמרים שהכל נהיה בדברו ולא בורא פרי העץ וכן על מים
88 מבושלים עם עלים שקורין (טי"א) אין מברכין עליהם בורא
89 פרי האדמה מטעם זה אלא שהכל נהיה בדברו.

90 וכן מרק של כל מעשה קדרה מחמשת המינים (בין שהגרעינים
91 שלימים רק שאינם עומדים בעינם שנתבשלו כל כך עד
92 שנתמעכו וברכתם בורא מיני מזונות בין שנחלקו במכתשת
93 לשנים או לשלשה ויותר בין תבשיל מקמח של חמשת המינים)
94 אין המרק נחשב כתבשיל לברך עליו בורא מיני מזונות אם בא
95 לשתותו בפני עצמו אלא א"כ בשלם בשביל לאכול התבשיל
96 שאז הוא בטל לגבי התבשיל אבל אם עיקר הבישול בשביל
97 המרק לבדו כמו שמבשלים שעורים לחולה לשתות המרק
98 לרפואה וכן מקמח עושים לפעמים מעט לביבות ומשימים ג"כ

1 מעט קמח לתוך המרק ועיקר הכוונה על שתיית המרק ולא על
2 אכילת הליבות מברכין עליו שהכל נהיה בדברו שאינו בטל
3 לגבי התבשיל ושם משקה עליו ומטעם זה מברכין על שר
4 שעורים שהכל נהיה בדברו ולא בורא מיני מזונות כמו שיתבאר
5 בסימן ר"ד.

6 ואפילו אם אוכל ג"כ התבשיל עם המרק אין המרק נפטר
7 בברכת התבשיל שאיננו טפל אליו כלל כיון שעיקר הבישול
8 בשביל המרק ומכל מקום כדי לעשות על צד היותר טוב ראוי
9 לברך שהכל נהיה בדברו תחלה על המרק ולשתות ממנו בפני
10 עצמו מעט ואח"כ מברך על התבשיל בורא מיני מזונות שגם
11 התבשיל אינו נעשה טפל אל המרק אע"פ שעיקר הבישול
12 בשבילו לפי שמין דגן הוא חשוב ואינו נעשה טפל להפסיד
13 ברכתו כל שבא ליתן טעם בקדירה כמ"ש בסי' ר"ח.

14 (אבל תבשיל ממין דגן שהגרעינים עומדים בעינם שברכתו
15 בורא פרי האדמה הרי המרק כמרק של שאר פירות שאפילו
16 עיקר הבישול בשביל אכילת הפירות אין מברכין על המרק אלא
17 שהכל נהיה בדברו לסבא הראשונה הואיל ואין דרך אכילתם
18 ע"י בישול ואף חמשת מיני דגן אין דרך אכילתם ע"י בישול
19 כשהם שלמים ועומדים בעינם אלא לעשות מהם פת או תבשיל
20 לאחר שנכתשו או נטחנו שמפני זה אין מברכין עליהם בורא
21 מיני מזונות אלא לאחר שנכתשו או נטחנו שהוא דרך אכילתם
22 כמ"ש בסי' ר"ח מפני חשיבותם.

23 אבל מיני קטניות שדרך אכילתם ע"י בישול גם בעודם שלמים
24 ועומדים בעינם מברכים על המרק בורא פרי האדמה לדברי הכל
25 אף על פי שדרך לאכלם ג"כ חיים.

26 והוא שאין עיקר הבישול בשביל המרק לבדו אבל אם עיקר
27 הבישול בשביל המרק בין במיני קטניות בין במיני דגן מברכין
28 עליו שהכל אף אם אוכל ג"כ התבשיל עמו ואין המרק טפל
29 אליו כלל ואינו נפטר בברכתו אלא לעשות על צד היותר טוב
30 ראוי לברך תחלה על המרק ולשתות ממנו מעט בפני עצמו
31 ואח"כ יברך על התבשיל אם הוא מין דגן אבל אם הוא ממין
32 קטניות לא יברך עליו כלל מפני שהוא טפל אל המרק ונפטר
33 בברכתו כיון שעיקר הבישול בשבילו וכן בפירות שעיקר
34 בישולם לצורך המרק.

35 אבל מיני ירקות אף אם נתבשלו לצורך המרק כגון לשתותם
36 לרפואה מברך עליהם ברכת הירקות כיון שכל העולם מבשלים
37 אותם לאכילה ואז המרק בטל לגבי תבשיל לא נשתנית ברכת
38 המרק בשביל זה שבשלם לצורך מימיהם.

39 (כי בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו דומה למרק של שעורים
40 שמבשלים לחולה שאין לומר בהם כל כך בטלה דעתו אצל כל
41 אדם שמבשלים לאכילה והמרק בטל לגבי התבשיל שהרי הרבה
42 בני אדם עושים דייסא משעורים שהיא בלא מרק כלל והרבה
43 אין מבשלים אותו כלל אלא עושים ממנו פת וכן מיני קטניות
44 הרבה עושים מהם כעין דייסא בלא רוטב כלל והרבה עושים
45 מהם פת והרבה אוכלים חיים וכן פירות שדרכם להאכל חיים
46 וגם היבשים שאין דרכן להאכל חיים הרבה שורין אותם לצורך
47 מימיהם כמו שרגילים באגסים יבשים ובצימוקי ענבים לפיכך
48 מברכין עליהם שהכל לדברי הכל).

49 ומיני זרעים שאינם נאכלים לאחר בישולם אלא שולקין אותם
50 לצורך מימיהם כגון השבת (שקורין עני"ש) וכיוצא בו זהו
51 פריים שלא יצאו מתורת אוכל לגמרי כמ"ש למעלה ואפילו אם
52 נתן לתוכן שמן להכשירם וליתן בהם טעם בטל ברוב.

53 ואם עיקר הבישול הוא רק בשביל התבשיל ולא כדי לשתות או
54 לאכול המרק עם התבשיל כלל כמו שרגילים לעשות במיני
55 עיסה שמבשלים אותם קודם הטיגון שלא לאכול המרק כלל אין
56 מברכין עליו אלא שהכל נהיה בדברו אם בא לשתותו בפני
57 עצמו לפי סברא הראשונה שאין מברכין על מרק של ירקות
58 כברכת הירקות עצמן אלא משום שדרך אכילתם הוא עם הירק
59 לפיכך נחשב פרי כמותם והוא הדין כאן אין המרק נחשב מזון
60 כהתבשיל אלא א"כ דרכו להאכל עמו ולכך נתבשל אבל לסבא
61 אחרונה נהפוך הוא כיון שעיקר בישול המרק בשביל התבשיל
62 והתבשיל נתן בו טעם נחשב כמותו שנעשה טפל אליו.

63 וכן מי שריית פירות שנכבשו בהם להתקיים אין מברכין עליהם
64 אלא שהכל נהיה בדברו לפי סברא הראשונה אף על פי שנכנס
65 טעם הפרי במים הואיל ולא נכבשו בהם כדי שיתנו בהם טעם
66 ולא היתה הכוונה כלל על המים שיהיו מוכשרים ומוטעמים
67 ביותר בטעם הפרי שיכנס בהם כמו שהכוונה היא בבישול
68 ירקות גם על המים שיהיו מוטעמים בטעם הירק שלכך נחשבים
69 כמותם הואיל ונתבשלו גם לצורך עצמן ולא לצורך הירקות לבד
70 אבל לסבא האחרונה נהפוך הוא:

71 יג וכל זה במרק שנתבשל בו המאכל או שנשרה בו עד שנתן
72 בו טעם אבל אם לא נתבשל ולא נשרה בו אלא שערבן
73 לאכול יחד ובא לשתותו בפני עצמו צריך לברך עליו ברכה
74 המיוחדת לו לדברי הכל וכשאכלן ביחד א"צ לברך עליו כלום
75 אפילו הוא (שמן) [יין] מפני שהוא טפל למאכל ונפטר בברכתו
76 ואם עיקר כוונתו הוא על המרק והמאכל הוא לצורך שתיית
77 המרק מברך על המרק ואם כוונתו על שניהם אין הולכין בו אחר
78 הרוב אלא מברך על שניהם תחלה על המאכל ואוכל ממנו מעט
79 ואח"כ שהכל נהיה בדברו על המרק אבל לא יברך על שניהם
80 יחד כי ברכה השניה תהיה מפסקת בין ברכה ראשונה לטעימה
81 ואפילו אם המאכל הוא מין דגן אינו נחשב עיקר לפטור המרק
82 בברכתו לפי שאף מין דגן שנעשה רך וראוי לשתיה כמרק אין
83 מברכין עליו בורא מיני מזונות כמ"ש בסי' ר"ח.

84 אבל מרק שנתבשל בו המאכל או נשרה בו ונתן בו טעם הרי
85 הוא בטל לגבי המאכל וכאוכל הוא חשוב הואיל ועיקרו בשביל
86 המאכל כמ"ש לסבא האחרונה או מפני שדרך המאכל לאכול
87 עמו מרק או עם פת ולא יצא מתורת אוכל לגמרי כמו שנתבאר
88 לסבא הראשונה:

89 יד ואפילו במרק שנתבשל בו לא נחלקו אלא כשנתבשל בו
90 הפרי לבד בלא בשר אבל אם נתבשל בו בשר לדברי הכל
91 מברך עליו שהכל אם בא לשתותו בפני עצמו אפילו במרק של
92 ירקות כי טעם הבשר שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם הירקות
93 או הפרי (אבל מרק של תבשיל ממין דגן שמברכין עליו בורא
94 מיני מזונות הרי טעם הדגן שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם
95 הבשר שמין דגן חשוב מכל המינים כמ"ש בסי' ר"ח):

1 ראי' חושית באלקות
2 כתיב הקל קול יעקב, ב' פעמים קול, אחד בלא
3 וא"ו ואחד בוא"ו.
4 יש להבין מהו ענין כפל הלשון בקרא "הקל קול
5 יעקב" - "ב' פעמים קול". וגם, מהו טעם השינוי,
6 שהראשון נכתב חסר וא"ו והשני מלא וא"ו?
7 [אך הענין בזה הוא:]
8 כי ב' קולות הם, אחד לתורה ואחד לתפלה.
9 חז"ל דרשו את הכתוב "הקל קול יעקב" על "קולו
10 של יעקב [ש]מצוי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות". זאת
11 אומרת, שהכתוב מרמז על עבודתם של בני ישראל
12 במשך הדורות - שעיקרה הוא בב' קולות, קול תורה
13 (בבתי מדרשות) וקול תפלה (בבתי כנסיות).
14 וזהו גם הטעם לכך ש"אחד [מהם נכתב] בלא
15 וא"ו, ואחד בוא"ו" - בהתאם להבדל בין תורה
16 לתפלה בפנימיות הענינים [קול מלא וא"ו רומז לקול
17 התורה, וקל חסר וא"ו רומז לתפלה].
18 והנה, פעם אמרו רתלמוד תורה כנגד כולן, ופעם
19 הפליגו מאד בשבח מעלת התפלה, ושהיא כנגד
20 הקרבנות.
21 בענין מעלת התורה והתפלה מצינו מאמרי חז"ל
22 הנראים כסותרים זה את זה, כי פעם אמרו "תלמוד
23 תורה כנגד כולן" ומשמעות הדבר היא שתלמוד תורה
24 גדול מתפלה, ולאידך - ממה ש"הפליגו מאד בשבח
25 מעלת התפלה", ובפרט מזה שאמרו שהתפלה היא
26 כנגד הקרבנות", משמע שמעלת התפלה גדולה
27 ממעלת התורה.
28 אך שניהם אמת, כי הם חלוקים בענינים.
29 אך באמת אין כל סתירה בין מאמרי חז"ל אלו
30 ו"שניהם אמת" כי התורה והתפלה "הם חלוקים
31 בעניניהם", ואכן בבחינה אחת תלמוד תורה גדול
32 מתפלה, ובבחינה אחרת מעלת התפלה גדולה מתלמוד
33 תורה. [ולכן, פעם הדגישו רז"ל את מעלת התורה,
34 ופעם אחרת הדגישו את מעלת התפלה].
35 שהתפלה היא בבחינת מלמטה למעלה, והתורה
36 היא בבחינת מלמעלה למטה.
37 התפלה והתורה הן שתי דרכים באופן התקשרות
38 האדם עם הקב"ה - אופן אחד הוא הנקרא בחינת

39 "העלאה מלמטה למעלה" (וזוהי דרך התפלה); ואופן
40 השני הוא הנקרא בחינת "המשכה מלמעלה למטה"
41 (וזוהי דרך התורה). ובכל אחד משני האופנים יש
42 מעלה מיוחדת שאינה בשני (ואשר לכן, כל אדם צריך
43 לעסוק גם בתורה וגם בתפלה).
44 - נקודת ההבדל בין "העלאה מלמטה למעלה"
45 ל"המשכה מלמעלה למטה":
46 "העלאה מלמטה למעלה" היינו שהנברא מתייגע
47 בכחות עצמו "לנתק" את עצמו מגשמיותו וחומריותו,
48 לרומם את עצמו ולהתקרב אל הבורא כפי יכולתו -
49 ובדרך זו הוא "עולה מלמטה למעלה" שלב אחרי שלב,
50 ומתקרב יותר ויותר אל הקב"ה. וזהו התוכן הפנימי של
51 עבודת התפלה, שבה עולה האדם ומתקרב לאלקות.
52 והנה, המעלה בעבודה זו היא שבה האדם עובד
53 ומתייגע ב"כחות עצמו", אבל לאידך - היות
54 שהתקרבותו להקב"ה בדרך זו היא רק בכחות עצמו,
55 הרי אינו יכול להגיע אלא לאור אלקי מצומצם
56 ומוגבל.
57 ואילו "המשכה מלמעלה למטה" פירושה
58 שממשיכים את אור הקדושה "מלמעלה למטה", היינו
59 שבדרך זו ממשיכים את ה"מעלה" (אורו של הקב"ה)
60 כפי שהוא "למעלה" בלי צמצום והגבלה - שיאיר
61 ויתגלה "למטה" בעולם הזה ובנפש האדם.
62 אך כיצד אפשר לו לאדם להמשיך את אור
63 השכינה למטה? - לשם כך נתן לנו הקב"ה את תורתו:
64 על ידי שהאדם לומד את התורה הקדושה, שהיא
65 חכמתו ורצונו יתברך, נמשך האור האלקי (חכמתו
66 ורצונו יתברך) "מלמעלה למטה".
67 ולפיכך נאמר גבי תורה "קול" מלא וא"ו, "כי
68 הוי"ו [שהוא קו הנמשך מלמעלה למטה] מורה על
69 ההמשכה מלמעלה למטה", ו"היינו על ידי התורה";
70 כלומר, שעל ידי קול התורה נמשך ונתגלה האור
71 האלקי למטה.
72 וביאור ענין זה.
73 [כאן מתחיל רבינו לבאר באריכות את ענין התפלה,
74 שהוא "בחינת מלמטה למעלה"; ובפרק ה' יבאר את ענין
75 התורה שהוא "בחינת מלמעלה למטה":]
76 כי הנה ענין התפלה היא קיום מצות קריאת שמע
77 ואהבת וגו' כמ"ש במ"א.

וזהו שממשיך:]

1 התוכן הפנימי של עבודת התפלה ("עבודה
2 שבלב") - הוא "לקרב ולדבק נפשו באלקות, וזהו מה
3 שתפלה הוא לשון התחברות, וכמו התופל כלי חרס,
4 דהיינו התקשרות והתחברות נפשו באלקות";

5 והתקשרות הנפש באלקות היא על ידי התעוררות
6 מדת האהבה, שהרי זהו התוכן האמיתי של מדת
7 האהבה - הרצון והמשיכה בלב להתקרב ולהתחבר עם
8 הדבר האהוב; וכך הוא גם ענינה של אהבת ה' -
9 משיכת הלב לאלקות והרצון והחפץ לדבקה בו ית'.
10 ולכן, "כל העבודה והיגיעה של עובדי ה' בתפלה הוא
11 לבוא למדת האהבה", כי על ידי האהבה באים
12 להתקשרות ודביקות בו ית' - וזהו מה שהתפלה
13 נקראת "עבודה שבלב" (כי מדת האהבה היא ברגש
14 הלב).

15 ולפי זה מובן שעיקר עבודת התפלה הוא - "קיום
16 מצות קריאת שמע", שבה אומרים את הכתוב "ואהבת
17 את ה' אלקיך";

18 כי הנה, מובן ופשוט, שמצות קריאת שמע ואמירת
19 הפסוק "ואהבת את ה' אלקיך" (אין ענינה רק אמירה
20 בשפתיים שיש מצוה לאהוב את ה', אלא) מטרתה
21 היא, שביחד עם האמירה והקריאה אכן יקיים מצות
22 "ואהבת" בפועל - היינו, שבאותה שעה אכן ירגיש
23 אהבה לאלקות. ונמצא שזמן אמירת קריאת שמע,
24 שבה אומרים "ואהבת וגו'", הוא הזמן ביום שקבעה
25 התורה שיעורר האדם בלבו רגשי אהבה להשי"ת.

26 והיא היא תכליתה של כל התפלה כולה.

27 ועל דבר זה תקנו גם כן כל סדר התפלה קודם
28 קריאת שמע, כדי שיקבל עליו בקריאת שמע
29 ואהבת באמת, וכמו שיתבאר לקמן.

30 כל חלקי התפלה שלפני קריאת שמע - ברכות
31 השחר, פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע - נתקנו כדי
32 לסייע לאדם להגיע לידי אהבת ה' באמת כשיאמר
33 קריאת שמע; וכלשון רבינו במ"א ש"שאר [סדר]
34 התפלה הוא ביאור הקריאת שמע, כנודע".

35 [אחר שנתבאר שעיקר ענין התפלה הוא לקיים מצות
36 "ואהבת באמת", הרי מעתה צריך לבאר "איך מתפללים"
37 - כלומר, איך משיגים אהבה כזו על ידי התפלה;

38 ולצורך זה יש להבין תחילה, כיצד יכול אדם בשר ודם
39 לבא לידי אהבת ה' באמת והרי האדם הגשמי נמשך
40 בטבעו אחרי תענוגים גשמיים, ואם כן איך יוכל להגיע
41 לידי כך שירגיש בלבו משיכה ותשוקה אמיתית לאלקות?

42

43 והנה הדרך המביאה את האדם לידי אהבה זו היא
44 מה שכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת
45 הטוב ואת המות ואת הרע, ובחרת בחיים, לאהבה
46 את ה' אלקיך, כי הוא חיך וגו'.

47 בסוף פרשת נצבים מפורש כיצד יוכל האדם לבא
48 לידי קיום כל המצוות, והכתוב אומר, "ראה נתתי
49 לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת
50 הרע", ובהמשך לכך מורה התורה לאדם "ובחרת
51 בחיים". לאהבה את ה' אלקיך לשמוע בקולו גו' כי
52 הוא חיך".

53 והנה, פירוש הכתובים לפי פשוטם הוא כי החיים
54 והטוב, וכן המות והרע, הם שני דברים התלויים זה
55 בזה - "אם תעשה טוב [לאהבה גו'] ללכת בדרכיו
56 ולשמור מצותיו וחקותיו ומשפטיו גו'" [הרי לך
57 החיים, ואם תעשה רע הרי לך המות], וכשאדם יכיר
58 כי החיים תלויים בטוב, בוודאי יבחר בחיים, על ידי
59 שישמור את התורה והמצוות.

60 אך לפי פירוש זה אינו מובן מפני מה הדגישה
61 התורה את ענין האהבה - "ובחרת חיים". לאהבה את
62 ה' אלקיך גו'" (וכן בתחילת הענין נאמר "לאהבה את
63 ה' אלקיך ללכת בדרכיו גו'"), והרי לכאורה ענין
64 הבחירה בחיים תלוי בשמירת כל המצוות - שהוא
65 "הטוב", כדכתיב "ולשמור מצותיו וחקותיו וגו'". ואם
66 כן, מהו הטעם שהכתוב מפרט את מצות אהבת ה'
67 דוקא?

68 אבל לפי הפירוש הפנימי בכתובים אלה, שעל ידי
69 הבחירה בחיים "יבא האדם מחילא לבחינת האהבה
70 אלקית בכל לב ונפש" - מובן מה שאומר הכתוב
71 "ובחרת בחיים". לאהבה את ה' אלקיך. כי הוא
72 חיך", (וכפי שיתבאר בסמוך).

73 [כדי להבין ענין זה - מקדים לבאר את התוכן הפנימי
74 בכתוב "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת
75 המות ואת הרע"]:

76 כי בכל דבר בעולם הזה יש גשמיות ורוחניות.
77 מלבד הגשמיות שבכל נברא (הנתפסת בחושים
78 הגשמיים של האדם) יש בכל נברא רוחניות - היא
79 בחינת החיות האלקית המחי' ומהווה את גשם הנברא.
80 וכמו בחי' ומדבר - הנה הנפש שבהם שהיא "רוחניות"
81 היא המחי' את גוף הבעל-חי או המדבר, ובהסתלק
82 הנפש מן הגוף יצא הגוף מגדר חי ונתבטלה חיותו,

1 ועל דרך זה אפילו בצומח ודומם יש בחינת חיות
2 אלקית רוחנית המקיימו ומהווה אותו שלא יתבטל
3 מישותו להיות אין ואפס לגמרי כמו קודם הבריאה.

4 [ויש להדגיש, שהחיות הרוחנית שישנה בכל נברא
5 האמורה כאן אינה החיות הגשמית שבנבראים, הבאה מן
6 הנפש המחיה את גופם, אלא הכוונה לחיות האלקית
7 שבו, שהיא היא המקיימת ומחיה אותו - כי כל ענין
8 הקיום והחיים אינו בא אלא מהקב"ה, שרק הוא ית'
9 מקור כל החיים, והקיום והחיות של כל נברא ונברא הוא
10 רק מהכח האלקי המלוכש בתוכו להחיותו ולקיימו.

11 והכח שישנו בנפש בעלי חיים ובני אדם להחיות
12 את גופם (אינו נובע מהנפש מצד עצמה, אלא) הוא
13 מכח אלקי המלוכש בה, כי כאמור, כל ענין החיים בא
14 רק ממנו ית'.

15 והרוחניות והחיות [ה]אלהי הוא חיים וטוב,
16 והגשמיות הוא מות ורע, שהוא בלהונפסד.

17 וזהו פירוש הכתוב "ראה נתתי לפניך היום את
18 החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע" - שהם שני
19 החלקים שבכל נברא ונברא, חלק הגשמי וחלק
20 הרוחני:

21 החלק הרוחני (החיות האלקית) שבכל נברא הוא
22 ה"חיים" וה"טוב" שבו, והחלק הגשמי - הוא ה"מות"
23 וה"רע".

24 כי "החיות הנפשיות הרוחניות". אין לה כליון
25 והפסד כלל, ותשאר [לעולם] בחיים. חיות האלקי חי
26 לעד וקיים לנצח; "משא"כ הגשמי שבכל נברא נקרא
27 "מות", לפי שאין לו שום חיות מצד עצמו, וכאשר
28 מסתלקת ממנו החיות הרוחנית האלקית המהווה אותו,
29 הרי הוא "כלה ונפסד", "כמו הסתלקות הנפש מהגוף".

30 כלומר:

31 כשם שבחיי הגוף הגשמי הנה הגוף מצד עצמו
32 הוא "מת" - כי בהסתלק הנפש מן הגוף, הרי לא זו
33 בלבד שהוא נשאר בלי רוח חיים, אלא עוד זאת שהוא
34 נרקב ונעשה לעפר, היינו שעצם חומר וגשם הגוף הוא
35 כלה ונפסד - כך הוא בכל הדברים הגשמיים שבעולם,
36 שמצד עצמם הם "כלים ונפסדים" ("מות") וכל קיומם
37 אינו אלא מצד החיות האלקית המלוכשת בהם.

38 וכיון שכן, הנה אפילו כשהם עדיין בקיומם הרי הם
39 נקראים "מות" (כיון שמצד עצמם אין להם קיום כלל).

40 - ועל זה נצטוונו בתורה "ובחרת בחיים",

41 כלומר: כשאדם עוסק בדברים הגשמיים אל יחשיב את
42 החלק ה"גשמי" שבהם לדבר בפני עצמו, וירצה
43 ליהנות מגוף ועצם הדבר הגשמי (כי הרי הגשמי מצד
44 עצמו אינו אלא "מות"), אלא יבחר רק בחלק ה"חיים"
45 ו"הטוב" שבהם, היינו הכח האלקי המחיה אותם,
46 כלומר שיעסוק בעניניו הגשמיים רק מתוך כוונה
47 אלקית, על ידי שישתמש בהם לעבודת ה' (כענין "כל
48 מעשיך יהיו לשם שמים").

49 [ומעתה יובן מדוע הכתוב מדגיש את מצות האהבה
50 דוקא, "ובחרת בחיים". לאהבה את ה' אלקיך גו' - כי על
51 ידי בחירה זו ב"חיים" ו"טוב" יוכל להגיע לאהבת ה'
52 באמת, וכמו שממשיך:]

53 ומוזה יראה האדם.

54 לאחר שיתאמת אצלו שהכח האלקי שבכל נברא
55 הוא החיים שלו, "מזה" (כלומר, מתוך הדברים הללו)
56 "יראה האדם", היינו יתבונן ויבא לידי הכרה:

57 שבשם שהגשמיות [שב]כל דבר בטל לגבי
58 הרוחניות המחייהו, וכן באדם עצמו הנה הגוף טפל
59 ובטל לגבי הרוחניות והחיות שבו.

60 כל אדם מבין ומכיר שהחלק הגשמי שבכל דבר
61 הוא טפל ובטל לגבי החיות והרוחניות המחיה אותו;
62 וכן הוא מכיר ורואה בחוש אצל עצמו, ש"הגוף טפל
63 ובטל" אל נפשו ("הרוחניות והחיות שבו") מכל וכל,
64 "כי מיד שעולה ברצונו של [נפש ה]אדם לפשוט ידו
65 או רגלו, הן נשמעות לרצונו [של הנפש] תיכף ומיד,
66 בלי שום ציווי ואמירה להן, ובלי שום שהי' כלל,
67 אלא כרגע ממש כשעלה ברצונו".

68 זאת אומרת: הגוף אינו נשמע לרצון הנפש כמו
69 עבד המציית לפקודת אדונו, שהרי העבד הוא
70 סוף-סוף מציאות בפני עצמו אלא שמכניע את עצמו
71 לאדונו, ואילו הגוף הוא טפל ובטל לגמרי אל הנפש,
72 עד שה"אני" של הגוף הוא הנפש, ולכן האברים
73 נשמעים לרצון הנפש מאליהם ובדרך ממילא.

74 [ומאחר ש"הגוף טפל ובטל לגבי הרוחניות והחיות
75 שבו" כנ"ל:]

76 לכן אוהב את חיי נפשו במאד מאד.

77 כל אדם אוהב את עצמו מצד הטבע (שכן הטביע
78 הקב"ה בטבע של כל נברא), ואהבה זו היא "במאד
79 מאד", כלומר, אהבה בלתי מוגבלת, ד"כל אשר לאיש
80 יתן בעד נפשו".

1 אך מי הוא ה"אדם עצמו" שאותו הוא אוהב
2 "במאד מאד"? אין זה גופו הגשמי, אלא אלה הם
3 החיים שבו, "חיי נפשו". ד"גם מה שאוהב לגופו, אינו
4 מצד עצם החומר, רק מצד החיות הרוחנית, שהיא
5 נפשו". והיינו לפי ש"הגוף טפל ובטל לגבי הרוחניות
6 והחיות שבו" כנ"ל, וכל מהותו של הגוף היא רק
7 אמצעי למלאות רצון הנפש, ולכן הדבר היחידי ששייך
8 לאהוב הם חיי נפשו.

9 [ועל ידי שהאדם יתבונן ויבין את כל הנ"ל - שהגשמי
10 שבכל דבר (ובכלל זה גוף האדם עצמו) הוא "טפל ובטל
11 לגבי הרוחניות והחיות שבו", ואשר לכן הוא "אוהב את
12 חיי נפשו במאד מאד" - "מזה יראה האדם" ויבין, אשר:]

13 כן ויותר מכן יש לאדם לאהוב את ה'.

14 כאשר יסתכל בעין שכלו בראי' חושית "כי הוא
15 חייך" ממש, שהוא מקור וחיי החיים.

16 כשאדם יבוא לידי הכרה שהקב"ה הוא החיים של
17 כל דבר שבעולם [כולל גם חיי האדם], שהרי הוא
18 יתברך "מקור החיים" (ונקרא "חיי החיים") - אזי
19 בהכרח יבוא לידי מסקנא שאם הוא "אוהב את חיי
20 נפשו במאד מאד", "כן ויותר מכן" צריכה להיות
21 אהבתו להקב"ה שהוא החיים האמיתיים שלו, וזהו
22 שאמר הכתוב "לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חייך".

23 אלא שכדי שהאדם ירגיש באמת את האהבה
24 להקב"ה יותר מחיי נפשו, לא די במסקנא שכלית
25 שהקב"ה הוא מקור כל החיים ו"כי הוא חייך" - אלא
26 עליו "להסתכל" (בעיון ובחזק) ולהתבונן בזה עד כדי
27 כך שיהא "רואה" זאת "בעין שכלו".

28 כלומר:

29 כשם שיש באדם כח הראי' הגשמית (על ידי
30 העיניים הגשמיים), שהוא כח חזק עד מאד - וכאשר
31 האדם רואה איזה דבר, הרי צורת הדבר נחקקת מאד
32 בעומק מוחו ונפשו, עד שהוודאות במציאות הדבר לא
33 ניתנת לספק כלל - כך יש באדם כח נעלה הנקרא
34 "ראי' שכלית" (על ידי "עין שכלו"), היינו, שהבנתו
35 והשגתו באיזה דבר הן ברורות ובהירות עד כדי כך עד
36 שכאילו הוא "רואה" את הדבר, ולא ניתן להטיל בו
37 כל ספק.

38 וכך גם בעניננו:

39 כדי להגיע באמת לאהבת ה' יותר מחיי נפשו,
40 נדרשת מהאדם ראי' והסתכלות בעין שכלו בענין זה

41 שהשי"ת "הוא חייך".

42 ויתר על כן ניתן להכיר זאת בעניננו:

43 בדרך כלל, דבר רוחני - שאי אפשר לתפוס אותו
44 באחד מהחושים הגשמיים של האדם - ניתן "לראות"
45 רק ב"ראי' שכלית", שהיא ראי' רוחנית, אבל לא בראי'
46 מוחשית; ואילו ענין זה שהקב"ה "הוא חייך" ממש,
47 הנה אע"פ שגם את זה אי אפשר לראות בעין גשמית
48 אלא רק ב"עין השכל", מכל מקום ניתן להכיר זאת
49 בבחינת "ראי' חושית" - היינו, בוודאות והתאמתות
50 גמורה וחזקה כל כך, כאילו רואים זאת במוחש בעיני
51 בשר.

52 - מובן, שאצל האדם הגשמי, ההתאמתות הנפעלת
53 על ידי "ראי' מוחשית" היא גדולה וחזקה הרבה יותר
54 מההתאמתות שעל ידי "ראי' רוחנית" של "עין שכלו"
55 בלבד.

56 וראי' והתאמתות כזו נדרשת מן האדם כדי להגיע
57 לאהבת ה':

58 כאשר הוא רואה ומסתכל "בעין שכלו", עד
59 שמתאמת אצלו באופן של "ראי' חושית", כיצד הקב"ה
60 "הוא חייך" ממש, אזי ירגיש בלבבו רגשי אהבה
61 להקב"ה "במאד מאד", עוד יותר מאהבת "חיי נפשו".

62 וזהו ענין וכל צבא השמים לך משתחווים, כמאמר
63 רז"ל שהחמה שוקעת במערב ומשתחוה לקונה. וכן
64 כל המזלות.

65 ענין זה - שעל ידי ההכרה שהקב"ה הוא חיינו
66 האמיתיים מתבטל הנכרא לאלקות - נראה בצבא
67 השמים, כמ"ש "וצבא השמים לך משתחווים", וביארו
68 רז"ל שהשתחוואה זו היא מה "שהחמה שוקעת
69 במערב" כדי ליתן שלום לקונה - היינו "להקב"ה,
70 שהשכינה במערב, וכיון שמגיע עד מערב הולכת
71 ומשתחוה לפני הקב"ה, ולכן היא שוקעת".

72 וכן אנו רואים ביטול זה בכל המזלות ("גלגלים")
73 - כי הילוך הכוכבים והמזלות מצד טבעם הוא ממערב
74 למזרח, ואעפ"כ מסתובבים והולכים בכל יום ממזרח
75 למערב (כנגד טבעם), כדי שיהיו משתחווים למערב כי
76 שם היא השכינה.

77 [ומה שיש לצבא השמים "ביטול" גדול כל כך
78 משתחווים לשכינה בכל יום - הוא:]

79 בעבור שרואים ומשיגים חיותם וקיומם המוחה
80 ומחי' אותם ומקיימם.

והוא יודע בכירור את האמת שחיים אלה הם מהקב"ה
(חיי החיים) - הרי על ידי ההתבוננות וה"הסתכלות"
החזקה בזה בעין שכלו, יוכל להתאמת אצלו ב"ראי"
חושית" שהקב"ה "הוא חייך" ממש.

וכן הוא לענין חיות כל העולם כולו. כאשר האדם
מתבונן ומסתכל בעולם ורואה במוחש שהוא מלא
חיים, הרי כיון שברור לו בוודאות שחיים אלה הם רק
כח אלקי, הרי זה כאילו הוא רואה אלקות במוחש
ממש.

כלומר:

אע"פ שאדם גשמי אינו יכול "לראות" את הכח
האלקי המחי את כל הנבראים, והידיעה שהעולם חי
וקיים רק מאלקות באה לו רק מכח האמונה הפשוטה
הנטועה בנפש כל ישראל (והרי אמונה זו איננה
בבחינת "ראי" מוחשית) - מכל מקום אין זה גורע
כלל מהאפשרות להגיע (על ידי הסתכלות וראי' בעין
שכלו) לידי "ראי' חושית באלקות" כאילו רואה זאת
בעיני בשר - כשם שזה שהאדם לא ראה את נפשו
מעולם אינו מחליש כלל את ההכרה בכך שיש לו נפש,
אלא הכרה זו ברורה אצלו כאילו רואה את נפשו בעיני
בשר.

[ועל זה נאמר "מבשרי אחזה אלקה" - אחזה
דוקא, בחי' ראי', [ובחינת "ראי'" זו באה] "מבשרי";
שכמו בבשרו, בשביל שרואה [את] חיות הגוף וקיומו
[הרי הוא] יודע ומרגיש כי נפשו היא בו, שהיא היא
המחי' את הגוף כו' - כך "אחזה אלקה", מאחר
שרואין העולמות שהם כמו "גוף גדול". . לגבי
החיות שבתוכם מאין סוף ב"ה המהוה והמחי' אותם
ומקיימם. [כלומר: כמו שבתוך גוף האדם ("גוף קטן")
מלוכשת נפש המחי' את הגוף (ובלעדה הרי הוא כלה
ונפסד), כך כל העולם הוא כמו "גוף גדול", ו"נפשו"
היא הכח האלקי המלוכש בו להחיותו ולקיימו].
וידיעה זו מורגשת כאילו רואה. וזהו לשון "אחזה",
כי "אחזה" הוא תרגום של ראי'"]

וכן [האדם] רואה ההשתחוואה של צבא השמים.
בנוסף לכך שהאדם "רואה במוחש" את החיות
האלקית שבו (כנ"ל), הרי הוא רואה גם את ביטול
הנבראים לאלקות (מחמת הכרה זו שהוא ית' חיותם
וקיומם) "בעיני בשר ממש" - שהרי "ההשתחוואה של
צבא השמים" לשכינה היא דבר הנראה לעיניים
הגשמיות, שרואים את הילוכם בכל יום כלפי מערב,

"כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה
והשכל הם, והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר
והי' העולם, וכל אחד לפי גדלו ולפי מעלתו משבחים
ומפארים ליוצרם כמו המלאכים".

וזהו גם סיבת ההשתחוואה שלהם כלפי מערב -
והרי השתחוואה מורה על ביטול מוחלט (כמו הבא
לפני המלך ומשתחוהו לפניו) - שהיא כתוצאה
מהשגתם (בבחינת ראי' שכלית - "בעבור שרואים
ומשיגים") שכל "חיותם וקיומם המהוה ומחי' אותם
ומקיימם" הם מאת ה', וכמו שה"גוף טפל ובטל לגבי
הרוחניות והחיות שבו", כך הם מתבטלים לגמרי לגבי
הקב"ה שהוא חיותם וקיומם.

[דבר זה מרומז בכתוב "ואתה מחי' את כולם,
וצבא השמים לך משתחווים", כי שני ענינים אלו
תלויים זה בזה: לפי שהם משיגים את הענין ד"ואתה
מחי' את כולם", לכן הם מתבטלים אליו ית' - לך
משתחווים"].

וזהו "ראה" נתתי לפניך וגו', שזה יראה האדם
לעינים בראי' חושית.

וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "ראה נתתי לפניך גו'
את החיים":

הקב"ה אומר לאדם - "ראה", כלומר, ניתנה לך
היכולת לראות בעיניך (בראי' חושית) "את החיים" -
היינו, החיות האלקית המלוכשת בך (ובכל העולם),
שהיא היא חייך האמיתיים.

[אך כיצד ניתן לראות זאת ב"ראי' חושית", והרי אי
אפשר לראות "חיות" רוחנית בעיני בשר? - על זה ממשך
ומבאר:]

שהרי רואה חיותו וקיומו.

כל אדם - גם איש פשוט ביותר, שאינו שייך
להבנה שכלית וכל שכן להתבוננות עמוקה - יודע
בוודאות מוחלטת שיש בו נפש המחי' את גופו; ואף
שאינו יכול לראות את הנפש עצמה בעיני בשר, מכל
מקום, מאחר שהוא רואה בעיני בשר שגופו חי, ויודע
שחיות זו באה מנפשו, הרי מציאות נפשו מתאמתת
אצלו בוודאות גמורה, כאילו הוא "רואה" את נפשו
בעיני בשר.

ועל פי זה נמצא שמאחר שכל אחד מישראל
(שכולם הם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה הוא מקור
כל החיים) "רואה" בעיני בשר את "חיותו וקיומו",

1 כנ"ל; ונמצא, שבצבא השמים ניתן לאדם לראות
2 ב"ראי' חושית" את "ביטולם לכח האלקי" המחי
3 אותם.

4 - וזהו הביאור במ"ש לעיל "שתקנו". כל סדר
5 התפלה קודם קריאת שמע, כדי שיקבל עליו בקריאת
6 שמע ואהבת באמת" - שכן, "על זה הוסד כל ענין
7 פסוקי דזמרה, שמדבר ב"ביטול" כל הנבראים,
8 שמכירים לבוראם ואומרים שירה, כמו הללו את ה' מן
9 השמים. שכל זה יוכל האדם לראות ולהכיר כמו
10 בראי' חושית ממש. ועל ידי זה יוכל האדם לבא
11 לבחינה ומדריגה דאהבה האלקית בקריאת שמע
12 באמרו ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך". וכנ"ל, שאם
13 האדם "אוהב את חיי נפשו במאד מאד, כן ויותר מכן
14 יש לאדם לאהוב את ה' כאשר יסתכל בעין שכלו
15 בראי' חושית כי הוא חיין".

16 ועל ידי זה יבא למדרגת ואהבת את ה' אלהיך בכל
17 לבבך - בשני יצריך, שאפילו היצר הרע הוא נכנע
18 ובטל נגד אהבת ה'.

19 על ידי הסתכלות הנ"ל כאילו הוא רואה ב"ראי'
20 חושית", יכול לבוא - באהבת ה' גופא - ל"מדריגת
21 ואהבת וגו' בכל לבבך", כפירוש רז"ל "בשני יצריך".
22 כלומר, "שאפילו היצר הרע שהוא חוס הטבעי הקשה
23 שבוער כאש לכל תאוה רעה, גם הוא יהי' נכנע ובטל
24 ויקבל בלבו החומרי ג"כ אהבה האלקית, להיות נמשך
25 בכל לב הטבעי אחרי ה' ותורתו ועבודתו, ולבטל כל
26 רצון זר נגד רצון ה' מצד אהבה האלקית ממש".

27 וכמו שאמרו רז"ל בטל רצונך מפני רצונו.
28 על ביטול והכנעה זו של רצון היצר הרע לרצון
29 ה' אמרו רז"ל "בטל רצונך מפני רצונו", כי בודאי לא
30 כיוונו שיבטל האדם את רצון נפשו האלקית, כי היא
31 איננה רוצה מלכתחילה אלא רק מה שהוא רצונו ית',
32 ואין צורך כלל לבטל את רצונה מפני רצון ה' - אלא
33 הכוונה היא על רצון היצר הרע והנפש הבהמית
34 שבאדם, שיש להם רצונות זרים, ועל זה אמרו "בטל
35 רצונך מפני רצונו", שהאדם צריך "לבטל כל רצון
36 וחשק, אף הנוגע לחיי נפשו [הבהמית], נגד רצון ה'".

37 [ומוסיף ומבאר הטעם שאהבה גדולה זו, שגם היצר
38 הרע יהי' נכנע לרצונו ית', באה על ידי ראי' חושית הנ"ל:]

39 פירוש, לפי שאהבה זו, הנאה מחמת ראי' חושית

40 כזו, אין ערוך אליה, ולא נמצא דוגמתה כלל
41 בענינים גשמיים.

42 מאחר שנתאמת אצל האדם בבחינת "ראי'
43 חושית", ש"כל ענינים הגשמיים הם "הווים"
44 (=נמצאים עכשיו) ונפסדים (לאחר זמן), ונקראים
45 "מות" ו"רע" לגבי החיות [האלקית] המהוה אותן. .
46 אם כן, אהבה זו, שיאהוב האדם את ה' להיות הוא
47 ית' חיי החיים. . אי אפשר למצוא דוגמה בענינים
48 גשמיים, וכמו שאין ערוך מות לגבי חיים".
49 כלומר:

50 כל הרצונות שלו לדברים גשמיים אין להם שום
51 ערך וחשיבות, לא מינה ולא מקצתה, לגבי האהבה
52 שלו לאלקות, כמו שאין ערוך מות לגבי חיים, ולפיכך
53 "יבטל כלא ממש כל עניני עולם הזה הגופניים. . נגד
54 העיקר [הוא הקב"ה], וימאוס בחייו הגשמיים [שהם
55 "מות" מצד עצמם], לבטל כל רצון זר, רק לה' לבדו.
56 . והוא התקשרות האהבה הנאמנה בכל לב ונפש מצד
57 ראי' חושית. . אשר אי אפשר להיות אהבה כזו
58 בענינים גשמיים, כי לא ימצא דוגמתו בכל עניני
59 העולם".

60 כי "על ידי הכרת נפשו באמיתית הדבר, איך
61 שהאור והחיות האלקי הוא בבחינת חי וקיים,
62 והחומרי הגשמי הוא מציאות נפסדת בעצם, יהיו
63 מופרכים אצלו (אֶפּ גיפרעגט) כל הענינים הגשמיים
64 והחומריים, וגם יהיו מאוסים בעיניו כמו דבר הנפסד
65 ונרקב שהוא משוקץ ומאוס בעיני האדם, והאור
66 האלקי יהי' יקר בעיניו מאד, עד שכל תוקף חפצו
67 ורצונו יהי' רק בהאור והחיות האלקי".

68 [אלא שהכנעה זו של היצר הרע יכולה להיות רק
69 כאשר ההכרה שהקב"ה "הוא חיין" היא באופן של
70 "ראי' חושית", כאילו רואה אלקות במוחש ממש,
71 שכן, הנפש הבהמית שבאדם אינה מתפעלת אלא
72 מדברים הנראים לעינים].

73 וכמאמר מי ידמה לך ומי ישוה לך ומי יערך לך.
74 על ריחוק הערך הזה של כל הנבראים לגבי
75 הקב"ה אנו משבחים את ה' "מי ידמה לך ומי ישוה
76 לך ומי יערך לך" - וכאשר האדם מכיר בריחוק הערך
77 הזה, אזי כל הענינים הגשמיים לא יתפסו מקום אצלו
78 לגבי אהבתו את ה' שהוא מקור חייו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

18 האר' אור דנשמות כמ"ש אור זרוע לצ"ע כו' וזהו שהטבת
19 ה' נרות שהן המדות יהיו מוכנים לקבל מחכמה שזהו עד
20 הוד לבד דבינה עד הוד אתפשטת ולא יותר והוא בשמע
21 ישראל דבינה לבא מבין בהטבתו להיות אור דחכמה
22 מאיר במדות אבל לא שנדלק האור עדיין רק אחר דם
23 התמיד שע"ז ימשיך אור דחו"ב במדות שזהו הטבת ב'
24 נרות שאחר התמיד דוקא לפי שב' נרות האחרונות הן
25 יסוד ומל' שהוא ההדלקה דנר הששי להאיר במל'
26 בכללות נש"י שנק' נרות ממש מאור דחכמה דתורה כנ"ל
27 ולזה הטעם הטבת ה' נרות קודם לתמיד כי האדם הוא
28 המקריב תחלה לבהמה ואם לא ה' נרות אלו בהטבתן
29 בשמן ופתילה כמ"ש ושמן על ראשך כו' לא הי' דם
30 שבלב עול' כו' ואחר דם התמיד דוקא הוא שיכול להיות
31 הטבת ב' נרות והדלקת הנר הו' מטעם הנ"ל בפ"י אדם
32 ובהמה שבהמה מעלה לאדם להאיר אורו מן החכמה כו'
33 וזהו שדם התמיד הוא בין הטבת ה' נרות להטבת ב' נרות
34 כו' וד"ל):

שער החנוכה

1 (כד) **ובזה** יובן ענין סדר המערכה מה שדם התמיד קודם
2 להטבת ב' נרות כו' דהנה ידוע שהנשמות נק'
3 נרות וכללות נש"י הן ז' נרות דמנורה וכל עיקר ענין
4 הדלקות הנרות הוא רק להאיר אור החכמה שבראש למדו'
5 דרוח החיים שבלב כנ"ל וע"כ דם התמיד קודם שע"ז
6 דוקא יוכל להיות הדלקת הנר' וכמו אהבה דבכל לבבך
7 שהוא הגורם להיות תוס' אור ברוח שבלב שהוא בכל
8 נפשך כנ"ל וד"ל. (אך מה שהטבת ה' נרות קודם לדם
9 התמיד והטבת ב' נרות הוא אחר דם התמיד הענין הוא
10 לפי שבודאי יש הפרש בין הטבת הנרות להדלקות הנרות
11 שהטבת הוא להכניסה בשמן ופתילה שתוכל לדלוך בטוב
12 וכך הוא בנשמות הטבתן הוא שמן דחכמה ופתילה הן
13 המדות שיוכל להאיר אור דחכמה במדות כנ"ל וידוע
14 דבלילה היה מדליק כל ז' הנרות אבל בבקר אור שאור
15 החכמה וחסד מאיר בלא"ה כנ"ל (כמ"ש הבקר אור וכת'י
16 ותו' אור שאז אור דתור' מאיר בכנ"י שנק' נרות ע"כ א"צ
17 להדליק רק נר הו' שהוא בחי' יסוד צ"ע שמשם עיקר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

18 שכמו הרועה מנהל עדרו ומנהיגם בהשגחה פרטית על כל
19 כבשה וכבשה שתהי' רועה במרעה טובה ולא יזיקוה
20 המזיקים, כך דהע"ה הי' מנהיג עמו ומשגיח עליהם
21 להשפיע להם כל הצטרכותם ברוחניות ובגשמיות לכל
22 נפש פרטי מעמו וכמ"ש וכל דבר לא יחד מן המלך
23 (שמ"ב י"ח י"ג) שהיה מזהירים על קיום המצות ומצדיק
24 את הצדיק כו' וכן בגשמיות עמך ישראל צריכים פרנסה
25 שאין הקומץ משביע כו' (ברכות ג' ב') לכו ופשטו ידיכם
26 בגדוד. והנה בחי' חכמה שבמדת המל' הי' בדהע"ה
27 משא"כ בכל המלכים שאחריו הגם שהיו צדיקים גדולים
28 וחכמים מאד שהרי בשלמה נאמר ויחכם מכל האדם
29 (מלכים א' ה' י"א) וכן חזקי', שלא היה הארת חכמה
30 מלמעלה מאיר בהם לענין הנהגת מלכותם ע"ד הנ"ל ברוד
31 והגם שהיו חכמים היינו בניצוץ הפרטי שלהם שבו האירה
32 מבחי' חכמה (להבין ולהשכיל בתורת ה' ובכל אשר
33 בעולם) אבל בבחי' המל' שלהם במה שהם מלכים על
34 העם בזה לא האירה בחי' החכמה ע"ד הנ"ל אלא ברוד

1 (ב) **והנה** אחר שאעפ"כ ציוה ה' לשמואל שימשח להם
2 מלך מאחר שהן עכ"פ במדריגה זו שצריכים
3 לביטול היש, הנה דוד המלך ע"ה זכה בכתר מלוכה זו
4 לעולמי עד ופי' מצוה זו שנשמור המלוכה לזרע דוד ע'
5 בחינוך, ומה שזכה לזה הוא לפי שהי' בחי' מרכבה למל'
6 דאצי' ונק' רגל רביעי וע"כ חותמים בו מגן דוד. וביאור
7 הענין יש להקדים שמעלת ומדריגת דוד המלך בענין
8 מלכותו על ישראל היה למעלה מעלה מן המדריגה של
9 שאר כל המלכים שהיו אחריו מזרעו כי בכל המלכים
10 שאחריו הי' הכוונה כנ"ל פ"א שבהם ועל ידם הישראל
11 בטילים לה' ובחי' זו הוא היותר תחתונה שבמדת המל'
12 ולא זה כל מעלת דהע"ה אלא מעלת המלכים שאחריו
13 אבל ברוד מעלה יתירה וגדולה מזו הרבה היתה בו בענין
14 מלכותו. אלא כמ"ש האשה התקועית לדוד ואדוני חכם
15 כחכמת מלאך אלקים (ש"ב י"ד כ') דהיינו בחי' החכמה
16 שבמדת המל' שמעמיד מלכותו בחכמה וכמ"ש ויקחהו
17 ממכלאות צאן כו' לרעות ביעקב עמו (תלים ע"ח ע"א)

1 להיותו נשמה כללית, משא"כ בשאר המלכים שענין
2 מלכותם לא הי' אלא על אופן שנת"ל פ"א שכל העם
3 בטילים אצלו והוא בטל לאלקות והוא בחי' עשי' דמל'
4 דוד. וביאור הדבר בענין מלכות דוד שהי' בו גם מבחי'
5 החכמה במלכותו הנה יובן עפ"י הקדמה להבין מארז"ל
6 (ילקוט שמעוני בראשית סי' מ"א) שאדה"ר נתן לדוד ע'
7 שנה משלו כשהראה לו הקב"ה דור דור ומנהיגיו וראה
8 דוד שהי' בר נפלא, ועל כן חסרו לו ע' שנה משני חייו
9 שהיו ראויים להיות אלף שנה, ומבואר בזהר פ' וישלח
10 דקס"ח ע"א שגם האבות נתנו לו ע' שנה אברהם שבק לי'
11 חמש שנין דהוה לי' לאתקיימא מאה ותמנין שנין ואתקיים
12 מאה ושבעים וחמש שנין חסרין חמש, יעקב הוה לי'
13 לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם ולא אתקיים אלא מאה
14 וארבעין ושבע שנין חסרין תמניא ועשרין יוסף דאתקיים
15 מאה ועשר שנין הוה לי' לאתקיימא קמ"ז שנין כיעקב
16 וחסר מנהון תלתין ושבע שנין הא שבעין דשבקו לי' לדוד
17 מלכא לאתקיימא בהון, ויש להפלא מה ענין כפל הע'
18 שנים שנתנו לו אדם והאבות ומדוע לא חי כ"א ע' שנה
19 דלכאורה הי' צ"ל ימי חייו ק"מ שנה כפי השנים שנחסרו
20 מחיי אדם והאבות והענין כי אדה"ר הוא בחי' חכמה
21 עילאה דאצי' והיא בחי' חכים ולא בחכמה ידיעא ר"ל
22 שאינה בערך וסוג להיות ממנה חכמה ידיעא כבי"ע איך
23 להיות הנהגת הנבראים כי היא מרומם למעלה מעלה
24 מבחי' זו ולזאת הי' דוד בר נפלא כי שרש בחי' דוד הוא
25 בחי' דבר ה' ורוח פיו המחי' כל העולמות, והנה הדיבור
26 הי' כלול ובטל בהחכמה ד"מ כשאדם טרוד בעמקות
27 חכמתו אינו יכול אז לדבר ולהשפיע לזולתו, וע"כ לפי
28 ששרש נשמת דוד מבחי' דיבור העליון הי' בר נפלא לפי
29 שהי' כלול באדה"ר ח"ע וכדי שיהי' נמשך מהעלמו
30 באדה"ר הי' ע"י הארת הכתר בחכמה שמחמת תוס' הארה
31 בחכמה לא הי' ביכולתה לסבול והוכרח להיות נמשך
32 ממנה הדבור עליון ד"מ באדם כשנוספים לו שכליים רבים
33 פתאום ע"י רוח"ק וכיוצא שאז לא יוכל להתאפק ולהעטיף
34 כל אלה בעצמותו ומוכרח לגלות לזולתו מעט שע"י ירווח
35 וינוח לו, וזהו ענין ע' שנים שנתן לו אדה"ר שהם בחי' ד'
36 מדות שבחכמה הכלולים מעשר שבהם ועל ידם נמשך
37 הארת ח"ע בהדבור, וז"ש דהע"ה (תלים ל' ב') ארוממך
38 ה' כי דליתני פי' ע"י שנמשך מבחי' ארוממך שהוא כתר
39 בהוי' שהוא חכמה עי"ז כי דליתני ר"ל שדלה דלה את
40 הדבור לבא אל הגילוי מהעלמו בחכמה. אך הנה ענין
41 המשכת החכמה מאדה"ר לדוד הוא בחי' המשכה מחכמה
42 העצמיות שאינה נוגעת למדות, ואמנם יש עוד בחי' חכמה
43 והיא החכמה שבמדות כמו איך להיות הנהגת המלוכה
44 עפ"י חסדים וגבורות כמ"ש מלך במשפט יעמיד ארץ
45 (משלי כ"ט ד') וכנ"ל בענין דוד שהי' בחי' חכמה
46 במלכותו והוא זה. וג"כ צריך להיות המשכת עצמיות

47 החסד במדת המל' וכמו שכתוב בדוד [חסדי דוד הנאמנים
48 (ישעי' נ"ה ג')] ויהי דוד עושה חסד לכל עמו (שמ"ב ח'
49 ט"ו) שהי' בחי' המלוכה שלו מיוסדת על טבע החסד
50 להשפיע לעמו וזהו ענין ה' שנים שנתן לו אברהם שהם
51 ה' חסדים כי אברהם הי' איש החסד וכמ"ש בו שהי'
52 מכניס אורחים ומאכילן ומשקן. ואמנם לכאורה צ"ל מאחר
53 שהכל הוא בחי' כחות והשפעות רוחניים למה נחסרו
54 כמספרן במקור שמשם נמשכו עד כי אדה"ר חי פחות
55 מאלף ע' שנה וכן באברהם כנ"ל והרי המדליק נר מנר אינו
56 מכחיש ומחסר עי"ז אור הראשון, אך הענין כי המשכת
57 החיות זו מאדם והאבות בדוד הוא בחי' השפלה עצומה
58 שלא כפי ההדרגה כי הנה נת"ל שדוד הוא בחי' מל' דאצי'
59 וכתוב ב' וכל דבר לא יחד מן המלך (שמ"ב י"ח י"ג)
60 שהשגחת המלך היא על כל פרטי מעשה אנוש מעמו לא
61 נעלם ממנו דבר ולמעלה היינו ג"כ ירדת המל' דאצי'
62 בעולמות בי"ע להחיות ולקיים כל פרטי העולמות שבבי"ע
63 אלף אלפים ישמשוני' כו' (דניאל ז' י') ולהשפיע לכל אחד
64 כפי מזגו ותכונתו וכן להשגיח בהשגחה פרטיות על כל
65 מעשיהם ומחשבותיהם ותחבולותיהם והי"ז בחי' השפלה
66 בערך שלא כפי ההדרגה כלל לגבי אורות דאצילות עצמן
67 כמו שהם באצילות שהם בבחי' א"ס ממש. ולזאת כאשר
68 צ"ל המשכה מבחי' האצילות, כמו להיות המשכה מח"ע
69 במדת המלוכה שתהי' ההנהגה בחכמה וכן מהמדות
70 עליונות כנ"ל באברהם, א"א שתהי' ההארה ממקומה
71 ומעצמותה שבאצי' מגעת עד שם כי רחוק מאד הבדל
72 הערך שביניהם, אלא אם נמשכה איוזו הארה והשפעה
73 מאצילות להאיר בבחי' זו דמל' להנהגת העולמות בי"ע
74 אזי בהכרח שהיא מסתלקת ויוצאת ממקומה וממעמדה
75 לגמרי עד שלא המצא תמצא עוד במקומה ובמעמדה
76 הראשון מפני שכבר יצא' ונמשכה במקום הרחוק בדלוג
77 הערך מאד כנ"ל, ואינו כמשל אור הנר שהגם שעומד על
78 מקום א' קבוע מ"מ אורו מאיר ומגיע גם בכל הבית כי זה
79 אינו אלא כשהמקום קרוב בערך ולמעלה ג"כ היינו
80 באצילות עצמו מבחי' זו לבחי' זו שגם כשהיא במקומה
81 עומדת תוכל להאיר ולהשפיע בחברתה כו' אבל כשהם
82 רחוקים מאד בדלוג הערך לא תגיע ההארה המאירה
83 ממקומה (פי' מעצמותו ומהותו) של העליון אל התחתון
84 כנ"ל כ"א כאשר יזיז ויעבור עצמו העליון ממקומו אל
85 התחתון כנ"ל. הא למה זה דומה לאור הנר שממקומו
86 מאיר עד עשר אמות וכשרוצים שיגיע אורו במקום הרחוק
87 עשרים אמה אזי בהכרח לקרבו עשר אמות להלאה ממקום
88 מצבו ומעמדו, ככה ממש למעלה דבאצילות עצמו יוכל
89 להיות גילוי ההארה המאירה ממקום ובחי' היותר עליונה
90 נמשכת עד בחי' היותר תחתונה הגם שהוא בריחוק עשר
91 ספירות מ"מ הרי כולם בסוג וערך א' דאיהו וגרמוהי חד
92 שמויחד בהן בתכלית שהוא המדע כו' ולכן לא נעשה

של ע' שנה (ע' שבת קי"ט ב' זח"ג כ' א') פי' בכל כחו
של איש"ר שיש בו כ"ח אותיות וכן מיתגדל עד איש"ר
יש ג"כ כ"ח תיבות והם בחי' המילוי דאד' שהוא כח
ופנימית דאד' (ולכן קורעים לו גז"ד ע"ד הנ"ל במשה),
וזהו ג"כ ענין כ"ח שנה שנתן יעקב לדוד פי' שהמשיך
הארה זו שהיא מילוי אד' ועיקר כחו להתלבש במדת המל'
המאירה במלכות דוד, כי יעקב הוא בריח התיכון שמברית
מן קצה עליונה דכתר עד קצה התחתונה דמל' כי הוא בחי'
רחמים וע"י רחמנות מעורר מלמעלה מעלה כמ"ש
ברחמין הרבים רחם עלינו לכן הוא דוקא שהמשיך בו
בחי' כ"ח אותיות דמילוי הנ"ל, יוסף נתן לדוד ל"ז שנה,
הוא י"ס כי ג"ר נק' ל' לפי שכל א' מהם כלול מעשר וז"ת
נק' ז' וכענין המבואר בזהר בפי' ויהיו שני חיי שרה מאה
שנה בחי' כתר ועשרים שנה או"א שכל א' כלול מעשר
ושבע שנים הם ז"ת וכך הוא ענין ל"ז דיוסף שהג"ר נק'
ל' וז"ת הם ז' כמספרן, אך להבין מהו ענין ג"ר שנתן יוסף
לדוד והלא אדה"ר נתן בו ממדרגתו שהוא בחי' החכמה,
אך הענין כי נת"ל שיש ב' מיני המשכונות החכמה במל' א'
היא החכמה עילאה ב' החכמה שבמדות כי הנה החכמה
שבמדות היא איך להיות הנהגת העולמות ואיך יהי'
המשכת החסד או הדין או הרחמנות, ונק' מוחי' דז"א,
אבל החכמה דאצי' בעצמותה היא למעלה מעלה מגדר
המדות ואפי' מהיות מוחי' וטעם למדה להנהיג את המדה,
אלא היא בחי' חכמה עצמיות כמו עד"מ שיש למטה
חכמות שאינן נוגע' למדות כמו חכמת התלמוד ושאר
חכמות כו' וכמ"ש בסידור בפי' מאמר הזהר תלתא דאינון
זמינין מקדש שבפ' אמור ע"ש ביאור ענין קדש מלה
בגרמה הוא, והנה בבחי' מל' נמשכים ג"כ מב' מיני חכמה
אלו יוסף השפיע מבחי' החכמה שבמדות דהיינו להיות
בחי' חכמה במל' להנהיג את המלוכה בחכמה להשפיע
לכ"א כפי מזגו ותכונתו לא להוסיף ולא לגרוע וזהו הנק'
בחי' חכמה תתאה אבל אדה"ר ששרשו מחכמה עילאה
השפיע בו עצמיות החכמה שאינו נוגע למדות כלל, ולפי
שיוסף הוא השליט על הארץ שהי' מבחי' יסוד ז"א צדיק
עליון שהוא עיקר המשפיע במדת המל' כמ"ש ויוסף כו'
הוא המשביר כו' (בראשית מ"ב ו') ולכן נתן הוא ביחוד
מכל הע"ס לדוד שהוא בחי' מל' ג"ר וגם ז"ת שהן הן ל"ז
שנה הנ"ל: והנה מכל אורות אלו הנמשכים למעלה במל'
דאצי' מכל בחי' הנ"ל אדם והאבות מכולן נמשך בדוד כי
כללות מל' דאצי' האירה במל' דוד, להיות במלכותו ג"כ
ב' מיני חכמה הנ"ל וה"ח דאברהם וכו"ח אד' דיעקב וז"ת
ע"י יוסף כו' והא ע"ד מ"ש ביהושע איש אשר רוח בו
(במדבר כ"ז י"ח) שיכול להלך נגד רוחו של כל או"א
(ספרי פ' פנחס ק"מ) דהיינו שנמשך בו מבחי' כללות
חכמה עליונה שכוללת כל ס"ר דעות של ס"ר נשמות כו'

חסרון בהמאור במה שמאיר מאורו לבחינות זולתו כי אין
בזה הליכה ויציאה מעצמותו, אבל להיות ההארה נמשכת
ומגעת גם בבי"ע אי אפשר להיות אם היא מאירה ממקומה
ומהותה ועצמותה שבאצילות כי רחוקים מאד זמ"ז בדילוג
הערך כנ"ל אם לא ע"י שתרד ממקומה עשר מעלות
אחורנית הם י"ס דאצילות ותתלבש בראש הבריאה שאז
תפשט ותגיע אורה בכל אותו העולם, וא"כ בהכרח
שכבר היא מסתלקת ויוצאת מכלל עולם האצילות כנ"ל
במשל. ולכן השנים שנתנו אדה"ר והאבות לדהע"ה נחסרו
ממש משני חייהם כי הם בחי' המשכות אורות עליונים
בדרך ירידה גדולה בדילוג הערך מאצי' לבי"ע וכשהם
יורדים בבי"ע בהכרח שמסתלקים מאצילות ונחסרים משם
ולכן נק' זה בשם מתנה כמ"ש חיים שאל ממך נתן לו
(תלים כ"א ה') כמו הנותן מתנה לחבירו שמשנותנה
לחבירו נחסרת אצלו. והנה יצחק לא נתן לדוד כלום
והטעם לפי שמדרגתו הוא דין כמ"ש ופחד יצחק הי' לי
(בראשית ל"א מ"ב) ואין מהצורך לדוד לקבל הארה
והשפעה דבחי' דינים אלו ממנו, כי גם בלא"ה הרי דינא
דמלכותא דינא כמ"ש מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי
כ"ט ד') אלא שיצחק הוא בחי' כ"ד העליון ונק' דינא קשי'
ומל' היא כ"ד התחתון ונק' דינא רפיא וא"כ הרי אין דוד
צריך לקבל כלל מיצחק שלא יתוספו ויתגדלו הגבורות
והדינים אלא נהפוך הוא שצריך לקבל תוס' חסדים והיינו
מאברהם, ויעקב נתן לדוד כ"ח שנה, הוא ענין מ"ש
במרע"ה יגדל נא כ"ח אד' (במדבר י"ד י"ז) שהוא המילוי
ומילוי דמילוי של שם אדנ"י שעולה כ"ח אותיות ובחי' זו
נתן יעקב לדוד. והענין כי שם אד' הוא מקור דבי"ע
ומתלבש בהם להחיותם כי שם אדנות הוא דוקא כשיש
עבדים כמ"ש בזהר דאנת אשתמודע אדון על כולא, ופי'
מילוי אד' היינו בחי' ההעלם שבו מה שאינו יכול
להתגלות בבי"ע להחיותם ולהיות בבחי' גילוי האדנות
והשררה אלא נעלם וכמוס הוא בו שזה נק' בשם מילוי,
עד"מ המילוי של האותיות של התיבה שהם בבחי' העלם
והסתר תוך אותן האותיות שהרי זולתו אינו שומע רק מה
שיוצא מפיו מפורש שהם גוף האותיות אבל המילוי שלהם
כמוס בתוכן בבחי' העלם, וכך בחי' אד' הוא הגילוי
הנמשך בבי"ע להחיותם ע"י מה שהוא אדון עליהם
ומלכותו מל' כל עולמים שזהו גופא הוא המחי' אותם,
אבל פנימית ועצמותו אינו יכול להתגלות בבי"ע אלא
נעלם וכמוס הוא בו וזהו ענין המילוי שלו שעולה בגימ'
כ"ח דהיינו כחו ופנימיותו*, ולכן מרע"ה כשרצה להמשיך
סליחה ומחילה לישראל על חטא העגל אמר יגדל נא כח
אד' שיתגלה בחי' הכח וההעלם של שם אד' שע"י"י יהי'
נושא עון, כי הוא מבחי' ארך אפים שהוא נושא עון, וזהו
ג"כ משרז"ל כל העונה איש"ר בכל כחו קורעים לו גז"ד

1 וכך בדוד גם כמה שהי' מלך על כל העם נמשך ונתלבש
2 ג"כ מבחי' חכמה והיא בחי' כללות החכמה שכולל לכל
3 הדיעות כו' משא"כ בכל המלכים שמה שהיו חכמים היינו
4 שנתלבשה בחי' החכמה בניצוץ הפרטי שלהם כפי מה
5 שהוא במזגו ותכונתו, אבל אין זה נוגע כלל לכל העם והי'
6 פרט ולא כלל וד"ל. ולסיבה זו זכה דוד בכתר מלוכה לפי
7 שהי' מרכבה ממש להמל' כנ"ל, אמנם ענין שאול הוא
8 שהי' מבחי' בינה שלמעלה מן המל' וכמ"ש שאול
9 מרחובות הנהר (בראשית ל"ו ל"ז) וידוע דהבינה נק'
10 רחובות הנהר ולפי שהוא למעלה מן המל' לכן לא
11 נתקיימה המלוכה בידו (וגם לעוצם מעלתו הי' הקפידא
12 עליו ביותר עד שבאחת עלתה לו עדמ"ש וסביביו נשערה

13 מאד (תלים נ' ג')) אלא ששאנן נשאל מבחינתו הגבוה
14 לעולם התחתון כדי להמציא ענין המלוכה לפי שכל
15 התחלות קשות וצ"ל ממקום היותר גבוה כידוע בענין
16 חנוכת המזבח (ע' מצות נר חנוכה ובמש"ש ביאור מצוה
17 ק"ז):
18 הג"ה (*) עיין ביאורי הזהר פ' תשא בענין מחצית השקל
19 מבואר שם פי' וענין מילוי שהוא כמו אדם המדבר
20 איזה ענין ויש לו בזה כוונה עמוקה שאינה נראית בגילוי
21 מתוך דברו אלא שהיא אצלו במוחו בעת שמדבר והדבור
22 הוא ענין אחר ונמצא אותו הכוונה היא פנימי' הדבר
23 שמדבר כו' ועד"ז יתפרש מילוי אד' שהוא פנימי' שם אד'
24 כנ"ל:

מצות מינוי מלך

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

21 מבחי' אני אוא"ס עצומה נמשך להיות נגוף למצרי'
22 ורפוא לישראל.
23 וזהו שאמרו אני הוא ולא אחר, פי' אחר שחשב כל
24 הפרטי דבי"ע שהוא מלאך שרף ושליח אמר עוד
25 אני ה' פי' הגם כי זהו אני עצמו ולא ע"י שום ממוצע
26 ושליח, שמדותי לרחם וכחשכה כאורה בשני כפי"ן, מ"מ
27 אני הוא, שכאשר נמשך בבחי' הוא, הוא בחי' בינה שנק'
28 הוא כנ"ל, אז ולא אחר שלא נמשך שום יניקה להיות כי
29 נמשך בבחי' פנימיות דאו"א.
30 או י"ל אני הוא כמ"ש בזהר ע"פ ועבד הלוי הוא, הוא
31 דא עתיקא, וע"י עבודת הלויים מבחי' בינה קו השמאל
32 ממשיכי' מבחי' הוא שזהו שייך רק כנש"י, ולכן הגם כי
33 מצד בחי' אני כחשיכה כאורה מ"מ להיותו הוא בחי'
34 התגלות עתיק שבבינה שממציאות עצמותו נמצאו כל
35 הנמצאים, נמשך להיות ולא אחר שאינו נמשך בסט"א
36 כלל. אמנם כ"ז נעשה ביצ"מ שאו"א הלבישו לזרועות
37 דא"א, שז"ע ויוציאנו ה' אלקינו ממצרי' כמ"ש במ"א,
38 ולכן גם מבחי' התגלות עתיק אינן יכולי' לקבל להיות כי
39 נמשך בפנימיות, משא"כ בגלו' מצרי' פרעה אותיות העורף
40 שקיבל יניקה מבחי' אחורי' דא"א.

ד"ה ועברתי בארץ מצרים

1 והענין יובן בהבנת בקשת משה ונפלינו אני ועמך, ביקש
2 שלא תשרה שכינה על או"ה, והיינו מפני כי ארך
3 אפים ראה שמאריך אף גם לרשעי', להיות כי שם הוא
4 בחי' כחשיכה כאורה ע"י בחי' ב' שמות ה' שקודם
5 יגמיה"ר שמשם נמשכי' יגמיה"ר, ומשם יכול להיות נמשך
6 הנבואה גם בלתי הכנת המקבל כלל, כמו בלעם שהי'
7 מזוהם מ"מ ארז"ל בישראל לא קם אבל באו"ה קם ומנו
8 בלעם, ולזאת התפלל משה שלא תשרה שכינה כו', פי'
9 שגם מבחי' פלא שהוא בחי' הכתר יומשך ג"כ רק למקום
10 הראוי בבחי' הכנה, וזהו אומרו ונפלינו אני ועמך שגם
11 מבחי' פלא יומשך כנ"ל דוקא והיינו ע"י התשובה כנ"ל,
12 ואמר לו הקב"ה גם את הדבר הזה אעשה שהבטיחו על
13 הדבר הזה. וההכנה לזה הי' ביצ"מ, וכמו יצ"מ בכלל הי'
14 הכנה למ"ת כן הי' במצרי' גם הכנה על הבטחת דבר זה
15 ג"כ, וקמ"י הי' גלוי וידוע כי יברח העם כדפרי' בסש"ב
16 ע"פ כי ברח העם שברחו מהרע, וא"כ הי' קצת הכנה
17 לזה לכן הי' נגוף ורפוא כו'. ומ"מ עיקר ענין זה הי'
18 בקרי"ס להיות קרי"ס הי' לאחר הבריחה בפועל ממש
19 כו', אך גם בהיותם במצרי' מוכנים [לעשות] כל אשר
20 ציוה להם משה מפי הגבורה הי' ג"כ הכנה, לכן גם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

16 כח"ב דחכ' דהקוץ העליון הוא בחי' כתר שבחכ' והיא
17 הנק' שבלי תמונת אות כלל כו' כנ"ל. ועצם היו"ד היינו
18 בחי' הרוחב שבו הוא בחי' חכ' שבחכ' והיינו נקודת החכ'
19 כמו שבא לכלל שכל גלוי עכ"פ בציור מוגבל כו'. והקוץ
20 התחתון הוא בינה שבחכ' והוא הכח להביא נקודת החכ'
21 לידי התפשטות בבינה בהשגה והבנה כו' (וענין וחכם
22 בבינה י"ל שהוא היו"ד שבאות ה' ברגלה השמאלי שבו
23 די"ל בד"א שהוא נקודה התמצית שבא לאחר האורך
24 ורוחב כו'. גם י"ל דתמונת אות ה"א דשם הוי' צריכים
25 לעשות תחלה יו"ד ואח"כ להמשיך הגג כו'. אפשר
26 שהיו"ד שבתחלה זהו בחי' וחכם בבינה כו').
27 קיצור. הכן בחכמה נטיית החכמה לבוא בהשגה, חכם
28 בבינה נטיית הבינה להכלל בנקודת התמצית. ב'
29 קוצין ועצם היו"ד כח"ב דחכמה. (וחכם בבינה בצורת
30 הה"א).

1 כה) וזהו הכן בחכ' וחכם בבינה דהבן בחכ' הו"ע
2 התכללות הבינה בחכ' והוא שיש בחכ' כח
3 הבינה לבוא לידי השגה והבנה. דהגם שבעצם הוא בבחי'
4 הביטול והעדר ההתפשטות וזהו מה שהיא בבחי' נקודה
5 א' לבד כו'. ומ"מ תבוא לידי ההתפשטות ההשגה בבינה
6 כו' וחכם בבינה הוא התכללות החכ' בבינה והוא הגם
7 שבינה היא בבחי' התפשטות בריבוי פרטים וריבוי
8 הסברים כו' מ"מ יש בה כח החכ' לעשות מיש אין והוא
9 שכל ההשגה נכללת אח"כ בנקודה א' והיא נקודת
10 התמצית מכל ההשגה כו' והוא שלילת כל הפרטים
11 וההסברים כ"א תופס עצם הענין השכלי והוא עצם
12 המושכל (בנקודה א') כמו שהבין אותו מתוך ריבוי
13 הפרטים וההסברים כו' וכמ"ש מזה במ"א. וזהו מה
14 שביו"ד יש בו ב' קוצין ועצם היו"ד דהקוץ התחתון הוא
15 הכן בחכ' שהוא הנטי' אל הבינה כו'. ובד"כ הוא בחי'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

16 קנה הק' הנעשה בקלפה וסטרך אחר, וזה הוא המצר
17 לישראל. ובאור הענין על דרך החסידות הוא, דהנה הג'
18 קוין¹⁴ דאות ה' הם ג' לבושי הנפש – מחשבה דבור
19 ומעשה, ולכן קנה השמאלי הוא נפסק מהשני קוין, להורות
20 שהמעשה הוא נפסק מדבור ומחשבה, דהגם דמחשבה הוא
21 לבוש המיחד ודבור לבוש הנפרד, ולכן המחשבה הוא רק
22 לעצמו והדבור הוא אל הזולת, הנה בכל זה הרי הדבור
23 הוא בערך אל המחשבה, מה שאין כן מעשה שהוא נפרד.
24 דכן הוא גם בסדר העולמות, ד"כל הנקרא בשמי ולקבודי
25 בראתי יצאתי אף עשיתי", דבראתי הוא בריאה עולם
26 המחשבה, ויצאתי יצירה עולם הדבור, ובעשיה אומר אף,
27 דאף הפסיק הענין, וזהו רגל השמאלי דאות ה"א שהוא
28 מורה על המעשה. ואות ה"א בקדשה הוא פאשר ג' לבושי
29 הנפש – מחשבה דבור ומעשה – הרי הם ממלאים מאור
30 התורה החכמה והמדות, והינו דממשכתו חושב מחשבת

1 ח) והנה בקדשה נעשה מאות ד' ה', ובסטרך אחר
2 נעשה מר' ק'¹⁰, דה' הרי יש בו גם כן אות יו"ד
3 מלפניו והוא רגל השמאלי דאות ה', אלא שהוא מלפניו,
4 ובדלי"ת הוא מאחוריו, והינו שמורה על אפן היחוד, דאות
5 ד' מקבל מאות ג' שקדם אליו, והוא יחוד אחר באחר,
6 ובאות ה' היו"ד מלפניו, שהיחוד הוא בבחינת פנים בפנים,
7 וזה נעשה על ידי הצדקה, וכדאימא בכתבי האר"י¹¹
8 דצדקה הוא צדק ה', שמאות ד' נעשה ה', וכמאמר רז"ל¹²
9 "גימ"ל דל"ת – גמול דלים", שהד' מקבל מהג' ועל ידי
10 זה נעשה אות ה', אכל בסטרך אחר נעשה מר' ק', דק'
11 הרי הוא דומה בתמונתו לאות ה' אלא שבאות ה' הרגלים
12 הם בשוה, ובאות ק' הרגל השמאלי הוא יורד למטה, שזהו
13 ענין¹³ "רגליה ירדות מות", שהוא קנה הקו"ף, והוא מה
14 שאמרו רז"ל "ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שרטון
15 ועליו נבנה כרך גדול" (שהוא מצר לישראל, רש"י), והוא

13) ראה ספר הליקוטים שם.

14) ראה תורה אור [מאמר] דיבור המתחיל חייב אינש (הראשון).
לקוטי תורה ריש פרשת בלק. ועוד.

10) פרי עץ חיים ההקדמה לשבת. שער הכוונות ענין תחום שבת.
11) טעמי מצוות פרשת ראה. שער המצוות וספר הלקוטים שם.
ובכמה מקומות. וראה מאורי אור מערכת צדק.
12) שבת קד, א.

התורה, ובדבורו מדבר בדברי תורה, וגם במי שהוא פשוט
 ולא ידע מאי קאמר¹¹ (והינו שאינו בעל השגה), בכל זה
 מהדר לדבר בדברי תורה ובפסוקי תורה וכן בדברי תפלה,
 ומעשה במעשה המצות, וכן בעשיותיו הגשמיים הרי "כל
 מעשיו יהיו לשם שמים", והינו דגם בעשיית דברי הרשות,
 מה שמותר לו על פי התורה, יהיה לשם שמים, וכמו בעסק
 משא ומתן, וכמו שכתוב "ששת ימים תעבד", והפונה
 בהרונח הוא שיוכל לקיים את המצות לשמר ולעשות, וכמו
 במצות צדקה וגמילות חסדים, וכן בכדי שיהיה מחו ולבו
 פנויים לעסק בתורה וללמד וללמד לשמר ולעשות את זמני
 קביעות העתים לתורה ועבודה שכלב בתפלה. וכאשר
 עושה כן, הנה מלבד זה אשר מרונים זמני הלמוד ומחיה
 נפשו ממש ומאירה באור התורה והתפלה, הנה עוד זאת
 אשר עצם העסק משא ומתן שלו (כאשר הוא לשם שמים)
 הוא כדכתיב¹², דכמילא הרי הוא נזהר מאונאה וגנול ומרמה
 ושקר, דהרי יודע אשר כל אלה שגא הו', ואיך יעשה דבר
 אשר הפך אלקות. וגם מאיר בגלוי אצלו האמונה פשוטה
 הקבוצה בכל לב איש ישראל ד"ברכת הו' היא תעשיר",
 והברכה תבוא רק כאשר יהיה העסק כלי ראוי לברכת הו',
 וכן הוא מתנהג גם בשארי הענינים שלו, הן באכילה
 ושתייה שהוא לשם שמים להבראת גופו שיוכל ללמד
 ולהתפלל ולעבד את הו' בקיים המצות, איש איש לפי
 מהותו ומדרגתו, מארי תורה מארי תפלה מארי עובדין
 טבין¹³ בצדקה וגמילות חסדים והדומה לפרנס עניים
 ולהיות מתמקין דאורייתא¹⁴ בגופו וממונו, דאז כאשר
 עושה זאת לשם שמים, הנה בדרך ממילא הרי עצם הפעל
 הוא כדכתיב, וכמו שהוא באכילה ושתייה שנוהר מן
 המותרות, דהפירוש הוא דגם בדברים המתירים הנה דבר
 שהוא מותרות לו נזהר מזה, מאחר שאין ענינו למלאת
 תאוות נפשו כי אם מה שהוא לצורך קיום גופו וחיותו. וכן
 הוא גם בשארי הדברים שהוא עוסק בהם, וכמו גבאי
 צדקה והדומה, הרי דבריו הם בנחת ובקרוב הדעת, ואף
 שלפעמים הוא בחזק גדול לעמד על איזה דבר בתקף גדול,
 שיהיה נעשה הדבר ההוא בהדור והדומה, ובכל זה הנה
 מדבר בנחת ודברי טעם, ומתרחק מהגאנה עד קצה
 האחרון, להיות שהעקר הוא אצלו פנימיות הענין שהוא
 מצות הו', וזהו אות ה"א בקדשה. ואות קו"ף הם

(15) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל אז
 ישיר. [מאמרים] דיבור המתחיל שחורה אני תש"ב (קונטרס מו).
 דיבור המתחיל מעין גנים (בספר המאמרים - אידיש).

המחשבה ודבור ומעשה דלעצמא זה, ונעשה מאות רי"ש,
 דאות רי"ש הוא מחשבה ודבור דלעצמא זה, דכאשר הוא
 מלא ממחשבות זרות והרהורין בישיני¹⁵, וכן בדבורים אשר
 לא להו' המה, לא מפעיי דבורים האסורים, לשון הרע
 רכילות והדומה, אלא גם רבוי דברים בטלים, הנה נעשה על
 ידי זה קנה הקו"ף שהוא המעשה, והינו שנופל במעשה לא
 טוב רחמנא לצלן, וזהו קנה הקו"ף שיויר למטה, והוא שעל
 ידי מעשה לא טוב הרי הוא יורד למטה מטה, ובא
 מהמחשבה והדבור הלא טובים. וזהו דכתיב "והבור ריק אין
 בו מים", דישינו באר באר¹⁶ ובור בוא¹⁷, דבאר באר¹⁸ קאי
 על הנשמה, וכמו שכתוב "מעין גנים באר מים חיים"¹⁵,
 דכשם שהבאר נובע מתתא לעלא¹⁹, ועל ידי זה הוא רבוי
 המים, כן הנשמה על ידי ירדתה בגוף שהוא בירא
 עמיקתא²⁰, אכל כאשר עוסק בתורה ומצוות כנ"ל, הנה מזה
 דוקא נעשה עליה הנשמה ביתר שאת בעלוי אחר עלוי, וזהו
 "מעין גנים", דעל ידי שהנשמה בבחינת באר הנוכעת בגלוי
 לאלקות על ידי העבודה בבור וזכור הגוף ונפש הבהמית,
 הנה מזה נעשה המעין בהגנים, דגן הוא גן עדן, וכמו
 שכתוב "ויטע כו' גן בעדן" כו', וגנים הם ב' המדרגות שבגן
 עדן, גן עדן התחתון וגן עדן העליון, והוא שקאי דמקאי²¹,
 נחל התענוג שנעשה לנשמות בגן עדן בעלותם למעלה כו',
 אכל הבור ריק, דריק הוא בור כו', וזהו שאמרו רז"ל (שבת
 דף כב עמוד ב) "ממשמע שגאמר 'והבור ריק' איני יודע שאין
 בו מים, ומה תלמוד לומר 'אין בו מים', לומר לך מים אין
 בו אכל נחשים ועקרבים יש בו", דהבור ריק, ובור שהוא
 הנפש הבהמית, מים אין בו אכל הוא ממלא מנחשים
 ועקרבים שהם מחשבות זרות וכו', וזהו הקו"ף שהם
 בקו"ף¹⁶ בפני אדם, דאדם הוא מחשבה דבור ומעשה¹⁷, א'
 מחשבה, ד' מ' דבור ומעשה, אכל קלפה הם רק בקו"ף בפני
 אדם, דבקדשה המחשבה דבור ומעשה ממלא מאור
 הקדשה, ובסטרך אחרא ממלא מחשבות זרות כו', וזהו
 שאומר בזהר ונטלין אות שי"ן, שהוא מה שלוקחין הארה
 דהארה מהארת החיות דקדשה, וזהו הקיים שלזהם.
 קצור. בקדשה נעשה מד' ה', ממחשבה ודבור בא
 למעשה שכלם ממלאים בתורה ומצוות. בסטרך
 אחרא נעשה מר' ק', ממחשבה ודבור דלעצמא זה נופל
 במעשה לא טוב.

¹¹ג שבט, התש"ו

(16) פרי עץ חיים ושער הכוונות שם. מאורי אור ק, א. ועוד.
 (17) לקוטי תורה ריש [מאמר] דיבור המתחיל בהעלותך (השני).
 ובכמה מקומות.

יד. ואינו יודע מה הוא אומר. טו. כפי שצריך. טז. בעלי תורה, בעלי תפילה, בעלי מעשים טובים. יז. מתומכי התורה. יח. והרהורים
 רעים. יט. אין צורך (לומר). כ. ממוטה למעלה. כא. בור עמוק. כב. ברכת מים.

43 ואזכור כי ברוב תחנון פעלתי מאימא - בהבטחת התמדת
44 לימוד, כי זה היה בראשית בוא המלמד ר' שניאור ואנכי
45 לא חפצתי ללמוד עמו - אשר תספר לי סיבת הצער.
46 אתה - אומרת אמא - עודך ילד גם אם אספר לך
47 לא תבין תוכן הדבר וצערו.
48 ספרי לי - אמרתי - באופן אשר אבין, הרי גם חומש
49 אינני מבין, וכאשר אבא מבאר לי אז הנני מבין, הלא
50 אבא אמר כי מבין הנני בטוב הפרשה אשר למד עמי,
51 ומדוע לא תחפצי גם את לספר לי באופן אשר אבין,
52 ואבכה.
53 מה אתה בוכה - שואלת אמא.
54 ואיך לא אבכה - עניתי - רואה הנני כי אבא בוכה,
55 אמא בוכה, אבא ואמא מדברים ביניהם מצטערים
56 ובוכים, הרי ודאי דבר גדול, ואיך אני הבן יחידי שלהם
57 לא אבכה.
58 בכייתי וטענותיי לקחו לב אמא ותספר לי, אבי אבין
59 היה רבי, אדם גדול בתורה והיה כל ימיו לומד תורה
60 ומתפלל, והוא ציווה אשר בניו דודך רז"א, ודודך רמ"מ,
61 לא יעשו שום מסחר רק ישבו וילמדו, וכה עשו כשתי
62 שנים, עתה התחילו לעשות מסחר.
63 בשבוע העבר בא מכתב לאבין מאם זקנתך, ודודיך,
64 אשר רוצים המה לקנות יער גדול, וכותבים אשר קנו את
65 היער, ואבין כאשר קיבל את המכתב הנה הצטער על
66 אשר עוברים המה את מצות אביהם הרבי הגדול אשר
67 ציווה אותם שלא יעשו שום מסחר, ומרוב צער בכה.
68 ואנכי כאשר ראיתי בצער אבין ויראתי שלא יקלקל
69 את בריאותו בכיתי על צערו של אבין, ואנחם את אמא
70 אשר אנכי אשמע בקול אבא לכל אשר יצוני, ואעשה לו
71 נחת רוח אשר בזה יוטב בריאותו החלש, ומעתה הנני
72 מתחיל ללמוד עם המלמד ר' שניאור בהתמדה כחפצו
73 של אבא.
74 ולזאת כשראיתי את אמא בוכה הצטערתי במאד,
75 ואף גם לא הרהבתי עוז לגשת לשאול סיבת בכייתה,
76 עודני מהרהר אם לשאול אם לאו ואשמע קול מצהלות
77 מחדר המושב וארוץ שמה והנה אחד עומד על שולחן
78 קטן גבוה בקרן זוית ומנגן והכל עונים אחריו בשמחה.
79 ואטפס על הסולם הקטן אשר עמד אצל התנור לא
80 רחוק מפתח המוביל לחדרה של אמא, ואראה אבא יושב
81 במצנפת משי עגולה קטנה - כמו שהיה יושב בחדרו בעת
82 שהיה לומד - מצחו הגדול בהיר, פניו מאירות בלהב
83 אודם, עיניו סגורות, בידו הימנית ישען את רקתו, וידו
84 השמאלית מונחת על השולחן, וחרדת קודש על סביבו.

1 ונזכרתי עת היותנו ביאלטה וכמו חי עובר לפני מחזת
2 חיינו שם, ההרים הגבוהים, אבא ותבדל לחיים טובים
3 כבוד אמי מורתי הרבנית תי' והמלמד ר' שניאור סלאנים
4 ואני הולכים (כמעט בכל יום) בשעה הראשונה אחרי
5 הצהרים לטייל, עד שעה השביעית ולפעמים גם
6 השמינית.
7 אבא יושב לו ומעיין בספר אשר לקח אתו, יושב
8 ומהרהר, יושב וכותב, ר' שניאור לומד אתי כשעה ומצוה
9 לי לחזור על אשר למדנו והולך לו אל אבא ושניהם יחדיו
10 לומדים בספר ההוא, אבא מדבר ור' שניאור שומע, ר'
11 שניאור מקשה ואבא מתרץ, אבא מבאר לו ור' שניאור
12 נהנה ופניו צהובות.
13 אימא יושבת לה מרחוק וקוראת באיזה מכתב, מכתב
14 ארוך, ואצלה על הארץ מונח ילקוט קטן, שם בקבוק
15 חלב, מיני מזונות, ומזמן לזמן נותנת לי, ושולחת על ידי
16 גם לאבא ור' שניאור.
17 אמא היתה עוסקת בתפירה ואריגה, אומנת גדולה
18 היא לרקום בזהב ובתכלת, וכעין עיגול של עץ עשוי
19 לתחוב בו את הבד אשר עליה תרקום היה לה, שעות
20 ביום היתה עסוקה בזה.
21 נזכרתי את מחזה בוא המלך אלכסנדר השלישי,
22 עמידת הורי על חוף הים בין הממלכים לראות המלך
23 ושריו, מראה אחוזת ליבאדיא, ארמון המלך וכרמו,
24 פגישת המלך ברחוב בהליכתו בערב פסח לבית הטבילה,
25 ונזכרתי עת נסיעתנו חזרה דרך חרקוב, והיותנו שם בל"ג
26 בעומר תרמ"ו.
27 שם בחרקוב¹ בפעם הראשון ראיתי מושב חסידים,
28 דיבוריהם מנגינתם התלהבותם שמחתם ועליצותם.
29 רושם גדול עשה עלי הרב ר' יחזקאל ז"ל, הדרתו
30 ומשקפי הזהב אשר על עיניו, אנשים בעלי זקן ומהם
31 לבנים כשלג, זקנים וישישים כולם מתקבצים בחדר אחד
32 לא גדול, מהם יושבים ומהם עומדים, כולם צפופים,
33 ועיני כולם נשואות אל אבא, היושב בראש השולחן
34 הקצר וארוך, ורעש בחדר, מנגנים ומדברים, אך מכיון
35 שרואים אשר אבא חפץ להגיד דבר, הכל שותקים,
36 שקיטה חרישית, ואבא מדבר.
37 בשעה אחת האויר מתחמם, אותי כבר לקחו מן
38 השולחן והנני בחדר אחר, חדר מלא ספרים, שמה אמא
39 יושבת ונטפי דמעה יורדות על לחייה.
40 צר לי מאד, לבי מתכווץ אמי בוכה, וכשאמא בוכה
41 בודאי יש על מה לבכות, כי זוכר הנני אשר בחורף העבר
42 - ביאלטה - בכתה בכי רב, גם אבא בכה, שניהם בכו,

(1) ראה ער"ז גם בס' השיחות - קיץ ה'ת"ש ע' כח.

- 1 עברו רגעים אחדים, אבא פותח עיניו ומביט על כל
2 סביביו, העינים היפות מסתכלות פנימה וחודרות אל לב
3 איש הפוגע במבט פנימי וערכי הלזה, מבט כזה כוחו רב
4 לפשט העקמומית שבלב, והחן השפוך על שפתי אדם
5 גדול זה נותנים המה תקוה טובה גם לקשי יום וכוחם
6 אדיר לעורר גם לב נשבר ונדכא.

רשימה לחג הגאולה יביג תמוח

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קכ"ה – היהודי האמיץ

1 ר' משה, ראש קהלת פראג, התכוון, כפי הנראה, להסתפק בעובדה שהכחיש באופן מוחלט את
2 האשמת הכמרים כי היהודים ביזו את פסל אלילם. הוא שיער כי לאחר שהכמרים יווכחו שאינם
3 מסוגלים לסחוט כסף מן היהודים, כפי שהבהיר להם, יסוגו מהאשמתם המגוחכת. כדי שהכמרים לא
4 יטעו, וכדי שיווכחו לדעת כי הוא, ר' משה, יהודי אמיץ שאינו נבהל מעלילות שוא, אף טרח להסביר
5 להם כי ישנם מסמכים המכילים הוכחות, שחור על גבי לבן, על הכספים שהיהודים העבירו בשנים
6 קודמות לכיסי הגויים כדי לסתום את פיותיהם, וכי הוכחות אלה נמצאות בידים בטוחות מחוץ לפוזנא.
7 דברים אלה היו אמורים לשמש אזהרה לכמרים כי באם יהיה הכרח בדבר יוצגו ההוכחות בפני הגורמים
8 המתאימים, ואז הם, הכמרים, יועמדו לפני עמוד הקלון כמקבלי שוחד, הבודים עלילות כזב כדי לסחוט
9 כסף.

10 ברם, היתה זו טעות מצד ר' משה. חוצפת הכמרים הייתה גדולה דיה כדי להתעלם מאזהרת ראש
11 הקהילה.

12 הכומר הצעיר, שהתפרץ קודם לכן בחמת זעם, החל להשמיע בקולי קולות קריאות גנאי כלפי
13 היהודים.

14 "הרי זו העזה נוראה מצד היהודים להעמיד פנים של חפים מפשע" - רעם בקולו - "ואין דרך
15 אחרת להעמידם על מקומם ולהראות להם מי חזק יותר, אלא על-ידי כך שיתנפלו עליהם ויפליאו בהם
16 מכות חזקות ונאמנות ויחרימו את רכושם, או אז ילמדו לקח לחדול מהתנהגותם החצופה!"

17 וכשהוא מנופף באגרופו כלפי אנשי המשלחת היהודית צעק בחמת רצח: "ראשיכם שלכם יהיו
18 הראשונים לעריפה. כאשר נוצרים קנאי דת, החרדים לכבוד שיטתם, יעשו נקמה ביהודים על העוול
19 שביצעו כלפי הקדוש להם!"

20 דבריו של הכומר הצעיר עודדו את שאר הכמרים, שפצחו במקלות איומים וצעקות: "כולכם תובלו
21 כצאן לטבח, ומבתיכם לא תישאר אבן על אבן", ועוד כהנה וכהנה.

22 מרגע לרגע גברו צעקותיהם ורוחותיהם התלהטו. זרם הגידופים והקללות הלך וגדל, עד שמישהו
23 מהם צרח: "הסתלקו מיד אם אינכם רוצים להיות הקרבנות הראשונים לזעמנו!". הכמרים הצעירים
24 אף החלו להתקרב אל ראשי הקהל באגרופים קמוצים, בכוונה לתקוף אותם.

25 כאן התערב ראש הכמרים שעצר בעד הכמרים הצעירים המשולהבים. הוא גינה בחריפות את
26 התנהגותם חסרת המעצורים הגורמת בזיון לכמורה.

27 תוך כדי כך מצא ר' משה הזדמנות להשמיע קולו: "לא באנו לכאן כדי להתווכח בעניני אמונות
28 ודעות" - אמר בקול עז - "וכבר אמרתי פעם, בשעת ויכוח עם אחד מגדולי הקרדינלים ברומא, כי

- 1 בכוח הזרוע ובאלימות אי אפשר לשכנע בעניני אמונה, כי אם אך ורק בחכמה ובהגיון ובדברי טעם.
- 2 האפיפיור בעצמו הסכים אתי בנקודה זו".
- 3 הדברים הללו, שהכמרים ידעו כי הם נכונים, עשו את פעולתם, ור' משה המשיך: "אינני מוצא
- 4 לנכון לחזור ולהדגיש כי היהדות אינה נוהגת לזלזל בדתו ואמונתו של האחר. אך רצוני לומר, בהמשך
- 5 למה שהזכרתי בענין האפיפיור, כי כשסיימתי את הויכוח עם הקרדינל בנוכחות האפיפיור הושיט לי
- 6 האפיפיור את ידו והבטיח לי הגנה בכל מקום שבו אזדקק לו".
- 7 באמרו כך הוציא ר' משה מכתב והגישו אל ראש הכמרים. היה זה מכתב בשם האפיפיור, בחתימת
- 8 אחד הקרדינלים, שבו מביע האפיפיור את הערכתו לר' משה על רוב חכמתו והשכלתו שבאו לידי
- 9 ביטוי בעת שנחלץ להגן על אמונתו ודתו.
- 10 הכמרים עמדו נדהמים, ור' משה המשיך: "עתה בדעתי לנסוע לרומא ולפנות באופן ישיר אל
- 11 האפיפיור על מנת לשים קץ לכל העלילות הכבדות ללא הרף על יהודי פולין ובוהמיה".
- 12 לאחר הפסקת דומיה קצרה קרא ר' משה לפתע:
- 13 "אם רצונכם באמת לשפוט את מי שביזה את הפסל - הרי הנאשם עומד לפניכם" ותוך כדי הושטת
- 14 אצבע מאשימה כלפי הכומר הצעיר שהסית נגד היהודים הגביה קולו ואמר: "הנה הוא, שפטוהו!"
- 15 תדהמה ומבוכה השתררה בין הכמרים, ור' משה מיהר להיפרד מראש הכמרים ולעזוב את המקום
- 16 יחד עם מלוויו.
- 17 בהיותם בחוץ השביע ר' משה את שני מלווייו שלא יספרו את פרטי הפגישה. עברו ימים והכל
- 18 הושחק. הגויים חדלו לדבר על הפגיעה בדתם, והאיומים על חיי היהודים פסקו. יהודי פוזנא המופתעים
- 19 לטובה רצו מאד לדעת מה התרחש, אך לא הצליחו להוציא דבר מפי אנשי המשלחת. היהודים ידעו
- 20 רק כי הודות לעמידתו האיתנה וזקופת הקומה של ר' משה ניצלו מצרה נוראה.
- 21 לר' משה ושרה רעייתו היו שלשה בנים ובת. פריידה היתה הגדולה שבילדים, ולאחריה אברהם,
- 22 יעקב, ושניאור זלמן בן-הזקונים. עבור הבנים הוחזקו המלמדים הטובים ביותר שהרביצו בהם תורה
- 23 בגודש, ואילו את הבת, פריידה, לימדו רק קרוא בלבד כדי שתוכל להתפלל ולומר תהלים. סדר זה
- 24 היה בהתאם לשיטתו של ר' משה שאין על הבת ללמוד תורה, בניגוד לשיטת הנסתרים והמקובלים,
- 25 כפי שכבר סופר.
- 26 כאמור, חונך ר' משה ברוח המתנגדים לקבלה, וכך חנך גם את ילדיו. אלא שבעיר פוזנא עצמה
- 27 השתנה המצב. מספרם של חסידי רבי יואל, הבעל-שם מזאמושטש, גדל בהתמדה. בכיוון זה השפיעה
- 28 אישיותו של ר' ברוך בטלן, אשר, למרות תוארו זה, היה גדול לא רק בתורה, כי אם גם סוחר גדול.
- 29 לר' ברוך היו קווי אופי רבים דומים לשל ר' משה, ולמרות שר' משה היה מן המתנגדים לחסידי
- 30 רבי יואל, העריך את ר' ברוך, דבר זה כשלעצמו החליש את התנגדותו, אלא שעם זאת שמר בעין
- 31 פקוחה על בניו שלא יתחברו אל המחזיקים בשיטת הקבלה.
- 32 ברם, כמה שרצה ר' משה לשמור על ילדיו שלא יפלו תחת השפעת המקובלים לא יכל למנוע את
- 33 חברותם עם שני צעירים מבני גילם, בנימין, בנו של ר' ברוך, וקדיש, בנו היתום של ר' דוד המקובל,
- 34 אחיו של ר' ברוך. שני אלה ניחנו בכשרונות נדירים ושמן יצא לתהלה בכל רחבי פוזנא. איש לא היה
- 35 מבין את ר' משה, שהיה ידוע באהבתו העזה לתורה וללומדיה, אילו היה מונע את בניו מלהתחבר עם
- 36 בנימין ועם קדיש.

- 1 מלבד זאת היו עוד סיבות לקשרים שנוצרו בין שתי המשפחות, של ר' משה ושל ר' ברוך, למרות
2 השוני הגדול שבין דרכיהן:
- 3 שרה, רעייתו של ר' משה, היתה בעלת צדקה גדולה מאד. במיוחד התמסרה לתמיכת אנשים שירדו
4 מנכסיהם ועוד משפחות עניות מסוג זה, שעוניין לא היה ידוע בעיר. כדי לעמוד על מצב אנשי הקהילה
5 התחברה שרה עם אלה שהיתה להם גישה אל השכבות ההמוניות בקהילה. במיוחד התיידדה שרה עם
6 צביה האלמנה, אמו של קדיש. למרות שבעלה המנוח היה מקובל ומאנשי רבי יואל בעל-שם. צביה
7 ניהלה בית מלאכה לתפירה והתפרנסה ממנו בריווח, אך במסגרת עבודתה באה במגע עם עשרות נשים
8 וכך ידעה תמיד אלו משפחות נמצאות במצב דחוק וזקוקות לסיוע ותמיכה. משום כך היתה צביה אוצר
9 בלום בשביל שרה. נוסף לכך היתה צביה אשה מלומדת וצדקנית. ושרה העריכה מאד את אישיותה,
10 כך נרקמו יחסי ידידות הדוקים בין שתיהן.
- 11 מובן שכל אחת מן השתים ידעה היטב על כל המתרחש אצל חברתה. באופן כזה ידעה שרה הרבה
12 מאד על קדיש, בנה היחיד המוצלח של צביה, ואילו צביה ידעה הכל על פריידה, בתה היחידה
13 המוכשרת של שרה.
- 14 מלבד זאת היתה לפריידה נטיה אל דרך המקובלים והנסתרים. כך החליטה ללמוד תפירה. למרות
15 היותה בת של בית עשיר, וזאת לאחר שלא נתנו לה ללמוד תורה. באותה תקופה הקימה קהלת פוזנא,
16 בהנהגת ר' משה, בית-ספר ללימוד מלאכה לבנות עניות ויתומות. פריידל החליטה ללמוד אף היא את
17 המלאכה, למרות שהבעלי-בתי הנכבדים של הקהילה ראו כלמטה מכבודם שבתם תלמד מלאכה.
18 לאחר שפריידל החלה בכך התחילו גם בנות אחרות למשפחות עשירות ומיוחסות ללמוד מלאכה
19 מתאימה. ובמיוחד תפירה.
- 20 עיסוקה בתפירה הביא להתקרבותה של פריידל אל צביה האלמנה, שעסקה, כזכור לנו, בתפירה
21 כדי לפרנס את עצמה ואת בנה. בדרך זו גם ניתנה לפריידל ההזדמנות להתיידד עם רחל, בתו של ר'
22 ברוך בטלן. רחל, כבת למי שהלך בדרך הקבלה, היתה מלומדת, כיוון שאביה, ר' ברוך בטלן, סבר
23 כשיטת הנסתרים והמקובלים כי יש ללמד את הבנות תורה. משום כך הצליחה רחל, שהיתה בעלת
24 כשרונות נדירים, בלימודיה. עם זאת רצתה גם לרכוש מלאכה וכך באה במגע הדוק עם פריידל, למרות
25 שזו היתה בעלת השכלה מועטת מאד.
- 26 בדרך זו התקרבו שתי המשפחות למרות שהשתייכו לשתי מחנות מנוגדים. רחל ופריידל נפגשו
27 תכופות. ההשגחה העליונה סללה כך את הדרך לקשרי השידוכים בין המשפחות: רחל בתו של ר'
28 ברוך נישאה לשניאור זלמן בנו הצעיר של ר' משה, ופריידל בתו היחידה של ר' משה נישאה לקדיש,
29 בן אחיו של ר' ברוך. עם זאת נשאר ר' משה, למרות התאחדות המשפחות, מתנגד לדרך הקבלה.

אגרות קודש

בי"ה א' כ"ח שבט, תרפ"ב

רוסטוב-דאן

1 כבוד ידידי ווי"ח אי"א מו"ה יחיאל שי

2 שלום וברכה,

3 מאד עגמה נפשי מהשמועה המעציבה פטירת אביו ז"ל,

לשכינתא.

4 ידידינו הנעלה העסקן במצות, ואשר עמל ויגע למלאות תעודת

5 האדם עלי אדמות, כתורת החסידות, ליתן כחו ונפשו על

6 עשיית הטוב, ואין טוב אלא תורה, להחזיק לומדי תורה,

7 ויושבי באהלה של תורה, אשר בזה עושים את התורה,

8 וכמבואר בענין תמכין דאורייתא דאינון עבדין רגלין

9 לשכינתא.

1 זכות התורה טהרת המצוה וקיומה במסייג לעת זקנותו,
2 התקשרותו להוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' צוקללה"ה נבג"מ
3 זי"ע, יעמדו לעד וכאמרו וצדקתו עומדת לעד, בעולם העליון
4 הזך והטהור, ותהי נפשו צרורה בצרור החיים את הוי".
5 קובי"ה עבד עלמא תתאה כגונא דעלי עילאה, ועשי
6 לעילא, ובפרט ההתמסרות וההתקשרות שהן הנה מהכחות
7 הפנימי, הנה כעבור ענין ודענים בחוק הניתן כו' יזכה
8 לעמוד לשרת את הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק', כאשר זכה
9 להיות מקושר אליהם, ועל ידם לטוב לד', בחייו בעלמא דין.
10 המקום ינחם אתכם בתוך אבלי ציון וירושלים ועינינו
11 תחזינה בטוב כו', ויקומו כו' וירננו לפני הוי".

12 וזאת תורת הנחלאות, האב מזכה את בנו בכל דבר טוב
13 ומועיל, אשר ע"כ הנני בזה כי יקבל עליו בל"ג להיות מתעסק
14 בכל עניני הצדקה, אשר עשה אביו ז"ל בהשתדלות גדולה,
15 ובסדר מסודר, ויתן דעתו ולבו ע"ז.
16 והוי הטוב הנותן תורה לעמו ישראל, אשר קדשנו
17 במצותיו, הוא יתן לו ברכה והשפעה מרובה, ובכל אשר יעשה,
18 יצליח ויעלה בעילוי אחר עילוי בזכות הצדקה בפועל ובכח
19 פנימי.
20 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש ידידו המברכו בן מו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ כרך יד]

המשך ביאור למס' זכחים ליום שלישי עמ' ב

1 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של רבי שמעון, הסובר
2 שנסיכים הבאים מחמת הזבח אם נפטלו ועלו על המזבח ירדו, ואילו
3 נסיכים הבאים מחמת עצמם לא ירדו: **תנא** בברייתא, **רבי שמעון**
4 **אומר**, נאמר בכתוב (שם ו) **'עולה'**, ללמוד, שאם נפטלה העולה
5 ולאחר מכן עלתה על המזבח נתקדשה, ומעתה יש ללמוד את דינם
6 של כל העולים על המזבח מדין העולה, **מה עולה הבאה בגלל**
7 **עצמה** – כשם שעולה באה מחמת עצמה, ואם עלתה לא תרד, **אף**
8 **כל הבאה בגלל עצמן** אם עלו לא ירדו, **יצאו נסיכים הבאה בגלל**
9 **הזבח** שאפילו אם עלו ירדו.
10 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים לגבי דין פסולים שעלו על גבי
11 המזבח: תנאי, **רבי יוסי הגלילי אומר**, **מתוך שנאמר** (שמות כט לו) **'כל**
12 **הנוגע במזבח יקדש'**, **שומע אני** – יכול הייתי לומר, שבין דבר
13 שהוא ראוי למזבח ובין דבר שאינו ראוי למזבח, אם עלה לא ירד,
14 **תלמוד לומר** – לכך הוצרך הכתוב לומר בפסוק שלאחריו **וזה אשר**
15 **תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד**, ומאחר ונקט
16 הכתוב 'כבשים', יש לדמות את כל העולים על המזבח לכבשים, **מה**
17 **כבשים שראויין הן למזבח אם עלו לא ירדו, אף כל דבר שראוי**
18 **למזבח לא ירד**. **רבי עקיבא אומר**, שמתבת **'עולה'** הנוכרת שם יש
19 ללמוד לשאר עולים, **מה עולה שראויה היא למזבח אם עלתה לא**
20 **תרד, אף כל הראויה למזבח לא תרד**.
21 מבררת הגמרא: **מאי בינייהו** – מה חילוק יש בין רבי יוסי
22 הגלילי לרבי עקיבא. מבארת הגמרא: **אמר רב אדא בר אבהו**,
23 **עולה העוף פסולה** שעלתה על גבי המזבח **איכא בינייהו** – יש
24 חילוק בדינה בין רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא. **מר** – רבי עקיבא,
25 **מיייתי לה** – לומר את הדין שהמזבח מקדש את הראוי לו מתיבת
26 **'עולה'**, ולפיכך הוא סובר שאף עולת העוף בכלל דין זה, שאם
27 נפטלה ועלתה על המזבח לא תרד. **ומר** – רבי יוסי הגלילי, **מיייתי לה**
28 – לומר את הדין שהמזבח מקדש מתיבת **'כבשים'**, ולפיכך הוא סובר
29 שלא נאמר דין זה אלא בבמה, אבל עולת העוף שנפטלה ועלתה
30 על המזבח תרד.
31 שבה הגמרא ומבררת: **ולמאן דמיייתי לה** – ולשיטת רבי יוסי הגלילי,
32 הלומד את הדין שהמזבח מקדש מתיבת **'כבשים'**, **הבתיב** – הרי
33 נאמר במקרא **'עולה'**, ואם כן יש לרבות אף עולת העוף.
34 משיבה הגמרא: **אי בתיב** – אילו היה נאמר רק **'כבשים'** **ולא בתיב**
35 – ולא היה נאמר **'עולה'**, **הוה אמינא** – הייתי אומר, שאפילו אם

36 עלו כבשים בעלי מומים על המזבח **מתיב** – כשהם חיים, קידשם
37 המזבח ולא ירדו, ולפיכך **בתיב רחמנא** – כתבה התורה **'עולה'**,
38 ללמד שרק דבר הראוי לעלות על המזבח מתקדש בעלייתו, אך אין
39 ללמוד מכך שכוונת הכתוב לרבות אף עולת העוף.
40 שבה הגמרא ושואלת: **ולמאן דמיייתי לה** – לשיטת רבי עקיבא,
41 הלומד את הדין שהמזבח מקדש מתיבת **'עולה'**, **הא בתיב** – הרי
42 נאמר במקרא **'כבשים'**, ומשמע מכך שדווקא בהמה העולה על
43 המזבח מתקדשת ולא עולת העוף.
44 משיבה הגמרא: **אי בתיב** – אילו היה נאמר רק **'עולה'** **ולא בתיב** –
45 ולא היה נאמר **'כבשים'**, **הוה אמינא** – הייתי אומר, שכל העולה על
46 המזבח מתקדש, ואפילו **מנחה** פסולה שעלתה על המזבח נתקדשה
47 ולא תרד, לפיכך **בתיב רחמנא** **'כבשים'**, ללמד שרק בעלי חיים
48 המזבח מקדש ולא מנחה, אך אין כוונת הכתוב למעט עופות.
49 עתה מבארת הגמרא את החילוק בין שיטת התנאים בברייתא
50 לשיטת התנאים במשנה. מבררת הגמרא: **מאי איכא** – איזה חילוק
51 בדין יש בין **הני תנאי** – בין אלו התנאים, רבי יוסי הגלילי ורבי
52 עקיבא שנשנו בברייתא, **להני תנאי דמתנייתין** – לאלו התנאים
53 שנשנו במשנה, רבן גמליאל ורבי יהושע.
54 מבארת הגמרא: **אמר רב פפא, קמציס** שנקמצו מן המנחה **שקדשו**
55 **בבלי שרת, איכא בינייהו** – יש חילוק בדינם בין התנאים שבמשנה
56 לתנאים שבברייתא. כלומר, באופן שנקמצה מנחה כהלכתה, וכבר
57 הוקדש הקומץ בבלי שרת, ולאחר מכן אירע פסול בקומץ זה, ועלה
58 על גבי המזבח, נחלקו התנאים האם המזבח מקדשו שלא ירד, או
59 לא. **לתנאי דידן** – לתנאים שבמשנתנו, רבן גמליאל ורבי יהושע,
60 **לא ירדו** הקמציס מעל המזבח, לפי שראויים הם בין למזבח ובין
61 לאישים, אבל **לתנאי דמתנייתא** – לשיטת התנאים שבברייתא, רבי
62 יוסי הגלילי ורבי עקיבא, **ירדו** מעל גבי המזבח, לפי שאינם בכלל
63 'כבשים' או 'עולה'.
64 ריש לקיש מפרש כמה חילוקי דינים לפי שיטות התנאים שבמשנה
65 ובברייתא: (ריש לקיש **אמר**), **מנחה** הקריבה כליל על גבי המזבח,
66 **הבאה בפני עצמה** – מחמת עצמה ולא משום זבח, כגון אדם
67 המתנדב מנחה נסיכים בלא שמביא זבח, ואירע פסול במנחה זו,
68 ולאחר מכן עלתה על גבי המזבח, **לדברי פולן** – לשיטת רוב
69 התנאים, רבן גמליאל, רבי יהושע ורבי שמעון, **לא תירד** מעל גבי
70 המזבח. אבל **לדברי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא**

פרשת תרומה

כה * וידבר יהוה אל־משה לאמר: * דבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי: * וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: * ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: * וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (לוי) * שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקמרת הפמים: * ואבני־שהם ואבני מלאים לאפר ולחשן: * ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: * ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל־כליו וכן תעשו: * (וישראל) * ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: * וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: * ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר־זהב למסגרתו סביב: * ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את־הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: * לעמל המסגרת תהיין הטבעת לבתים לבדים לשאת את־השלחן: * ועשית את־הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא־כם את־השלחן: * ועשית קערותיו וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יסד בהן זהב טהור תעשה אתם: * ונתת על־השלחן לחם פנים לפני תמיד: * פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1346)

ועשו ארון (כה, ז)

הארון הוא סימן לתורה, כפתוב (מ"א ח, ט) "אין בארון רק שני לוחות האבנים". והנה, בארון אין שום עבודה, כמו בשאר כלי המשכן, והוא רק כלי לגלוי מלמעלה - "ונועדתי לך שם" (פסוק כב). הרי לנו רמז, אפוא, ללמוד התורה בתכלית הטבול, "שאין הדבור בא מצד עצמו כלל, אלא נדבר בו דבר ה' . . ממילא ומאליו", בבחינת "תען לשוני אמרתך", פעונה אחר הקורא.

שלישי לא ועשית מגרת זהב טהור מקשה תיעשה המגורה ירכה וקנה גביעה פפתיה ופרחיה ממנה יהיו: * וששה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מגרה מצדה האחד ושלשה קני מגרה מצדה השני: * שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים מן־המגרה: * ובמגרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 909)

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

יש לשאול, למה נאמר "ויקחו לי", שהלקיחה תהיה "לשמי", ולא "ויתנו לי", שהנתינה תהיה "לשמי". אלא רמז יש כאן, שעני צריך לקבל צדקה "לשמי", לשם מלוי הפונה העליונה, שרצה הקב"ה שיהיו בעולם עשירים ועניים כדי שתהיה בו השפעת צדקה וחסד. שכן, כל דבר שיהודי עושה, בלי שום קבדל, צריך להיות חדור בקדשה, לשם ה'. כפתוב: "בכל דרכיך - דעהו".

שני * ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה: * ועשית שנים פרקים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: * ועשה פרוב אחד מקצה מזה ופרוב־אחד מקצה מזה מן־הכפרת תעשו את־הפרקים על־שני קצותיו:

וּפְרָחֶיהָ: ^א וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנּוּ וּכְפֹתָר
תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנּוּ וּכְפֹתָר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים
מִמֶּנּוּ לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֵּצְאִים מִן־הַמִּנְגָּה:
^ב כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנָתָם מִמֶּנּוּ יִהְיוּ כִּלְהַּ מִקְשָׁה אַחַת
זָהָב טָהוֹר: ^ג וְעָשִׂיתָ אֶת־גִּרְתֵּיהֶּ שִׁבְעָה וְהַעֲלֵה
אֶת־גִּרְתֵּיהֶּ וְהָאִיר עַל־עֹבֵר פָּנֶיהָ: ^ד וּמִלְקַחֶיהָ
וּמִחֲתֹתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: ^ה כֹּכַר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה
אַתָּה אֶת כִּלְהַפְלִים הָאֵלֶּה: ^ו וְרָאָה וַעֲשֶׂה
בְּתִבְנִיתָם אֲשֶׁר־אַתָּה מֵרָאָה בָּהֶר: ^ז כּו וְאֶת־
הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֵשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וּתְכַלֵּת
וְאַרְגָּמָן וּתְלַעַת שְׁנֵי בָרָבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה
אַתָּם: ^ח אֶרֶךְ א הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
בָּאֵמָה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאֵמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה
אַחַת לְכִלְהִירִיעֹת: ^ט חֲמֹשׁ הִירִיעַת תִּהְיֶינן חֲבֵרֹת
אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ וְחֲמֹשׁ יָרִיעַת חֲבֵרֹת אִשָּׁה אֶל־
אַחֲתָהּ: ^י וְעָשִׂיתָ לָלֶאֱת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הִירִיעָה
הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרֹת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁפַּת הִירִיעָה
הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית: ^{יא} חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת
תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה
בַּקֶּצֶה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִית מִקְבִּילֹת
הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ: ^{יב} וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי
זָהָב וְחִבְרַת אֶת־הִירִיעַת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ בַּקְּרָסִים
וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: ^{יג} וְעָשִׂיתָ יָרִיעַת עֹזִים לְאַהֲלֹ
עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂת־עֶשְׂרֶה יָרִיעַת תַּעֲשֶׂה אַתָּם:
^{יד} אֶרֶךְ א הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֵמָה וְרֹחַב
אַרְבַּע בָּאֵמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אַחַת לַעֲשֵׂתִי
עֶשְׂרֶה יָרִיעַת: ^{טו} וְחִבְרַת אֶת־חֲמֹשׁ הִירִיעַת לְבָד
וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעַת לְבָד וּכְפֹלֶת אֶת־הִירִיעָה
הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פָּנֶי הָאֹהֶל: ^{טז} וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים
לָלֶאֱת עַל שַׁפַּת הִירִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצוֹנָה בַּחֲבֵרֹת
וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עַל שַׁפַּת הִירִיעָה הַחֲבֵרֹת הַשְּׁנִית:
^{יז} וְעָשִׂיתָ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־
הַקְּרָסִים בְּלָלֶאֱת וְחִבְרַת אֶת־הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד:
^{יח} וְסֹרַח הָעֹדֶף בִּירִיעַת הָאֹהֶל חֲצִי הִירִיעָה
הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן: ^{יט} וְהָאֵמָה מִזֶּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות א' עמ' 172)

תַּעֲשֶׂה הַמִּנְגָּה (כה, לא)

שְׁהִיָּה מִשָּׁה מִתְקַשָּׁה בָּה (רש"י)

לַמִּשָּׁה הָיָה קֶשֶׁה: אִיךָ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מִדְּבָרִים נְשִׁימִים מִשְׁכָּן
וּמִקְדָּשׁ לְהַקְבִּי? וְהַשְׂאֵלָה נִשְׁאֵלֶת בְּמִיחֹד לְגַבִּי הַמִּנְגָּה,
שְׁהִיָּתָה "עֲדוּת לְבָאִי עוֹלָם שְׁהַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בִּישְׂרָאֵל" (שבת כב,
ב). אָמַר לוֹ הַקָּב"ה: דָּבָר זֶה, אָכֵן, אֵינִי בִּכְחוֹ שֶׁל אָדָם, אֲלֹא
בִּכְחוֹ שֶׁל הַבוֹרָא; הַשְׁלֹף אֶת הַכֹּכֵר לְאוֹר וְהָיָה נַעֲשִׂית מֵאֲלִיָּה.

רביעי ^{טו} וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
עֹמְדִים: ^{טז} עֵשֶׂר אַמּוֹת אֶרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֲצִי
הָאֵמָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: ^{יז} שְׁתֵּי יָדוֹת לְקָרֶשׁ
הָאֶחָד מִשְׁלֵבֹת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכָל
קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: ^{יח} וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן
עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לַפָּאת נִגְבָּה תִּמְנָה: ^{יט} וְאַרְבָּעִים
אֲדָנִים כֶּסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת־הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי יָדָיו: ^כ וּלְצִלַּע הַמִּשְׁכָּן
הַשְּׁנִית לַפָּאת צָפוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ: ^{כא} וְאַרְבָּעִים
אֲדָנִים כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי
אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: ^{כב} וְלִירְכָתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה
תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קָרָשִׁים: ^{כג} וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה
לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתוֹם: ^{כד} וְהָיוּ תֵּאֱמֹם
מִלְמַמָּה וְיִחָדּוּ יִהְיוּ תָמִים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטְּבַעַת
הָאֶחָת בֵּן יִהְיֶה לְשִׁנֵּיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת יִהְיוּ:
^{כה} וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדָּנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֵשֶׂר
אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים
תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד: ^{כו} וְעָשִׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים
חֲמִשָּׁה לְקָרָשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד: ^{כז} וְחֲמִשָּׁה
בְּרִיחִם לְקָרָשֵׁי צִלְע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה
בְּרִיחִם לְקָרָשֵׁי צִלַּע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתוֹם יָמָה:
^{כח} וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכָן בְּתוֹךְ הַקָּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקְּצֵה
אֶל־הַקְּצֵה: ^{כט} וְאֶת־הַקָּרָשִׁים תַּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־

טבעתיהם תעשה זהב בָּתִּים לְבָרִיָּהֶם וְצִפִּיתָ
אֶת־הַבָּרִיָּהֶם זָהָב: ֙ וְהִקַּמְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ
אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר: ִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלח)

אדני כסף (כו, יט)

כל כלי המשכן היו מצפים זהב או עשויים מזהב (מלבד הכיור ומזבח הנחשת, שהיו בַּחֲצֵר), ורק האֲדָנִים היו מכסף. ויש לבאר על פי מה שאמרו רז"ל "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נבאר, בשביל בית המקדש", ואלו על כסף לא נאמר כן, כי הוא שיך לעולם. מוכן, אפוא, שהאֲדָנִים, שעמדו על הקרקע וחברו את קרשת המשכן לעולם, נעשו מכסף וזקא, לא מזהב.

חמישי לא ועשית פִּרְכַּת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים: ֙ וְנִתְּתָהּ אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שָׁטִים מְצֻפִּים זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: ִ וְנִתְּתָהּ אֶת־הַפִּרְכָּת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפִּרְכָּת אֶת אַרְזֵן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפִּרְכָּת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים: ֵ וְנִתְּתָהּ אֶת־הַכֹּפֶרֶת עַל אַרְזֵן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים: ֶ וְשִׁמְתָהּ אֶת־הַשְּׁלָחַן מִחוּץ לַפִּרְכָּת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשְּׁלָחַן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשְּׁלָחַן תִּתֵּן עַל־צֵלַע צָפוֹן: ֙ וְעֲשִׂיתָ מִסָּד לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה רִקְם: ֙ וְעֲשִׂיתָ לַמִּסָּד חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שָׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיָּהֶם זָהָב וְיֻצְקָתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת: ִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

ושמת את השלחן מחוץ לפִּרְכַּת ואת המנורה נֹכַח השלחן (כו,

לה)

ומזבח הזהב . . משוך קמֵצָא כִּלְפֵי הַמִּזְבֵּחַ (רש"י)

והיגו, שמי שֶׁנִּכְנַס לְהִיכָל נִתְּקַל בַּמִּזְבֵּחַ תַּחֲלֶה, לפני השלחן והמנורה. ויש לבאר, דהנה מזבח רומז לתפלה, ככתוב "תכון תפילתי קטרת לפניך", שהיא התחלת עבודת היום. ורק לאחר התפלה נתן לעסוק במנורה – עבודה רוחנית, למור התורה וכדומה, או בשלחן – עבודה גשמית, כגון אכילה לשם שמנים.

ששי כו א ועשית את־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שָׁטִים חֲמִשָּׁה

אֲמוֹת אַרְבֶּה וְחֲמִשָּׁה אֲמוֹת רֹחַב רְבֹוע יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ
וְשָׁלֹשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ: ֙ וְעֲשִׂיתָ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע
פִּנָּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶינן קַרְנָתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת:
֙ וְעֲשִׂיתָ סִירְתָיו לְדִשְׁנוֹ וַיְעִיּוּ וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו
וּמַחְתָּתָיו לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: ֙ וְעֲשִׂיתָ לוֹ
מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעֲשִׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת
אַרְבַּע טַבַּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: ֙ וְנִתְּתָהּ
אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָפָה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת
עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ: ֙ וְעֲשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי
שָׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: ֙ וְהוֹבֵא אֶת־בָּדָיו
בַּטַּבַּעֹת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
בְּשֵׂאת אֹתוֹ: ֙ נֹכַח לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר
הִרְאָה אֲתָךְ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: ִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 39)

ועשית את המזבח (כו, א)

מזבח - מזיח ומזין מחבב ומכבד (כתובות י, ב)

לפנינו שלש פעלות. א. המזבח משפיע מזון (מזין). ב. הוא מבטל דברים שליליים (מזיח גזרות רעות ומכפר עוונות). ג. והוא מחבב את ישראל על אביהם שבשמים. ויש לומר: מזין – שלמים. כשם שהבעלים זוכים באכילתו, כך בנכות הקרבנות העולם נזון. מזיח, מכפר – חטאת ואשם, שבאים לכפרה. מחבב – עולה, שהיא כליל לה' ו"לכבוד הקב"ה בלבד" (מדרש תדשא).

שביעי ט ועשית את חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת נֹגֵב־תִּמְנָה קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מֵאָה בָּאֵמָה אַרְבֶּה לַפֶּאֶת הָאֶחָת: ֙ וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף: ֙ וְכֵן לַפֶּאֶת צָפוֹן בְּאַרְבֶּה קָלָעִים מֵאָה אַרְבֶּה כְּתִיב וַעֲמָדוֹ קָרִי וְעַמּוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעַמּוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף: ֙ וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת־יָם קָלָעִים חֲמִשִּׁים אֵמָה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֲשָׂרָה: ֙ וְרֹחַב הַחֲצֵר לַפֶּאֶת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה: ֙ וְחֲמִשָּׁה עֲשָׂרָה אֵמָה קָלָעִים לַפֶּתַח עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ֙ וּלְפֶתַח הַשְּׁנִיֹּת חֲמִשָּׁה עֲשָׂרָה קָלָעִים עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ֙ וְלִשְׁעַר הַחֲצֵר מִסָּד אֵם עֲשָׂרִים אֵמָה תְּכֵלֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קז)

שש משור (כו, יח)

פִּשְׁתֵּן נִקְרָא 'בֶּד' מִשּׁוּם ש"צוּמַח בֶּד בְּבֶד" - קִנְיָה יְחִידִי מִכָּל גִּרְעִין (זכאים יח, ב). לִכֵּן נַעֲשׂוּ הַקְלָעִים מִפִּשְׁתֵּן, שֶׁכֵּן הֵם הַבְּדִילֹת בֵּין הַמִּשְׁכָּן לְעוֹלָם וְהַגָּנוּ עַל הַנִּמְצָא בּוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁפָעַת הָעוֹלָם; וְהָאֱמוּנָה בְּאַחֲדוּת הַבּוֹרָא, "ה' אֶחָד" - הִיא הַמְבְּדִילָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְהִיא הַמְּגַנָּה עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַשְּׁפָעַתוֹ הַשְּׁלִילִית.

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.

וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר מַעֲשֶׂה רִקָּם
עֲמֻדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאַדְנִיָּהֶם אַרְבַּעָה: י כָּל־עֲמֻדָיו
הַחֹצֵר סָבִיב מִחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וְזֵהָב כֶּסֶף וְאַדְנִיָּהֶם
נְחֹשֶׁת: יא אֲרֹךְ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֵמָה וְרָחֵב חֲמִשִּׁים
בְּחֻשָּׁשׁ וְקָמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם
נְחֹשֶׁת: יב לְכָל כָּלִי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־
יְתֻדָּתָיו וְכָל־יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: סס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הֵיּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

קריאה לשבת ראש חודש

מִפְּמִיד ט וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כַבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
עֹלֶת שֶׁבֶת בְּשִׁבְתָּהּ עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ
י וּבְרֹאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בָּגִיר
בָּקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כַּבָּשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה
תְּמִימִם: יב וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה

בְּשֶׁמֶן לֶפָר אֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְאֵיל אֶחָד: יג וְעֶשְׂרִין עֶשְׂרִין סֵלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַכַּבֵּשׁ אֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה
לַיהוָה: יד וְנִסְפִּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר וְשְׁלִישִׁת
הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין לַכַּבֵּשׁ יי וְזֹאת עֹלֶת הָחֹדֶשׁ
בְּחֹדֶשׁוֹ לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה: יז וְשִׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת
לַיהוָה עַל־עֹלֶת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ט

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֶזְרָחִים הֵיּא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לציבור ולשמו"ת בישיבתו פרק סו

סו אֵלֶּה אֲמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֶדֶם רַגְלִי אֵיזָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזָה
מְקוֹם מְנוּחָתִי: **ב** וְאַתָּה כָּל־אֱלֹהֵי יָדֶי עֲשֵׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֱלֹהֵי נְאֻם־יְהוָה וְאֵלֹהֵי אֲבִיט
אֶל־עֲנִי וְנִכְהֲרוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרִי: **ג** שׁוּחַט הַשּׁוֹר מִבֶּהֱאִישׁ זֹבַח הַשֹּׁהַ עֶרְף פֶּלֶב מַעֲלָה
מִגִּחַל דֶּם־חֲזִיר מִזִּבְיָר לִבְנֵה מִבְּרָךְ אֲנִי גַם־הֵמָּה בָּחַרוּ בְּדַרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם
חִפְצָה: **ד** גַּם־אֲנִי אֲבַחֵר בַּתַּעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּירָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאִין עֲוֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: **ה** שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים
אֶל־דְּבָרוֹ אֲמָרוּ אַחֲיֵכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְּדִיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם
יִבְשׁוּ: **ו** קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מַהִיכָל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גָּמוֹל לְאִיְבָיו: **ז** בְּמָרָם תִּחִיל יִלְדָה
בְּמָרָם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: **ח** מִי־שָׁמַע בְּזֹאת מִי רָאָה כָּאֱלֹהֵי הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בָּיוֹם
אֶחָד אִם־יֻלְדָּ גֹי פָּעַם אַחַת כִּי־חָלָה גַּם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: **ט** הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד
יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֵינוּ: **י** שִׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מָשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ: **יא** לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד
תִּנְחִמֶיהָ לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: **יב** כִּי־כֵּן אֶמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֶלֶּיהָ
בְּנֶהָר שָׁלוֹם וּכְנָחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנָּקֶתֶם עַל־צֹד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:
יג כֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ: **יד** וְרֵאִיתֶם וּשְׂשׁ לְבָבְכֶם
וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אִיְבָיו: **טו** כִּי־הִנֵּה יְהוָה
בָּאֵשׁ יָבֹוא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתָּיו לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אֲפֹ וְנִעְרָתוֹ בְּלֶהֱבִיאֵשׁ: **טז** כִּי בֹאֵשׁ יְהוָה
נִשְׁפָּט וּבִחְרָבוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרָבוּ חֲלָלֵי יְהוָה: **יז** הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטְהָרִים אֶל־הַגְּזוֹת אַחֵר
אֶחָת בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בָשָׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה: **יח** וְאֲנֹכִי מַעֲשִׂיהֶם
וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: **יט** וְשִׁמְתִּי בָהֶם

קעג

אות ושלחתי מהם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תְּרַשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מְשֻׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבֵּל וַיּוֹן הָאֲנִים
הַרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:
כְּוַהֲבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנָּחָה | לַיהוָה בְּסוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצִּלִּים וּבַפָּרָדִים
וּבַפָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַיִם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־
מָהוֹר בֵּית יְהוָה: כֹּא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם
הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זִרְעֲכֶם
וְשִׁמְכֶם: כֹּה וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אָמַר יְהוָה: כֹּה וַיֵּצְאוּ וְרָאוּ בַּפִּגְרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם
לֹא תִכָּפֶה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כֹּה וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא
כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פְּרוּד אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. פְּרוּד אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
פְּרוּד אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְדֶיהָ:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה
יָבֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ.
כִּי בִשְׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁפָּעַת לּוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: פְּרוּד אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:
עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְפָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: פְּרוּד
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:31	6:28	8:39	8:37	9:11	9:09	10:05	10:04	17:17	17:22	17:42	17:47	17:01	17:56
חיפה (ח)	6:33	6:29	8:39	8:37	9:11	9:10	10:05	10:04	17:14	17:19	17:39	17:44	16:48	17:54
ירושלים (ח)	6:29	6:25	8:37	8:36	9:09	9:07	10:03	10:02	17:16	17:21	17:41	17:46	16:41	17:54
תל אביב (ח)	6:34	6:30	8:39	8:38	9:12	9:10	10:06	10:05	17:15	17:20	17:40	17:45	16:59	17:56
אוסטריה וינה (ח)	7:22	7:14	9:11	9:08	9:43	9:39	10:31	10:29	16:54	17:04	17:26	17:35	16:44	17:48
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:27	6:34	9:26	9:30	9:58	10:02	11:10	11:13	20:39	20:33	21:06	21:01	20:15	21:13
אוקראינה אודסה (ח)	7:21	7:13	9:11	9:08	9:44	9:40	10:33	10:31	17:00	17:09	17:31	17:39	16:49	17:43
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:09	7:01	8:57	8:53	9:29	9:25	10:17	10:15	16:38	16:47	17:09	17:18	16:28	17:22
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:41	7:32	9:25	9:21	9:58	9:54	10:45	10:42	16:57	17:07	17:30	17:40	16:47	17:44
אוקראינה קייב (ח)	7:33	7:24	9:18	9:14	9:50	9:46	10:37	10:35	16:50	17:00	17:23	17:33	16:40	17:37
אוקראינה דונייצק (ח)	6:56	6:48	8:45	8:42	9:17	9:13	10:05	10:03	16:28	16:38	17:00	17:09	16:18	17:13
איטליה מילאנו (ח)	7:44	7:37	9:36	9:33	10:08	10:05	10:58	10:56	17:29	17:38	18:00	18:08	17:19	18:21
אקוואדור קיטו (ח)	6:16	6:16	8:49	8:50	9:19	9:20	10:22	10:23	18:39	18:39	19:01	19:01	18:21	19:05
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:09	6:15	9:03	9:07	9:36	9:39	10:46	10:48	20:04	19:59	20:30	20:25	19:42	20:37
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:42	6:50	9:47	9:52	10:18	10:22	11:31	11:34	21:13	21:07	21:43	21:36	20:50	21:40
ארה"ב בולטימור (ח)	7:13	7:07	9:12	9:09	9:44	9:42	10:36	10:35	17:27	17:34	17:54	18:01	17:15	18:05
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:04	6:58	9:03	9:00	9:35	9:32	10:26	10:25	17:15	17:22	17:42	17:49	17:03	18:01
ארה"ב גרסי (ח)	7:05	6:59	9:03	9:01	9:35	9:33	10:27	10:25	17:14	17:21	17:42	17:49	17:02	18:01
ארה"ב דטרויט (ח)	7:44	7:38	9:41	9:38	10:13	10:10	11:04	11:02	17:47	17:55	18:16	18:23	17:36	18:35
ארה"ב היוסטון (ח)	7:09	7:06	9:18	9:16	9:50	9:49	10:45	10:44	18:00	18:05	18:25	18:29	17:46	18:39
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:48	6:43	8:53	8:51	9:25	9:23	10:19	10:18	17:25	17:31	17:51	17:56	17:12	18:06
ארה"ב מיאמי (ח)	7:03	7:00	9:14	9:13	9:47	9:46	10:42	10:42	18:05	18:10	18:29	18:33	17:51	18:43
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:03	6:57	8:59	8:57	9:32	9:29	10:23	10:22	17:07	17:15	17:35	17:43	16:56	17:56
ארה"ב שיקאגו (ח)	7:00	6:54	8:59	8:56	9:30	9:27	10:21	10:20	17:08	17:15	17:36	17:43	16:56	17:54
בוליביה לה פאס (ח)	6:11	6:14	8:57	8:59	9:26	9:28	10:33	10:34	19:21	19:19	19:43	19:42	19:01	19:46
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:21	8:12	10:04	10:00	10:36	10:32	11:23	11:20	17:31	17:41	18:04	18:15	17:22	18:31
בלגיה בריסל (ח)	8:19	8:10	10:03	9:59	10:35	10:31	11:22	11:20	17:33	17:44	18:07	18:17	17:24	18:32
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:47	7:36	9:24	9:19	9:56	9:51	10:40	10:37	16:32	16:45	17:09	17:21	16:25	17:25
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:39	6:43	9:26	9:28	9:57	10:00	11:05	11:07	20:00	19:57	20:24	20:21	19:40	20:28
ברזיל ריו דה ז'נירו (ק)	6:26	6:30	9:13	9:15	9:44	9:46	10:51	10:53	19:46	19:43	20:09	20:07	19:26	20:13
בריטניה לונדון (ח)	7:38	7:29	9:22	9:18	9:54	9:50	10:41	10:38	16:50	17:00	17:23	17:34	16:40	17:49
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:54	7:44	9:35	9:30	10:06	10:02	10:52	10:49	16:51	17:02	17:26	17:37	16:42	17:54
גרמניה ברלין (ח)	7:49	7:39	9:30	9:26	10:02	9:58	10:48	10:45	16:51	17:02	17:26	17:36	16:42	17:40
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:58	7:49	9:45	9:41	10:16	10:12	11:04	11:01	17:19	17:30	17:52	18:02	17:10	18:06
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:33	5:38	8:25	8:28	8:55	8:58	10:04	10:06	19:08	19:05	19:33	19:29	18:48	19:33
הודו בומביי (ח)	7:11	7:09	9:27	9:26	10:00	9:59	10:57	10:57	18:33	18:36	18:55	18:58	18:17	19:02
הודו פונה (ח)	7:05	7:03	9:22	9:22	9:54	9:54	10:52	10:52	18:31	18:34	18:53	18:56	18:15	19:00
הונגריה בודפשט (ח)	7:10	7:02	8:59	8:56	9:32	9:28	10:20	10:18	16:44	16:54	17:15	17:24	16:34	17:28
טורקיה איסטנבול (ח)	7:14	7:08	9:12	9:09	9:44	9:41	10:35	10:34	17:21	17:28	17:49	17:56	17:09	18:00
יוון אתונה (ח)	7:29	7:23	9:29	9:29	10:01	9:59	10:54	10:53	17:48	17:55	18:15	18:22	17:36	18:26

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
		מג"א		אדמוה"ז									
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ח)	7:31	7:23	9:20	9:16	9:52	9:49	10:41	10:39	17:05	17:15	17:36	16:55	17:49
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:04	7:02	9:25	9:24	9:55	9:54	10:53	10:53	18:36	18:39	18:58	18:20	19:06
ניו זילנד צ. צ. (ח)	5:24	5:33	8:28	8:33	9:01	9:06	10:15	10:18	20:00	19:53	20:31	19:35	20:27
נפאל קטמנדו (ח)	6:46	6:43	8:59	8:57	9:29	9:28	10:25	10:25	17:48	17:53	18:13	17:34	18:21
סינגפור סינגפור (ח)	7:13	7:14	9:41	9:42	10:14	10:14	11:15	11:16	19:22	19:23	19:44	19:05	19:49
פולין ורשא (ח)	7:16	7:06	8:59	8:55	9:31	9:26	10:17	10:14	16:23	16:34	16:57	16:14	17:12
פרו לימה (ח)	6:00	6:02	8:36	8:38	9:09	9:10	10:13	10:14	18:43	18:42	19:05	18:24	19:08
צרפת לאון (ח)	8:01	7:54	9:54	9:51	10:26	10:22	11:15	11:13	17:47	17:56	18:17	17:36	18:38
צרפת פריז (ח)	8:20	8:12	10:08	10:05	10:40	10:36	11:28	11:26	17:48	17:58	18:20	17:38	18:44
קולומביה בוגוטה (ח)	6:04	6:04	8:35	8:35	9:05	9:05	10:06	10:07	18:15	18:17	18:37	17:58	18:42
קנדה טורונטו (ח)	7:32	7:26	9:28	9:25	10:00	9:57	10:50	10:48	17:29	17:38	17:59	17:18	18:18
קנדה מונטריאול (ח)	7:14	7:07	9:07	9:04	9:39	9:36	10:29	10:27	17:01	17:10	17:31	16:50	17:52
קפריסין לרנקה (ח)	6:45	6:40	8:47	8:45	9:20	9:18	10:13	10:12	17:13	17:19	17:39	17:00	17:48
רוסיה מוסקבה (ח)	8:22	8:11	10:00	9:54	10:31	10:25	11:15	11:11	17:04	17:16	17:41	16:56	18:10
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:47	7:40	9:36	9:33	10:09	10:05	10:57	10:55	17:22	17:31	17:53	17:12	18:06
שווייץ ציריך (ח)	7:50	7:42	9:41	9:38	10:13	10:09	11:01	10:59	17:29	17:38	18:00	17:18	18:21
תאילנד בנגקוק (ח)	6:43	6:42	9:02	9:02	9:35	9:35	10:34	10:34	18:19	18:22	18:42	18:04	18:48

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולכרך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרה (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 3 9606761 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il